VILÁG PROLETÁRJAI EGYESÜLJETEK!

A SZOVJETUNIÓ KOMMUNISTA (BOLSEVIK) PÁRTJÁNAK TÖRTÉNETE

RÖVID TANFOLYAM

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST 1948

RÓVID TANFOLYAM

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST 1948

Az orosz eredeti címe:

ИСТОРИЯ ВСЕСОЮЗНОЙ КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ (БОЛЬШЕВИКОВ)
Краткий курс

„A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának története. Rövid tanfolyam" oroszul először 1938 novemberében jelent meg. Szövegét a SzK(b)P Központi Bizottsága jóváhagyta. Magyar fordítását először Moszkvában 1939-ben adták ki.

A jelen kiadás szövegét az 1945. évi moszkvai magyar kiadásból (Idegennyelvű Irodalmi Kiadó) vettük át, helyenként javításokkal.

Az idézetek forrásának megjelölésénél a *szövegben* található adatokat az orosz eredetiből változtatás nélkül vettük át, ezek tehát kivétel nélkül mindig *orosznyelvű* kiadásokra utalnak. Ahol lehetett, *soralatti jegyzetben* utaltunk az idézett mű hozzáférhető *magyar* kiadására (a többi közt *Lenin* Válogatott műveinek 1. kötetére is, melynek magyar kiadása most van sajtó alatt).

A *Szerk.* (Szerkesztőség) jellel megkülönböztetett jegyzeteken kívül, amelyek az orosz eredetiből valók, valamennyi soralatti jegyzet a magyar fordításhoz készült.

Kiadásunkat elláttuk betűrendes névmutatóval és tárgymutatóval.

1948 november

A kiadó

Felelős kiadó: dr Czóbel Ernő
3691.48. Hungária Hirlapnyomda rt. Budapest, V. Bajcsy-Zsilinszky-út 34.
Felelős: dr Bródy László

BEVEZETÉS

A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja hosszú és dicsőséges utat tett meg azoktól az első kicsiny marxista köröktől és csoportoktól, amelyek a mult század 80-as éveiben Oroszországban keletkeztek, a bolsevikok hatalmas pártjáig, amely ma a világ első szocialista munkás- és parasztállamát vezeti.

A SzK(b)P a forradalom előtti Oroszország munkásmozgalma alapján, marxista körökből és csoportokból nőtt ki, amelyek felvették a kapcsolatot a munkásmozgalommal és szocialista öntudatot vittek a mozgalomba. A SzK(b)P-t a marxizmus-leninizmus forradalmi tanai vezérelték és vezérlik. Vezetői az imperializmus korszakának, az imperialista háborúknak és proletárforradalmaknak új viszonyai közt továbbfejlesztették, új fokra emelték Marx és Engels tanait.

A SzK(b)P abban az elvi harcban nőtt és erősödött, amelyet a munkásmozgalmon belül a kispolgári pártok — a szociálforradalmárok (és korábban elődjeik, a narodnyikok), a mensevikek, az anarchisták, a polgári nacionalisták mindenfajta árnyalata ellen, a párton belül pedig a mensevik opportunista áramlatok — a trockisták, bucharinisták, a nacionalista elhajlók és egyéb antileninista csoportok ellen vívott.

A SzK(b)P abban a forradalmi harcban erősödött és edződött, melyet a munkásosztály minden ellensége, a dolgozók minden ellensége, a földbirtokosok, kapitalisták, kulákok, kártevők, kémek, a kapitalista környezet valamennyi bérence ellen vívott.

A SzK(b)P története három forradalom története: az 1905-ös polgári demokratikus forradalom, az 1917 februári polgári demokratikus forradalom és az 1917 októberi szocialista forradalom története.

A SzK(b)P története a cárizmus megdöntésének, a földbirtokos és kapitalista hatalom megdöntésének története, a polgárháború éveiben szervezett külföldi fegyveres beavatkozás összezúzásának, a szovjet állam és szocialista társadalom felépítésének története országunkban.

A SzK(b)P történetének tanulmányozása országunk munkásainak és parasztjainak a szocializmusért vívott harcban gyüjtött tapasztalataival gazdagít bennünket.

A SzK(b)P történetének tanulmányozása, a harcok tanulmányozása, melyeket pártunk a marxizmus-leninizmus valamennyi ellenségével vívott, segítségünkre van a *bolsevizmus elsajátításában*, fokozza a politikai éberséget.

A bolsevik párt hősies történetének tanulmányozása a társadalmi fejlődés és politikai harc törvényeinek ismeretével, a forradalom mozgatóerőinek ismeretével fegyverez fel bennünket.

A SzK(b)P történetének tanulmányozása megerősít abban a meggyőződésünkben, hogy Lenin-Sztálin pártjának nagy ügye, a kommunizmus, végleg győzni fog az egész világon.

Ez a könyv röviden ismerteti a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának történetét.

I. fejezet

HARC A SZOCIÁLDEMOKRATA MUNKÁSPART MEGTEREMTÉSÉÉRT OROSZORSZÁGBAN

(1883—1901)

1. A jobbágyság megszüntetése és az ipari kapitalizmus fejlődése Oroszországban. A modern ipari proletariátus megjelenése. A munkásmozgalom első lépései

A cári Oroszország később lépett a kapitalista fejlődés útjára, mint a többi ország. Oroszországban a mult század 60-as éveiig nagyon kevés gyár és üzem volt. A nemesi földbirtokosok jobbágygazdasága volt túlsúlyban. A jobbágyi rendben az ipar nem tudott igazán fejlődni. A kényszerű jobbágymunka termelékenysége a mezőgazdaságban alacsony volt. A gazdasági fejlődés egész menete — a jobbágyság megszüntetését sürgette. A cári kormány, melyet a krimi hadjárat katonai veresége meggyengített és a földesurak ellen irányuló parasztzendülések megfélemlítettek, kénytelen volt 1861-ben a jobbágyságot eltörölni.

A földesurak azonban a jobbágyság eltörlése után továbbra is elnyomták a parasztságot. A földesurak megrabolták a parasztokat, ugyanis a «felszabadítás» alkalmával elszedték, kihasították azoknak a földeknek nagy részét, amelyeket korábban a parasztok műveltek. A parasztok a földnek ezt a részét «szeletek»-nek* nevezték. A parasztságot arra kényszerítették, hogy a földesúrnak a «felszabadítás» fejében megváltást fizessen: körülbelül kétmilliárd rúbelt.

A jobbágyság eltörlése után a parasztok kénytelenek voltak a legsúlyosabb feltételek mellett földesúri földet bérelni. A földesúr gyakran arra is kényszerítette a parasztot, hogy a bérletért pénzben fizetett összegen felül, a földesúri föld egy részét saját szerszámaival és lovával, ingyen művelje meg. Ezt «otrabotká»-nak (ledolgozásnak), «barscsiná»-nak (robotnak, úrdolgának) nevezték. De a legtöbb esetben a paraszt kénytelen volt a földesúrnak a föld bérletét természetben, terméséből megfizetni, termése felét leadni. Ezt «iszpolu»-nak (feles munkának) hívták.

---

* Oroszul: otrjezki; otrjezatj — leszelni, levágni.

Ilymódon a helyzet majdnem ugyanaz maradt, ami a jobbágyság alatt volt, mindössze azzal a különbséggel, hogy most a paraszt személyében szabad volt, nem lehetett eladni vagy megvenni, mint egy tárgyat.

A földesurak az elmaradott parasztgazdaságot különböző fosztogató módszerekkel (árendával, pénzbírságokkal) ereje utolsó cseppjéig kiszipolyozták. A parasztság legnagyobb része, a földesúri elnyomás miatt, nem tudta fellendíteni gazdaságát. Ez az oka a forradalom előtti Oroszország mezőgazdasága rendkívüli elmaradottságának, amely gyakran rossz termésre és éhínségre vezetett.

A jobbágygazdálkodás maradványai, a földesúrnak járó mérhetetlen adók és megváltások, amelyek nem ritkán felülmúlták a parasztgazdaság jövedelmét, a parasztttömegeket nyomorba döntötték, koldusbotra juttatták és arra kényszerítették a parasztot, hogy elhagyja a falut és kereset után nézzen. Gyárakba és üzemekbe szegődött munkára. A gyárosok olcsó munkaerőhöz jutottak.

A munkások és parasztok felett a rendőrtisztek, rendőrlegények, csendőrök és felügyelők egész serege állott, akik a cárt, a tőkést, a földesurat védelmezték a dolgozóval, a kizsákmányolttal szemben. 1903-ig a testi fenyíték is fennállott. Bár a jobbágyság megszűnt, a parasztot a legkisebb vétségért, a járandóságok nemfizetéséért, megvesszőzték. A rendőrök és a kozákok ütötték-verték a munkásokat, különösen sztrájkok idején, amikor a munkások nem bírták tovább a gyári nyomorgatást és abbahagyták a munkát. Munkásnak és parasztnak a cári Oroszországban semilyen politikai joga nem volt. A cári önkényuralom a nép leggonoszabb ellensége volt.

A cári Oroszország a népek börtöne volt. A cári Oroszország nagyszámú nemorosz nemzetisége a teljes jogtalanság állapotában élt, állandó megalázásnak és meggyalázásnak kiszolgáltatva. A cári kormány arra oktatta az orosz lakosságot, hogy a nemzeti vidékek bennszülött lakosságát, mint alacsonyabb fajt, lenézze, hivatalosan «idegeneknek» nevezte őket, megvetést és gyűlöletet szított ellenük. A cári kormány tudatosan szította a nemzeti gyűlölködést, bujtogatta az egyik népet a másik ellen, szervezte a zsidópogromokat, a tatár-örmény mészárlást a Kaukázusontúl.

A nemzetiségi vidékeken valamennyi vagy majdnem valamennyi állami állást orosz hivatalnokok töltöttek be. A hivatalokban, a bíróság előtt minden ügyet orosz nyelven tárgyaltak. Tilos volt a nemzetiségek nyelvén újságokat és könyveket kiadni, az iskolákban tilos volt anyanyelvükön tanítani. A cári kormány igyekezett a nemzeti kultúra minden megnyilvánulását elfojtani; a nemorosz nemzetiségekkel

szemben az erőszakos «oroszosítás» politikáját folytatta. A cárizmus a nemorosz népek kínzója és hóhéra volt.

A jobbágyság megszüntetése után az ipari kapitalizmus Oroszországban elég gyorsan fejlődött, noha a jobbágyság maradványai a fejlődést gátolták Huszonöt év alatt, 1865-től 1890-ig, a munkások száma, csupán a nagy gyárakban és üzemekben és a vasutaknál, 706.000-ről 1,433.000-re emelkedett, azaz több mint kétszeresére.

Oroszország kapitalista nagyipara még gyorsabban kezdett fejlődni a 90-es években. A 90-es évek végén a nagy gyárakban és üzemekben, a bányaiparban, a vasutaknál csak az európai Oroszország 50 kormányzóságában, a munkások száma 2,207.000-re, egész Oroszországban pedig 2,792.000-re szaporodott.

Ez a munkásság modern ipari proletariátus volt, mely nagy kapitalista vállalatokba tömörülésével és harcos forradalmi tulajdonságaival gyökerében különbözött a jobbágyidők gyári munkásaitól, valamint a kisipar, háziipar és minden egyéb ipar munkásaitól.

A 90-es évek ipari fellendülése elsősorban a fokozott vasútépítéssel függött össze Tíz év alatt (1890—1900) több mint 21.000 verszt* új vasútvonalat építettek. A vasutaknak óriási mennyiségű fémre volt szüksége (sínek, mozdonyok, vagonok előállításához), egyre több fűtőanyagot, kőszenet és nyersolajat fogyasztottak. Ez a bánya- és kohóipar fejlődéséhez vezetett

Mint valamennyi kapitalista országban, a forradalom előtti Oroszországban is az ipari fellendülés éveit az ipari válságok évei, az ipar pangása váltotta fel. Ez súlyosan nehezedett a munkásosztályra, munkások százezreit munkanélküliségre, nyomorra ítélte.

Bár a jobbágyság eltörlése után a kapitalizmus fejlődése Oroszországban meglehetősen gyorsan haladt előre, Oroszország gazdasági fejlődésében mégis nagyon elmaradt a többi kapitalista ország mögött. A lakosság óriási többsége még mezőgazdasággal foglalkozott. Lenin «A kapitalizmus fejlődése Oroszországban» című híres könyvében az 1897-es általános népszámlálás adataiból fontos számokat idézett. Kiderült, hogy a lakosságnak körülbelül öthatoda mezőgazdasággal foglalkozott, míg a nagy- és kisiparban, a kereskedelemben, a vasúti és vízi szállításnál, az építőszakmában, faiparban stb. a lakosságnak mindössze csak körülbelül egyhatoda dolgozott.

Ez azt mutatja, hogy Oroszország, a kapitalizmus fejlődése ellenére is, agrárország, gazdasági tekintetben elmaradott, kispolgári ország

* 1 verszt = 1.067 km.

volt, vagyis olyan ország, amelyben még a kisbirtokosi, kistermelékenységű egyéni parasztgazdaság volt túlsúlyban.

A kapitalizmus nemcsak a városban, hanem a falun is fejlődött. A parasztság, a forradalomelőtti Oroszország legnagyobbszámú osztálya széthullott, rétegeződött. A falu leggazdagabb parasztjaiból kialakult a kulák felsőréteg, a falusi burzsoázia, a másik oldalon viszont számtalan paraszt tönkrement, a szegényparasztság, a falusi proletárok és félproletárok száma növekedett. A középparasztok száma pedig évről-évre csökkent.

1903-ban Oroszországban körülbelül 10 millió parasztgazdaságot számláltak. Lenin «A falusi szegénységhez» című brosúrájában kiszámította, hogy ezek közül legalább három és félmilliónak *nem volt lova.* Ezek a legszegényebb parasztgazdaságok általában csak jelentéktelen földdarabkát munkáltak meg, a többi földjüket a kuláknak adták bérbe, maguk pedig kereset után néztek. A szegényparasztság, helyzeténél fogva, legközelebb állott a proletariátushoz. Lenin falusi proletároknak vagy félproletároknak nevezte őket.

Másrészt, másfélmillió gazdag kulák parasztgazdaság (10 millió közül) az összes paraszti szántóföld felét kaparintotta kezébe. Ez a paraszti burzsoázia gazdagodott, elnyomta a szegény- és középparasztságot, megszedte magát a földmunkások és napszámosok munkáján és mezőgazdasági kapitalistává változott.

Már a mult század 70-es és különösen 80-as éveiben Oroszország munkásosztálya ébredni kezdett és harcba indult a tőkések ellen. A cári Oroszországban a munkások helyzete kimondhatatlanul nehéz volt. A 80-as években a gyárakban és üzemekben a munkanap nem volt kevesebb 12½ óránál, a textiliparban pedig elérte a 14—15 órát is. A női és gyermekmunka kizsákmányolása nagyon el volt terjedve. Gyermekek ugyanannyi órát dolgoztak, mint a felnőttek, de éppúgy, mint a nők, sokkal kevesebb bért kaptak. A munkabér hihetetlenül alacsony volt. A munkások nagyrésze 7—8 rúbelt keresett havonként. A legjobban fizetett munkások, a fémfeldolgozó és fémöntő üzemekben nem kerestek 35 rúbelnél többet havonként. Munkásvédelmi intézkedések egyáltalán nem voltak, ami tömeges rokkantságot és halálos baleseteket okozott. Munkásbiztosítás nem volt, orvosi segélyt csak akkor kapott a munkás, ha külön megfizette. A lakásviszonyok rendkívül nehezek voltak. Munkáskaszárnyák egy-egy szűk kamrájában tíz-tizenkét ember zsúfolódott össze. A gyárosok sokszor a munkabér kiszámításánál is becsapták a munkásokat, kényszerítették őket arra, hogy élelmüket háromszoros áron a gyári boltokban vásárolják s bírságpénzeket préseltek ki belőlük.

A munkások kezdtek megállapodni egymás között és elviselhetetlen helyzetük megjavítására közösen léptek fel követeléseikkel a gyár vagy üzem tulajdonosával szemben. Abbahagyták a munkát, sztrájkba léptek. A 70-es és 80-as esztendők első sztrájkjai általában a kibírhatatlan bírságok, a bérek körüli csalás, a darabbérek csökkentése miatt törtek ki.

A türelmüket vesztett munkások az első sztrájkok idején néha összezúzták a gépeket, betörték a gyárak ablakait, szétrombolták a gyári boltokat és hivatalokat.

Az előrehaladott munkások kezdték megérteni, hogy a tőkések elleni eredményes harchoz szervezetre van szükség. Munkásszövetségek kezdtek létrejönni.

1875-ben Odesszában megalakult a «Délorosz Munkásszövetség». Ez az első munkásszervezet 8—9 hónapig állt fenn, majd a cári kormány szétverte.

1878-ban Pétervárott létrejött az «Orosz Munkások Északi Szövetsége», amelyet egy Chalturin nevű asztalos és egy Obnorszkij nevű lakatos vezetett. E szövetség programja kimondta, hogy feladatait illetően a nyugati szociáldemokrata munkáspártokhoz csatlakozik. A szövetség végső célja a szocialista forradalom, «a fennálló állam politikai és gazdasági rendjének, mint végsőkig igazságtalan rendnek megdöntése» volt. A szövetség egyik szervezője, Obnorszkij, rövid ideig külföldön élt, ahol megismerkedett a marxista szociáldemokrata pártok és a Marx vezette I. Internacionále tevékenységével. Ez rányomta bélyegét az «Orosz Munkások Északi Szövetségé»-nek programjára. A szövetség legközelebbi feladatául a nép politikai szabadságának és politikai jogainak (a szó, a sajtó, a gyülekezés stb. szabadságának) kivívását tűzte ki. A legsürgősebb követelések egyike a munkanap megrövidítése volt.

A szövetség taglétszáma kétszázra emelkedett, és ugyanannyi volt a rokonszenvezők száma. A szövetség kezdett a munkások sztrájkjaiban résztvenni, sztrájkokat vezetett. A cári kormány ezt a munkásszövetséget is szétrombolta.

De a munkásmozgalom továbbfejlődött, mind újabb és újabb vidékekre terjedt ki. A 80-as években a sztrájkok száma emelkedik. Öt év alatt (1881—1886) több mint 48 sztrájk tört ki, 80.000 sztrájkoló munkással.

A forradalmi mozgalom történetében különösen nagyjelentőségű az a nagy sztrájk, amely 1885-ben Morózov gyárában, Orjechovo-Zujevóban lobbant ki.

Ebben a gyárban körülbelül 8000 munkás dolgozott. A munkafeltételek napról-napra rosszabbodtak: 1882-től 1884-ig a munkabéreket

ötször csökkentették, így 1884-ben a darabbéreket egyszerre egynegyeddel, 25%-kal szállították le. Morózov ezenkívül pénzbírságokkal gyötörte munkásait. Mint a sztrájk után a bírósági tárgyaláson kiderült, a munkás minden megkeresett rúbeljéből, különböző bírságok címén, a gyáros javára 30-tól 50 kopekig terjedő levonásokat eszközöltek. A munkások ezt a rablást nem bírták ki és 1885 januárjában sztrájkba léptek. A sztrájk jóelőre meg volt szervezve. Vezetője egy felvilágosodott munkás, Pjotr Mojszjejenko, aki korábban az «Orosz Munkások Északi Szövetségé»-nek tagja volt és már forradalmi tapasztalattal bírt A sztrájk előestéjén Mojszjejenko, a gyár többi legöntudatosabb szövőmunkásával együtt, követeléseket dolgozott ki, melyeket a munkások titkos gyűlésén jóváhagytak. Elsősorban a munkásokat kirabló pénzbírságok megszüntetését követelték.

Ezt a sztrájkot fegyveres erővel nyomták el. Több mint 600 munkást tartóztattak le, sokat közülük bíróság elé állítottak.

Hasonló sztrájkok törtek ki 1885-ben Ivánovo-Voznjeszjenszk gyáraiban.

A következő évben a munkásmozgalom fejlődésétől megriadt cári kormány kénytelen volt törvényt kiadni a pénzbírságokról. Ebben a törvényben kimondta, hogy a pénzbírságokat nem zsebelheti be a gyáros, azokat a munkások szükségleteire kell fordítani.

A munkások a Morózov-gyári sztrájk és a többi sztrájkok tapasztalatai alapján megértették, hogy szervezett harccal sokat tudnak elérni. A munkásmozgalom a maga soraiból tehetséges vezetőket és szervezőket választott ki, akik a munkásosztály érdekeit elszántan védelmezték.

Ugyanebben az időben a munkásmozgalom fejlődése alapján és a nyugateurópai munkásmozgalom hatása alatt, Oroszországban kezdenek megalakulni az első marxista szervezetek.

2. A narodnyikok és a marxizmus Oroszországban. Plechánov és csoportja: a «Munka Felszabadítása». Plechánov harca a narodnyikok ellen. A marxizmus elterjedése Oroszországban

A marxista csoportok keletkezése előtt Oroszországban a narodnyikok, a marxizmus ellenfelei végeztek forradalmi munkát.

Az első orosz marxista csoport 1883-ban alakult meg. Ez a csoport, amelyet G. V. Plechánov külföldön, Genfben szervezett meg, ahová a cári kormány üldözése elől forradalmi tevékenysége miatt volt kénytelen menekülni, a «Munka Felszabadítása» nevet viselte.

Plechánov azelőtt maga is narodnyik volt. Az emigrációban meg-

ismerkedett a marxizmussal, szakított a narodnyikokkal és a marxizmus egyik legjelentősebb propagandistája lett.

A «Munka Felszabadítása» csoportja nagy munkát végzett a marxizmus Oroszországban való elterjesztése körül. Oroszra fordította Marx és Engels munkáit — «A kommunista kiáltvány», «Bérmunka és tőke», «A szocializmus fejlődése az utópiától a tudományig» stb. —, ezeket külföldön nyomatta és Oroszországban titokban terjesztette. Plechánov, Zaszúlics, Axelrod és a csoport tobbi résztvevője maguk is számos olyan munkát írtak, amelyekben Marx és Engels tanait, a *tudományos szocializmus* eszméit magyarázták.

Marx és Engels, a proletariátus nagy tanítói, ellentétben az utópista szocialistákkal, elsőkként tanították, hogy a szocializmus nem álmodozók (utópisták) kitalálása, hanem a mai tőkés társadalom fejlődésének elkerülhetetlen eredménye. Kimutatták, hogy a tőkés társadalom éppúgy megdől, mint ahogy a jobbágyi rend megdőlt, hogy a kapitalizmus saját maga szüli sírásóját, a proletariátust. Kimutatták, hogy csak a proletariátus osztályharca, csak a proletariátus győzelme a burzsoázia felett, szabadítja meg az emberiséget a kapitalizmustól, a kizsákmányolástól.

Marx és Engels a proletariátust saját erejének, osztályérdekeinek felismerésére tanították és arra, hogy egyesüljön a burzsoázia elleni döntő harcra. Marx és Engels felfedezték a kapitalista társadalom fejlődésének törvényeit és tudományosan bebizonyították, hogy a kapitalista társadalom fejlődésének és a benne folyó osztályharcnak elkerülhetetlenül a kapitalizmus bukására, a proletariátus győzelmére, a *proletariátus diktatúrájára* kell vezetnie.

Marx és Engels azt tanították, hogy a tőke hatalmától megszabadulni, a kapitalista tulajdont társadalmi tulajdonná változtatni békés úton lehetetlen, hogy ezt a munkásosztály csakis a burzsoázia elleni forradalmi erőszak alkalmazásával, *proletárforradalommal,* saját politikai uralmának megteremtésével, a proletariátus diktatúrájával tudja elérni, amely diktatúrának az a rendeltetése, hogy a kizsákmányolók ellenállását elfojtsa és új, osztálynélküli kommunista társadalmat hozzon létre.

Marx és Engels azt tanították, hogy az ipari proletariátus a legforradalmibb osztály és ezért a tőkés társadalom leghaladottabb osztálya; hogy csak egy olyan osztály, mint a proletariátus, csoportosíthatja maga köré a kapitalizmussal elégedetlen erőket és vezetheti őket rohamra a kapitalizmus ellen De ahhoz, hogy a proletariátus legyőzze a régi világot és létrehozza az új, osztálynélküli társadalmat, saját mun-

káspártra van szüksége, amelyet Marx és Engels kommunista pártnak neveztek.

Marx és Engels tanait terjesztette az első orosz marxista csoport, Plechánov csoportja: a «Munka Felszabadítása».

A «Munka Felszabadítása» csoportja abban az időben bontotta ki a külföldi orosz sajtóban a marxizmus zászlaját, mikor Oroszországban szociáldemokrata mozgalom még nem volt. Elsősorban arra volt szükség, hogy ennek a mozgalomnak az útját elméletileg, eszmeileg előkészítsék. A marxizmus elterjedésének és a szociáldemokrata mozgalomnak legjelentősebb ideológiai akadálya abban az időben a narodnyikok nézetei voltak, amelyek akkoriban az előrehaladott munkások és a forradalmi érzelmű értelmiség körében uralkodtak.

A kapitalizmus fejlődésével a munkásosztály Oroszországban hatalmas, élenjáró, szervezett forradalmi harcra képes erővé vált. De a munkásosztálynak ezt a vezető szerepét a narodnyikok nem értették meg. Az orosz narodnyikok tévesen azon a véleményen voltak, hogy nem a munkásosztály, hanem a parasztság a legfőbb forradalmi erő, hogy a cár és a földesurak uralmának megdöntése lehetséges pusztán paraszti «zendülések» útján. A munkásosztályt a narodnyikok nem ismerték, és nem értették meg, hogy a munkásosztállyal való szövetség és a munkásság vezetése nélkül a parasztok maguk képtelenek a cárizmust és a földesurakat legyőzni. A narodnyikok nem értették meg, hogy a munkásosztály a társadalom legforradalmibb és leghaladottabb osztálya.

A narodnyikok eleinte megpróbálták a parasztokat harcra buzdítani a cári kormány ellen. E célból a forradalmi értelmiségi ifjúság, parasztruhába öltözve, falura ment — «a nép közé», ahogy akkor mondták. Innen ered nevük: «narodnyik»* De a parasztság nem követte őket, mert igazában nem ismerték és nem értették a parasztot sem. A narodnyikok többségét a rendőrség letartóztatta. Ekkor a narodnyikok elhatározták, hogy a cári önkényuralom elleni harcot a nép nélkül, egyedül, saját erejükből folytatják, ami még súlyosabb hibákra vezetett.

A «Naródnaja Volja»** nevű titkos narodnyik-társaság hozzáfogott a cár megölésének előkészítéséhez. 1881 március 1-én sikerült II. Sándor cárt bombával megölniök. De a népnek ez semmi hasznot nem hozott. Egyes személyek megölésével lehetetlen volt a cári önkényuralmat megdönteni, lehetetlen volt a földesúri osztályt megsem-

* Narod — nép.
** «Naródnaja Volja» — «Népakarat».

misíteni. A meggyilkolt cár helyére másik lépett, III. Sándor, aki alatt a munkások és parasztok élete még rosszabb lett.

A cárizmus elleni harcnak a narodnyikok által választott útja, egyes gyilkosságok és merényletek, az egyéni terror útja, hibás és a forradalomra káros volt. Az egyéni terror politikája abból a hamis narodnyik elméletből indult ki, hogy vannak aktív «hősök» és van passzív «tömeg», mely a «hősöktől» várja a nagy tetteket. Ez a hazug elmélet azt hirdette, hogy a történelmet csak egyes, kiváló egyének csinálják és a tömeg, a nép, az osztály, a «horda» — ahogy a narodnyik írók lenézően kifejezték magukat — képtelen tudatos, szervezett cselekvésre, csak arra képes, hogy a «hősöket» vakon kövesse. Ezért a narodnyikok lemondtak a parasztság és a munkásosztály közötti forradalmi tömegmunkáról és az egyéni terror útjára léptek. A narodnyikok arra kényszerítették az akkori idők egyik legnagyobb forradalmárát, Sztjepan Chalturint, hogy abbahagyja a forradalmi munkásszövetség szervezésének munkáját és kizárólag terrorral foglalkozzék.

A narodnyikok a dolgozók figyelmét az elnyomók osztálya elleni harcról ez osztály egyes képviselőinek meggyilkolására terelték, ami a forradalomnak mitsem használ. A munkásosztály és a parasztság forradalmi kezdeményezésének és aktivitásának fejlődését fékezték.

A narodnyikok gátolták a munkásosztályt abban, hogy megértse saját vezetőszerepét a forradalomban és késleltették a munkásosztály önálló pártjának megalapítását.

Noha a narodnyikok titkos szervezetét a cári kormány szétverte, a narodnyik nézetek a forradalmi hangulatú értelmiség körében még sokáig tartották magukat. A narodnyikok maradványai csökönyösen útjába álltak a marxizmus elterjedésének Oroszországban, gátolták a munkásosztály szervezését.

Ezért Oroszországban a marxizmus csupán a narodnyikok ellen folytatott harc során tudott megnőni és megerősödni.

A «Munka Felszabadítása» csoportja harcot indított a narodnyikok téves nézetei ellen. Rámutatott, hogy a narodnyikok tanai és harci módszerei milyen kárt okoznak a munkásmozgalomnak.

Plechánov a narodnyikok ellen írt munkáiban kimutatta, hogy a narodnyikok nézeteinek a tudományos szocializmushoz semmi közük sincs, noha a narodnyikok is szocialistáknak nevezték magukat.

Plechánov volt az első, aki a narodnyikok téves nézeteinek marxista kritikáját adta. Plechánov biztos csapásokat mért a narodnyik nézetekre s ugyanakkor kitűnően védte a marxista nézeteket.

Mik azok az alapvető hibás narodnyik nézetek, amelyekre Plechánov megsemmisítő csapásokat mért?

Először, a narodnyikok azt állították, hogy Oroszországban a kapitalizmus csak «véletlen» jelenség hogy Oroszországban a kapitalizmus nem fog kifejlődni és ezert nem fog megnőni és kifejlődni a proletariátus sem.

Másodszor, a narodnyikok a munkásosztályt nem tartották a forradalom élenjáró osztályának Arról álmodoztak, hogy a szocializmust a proletariátus nélkül érik el. A legfőbb forradalmi erőnek a narodnyikok az értelmiség által vezetett parasztságot és az «obscsinát», a paraszti faluközösséget tartották. Az obscsinát a szocializmus csírájának és alapjának tekintették

Harmadszor, a narodnyikok hibás és káros nézeteket vallottak az emberiség történetének egész menetéről. Nem ismerték és nem értették a társadalom gazdasági és politikai fejlődésének törvényeit. Ebben a tekintetben teljesen maradi emberek voltak. Véleményük szerint a történelmet nem az osztályok és nem az osztályok harca, hanem csupán egyes kiváló személyek csinálják — a «hősök» —, akiket a «tömeg», a nép, az osztályok vakon követnek.

A narodnyikok ellen harcolva és leleplezve őket, Plechánov számos marxista munkát írt, amelyen Oroszország marxistái nevelkedtek és tanultak. Plechánov munkái, mint például a «Szocializmus és politikai harc», «Nézeteltéréseink», «A monista történetfelfogás fejlődése», megtisztították a talajt a marxizmus győzelme számára Oroszországban.

Plechánov munkáiban megmagyarázta a marxizmus alapkérdéseit. Különösen nagyjelentőségű volt 1895-ben kiadott könyve, «A monista történetfelfogás fejlődése». Lenin rámutatott arra, hogy ezen a könyvön «nevelkedett az orosz marxisták egész nemzedéke» (*Lenin* Művei. XIV. köt. 347 old.).

A narodnyikok elleni munkáiban Plechánov bebizonyította, hogy képtelenség úgy feltenni a kérdést, ahogy a narodnyikok feltették: ki fog-e fejlődni Oroszországban a kapitalizmus vagy nem fog kifejlődni? A dolog úgy áll — mondta Plechánov és ezt tényekkel bizonyította be — hogy Oroszország *máris* a kapitalista fejlődés utjára *lépett* és hogy nincs olyan erő, amely le tudná erről az útról terelni.

A forradalmárok feladata nem az, hogy a kapitalizmus fejlődését Oroszországban *megakadályozzák* — ezt amúgy sem tudnák megtenni. A forradalmárok feladata az, hogy a kapitalizmus fejlődése által létrehozott hatalmas forradalmi erore, a munkásosztályra támaszkodjanak, fejlesszék osztálytudatát, szervezzék meg és segítsék abban, hogy saját munkáspártját megteremtse.

Plechánov megdöntötte a narodnyikok második hibás alapfelfogását is; azt a nézetüket, amely tagadta a proletariátus vezető szerepét a forradalmi harcban. A narodnyikok a proletariátus megjelenését Oroszországban sajátságos «történelmi szerencsétlenség»-nek tekintették; a «proletár kelevényről» írtak. Plechánov védelmezte a marxizmus tanait és Oroszországra való teljes érvényességüket és bebizonyította, hogy a forradalmároknak, noha a parasztság számszerint többségben van és a proletariátus száma viszonylag alacsony, mégis éppen a proletariátusra, annak fejlődésére kell legfőbb reményüket alapítani.

Miért éppen a proletariátusra?

Azért, mert a proletariátus, ha nem is nagyszámú, mégis olyan dolgozó osztály, amely a *leghaladottabb* gazdasági formával — a nagyüzemmel — függ össze és ezért nagy jövő vár rá.

Azért, mert a proletariátus mint osztály évről-évre *növekszik*, politikailag *fejlődik*, a nagyüzem munkafeltételei következtében könnyen szervezhető és proletár helyzete alapján a legforradalmibb, mert a forradalomban láncainál egyebet nem veszíthet.

Másképpen áll a dolog a parasztsággal.

A parasztság (az egyénileg gazdálkodó parasztságról volt szó — *Szerk.)*, ha mégoly nagyszámú is, olyan dolgozó osztály, mely a gazdaság *legelmaradottabb* formájával, a kisüzemmel függ össze, ezért nincs és nem is lehet nagy jövője.

A parasztság, mint osztály, nem növekszik, ellenkezőleg, évről-évre mindjobban *bomlik* burzsoáziára (kulákokra) és szegényparasztságra (proletárokra és félproletárokra). Ezenkívül szétforgácsoltsága miatt nehezebben szervezhető, kistulajdonos jellege miatt pedig nem vesz olyan szívesen részt a forradalmi mozgalomban, mint a proletariátus.

A narodnyikok azt állították, hogy Oroszországban a szocializmus nem a proletariátus diktatúrája útján, hanem az obscsinán, a paraszti faluközösségen keresztül érhető el, amelyet a szocializmus csírájának és alapjának tekintettek. A faluközösség azonban nem volt és nem is lehetett sem alapja, sem csírája a szocializmusnak, hiszen a faluközösségben a «telhetetlenek», a kulákok uralkodtak, akik a szegényparasztokat, földmunkásokat, gyengébb középparasztokat kizsákmányolták. A formailag meglevő közösségi földbirtoklás és az időről-időre, a közösség lélekszáma szerint történő földfelosztás egyáltalán nem változtattak a helyzeten. A földet a közösségnek azok a tagjai használták, akiknek igavonó barmuk, felszerelésük, vetőmagjuk volt, egyszóval a jómódú középparasztok és a kulákok. A lovakkal nem bíró parasztok, a szegényparasztok és általában a gazdaságilag gyengék kénytelenek voltak

földjüket a kulákoknak átadni és béresnek, mezőgazdasági munkásnak elszegődni. A faluközösség valójában a kulák elnyomás palástolásának kényelmes formája és a cárizmus kezében az adóbehajtás olcsó eszköze volt, mert a parasztoknak kölcsönösen kezességet kellett vállalniok egymásért. Ezért nem nyúlt a cárizmus a paraszti földközösséghez. Nevetséges lett volna tehát az ilyen közösséget a szocializmus csirájának vagy alapjának tekinteni.

Plechánov megdöntötte a narodnyikok harmadik hibás alapfelfogását is a hősök elsőrangú szerepéről a társadalom fejlődésében, a kimagasló személyiségek és eszméik fontosságáról, a «tömeg», a nép, az osztályok szerepének lényegtelen voltáról. Plechánov a narodnyikokat *idealizmussal* vádolta és bebizonyította, hogy nem az idealizmusnak, hanem Marx és Engels *materializmusának* van igaza.

Plechánov a marxista materializmus álláspontját fejtette ki és alapozta meg. A marxista materializmusnak megfelelően bebizonyította, hogy a társadalom fejlődését végső fokon nem a kiváló személyiségek eszméi és kívánságai határozzák meg, hanem a társadalom anyagi létfeltételeinek fejlődése, a társadalom léte számára szükséges anyagi javak termelési módjának változásai, az osztályok egymásközti viszonyának változásai az anyagi javak termelése terén, az osztályok harca az anyagi javak termelésében és elosztásában betöltött szerepért és helyért. Nem az eszmék határozzák meg az emberek társadalmi és gazdasági helyzetét, hanem az emberek társadalmi és gazdasági helyzete határozza meg eszméiket. Kiváló személyiségek nullákká változhatnak, ha eszméik és kívánságaik a társadalmi és gazdasági fejlődésnek ellentmondanak, ha ellentmondanak az élenjáró osztály szükségleteinek és — megfordítva — kiváló emberek valóban kiváló személyiségekké lehetnek, ha eszméik és kívánságaik helyesen fejezik ki a társadalom fejlődésének gazdasági szükségleteit, az élenjáró osztály szükségleteit.

A narodnyikoknak arra az állítására, hogy a tömeg csak horda, hogy csak a hősök csinálják a történelmet és formálják néppé a hordát, a marxisták ezt felelték: nem a hősök csinálják a történelmet, hanem a történelem csinálja a hősöket, ennélfogva nem a hősök formálják a népet, hanem a nép formálja a hősöket és hajtja előre a történelmet. Hősök, kimagasló személyek a társadalom életében csak annyiban játszhatnak jelentékeny szerepet, amennyiben helyesen tudják felfogni a társadalmi fejlődés feltételeit, amennyiben megértik, hogyan kell megjavítani azokat. Hősök, kimagasló személyek nevetséges és mindenki számára fölösleges szerencsétlen flótásokká változhatnak, ha a társadalmi fejlődés feltételeit nem tudják helyesen megérteni és ellen-

állnak a társadalom történelmi szükségleteinek, mert magukat a történelem «csinálóinak» képzelik.

Ilyenféle szerencsétlen flótások voltak a narodnyik hősök is.

Plechánov irodalmi művei, a narodnyikok elleni harca alapjában rendítette meg a narodnyikok befolyását a forradalmi értelmiség körében. De a narodnyikok ideológiai megsemmisítése még korántsem volt befejezve. Ez a feladat — a narodnyikoknak mint a marxizmus ellenségeinek legyőzése — Leninre várt.

A narodnyikok többsége a «Naródnaja Volja» pártjának összeomlása után hamarosan lemondott a cári kormány elleni forradalmi harcról, a cári kormánnyal megbékülést és kiegyezést kezdett prédikálni. A narodnyikok a 80-as és 90-es években a kulákság érdekeit fejezték ki.

A «Munka Felszabadítása» csoportja az orosz szociáldemokraták két programtervezetét állította össze (az elsőt 1884-ben, a másodikat 1887-ben). Ez igen fontos lépés volt az oroszországi marxista szociáldemokrata párt megalakításának előkészítése terén.

De a «Munka Felszabadítása» csoportjának komoly hibái is voltak. Első programtervezetében még megvoltak azoknak a narodnyik nézeteknek maradványai, melyek megengedhetőnek tartották az egyéni terror taktikáját. Plechánov továbbá nem vette figyelembe, hogy a forradalom menetében a proletariátus vezetheti és kell is hogy vezesse a parasztságot, hogy a proletariátus csak a parasztsággal szövetkezve aratha győzelmet a cárizmus felett. A liberális burzsoáziát Plechánov olyan erőnek tekintette, amely támogatást tud nyujtani — ha nem is tartós támogatást — a forradalomnak, a parasztságot pedig egynéhány munkájában egészen kihagyta a számításból, például, mikor kijelenti:

> «A burzsoázián és a proletariátuson kívül nem látunk más társadalmi erőt, amelyre nálunk ellenzéki vagy forradalmi tervek támaszkodhatnának» *(Plechánov*, III. köt. 119. old.).

Plechánovnak ezek a téves nézetei voltak csirái későbbi mensevik nézeteinek.

Sem a «Munka Felszabadítása» csoportjának, sem az akkori idők marxista köreinek nem volt még gyakorlati kapcsolatuk a munkásmozgalommal. Ez még csak a marxista elmélet, a marxista eszmék, a szociáldemokrácia programtételei keletkezésének és megerősítésének időszaka volt Oroszországban. Az 1884-től 1894-ig terjedő tíz évben a szociáldemokrácia csupán egyes kicsiny csoportok és körök formájában létezett, amelyek nem voltak, vagy csak igen kevéssé voltak kapcsolatban a munkások tömegmozgalmával. A szociáldemokrácia,

mint a még megnemszületett, de már az anyaméhben fejlődő magzat, Lenin kifejezése szerint «az embrionális fejlődés állapotában» volt.

A «Munka Felszabadítása» csoportja, mondotta Lenin, csak elméleti alapot készített elő a szociáldemokráciának és az első lépést tette meg a munkásmozgalom felé.

Oroszországban Leninre várt az a feladat, hogy a marxizmust összekapcsolja a munkásmozgalommal s hogy a «Munka Felszabadítása» csoportjának hibáit kijavítsa.

3. Lenin forradalmi tevékenységének kezdete. A pétervári «Harci Szövetség a Munkásosztály Felszabadítására»

Vladimir Iljics Lenin, a bolsevizmus megalapítója, 1870-ben Szimbirszk városában (a mai Uljánovszkban) született. 1887-ben Lenin beiratkozott a kazáni egyetemre, de a diákok forradalmi mozgalmában való részvétele miatt rövidesen letartóztatták és kizárták az egyetemről. Kazánban Lenin belépett egy marxista körbe, amelyet Fjedoszéjev szervezett meg. Kazánból Lenin Szamárába ment, ahol csakhamar megalakult körülötte a szamárai marxisták első köre. Lenin már akkor mindenkit csodálatba ejtett marxista tudásával.

1893 végén Lenin Pétervárra költözött. Már első fellépései erős benyomást keltettek a pétervári marxista körök résztvevőiben. Szokatlanul mély marxista tudása, kiváló képessége, hogy a marxizmust az akkori Oroszország gazdasági viszonyaira alkalmazza, lángoló, megdönthetetlen hite a munkások ügyének győzelmében, kiváló szervező tehetsége — mindez Lenint a pétervári marxisták elismert vezetőjévé tette.

A haladó munkások, akikkel a tanulókörökben foglalkozott, rajongó szeretettel vették körül Lenint.

«Tanóráink — így emlékezett vissza egy Bábuskin nevű munkás Lenin munkáskörökben tartott előadásaira — nagyon elevenek és érdekesek voltak, valamennyien nagyon meg voltunk elégedve ezekkel az órákkal és mindig csodáltuk előadónk eszét.»

1895-ben Lenin valamennyi pétervári marxista munkáskört (már körülbelül húsz volt) egy szervezetbe egyesítette, melynek «Harci Szövetség a Munkásosztály Felszabadítására» volt a neve. Ezzel előkészítette a forradalmi marxista munkáspárt megalakítását.

Lenin a «Harci Szövetség» elé azt a feladatot tűzte, hogy szorosabban kapcsolódjék a munkásság tömegmozgalmához és hogy azt politikailag vezesse. Lenin azt javasolta, hogy a Szövetség térjen át a marxizmus *propagandájáról,* melyet a propagandista körök a cse-

kélyszámú haladott munkás között folytattak, a mindennapos politikai *agitációra* a munkásosztály széles tömegeiben. Ennek a tömegagitáció felé tett fordulatnak komoly jelentősége volt az oroszországi munkásmozgalom további fejlődésére.

A 90-es években az ipar a fellendülés korszakát élte. A munkások száma növekedett, a munkásmozgalom erősödött. 1895-től 1899-ig a hiányos adatok szerint is legalább 221.000 munkás sztrájkolt. A munkásmozgalom komoly tényezővé vált az ország politikai életében. Maga az élet igazolta a marxistáknak azt a nézetét, melyet a narodnyikok elleni harcukban hirdettek, hogy t. i. a munkásosztálynak a forradalmi mozgalomban élenjáró szerepe van.

Lenin vezetésével a «Harci Szövetség a Munkásosztály Felszabadítására» azt a harcot, amelyet a munkások gazdasági követeléseikért — a munkaviszonyok javításáért, a munkaidő megrövidítéséért, béremelésért — folytattak, összekapcsolta a cárizmus elleni politikai harccal. A «Harci Szövetség» politikailag nevelte a munkásokat.

A pétervári «Harci Szövetség a Munkásosztály Felszabadítására» Lenin vezetésével Oroszországban először kezdte megvalósítani a *szocializmus egyesítését a munkásmozgalommal.* Ha valamelyik gyárban sztrájk tört ki, a «Harci Szövetség», mely tanulókörcinek résztvevői révén jól ismerte az üzemek helyzetét, azonnal reagált röpiratok kibocsátásával, szocialista felhívásokkal. Ezek a röpiratok leleplezték, hogyan nyomják el a gyárosok a munkásokat, megmagyarázták a munkásoknak, hogyan kell érdekeikért harcolniok, nyilvánosság elé vitték a munkások követeléseit. E röpiratok feltárták a teljes valóságot a kapitalizmus fekélyeiről, a munkások koldusléletéről, kibírhatatlanul nehéz 12—14 órás munkájukról, jogtalan helyzetükről. Egyszersmind megfelelő politikai követeléseket állítottak fel. 1894 végén Lenin Bábuskin munkással együtt megírta az első ilyen agitációs röpiratot és felhívást a pétervári Szemjánnjikov-üzem sztrájkoló munkásaihoz. 1895 őszén Lenin röpiratban fordult a Thornton-gyár sztrájkoló munkásaihoz és munkásnőihez. Ez a gyár egy angol gyárosé volt, aki milliós nyereségeket zsebelt be. A gyárban a munkaidő 14 óránál hosszabb volt és a takácsok körülbelül havi 7 rubelt kerestek. A sztrájk a munkások sikerével végződött. A «Harci Szövetség» rövid idő alatt több tucat ilyen röpiratot nyomatott, amelyekben a különböző gyárak munkásaihoz fordult. Minden ilyen röpirat erősen emelte a munkások hangulatát. A munkások látták, hogy a szocialisták segítenek nekik, védelmezik őket.

1896 nyarán a «Harci Szövetség» vezetésével 30.000 pétervári textilmunkás sztrájkolt. Főkövetelésük a munkanap megrövidítése

volt. E sztrájk nyomása alatt a cári kormány 1897 június 2-án kénytelen volt egy törvényt kiadni, amely a munkanapot 11½ órára korlátozta. Ennek a törvénynek a kibocsátásáig a munkanap egyáltalán nem volt korlátozva.

1895 decemberében Lenint a cári kormány letartóztatta. Lenin a börtönben sem szüntette meg a forradalmi harcot. Tanácsaival és útmutatásaival segítette a «Harci Szövetség» munkáját, brosúrákat és röpiratokat küldött a börtönből. A börtönben írta meg «A sztrájkokról» c. brosúráját és «A cári kormányhoz» c. röpiratát, melyben a cári kormány barbár önkényuralmát leplezte le. Ugyancsak a börtönben írta meg Lenin a párt programtervezetét is (tejjel, egy orvostudományi könyv sorai közé).

A pétervári «Harci Szövetség» hatalmas ösztönzést adott arra, hogy Oroszország többi városaiban és kerületeiben is hasonló szövetségekben egyesüljenek a munkáskörök. A 90-es évek derekán marxista szervezetek jönnek létre a Kaukázusontúl. 1894-ben Moszkvában megalakul a moszkvai «Munkásszövetség». A 90-es évek végén Szibériában létrejön a Szibériai «Szociáldemokrata Szövetség». A 90-es években Ivánovo-Voznjeszjenszkben, Jaroszlavljban, Kosztromában marxista csoportok alakulnak, amelyek később «A Szociáldemokrata Párt Északi Szövetsége» néven egyesültek. A 90-es évek második felében a doni Rosztovban, Jekatjerinoszlávljban, Kievben, Njikolájevben, Tulában, Szamárában, Kazánban, Orjechovo-Zujevóban és sok más városban szociáldemokrata csoportok és szövetségek alakulnak.

A pétervári «Harci Szövetség» jelentősége abban állt, hogy — Lenin szavai szerint — első komoly *csírája volt egy olyan forradalmi pártnak, amely a munkásmozgalomra támaszkodik.*

Lenin további munkájában, melyet az oroszországi marxista szociáldemokrata párt létrehozása érdekében kifejtett, a pétervári «Harci Szövetség» forradalmi tapasztalataira támaszkodott.

Lenin és legközelebbi munkatársai letartóztatása után a pétervári «Harci Szövetség» vezetőségének összetétele jelentősen megváltozott. Új emberek tűntek fel, akik magukat «fiatalok»-nak, míg Lenint és munkatársait «öregek»-nek nevezték. Ezek az új emberek hibás politikai vonalat képviseltek. Kijelentették, hogy a munkásokat kizárólag a munkáltatók elleni gazdasági harcra kell felhívni; ami pedig a politikai harcot illeti, az a liberális burzsoázia dolga, a politikai harc vezetése az ő kezébe való.

Ennek az iránynak a képviselőit «ökonomisták»-nak nevezték.

Az oroszországi marxista szervezetek soraiban ez volt az első megalkuvó, opportunista csoport.

4. Lenin harca a narodnyikság és a «legális marxizmus» ellen. A munkásosztály és a parasztság szövetségének lenini eszméje. Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt I. kongresszusa

Noha Plechánov már a 80-as években súlyos csapást mért a narodnyik nézetek egész rendszerére, a narodnyikok nézetei a 90-es évek elején mégis rokonszenvre találtak a forradalmi ifjúság egyrészében. Az ifjúság egy része még mindíg azon a nézeten volt, hogy Oroszország a kapitalista fejlődés útját elkerülheti, hogy a főszerepet a forradalomban a parasztság és nem a munkásosztály fogja játszani. A narodnyikok maradék csoportjai igyekeztek a marxizmus elterjedését Oroszországban meggátolni, harcoltak a marxisták ellen és igyekeztek őket mindenféle módon megrágalmazni. Hogy a marxizmus további elterjedését és a szociáldemokrata párt megalapítását biztosítsák, ideológiailag végleg meg kellett *semmisíteni* a narodnyikokat.

Ezt a munkát Lenin végezte el.

Abban a könyvében melynek címe «Kik azok a „népbarátok" és hogyan hadakoznak a szociáldemokraták ellen?» (1894), Lenin teljesen leleplezte a narodnyikok igazi arculatát, hogy ők a nép hamis «barátai», akik valójában a nép ellen vannak.

A 90-es esztendők narodnyikjai lényegében már régen lemondtak minden forradalmi harcról a cári kormány ellen. A liberális narodnyikok a cári kormánnyal való megalkuvást hirdették. «Egyszerűen azt hiszik — írta Lenin az akkori idők narodnyikjairól —, hogy ha szépen megkérik és megsímogatják, akkor a cári kormány mindent a legjobban elintéz» (*Lenin* Művei, I. köt. 161. old.).

A 90-es esztendők narodnyikjai szemethúnytak a falusi szegénység helyzete, a faluban dúló osztályharc, a szegényparasztságnak a kulákok által való kizsákmányolása előtt és a kulákgazdaság fejlődését magasztalták. Lényegében mint a kulákság érdekeinek kifejezői léptek fel.

Ugyanakkor a narodnyikok folyóirataikban rágalomhadjáratot folytattak a marxisták ellen. Tudatosan elferdítették és meghamisították az orosz marxisták nézeteit, úgy tűntették fel, mintha a marxisták a falut tönkre akarnák tenni, mintha «minden muzsikot a gyári kazánban akarnának kifőzni». Ezt a hamis narodnyik bírálatot leleplezve, Lenin rámutatott arra, hogy a dolog lényege nem a marxisták «kívánságaiban», hanem az orosz kapitalizmus fejlődésének tényleges menetében rejlik, amelynek során a proletariátus száma elkerülhetetlenül növekszik. S a proletariátus a kapitalista társadalom sírásója.

Lenin bebizonyította, hogy a nép igaz barátai nem a narodnyikok, hanem a marxisták, akik meg akarják semmisíteni a tőkés és földesúri elnyomást, meg akarják semmisíteni a cárizmust

«Kik azok a „népbarátok"?» című könyvében Lenin elsőnek vetette fel a munkások és parasztok forradalmi szövetségének gondolatát, mint a cárizmus, a földesurak és a burzsoázia megdöntésének leghathatósabb eszközét.

Ebben az időszakban Lenin számos írásában bírálta a narodnyikok politikai harci eszközeit, melyeket a narodnyikok egyik fő csoportja, a narodovoljecek és később a narodnyikok utódai, a szociálforradalmárok (eszerek) alkalmaztak, különösen az egyéni terror taktikáját. Lenin ezt a taktikát károsnak tartotta a forradalmi mozgalomra, mert a tömegek harcát egyes hősök harcával helyettesítette. Ez a nézet hitetlenséget jelentett a nép forradalmi mozgalmával szemben.

«Kik azok a „népbarátok"?» című könyvében Lenin kifejtette az orosz marxisták alapvető feladatait. Lenin véleménye szerint az orosz marxistáknak először is a szétszórt marxista körökből egységes szocialista munkáspártot kell szervezniök. Lenin továbbá rámutatott arra, hogy éppen Oroszország munkásosztálya fogja, szövetségben a parasztsággal, megdönteni a cári önkényuralmat, ezután pedig az orosz proletariátus, szövetségben a dolgozó és kizsákmányolt tömegekkel, a többi ország proletariátusával egy sorban, a nyílt politikai harc egyenes útján fog haladni a győzelmes kommunista forradalomig.

Ilymódon Lenin, több mint negyven évvel ezelőtt, helyesen mutatta meg a munkásosztály harcának útját, meghatározta a munkásosztálynak mint a társadalom vezető forradalmi erejének szerepét, meghatározta a parasztságnak mint a munkásosztály szövetségesének szerepét.

Leninnek és híveinek harca a narodnyikok ellen már a 90-es években a narodnyikok végleges ideológiai szétzúzásához vezetett.

Roppant jelentősége volt Lenin harcának a «legális marxizmus» ellen. A történelem folyamán állandó jelenség, hogy a nagy társadalmi mozgalmakhoz ideiglenes «útitársak» törleszkednek. Ilyen «útitársak» voltak az úgynevezett *«legális marxisták»* is. A marxizmus egyre jobban terjedt Oroszországban. S íme: a burzsoá intellektuelek kezdtek marxista köntöst ölteni. Cikkeiket a legális, vagyis a cári kormány által engedélyezett újságokban és folyóiratokban jelentették meg. Ezért hívták őket «legális marxistáknak».

Ezek a maguk módján harcoltak a narodnyikok ellen. De ezt a harcot és a marxizmus zászlaját arra próbálták felhasználni, hogy a munkásmozgalmat a polgári társadalom, a burzsoázia érdekeihez

szabják és ezeknek az érdekeknek alávessék. Marx tanaiból kidobták a legfontosabbat: a proletárforradalomról, a proletariátus diktatúrájáról szóló tanítást. A legtekintélyesebb legális marxista, Pjotr Sztrúve, a burzsoáziát dicsőítette és a kapitalizmus elleni forradalmi harc helyett ezt hirdette: «Ismerjük el saját műveletlenségünket és gyerünk a kapitalizmushoz tanulni.»

A narodnyikok elleni harcban Lenin megengedhetőnek tartotta az ideiglenes megegyezést a «legális marxistákkal», hogy felhasználja őket a narodnyikok ellen, például egy narodnyikellenes cikk-gyüjtemény közös kiadására. De ugyanakkor a legélesebben bírálta a «legális marxistákat» és leleplezte liberális-burzsoá lényegüket. Ezek közül az «útitársak» közül sokan később kadetek (az orosz burzsoázia vezető pártja), a polgárháború idején pedig a legféktelenebb fehérgárdisták lettek.

Pétervár, Moszkva, Kiev és más városok «Harci Szövetségével» egyidőben, Oroszország nyugati nemzetiségi határvidékein is alakultak szociáldemokrata szervezetek. A lengyel nacionalista pártból kivált marxista elemek a 90-es években megalapították «Lengyelország és Litvánia Szociáldemokráciáját». A 90-es évek végén létrejönnek a lettországi szociáldemokrácia szervezetei. 1897 októberében Oroszország nyugati kormányzóságaiban megalakult az Általános Zsidó Szociáldemokrata Szövetség, a Bund.

1898-ban néhány «Harci Szövetség», mint a pétervári, moszkvai, kievi, jekatjerinoszlávlji és a Bund először kísérelték meg, hogy szociáldemokrata párttá egyesüljenek. E célból 1898 márciusában, Minszk városában, az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt (OSzDMP) első kongresszusára gyűltek össze.

Az OSzDMP első kongresszusának mindössze 9 résztvevője volt. Lenin a kongresszuson nem vett részt, mert ebben az időben szibériai száműzetésben volt. A párt Központi Bizottságát, melyet ezen a kongresszuson megválasztottak, rövidesen letartóztatták.

A kongresszus nevében kibocsátott «Kiáltvány» még sok tekintetben nem volt kielégítő. Nem mutatott rá arra a feladatra, hogy a proletariátusnak ki kell harcolnia a politikai hatalmat; semmit sem mondott a proletariátus vezetőszerepéről és kikerülte a proletariátus szövetségeseinek kérdését a cárizmus és a burzsoázia elleni harcában.

A kongresszus határozataiban is, «Kiáltvány»-ában is kimondta, hogy az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt megalakult.

Ebben a formális tényben, amely nagy forradalmi és propagandisztikus szerepet játszott, rejlett az OSzDMP első kongresszusának jelentősége.

De ha az első kongresszust meg is tartották, valójában még nem alakult meg a marxista szociáldemokrata párt Oroszországban. A kongresszusnak nem sikerült az egyes marxista köröket és szervezeteket egyesíteni és szervezetileg összefogni. A helyi szervezetek munkájának még nem volt egységes vonala, a pártnak nem volt sem programja, sem szervezeti szabályzata, sem központi vezetése.

Ezért, és még sok egyéb ok miatt is, a helyi szervezetekben növekedett az ideológiai bomlás, s ez a körülmény kedvező talajt teremtett arra, hogy a munkásmozgalomban az opportunista áramlat, az «ökonomizmus» megerősödjön.

Leninnek és az általa szervezett «Iszkra»* című lapnak több évi megfeszített munkájára volt szükség, hogy ezt a bomlást kiküszöbölje, az opportunista ingadozást leküzdje és az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt megalakulását előkészítsék.

5. Lenin harca az «ökonomizmus» ellen. A lenini «Iszkra» című lap megjelenése

Az OSzDMP I. kongresszusán Lenin nem vett részt. Ebben az időben egy szibériai faluban, Susenszkojéban volt száműzetésben, ahová a cári kormány küldte, miután a «Harci Szövetség» miatt hosszú időt töltött el a pétervári börtönben.

De Lenin a száműzetésben is folytatta forradalmi tevékenységét. Itt fejezte be egyik legfontosabb tudományos munkáját, «A kapitalizmus fejlődése Oroszországban»-t, amely befejezte a narodnyikok ideológiai megsemmisítését. Ismert brosúráját, «Az orosz szociáldemokraták feladatai»-t szintén ott írta.

Lenin, bár el volt szakítva a közvetlen gyakorlati forradalmi munkától, mégis fenn tudott tartani némi kapcsolatot az aktív pártmunkásokkal, levelezett velük a száműzetésből, informálódott náluk, tanácsokkal látta el őket. Lenint ebben az időben különösen az «ökonomisták» kérdése foglalkoztatta. Jobban megértette, mint bárki más, hogy az «ökonomizmus» a megalkuvásnak, az opportunizmusnak csírája, hogy az «ökonomizmus» győzelme a munkásmozgalomban a proletariátus forradalmi mozgalmának aláásását, a marxizmus vereségét jelentené.

S Lenin az «ökonomisták» ellen fellépésük első napjától kezdve küzdött.

Az «ökonomisták» azt állították, hogy a munkásoknak csak gazdasági harcot kell folytatniok, ami pedig a politikai harcot illeti, ezt

* «Iszkra» — «Szikra».

hadd vezesse a liberális burzsoázia, melyet a munkásoknak támogatniok kell. Lenin az «ökonomisták» effajta prédikációjáról azt tartotta, hogy ezzel cserbenhagyják a marxizmust, tagadják a munkásosztály önálló politikai pártjának szükségességét és megpróbálják a munkásosztályt a burzsoázia politikai függvényévé tenni.

1899-ben az «ökonomisták» csoportja (Prokopóvics, Kuszkáva és mások, akik később kadetek lettek) kiáltványt bocsátott ki. Az «ökonomisták» a forradalmi marxizmus ellen léptek fel s azt követelték a munkásosztálytól, hogy mondjon le a proletariátus önálló politikai pártjának megalakításáról, mondjon le önálló politikai követeléseiről. Az «ökonomisták» úgy vélték, hogy a politikai harc a liberális burzsoázia dolga; ami pedig a munkásokat illeti, azok érjék be a munkáltatók elleni gazdasági harccal.

Lenin, megismerkedve ezzel az opportunista dokumentummal, megbeszélésre hívta össze a közelben tartózkodó marxista politikai száműzötteket és 17 elvtárs — élükön Leninnel — éles, leleplező tiltakozást fogadott el az «ökonomisták» nézetei ellen.

Ennek a tiltakozásnak, amelyet Lenin írt és amelyet egész Oroszország marxista szervezeteiben terjesztettek, roppant jelentősége volt a marxista gondolat és a marxista párt Oroszországban való kifejlődése szempontjából.

Az orosz «ökonomisták» ugyanazokat a nézeteket hirdették, mint a külföldi szociáldemokrata pártokban a marxizmus ellenségei, az ú. n. bernsteinisták, az opportunista Bernstein követői.

Ezért Lenin harca az «ökonomisták» ellen egyszersmind harc volt a nemzetközi opportunizmus ellen is.

Az «ökonomisták» ellen, a proletariátus önálló politikai pártjának megalakításáért folyó fő elvi harcot a Lenin által szervezett «Iszkra» című illegális lap vezette.

1900 elején Lenin és a «Harci Szövetség» más tagjai, visszatértek a szibériai száműzetésből Oroszországba. Lenin egy nagy országos illegális marxista lap megteremtését tervezte. Az akkoriban Oroszországban működő nagyszámú apró marxista körök és szervezetek még nem voltak egymással kapcsolatban. Ebben az időben, amikor — Sztálin elvtárs kifejezése szerint — «a kontárkodás és a körösdi a pártot tetőtől-talpig sorvasztotta, amikor a szellemi zűrzavar a párt belső életének fő jellemvonása volt», egy országos illegális lap megalapítása volt az orosz forradalmi marxisták alapvető feladata. Csak egy ilyen lap tudta a szétforgácsolt marxista szervezeteket összefogni és egy valóságos párt megalakítását előkészíteni.

De ilyen lapot a rendőri üldözés miatt a cári Oroszországban nem

lehetett megszervezni. Egy-két hónap múltán a lapot a cári kopók kiszimatolták és megsemmisítették volna. Ezért Lenin elhatározta, hogy a lapot külföldön adja ki. A lapot igen vékony, de tartós papírra nyomták és titokban szállították Oroszországba. Az «Iszkra» egyes számait Oroszországban Baku, Kisinjev, Szibéria titkos nyomdáiban újranyomták.

1900 őszén Vladimir Iljics külföldre utazott, hogy azokkal az elvtársakkal, akik a «Munka Felszabadítása» csoporthoz tartoztak, az országos politikai lap kiadása ügyében megállapodjon. Lenin még a száműzetésben részletesen átgondolta ezt a tervet. A száműzetésből hazatérve Ufában, Pszkovban, Moszkvában, Pétervárott megbeszéléseket folytatott ebben a kérdésben. Mindenütt megállapodott az elvtársakkal a titkos levelezés módjára, az irodalmi szállítmányok címeire stb. vonatkozólag és megbeszélte velük a jövendő harcok tervét.

A cári kormány érezte, hogy Lenin a legveszedelmesebb ellensége. A cári ochrana* embere, Zubátov zsandár, titkos jelentéseiben azt írta, hogy «Uljánovnál (Lenin) nagyobb ember nincs most a forradalomban», s ezért célszerűnek tartotta Lenin meggyilkolásának megszervezését.

Külföldre érkezése után Lenin megállapodott a «Munka Felszabadítása» csoportjával, Plechánovval, Axelroddal, Vjera Zaszúlics-csal az «Iszkra» közös kiadása ügyében. A kiadás egész tervét elejétől végig Lenin dolgozta ki.

1900 decemberében külföldön megjelent az «Iszkra» első száma. Az újság címe alatt ez a jelmondat állott: «Szikrából lobban ki a láng». Ez a mondat idézet a dekabristák válaszából, melyet Puskinhoz intéztek, amikor a költő szibériai száműzetésükben üdvözölte őket.

És valóban, a Lenin gyujtotta «Szikrá»-ból lobbant ki utóbb annak a hatalmas forradalmi tűznek a lángja, mely porig égette a nemesi-földesúri cári monarchiát és a burzsoá uralmat.

RÖVID ÖSSZEFOGLALÁS

A marxista szociáldemokrata munkáspárt Oroszországban annak a harcnak a folyamán alakult meg, amely elsősorban a narodnyikok, s hibás és a forradalomra káros nézeteik ellen folyt.

Csak a narodnyikok nézeteinek ideológiai megsemmisítése után lehetett megtisztítani a talajt az oroszországi marxista munkáspárt megalapítására. A mult század 80-as éveiben Plechánov és cso-

* A cári ochrana — a forradalmi mozgalom elleni harc céljára létesített politikai titkosrendőrség a cári Oroszországban.

portja, a «Munka Felszabadítása», döntő csapást mért a narodnyikokra.

Lenin a 90-es években befejezte a narodnyikok ideológiai megsemmisítését, végleg legyőzte a narodnyikokat.

A «Munka Felszabadítása» csoport, mely 1883-ban alakult, jelentős munkát végzett a marxizmus elterjesztése körül Oroszországban, elméletileg megalapozta a szociáldemokráciát s megtette az első lépést a munkásmozgalom felé.

A kapitalizmus fejlődésével Oroszországban gyorsan növekedett az ipari proletariátus száma. A 80-as esztendők derekán a munkásosztály a szervezett harc útjára, a tömegharc útjára, a szervezett sztrájk útjára lépett. De a marxista körök és csoportok kizárólag propagandával foglalkoztak, nem értették meg a munkásosztály közötti tömegagitáció célszerűségét és ezért a gyakorlatban nem voltak még kapcsolatban a munkásmozgalommal, nem vezették azt.

A Lenin által alapított pétervári «Harci Szövetség a Munkásosztály Felszabadítására» (1895), amely a munkások között tömegagitációt folytatott és tömegsztrájkokat irányított, új szakaszt jelentett; jelentette a munkások közötti tömegagitációra való áttérést, és a marxizmus egyesítését a munkásmozgalommal. A pétervári «Harci Szövetség a Munkásosztály Felszabadítására» az oroszországi forradalmi proletár párt első csirája volt. A pétervári «Harci Szövetség» után az összes fontosabb ipari központokban és a határvidékeken is marxista szervezetek jönnek létre.

1898-ban tették az első, bár sikertelen kísérletet arra, hogy a marxista szociáldemokrata szervezeteket pártba egyesítsék: összeült az OSzDMP első kongresszusa. De ez a kongresszus a pártot még nem hozta létre: a pártnak sem programja, sem szervezeti szabályzata, sem központi vezetése nem volt, az egyes marxista körök és csoportok között majdnem semmi kapcsolat nem volt.

Lenin, hogy a szétforgácsolt marxista szervezeteket párttá egyesítse, felvetette és megvalósította az első országos forradalmi marxista lap, az «Iszkra» alapításának tervét.

Ebben az időben az egységes politikai munkáspárt megalakításának legfőbb ellenségei az «ökonomisták» voltak. Tagadták egy ilyen párt szükségét. Támogatták az egyes csoportok széttagoltságát és kontárkodását. Lenin és a lenini «Iszkra» éppen ezért rájuk mérte legerősebb csapásait.

Az «Iszkra» első számainak megjelenése (1900—1901) átmenet volt az új időszakra, arra az időszakra, amelyben az egyes szétforgácsolt csoportokból és körökből valóban megalakult az egységes Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt.

II. fejezet

AZ OROSZORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA MUNKÁSPÁRT MEGALAKULÁSA. A PÁRTON BELÜL LÉTREJÖN A BOLSEVIKOK ÉS MENSEVIKEK FRAKCIÓJA

(1901—1904)

1. A forradalmi mozgalom fellendülése Oroszországban 1901—1904-ben

A XIX. század végén Európában ipari válság tört ki. Ez a válság hamarosan magával ragadta Oroszországot is. A válság éveiben — 1900—1903 — majdnem háromezer nagy- és kisüzem állt le. Több mint százezer munkás került az utcára. Az üzemekben még megmaradt munkások bérét erősen csökkentették. A kapitalisták most visszavonták azokat a jelentéktelen engedményeket, amelyeket a munkások előzőleg kemény gazdasági harcokban csikartak ki.

Az ipari válság, a munkanélküliség nem tartóztatta fel és nem gyöngítette a munkásmozgalmat. Ellenkezőleg, a munkások harca egyre forradalmibb jelleget öltött. A gazdasági sztrájkról a munkások kezdtek áttérni a politikai sztrájkra. Végül a munkások tüntetni kezdenek, politikai követeléseket állítanak fel, demokratikus szabadságjogokat követelnek, kiadják a jelszót: «Le a cári önkényuralommal!»

1901-ben Pétervárott, az Obuchov hadiüzemben, a május elsejei sztrájk a munkásság és katonaság közötti véres összeütközéssé fajult. A felfegyverzett cári katonaság ellen a munkások csak kövekkel és vasdarabokkal védekezhettek. A munkások elkeseredett ellenállását megtörték. Ezután pedig kegyetlen leszámolás következett: körülbelül 800 munkást fogtak le, sokat közülük börtönbe vetettek és kényszermunkára küldtek. De a hősies «obuchovi ellenállás» jelentős hatással volt az oroszországi munkásokra, az együttérzés hullámát idézte elő a munkások körében.

1902 márciusában a batumi munkások hatalmas sztrájkjai és tüntetései játszódnak le, amelyeket a batumi szociáldemokrata bizottság szervezett. A batumi tüntetés mozgásba hozta a Kaukázusontúl munkás- és paraszttömegeit.

Ugyancsak 1902-ben a doni Rosztovban nagyméretű sztrájk tört ki. Kezdetben a vasutasok sztrájkoltak, rövidesen számos más üzem munkásai is csatlakoztak hozzájuk. A sztrájk megmozgatta az összes

munkásokat a városon kívül megtartott gyűléseken rövid egynéhány nap leforgása alatt 30.000 munkás jött össze. Ezeken a gyűléseken nyiltan szociáldemokrata kiáltványokat olvastak fel, szónokok léptek föl. A rendőrség és a kozákok gyengéknek bizonyultak a munkásság sokezres gyűléseinek szétkergetésére. A rendőrség megölt néhány munkást, és másnap a temetésükön a munkásság óriási tüntetést rendezett. Csak a szomszédos városokból összpontosított katonasággal tudta a cári kormány ezt a sztrájkot elnyomni. A rosztovi munkások harcát az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt Donvidéki Bizottsága irányította.

Még nagyobb méreteket öltöttek a sztrájkok 1903-ban. Ebben az évben politikai tömegsztrájkok törtek ki délen, magukkal ragadták a Kaukázusontúlt (Bakut, Tifliszt, Batumot) és Ukrajna legnagyobb városait (Odesszát, Kievet, Jekatjerinoszlávot). A sztrájkok mind makacsabbak és szervezettebbek lettek. Ellentétben a munkásosztály korábbi akcióival, a munkások politikai harcát majdnem mindenütt szociáldemokrata bizottságok kezdik irányítani.

Oroszország munkásosztálya forradalmi harcra kelt a cári hatalom ellen.

A munkásmozgalom kihatott a parasztságra. 1902 tavaszán és nyarán Ukrajnában (a poltavai és charkovi kormányzóságban) és a Volga-vidéken parasztmozgalom támadt. A parasztok felgyujtották a földesúri kastélyokat, elfoglalták a földesúri földet, megölték a gyűlölt közigazgatási főnököket* és földesurakat. A felkelő parasztok ellen katonai karhatalmat vezényeltek ki, amely a parasztt ömegekbe lőtt. Százával fogták el a parasztokat, vezetőiket és szervezőiket tömlöcbe vetették, de a parasztság forradalmi mozgalma mégis egyre nőtt.

A munkások és parasztok forradalmi fellépése azt mutatta, hogy Oroszországban érik és közeledik a forradalom.

A munkások forradalmi harcának hatására erősödik a diákok ellenzéki mozgalma is. A kormány, válaszul a diáktüntetésekre és sztrájkokra, bezáratta az egyetemeket, a diákokat százával tömlöcbe vetette és végül az engedetlen diákokat besorozta katonának. Válaszul az összes főiskolák hallgatói 1901—1902 telén általános diáksztrájkot szerveztek. A sztrájkban résztvevők száma elérte a 30.000-et.

A munkások és parasztok forradalmi mozgalma, különösen azonban a diákok elleni megtorló intézkedések, még azokat a liberális

* A közigazgatás főnöke (oroszul: zemszkij nacsaljnjik), a nemesek közül került ki és rendőri, bírói és közigazgatási funkciókat végzett.

burzsoákat és liberális földesurakat is, akik az úgynevezett zemsztvókban* ültek, arra bírták, hogy felemeljék «tiltakozó» szavukat a cári kormány «túlkapásai» ellen, amelyek ennek a rétegnek a diákcsemetéit sujtották.

A vidéki liberálisok támpontjai a zemsztvo hivatalai voltak. Zemsztvónak a vidéki közigazgatásnak azokat a helyi szerveit nevezték, amelyek kizárólag helyi, csak a falusi népességet érintő ügyekkel (utak, kórházak, iskolák építése) foglalkoztak. A liberális földesuraknak elég jelentékeny szerepük volt ezekben a zemsztvo-hivatalokban. Szoros kapcsolatban álltak a liberális burzsoáziával, csaknem összeolvadtak vele, mert birtokaikon maguk is kezdtek áttérni a féljobbágyi gazdálkodásról az előnyösebb kapitalista gazdálkodásra. A liberálisok mind e két csoportja természetesen a cári kormányt támogatta, de ellenezte a cárizmus «túlkapásait», attól félt, hogy ezek a «túlkapások» a forradalmi mozgalmat erősítik. Féltek ugyan a cárizmus «túlkapásaitól», de még jobban féltek a forradalomtól. A liberálisok azzal, hogy a cárizmus «túlkapásai» ellen tiltakoztak, kettős célt követtek: először azt, hogy «észretérítsék» a cárt, másodszor, hogy a cárizmussal való «mély elégedetlenség» álarca alatt, belopódzzanak a nép bizalmába, eltérítsék a népet vagy annak egy részét a forradalomtól és ezáltal gyengítsék a forradalmat.

Természetes, hogy a zemsztvók liberális mozgalma a cárizmus létét a legkevésbbé sem veszélyeztette, de mindenesetre tanúskodott arról, hogy a cárizmus «örökkévaló» pillérei nincsenek egészen rendben.

A zemsztvók liberális mozgalma 1902-ben az «Oszvobozsdjénjije»** nevű burzsoá csoport szervezésére vezetett, mely később az oroszországi burzsoázia vezető pártjának, a kadetek pártjának magva lett.

A cárizmus látja, hogy a munkás- és parasztmozgalom egyre fenyegetőbb áradattal önti el az országot, és mindent elkövet a forradalmi mozgalom feltartóztatására. Mind gyakrabban vesz igénybe katonai karhatalmat a munkásság sztrájkjai és tüntetései ellen, a munkások és parasztok fellépéseire a cári kormány állandóan korbáccsal és golyóval válaszol, a börtönök és száműzetési helyek zsúfolásig megtelnek.

Az egyre erősebb megtorlással egyidőben a cári kormány megpróbálta a munkásságot más, «hajlékonyabb», nem megtorló jellegű eszközökkel is elvonni a forradalmi mozgalomtól. Megpróbált ál-munkásszervezeteket alapítani, a rendőrség és csendőrség gyámsága alatt. Eze-

* Zemsztvo — vidéki önkormányzati szerv.
** «Oszvobozsdjénjije» — «Felszabadulás».

ket a szervezeteket akkor a «rendőri szocializmus» szervezeteinek vagy zubátovi szervezeteknek nevezték (Zubátov csendőrezredesről, aki ezeket a rendőri munkásszervezeteket létrehozta). A cári titkosrendőrség ügynökei útján igyekezett a munkásokban azt a hitet kelteni, hogy a cári kormány maga is segíteni akar a munkásoknak abban, hogy gazdasági követeléseiket kielégítsék. «Minek hát politikával foglalkozni, minek forradalmat csinálni, ha maga a cár is a munkások oldalán van?» — mondogatták a zubátovisták a munkásoknak. A zubátovisták néhány városban saját szervezeteket alapítottak. A zubátovi szervezetek mintájára és ugyanazzal a céllal Gapon pópa 1904-ben megalapította az «Orosz Gyári Munkások Pétervári Gyülekezetét».

A cári ochrana próbálkozása, hogy a munkásmozgalmat hálójába kerítse, nem sikerült. Ilyen és hasonló rendszabályokkal a cári kormány nem tudta a növekvő munkásmozgalmat legyűrni. A munkásosztály növekvő forradalmi harca elsöpörte útjából ezeket a rendőrségi szervezeteket.

2. A marxista párt felépítésének lenini terve. Az «ökonomisták» opportunizmusa. Az «Iszkra» harca a lenini tervért. Lenin «Mi a teendő?» című könyve. A marxista párt ideológiai alapjai

Bár 1898-ban megtartották az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt I. kongresszusát, amely kimondta a párt megalapítását, a pártot mégsem teremtették meg Nem volt se program, se szervezeti szabályzat. A párt Központi Bizottságát, amelyet az I. kongresszus választott, a rendőrség letartóztatta, és nem alakult meg újra, mert nem volt aki újjáalakítsa. Sőt mi több, az I. kongresszus után az ideológiai zűrzavar és a párt szervezeti széttagoltsága méginkább erősödött.

Míg az 1884—94-es évek a narodnyikok feletti győzelem és a szociáldemokrácia szellemi előkészítésének időszaka volt, az 1894—98-as évek pedig azoknak a kísérleteknek, igaz, sikertelen kísérleteknek időszaka, amelyek a különálló marxista csoportokból egységes szociáldemokrata pártot akartak alakítani, az 1898 utáni korszak a párt növekvő szellemi és szervezeti zűrzavarának időszaka lett. A marxizmus győzelme a narodnyikok felett és a munkásosztály forradalmi fellépése bebizonyította a marxisták igazságát, erősítette a forradalmi ifjúság szimpátiáját a marxizmus iránt. A marxizmus divattá vált. Ennek az lett a következménye, hogy a marxista szervezetekbe beözönlöttek az értelmiség forradalmi ifjúságának tömegei, elméletileg gyenge, szervezeti és politikai tekintetben tapasztalatlan emberek, akiknek a marxizmusról csak homályos, legnagyobbrészt hely-

telen elképzelésük volt, amit a «legális marxisták» opportunista írásaiból merítettek, amelyek akkor megtöltötték a sajtót. Ez a körülmény a marxista szervezetek elméleti és politikai színvonalának csökkenésére, «legális marxista» opportunista hangulatok betódulására, a szellemi széthúzás, a politikai ingadozás és a szervezeti zűrzavar fokozódására vezetett.

A munkásmozgalom növekvő fellendülése és a forradalom nyilvánvaló közelsége a munkásosztály olyan egységes, központosított pártjának létrehozását követelte, amely a forradalmi mozgalmat irányítani tudja. De a párt helyi szervezeteinek, helyi bizottságainak, csoportjainak és köreinek állapota annyira szánalmas, szervezeti elkülönülésük, elméleti viszályuk pedig olyan nagy volt, hogy az egységes párt megalapítása hihetetlen nehézségekbe ütközött.

A nehézség nemcsak abban állt, hogy a pártot a kegyetlen cári üldözés nyomása alatt kellett felépíteni, amely a szervezetek soraiból a legjobb pártmunkásokat kiragadta, száműzte, börtönbe vetette, kényszermunkára ítélte. Az is megnehezítette a helyzetet, hogy a helyi bizottságok és munkatársaik nagy része saját helyi kicsinyes gyakorlati munkáján kívül nem akart tudni semmiről, nem értette meg, menynyire káros, hogy nincs szervezett és ideológiailag egységes párt, hozzászokott a párt szétdaraboltságához, a pártonbelüli eszmei zűrzavarhoz és úgy vélekedett, hogy egységes, központosított párt nélkül is meg tud lenni.

Ahhoz, hogy a központosított párt létrejöjjön, előbb a helyi szervezeteknek ezt az elmaradottságát, renyheségét és szűkkörű prakticizmusát kellett leküzdeni.

De ez még nem minden. Volt a pártban egy meglehetősen nagyszámú csoport, amely Oroszországban «Rabócsaja Myszlj»*, külföldön pedig «Rabócseje Djelo»** címmel saját sajtóorgánummal rendelkezett; ez a csoport a párt szervezeti széttagoltságát és ideológiai zűrzavarát elméletileg helyeselte, sőt nemritkán magasztalta is, és úgy vélte, hogy a munkásosztály egységes, centralizált politikai pártjának megalakítása szükségtelen, kiagyalt feladat.

Ezek az «ökonomisták» és követőik voltak.

Ahhoz, hogy a proletariátus egységes politikai pártja megalakulhasson, először is az «ökonomistákat» kellett szétverni.

Éppen ezeknek a feladatoknak teljesítését és a munkásosztály pártjának felépítését vállalta magára Lenin.

---

* «Rabócsaja Myszlj» — «Munkásgondolat».
** «Rabócseje Djelo» — «Munkásügy».

Arról a kérdésről, hogy mivel kell a munkásosztály egységes pártjának felépítését megkezdeni, különböző nézeteket vallottak. Egyesek úgy gondolták, hogy a párt felépítését a párt II. kongresszusának egybehívásával kell kezdeni, amely kongresszus egyesíti majd a helyi szervezeteket és létrehozza a pártot. Lenin ellene volt ennek a felfogásnak. Úgy vélte, hogy mielőtt a kongresszust egybehívnák, a párt céljainak és feladatainak kérdését kell tisztázni, tudni kell, hogy milyen pártot akarunk felépíteni, ideológiailag el kell határolnunk magunkat az «ökonomistáktól», a pártnak becsületesen és nyiltan meg kell mondanunk, hogy a párt céljairól és feladatairól két ellentétes vélemény van: az «ökonomisták» véleménye és a forradalmi szociáldemokraták véleménye, széleskörű sajtópropagandát kell kifejteni a forradalmi szociáldemokrácia nézeteiért éppúgy, mint ahogy az «ökonomisták» propagálják nézeteiket sajtójukban, a helyi szervezeteknek meg kell adni a lehetőséget arra, hogy a két áramlat között tudatosan válasszanak, és csak miután ezt az elengedhetetlen előzetes munkát már teljesítettük, akkor lehet majd a pártkongresszust egybehívni.

Lenin nyiltan megmondta:

> «Mielőtt egyesülnénk és azért, hogy egyesüljünk, szükséges, hogy előbb határozottan és félreérthetetlenül elhatároljuk magunkat» (*Lenin* Művei. IV. köt. 378. old.)*.

Ezért Lenin úgy vélte, hogy a munkásosztály politikai pártjának felépítését egy harcos országos politikai lap megszervezésével kell kezdeni, amely a forradalmi szociáldemokrácia nézeteiért propagandát és agitációt folytat, s hogy a pártépítés első lépése: egy ilyen lap létrehozása.

Lenin «Mivel kezdjük?» című ismert cikkében felvázolta a párt felépítésének konkrét tervét, amelyet később, «Mi a teendő?» című híres könyvében bővebben kifejtett.

> «Véleményünk szerint — mondta Lenin ebben a cikkében — a működés kiindulópontja, az első gyakorlati lépés a kívánt szervezet** felépítéséhez, végül a vezérfonal, melynek segítségével fáradhatatlanul fejleszthetnénk, elmélyíthetnénk és kiszélesíthetnénk ezt a szervezetet — egy országos politikai lap megszervezése kell hogy legyen ... Újság nélkül lehetetlen elvileg következetes és sok-

* *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. Szikra 1948. 193. old., vagy: *Lenin.* Mi a teendő? (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 30—32. sz.) Szikra 1948 45. old.

** A párt megalapításáról van szó. — *Szerk.*

oldalú propagandának és agitációnak az a rendszeres folytatása, amely a szociáldemokráciának általában állandó és fő feladata, és különösen égető feladata a jelen pillanatban, amikor a lakosság legszélesebb rétegeiben felébredt az érdeklődés a politika és a szocializmus kérdései iránt» (ugyanott, 110 old.)*.

Lenin úgy vélte, hogy az ilyen lap nemcsak a párt ideológiai megszilárdításának eszköze, hanem eszközévé lehet annak is, hogy a helyi szervezeteket szervezett párttá egyesítse. Egy ilyen lap ügynökeinek és levelezőinek hálózata, akik egyúttal a helyi szervezetek képviselői — az a váz, amely körül a párt szervezetileg tömörül. Mert — mondotta Lenin — «a lap nemcsak kollektív propagandista és kollektív agitátor, hanem kollektív szervező is».

«Az ügynököknek ez a hálózata lesz — írta Lenin ugyanebben a a cikkében — éppen annak a szervezetnek a váza, amelyre nekünk szükségünk van: eléggé nagy ahhoz, hogy az egész országot átfogja; eléggé széles és sokoldalú ahhoz, hogy szigorú és részletes munkamegosztást hajtson végre; eléggé állhatatos ahhoz, hogy minden körülmények között, minden „fordulat" és meglepetés esetén is tántoríthatatlanul folytatni tudja *saját* munkáját: eléggé hajlékony ahhoz, hogy egyrészt, ki tudjon térni az ütközet elől nyílt mezőn a túlnyomó erejű ellenséggel, amikor az egy helyre összpontosította minden erejét és, másrészt, ki tudja használni ennek az ellenségnek nehézkességét, hogy ott és akkor rohanja meg, ahol és amikor az a legkevésbbé várja a támadást» (ugyanott, 112. old.)**.

Ilyen lapnak kellett lennie az «Iszkrá»-nak.

És az «Iszkra» csakugyan ilyen országos politikai lappá lett, amely a párt ideológiai és szervezeti tömörülését előkészítette.

Ami a párt felépítését és összetételét illeti, Lenin úgy vélte, hogy a pártnak két részből kell állnia: *a)* az állandó vezető pártmunkások szűk köréből, amelybe főképpen a hivatásos forradalmároknak, vagyis a pártmunkán kívül minden más foglalkozás alól felmentett funkcionáriusoknak kell tartozniok, akik a szükséges minimális elméleti tudással, politikai tapasztalattal, szervezeti gyakorlattal bírnak és akik elsajátították a cári rendőrség elleni harc művészetét, azt hogy hogyan kell rejtőzködniök a rendőrség elől és *b)* a környező pártszervezetek széles

* *Lenin.* Mi a teendő? 20. old.
** *Lenin.* Mi a teendő? 23 old.

hálózatából, a párttagok nagy tömegéből, akiket százezernyi dolgozó rokonszenve és támogatása vesz körül.

«Azt állítom tehát — írta Lenin — (1) hogy nincs az a forradalmi mozgalom, amely maradandó lehetne a vezetők erőteljes és a folytonosságot megőrző szervezete nélkül; (2) hogy mennél szélesebb a harcba ösztönösen bevont tömeg, ... annál sürgősebb szükség van az ilyen szervezetre és annál szilárdabbnak kell ennek a szervezetnek lennie... ; (3) hogy ennek a szervezetnek főképpen olyan emberekből kell állnia, akik hivatásszerűen foglalkoznak forradalmi tevékenységgel; (4) hogy önkényuralmi országban annál nehezebb lesz „lebuktatni" az ilyen szervezetet, mennél inkább *csökkentjük* taglétszámát — annyira, hogy csak olyanok vesznek részt benne, akik hivatásszerűen foglalkoznak forradalmi tevékenységgel és szakszerű kiképzést nyertek a politikai rendőrség elleni harc művészetében, és — (5) annál *szélesebb* lesz aztán a köre azoknak a munkásosztályból és a társadalom egyéb osztályaiból származó személyeknek, akiknek módjukban áll majd, hogy résztvegyenek és tevékenyen dolgozzanak a mozgalomban» (ugyanott, 456. old.)*.

Ami a megalakítandó párt jellegét és a munkásosztályhoz való viszonyát, valamint célját és feladatát illeti, Lenin úgy vélte, hogy a pártnak a munkásosztály élcsapatának, a munkásmozgalom vezető erejének kell lennie, amely egyesíti és irányítja a proletariátus osztályharcát. A párt végső célja — a kapitalizmus megdöntése és a szocializmus kivívása. A legközelebbi cél — a cárizmus megdöntése és a demokratikus rend kivívása. S mert a kapitalizmus megdöntése lehetetlen a cárizmus előzetes megdöntése nélkül, a párt fő feladata az adott pillanatban az, hogy a munkásosztályt, az egész népet a cárizmus elleni harcra vezesse, kifejlessze a nép forradalmi mozgalmát a cárizmus ellen és megdöntse a cárizmust, mint a szocializmus első és legkomolyabb akadályát.

«A történelem, mint legközelebbi teendőt, oly feladatot tűzött most elénk, amely bármely más ország proletariátusának *legközelebbi* feladatai között a *legforradalmibb*. Ennek a feladatnak a megvalósítása, — nemcsak az európai, hanem (most már hozzátehetjük) egyben az ázsiai reakció leghatalmasabb támaszának meg-

* *Lenin.* Válogatott művek 1. köt. 287. old., vagy: *Lenin.* Mi a teendő? 141—142. old

döntése, — az orosz proletariátust a nemzetközi forradalmi proletariátus élcsapatává tenné» (ugyanott, 382. old.)*.

Továbbá:

«Ne feledjük el, hogy a harc, amelyet egyes követeléseikért a kormány ellen vívunk, az egyes engedmények kiharcolása — csak csatározás az ellenséggel, csak kicsiny előőrsi harc, a döntő ütközet még hátra van. Teljes erejében áll előttünk az ellenséges vár, ágyú- és puskagolyók zápora áraszt el bennünket, amely legjobb harcosainkat elragadja. Nekünk ezt a várat be kell vennünk s be is vesszük, ha egy pártba egyesítjük az ébredő proletariátus összes erőit az orosz forradalmárok összes erőivel, egy olyan pártba, amelyhez vonzódik mindaz, ami Oroszországban eleven és becsületes. És csak akkor teljesül Pjotr Alexéjevnek, az orosz forradalmi munkásnak nagy jövendölése: „fellendül a milliónyi munkásnép izmos karja s a despotizmus járma, melyet katonák szuronyai vesznek körül, apró darabokra törik"» (ugyanott, 59. old.).

Ez volt Lenin terve a munkásosztály pártjának megalakítására a cári önkényuralmi Oroszország viszonyai közt.

Az «ökonomisták» azonnal megkezdték a harcot a lenini terv ellen.

Az «ökonomisták» azt állították, hogy a cárizmus elleni általános politikai harc valamennyi osztály ügye, mindenekelőtt a burzsoázia ügye és ennélfogva a munkásosztálynak nem komoly érdeke, mert a munkások fő érdeke a munkáltatók elleni gazdasági harc béremelésért, a munkafeltételek megjavításáért stb. Ezért a szociáldemokraták legközelebbi fő feladatukat ne a cárizmus elleni politikai harcban, ne a cárizmus megdöntésében lássák, hanem abban, hogy szervezik «a munkásoknak a munkáltatók és a kormány elleni gazdasági harcát», s úgy értelmezik a kormány ellen vívott gazdasági harcot, hogy az a gyári törvényhozás megjavításáért folyik. Az «ökonomisták» azt bizonyítgatták, hogy ilymódon «a gazdasági harcnak politikai jelleget lehet adni».

Az «ökonomisták» már nem mertek formálisan állást foglalni a munkásosztály politikai pártjának szükségessége ellen. De úgy vélekedtek, hogy a pártnak nem kell a munkásmozgalom vezető erejének lennie, hogy nem kell a munkásosztály ösztönös mozgalmába beavatkoznia, még kevésbbé kell azt irányítania, ellenkezőleg, követnie, tanulmányoznia kell azt és tanulságokat kell belőle levonnia.

* *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 198. old., vagy *Lenin.* Mi a teendő? 50. old.

Az «ökonomisták» továbbá azt bizonyítgatták, hogy a tudatos elem szerepe a munkásmozgalomban, a szocialista öntudat szervező és irányító szerepe, a szocialista elmélet szerepe — semmi vagy majdnem semmi, hogy a szociáldemokráciának a munkásokat nem kell a szocialista öntudat színvonalára emelni, ellenkezőleg neki kell a munkásosztály középrétegeihez, sőt annak még elmaradottabb rétegeihez alkalmazkodnia és leszállnia, hogy a szociáldemokráciának a munkásosztályba nem kell szocialista öntudatot oltani, hanem addig kell várnia, míg a munkásosztály ösztönös mozgalma saját erejéből szocialista öntudatot termel ki.

A párt felépítésének lenini szervezeti tervéről azon a véleményen voltak, hogy az: erőszak az ösztönös mozgalom ellen.

Az «Iszkra» hasábjain és különösképpen «Mi a teendő?» című híres könyvében Lenin az «ökonomistáknak» ezt az opportunista filozófiáját úgy szétrombolta, hogy abból kő kövön nem maradt.

1. Lenin kimutatta, hogy a munkásosztályt a cárizmus elleni általános politikai harctól elvonni és feladatát a munkáltatók és a kormány elleni gazdasági harcra korlátozni, míg magukat a munkáltatókat és a kormányt egy ujjal sem érintjük, azt jelenti, hogy a munkásokat örökös rabságra ítélik. A munkások gazdasági harca a munkáltatók és a kormány ellen — trade-unionista harc azért, hogy a munkás jobb feltételek mellett adhassa el munkaerejét a tőkéseknek. De a munkások nemcsak azért akarnak harcolni, hogy munkaerejüket a tőkéseknek jobb feltételek mellett adhassák el, hanem azért is, hogy megsemmisítsék magát a kapitalista rendet, amely arra kárhoztatja őket, hogy munkaerejüket a tőkéseknek eladják és magukat kizsákmányolni hagyják. A munkások azonban képtelenek a kapitalizmus elleni harcot, a szocializmusért vívott harcot kiszélesíteni, amíg a munkásmozgalomnak útjában áll a cárizmus, a kapitalizmus házőrző kutyája. A párt és a munkásosztály legközelebbi feladata ezért abban áll, hogy elsöpörje útjából a cárizmust és ezzel megnyissa az utat a szocializmus felé.

2. Lenin kimutatta, hogy a munkásmozgalom ösztönös folyamatának magasztalása és a párt vezető szerepének tagadása — ami a párt szerepét kizárólag az események feljegyzésére korlátozza — annyit jelent, mint «chvosztizmust»* prédikálni, azt prédikálni, hogy a párt váljék az ösztönös folyamat uszályává, a mozgalom passzív erejévé, amely csak arra képes, hogy az ösztönös folyamatot szemlélje és az ösztönösségre bízza magát. Ezt prédikálni annyit jelent, mint a párt

* «Chvosztizmus» — uszálypolitika; (chvoszt — farok).

megsemmisítésére törni, azaz: a munkásosztályt párt nélkül hagyni; vagyis: a munkásosztályt lefegyverezni. De a munkásosztályt lefegyverezni akkor, amikor a munkásosztállyal szemben olyan ellenség áll, mint a harc minden eszközével felfegyverzett cárizmus és a modernül megszervezett burzsoázia, amelynek van saját pártja a munkásosztály elleni harc vezetésére — ez nem egyéb a munkásosztály elárulásánál.

3. Lenin rámutatott arra, hogy a munkásmozgalom ösztönössége előtti meghódolás és a tudatosság, a szocialista tudat szerepének lebecsülése, a szocialista elmélet lebecsülése annyit jelent, mint: először, gúnyt űzni a munkásokból, akik úgy vonzódnak a tudatossághoz, mint a napfényhez; másodszor értéktelenné tenni a párt szemében az elméletet, azt az eszközt, amelynek segítségével a párt a jelent felismeri, a jövőt előre látja; és harmadszor — teljesen és végérvényesen az opportunizmus mocsarába merülni.

«Forradalmi elmélet nélkül — írta Lenin — nem lehet forradalmi mozgalom sem ... Az élenjáró harcos szerepét csak az a párt tudja betölteni, amelyet élenjáró elmélet vezet» *(Lenin* Művei. IV. köt. 380. old.)*.

4. Lenin kimutatta, hogy az «ökonomisták» a munkásosztályt becsapják, mikor azt hirdetik, hogy a szocialista ideológia létrejöhet a munkásosztály ösztönös mozgalmából; mert valójában a szocialista ideológiát nem az ösztönös mozgalom, hanem a tudomány hozza létre. Mikor az «ökonomisták» tagadják annak a szükségességét, hogy a munkásosztályba szocialista tudatot vigyünk — akkor egyszersmind szabaddá teszik a burzsoá elmélet útját, megkönnyítik, hogy behatoljon a munkásosztályba és gyökeret verjen benne, következésképen eltemetik a munkásmozgalom és a szocializmus egyesítésének eszméjét, segítenek a burzsoáziának.

«*Minden* meghódolás a munkásmozgalom ösztönössége előtt — mondotta Lenin —, a „tudatos elem" szerepének, a szociáldemokrácia szerepének minden lekicsinylése egyszersmind *azt jelenti — teljesen függetlenül attól, hogy az, aki lekicsinyli, maga óhajtja-e ezt vagy sem —, hogy a burzsoá ideológia befolyása a munkásságra erősödik*» (ugyanott, 390. old.)**.

És tovább:

* *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 194—195. old., vagy: *Lenin.* Mi a teendő? 47—48 old.

** *Lenin.* Válogatott művek, 1. köt. 207. old., vagy: *Lenin.* Mi a teendő? 60. old.

«A kérdés *csak így* tehető fel: burzsoá vagy szocialista ideológia. Itt középút nincsen... Ezért a szocialista ideológia *minden* lekicsinylése, *minden eltávolodás* tőle egyben a burzsoá ideológia erősítését jelenti» (ugyanott, 391—392. old.)*.

5. Az «ökonomistáknak» mindezeket a hibáit összegezve, Lenin arra az eredményre jutott, hogy az «ökonomisták» nem a szociális forradalom pártját akarják, amely a munkásosztályt megszabadítja a kapitalizmustól, hanem a kapitalizmus uralmának megőrzését feltételező «szociális reformok» pártját s ezért az «ökonomisták» — reformisták, akik a proletariátus létérdekeit elárulják.

6. Lenin végül kimutatta, hogy Oroszországban az «ökonomizmus» nem véletlen jelenség, hogy az «ökonomisták» a burzsoá befolyást vezetik át a munkásosztályba, hogy szövetségeseik vannak a nyugateurópai szociáldemokrata pártokban éspedig a revizionisták, az opportunista Bernstein hívei személyében. Nyugaton a szociáldemokrácia soraiban egyre erősbödött a Marx «szabad kritikájának» zászlajával fellépő opportunista áramlat, amely «reviziót» követelt, vagyis Marx tanainak revideálását (innen a «revizionista» elnevezés), lemondást a forradalomról, a szocializmusról, a proletariátus diktatúrájáról. Lenin kimutatta, hogy az orosz «ökonomisták» ugyanezt az álláspontot, a forradalmi harcról, a szocializmusról, a proletariátus diktatúrájáról való lemondást képviselik.

Ezek azok az alapvető elméleti tételek, amelyeket Lenin «Mi a teendő?» című könyvében kifejtett.

A «Mi a teendő?» elterjedése azt eredményezte, hogy egy évvel megjelenése után (a könyv 1902 márciusában jelent meg), az Oroszországi Szociáldemokrata Párt II. kongresszusa idején az «ökonomizmus» elméleti állásainak már csak kellemetlen emléke élt és a pártmunkások többsége az «ökonomista» elnevezést, mint sértő csúfnevet használta.

Ez az «ökonomizmus» teljes ideológiai szétzúzása, az opportunizmus, az uszálypolitika, az ösztönösség ideológiájának megsemmisítése volt.

Ez azonban nem meríti ki Lenin «Mi a teendő?» című művének jelentőségét.

A «Mi a teendő?» történeti jelentősége az, hogy Lenin ebben a híres könyvében:

* *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 208—209. old., vagy: *Lenin.* Mi a teendő? 62 old.

1. a marxista elmélet történetében először tárta fel legmélyéig az opportunizmus ideológiai forrásait és kimutatta, hogy az opportunizmus lényege mindenekelőtt az, hogy meghódol a munkásmozgalom ösztönössége előtt és lekicsinyli a szocialista öntudat szerepét a munkásmozgalomban;

2. az elméletnek, a tudatosságnak és a pártnak, mint az ösztönös munkásmozgalmat forradalmasító és vezető erőknek jelentőségét az azt megillető magasságra emelte;

3. kitűnően megokolta azt az alapvető marxista tanítást, hogy a marxista párt a munkásmozgalom egyesítése a szocializmussal;

4 zseniálisan kifejtette a marxista párt ideológiai alapjait.

Azok az elméleti tételek, amelyeket Lenin «Mi a teendő?» című könyvében kifejtett, később a bolsevik párt ideológiájának alapjává lettek.

Ilyen elméleti kincsek birtokában az «Iszkra» széleskörű hadjáratot indíthatott és valóban meg is indított a párt kiépítésének lenini tervéért, a párt erejének összefogásáért, a párt II. kongresszusáért, a forradalmi szociáldemokráciáért, az «ökonomisták» ellen, az opportunisták minden néven nevezendő válfajai ellen, a revizionisták ellen.

Az «Iszkra» legfontosabb teendője a párt programtervezetének kidolgozása volt. A munkáspárt programja, mint ismeretes, röviden, tudományosan megfogalmazva fejti ki a munkásosztály harcának céljait és feladatait. A program meghatározza mind a proletariátus forradalmi mozgalmának végcélját, mind azokat a követeléseket, amelyekért a párt a végcélhoz vezető úton harcol. A programtervezet kidolgozásának éppen ezért elsőrangú jelentősége volt.

A programtervezet kidolgozása idején az «Iszkra» szerkesztőségén belül komoly nézeteltérések merültek fel Lenin és Plechánov, valamint a szerkesztőség többi tagjai között. Ezek a nézeteltérések és viták csaknem teljes szakításra vezettek Lenin és Plechánov között. De ez a szakadás akkor még nem következett be. Lenin elérte azt, hogy a programtervezetbe felvették a proletariátus diktatúrájáról szóló legfontosabb pontot és részletesen rámutattak a munkásosztály vezetőszerepére a forradalomban.

A pártprogramnak az agrárkérdésről szóló része is teljesen Lenintől származik. Lenin már akkor a föld nacionalizálásának álláspontján volt, de a harc első szakaszában szükségesnek tartotta felállítani azt a követelést, hogy a parasztság visszakapja a «szeleteket» (otrjezki), vagyis azokat a földeket, amelyeket a földesurak a pa-

rasztság «felszabadítása» alkalmával a paraszti földekből kihasítottak. Plechánov a föld nacionalizálása ellen volt.

Lenin és Plechánov vitája a párt programjáról részben már visszatükrözte a bolsevikok és mensevikek későbbi ellentéteit.

3. Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt II. kongresszusa. Az egységes párt megalapítása, programjának és szervezeti szabályzatának elfogadása. Nézeteltérések a kongresszuson. A párt két áramlata: a bolsevik és a mensevik áramlat

Ilymódon a lenini elvek győzelme és az «Iszkra» eredményes harca a lenini szervezeti tervért előkészítette mindazokat az alapvető feltételeket, amelyek a párt megalakításához, vagy ahogy akkor mondták, a valóságos párt létrehozásához szükségesek. Oroszország szociáldemokrata szervezeteiben az iszkrás irányzat győzött. Most már egybe lehetett hívni a párt II. kongresszusát.

Az OSzDMP II. kongresszusa 1903 július 17-én (30-án) nyílt meg. A kongresszus külföldön, illegálisan gyűlt össze. Kezdetben Brüsszelben ülésezett. Később azonban a belga rendőrség felszólította a kongresszus küldötteit, hogy hagyják el Belgiumot. Ekkor a kongresszus Londonba ment át.

A kongresszusra 26 szervezet 43 küldöttje gyűlt egybe. Minden pártbizottságnak két küldött delegálására volt joga, de voltak olyanok, amelyek csak egyet küldtek. Ilymódon 43 küldött volt jelen 51 szavazattal.

A kongresszus fő feladata az volt, «hogy *tényleges* pártot teremtsen azoknak az elvi és szervezeti alapelveknek az alapján, amelyeket az „Iszkra" vetett fel és dolgozott ki» *(Lenin* Művei. VI. köt. 164. old.)*.

A kongresszus összetétele nem volt egyöntetű. A nyílt «ökonomistáknak», tekintettel elszenvedett vereségükre, a kongresszuson nem voltak képviselőik. De a kongresszusig sikerült olyan ügyesen álarc mögé rejtőzniök, hogy mégis be tudták csempészni néhány küldöttjüket. Ezeken kívül a Bund küldöttjei, akik csak szóban különböztek az «ökonomistáktól», valójában szintén az «ökonomistákkal» tartottak.

Ilyenformán a kongresszuson nemcsak az «Iszkra» hívei, hanem ellenfelei is résztvettek. Az «Iszkra» hívei 33-an, tehát többségben

* *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 355. old., vagy: *Lenin* Egy lépést előre, két lépés hátra. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 33—35. sz.) Szikra 1948 15. old.

voltak. De azok, akik iszkrásoknak tekintették magukat, nem mind voltak igazi leninista iszkrások. A küldöttek több csoportra tagozódtak. Lenin követőinek, a szilárd iszkrásoknak 24 szavazata volt, 9 iszkrás Martovot támogatta. Ezek az ingadozó iszkrások voltak. A küldöttek egy része az «Iszkra» és ellenfelei között ingadozott; 10 szavazatuk volt. Ezek alkották a centrumot. Az «Iszkra» nyilt ellenfelei 8 szavazattal bírtak (3 «ökonomista» és 5 bundista). Elég volt, hogy az «Iszkra» követői közt szakadás álljon be, hogy az «Iszkra» ellenségei kerüljenek fölénybe.

Ebből látható, milyen bonyolult volt a helyzet a kongresszuson. Lenin minden erejével arra törekedett, hogy a kongresszuson az «Iszkra» győzelmét biztosítsa.

A kongresszus legfontosabb feladata a párt programjának elfogadása volt. A legfontosabb kérdés, amely a program megtárgyalásánál a kongresszus opportunista részének ellenállását kiváltotta — a proletariátus diktatúrájának kérdése volt. Az opportunisták a kongresszus forradalmi részével sok más programkérdésben sem értettek egyet. De úgy határoztak, hogy főképpen a poletariátus diktatúrájának kérdésében veszik fel a harcot, arra hivatkozva, hogy számos külföldi szociáldemokrata párt nem vette fel programjába a proletariátus diktatúrájára vonatkozó pontot és hogy ezért az oroszországi szociáldemokrácia programjába sem kell azt felvenni.

Az opportunisták ellene voltak annak is, hogy a párt programjába a parasztkérdéssel kapcsolatos követeléseket beiktassanak. Nem akartak forradalmat és ezért idegenkedtek a munkásosztály szövetségesétől, a parasztságtól, ezért néztek rá ellenséges szemmel.

A bundisták és a lengyel szociáldemokraták a nemzeti önrendelkezési jog ellen voltak. Lenin mindíg azt tanította, hogy a munkásosztály köteles a nemzetiségi elnyomás ellen harcolni. Aki ellenzi a programnak ezt a követelését, az valójában azt javasolja, hogy mondjunk le a proletár internacionalizmusról, hogy a nemzeti elnyomás cinkosai legyünk.

Lenin mindezekre az ellenvetésekre megsemmisítő csapást mért.

A kongresszus az «Iszkra» által előterjesztett programot fogadta el.

Ez a program két részből állt, maximális és minimális programból. A maximális program a munkásosztály pártjának fő feladatáról, a szocialista forradalomról, a kapitalista uralom megdöntéséről, a proletariátus diktatúrájának megvalósításáról szólt A minimális program a pártnak azokat a legközelebbi feladatait tartalmazta, amelyeket még a kapitalista rend megdöntése, a proletariátus diktatúrájá-

nak létrehozása előtt kell megvalósítani: a cári önkényuralom megdöntését, a demokratikus köztársaság kivívását, a munkások számára nyolcórás munkaidőt, a faluban a jobbágyság csökevényeinek megszüntetését, azoknak a földeknek («otrjezki») a visszaadását, amelyeket a földesurak a parasztoktól elvettek.

Később a bolsevikok a «szeletek» visszakövetelését az egész földesúri föld kisajátításának követelésével helyettesítették.

A II. kongresszuson elfogadott program a munkásosztály pártjának forradalmi programja volt.

Ez a program érvényben maradt a párt VIII. kongresszusáig, amikor pártunk, a proletárforradalom győzelme után, új programot fogadott el.

A program elfogadása után a párt II. kongresszusa a pártszervezeti szabályzat tervezetének megvitatására tért át. Miután a kongresszus a programot elfogadta és ezzel lerakta a párt ideológiai egyesítésének alapját, szükségessé vált, hogy a kongresszus a párt szervezeti szabályzatát is elfogadja, hogy végetvessenek a szervezetek kontárkodásának, a körösdinek, a szervezeti szétdaraboltságnak, a párton belüli vasfegyelem hiányának.

Míg azonban a program elfogadása aránylag könnyen ment, a párt szervezeti szabályzata körül elkeseredett vita támadt a kongresszuson. A legélesebb ellentétek a szervezeti szabályzat első — a párttagságról szóló — pontjának fogalmazása miatt támadtak. Ki lehet tagja a pártnak, milyen legyen a párt összetétele, milyennek kell lennie a pártnak szervezetileg — szervezett egésznek-e vagypedig valami formátlan alakulatnak — ezek a kérdések merültek fel a szervezeti szabályzat első pontjával kapcsolatban. Két szöveg állt egymással szemben: Lenin fogalmazása, amelyet Plechánov és az «Iszkra» szilárd hívei támogattak és Martov fogalmazása, amelyet Axelrod, Vjera Zaszúlics és az ingadozó iszkrások, Trockij és a kongresszus valamennyi nyilt opportunistája támogatott.

Lenin fogalmazása úgy szólt, hogy a párt tagja az lehet, aki a párt programját elismeri, a pártot anyagilag támogatja és tagja valamely szervezetének. Martov fogalmazása a párttagság szükséges feltételének tartotta a párt programjának elismerését és a párt anyagi támogatását, a párt valamely szervezetéhez való tartozást azonban nem tekintette a párttagság feltételének, s úgy vélte, hogy párttag lehet az is, aki nem tagja a párt valamely szervezetének.

Lenin a pártot *szervezett* csapatnak tekintette, amelynek nem az a tagja, aki a párthoz tartozónak tekinti magát, hanem az, akit a párt valamely szervezete felvesz és aki eszerint alárendeli magát a párt-

fegyelemnek. Martov ellenben szervezetileg *formátlan* valaminek tekintette a pártot, amelynek tagja az, aki a párt tagjának tekinti magát, aki tehát nem köteles a párt fegyelmének alávetni magát, minthogy a párt egyetlen szervezetéhez sem tartozik.

Ilyenformán Martov fogalmazása, ellentétben a lenini fogalmazással, szélesen kitárta a párt kapuját az ingadozó, nem proletár elemek előtt. A polgári demokratikus forradalom előestéjén a polgári értelmiség körében voltak olyan emberek, akik ideiglenesen rokonszenveztek a forradalommal. Olykor esetleg kisebb-nagyobb szolgálatokat is tettek a pártnak. De nem akartak szervezethez tartozni, nem akarták magukat a párt fegyelmének alávetni, nem akartak pártfeladatokat teljesíteni, mert nem akarták az ezzel járó veszélynek kitenni magukat. Ilyen embereket akart Martov és a többi mensevik párttagoknak tekinteni, ezeknek akartak jogot és lehetőséget adni arra, hogy a párt ügyeit befolyásolják. Sőt azt is javasolta, hogy minden sztrájkolónak meg kell adni a jogot, hogy párttagnak «tekintse» magát, noha a sztrájkokban nemszocialisták, anarchisták, eszerek* is résztvettek.

Végeredményben: az egyöntetű, harcos, gondosan szervezett párt helyett, amelyért Lenin és a leninisták a kongresszuson harcoltak, a martovisták egy tarka, szétforgácsolt, alaktalan pártot akartak, amely már csak azért sem lehetett volna harcos párt, mert különböző elemekből állt volna és soraiban nem lehetett volna vasfegyelem.

Ebben a kérdésben Martov többségre tett szert, mert az ingadozó iszkrások elszakadtak a szilárd iszkrásoktól, szövetségre léptek a centrummal és mert a nyilt opportunisták is csatlakoztak hozzájuk. A kongresszus 28 szavazattal 22 ellenében (egy küldött tartózkodott a szavazástól) az alapszabályok első pontját Martov fogalmazásában fogadta el.

Miután az iszkrások közt a szervezeti szabályzat első pontjának kérdésében szakadás állt be, a kongresszuson a harc még jobban kiéleződött. A kongresszus már vége felé közeledett: meg kellett választani a párt vezető szerveit — a Központi Lap (az «Iszkra») szerkesztőségét és a Központi Bizottságot. De mielőtt a kongresszus a választásokra áttért volna, olyan események történtek, amelyek a kongresszus erőviszonyait megváltoztatták.

A kongresszusnak a párt szervezeti szabályzatával kapcsolatban a Bund kérdésével kellett foglalkoznia. A Bund a párton belül különleges helyzetet igényelt magának. Azt követelte, hogy ismerjék el az oroszországi zsidó munkások egyetlen képviselőjének. A Bund köve-

* Így nevezték kezdőbetűiről a „szociálforradalmár" (szociál-revolucionista) pártot.

telésének elfogadása azt jelentette volna, hogy a pártszervezetekben a munkásokat nemzetiségi szempontok szerint szétválasztják, hogy lemondanak a munkásosztály egységes területi osztályszervezeteiről. A kongresszus a Bund szervezeti nacionalizmusát elutasította. Erre a bundisták elhagyták a kongresszust. Ugyancsak kivonult két «ökonomista» is, mert a kongresszus megtagadta azt, hogy az «ökonomisták» külföldi szövetségét a párt külföldi képviselőjének ismerje el.

A hét opportunista kiválása a kongresszus erőviszonyait a leninisták javára változtatta meg.

Lenin kezdettől fogva nagy figyelmet fordított a párt központi szerveinek összetételére. Feltétlenül szükségesnek tartotta, hogy a Központi Bizottságba csak állhatatos és következetes forradalmárokat vegyenek be. A martovisták arra törekedtek, hogy a Központi Bizottság többsége ingadozó, opportunista elemekből álljon. Ebben a kérdésben a kongresszus többsége Lenint követte. A Központi Bizottságba Lenin híveit választották be.

Lenin javaslatára az «Iszkra» szerkesztőségébe Lenint, Plechánovot és Martovot választották be. Martov azt követelte, hogy a szerkesztőségbe beválasszák az «Iszkra» hat előbbi munkatársát, akiknek többsége Martov követőiből állott. A kongresszus ezt a javaslatot szótöbbséggel elutasította és a Lenin javasolta háromtagú szerkesztőbizottságot választotta meg. Erre Martov kijelentette, hogy a Központi Lap szerkesztésében nem vesz részt.

Ilymódon a kongresszus a párt központi szerveinek kérdésében megejtett szavazással megerősítette Martov követőinek vereségét és Lenin híveinek győzelmét.

Ettől kezdve Lenin követőit, akik a kongresszusi választásokon többségben voltak, bolsevikoknak nevezték [*bolsinsztvo* oroszul többséget jelent], ellentétben Lenin kisebbségben maradt ellenfeleivel, akiket mensevikeknek neveztek [*mensinsztvo* oroszul kisebbség].

A II. kongresszus munkáját összegezve a következőket állapíthatjuk meg:

1. A kongresszus megerősítette a marxizmus győzelmét az «ökonomizmus», a nyílt opportunizmus felett.

2 A kongresszus programot és szervezeti szabályzatot fogadott el, megalapította a szociáldemokrata pártot és ezzel felépítette az egységes párt keretét.

3. A kongresszus feltárta azokat a komoly szervezeti nézeteltéréseket, amelyek a pártot két részre: bolsevikokra és mensevikekre osztották: a bolsevikok a forradalmi szociáldemokrácia szervezeti elveit

védelmezik, a mensevikek a szervezeti elmosódottság, az opportunizmus mocsarába süllyednek.

4. A kongresszus megmutatta, hogy a párt által már szétvert régebbi opportunisták, az «ökonomisták» helyét a pártban új opportunisták, a mensevikek kezdik elfoglalni.

5. A kongresszus a szervezeti kérdések területén nem állt a helyzet magaslatán, ingadozott, nem ritkán a mensevikek oldalára hajlott és, noha végül javulás állt be, mégis, nemcsak nem tudta leleplezni a mensevikek opportunizmusát a szervezeti kérdésekben és a mensevikeket a pártban elszigetelni, hanem arra sem volt képes, hogy a párt elé ezt a feladatot kitűzze.

Ez utóbbi körülmény egyik fő oka volt annak, hogy a bolsevikok és a mensevikek közötti harc a kongresszus után nemhogy elcsendesedett volna, hanem ellenkezőleg, még jobban kiéleződött.

4. A mensevik vezetők egységbontó tevékenysége és a párton belüli harc kiéleződése a II. kongresszus után. A mensevikek opportunizmusa. Lenin könyve: «Egy lépés előre, két lépés hátra». A marxista párt szervezeti alapjai

A II. kongresszus után a párton belüli harc egyre jobban kiéleződött. A mensevikek minden erejükkel arra törekedtek, hogy a párt II. kongresszusának határozatait meghiúsítsák és a párt központi szerveit magukhoz ragadják. A mensevikek azt követelték, hogy annyi képviselőjüket vegyék be az «Iszkra» szerkesztőségébe és a Központi Bizottságba, hogy a szerkesztőségben többségük, a Központi Bizottságban pedig a bolsevikokkal egyenlő szavazatuk legyen. A bolsevikok elutasították a mensevikek követelését, mert ez ellentmondott a II. kongresszus világos határozatainak. Ekkor a mensevikek a párt háta mögött megalakították saját pártellenes frakciós szervezetüket, Martovval, Trockijjal és Axelroddal az élén, és «fellázadtak — ahogy Martov írta — a leninizmus ellen». A párt elleni harc eszközéül — Lenin kifejezése szerint — «az egész pártmunka dezorganizálását, az ügy megrontását, mindennek a meggátlását» választották. Befészkelték magukat az orosz szociáldemokraták «Külföldi Lígájá»-ba, amelynek kilenctized része az oroszországi munkától elszakadt emigráns intellektuelekből állt, és onnan indították meg a tüzet a párt, Lenin és a leninisták ellen.

A mensevikeket erősen támogatta Plechánov. A II. kongresszuson Plechánov együtt haladt Leninnel. De a II. kongresszus után Plechánov megijedt a mensevikek szakítással való fenyegetődzéseitől.

Elhatározta, hogy mindenáron «kibékül» a mensevikekkel. Plechánovot a mensevikek felé vonzották korábbi opportunista hibái. A mensevik opportunistákkal megbékülő Plechánov hamarosan maga is mensevikké lett. Plechánov azt követelte, hogy vegyék be az «Iszkra» szerkesztőségébe az összes előbbi mensevik szerkesztőket, akiket a kongresszus elutasított. Lenin ebbe természetesen nem egyezhetett bele, kivált az «Iszkra» szerkesztőségéből, azzal a szándékkal, hogy a párt Központi Bizottságában erősítse meg helyzetét és ebből a pozícióból támadja az opportunistákat. Plechánov a kongresszus akaratát megsértve, egymaga kooptálta az «Iszkra» szerkesztőségébe a régi mensevik szerkesztőket. Ettől fogva, az «Iszkra» 52. számától kezdve, a lapot a mensevikek saját sajtószervükké tették s kezdték az «Iszkra» hasábjain opportunista nézeteiket hirdetni.

Ez időtől beszélünk a pártban a *régi* «Iszkrá»-ról, mint a lenini, bolsevik «Iszkrá»-ról és az *új* «Iszkrá»-ról mint a mensevik opportunista «Iszkrá»-ról.

Az «Iszkra» a mensevikek kezén Lenin és a bolsevikok elleni harc eszköze lett; a mensevik opportunizmust propagálta, főleg a szervezeti kérdésekben. A mensevikek az «ökonomistákkal» és a bundistákkal való egyesülésük után az «Iszkra» hasábjain hadjáratot indítottak — mint maguk mondták — a leninizmus ellen. Plechánov nem tudott a békítgetés álláspontján megmaradni és rövid idő mulva szintén csatlakozott ehhez a hadjárathoz. A dolgok logikája szerint így is kellett történnie: aki az opportunistákkal való megbékéléshez ragaszkodik, az feltartóztathatatlanul opportunizmusba süllyed. Az új «Iszkra» hasábjairól, mint a bőség szarujából, csak úgy ömlöttek a cikkek és nyilatkozatok arról, hogy a pártnak nem kell szervezett egésznek lennie, hogy a párton belül meg kell engedni szabad csoportok és egyének létezését, akik nem kötelesek magukat a pártszervek határozatainak alávetni; hogy minden intellektuelnek, aki a párttal szimpatizál és «minden sztrájkolónak» és «minden tüntetőnek» meg kell engedni, hogy párttagnak tekintse magát; az a követelés, hogy a párt minden határozatának alá kell vetniök magukat, tulajdonképpen «formai bürokratizmus»; az a követelés, hogy a kisebbség alávesse magát a többség akaratának, a párttagok akaratának «mechanikus elnyomása» és az a követelés, hogy a párt minden tagja, a vezetők éppúgy, mint az egyszerű párttagok, egyformán alávessék magukat a párt fegyelmének — a «jobbágyság» bevezetése a pártba; hogy «nekünk» a pártban nem a centralizmus, hanem az anarchista «autonomizmus» kell, amely minden egyes személynek és pártszervezetnek megadja a jogot arra, hogy a párt határozatait ne hajtsa végre.

Ez a szervezeti feslettségnek, a pártszerűség és a pártfegyelem aláásásának féktelen propagandája, az értelmiségi individualizmus dícsérete, az anarchista fegyelmezetlenség igazolása volt.

A mensevikek szemmelláthatóan visszafelé rángatták a pártot attól, amit a II. kongresszuson már elért, a szervezeti szétdaraboltság, a kontárkodás, a körösdi felé.

A mensevikeknek határozott választ kellett adni.

A választ Lenin adta meg «Egy lépés előre, két lépés hátra» című, 1904 májusában megjelent híres könyvében.

Lenin ebben a művében a következő szervezeti alapelveket fejtette ki, amelyek később a bolsevik párt szervezeti alapjaivá lettek.

1. A marxista párt a munkásosztály egy része, csapata. De a munkásosztálynak sok csapata van és világos, hogy a munkásosztálynak nem minden csapata nevezhető a munkásosztály pártjának. A párt mindenekelőtt abban különbözik a munkásosztály többi csapataitól, hogy nem közönséges csapata, hanem *élcsapata, tudatos* csapata, *marxista* csapata, amely fel van fegyverezve a társadalmi élet ismeretével, a társadalmi élet fejlődése törvényeinek, az osztályharc törvényeinek ismeretével és ez ismeretei alapján a munkásosztályt vezetni, harcát irányítani tudja. Ezért nem szabad a pártot és a munkásosztályt összecserélni, ahogy nem szabad az egészet annak egy részével összecserélni, s nem lehet azt követelni, hogy minden sztrájkoló párttagnak tekinthesse magát, mert aki a pártot és az osztályt összecseréli, az a párt tudatának színvonalát «az egyszerű sztrájkoló» színvonalára szállítja le, az a pártot, mint a munkásosztály tudatos élcsapatát, megsemmisíti. A párt feladata nem az, hogy színvonalát az «egyszerű sztrájkoló» színvonalára *süllyessze,* hanem az, hogy *felemelje* a munkások tömegeit, *felemelje* «az egyszerű sztrájkolót» a párt színvonalára.

> «Mi az osztály pártja vagyunk — írta Lenin — és ezért *csaknem az egész osztálynak* (háborús időkben, a polgárháború korszakában pedig éppenséggel az egész osztálynak) pártunk vezetése alatt kell cselekednie, mennél szorosabban kell pártunkhoz csatlakoznia, de manjilovizmus és „chvosztizmus" [„uszálypolitika"] lenne azt hinni, hogy majdnem az egész osztály, vagy az egész osztály képes lesz a kapitalizmuson belül élcsapata, szociáldemokrata pártja tudatosságáig és aktivitásáig felemelkedni. Egyetlen értelmes szociáldemokrata sem kételkedett még abban, hogy a kapitalizmus alatt még a szakszervezet (ez az egyszerűbb, a kevéssé fejlett rétegek tudatosságához közelebb álló szervezet) sem

képes átfogni majdnem az egész, vagy az egész munkásosztályt. Csak magunkat ámítanók, behúnynók szemünket óriási feladataink előtt, szűkebbre vonnók ezeket a feladatokat, ha megfeledkeznénk az élcsapat és az élcsapat felé vonzódó tömegek közötti különbségről, ha megfeledkeznénk az élcsapat állandó kötelességéről, hogy mind szélesebb és szélesebb tömegeket *emeljen* fel erre az élcsapat színvonalra» (*Lenin* Művei. VI. köt. 205—206. old.)*.

2. A párt a munkásosztálynak nemcsak élcsapata, tudatos csapata, hanem egyszersmind a munkásosztály *szervezett* csapata is, amelynek megvan a maga fegyelme, s ez a tagok számára kötelező. Ezért a párt tagjai kötelesek a párt valamely szervezetének tagjai lenni. Ha a párt nem volna az osztály *szervezett* csapata, nem volna *rendszerbe foglalt szervezet*, hanem egyszerűen emberek összessége, akik magukat a párt tagjainak mondják, de nem tartoznak a párt valamely szervezetéhez, tehát *nem szervezettek*, ami annyit jelent, hogy nem kötelesek magukat a párt határozatainak alávetni, akkor a pártnak egységes akarata sohasem lehetne, sohasem tudná tagjai egységes fellépését megvalósítani, s ennélfogva nem lenne meg a lehetősége arra, hogy a munkásosztály harcát vezesse. A párt csak abban az esetben tudja a munkásosztály harcát vezetni és egy célra irányítani, ha valamennyi tagja egy egységes, közös csapatban van *megszervezve*, ha tagjait az akarat egysége, a cselekvés egysége, a fegyelem egysége forrasztja egybe.

A mensevikek ellenvetése, hogy akkor sok intellektuel — mondjuk professzor, diák, gimnazista stb. — a párton kívül marad, mert nem akarnak a párt egyik vagy másik szervezetébe belépni, vagy azért, mert húzódoznak a pártfegyelemtől, vagypedig azért — ahogy Plechánov a II. kongresszuson mondta —, mert «magukra nézve lealacsonyítónak tekintik, hogy ehhez vagy ahhoz a helyi szervezethez tartozzanak» — a mensevikeknek ez az ellenvetése magukat a mensevikeket üti, hiszen a pártnak nem kellenek olyan tagok, akik húzódoznak a pártfegyelemtől és félnek attól, hogy a pártszervezetbe belépjenek. A munkások nem félnek a fegyelemtől és a szervezettségtől, és szívesen lépnek be a szervezetbe, ha elhatározták, hogy a párt tagjai lesznek. A fegyelemtől és szervezettségtől csak az individualista hajlamú értelmiségiek félnek, és ezek csakugyan a párton kívül maradnak. De ez így van rendjén, mert ezáltal a párt megszabadul az inga-

* *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 403 old., vagy: *Lenin* Egy lépés előre, két lépés hátra (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 33—35. sz.) Szikra 1948 66 old

dozó elemek beözönlésétől, amely különösen most, a polgári demokratikus forradalom kezdődő fellendülésének szakaszában, egyre erősebb

«Hogyha én azt mondom, hogy a párt *szervezetek összege* (nem egyszerű számtani összege, hanem komplexuma) ... ezzel egész világosan és pontosan fejezem ki azt a kívánságomat, azt a követelésemet, hogy a párt, mint az osztály élcsapata, a lehető legszervezettebb valami legyen, hogy a párt csak olyan elemeket fogadjon magába, amelyek *a szervezettségnek legalábbis a minimumát elismerik*» (ugyanott, 203. old.)*.

És tovább:

«*Szavakban* Martov formulája a proletariátus széles rétegeinek érdekeit védelmezi; *a valóságban* ez a formula a proletár fegyelemtől és a proletár szervezkedéstől visszariadó *polgári értelmiség* érdekeit fogja szolgálni. Senki sem tagadhatja, hogy az *értelmiséget mint speciális rétegét* a modern kapitalista társadalomnak általában és egészében *éppen az individualizmus* és a fegyelemre és szervezkedésre való képtelenség jellemzi» (ugyanott, 212. old.)**

Továbbá:

«A proletariátus . . . nem fél a szervezkedéstől és a fegyelemtől. A proletariátus nem fog síkraszállni azért, hogy a professzor és a gimnazista urakat, akik nem óhajtanak belépni a szervezetbe, párttagoknak ismerjék el a szervezet ellenőrzése alatt végzett munka alapján . . . Nem a proletariátusnak, hanem pártunk *egynémely intellektueljének* fogyatékos az *önnevelése* a szervezkedés és a fegyelem szellemében . » (ugyanott, 307. old.)***.

3. A párt nemcsak egyszerűen szervezett csapat, hanem a munkásosztály valamennyi szervezetei közül «*a szervezet legmagasabb formája*», amely arra hivatott, hogy a munkásosztály valamennyi egyéb szervezetét *vezesse*. A párt, mint a szervezet legmagasabb formája, az osztály legjobb elemeiből áll, akik az élenjáró elmélettel, az osztályharc törvényeinek ismeretével és a forradalmi mozgalom tapasztalataival vannak felfegyverezve s így a pártnak minden lehető-

* *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt 400—401. old., vagy: *Lenin.* Egy lépés. 63—64 old

** *Lenin.* Válogatott művek 1. köt. 411 old., vagy: *Lenin:* Egy lépés. . 75. old.

*** *Lenin* Válogatott művek. 1. köt 527—528. old., vagy: *Lenin.* Egy lépés . . , 199—200. old.

sége megvan arra, hogy a munkásosztály valamennyi többi szervezetét vezesse és köteles is vezetni őket. A mensevikeknek az a törekvése, hogy a párt vezetőszerepét lekicsinyeljék és lefokozzák, gyengíti a proletariátus valamennyi többi, a párt által vezetett szervezetét, következésképpen gyengíti és lefegyverzi a proletariátust, mert «a proletariátusnak a hatalomért folytatott harcban nincsen más fegyvere, mint a szervezet» (ugyanott, 328. old.)*.

4. A párt *a megtestesülése annak a kapcsolatnak,* mely a munkásosztály élcsapatát a *munkásosztály millios tömegeihez fűzi.* Bármily kitűnő élcsapat is a párt és bármily jól szervezett, mégsem élhet és fejlődhetik, ha nincs kapcsolata a pártonkívüli tömegekkel, ha nem sokszorozza meg ezeket a kapcsolatait, ha nem szilárdítja őket. Ha a párt begubózik, ha magát a tömegektől elkülöníti, ha elveszti vagy csak gyöngíti is kapcsolatait saját osztályával, akkor elveszti a tömegek bizalmát és támogatását, következésképpen elkerülhetetlenül el kell pusztulnia. Hogy a párt teljes életet éljen és fejlődjék, ahhoz meg kell sokszoroznia a tömegekkel való kapcsolatát és meg kell nyernie osztálya milliós tömegeinek bizalmát.

«Hogy szociáldemokrata *párt* legyünk, ahhoz el kell érnünk éppen *az osztály támogatását*» (*Lenin* Művei. VI. köt. 208. old.)**.

5. Ahhoz, hogy a párt helyesen működhessék és tervszerűen vezethesse a tömegeket, a *centralizmus* alapján kell szervezkednie, egységes szervezeti szabályzattal, egységes pártfegyelemmel, élén egységes vezetőszervvel: a pártkongresszussal és — a kongresszusok közötti időben — a párt Központi Bizottságával, gondoskodnia kell arról, hogy a kisebbség a többségnek, az egyes szervezetek a központnak, az alsóbb szervezetek a felsőbbeknek alávessék magukat. E feltételek nélkül a munkásosztály pártja valóságos párt nem lehet, az osztály vezetésének feladatait nem teljesítheti.

Természetes, hogy a pártszervezetek, mivel a párt a cári önkényuralom viszonyai között illegális volt, abban az időben nem épülhettek fel az alulról való választások alapján, hiszen a párt kénytelen volt szigorúan konspiratív jelleget ölteni. Lenin azonban úgy vélte, hogy ez csak *ideiglenes* jelenség pártunk életében, mely megszűnik a cárizmus megsemmisítésének első napjától kezdve. Akkor a párt nyílt,

---

* *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 552. old., vagy: *Lenin.* Egy lépés... 226. old.

** *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 406. old., vagy: *Lenin.* Egy lépés... 69 old.

legális lesz és a pártszervezetek demokratikus választások alapján, a *demokratikus centralizmus* alapján fognak felépülni.

„*Azelőtt* — írta Lenin — pártunk nem volt formálisan megszervezett egész, hanem csak egyes csoportok összege és ezért más viszony e csoportok között, mint az eszmei hatás, nem is lehetett. *Most* szervezett párt lettünk és ez igenis hatalom létesítését jelenti, azt, hogy az eszmék tekintélye a hatalom tekintélyévé változik át, azt, hogy az alsó pártfórumok alá vannak rendelve a felsőbbeknek» (ugyanott, 291. old.)*.

Lenin szervezeti nihilizmussal, úri anarchizmussal vádolja a mensevikeket, mert nem ismerik el a párt hatalmát és fegyelmét, s erről ezt írja:

«Ez az úri anarchizmus különösen az orosz nihilistákra jellemző. A pártszervezetet szörnyű nagy „gyárnak" látja, abban, hogy a rész aláveti magát az egésznek, a kisebbség a többségnek jobbágyságot lát, ... a központ vezetése alatti munkamegosztás tragikomikus jajgatásra fakasztja a fölött, hogy az embereket kerekecskékké és csavarocskákká változtatják (s ez átváltoztatás különösen megsemmisítő fajtájának azt tekinti, amikor a szerkesztőkből munkatársak lesznek), a párt szervezeti szabályzatának említése megvető arcfintorgatást vált ki belőle és (a „formalistákkal" szemben) lenézően kijelenti, hogy meglehetnénk minden szervezeti szabályzat nélkül is» (ugyanott, 310. old.) **.

6 A pártnak gyakorlati munkájában, ha meg akarja őrizni soraí *egységét*, be kell vezetnie az *egységes* proletár fegyelmet, amely az összes tagokra a vezetőkre éppúgy, mint az egyszerű tagokra *egyformán* kötelező. Ennélfogva a párt nem oszolhatik «kiválasztottakra», akikre a pártfegyelem nem kötelező és «nemkiválasztottakra», akik kötelesek magukat a pártfegyelemnek alávetni. E nélkül a feltétel nélkül a párt épsége és sorainak egysége nem biztosítható.

«Azt, hogy Martov elvtársnak és társainak semmiféle *értelmes* érveik a kongresszus által kinevezett szerkesztőséggel szemben nincsenek, a legjobban a következő szólamuk bizonyítja: „Nem vagyunk jobbágyok!" ... A burzsoá intellektuel pszichológiája, aki magát a tömegszervezet és a tömegfegyelem felett álló „kiválasztott lelkekhez" számítja, itt megkapó világossággal nyilvánul meg . . Az intellektuelre jellemző individualizmus ... *minden*

* *Lenin* Válogatott művek. 1 köt. 507. old., vagy: *Lenin*. Egy lépés... 177. old.
** *Lenin*. Válogatott művek. 1. köt. 530. old.. vagy: *Lenin*. Egy lépés... 202, old.

proletár szervezést és fegyelmet *jobbágyrendszernek* tekint» (ugyanott 282. old.)*.

És tovább:

«De az öntudatos munkásnak abban a mértékben, melyben nálunk a *valódi* párt létrejön, meg kell tanulnia megkülönböztetni a proletárhadsereg harcosának pszichológiáját az anarchista frázisokkal kérkedő burzsoá intellektuel pszichológiájától, meg kell tanulnia *megkövetelni* a párttag kötelességének teljesítését nemcsak az egyszerű párttagoktól, hanem az „élenállóktól" is» (ugyanott, 312 old.)**.

Lenin, mikor a nézeteltérések elemzését összefoglalta és a mensevikek állásfoglalását «szervezeti opportunizmusnak» nevezte, úgy vélte, hogy a mensevizmus egyik fő bűne az, hogy lebecsüli a *pártszervezetnek*, mint a proletariátus felszabadításáért folyó harc fegyverének jelentőségét. A mensevikek szerint a proletárpárt *szervezetének* nincs komoly jelentősége a forradalom győzelme szempontjából. A mensevikekkel ellentétben Lenin véleménye az volt, hogy a győzelemhez *nem elég* a proletariátusnak csupán *ideológiai* egyesítése — ahhoz, hogy győzzünk, feltétlenül szükséges az, hogy az eszmei egységet a proletariátus «szervezetének anyagi egységével *megszilárditsuk*». Lenin véleménye szerint a proletariátus csak ilyen feltétel mellett válhat legyőzhetetlen erővé.

«A proletariátusnak a hatalomért folytatott harcban nincs más fegyvere mint a szervezet. A proletariátus, melyet a polgári világban uralkodó anarchikus verseny széttagol, a tőkének végzett kényszermunka leszorít, melyet állandóan a teljes nyomorúság, elvadulás és züllés legmélyére taszítanak, a proletariátus legyőzhetetlen erővé csak akkor lehet és elkerülhetetlenül lesz is, ha a marxizmus elvei által való eszmei egyesítését megszilárdítja a szervezet anyagi egysége, a szervezeté, mely a dolgozók millióit a munkásosztály hadseregévé tömöríti. Ennek a hadseregnek sem az orosz önkényuralom korhadt hatalma, sem a nemzetközi tőke korhadozó hatalma nem tud ellenállni» (*Lenin* Művei. VI. köt. 328. old.)***.

---

* *Lenin.* Válogatott művek. 1 köt. 496—497. old., vagy: *Lenin* Egy lépés... 166—167 old.

** *Lenin.* Válogatott művek 1. köt. 533. old., vagy: *Lenin.* Egy lépés... 205—206. old.

*** *Lenin* Válogatott művek 1 köt 552. old., vagy: *Lenin.* Egy lépés... 226. old.

Lenin ezekkel a jóslatszerű szavakkal fejezi be könyvét.

Ezek azok az alapvető szervezeti tételek, amelyeket Lenin «Egy lépés előre, két lépés hátra» című híres könyvében kifejtett.

Ennek a könyvnek mindenekelőtt az a jelentősége, hogy megvédelmezte a pártszerűséget a körösdivel szemben, a pártot a dezorganizálókkal szemben, hogy szétzúzta a mensevik opportunizmust a szervezeti kérdésekben és lerakta a bolsevik párt szervezeti alapjait.

Ezzel azonban a könyv jelentősége nem merül ki. Lenin műve azért történelmi jelentőségű, mert Lenin ebben a könyvben a marxizmus történetében először dolgozta ki *a pártról szóló tanítást* és bebizonyította, hogy a párt a proletariátus vezető *szervezete,* a legfontosabb *fegyver* a proletariátus kezében, amely nélkül a proletariátus diktatúrájáért vívott harcban győzni lehetetlen.

Lenin «Egy lépés előre, két lépés hátra» című könyvének elterjedése a pártmunkások között arra az eredményre vezetett, hogy a helyi szervezetek többsége Lenin köré tömörült.

De mennél szorosabban csoportosultak a szervezetek a bolsevikok köré, annál ádázabban viselkedtek a mensevik vezetők.

1904 nyarán a mensevikek, Plechánov segítségével és két elfajult bolsevik, Kraszin és Noszkov árulása folytán magukhoz ragadták a Központi Bizottság többségét. Nyilvánvaló volt, hogy a mensevikek szakadásra törekszenek. Az «Iszkra» és a Központi Bizottság mensevik kézre jutása nehéz helyzetbe sodorta a bolsevikokat. Meg kellett szervezniök saját bolsevik lapjukat. Meg kellett szervezniök az új, a III. pártkongresszust hogy új Központi Bizottságot alakíthassanak és hogy leszámoljanak a mensevikekkel.

Ezt a munkát vállalta Lenin és vállalták a bolsevikok.

A bolsevikok megkezdték a harcot a párt III. kongresszusának egybehívásáért. 1904 augusztusában Svájcban Lenin vezetésével 22 bolsevik jött össze tanácskozásra. Ez a tanácskozás «A párthoz» intézett felhívást fogadott el, amely a bolsevikok programja lett a III. kongresszus egybehívásáért folytatott harcban.

A bolsevik pártbizottságok három (a Déli, a Kaukázusi és az Északi) kerületi konferencián megválasztották a Többségi Bizottságok Irodáját, amely a III. pártkongresszus gyakorlati előkészítését kezébe vette.

1905 január 4-én megjelent a «Vperjod»* című bolsevik lap első száma.

* «Vperjod» — «Előre»

Ilymódon a pártban két külön frakció jött létre, a bolsevikok és a mensevikek frakciója, amelyek mindegyikének megvolt a maga központja és a maga sajtószerve.

RÖVID ÖSSZEFOGLALÁS

Az 1901—1904-es időszakban a forradalmi munkásmozgalom növekedésével növekednek és erősödnek Oroszországban a marxista szociáldemokrata szervezetek. Az «ökonomisták» elleni kemény elvi harcban a lenini «Iszkra» forradalmi vonala győz, leküzdi az elvi zűrzavart és a «kontárkodást».

Az «Iszkra» összeköti egymással a széttagolt szociáldemokrata köröket és csoportokat és előkészíti a párt II. kongresszusát. 1903-ban, a II. kongresszuson megalakul az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt, programot, szervezeti szabályzatot fogad el, létrehozza a párt központi vezetőszerveit.

A kongresszuson az iszkrás irányzat végleges győzelméért folytatott harcban az OSzDMP-on belül két csoport jön létre: a bolsevikok és a mensevikek csoportja.

A fő nézeteltérések a bolsevikok és mensevikek között a II. kongresszus után a szervezeti kérdésekben nyilvánulnak meg.

A mensevikek közelednek az «ökonomisták»-hoz és elfoglalják ezek helyét a pártban. A mensevikek opportunizmusa egyelőre csak a szervezeti kérdések terén nyilvánul meg. A mensevikek a lenini típusú harcos forradalmi párt ellen vannak. Szétdarabolt, szervezetlen uszálypolitikát folytató pártot kívánnak. A párt szakítására törekszenek. Plechánov segítségével magukhoz ragadják az «Iszkrá»-t és a Központi Bizottságot, hogy ezeket a központi szerveket saját pártbontó céljaikra használják fel.

A bolsevikok, látva, hogy a mensevikek szakadásra törekszenek, megteszik intézkedéseiket a pártbontók fékentartására, mozgósítják a helyi szervezeteket a III. kongresszus összehívására, kiadják «Vperjod» című lapjukat.

Ilyenmódon az első orosz forradalom előestéjén, a már megkezdődött orosz-japán háború idején, a bolsevikok és mensevikek mint két egymástól különböző politikai csoport lépnek fel.

III. fejezet

A MENSEVIKEK ÉS A BOLSEVIKOK AZ OROSZ-JAPÁN HÁBORÚ ÉS AZ ELSŐ OROSZ FORRADALOM ÉVEIBEN (1904—1907)

1. Az orosz-japán háború. A forradalmi mozgalom további fellendülése Oroszországban. Sztrájkok Pétervárott. Az 1905 január 9-i munkástüntetés a Téli Palota előtt. Sortűz a tüntetőkre. A forradalom kezdete

A XIX. század vége felé az imperialista államok fokozott harcot kezdtek a Csendes-óceán feletti uralomért, Kína felosztásáért. Ebben a harcban a cári Oroszország is résztvett. 1900-ban a cári csapatok, a japán, német, angol és francia csapatokkal együttműködve, hallatlan kegyetlenséggel fojtották el a kínai nép felkelését, amelynek éle a külföldi imperialisták ellen irányult. Még ezt megelőzően a cári kormány kényszerítette Kínát, hogy a laoduni félszigetet a rajta levő portarthuri erődítménnyel együtt Oroszországnak átengedje. Oroszország jogot szerzett arra, hogy kínai területen vasutakat építsen. Meg is építettek egy vasútvonalat Észak-Mandzsuriában, az ú. n. keletkínai vasutat, s védelmére orosz csapatokat vittek oda. Észak-Mandzsuria a cári Oroszország katonai megszállása alá került. A cárizmus Korea felé törekedett. Az orosz burzsoázia arról szőtt terveket, hogy Mandzsuriában «Sárga Oroszországot» létesít.

A cárizmus távolkeleti hódításai során összeütközésbe került egy másik ragadozóval, Japánnal, amely gyors ütemben változott át imperialista országgá és szintén hódításokra törekedett az ázsiai kontinensen, elsősorban Kína rovására. Japán, éppúgy mint a cári Oroszország, magához akarta ragadni Koreát és Mandzsuriát. Japán már akkor is Szachalin és a Távolkelet elfoglalásáról álmodozott. Anglia attól félt, hogy a cári Oroszország a Távolkeleten túlságosan megerősödik és titokban Japán oldalán volt. Érlelődött az orosz-japán háború. A cári kormányt ebbe a háborúba a nagytőkések sodorták bele, akik új piacokat akartak maguknak szerezni, és a földesúri osztály legreakciósabb rétegei.

Japán nem várta meg, míg a cári kormány háborút üzen neki, maga kezdte meg a háborút. Japán jó kémszolgálattal rendelkezett Oroszországban és biztosra vette, hogy ebben a harcban felkészületlen

ellenséggel lesz dolga. Anélkül, hogy megüzente volna a háborút, 1904 januárjában váratlanul megtámadta a portarthuri orosz erődítményt és a Port Arthurban állomásozó orosz flottának komoly veszteségeket okozott.

Így kezdődött az orosz-japán háború.

A cári kormány arra számított, hogy a háború segíteni fog neki abban, hogy politikai helyzetét megszilárdítsa és a forradalmat megállítsa. De számitása nem igazolódott be. A háború még jobban megingatta a cárizmust.

A rosszul felszerelt és gyöngén kiképzett orosz hadsereg, amelyet tehetségtelen és megvásárolható tábornokok vezettek, egyik vereséget a másik után szenvedte.

A háborún megszedték magukat a tőkések, a hivatalnokok és a tábornokok. Köröskörül virult a lopás. A csapatokat rosszul látták el. Mikor kifogyott a lőszer, a hadsereg — mintha ki akarták volna csúfolni — ágyúgolyók helyett vagonszámra kapta a szentképeket. A katonák elkeseredve mondogatták: «A japánok ágyúgolyókkal lőnek miránk, mi meg rájuk szentképekkel.» Ahelyett, hogy a sebesülteket szállították volna haza, különvonatok hozták a frontról azt, amit a cári tábornokok összeharácsoltak.

A japánok ostrom alá vették, majd el is foglalták a portarthuri erődítményt. Sorozatosan megverték a cári hadsereget s aztán Mukden alatt teljesen szétzúzták. A háromszázezer főnyi cári hadsereg vesztesége ebben az ütközetben — halottakban, sebesültekben és foglyokban — elérte a százhúszezret Ezt követte a cári hajóhad teljes szétverése és pusztulása a cusimai öbölben. A hajóhadat a Balti-tengerről küldték az ostrom alatt álló Port Arthur segítségére. A cusimai vereség teljes katasztrófa volt: a cár által odaküldött húsz hadihajóból a japánok elsüllyesztettek és megsemmisítettek tizenhármat és elfogtak négyet. A háborút a cári Oroszország végleg elvesztette.

A cári kormány kénytelen volt szégyenletes békét kötni Japánnal. Japán elfoglalta Koreát és elvette Oroszországtól Port Arthurt és Szachalin felét.

A néptömegek nem akarták ezt a háborút és tudatában voltak annak, hogy Oroszországnak káros. A cári Oroszország elmaradottságáért a népnek drágán kellett megfizetnie.

A bolsevikok és mensevikek álláspontja e háborúval kapcsolatban különböző volt.

A mensevikek, s köztük Trockij, a honvédelem álláspontjára helyezkedtek, vagyis a cár, a földesurak és tőkések «hazájának» védelmét prédikálták.

Lenin és a bolsevikok, éppen ellenkezőleg, úgy vélték, hogy ha a cári kormány ebben a rablóháborúban vereséget szenved, az hasznos, mert a cárizmus meggyöngülésére és a forradalom megerősödésére vezet.

A cári csapatok vereségei feltárták a cárizmus rothadtságát a nép legszélesebb tömegei előtt. A cárizmus elleni gyűlölet a néptömegekben napról-napra nőtt. Port Arthur eleste az önkényuralom bukásának kezdetét jelenti — írta Lenin.

A cár a háborúval akarta elfojtani a forradalmat. De éppen az ellenkezőjét érte el. Az orosz-japán háború meggyorsította a forradalmat.

A cári Oroszországban a tőke igáját még a cárizmus igája is súlyosbította. A munkások nemcsak a kapitalista kizsákmányolás, a szakadásig való munka, hanem az egész nép jogfosztottsága miatt is szenvedtek. Ezért az öntudatos munkások igyekezete oda irányult, hogy élére álljanak az összes városi és falusi demokratikus elemek cárellenes forradalmi mozgalmának. A parasztságot fojtogatta a földnélküliség és a jobbágyság rengeteg maradványa, gyötörte a földesurak és kulákok igája. A cári Oroszország nemorosz népei kettős járom alatt nyögtek: a saját uraik és az orosz földesurak és kapitalisták járma alatt. A dolgozó tömegek nyomorúságát az 1900—1903-as évek gazdasági válsága növelte, s a háború még jobban elmérgesítette. A háborús vereségek fokozták a tömegekben a cárizmus elleni gyűlöletet. A nép türelme már a végét járta.

Mint látható, több mint elég ok volt a forradalomra.

1904 decemberében a bakui munkások a bolsevikok Bakui Bizottságának vezetése alatt nagyszabású, jól szervezett sztrájkot folytattak le. Ez a sztrájk a munkások győzelmével végződött, akik elérték azt, hogy kollektív szerződést kötöttek a petróleumforrások tulajdonosaival — az első kollektív szerződést az oroszországi munkásmozgalom történetében.

A bakui sztrájk volt az első megnyilvánulása annak a forradalmi fellendülésnek, amely a Kaukázusontúl és Oroszország sok más vidékén kezdetét vette.

«A bakui sztrájk adta meg a jelet azokra a nagyszerű akciókra, amelyek januárban és februárban Oroszországszerte lejátszódtak» *(Sztálin).*

Vihar előtti villámlás volt ez a sztrájk, mely a nagy forradalmi zivatar közeledtét jelezte.

A forradalmi vihar az 1905 január 9-i (22-i) pétervári eseményekkel kezdődött.

1905 január 3-án Pétervár legnagyobb üzemében, a Putjilov-gyár-

ban (amely ma Kirov nevét viseli) sztrájk tört ki. A sztrájk négy munkásnak a gyárból való elbocsátása miatt kezdődött. A Putjilov-gyári sztrájk gyorsan elharapódzott, a sztrájkhoz csatlakoztak más pétervári gyárak és üzemek is, úgyhogy csakhamar általános sztrájkká fejlődött. A mozgalom fenyegetően növekedett. A cári kormány elhatározta, hogy a mozgalmat csirájában elfojtja.

A rendőrség Gapon pópa provokátori segítségével még 1904-ben a Putjilov-gyári sztrájk előtt, a munkások között rendőri álmunkásszervezetet létesített: az «Orosz Gyári Munkások Gyülekezetét». Ennek a szervezetnek Pétervár minden kerületében voltak csoportjai. Mikor a sztrájk kezdődött, Gapon pópa ennek az egyesületnek a gyűlésein provokációs tervet javasolt: gyűljenek össze január 9-én az összes munkások, vonuljanak fel békés menetben, templomi zászlókkal és a cár arcképével a Téli Palotához és nyujtsanak át a cárnak egy petíciót (kérvényt), melyben feltárják neki bajaikat. A cár — bizonygatta Gapon — kijön majd a néphez, meghallgatja és teljesíti követeléseit. Gapon a cári titkosrendőrség kezére dolgozott: segített neki megrendezni a munkások tömeges agyonlövetését és a munkásmozgalom vérbefojtását. De a rendőrség terve visszájára sült el.

A petíciót a munkásgyűléseken megvitatták, szövegébe javításokat és változtatásokat vittek bele. Ezeken a gyűléseken a bolsevikok is felszólaltak, bár nem nevezték magukat nyiltan bolsevikoknak Az ő befolyásuk alatt a munkások a petícióba a követelések közé felvették a sajtó- és szólásszabadságot, az egyesülési szabadságot a munkások számára, az alkotmányozó nemzetgyűlés összehívását Oroszország államformájának megváltoztatása céljából, a törvény előtti jogegyenlőséget mindenki számára, az egyház elválasztását az államtól, a háború megszüntetését, a 8 órás munkanap bevezetését, a föld átadását a parasztoknak.

A gyűléseken felszólaló bolsevikok a munkásoknak azt bizonyították, hogy a szabadságot nem a cárhoz intézett kérésekkel, hanem fegyverrel a kézben lehet csak kivívni. Előre figyelmeztették a munkásokat arra, hogy a cár közéjük fog lövetni. De a felvonulást a Téli Palota elé megakadályozni nem tudták. A munkások nagy része még hitte, hogy a cár segíteni fog rajtuk. A mozgalom hatalmas erővel ragadta magával a tömegeket.

A pétervári munkások petíciójában ez állt:

«Mi, Pétervár városának munkásai, feleségestül, gyermekeinkkel, tehetetlen öreg szüleinkkel együtt, eljöttünk hozzád, felséges urunk, igazságot és védelmet keresni. Nyomorban élünk, elnyom-

nak bennünket, erőnket meghaladó munkába nyűgöznek, szidalmaznak, nem vesznek emberszámba... Sokáig tűrtünk, de egyre mélyebben taszítanak a nyomor, jogfosztottság és tudatlanság örvényébe, fojtogat a zsarnokság és az önkény... Türelmünk elért a végső határhoz. Eljött számunkra a rettenetes perc, amikor jobb meghalni, mint tovább folytatni az elviselhetetlen szenvedést...»

1905 január 9-én korán reggel a munkások felvonultak a Téli Palota elé, ahol a cár akkor tartózkodott. Családostul mentek a munkások a cárhoz, feleségükkel, gyerekeikkel, öreg szüleikkel, templomi zászlókat és cári arcképeket vittek és templomi fohászokat énekeltek; fegyver nem volt náluk. Összesen több mint 140.000 ember volt kint az utcán.

II. Miklós ellenségesen fogadta őket. Parancsot adott, lőjenek a fegyvertelen munkások közé. Ezernél több munkást öltek meg azon a napon a cári csapatok, a sebesültek száma meghaladta a kétezret. Pétervár utcáit munkásvér öntötte el.

A bolsevikok együtt mentek a munkásokkal. Sokat megöltek közülük, sokat letartóztattak. Rögtön ott a helyszínen, a munkásvér-öntözte utcákon, a bolsevikok megmagyarázták a munkásoknak, hogy ki az okozója ennek a szörnyű gaztettnek és hogy hogyan kell ellene küzdeni.

Január 9-ének «Véres Vasárnap» lett a neve. Január 9-én véres leckét kaptak a munkások. Ezen a napon lőtték szét a munkásoknak a cárba vetett hitét. A munkások megértették, hogy jogaikat csak harccal vívhatják ki. A munkásnegyedekben már január 9-én este hozzáláttak a barikádépítéshez. A munkások azt mondogatták: «A cár megadta nekünk — mi is megadjuk a cárnak!»

A cár véres gaztettének szörnyű híre mindenütt elterjedt. Irtózat és felháborodás fogta el az egész munkásosztályt, az egész országot. Nem volt olyan város az országban, ahol a munkások a cár szörnyű gaztette elleni tiltakozásuk jeléül ne sztrájkoltak és politikai követeléseket ne állítottak volna fel. A munkások most már «Le az önkényuralommal!» jelszóval mentek az utcára. A sztrájkolók száma januárban óriási nagy volt, elérte a 440.000-et. Egy hónap alatt több munkás sztrájkolt, mint az előző tíz év alatt. A munkásmozgalom hulláma szédítő magasba szökkent.

Oroszországban elkezdődött a forradalom.

2. Politikai sztrájkok és munkástüntetések. A parasztok forradalmi mozgalmának növekedése. Felkelés a «Potjomkin» nevű páncéloshajón

Január 9-e után a munkások forradalmi harca kiélesedett és politikai jelleget öltött. A gazdasági sztrájkokról és a szolidaritásból rendezett sztrájkokról a munkások politikai sztrájkokra és tüntetésekre tértek át, sőt néhol fegyveres ellenállásra is a cári csapatokkal szemben. Különösen makacs és szervezett jellegük volt a sztrájkoknak azokban a nagy városokban, melyekben jelentékeny munkástömegek voltak összpontosítva, mint Pétervárott, Moszkvában, Varsóban, Rigában, Bakuban. A harcoló proletariátus élén a vasmunkások jártak. A munkások öntudatos élcsapatai sztrájkjukkal felrázták a kevésbbé öntudatos rétegeket, harcba vitték az egész munkásosztályt. A szociáldemokraták befolyása gyorsan nőtt.

A május elsejei tüntetések sok helyen összeütközésekhez vezettek a rendőrséggel és a katonasággal. Varsóban a tüntetők közé lőttek, aminek eredménye néhány száz halott és sebesült volt. A varsói vérengzésre a munkások, a lengyel szociáldemokrácia felhívására, általános tiltakozó sztrájkkal válaszoltak. A sztrájkok és tüntetések egész május folyamán egymást követték. A májusi sztrájkokban Oroszországban több mint 200.000 munkás vett részt. Baku, Lodz és Ivánovo-Voznjeszjenszk munkásai általános sztrájkot folytattak le. A sztrájkoló és tüntető munkások egyre gyakrabban ütköztek össze a cári csapatokkal. Ilyen összeütközések sok városban történtek, így Odesszában, Varsóban, Rigában, Lodzban és másutt.

Különösen éles jelleget öltött a harc Lengyelország nagy ipari központjában, Lodzban. Lodz munkásai nagyszámú barikádot építettek a város utcáin és három napig (1905 június 22—24) folytattak utcai harcot a cári csapatokkal. A fegyveres felkelés itt általános sztrájkkal kapcsolódott egybe. Lenin véleménye szerint ez volt a munkásság első fegyveres fellépése Oroszországban.

A nyári sztrájkok közül különösen említésreméltó az ivánovo-voznjeszjenszki munkások sztrájkja, mely 1905 május végétől augusztus elejéig, csaknem két és fél hónapig tartott. Ebben a harcban mintegy 70.000 munkás vett részt, köztük sok nő is. A sztrájkot a bolsevikok Északi Bizottsága vezette. A városon kivül, a Talka folyónál, csaknem minden nap ezrével gyűltek össze a munkások. Ezeken a gyűléseken megvitatták a maguk munkásbajait. A gyűléseken felszólaltak a bolsevikok. A cári hatóságok, hogy a sztrájkot elnyomják, parancsot adtak a katonaságnak, hogy kergesse szét a munkásokat, lőjön közéjük. Sok munkást lőttek agyon és százakra ment a sebe-

sültek száma. A városban kihirdették az ostromállapotot. A munkások azonban rendületlenek maradtak és nem álltak munkába. Családjukkal együtt éheztek, de nem adták meg magukat. Csak a teljes kimerülés kényszerítette őket a munka felvételére. Ez a sztrájk megedzette a munkásokat. Megmutatta a munkások hősiességét, kitartását, rendületlenségét és a munkásosztály összetartását. Az ivánovo-voznjeszjenszki munkások politikai nevelésének ez a sztrájk valóságos iskolája volt.

A sztrájk folyamán az ivánovo-voznjeszjenszki munkások megalakították a «Munkásmegbízottak Szovjetjét», amely a munkásküldöttek egyik legelső szovjetje volt Oroszországban.

A munkások politikai sztrájkjai az egész országot felrázták. A városok nyomán a falvak is megmozdultak. Tavasztól kezdve napirenden voltak a parasztmozgalmak. A parasztok óriási tömegekben vonultak a földesurak ellen, rombolták a földesurak birtokait, a cukor- és szeszgyárakat, felgyujtották a földesurak kastélyait és udvarházait. Egyes helyeken a parasztok elfoglalták a földesurak földjét, tömegével irtották az erdőket, követelték a földesúri birtokok átadását a népnek. Elfoglalták a földesurak magtárait és egyéb készleteit és a hatalmukba vett javakat szétosztották az éhezők között. A földesurak ijedten menekültek a városokba. A cári kormány katonákat és kozákokat küldött ki a parasztfelkelés elnyomására. A katonaság sok parasztot agyonlőtt, a «felbujtókat» elfogták, véresre verték és agyonkínozták. De a parasztok nem szüntették be a harcot.

A parasztmozgalom egyre jobban terjedt Közép-Oroszországban, a Volgamelléken, a Kaukázusontúl és főleg Grúziában.

A szociáldemokraták egyre mélyebben hatoltak be a faluba. A párt Központi Bizottsága felhívást bocsátott ki a parasztokhoz: «Parasztok, hozzátok szólunk!» A tvjeri, szarátovi, poltavai, csernjigovi, jekatjerinoszlávi, tifliszi és több más kormányzóság szociáldemokrata bizottságai szintén felhívásokat bocsátottak ki a parasztokhoz. A falvakban a szociáldemokraták gyűléseket rendeztek, köröket szerveztek, parasztbizottságokat alakítottak. 1905 nyarán több helyen mezőgazdasági munkássztrájkok folytak le, melyeket a szociáldemokraták szerveztek.

De mindez még csak kezdete volt a parasztok harcának. A parasztmozgalom csak 85 járásra terjedt ki, vagyis a cári Oroszország európai járásainak egyhetedére.

A munkások és parasztok mozgalma és az orosz hadseregnek az orosz-japán háborúban szenvedett vereségei hatással voltak a hadseregre is. A cárizmusnak ez a támasza megingott.

1905 júniusában felkelés ütött ki a feketetengeri flottában, a «Potjomkin» nevű páncéloshajón. A páncélos Odessza közelében tartózkodott, ahol ebben az időben általános munkássztrájk folyt. A fellázadt matrózok végeztek a leggyűlöltebb tisztjeikkel és a páncélost bevitték az odesszai kikötőbe. A «Potjomkin» a forradalom oldalára állott.

Lenin ennek a lázadásnak óriási jelentőséget tulajdonított. Szükségesnek tartotta, hogy a bolsevikok vegyék át ennek a mozgalomnak a vezetését és kapcsolják azt össze a munkások, parasztok és az egyes helyőrségek mozgalmával.

A cár hadihajókat küldött a «Potjomkin» ellen, de azok matrózai nem voltak hajlandók fellázadt társaikra lőni. A «Potjomkin» páncéloson napokig lengett a forradalom vörös zászlaja De akkor, 1905-ben, nem a bolsevikok pártja volt az egyedüli párt, amely a mozgalmat vezette, nem úgy, mint később, 1917-ben. A «Potjomkin» hajón nem kis számmal voltak mensevikek, eszerek és anarchisták. Ez volt az oka annak, hogy bár a lázadásban egyes szociáldemokraták is résztvettek, annak mégsem volt helyes és elég gyakorlott vezetése. A matrózok egy része a döntő pillanatokban megingott. A feketetengeri flotta többi hajója nem csatlakozott a fellázadt páncéloshoz. Szén és élelem hiányában a forradalmi hajó kénytelen volt román vizekre menni és megadni magát a román hatóságoknak.

A «Potjomkin» páncéloshajó matrózainak lázadása vereséggel végződött. A lázadó matrózokat, akik később a cári kormány kezébe kerültek, bíróság elé állították. Egy részüket kivégezték, másokat kényszermunkára küldtek. De a felkelés ténye maga rendkívül nagyjelentőségű volt A «Potjomkin» páncéloshajó lázadása volt az első tömeges forradalmi fellépés a hadseregben és a hajóhadban, az első eset, hogy a cári hadsereg nagyobb osztagai a forradalom oldalára állottak. Ez a felkelés érthetőbbé és kézenfekvőbbé tette a munkás- és parasztttömegek s főleg maguk a katonák és matrózok számára azt a gondolatot, hogy a hadseregnek és a hajóhadnak a munkásosztályhoz, a néphez kell csatlakoznia.

A munkásság áttérése a politikai tömegsztrájkokra és tüntetésekre, a parasztság mozgalmának erősbödése, a nép fegyveres összeütközései a rendőrséggel és a katonasággal, és végül a lázadás a feketetengeri hajóhadban: mindez arról tanúskodott, hogy érlelődtek az előfeltételek a nép fegyveres felkelése számára. Ez a körülmény a liberális burzsoáziát is komoly megmozdulásra késztette. A liberális burzsoázia félt a forradalomtól, a cárt viszont a forradalommal ijesztgette, kereste a megegyezést a cárral a forradalom ellen és némi re-

formokat követelt a «nép számára», hogy ezzel a népet «megnyugtatva» és a forradalom erőit szétforgácsolva, a «forradalom szörnyűségeinek» elejét vegye «Le kell vágni egy kis földet a parasztok számára, különben ők vágnak le minket» — mondogatták a liberális földesurak A liberális burzsoázia arra készülődött, hogy megossza a hatalmat a cárral. «A proletariátus harcol, a burzsoázia a hatalom felé lopódzik» — írta azokban a napokban Lenin a munkásosztály és a liberális burzsoázia taktikájára vonatkozólag

A cári kormány ádáz kegyetlenséggel folytatta a munkásság és a parasztság elnyomását. De látnia kellett, hogy kizárólag csak megtorló intézkedésekkel a forradalmat legyőzni lehetetlen. Ezért a megtorló rendszabályok mellett a lavírozás politikájához folyamodott. Egyrészt provokátorok segítségével kezdte egymásra uszítani Oroszország népeit, zsidópogromokat és örmény-tatár vérfürdőket rendezett Másrészt megígérte, hogy «képviseleti intézményt» fog létesíteni: a «Zemsztvok Gyülését» vagy «Állami Dumát». Meg is bízta Bulygin minisztert, hogy dolgozza ki ennek a Dumának a tervét, de úgy, hogy a Dumának törvényhozó joga ne legyen Mindezek az intézkedések csak arra valók voltak, hogy a forradalom erőinek soraiban szakadást idézzenek elő és a nép mérsékelt rétegeit a forradalomtól eltántorítsák.

A bolsevikok a bulygini Duma ellen bojkottot hirdettek, azt tűzve ki célul, hogy felborítják a népképviselet e silány karikatúráját

A mensevikek ellenkezőleg elhatározták, hogy nem borítják fel a Dumát és szükségesnek tartották a Dumában való részvételt.

3. Taktikai nézeteltérések a bolsevikok és mensevikek között. A III. pártkongresszus. Lenin könyve: «A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban». A marxista párt taktikai alapjai

A forradalom a társadalom valamennyi osztályát mozgásba hozta. Az ország politikai életében végbement átalakulás, melyet a forradalom előidézett, kimozdította az osztályokat régi, megszokott állásaikból és az új helyzetnek megfelelő átcsoportosulásra kényszerítette őket Mindegyik osztály, mindegyik párt igyekezett kidolgozni a maga taktikáját, megállapítani a maga politikai irányvonalát, meghatározni a többi osztályokhoz és a kormányhoz való viszonyát Még a cári kormány is kénytelennek bizonyult új, számára teljesen szokatlan taktikát kidolgozni, mely abban állt hogy megígérte a «képviseleti testület» — a bulygini Duma — összehívását.

A szociáldemokrata pártnak is ki kellett dolgoznia a maga tak-

tikáját Ezt követelte tőle a forradalom egyre erősbödő fellendülése. Ezt követelték a proletariátus előtt felmerülő, haladékot nem tűrő gyakorlati kérdések: a fegyveres felkelés megszervezése, a cári kormány megdöntése, ideiglenes forradalmi kormány létesítése, a szociáldemokraták részvétele ebben a kormányban, a parasztsághoz való viszonya, a liberális burzsoáziához való viszonya és így tovább Feltétlenül szükséges volt egységes és jól átgondolt marxista taktikát kidolgozni a szociáldemokrácia számára.

A mensevikek opportunizmusa és pártszakító tevékenysége miatt azonban az oroszországi szociáldemokrácia abban az időben már két frakcióra oszlott. A szakadást még nem lehetett teljesnek tekinteni, a két frakció *formálisan* nem volt két különböző párt a *valóságban* azonban már nagyon hasonlítottak két különböző párthoz, mindegyiküknek megvolt a külön központja, megvoltak külön újságjai.

A szakadás elmélyítését elősegítette az a körülmény, hogy a mensevikek a párt többségével való régi nézeteltéréseiket — *szervezeti* kérdésekben — most még további, *taktikai* kérdésekre vonatkozó nézeteltérésekkel szaporították.

A párt egységének hiánya egységes párttaktika hiányához vezetett. Meg lehetett volna találni a helyzet megoldását, ha haladéktalanul összehívták volna a párt soronlevő III. kongresszusát: a kongresszuson megállapították volna az egységes taktikát és kötelezték volna a kisebbséget arra, hogy alávesse magát a kongresszusi többség döntésének és becsületesen hajtsa végre a kongresszus határozatait. A bolsevikok valóban ezt a megoldást javasolták a mensevikeknek. A mensevikek azonban hallani sem akartak a III. kongresszusról. A bolsevikok tehát, akik azt tartották hogy vétek lenne a pártot tovább is a párt által elfogadott és az összes párttagokra kötelező taktika nélkül hagyni, elhatározták, hogy kezükbe veszik a III. kongresszus összehívásának kezdeményezését.

A kongresszusra meghívták a párt összes szervezeteit, mind a bolsevik mind a mensevik szervezeteket. A mensevikek azonban megtagadták a részvételt a III kongresszuson és elhatározták, hogy külön kongresszust hívnak egybe Ezt a kongresszust ugyan konferenciának nevezték mert a delegátusok száma csekélynek bizonvult, a valóságban azonban ez a konferencia kongresszus volt, a mensevikek pártkongresszusa, melynek határozatait az összes mensevikekre kötelezőnek tekintették.

Az Oroszországi Szociáldemokrata Párt III. kongresszusa Londonban 1905 áprilisában gyűlt össze. A kongresszuson 24 kiküldött

vett részt 20 bolsevik bizottság képviseletében. A párt valamennyi nagyobb szervezete képviseltette magát.

A kongresszus elítélte a mensevikeket mint «a párt elszakadt részét» és áttért a párttaktika kidolgozásával kapcsolatos napirendi kérdések tárgyalására.

A kongresszussal egyidejűleg gyűlt össze Genfben a mensevikek konferenciája.

«Két kongresszus — két párt» — így jellemezte a helyzetet Lenin.

A kongresszus is, a konferencia is lényegében ugyanazokat a taktikai kérdéseket tárgyalta meg, de a határozatok, amelyeket e kérdésekben hoztak, homlokegyenest ellenkező jellegűek voltak. A kongresszuson és a konferencián hozott határozatok különbözősége a maga teljességében feltárta a III. pártkongresszus és a mensevik konferencia — a bolsevikok és mensevikek — közötti taktikai nézeteltérések mélységét.

A nézeteltérések legfőbb pontjai a következők:

A III. pártkongresszus taktikai irányvonala. A kongresszus azon a véleményen volt, hogy bár a végbemenő forradalom polgári demokratikus jellegű, bár az adott helyzetben a forradalom nem mehet túl a kapitalizmussal összeegyeztethető követelések keretein, mégis a forradalom teljes győzelme mindenekelőtt a proletariátus érdeke, mert a proletariátus számára megnyitná a lehetőséget arra, hogy szervezkedjék, hogy politikailag fejlődjék, hogy megszerezze a dolgozó tömegek politikai vezetéséhez szükséges tapasztalatokat és gyakorlatot s hogy a polgári forradalomból a szocialista forradalomba menjen át.

A proletariátus taktikáját, mely a polgári demokratikus forradalom teljes győzelmére irányul, csak a parasztság támogathatja, mert a parasztság a forradalom teljes győzelme nélkül a földesurakkal nem számolhat le és a földesúri birtokokat nem kaphatja meg. Ebből következik, hogy a parasztság a proletariátus természetes szövetségese.

A liberális burzsoáziának nem érdeke ennek a forradalomnak teljes győzelme, mert szüksége van a cári hatalomra, korbácsul a munkások és parasztok ellen, akiktől mindennél jobban fél, a burzsoázia tehát igyekszik majd fenntartani a cári uralmat, csak némileg korlátozva annak jogait. Ezért a liberális burzsoázia arra fog törekedni, hogy a dolog alkuval végződjék közte és a cár között, az alkotmányos monarchia alapján.

A forradalom csak abban az esetben győz, ha élén a proletariátus áll, ha a proletariátus, mint a forradalom vezére, biztosítani tudja a szövetséget a parasztsággal, ha a liberális burzsoáziát sikerül elszigetelnie, ha a szociáldemokrácia aktív részt vesz a cárizmus elleni nép-

felkelés megszervezésében, ha a győzelmes forradalom eredményeképpen ideiglenes forradalmi kormány letesül, amely ki tudja irtani az ellenforradalom gyökereit és össze tudja hívni az egész népet képviselő alkotmányozó nemzetgyűlést, ha a szociáldemokrácia, hogy a forradalmat teljesen végigvigye, nem tagadja meg kedvező körülmények között az ideiglenes forradalmi kormányban való részvételét.

A mensevik konferencia taktikai irányvonala. Minthogy a forradalom polgári forradalom, vezére csak a liberális burzsoázia lehet; a proletariátusnak nem a parasztsághoz, hanem a liberális burzsoáziához kell közelednie. A fő az, hogy el ne ijesszük forradalmiságunkkal a liberális burzsoáziát, ürügyet ne adjunk neki arra, hogy eltántorodjék a forradalomtól, mert ha eltántorodik a forradalomtól, akkor a forradalom meggyengül.

Lehetséges, hogy a felkelés győz, de a szociáldemokráciának a felkelés győzelme után félre kell állnia, nehogy elijessze a liberális burzsoáziát. Lehetséges, hogy a felkelés eredményeképpen ideiglenes forradalmi kormány létesül, de a szociáldemokráciának abban semmiesetre sem szabad résztvennie, mert ez a kormány nem lesz szocialista jellegű és ami a legfontosabb — a szociáldemokrácia a kormányban való részvételével és forradalmiságával elijesztheti a liberális burzsoáziát s ezzel alááshatja a forradalmat.

A forradalom kilátásainak szempontjából jobb lenne, ha valamilyen képviseleti testületet hívnának össze, olyanfélét, mint a Zemsztvók Gyűlése vagy az Állami Duma, amelyre a munkásosztály kívülről gyakorolhatna nyomást, hogy azt Alkotmányozó Gyűléssé változtassa át, vagy Alkotmányozó Gyűlés összehívására bírja.

A proletariátusnak megvannak a maga tisztára munkásérdekei, ezeket az érdekeket kell szem előtt tartania, nem pedig arra törekednie, hogy a polgári forradalom vezetője legyen; ez a forradalom általános politikai forradalom és az összes osztályokat érinti, nemcsak a proletariátust.

Ez volt, röviden összefoglalva, az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt két frakciójának két taktikája.

A mensevikek taktikájának klasszikus bírálatát és a bolsevik taktika zseniális megalapozását adta Lenin történelmi jelentőségű könyvében: «A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban».

Ez a könyv 1905 júliusában, vagyis két hónappal a III. pártkongresszus után jelent meg. A könyv címéből azt hihetné az ember, hogy Lenin ebben csak a polgári demokratikus forradalom időszakára vonatkozó taktikai kérdéseket tárgyalja és csak az orosz mensevike-

ket tartja szem előtt. A valóságban azonban Lenin, a mensevikek taktikáját bírálva, a nemzetközi opportunizmus taktikáját is leleplezte, megalapozva a marxistáknak a polgári forradalom időszakában követendő taktikáját, elemezve a különbséget polgári és szocialista forradalom között — egyúttal megfogalmazta a polgári forradalomból a szocialista forradalomba való átmenet időszakában követendő marxista taktikát is.

A legfőbb taktikai irányelvek, melyeket Lenin «A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban» című brosúrájában kifejtett, a következők:

1: Az alapvető taktikai tétel, amely Lenin egész könyvén végigvonul, az a gondolat, hogy a proletariátus a polgári demokratikus forradalom *vezére*, az oroszországi polgári demokratikus forradalom *vezetője* lehet és kell hogy legyen.

Lenin elismerte ennek a forradalomnak polgári jellegét, mert — ahogy arra Lenin rámutatott — ez a forradalom «nem képes *közvetlenül* túlmenni a csak demokratikus átalakulás keretein». De véleménye szerint ez a forradalom nem a felső rétegek, hanem a nép forradalma, amely mozgásba hozza az egész népet, az egész munkásosztályt, az egész parasztságot. Ezért a mensevikeknek arra irányuló kísérleteit, hogy lekicsinyeljék a polgári forradalom jelentőségét a proletariátus számára, hogy csökkentsék a proletariátus szerepét ebben a forradalomban és hogy eltávolítsák tőle a proletariátust, Lenin a proletár érdekek elárulásának minősítette.

> «A marxizmus — írta Lenin — nem arra tanítja a proletárt, hogy hátat fordítson a polgári forradalomnak, nem arra, hogy ne vegyen benne részt, nem arra, hogy átengedje benne a vezetést a burzsoáziának, hanem ellenkezőleg, arra, hogy a legerélyesebben vegyen részt benne, hogy a legelszántabb harcot folytassa a következetes proletárdemokráciáért, a forradalom végigviteléért» (*Lenin* Művei. VIII. köt. 58. old.)*.

> «... Nem szabad elfelejtenünk — írta továbbá Lenin —, hogy jelenleg nincs és nem lehet más eszköz a szocializmus közelebb hozására, mint a teljes politikai szabadság, mint a demokratikus köztársaság» (ugyanott, 104. old.)**.

---

* *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 597. old., vagy: *Lenin.* A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára (14—15 sz.) Szikra 1948. 38. old.

** *Lenin* Válogatott művek 1. köt. 652. old., vagy: *Lenin.* A szociáldemokrácia két taktikája... 94—95. old.

Lenin a forradalomnak két kimenetelét tartotta lehetségesnek:

a) vagy a cárizmus fölötti teljes győzelemmel végződik a dolog, a cárizmus bukásával és demokratikus köztársaság létesítésével;

b) vagy, ha az erők nem lesznek elégségesek, a dolog alkuval végződhetik a cár és a burzsoázia között a nép rovására, valamiféle silány alkotmánnyal, amely — és ez a legvalószínűbb — csak karikatúrája lesz az igazi alkotmánynak.

A proletariátus érdeke a jobbik kimenetel, vagyis a cárizmus fölötti döntő győzelem. De a forradalomnak ez a kimenetele csak abban az esetben lehetséges, ha a proletariátus annak vezérévé, vezetőjévé tud válni.

«A forradalom kimenetele — írta Lenin — attól függ, hogy a munkásosztály a burzsoázia segítőtársának szerepét fogja-e játszani, amely az önkényuralomra gyakorolt nyomásának erejét tekintve hatalmas, de politikailag erőtlen, vagypedig a népforradalom vezetőjének szerepét» (ugyanott, 32. old.)*.

Lenin azon a véleményen volt, hogy a proletariátusnak minden *lehetősége* megvan arra, hogy elhárítsa magától a burzsoázia segítőtársának szerepét és a polgári demokratikus forradalom vezetőjévé váljék Ezeket a lehetőségeket Lenin a következőkben látta:

Először: «A proletariátus, helyzeténél fogva, a leghaladottabb és az egyetlen következetesen forradalmi osztály, s ezért Oroszország általános demokratikus forradalmi mozgalmában vezetőszerepre hivatott» (ugyanott, 75. old.)**.

Másodszor: a proletariátusnak megvan a saját, a burzsoáziától független politikai pártja, amely megadja neki a lehetőséget arra, hogy «egységes és önálló politikai erővé» tömörüljön (ugyanott, 75. old.)***.

Harmadszor: a proletariátusnak nagyobb érdeke a forradalom döntő győzelme, mint a burzsoáziának, minek következtében «*bizonyos értelemben* a polgári forradalom *előnyösebb* a proletariátusnak, mint a burzsoáziának» (ugyanott, 57. old.)****.

---

* *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 567. old., vagy: *Lenin.* A szociáldemokrácia két taktikája... 7. old.

** *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 616. old., vagy: *Lenin.* A szociáldemokrácia két taktikája... 58. old.

*** *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 616. old., vagy: *Lenin.* A szociáldemokrácia két taktikája. . 58. old.

**** *Lenin* Válogatott művek. 1 köt. 595. old., vagy: *Lenin.* A szociáldemokrácia két taktikája . . 36. old.

«... a burzsoáziának előnyös — írta Lenin — a proletariátus ellen a régi rendszer bizonyos maradványaira támaszkodni, például a monarchiára, az állandó hadseregre stb. A burzsoáziának előnyös az, hogy a polgári forradalom ne söpörje el túlerélyesen a régi rendszer minden maradványát, hanem meghagyjon egyeseket belőlük, vagyis, hogy ez a forradalom ne legyen egészen következetes, ne jusson el végéig, ne legyen határozott és könyörtelen... A burzsoáziának előnyösebb az, hogy a szükséges polgári demokratikus irányba eső változások mennél lassabban, fokozatosabban, óvatosabban, határozatlanabbul, reformok útján, nempedig forradalom útján menjenek végbe;.. hogy ezek a változások a lehető legkevésbbé fejlesszék az egyszerű nép, vagyis a parasztok és különösen a munkások forradalmi öntevékenységét, kezdeményezését és erélyét, mert különben a munkásoknak annál könnyebb lesz, ahogyan a franciák mondják, „a puskát az egyik vállról a másikra áttenni", vagyis éppen a burzsoázia ellen irányítani azt a fegyvert, amellyel a polgári forradalom látja el őket, azt a szabadságot, amelyet a polgári forradalom ad, azokat a demokratikus intézményeket, amelyek a jobbágyrendszertől megtisztított talajon keletkeznek.

A munkásosztály számára ezzel szemben előnyösebb, hogy a szükséges, a polgári demokratikus irányba eső változások ne reformok útján, hanem forradalmi úton menjenek végbe, mert a reformok útja a halogatások, a huzavona, a néporganizmus rothadó részei elhalásának kínosan lassú útja. E részek rothadásától elsősorban és leginkább a proletariátus és a parasztság szenved. A forradalmi út a gyors, a proletariátusra nézve legkevésbbé fájdalmas operáció útja, a rothadó részek egyenes eltávolításának útja, a monarchia és a neki megfelelő undorító és útálatos, rothadt és a levegőt rothadással fertőző intézmények iránti legkisebb engedékenység és óvatosság útja» (ugyanott, 57—58. old.)*.

«Éppen ezért is küzd — folytatta Lenin — a proletariátus a köztársaságért az első sorokban és megvetéssel utasítja el az ostoba és hozzá méltatlan tanácsokat, hogy számoljon azzal, nem fog-e eltántorodni a burzsoázia» (ugyanott, 94. old.)**.

Annak, hogy a forradalom proletár vezetésének *lehetősége való-*

* *Lenin* Válogatott művek. 1. köt. 595—596. old., vagy: *Lenin*. A szociáldemokrácia két taktikája.. 36—37. old.

** *Lenin*. Válogatott művek. 1. köt. 641. old., vagy: *Lenin* A szociáldemokrácia két taktikája... 83. old.

sággá váljék, annak, hogy a proletariátus *valóban* a polgári forradalom vezérévé, vezetőjévé váljék — Lenin szerint legalább is két elkerülhetetlen feltétele van.

Először: szükséges, hogy a proletariátusnak olyan szövetségese legyen, akinek érdeke a cárizmus feletti döntő győzelem és akiben meg lehet a hajlandóság arra, hogy a proletár vezetést elfogadja. Ez a követelmény már magából a vezetés fogalmából folyik, mert a vezető megszűnik vezető lenni, ha nincs akit vezessen, a vezér megszűnik vezér lenni, ha nincs, aki kövesse. Lenin ilyen szövetségesnek a parasztságot tartotta

Másodszor: szükséges, hogy azt az osztályt, amely harcol a proletariátussal a forradalom vezetéséért és arra törekszik, hogy ő maga váljék annak kizárólagos vezetőjévé — a vezetés polcáról eltávolítsák és elszigeteljék. Ez a követelmény ugyancsak magából a vezetés fogalmából folyik, amely kizárja annak lehetőségét, hogy a forradalomnak két vezetője legyen. Lenin ilyen osztálynak a liberális burzsoáziát tartotta.

«A demokrácia következetes harcosa — írta Lenin — csak a proletariátus lehet. A demokrácia győzelmes harcosává csak azzal a feltétellel válhatik, hogy forradalmi harcához csatlakozik a parasztság tömege» (ugyanott, 65. old.)*.

Ezt írja Lenin:

«A parasztság félproletár elemek tömegeit s ezek mellett kispolgári elemeket foglal magában. Ez a parasztságot szintén állhatatlanná teszi és kényszeríti a proletariátust, hogy szigorúan osztályszerinti pártba tömörüljön. A parasztság állhatatlansága azonban gyökeresen különbözik a burzsoázia állhatatlanságától, mert a parasztság jelenleg nem annyira a magántulajdon feltétlen megőrzésében érdekelt, mint inkább a földesúri birtok, a magántulajdon egyik legfőbb fajának elvételében. Noha a parasztság ettől nem válik szocialistává, nem szűnik meg kispolgár lenni, de képes arra, hogy a demokratikus forradalom teljes és rendkívül radikális hívévé váljon. A parasztság elkerülhetetlenül ilyenné lesz, hacsak a forradalmi eseményeknek a parasztságot felvilágosító folyamata nem szakad meg túlságosan korán a burzsoázia árulásával és a proletariátus vereségével. A parasztság az említett fel-

* *Lenin* Válogatott művek. 1. köt. 605. old., vagy: *Lenin.* A szociáldemokrácia két taktikája... 46. old.

tétel mellett elkerülhetetlenül a forradalom és a köztársaság védőbástyájává válik, mert csakis a teljesen győzelmes forradalom adhat a parasztságnak a földreformok terén *mindent*, adhatja meg *mindazt*, amit a parasztság akar, amiről álmodozik, amire tényleg szüksége van...» (ugyanott, 94. old.)*.

Lenin megvizsgálta a mensevikek ellenvetéseit, akik azt állították, hogy a bolsevikok ilyen taktikája «a burzsoá osztályokat a forradalomtól eltántorítja és ezzel a forradalom lendületét gyöngíti», s úgy jellemzi ezeket az ellenvetéseket, mint «a forradalom elárulásának taktikáját», mint «olyan taktikát, amely a proletariátust a burzsoá osztályok szánalmas uszályhordozójává fokozza le». Lenin ezt írja:

«Aki a parasztság szerepét a győzedelmes orosz forradalomban valóban megérti, az nem mondhatja, hogy a forradalom lendülete gyengülni fog, ha a burzsoázia eltántorodik Mert valóban csak akkor kezdődik meg az orosz forradalom igazi lendülete, csak akkor lesz ez tényleg a legnagyobb forradalmi lendület, mely a polgári demokratikus forradalmi átalakulás korszakában elérhető, amikor a burzsoázia el fog tántorodni tőle és aktív forradalmárként a parasztság tömege fog síkraszállni a proletariátus oldalán Demokratikus forradalmunknak ahhoz, hogy következetesen végigvitessék, oly erőkre kell támaszkodnia, amelyek a burzsoázia elkerülhetetlen következetlenségét ellensúlyozni tudják, vagyis amelyek képesek a burzsoáziát „eltántorodásra késztetni"» (ugyanott, 95—96 old.)**.

Ez az az alapvető taktikai tétel a proletariátusról, mint a polgári forradalom vezéréről, a proletariátus hegemóniájáról (vezető szerepéről) a polgári forradalomban, melyet Lenin «A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban» c. könyvében fejtett ki.

Ez a marxista párt új útmutatása volt a polgári demokratikus forradalomban követendő taktika kérdésében, amely mélységesen különbözött a marxisták fegyvertárában eladdig megvolt taktikai útmutatásoktól Azelőtt csak arról volt szó, hogy a multban lefolyt polgári forradalmakban, például a Nyugaton, a vezetőszerep mindíg a burzso-

* *Lenin* Válogatott művek. 1 köt. 641. old., vagy: *Lenin* A szociáldemokrácia két taktikája 83. old

** *Lenin*. Válogatott művek 1. köt. 642—643. old., vagy: *Lenin*. A szociáldemokrácia két taktikája . 85. old.

ázia kezében maradt, a proletariátus akarva nem akarva a burzsoázia segítőtársának szerepét töltötte be, a parasztság pedig a burzsoázia tartaléka volt. A marxisták ezt a kombinációt többé-kevésbbé elkerülhetetlennek tartották, azzal a fenntartással hogy a proletariátusnak, a lehetőség szerint, ragaszkodnia kell legégetőbb osztálykövetelései teljesítéséhez és ahhoz, hogy saját külön politikai pártja legyen. Most, az új történelmi helyzetben, Lenin útmutatása szerint a dolog oly irányban változott meg, hogy a proletariátus a polgári forradalom vezető erejévé vált, a burzsoázia kiszorult a forradalom vezetéséből, a parasztság pedig a proletariátus tartalékává lett.

Az a szóbeszéd, hogy Plechánov «szintén» a proletariátus hegemóniája mellett «foglalt állást», félreértésen alapszik. Plechánov kacérkodott a proletariátus hegemóniájának eszméjével és szoban hajlandó volt azt elismerni; ez igaz, de a valóságban ez eszme lényege ellen volt. A proletariátus hegemóniája azt jelenti, hogy a proletariátus, a proletariátus és parasztság *szövetségének* politikáját, a liberális burzsoázia *elszigetelésének* politikáját folytatva, vezetőszerepet tölt be a polgári forradalomban. Plechánov viszont, mint ismeretes, a liberális burzsoázia elszigetelésének politikája *ellen* foglalt állást, a liberális burzsoáziával való *megegyezés* politikája *mellett*, a proletariátus és parasztság szövetségének politikája *ellen*. Plechánov taktikai álláspontja a valóságban mensevik álláspont — a proletariátus vezetőszerepének tagadása volt.

2. A cárizmus megdöntésének és a demokratikus köztársaság kivívásának legfontosabb eszközét Lenin a nép győzelmes fegyveres felkelésében látta. Ellentétben a mensevikekkel Lenin azt tartotta, hogy «az általános demokratikus forradalmi mozgalom *már odáig fejlődött*, hogy a fegyveres felkelés *szükségessé vált*», hogy «a proletariátus megszervezését a felkelésre» már «napirendre tűzték, mint a párt egyik lényeges, fő és *szükséges* feladatát», hogy szükség van arra, hogy «a legerélyesebb intézkedéseket foganatosítsák a proletariátus felfegyverzésére és a felkelés közvetlen vezetése lehetőségének biztosítására» (*Lenin* Művei. VIII köt. 75 old.)*.

A tömegeknek a felkelésre való előkészítése és a felkelés általános népi jellegének biztosítása céljából Lenin olyan jelszavak kiadását, olyan, a tömegekhez való felhivások kibocsátását tartotta szükségesnek, amelyek alkalmasak arra, hogy a tömegekből forradalmi kezdeményezést váltsanak ki, megszervezzék őket a felkelésre és a cári ha-

* *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 616. old., vagy: *Lenin.* A szociáldemokrácia két taktikája... 58—59. old.

talom gépezetét dezorganizálják. Ilyen jelszavaknak tekintette a III. pártkongresszus taktikai határozatait, amelyek védelmére szánta «A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban» c. könyvét.

Ilyen jelszavaknak tekintette Lenin:

a) «politikai tömegsztrájkok» alkalmazását, «amelyeknek a felkelés kezdetén és folyamán is nagy jelentőségük lehet» (ugyanott, 75. old.)*.

b) «szervezzék meg a proletariátust a nyolcórás munkanap és a munkásosztály más, napirenden levő követeléseinek forradalmi úton való azonnali megvalósítására» (ugyanott, 47. old.)**.

c) «forradalmi parasztbizottságok azonnali megszervezését, az összes demokratikus átalakítások» forradalmi úton való «megvalósítása céljából», beleértve a földesúri birtokok konfiskálását is (ugyanott, 88. old.)***.

d) a munkások felfegyverzését.

Itt különös figyelmet érdemel két mozzanat:

Először, a városokban a nyolcórás munkanap, a falvakban pedig a demokratikus átalakulás *forradalmi* megvalósításának taktikájáról van szó, azaz olyan jellegű megvalósításáról, amely nem számol sem hatósággal, sem törvénnyel, nem veszi figyelembe sem a hatóságokat, sem a törvényszerűséget, megszegi a fennálló törvényeket és önhatalmúlag, a saját erejére támaszkodva vezeti be az új rendet. Ez új taktikai eszköz volt, melynek alkalmazása megbénította a cári hatalom gépezetét, aktivitást és alkotó kezdeményezést váltott ki a tömegekből. Ennek a taktikának az alapján jöttek létre a városokban a forradalmi sztrájkbizottságok, a falvakban pedig a forradalmi parasztbizottságok: az előbbiekből később a munkásküldöttek szovjetjei, az utóbbiakból a parasztküldöttek szovjetjei fejlődtek ki.

Másodszor, a *politikai tömegsztrájk*, az általános politikai sztrájk alkalmazása, aminek később, a forradalom folyamán elsőrendű fontosságú szerepe volt a tömegek forradalmi mozgósítása szempontjából. Ez igen fontos, új fegyver volt a proletariátus kezében, ezt nem ismerte eddig a marxista pártok gyakorlata, de ezidőtől polgárjogot nyert.

---

* *Lenin* Válogatott művek. 1. köt. 617. old., vagy: *Lenin*. A szociáldemokrácia két taktikája. . 58. old.

** *Lenin*. Válogatott művek. 1. köt. 583. old., vagy: *Lenin*. A szociáldemokrácia két taktikája . 23. old.

*** *Lenin* Válogatott művek 1. köt 633. old., vagy: *Lenin* A szociáldemokrácia két taktikája . . . 75 old.

Lenin úgy vélte, hogy a nép győzelmes felkelésének eredményeként a cári kormányt ideiglenes forradalmi kormánynak kell felváltania. Az ideiglenes forradalmi kormány feladata az, hogy a forradalom vívmányait megszilárdítsa, az ellenforradalom ellenállását letörje és az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt minimális programját megvalósítsa. Lenin véleménye az volt, hogy ezeknek a feladatoknak megvalósítása nélkül döntő győzelem a cárizmus fölött nem lehetséges. Ezeknek a feladatoknak a megvalósításához és a cárizmus fölötti döntő győzelem kivívásához pedig az szükséges, hogy az ideiglenes forradalmi kormány ne közönséges kormány, hanem a győzelmes osztályok, a munkásosztály és a parasztság diktatúrájának kormánya, a proletariátus és a parasztság forradalmi diktatúrája legyen. Marx ismert tételére támaszkodva, mely szerint «a forradalom útján létrejövő bármilyen átmeneti állami berendezés diktatúrát, mégpedig erélyes diktatúrát követel» — Lenin arra a következtetésre jutott, hogy az ideiglenes forradalmi kormány, ha a cárizmus fölötti döntő győzelmet biztosítani akarja, nem lehet semmi más, mint a proletariátus és a parasztság diktatúrája.

«A forradalom döntő győzelme a cárizmus felett — írta Lenin — annyi, mint *a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája*... És ez a győzelem igenis diktatúra lesz, azaz feltétlenül fegyveres erőre, a fellegyverzett tömegekre, a felkelésre kell majd támaszkodnia és nem holmi „legális", „békés úton" alkotott intézményekre Ez csak diktatúra lehet, mert a proletariátus és a parasztság számára haladéktalanul és mindenáron szükséges átalakítások megvalósítása kétségbeesett ellenállást vált ki mind a földbirtokosok, mind a nagyburzsoázia, mind a cárizmus részéről. Diktatúra nélkül megtörni ezt az ellenállást, visszaverni az ellenforradalmi kísérleteket — lehetetlen. De ez, magától értetődik, nem szocialista, hanem demokrata diktatúra lesz. Ez a diktatúra nem nyúlhat (a forradalmi fejlődés egész sor közbülső foka nélkül) a kapitalizmus alapjaihoz. Legjobb esetben keresztülviheti majd a földtulajdon gyökeres újraelosztását a parasztság javára, megvalósíthatja a következetes és teljes demokráciát egészen a köztársaság megalakításáig, gyökerestől kiszakíthat minden ázsiai szolgaságjellegű vonást nemcsak a falusi, hanem a gyári életből is, megalapozhatja a munkások helyzetének komoly javulását és életszínvonalának emelését; végül — de nem utolsó sorban — átviheti a forradalmi lángot Európára. Az ilyen győzelem még semmiképpen sem teszi polgári forradalmunkat szocia-

lista forradalommá; a demokratikus forradalmi átalakulás nem lépi közvetlenül túl a polgári társadalmi és gazdasági viszonyok kereteit, de ennek a győzelemnek mégis óriási lesz a jelentősége mind Oroszország, mind az egész világ jövendő fejlődésére. Semmi sem lendíti fel olyan mértékben a világproletariátus forradalmi energiáját, semmi sem kurtítja meg annyira a végső győzelméhez vezető utat, mint az Oroszországban megkezdődött forradalomnak ez a döntő győzelme» (ugyanott, 62—63. old.)*.

Ami a szociáldemokráciának az ideiglenes forradalmi kormányhoz való viszonyát s azt a kérdést illeti, hogy megengedhető-e a szociáldemokrácia részvétele ebben a kormányban — Lenin feltétlenül ragaszkodott a III. pártkongresszus erre vonatkozó határozatához, amely így szólt:

«... az erőviszonyoktól és egyéb, előre pontosan meg nem állapítható tényezőktől függően, megengedhető pártunk megbízottjainak az ideiglenes kormányban való részvétele, azzal a céllal, hogy mindenfajta ellenforradalmi kísérlet ellen kíméletlen harcot folytassanak és megvédjék a munkásosztály önálló érdekeit; az ilyen részvétel elengedhetetlen feltétele az, hogy a párt szigorúan ellenőrizze megbízottjait és rendületlenül megvédje a szociáldemokrácia függetlenségét, amely teljes szocialista átalakulásra törekszik és ezért engesztelhetetlen ellensége minden burzsoá pártnak: függetlenül attól, hogy a szociáldemokrácia résztvehet-e majd az ideiglenes forradalmi kormányban, a proletariátus legszélesebb rétegeiben terjeszteni kell azt az eszmét, hogy a forradalom vívmányainak megőrzése, megszilárdítása és kiszélesítése érdekében szükséges, hogy a felfegyverzett és a szociáldemokrácia által vezetett proletariátus állandó nyomást gyakoroljon az ideiglenes kormányra» (*Lenin* Művei. VIII. köt. 37 old.)**.

A mensevikek abbeli ellenvetéseit, hogy az ideiglenes kormány mégis csak polgári kormány lesz, hogy nem lehet megengedni a szociáldemokratáknak az ilyen kormányban való részvételét, ha nem akarjuk ugyanazt a hibát elkövetni, amit Millerand, a francia szocialista elkövetett, aki résztvett a francia burzsoá kormányban — Lenin visszautasította és rámutatott arra, hogy a mensevikek itt két

* *Lenin* Válogatott művek 1 köt. 601—602. old., vagy: *Lenin*. A szociáldemokrácia két taktikája 42 - 43 old

** *Lenin*. Válogatott művek. 1. köt. 571—572. old., vagy: *Lenin*. A szociáldemokrácia két taktikája . 11 – 12 old.

különböző dolgot zavarnak össze és kimutatják képtelenségüket arra, hogy a kérdést marxista módon állítsák be. Franciaországban a szocialisták *reakciós* burzsoá kormányban vettek részt, mégpedig olyan időszakban, amikor az országban forradalmi helyzet *nem volt*, s ez kötelezte a szocialistákat arra, hogy ilyen kormányban ne vegyenek részt; *Oroszországban* viszont arról van szó, hogy a szocialisták *forradalmi* polgári kormányban vegyenek részt, amely a forradalom *tetőpontján a forradalom győzelméért* harcol, és ez a körülmény *megengedhetővé*, sőt, kedvező körülmények között, *kötelezővé* teszi a szociáldemokraták részvételét az ilyen kormányban a célból, hogy az ellenforradalom ellen ne csak «alulról», kívülről, hanem «felülről», a kormányból is harcolhassanak

3. A polgári forradalom győzelméért és a demokratikus köztársaság kivívásáért harcolva Lenin egyáltalán nem szándékozott megrekedni a demokratikus szakaszon és a polgári demokratikus feladatok megvalósítására korlátozni a forradalmi mozgalom lendületét Ellenkezőleg Lenin álláspontja az volt, hogy a demokratikus feladatok megvalósítása után azonnal meg kell kezdődnie a proletariátus és a többi kizsákmányolt tömeg harcának, most már a *szocialista* forradalomért. Lenin tudta ezt és azon a véleményen volt, hogy a szociáldemokratáknak mindent meg kell tenniök arra, hogy a polgári demokratikus forradalom kezdjen *átnőni* a szocialista forradalomba A proletariátus és a parasztság diktatúrája Leninnek nem azért kellett, hogy beteljesítve a forradalomnak a cárizmus fölötti győzelmét, ezen a ponton a forradalmat *befejezze* hanem azért, hogy a forradalmi állapotot mennél jobban meghosszabbítsa, az ellenforradalom maradványait gyökerestől kiirtsa, a forradalom lángját Európába átvesse és lehetőséget adva ez alatt az idő alatt a proletariátusnak arra, hogy magát politikailag kiképezze és hatalmas sereggé szervezze — elkezdje a közvetlen átmenetet a szocialista forradalomhoz

A polgári forradalom lendületéről és arról beszélve, hogy milyen jelleget kell hogy adjon a marxista párt ennek a lendületnek, Lenin ezt írja:

> «A proletariátusnak végig kell vinnie a demokratikus forradalmi átalakulást, magához kapcsolva a parasztság tömegét, hogy az önkényuralom ellenállását erőszakkal letiporja és a burzsoázia ingadozását ellensúlyozza A proletariátusnak végre kell hajtania a szocialista forradalmi átalakulást, magához kapcsolva a népesség félproletár elemeinek tömegét, hogy erőszakkal megtörje a burzsoázia ellenállását és ellensulyozza a parasztság és kispolgárság

ingadozását. Ezek a proletariátus feladatai, amelyeket az újiskrások (vagyis a mensevikek — *Szerk.)* a forradalom lendületét illető valamennyi elmélkedésükben és határozatukban olyan szűklátókörűen fognak fel» (ugyanott, 96. old.)*.

És más helyen:

«Az egész nép és különösen a parasztság élén — a teljes szabadságért, a következetes demokratikus átalakulásért, a köztársaságért! Az összes dolgozók és kizsákmányoltak élén — a szocializmusért! Ilyennek kell lennie a gyakorlatban a forradalmi proletariátus politikájának, ilyen az osztályjelszó, amelynek át kell hatnia, amelynek el kell döntenie a forradalom idején a munkáspárt minden taktikai kérdését, minden gyakorlati lépését» (ugyanott, 105. old.)**.

Hogy semmi kétség ne maradjon, Lenin két hónappal könyvének, a «Két taktika»-nak megjelenése után «A szociáldemokrácia viszonya a parasztmozgalomhoz» c. cikkében így magyarázta meg álláspontját:

«... a demokratikus forradalomból mi rögtön megkezdjük az átmenetet mégpedig teljesen erőinkhez mérten, az öntudatos és szervezett proletariátus erejéhez mérten, megkezdjük az átmenetet a szocialista forradalom felé. Mi a szakadatlan forradalom mellett vagyunk. Nem állunk meg a féluton» (ugyanott, 186. old.)***.

Új állásfoglalás volt ez a polgári és szocialista forradalom közötti viszony kérdésében, új elmélete a proletariátus körüli erők átcsoportosításának a polgári forradalom vége felé, a szocialista forradalomra való közvetlen áttérés érdekében — a polgári demokratikus forradalom szocialista forradalomba való *átnövesének* elmélete.

Ennek az új felfogásnak kidolgozásánál Lenin először is Marxnak a megszakítás nélküli forradalomról szóló ismert tételére támaszkodott, amelyet Marx a mult század negyvenes évei végén «Üzenet a Kommunisták Szövetségéhez» c. írásában állított fel és másodszor, Marx ismert gondolatára a parasztok forradalmi mozgalma és a pro-

* *Lenin.* Válogatott művek 1. köt. 643. old., vagy: *Lenin.* A szociáldemokrácia két taktikája.. 85 old.

** *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 654. old., vagy: *Lenin.* A szociáldemokrácia két taktikája. . 96 old

*** *Lenin* Válogatott művek. 1. köt. 686—687. old

letárforradalom összekapcsolásának szükségességéről, amelyet Marx 1856-ban Engelshez intézett levelében fejezett ki, ahol azt írta, hogy «Németországban minden attól függ majd, hogy lehetséges lesz-e a proletárforradalmat a paraszthábornak valamiféle második kiadásával alátámasztani». De Marxnak ezeket a zseniális gondolatait Marx és Engels további műveikben nem fejtették ki bővebben, a II. Internacionále teoretikusai pedig mindent megtettek arra, hogy ezeket a gondolatokat eltemessék és elfelejtessék. Leninre hárult a feladat, hogy Marx elfelejtett tanításait napfényre hozza és a maguk teljességében helyreállítsa. De Marxnak ezeket a tanításait visszaállítva, Lenin nem elégedett meg — és nem elégedhetett meg — azok egyszerű ismétlésével, hanem továbbfejlesztette és a szocialista forradalom szilárdan felépített elméletévé dolgozta ki azokat, új mozzanatot vitt bele a dologba, mint a szocialista forradalom *elengedhetetlen* mozzanatát — a proletariátus és a város és falu félproletár elemeinek *szövetségét*, mint a proletár forradalom győzelmének *feltételét*.

Ez az állásfoglalás halomra döntötte a nyugateurópai szociáldemokrácia taktikai elveit, amely abból indult ki, hogy a polgári forradalom után a paraszttömegeknek — köztük a szegényparasztoknak is — okvetlenül el kell fordulniok a forradalomtól, minek következtében a polgári forradalom után hosszú szünet áll be, a «megbékélés» hosszú időszaka, 50—100 év, ha nem több — melynek tartama alatt a proletariátust «békésen» zsákmányolják ki, a burzsoázia «törvényesen» gazdagodik, míg el nem jön az új, a szocialista forradalom ideje.

Új elmélete volt ez a *szocialista* forradalomnak, amelyet nem az elszigetelt proletariátus valósít meg az *egész* burzsoázia ellen, hanem a proletariátus mint vezető (hegemón), akinek *szövetségesei* vannak a lakosság félproletár elemei, a «dolgozó és kizsákmányolt tömegek» milliói személyében.

Ez az elmélet azt tanítja, hogy a proletariátus vezetőszerepe (hegemóniája) a polgári forradalomban, ahol a proletariátus a parasztsággal van *szövetségben*, át kell hogy nőjön a proletariátus vezetőszerepébe a szocialista forradalomban, ahol a proletariátus a többi dolgozók és kizsákmányoltak tömegeivel *áll szövetségben*, míg a proletariátus és a parasztság demokratikus diktatúrájának feladata, hogy előkészítse a talajt a proletariátus szocialista diktatúrája számára.

Ez az elmélet megdöntötte a nyugateurópai szociáldemokraták általánosan elterjedt elméletét, akik tagadták a város és falu félproletár tömegeinek forradalmi lehetőségeit s abból indultak ki, hogy «a burzsoázián és a proletariátuson kívül mi nem látunk más társadalmi erőket, melyekre nálunk az ellenzéki vagy forradalmi tervek támasz-

kodhatnának» (Plechánov szavai, amelyek jellemzők a nyugateurópai szociáldemokraták álláspontjára).

A nyugateurópai szociáldemokraták azon a véleményen voltak, hogy a szocialista forradalomban a proletariátus *egyedül* lesz, az *egész* burzsoázia ellen, szövetségesek *nélkül*, az összes nemproletár osztályok és rétegek ellen. Nem akartak számolni azzal a ténnyel, hogy a tőke nemcsak a proletárokat zsákmányolja ki, hanem a város és falu félproletár rétegeinek millióit is, akiket lenyűgöz a kapitalizmus s akik tehát a proletariátusnak szövetségesei lehetnek a társadalomnak a kapitalista igából való felszabadításáért folytatott harcban. Ezért a nyugateurópai szociáldemokraták azt tartották, hogy a szocialista forradalom előfeltételei Európában még nem értek meg, hogy ezeket az előfeltételeket csak akkor lehet majd megéretteknek tekinteni, amikor a proletariátus, a társadalom további gazdasági fejlődése következtében, a nemzetnek, a társadalomnak többségévé válik.

A nyugateurópai szociáldemokratáknak ezt a rothadt és proletárellenes álláspontját teljesen felforgatta a szocialista forradalom lenini elmélete.

Lenin elméletében még nem volt egyenes következtetés a szocializmus győzelmének *egy*, egyedülálló országban való lehetőségéről. De magábanfoglalta az összes vagy csaknem összes alapelemeket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy ezt a következtetést előbb vagy utóbb levonhassák.

Mint ismeretes, erre a következtetésre jutott Lenin 1915-ben, vagyis tíz évvel később.

Ezek azok az alapvető taktikai irányelvek, amelyeket Lenin történelmi nevezetességű könyvében. «A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban» kifejtett.

Lenin e művének történelmi jelentősége mindenekelőtt abban áll, hogy ideológiailag szétzúzta a mensevikek kispolgári taktikai álláspontját, felfegyverezte Oroszország munkásosztályát a polgári demokratikus forradalom továbbfolytatására, a cárizmus elleni új támadásra és megadta az orosz szociáldemokraták számára a polgári forradalom szocialista forradalomba való átnövésének világos perspektíváját.

De Lenin művének jelentősége ebben nem merül ki. Ennek a könyvnek felbecsülhetetlen értéke, hogy a marxizmust a forradalom új elméletével gazdagította és lefektette a bolsevik párt ama forradalmi taktikájának alapjait, melynek segítségével országunk proletariátusa 1917-ben győzelmet aratott a kapitalizmus fölött.

4. A forradalom további fellendülése. Az 1905 októberi országos politikai sztrájk. A cárizmus visszavonulása. A cári kiáltvány. A munkásküldöttek szovjetjeinek keletkezése

1905 őszére a forradalmi mozgalom már az egész országra kiterjedt. A mozgalom óriási erővel növekedett.

Szeptember 19-én Moszkvában nyomdászsztrájk kezdődött. A sztrájk Pétervárra és számos más városra is átharapódzott. Magában Moszkvában a nyomdászok sztrájkját más üzemek munkásai is támogatták, úgyhogy az általános politikai sztrájkba ment át.

Október elején sztrájk ütött ki a Moszkva-kazáni vasúton. Másnap már az egész moszkvai vasúti gócpont sztrájkolt. A sztrájk nemsokára az ország összes vasutaira kiterjedt. A posta és a távíró is beszüntette a munkát. A munkások Oroszország különböző városaiban ezerszámra vettek részt a népgyűléseken és elhatározták, hogy beszüntetik a munkát. A sztrájk egyik gyárról a másikra, egyik városról a másikra, egyik kerületről a másikra terjedt. A sztrájkoló munkásokhoz kishivatalnokok, diákok, értelmiségiek — ügyvédek, mérnökök, orvosok — is csatlakoztak.

Az októberi politikai sztrájk országos sztrájkká nőtt, kiterjedt csaknem az egész országra, még a legeldugottabb kerületekre is, átfogta csaknem az összes munkásokat, még a legelmaradottabb rétegeket is. Az általános politikai sztrájkban ipari munkás körülbelül egymillió vett részt, nem számítva a vasutasokat, posta- és távíróhivatali alkalmazottakat és másokat, akik pedig szintén óriási számban sztrájkoltak. Az ország egész élete megállt. A kormány ereje meg volt bénítva.

A munkásosztály élére állt a néptömegek harcának az önkényuralom ellen.

A bolsevikok jelszava a politikai tömegsztrájkról meghozta a maga eredményét.

Az októberi általános sztrájk, mely megmutatta a proletármozgalom erejét és hatalmát, arra bírta a halálosan megijedt cárt, hogy október 17-én kiáltványt bocsásson ki. Az 1905 október 17-i kiáltványban a cár a népnek megígérte «a polgári szabadság megingathatatlan alapjait: a valóságos személyes szabadságot, lelkiismereti szabadságot, szólási, gyülekezési és egyesülési szabadságot». Megígérte egy törvényhozó Duma összehívását, a lakosság összes osztályainak a választásokba való bevonásával.

Ilymódon a bulygini tanácskozó Dumát a forradalom ereje elsö-

pörte. A bulygini Duma bojkottjának bolsevik taktikája helyesnek bizonyult.

S mégis, ennek ellenére is, az október 17-i kiáltvány csak a néptömegek ámítása volt, cselfogás a cár részéről, némi lélekzetvétel, amely arra kellett a cárnak, hogy elaltassa a könnyenhívőket, időt nyerjen, összeszedje erejét, hogy aztán újra lecsaphasson a forradalomra. A cári kormány csak szóval ígérte a szabadságot, a valóságban semmi lényegeset nem adott. A munkások és a parasztok egyelőre ígéreten kívül semmit sem kaptak a kormánytól. A várt széleskörű politikai amnesztia helyett az október 21-én kiadott amnesztia a politikai foglyoknak jelentéktelen kis részére vonatkozott. Ugyanakkor a kormány a nép erejének szétforgácsolása céljából egész sor véres zsidópogromot rendezett, melynek folyamán ezer és ezer ember vesztette életét, a forradalom letörése céljából pedig rendőri banditaszervezeteket hozott létre: az «Orosz Nép Szövetségét» és «Mihály Arkangyal Szövetségét». Ezeket a szervezeteket, amelyekben a főszerepet reakciós földesurak, kereskedők, papok és csavargók sorából verbuvált félkriminális elemek játszották, a nép «fekete százak»-nak keresztelte el. A fekete százak emberei, rendőri közreműködéssel egész nyiltan verték és gyilkolták a haladó gondolkodású munkásokat, a forradalmár értelmiségieket és diákokat. A polgárok tanácskozásaira és gyűléseire rágyujtották a helyiséget vagy közéjük lövöldöztek. Ezek voltak egyelőre a cári kiáltvány eredményei.

Akkoriban a cári kiáltványról a nép közt a következő dalocska forgott közszájon:

«Kiáltványt adott a cár, aki fél:
Szabad — a halott, börtönbe — ki él.»

A bolsevikok megmagyarázták a népnek, hogy az október 17-i kiáltvány — csapda. A kormánynak a kiáltvány kiadása utáni viselkedését provokációnak bélyegezték. A munkásokat fegyverbe hívták, felszólították őket a fegyveres felkelés előkészítésére.

A munkások az eddiginél is erélyesebben láttak hozzá harci osztagok létesítéséhez. Világos lett számukra, hogy az október 17-i első győzelem, amelyet az általános politikai sztrájknak köszönhettek, további erőfeszítést követel tőlük, további harcot a cárizmus megdöntésére.

Az október 17-i kiáltványt Lenin úgy értékelte, mint az erők bizonyos ideiglenes egyensúlya eredményét, mikor a proletariátus és a parasztság, amely kikényszerítette a cártól ezt a kiáltványt, *még*

nem volt elég erős ahhoz, hogy a cárizmust megdöntse, a cárizmus viszont *már nem volt képes* csakis az eddigi eszközökkel kormányozni és kénytelen volt, legalább szóval, «polgári jogokat» és «törvényhozó» Dumát *ígérni*.

Az októberi politikai sztrájk viharos napjaiban, a cárizmus elleni harc tüzében, a munkástömegek forradalmi alkotóereje új, hatalmas fegyvert hozott létre — a Munkásküldöttek Szovjetjeit.

A Munkásküldöttek Szovjetjei, amelyek az összes gyárak és üzemek küldöttjeinek testületét alkották, a munkásosztály olyan politikai tömegszervezetei voltak, amilyeneket eddig nem látott a világ. Az 1905-ben megszületett első Szovjetek *mintái* voltak a Szovjethatalomnak, melyet a proletariátus a bolsevik párt vezetésével 1917-ben teremtett meg. A Szovjetek a nép alkotó erejének új, forradalmi szervezeti formái voltak. A Szovjeteket kizárólag a lakosság forradalmi rétegei teremtették meg, a cárizmus minden törvényének és szabályának sutbadobásával. Bennük a cárizmus elleni harcra feltámadt nép öntevékenysége nyilatkozott meg.

A bolsevikok úgy tekintették a Szovjeteket, mint a forradalmi hatalom csiráit. Véleményük az volt, hogy a Szovjetek ereje és jelentősége teljesen a felkelés erejétől és sikerétől függ.

A mensevikek a Szovjeteket nem tekintették sem a forradalmi hatalom keletkezőben levő szerveinek, sem a felkelés szerveinek. Ők úgy tekintettek a Szovjetekre, mint a helyi önkormányzat szerveire; valami demokratizált városi önkormányzati testületeket láttak bennük.

1905 október 13-án (26-án) Pétervár valamennyi gyárában választások folytak le a munkásküldöttek Szovjetjébe. Ugyanaznap éjjel megtartották a Szovjet első ülését. Pétervár nyomában Moszkva is megszervezte a maga Munkásküldöttei Szovjetjét.

Pétervár Munkásküldöttei Szovjetjének, mint Oroszország legnagyobb ipari és forradalmi központjának, a cári birodalom székhelye Szovjetjének, döntő szerepet kellett játszania az 1905-ös forradalomban. Ezt a feladatát azonban a rossz, mensevik vezetés miatt nem teljesítette. Mint ismeretes, Lenin akkor még nem volt Pétervárott, még mindig külföldön tartózkodott. A mensevikek kihasználták Lenin távollétét, behatoltak a Pétervári Szovjetbe és magukhoz ragadták a vezetést. Nem lehet csodálkozni, ha ilyen körülmények között a mensevik Chrusztaljovnak, Trockijnak, Parvusnak és másoknak sikerült a Pétervári Szovjetet a felkelés politikája ellen fordítani. Ahelyett, hogy a katonaságot összekapcsolták volna a Szovjettel és a kettőt közös harcra vezették volna, követelték a katonaság eltávolítását Pétervárról. Ahelyett, hogy felfegyverezték volna a mun-

kásokat és előkészítették volna őket a felkelésre, a Szovjet egyhelyben topogott és ellenséges álláspontot foglalt el a felkelés előkészítésével szemben.

Egészen más szerepe volt a forradalomban a Munkásküldöttek Moszkvai Szovjetjének. A Moszkvai Szovjet létezésének első napjától kezdve végig forradalmi politikát folytatott. A Moszkvai Szovjet vezetése a bolsevikok kezében volt. A bolsevikoknak volt köszönhető, hogy a Munkásküldöttek Szovjetje mellett Moszkvában megalakult a Katonaküldöttek Szovjetje is. A Moszkvai Szovjet a fegyveres felkelés szervévé lett.

1905 október—decemberében egész sor nagy városban és csaknem minden munkásközpontban Munkásküldöttek Szovjetjei alakultak. Kísérletek történtek Katona- és Matrózküldöttek Szovjetjeinek szervezésére is s arra, hogy a Munkásküldöttek Szovjetjeivel egyesítsék őket. Egyes helyeken Munkás- és Parasztküldöttek Szovjetjei létesültek.

A Szovjetek befolyása óriási volt. Noha gyakran egészen ösztönösen jöttek létre, formátlanok voltak és összetételük laza volt, mégis mint hatalmi szervek működtek. Önhatalmúlag megvalósították a sajtószabadságot, bevezették a 8 órás munkanapot, felhívással fordultak a néphez, hogy szüntesse be az adófizetést a cári kormánynak. Egyes esetekben kisajátították a cári kormány pénzeit s azokat a forradalom szükségleteire fordították.

5. A decemberi fegyveres felkelés. A felkelés veresége. A forradalom visszavonulása. Az I. Állami Duma. A IV. (egyesítő) pártkongresszus

1905 októberében és novemberében a tömegek forradalmi harca óriási erővel fejlődött tovább. Folytatódtak a munkássztrájkok.

A parasztok küzdelme a földesurak ellen 1905 őszén nagy méreteket öltött. A parasztmozgalmak kiterjedtek az ország járásainak több mint egyharmadára. A szarátovi, tambovi, csernjigovi, tifliszi, kutaiszi és még néhány más kormányzóságban valóságos parasztfelkelések folytak. De a parasztmozgalomból hiányzott a szervezettség és a vezetés.

A katonák közt is egyre erősödtek a lázongások a városok egész sorában: Tifliszben, Vladivosztokban, Taskentben, Szamarkandban, Kurszkban, Szuchumban, Varsóban, Kievben, Rigában. Lázadás ütött ki Kronstadtban és a feketetengeri hajóhad matrózai közt Szevasztopolban (1905 novemberében) De minthogy mindezek elszigetelt felkelések voltak, a cárizmus valamennyit elfojtotta.

A hadsereg és a hadiflotta egyes osztagaiban a felkelésekre nem ritkán a tisztek túlságosan durva bánásmódja, a rossz élelmezés stb. adott okot («borsó-lázadások»). A fellázadt matrózok és katonák tudatában még nem vált kellőkép világossá a cári kormány megdöntésének és a fegyveres harc erélyes folytatásának szükségessége. A felkelő matrózok és katonák még nagyon békések és szelídek voltak s gyakran elkövették azt a hibát, hogy a felkelés elején letartóztatott tiszteket szabadonbocsátották és hallgattak parancsnokaik békéltető és rábeszélő szavára.

A forradalom elérkezett a fegyveres felkelés küszöbéhez. A bolsevikok fegyveres felkelésre szólították a tömegeket a cár és a földesurak ellen, megmagyarázták nekik annak elkerülhetetlen szükségességét. A bolsevikok szakadatlanul a fegyveres felkelés előkészítésén dolgoztak. Folyt a forradalmi munka a katonák és matrózok közt, a hadseregben a pártnak katonai szervezetei alakultak. Egyes városokban a munkásokból harci osztagokat alakítottak, melyeknek tagjait betanították a fegyverforgatásra. Külföldön megszervezték a fegyverek bevásárlását, melyeket aztán titokban Oroszországba szállítottak. A fegyverszállítások megszervezésében tekintélyes pártmunkások vettek részt.

1905 novemberében Lenin visszatért Oroszországba Bár rejtőzködnie kellett a cári csendőrök és kémek elől, Lenin azokban a napokban közvetlenül résztvett a fegyveres felkelés előkészítésében. A «Nóvaja Zsiznj»* c. bolsevik újságban megjelent cikkei útmutatást adtak a párt mindennapi munkájának.

Sztálin elvtárs ebben az időben rendkívül nagy forradalmi munkát fejtett ki a Kaukázusontúl. Leleplezte és ostorozta a mensevikeket, mint a forradalomnak és a fegyveres felkelésnek ellenségeit. Rendületlenül készítette elő a munkásokat az önkényuralom elleni döntő küzdelemre. Tifliszben, egy népgyűlésen, a cári kiáltvány közzétételének napján, Sztálin elvtárs a munkásoknak ezt mondta:

> «Mire van szükségünk ahhoz, hogy valóban győzzünk? Három dologra: először — fegyverre, másodszor — fegyverre, harmadszor — újra meg újra fegyverre.»

1905 decemberében a bolsevikok konferenciára gyűltek össze Tammerforsban, Finnországban. Bár formia szerint a bolsevikok és mensevikek egyazon szociáldemokrata párt tagjai voltak, a valóságban két különböző pártot alkottak, melyek mindegyikének megvolt

* «Nóvaja Zsiznj» — «Új Élet».

a maga központja. Ezen a konferencián találkozott egymással először személyesen Lenin és Sztálin. Addig levelezés útján, vagy más elvtársakon keresztül tartották fenn egymással az összeköttetést.

A tammerforsi konferencia határozatai közül kettőt kell kiemelnünk: az egyik — a valóságban már két pártra szakadt párt egységének helyreállításáról, a másik — az első, úgynevezett Witte-féle Duma bojkottjáról szólott.

Minthogy ebben az időben Moszkvában már megkezdődött a fegyveres felkelés, Lenin tanácsára a konferencia sürgősen befejezte munkáját és a delegátusok hazautaztak, hogy személyesen vegyenek részt a felkelésben.

De a cári kormány sem aludt. Az is készült a döntő harcra. Békét kötve Japánnal és ezzel megkönnyítve nehéz helyzetét, a cári kormány támadásba ment át a munkások és parasztok ellen. A cári kormány számos kormányzóságban, ahol parasztfelkelések voltak, hadiállapotot hirdetett, vérszomjas parancsokat adott ki — «foglyok nem kellenek!», «ne sajnáld a töltényt!» — és rendelkezett a forradalmi mozgalom irányítóinak letartóztatásáról és a Munkásküldöttek Szovjetjeinek szétkergetéséről.

A moszkvai bolsevikok és a Munkásküldöttek Moszkvai Szovjetje, melyet a bolsevikok vezettek s amelynek széles munkástömegekkel voltak összeköttetései, ezzel kapcsolatban hozzáláttak a fegyveres felkelés közvetlen előkészítéséhez. December 5-én (18-án) a párt moszkvai bizottsága határozatot hozott: javasolta a Szovjetnek az általános politikai sztrájk kihirdetését azzal, hogy azt a harc során fegyveres felkeléssé kell kifejleszteni. Ezt a határozatot a munkások tömeggyűlései támogatták. A Moszkvai Szovjet számolt a munkásosztály akaratával és egyhangúlag elhatározta az általános politikai sztrájk megkezdését.

A moszkvai proletariátusnak, mikor a felkelést elkezdte, megvolt a maga harci szervezete — körülbelül ezer harcos, akiknek több mint fele bolsevik volt. Számos moszkvai gyárnak szintén voltak harci osztagai. A felkelőknek összesen mintegy kétezer harcosuk volt. A munkások arra számítottak, hogy semlegesíteni fogják a helyőrséget, annak egy részét rá fogják bírni, hogy kiváljon és hozzájuk csatlakozzék.

Moszkvában december 7-én (20-án) megkezdődött a politikai sztrájk. A sztrájknak kiterjesztése az egész országra azonban nem sikerült — Pétervárott a sztrájkot nem támogatták kellőképpen s ez már kezdettől gyengítette a felkelés sikerének kilátásait. A régebben Miklós cárról, jelenleg a győztes Októberről elnevezett Moszkva-péter-

vári vasútvonal a cári kormány kezében maradt. A forgalom ezen a vonalon nem szűnt meg s így a kormánynak módjában volt gárdaezredeket átdobni Pétervárról Moszkvába, a felkelés letörésére.

Magában Moszkvában a helyőrség ingadozott. A munkások a felkelést részben a helyőrség támogatására számítva kezdték el. A forradalmárok azonban nem használták ki az időt s a cári kormánynak sikerült a helyőrségenbelüli lázongásokkal elbánnia.

December 9-én (22-én) jelentek meg Moszkvában az első barikádok. Moszkva utcáit nemsokára barikádok borították. A cári kormány tüzérséget vett igénybe. A kormány annyi katonaságot vont össze, hogy annak száma többszörösen felülmúlta a felkelők erejét. Néhány ezer felfegyverzett munkás kilenc napon át folytatta a hősies harcot. A cárizmus csak úgy tudta a felkelést elnyomni, hogy e célból Pétervárról, Tvjerből és a Nyugati Vidékről csapatokat vetett át Moszkvába. A felkelés vezető szerveit, még a döntő ütközet előtti napon, részben letartóztatták, részben elszigetelték. A bolsevikok moszkvai bizottságát lefogták. A fegyveres harc az egyes, egymástól elszigetelt városrészek felkelésévé változott. Vezető központjuktól megfosztva, egységes, az egész városra kiterjedő haditerv híján, a kerületek inkább csak védelemre szorítkoztak. Ez volt — mint később Lenin rámutatott — a moszkvai felkelés gyengeségének legfőbb forrása és leveretésének egyik oka.

Különösen makacs és elkeseredett jelleget öltött a felkelés a moszkvai Krásznaja-Prjesznja kerületben. A Krásznaja-Prjesznja volt a felkelés legfőbb erődítménye és központja. Itt voltak összpontosítva a legjobb harci osztagok, melyeket a bolsevikok vezettek. De a harcot a cári katonaság tűzzel-vassal vérbe fojtotta és az egész Krásznaja-Prjesznja a tüzérségi tűz következtében lángokban állott. A moszkvai felkelést leverték.

Felkelés nemcsak Moszkvában volt, kitört egész sor más városban és kerületben is. Fegyveres felkelések voltak Krasznojárszkban, Motovilichában (Pjerm), Novorosszijszkban, Szormovóban, Szevasztopolban, Kronstadtban.

Oroszország elnyomott népei szintén fegyveres harcba léptek. Grúziában a felkelés csaknem az egész országra kiterjedt. Nagyszabású felkelés folyt le Ukrajnában, a Donjec-medencében: Gorlovkában, Alexándrovszkban, Luganszkban (jelenleg: Vorosilovgrád). Makacs volt a harc Lettországban. Finnországban a munkások Vörös Gárdát alakítottak és felkeltek.

De mindezeket a felkeléseket, éppúgy mint a moszkvait, a cárizmus embertelen kegyetlenséggel fojtotta el.

A decemberi fegyveres felkelést a mensevikek és a bolsevikok különbözőképpen értékelték.

Plechánov, a mensevik, a fegyveres felkelés lezajlása után szemrehányást tett a pártnak: «Nem kellett volna fegyvert ragadni.» A mensevikek azt bizonygatták, hogy a forradalomban el lehet kerülni a felkelést, hogy sikert nem fegyveres felkeléssel lehet elérni, hanem a harc békés eszközeivel.

A bolsevikok ezt az értékelést árulásnak bélyegezték. Az volt a felfogásuk, hogy a moszkvai fegyveres felkelés tapasztalatai csak megerősítették azt, hogy a munkásosztály fegyveres harcának sikere lehetséges. Plechánov szemrehányására, hogy «nem kellett volna fegyvert ragadni», Lenin így felelt:

> «Ellenkezőleg, eltökéltebben, erélyesebben, támadóbban kellett volna fegyvert ragadni, meg kellett volna magyarázni a tömegeknek, hogy a békés sztrájk egymagában nem lehetséges, hogy a félelmet nem ismerő, kíméletlen fegyveres harc elkerülhetetlen» (*Lenin* Művei. X. köt. 50. old.).

Az 1905 decemberi felkelés a forradalom tetőpontja volt. Decemberben a cári kormány a felkelést leverte. A decemberi felkelés veresége után megkezdődött a fordulat a forradalom fokozatos visszavonulása felé. A forradalom fellendülését fokozatos hanyatlás váltotta fel.

A cári kormány sietett kihasználni ezt a vereséget arra, hogy a forradalmat teljesen letörje. A cári hóhérok és porkolábok hozzáláttak véres munkájukhoz. Kegyetlenül garázdálkodtak a büntető különítmények Lengyelországban, Lettországban, Észtországban, a Kaukázusontúl, Szibériában.

A forradalmat azonban még nem fojtották el. A munkások és a forradalmi parasztok lassan, harcolva vonultak vissza. A harcba a munkások új rétegei kapcsolódtak be. Az 1906. évi sztrájkokban több mint egymillió munkás vett részt, 1907-ben — 740.000. 1906 első felében a cári Oroszország összes járásainak körülbelül felében voltak parasztmozgalmak, az év második felében — az összes járások egyötödében. A hadseregben és a hajóhadban szintén tovább folytak a lázongások.

A cári kormány a forradalom elleni harcában nem szorítkozott kizárólag megtorló intézkedésekre. Miután a megtorló intézkedésekkel az első sikereket elérte, elhatározta, hogy további csapást azzal mér a forradalomra, hogy új «törvényhozó» Dumát hív össze. Arra számított, hogy a Duma összehívásával sikerül a parasztokat a forra-

dalomtól eltántorítani és ezzel a forradalmat végleg letörni. 1905 decemberében a cári kormány törvényt bocsátott ki az új «törvényhozó» Duma összehívásáról, ellentétben a régi, bulygini «tanácskozó» Dumával, amelyet elsöpört a bolsevikok bojkottja. A cári választójogi törvény természetesen antidemokratikus volt. A választások nem voltak általánosak. A lakosság több mint felének, így például a nőknek és több mint kétmillió munkásnak egyáltalán nem volt választójoga. A választójog nem volt egyenlő. A választókat beosztották — ahogy akkor mondták — négy «kúriába»: volt egy földbirtokos (földesúri), egy városi (polgári), egy paraszti és egy munkáskúria. A választások nem közvetlenek, hanem többszörösen közvetettek voltak. A szavazás a valóságban nem volt titkos. A választási törvény a földesurak és tőkések kis csoportjának óriási fölényt biztosított a Dumában a munkások és parasztok millióival szemben.

A Duma segítségével a cár el akarta idegeníteni a tömegeket a forradalomtól. A parasztság nagy része abban az időben még hitt abban, hogy a Dumán keresztül földhöz juthat. A kadetek, mensevikek és eszerek megcsalták a munkásokat és a parasztokat, azzal hitegetve őket, hogy a nép elérheti amit akar, felkelés és forradalom nélkül. Ezzel a népcsalással szemben a bolsevikok — a tammerforsi konferencián elfogadott határozat értelmében — kimondták az I. Állami Duma bojkottját és azt végre is hajtották.

A munkások, miközben a cárizmus ellen harcoltak, ugyanakkor a párt erőinek összefogását, a proletariátus pártjának egyesítését követelték. A bolsevikok a tammerforsi konferenciának az egységről szóló ismert határozatával felfegyverkezve, támogatták a munkásoknak ezt a követelését és a menseviekeknek egyesítő pártkongresszus összehívására tettek javaslatot. A munkástömegek nyomására a mensevikek kénytelenek voltak az egyesülésbe beleegyezni.

Lenin az egyesülés mellett volt, de úgy akarta az egyesülést, hogy az ne jelentse a forradalom kérdéseire vonatkozó nézeteltérések elkenését. Nagy kárt okoztak a pártnak a békítők (Bogdánov, Kraszin és mások), akik azt igyekeztek bizonyítani, hogy a bolsevikok és mensevikek között komoly nézeteltérések nincsenek. A békítők ellen harcolva, Lenin követelte, hogy a bolsevikok a kongresszuson a saját platformjukkal jelenjenek meg, hogy a munkások világosan lássák, milyen álláspontot foglalnak el a bolsevikok és milyen alapon történik meg az egyesülés. A bolsevikok ki is dolgozták ezt a platformot s azt megvitatás céljából a párttagok elé terjesztették.

1906 áprilisában ült össze Stockholmban (Svédország) az Orosz-

országi Szociáldemokrata Munkáspárt IV. kongresszusa, amelyet «Egyesítő kongresszusnak» neveztek el. A kongresszuson 111 szavazati joggal bíró delegátus vett részt, akik 57 helyi pártszervezetet képviseltek. Azonkívül jelen voltak a kongresszuson egyes nemzetiségek szociáldemokrata pártjainak képviselői: hárman a Bund, hárman a Lengyel Szociáldemokrata Párt és hárman a lett szociáldemokrata szervezet részéről.

Mivel a cárizmus a bolsevik szervezeteket a decemberi felkelés alatt és után szétzúzta, nem mind tudtak delegátusokat küldeni. Azonkívül a mensevikek 1905-ben «a szabadság napjaiban» igen sok olyan kispolgári intellektuelt fogadtak be soraikba, akiknek semmi közük sem volt a forradalmi marxizmushoz. Elegendő, ha rámutatunk, hogy a tifliszi mensevik szervezet (noha Tifliszben kevés volt az ipari munkás) ugyanannyi delegátust küldött a kongresszusra, mint a legnagyobb proletár szervezet — a pétervári. Ennek következtében a stockholmi kongresszuson a többség — bár csak jelentéktelen többség — a mensevikek mellé állott.

A kongresszusnak ez az összetétele magyarázza meg azt, hogy a kongresszus egész sor kérdésben mensevik jellegű határozatot hozott.

Ezen a kongresszuson csak *formális* egyesülés történt. A valóságban a bolsevikok is, a mensevikek is megmaradtak a maguk nézetei mellett s mindegyikük megőrizte a maga önálló szervezeteit.

A legfontosabb kérdések, amelyeket a IV. kongresszus tárgyalt, a következők voltak: az agrárkérdés, a helyzetnek és a proletariátus osztályfeladatainak értékelése, az Állami Dumához való viszony, szervezeti kérdések.

A mensevikek, noha a kongresszuson többségben voltak, mégis kénytelenek voltak a szervezeti szabályzat első paragrafusának (amely a párttagság kérdésére vonatkozik) lenini fogalmazását elfogadni, nehogy a munkásokat maguktól elidegenítsék.

Az agrárkérdésben Lenin a föld *nacionalizálása* mellett foglalt állást. A föld nacionalizálását Lenin csak a forradalom győzelme esetén, csak a cárizmus bukása után tartotta lehetségesnek. Ebben az esetben a föld nacionalizálása megkönnyíti a proletariátus számára azt, hogy a falusi szegénységgel szövetségben, a szocialista forradalomra térjen át. A föld nacionalizálása azt követelte, hogy az összes földesúri birtokokat a parasztság javára kárpótlás nélkül kisajátítsák (konfiskálják). A bolsevikok agrárprogramja forradalomra hívta a parasztokat a cár és a földesurak ellen.

A mensevikek más álláspontot voltak. Az ő programjuk a föld

municipalizálása volt. E program értelmében a földesúri birtokokat nem adták volna a parasztok rendelkezésére, sőt még csak használatába sem, hanem a municípiumok (vagyis: helyi önkormányzati szervek vagy zemsztvók) rendelkezésére. A parasztok kénytelenek lettek volna — ki-ki a tehetsége szerint — *bérelni* a földet.

A mensevikek municipalizálási programja megalkuvó — s ezért a forradalomra káros — program volt. Ez a program nem mozgósíthatta a parasztokat forradalmi harcra, nem irányult a földesúri földtulajdon teljes megszüntetésére. A mensevik program a forradalomnak felemás kimenetelére számított. A mensevikek nem akarták a parasztságot forradalomba vinni.

A kongresszus szótöbbséggel a mensevikek programját fogadta el.

Proletárellenes, opportunista valójukat a mensevikek különösen a helyzet értékeléséről és az Állami Dumáról szóló határozati javaslatok tárgyalásánál mutatták ki. A mensevik Martynov nyiltan felszólalt a proletariátusnak a forradalomban való vezetőszerepe ellen. A mensevikeknek válaszolva. Sztálin elvtárs élére állította a kérdést:

> «Vagy a proletariátus hegemóniája vagy a demokratikus burzsoázia hegemóniája — így áll pártunkban a kérdés, ebben van köztünk a nézeteltérés.»

Ami az Állami Dumát illeti, a mensevikek határozati javaslatukban magasztalták a Dumát, mint a legjobb eszközt a forradalom kérdéseinek megoldására s a népnek a cárizmustól való megszabadítására. A bolsevikok, ellenkezőleg, a Dumát a cárizmus erőtlen függelékének tekintették, takarónak, amellyel a cárizmus elfedi fekélyeit, de amelyet azonnal félre fog dobni, mihelyt az kényelmetlen lesz neki.

A Központi Bizottságba a IV. kongresszuson három bolsevikot és hat menseviket választottak. A párt Központi Lapjának szerkesztőségébe kizárólag mensevikek jutottak.

Világos volt, hogy a harc a párton belül tovább fog folyni.

A IV. kongresszus után a harc a bolsevikok és mensevikek között újult erővel tört ki. A formálisan egyesített helyi szervezetekben sok helyen ketten tartották a kongresszusról szóló beszámolót: egyik szónok a bolsevikok, másik a mensevikek részéről lépett fel. A két álláspont megvitatásának eredménye a legtöbb esetben az volt, hogy a szervezet tagjainak többsége a bolsevikok oldalára állt.

Az élet egyre jobban bebizonyította a bolsevikok igazát. A IV. kongresszuson megválasztott mensevik Központi Bizottság egyre jobban kimutatta opportunizmusát s teljes képtelenségét arra, hogy a tömegek forradalmi harcát vezesse. 1906 nyarán és őszén a tömegek

forradalmi küzdelme ismét erősödött. Kronstadtban és Sveaborgban fellázadtak a matrózok, a parasztok harca a földesurak ellen újra felélénkült. A mensevik Központi Bizottság pedig opportunista jelszavakat adott ki, melyeket a tömegek nem követtek.

6. Az I. Állami Duma szétkergetése. A II. Állami Duma összehívása. Az V. pártkongresszus. A II. Állami Duma szétkergetése. Az első orosz forradalom vereségének okai

Az I. Állami Dumát, mert nem bizonyult eléggé engedelmesnek, a cári kormány 1906 nyarán szétkergette. A nép ellen még az eddigieknél is szigorúbb megtorló rendszabályokat vezetett be, büntető különítményei az ország minden részében széles pogromtevékenységet fejtettek ki és közzétette azt az elhatározását, hogy hamarosan összehívja a II. Állami Dumát. A cári kormány nyilvánvalóan arcátlanabb lett. Már nem félt a forradalomtól, mert látta, hogy a forradalom hanyatlóban van.

A bolsevikoknak el kellett dönteniök a kérdést, hogy résztvesznek-e a II. Dumában vagypedig bojkottálják azt? A bolsevikok, mikor bojkottról beszéltek, ezen rendesen aktív bojkottot értettek, nem pedig egyszerű passzív tartózkodást a választásokban való részvételtől. Az aktív bojkottot a bolsevikok forradalmi eszköznek tekintették, amellyel figyelmeztetik a népet arra, hogy a cár le akarja őket téríteni a forradalmi útról a cári «alkotmány» útjára, eszköznek arra, hogy ezt a kísérletet meghiúsítsák és a népet új támadásra szervezzék meg a cárizmus ellen.

A bulygini Duma bojkottjának tapasztalata arról tett tanúságot, hogy a bojkott «volt az egyetlen helyes taktika, melyet a későbbi események teljesen igazoltak» (*Lenin* Művei. X. köt. 27. old.)*. Ez a bojkott sikeres volt, mert nemcsak figyelmeztette a népet a cári alkotmányos út veszedelmes voltára, de fel is borította a Dumát, még mielőtt az megszületett volna. Sikeres volt azért, mert a forradalom *növekvő fellendülésének*, nem pedig hanyatlásának idején vitték végbe, s mert erre a fellendülésre támaszkodott. A Dumát megdönteni ugyanis csak a forradalom *fellendülésének* körülményei között lehet.

A Witte-féle, vagyis az I. Duma bojkottja a decemberi felkelés leveretése után folyt le, amikor a cár győzött, amikor tehát már látható volt, hogy a forradalom hanyatlófélben van.

* *Lenin* Válogatott művek. 1. köt 698. old.

«De — írta Lenin — magától értetődik, akkor még nem volt alap rá, hogy ezt a győzelmet (a cár győzelmét — *Szerk.*) döntő győzelemnek tekintsük. Az 1905 decemberi felkelésnek megvolt a folytatása 1906 nyarán, egész sor elszórt és részleges katonai felkelés és sztrájk formájában. A Witte-féle Duma bojkottjának jelszava harcra hívó jelszó volt, harcra e felkelések összpontosításáért és általánosításáért» (*Lenin* Művei. XII. köt. 20. old.).

A Witte-féle Duma bojkottja nem boríthatta fel a Dumát, bár jelentékenyen aláásta tekintélyét és meggyengítette a lakosság egy részének a Dumába vetett hitét. Nem boríthatta fel a Dumát, mert, mint utólag kitűnt, a forradalomnak lefelé menő, hanyatló szakaszában folyt le. Ez volt az oka annak, hogy az 1906-os I. Duma bojkottja sikertelennek bizonyult. A «„Baloldaliság" a kommunizmus gyermekbetegsége» c. híres brosúrájában Lenin ezzel kapcsolatban a következőket írja:

«Az 1905-ös „parlament" bolsevik bojkottálása a forradalmi proletariátust rendkívül értékes politikai tapasztalatokkal gazdagította, mert megmutatta, hogy legális és illegális, parlamenti és parlamenten kívüli harcformák egybekapcsolódása esetén néha hasznos, sőt feltétlenül szükséges, hogy le tudjunk mondani a parlamenti formákról... Hiba, bár nem nagy és könnyen jóvátehető hiba volt már az is, hogy a bolsevikok 1906-ban bojkottálták a „Dumát". A politikára és a pártokra — megfelelő változtatásokkal — ráillik az, ami egyes emberekre áll. Nem az okos, aki nem követ el hibát. Ilyen emberek nincsenek és nem is lehetnek. Az okos, aki nem nagyon lényeges hibákat követ el és aki ezeket a hibákat könnyen és gyorsan ki tudja javítani» (*Lenin* Művei. XXV. köt. 182—183. old.)*.

Ami a II. Állami Dumát illeti, Lenin véleménye az volt, hogy tekintetbe véve a körülmények változását és a forradalom hanyatlását, a bolsevikoknak «felül kell vizsgálniok az Állami Duma bojkottálásának kérdését» (*Lenin* Művei. X. köt. 26. old.)**.

«A történelem megmutatta — írta Lenin —, hogy amikor a Duma egybegyűl, akkor lehetőség nyílik arra, hogy a Dumából és körülötte hasznos agitációt folytassunk; — hogy a forradalmi

* *Lenin.* «Baloldaliság» a kommunizmus gyermekbetegsége. (A marxizmus—leninizmus kis könyvtára 19—20. sz.) Szikra 1948. 20—21. old.

** *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 697 old.

parasztsághoz való közeledés taktikája, mely a kadetek ellen irányul, a Dumán belül lehetséges» (ugyanott, 29. old.)*.

Mindebből következett, hogy nemcsak ahhoz kell értenünk, hogy elszántan támadjunk, a legelső sorokban harcolva, mikor a forradalom fellendülőben van, de hogy helyesen tudjunk visszavonulni is, legutolsóknak, mikor a fellendülésnek már vége, a megváltozott helyzetnek megfelelően változtatva taktikánkat, s nem fejetlenül vonulni vissza, hanem szervezetten, nyugodtan, pánik nélkül, a legkisebb lehetőséget is felhasználva arra, hogy kádereinket az ellenség csapásai alól kivonjuk, hogy átszervezkedjünk, összegyüjtsük erőinket és új támadásra készüljünk fel az ellenség ellen.

A bolsevikok elhatározták, hogy résztvesznek a II. Dumába való választásokon.

De a bolsevikok nem azért mentek a Dumába, hogy ott, a kadetekkel blokkra lépve, szerves «törvényhozó» munkát végezzenek, mint a mensevikek tették, hanem azért, hogy kihasználják a Duma szószékét a forradalom érdekében.

A mensevik Központi Bizottság, ellenkezőleg, azt hirdette, hogy választási megegyezéseket kell kötni a kadetekkel, támogatni kell őket a Dumában, mert a Dumát törvényhozó testületnek tekintette, amely alkalmas arra, hogy a cári kormányt megzabolázza.

A pártszervezetek többsége a mensevik Központi Bizottság politikája ellen foglalt állást.

A bolsevikok új pártkongresszus összehívását követelték.

1907 májusában gyűlt össze Londonban az V. pártkongresszus. A kongresszus idején az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártnak (a nemzetiségek szociáldemokrata szervezeteivel együtt) mintegy 150.000 tagja volt. A kongresszuson 336 delegátus vett részt. A bolsevikoknak 105, a mensevikeknek 97 küldöttjük volt. A többi küldött a nemzetiségek szociáldemokrata pártjainak képviselője volt — a lengyel és a lett szociáldemokrata párt képviselői, valamint a Bundé. Ezeket a pártokat az előző kongresszuson vették fel az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártba.

Trockij ezen a kongresszuson megkísérelte, hogy külön centrista, vagyis félmensevik csoportot teremtsen, de nem akadtak követői.

A bolsevikoknak, minthogy a lengyelek és lettek is őket követték, a kongresszuson szilárd többségük volt.

Egyik legfontosabb kérdés, amely körül a kongresszuson a harc folyt, a polgári pártokhoz való viszony kérdése volt. Ebben a kérdés-

* *Lenin.* Válogatott művek. 1 köt. 701. old.

ben a bolsevikok és a mensevikek között már a II. kongresszuson is harc folyt. Az V. kongresszus az összes nemproletár pártokra vonatkozóan (a «fekete századok» emberei, októbristák, kadetek, eszerek) a bolsevikok értékelését fogadta el és megfogalmazta a bolsevik taktikát ezekkel a pártokkal szemben.

A kongresszus jóváhagyta a bolsevikok politikáját és határozatot hozott arról, hogy kíméletlen harcot kell folytatni a «fekete századok» pártjai ellen — «Az Orosz Nép Szövetsége», a monarchisták, az «Egyesült Nemesek Tanácsa» ellen éppúgy, mint az »Október 17-i Szövetség» (októbristák), a «Kereskedők és Iparosok Pártja» és a «Békés Megújhodás Pártja» ellen. Mindezek a pártok nyilvánvalóan ellenforradalmiak voltak.

Ami a liberális burzsoáziát, a kadetek pártját illeti, a kongresszus kíméletlen leleplező harcot követelt ellenük. A kongresszus kimondta, hogy le kell leplezni a kadet párt kétszínű, hamis «demokratizmusát» és harcolni kell a liberális burzsoázia arra irányuló kísérletei ellen, hogy a parasztmozgalom vezetését magához ragadja.

Az ú. n. narodnyik pártokra vagy dolgozók pártjaira vonatkozóan (népszocialisták, trudovikok csoportja, eszerek) a kongresszus azt ajánlotta, le kell leplezni ezeknek a pártoknak azt a kísérletét, hogy szocialistának álcázzák magukat. Ugyanakkor azonban, miután ezek a pártok abban az időben demokratikus pártok voltak s a város és falu kispolgárságának érdekeit fejezték ki, a kongresszus esetről-esetre megengedhetőnek tartotta a megegyezést ezekkel a pártokkal, abból a célból, hogy a cárizmusra és a kadetburzsoáziára közösen és egyidejűen lehessen nyomást gyakorolni.

Még a kongresszus előtt a mensevikek javaslatot tettek ú. n. «munkáskongresszus» összehívására. Tervük abban állt, hogy olyan kongresszust kell összehívni, amelyen, a szociáldemokratákon kívül, az eszerek és az anarchisták is résztvennének. Ez a «munkáskongresszus» aztán vagy valami «pártonkívüli pártot» teremtett volna meg, vagypedig programnélküli «széles» kispolgári munkáspártot. Lenin leleplezte a mensevikeknek ezt a rendkívül ártalmas kísérletét, amely arra irányult, hogy a szociáldemokrata munkáspártot felszámolják és a munkásosztály élcsapatát a kispolgárok tömegében feloldják. A kongresszus élesen elítélte a «munkáskongresszus» mensevik jelszavát.

Jelentős helyet foglalt el a kongresszus munkájában a szakszervezeti kérdés. A mensevikek a szakszervezetek «semlegessége» mellett voltak, vagyis a pártnak a szakszervezetekben való vezetőszerepe ellen foglaltak állást. A kongresszus elvetette a mensevikek javaslatát és a bolsevik határozatot fogadta el a szakszervezetekről. Ebben a

határozatban a kongresszus kimondta, hogy a pártnak a szakszervezetek eszmei és politikai vezetésére kell törekednie.

Az V. kongresszus a bolsevikoknak a munkásmozgalomban kivívott nagy győzelmét jelentette. De a bolsevikok nem bízták el magukat, nem pihentek babéraikon. Nem erre tanította őket Lenin. A bolsevikok jól tudták, hogy még harcolniok kell a mensevikekkel.

Sztálin elvtárs «Egy küldött jegyzetei» c. cikkében, amely 1907-ben jelent meg, a kongresszus munkájának következő értékelését adta:

> «Egész Oroszország haladó munkásainak egy egységes országos pártba való tényleges egyesülése a *forradalmi* szociáldemokrácia zászlaja alatt — ez a londoni kongresszus értelme, ez adja meg általános jellegét.»

Sztálin elvtárs ebben a cikkében részletes adatokat közölt a kongresszus *összetételéről*. Kiderült, hogy bolsevik delegátusokat főleg a nagy ipari kerületek küldtek a kongresszusra (Pétervár, Moszkva, Ural, Ivanóvo-Voznjeszjenszk stb.). A mensevikeket viszont olyan kerületekből küldték a kongresszusra, ahol a kistermelés volt az uralkodó, ahol a kézművesmunkások, félproletárok voltak többségben, s ezenkívül néhány tisztán parasztkerületből

> «Világos — mutatott rá Sztálin elvtárs, összefoglalva a kongresszus eredményeit —, hogy a bolsevikok taktikája — a nagyipari proletariátus taktikája, azoknak a kerületeknek a taktikája, ahol az osztályellentétek különösen világosak, ahol az osztályharc különösen éles. A bolsevizmus — a valódi proletárok taktikája. Másoldalról viszont nem kevésbbé világos, hogy a mensevikek taktikája elsősorban a kézművesmunkások és paraszti félproletárok taktikája, azoknak a kerületeknek a taktikája, ahol az osztályellentétek még nem egészen világosak és az osztályharc el van fátyolozva. A mensevizmus — a proletariátus félburzsoá elemeinek taktikája. Erről beszélnek a számok» (az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt V. kongresszusának jegyzőkönyvei. XI. és XII. old. 1935.).

Mikor a cár az I. Dumát szétkergette, azt hitte, hogy sikerülni fog engedelmesebb II. Dumát összehoznia. A II. Duma azonban szintén nem igazolta a várakozásokat. Ezért a cár úgy határozott, hogy ezt a Dumát is szétkergeti és egy még jobban megnyirbált választójogi törvény alapján a III. Dumát hívja egybe, remélve, hogy az aztán majd szófogadóbb lesz.

Nem sokkal az V. kongresszus után a cári kormány elkövette az

ú. n. «június 3-i államcsínyt». 1907 június 3-án a cár szétkergette a II. Állami Dumát. A Duma szociáldemokrata frakcióját, mely 65 tagból állott, letartóztatták és Szibériába száműzték. Új választójogi törvényt tettek közzé. A munkások és parasztok jogait még jobban megnyirbálták. A cári kormány folytatta a támadást.

A cár minisztere, Sztolypin, véres megtorló hadjáratot indított a munkások és parasztok ellen. A büntető különítmények a forradalmi munkások és parasztok ezreit lőtték agyon és akasztották fel. A forradalmárokat a cári börtönökben kínzásoknak és sanyargatásoknak vetették alá. Különösen kegyetlenül üldözték a munkásszervezeteket és elsősorban a bolsevikokat. A cár rendőrkutyái Lenint keresték, aki titokban Finnországban tartózkodott. Végezni akartak a forradalom vezérével. Nagy veszedelmek közt sikerült csak Leninnek 1907 decemberében újra kijutnia külföldre, emigrációba.

A sztolypini reakció nehéz évei következtek.

Az első orosz forradalom ilymódon vereséggel végződött. Ennek okai a következők voltak:

1. A forradalomban hiányzott még a munkásság és parasztság szilárd szövetsége a cárizmus ellen. A parasztok harcba szálltak a földesurak ellen és hajlandók voltak a földesurakkal szemben szövetségre lépni a munkásokkal. Azt azonban még nem értették, hogy a cár megbuktatása nélkül lehetetlen megszabadulni a földesuraktól, nem értették, hogy a cár egy gyékényen árul a földesurakkal, a parasztok jelentékeny része még hitt a cárban és reményeket táplált a cári Állami Dumával kapcsolatban. Ezért a parasztok között még sok volt olyan, aki nem akart a munkásokkal szövetségre lépni a cárizmus megdöntésére. A parasztok inkább hittek az eszerek megalkuvó pártjának, mint az igazi forradalmároknak, a bolsevikoknak. Az eredmény az volt, hogy a parasztok harca a földesurak ellen nem volt eléggé szervezett. Lenin rámutatott arra, hogy:

> «... a parasztok túlságosan szétszórtan, szervezetlenül és nem eléggé támadóan léptek fel s ebben rejlik a forradalom vereségének egyik főoka» (*Lenin* Művei. XIX. köt. 354. old.).

2. Az, hogy a parasztok jelentékeny része még nem volt hajlandó a munkásokkal együtt a cárizmus megdöntésére harcba menni, megmutatkozott a hadsereg magatartásán is, amelynek többsége katonaruhába öltöztetett parasztfiú volt. A cári hadsereg egyes részeiben voltak ugyan zavargások és felkelések, a katonák többsége azonban még segítette a cárnak a munkások sztrájkjainak és felkeléseinek leverésében.

3. A munkások sem léptek fel eléggé egyetértően. A munkás-

osztály élenjáró csapatai 1905-ben hősies forradalmi harcot indítottak. Az elmaradottabb rétegek azonban — az ipar szempontjából jelentéktelen kormányzóságok munkásai, a faluban lakó munkások — jóval lassabban mozdultak meg. Különösen megélénkült ezeknek a munkásrétegeknek részvétele a forradalomban 1906-ban, ebben az időben viszont a munkásosztály élcsapata már jelentékenyen meggyengült.

4. A munkásosztály a forradalom élenjáró, fő ereje volt, a munkásosztály pártjának soraiban azonban nem volt meg a szükséges egység és tömörültség. Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt — a munkásosztály pártja — két csoportra oszlott, a bolsevikok és mensevikek csoportjára. A bolsevikok következetes forradalmi politikát folytattak és a munkásokat a cárizmus megdöntésére hívták fel. A mensevikek megalkuvó taktikájukkal fékezték a forradalmat, a munkások nagyrészét megtévesztették, szakadást idéztek elő a munkásosztály soraiban. Ezért a munkások a forradalomban nem mindíg egyetértően léptek fel és a munkásosztály, minthogy saját soraiban még nem volt meg az egység, nem válhatott a forradalom valóságos vezérévé.

5. A cári önkényuralomnak az 1905-ös forradalom leverésében segítségére voltak a nyugateurópai imperialisták. A külföldi kapitalisták féltették Oroszországban befektetett tőkéjüket és Oroszországból húzott óriási jövedelmüket. Azonkívül féltek, hogy az orosz forradalom győzelme esetén más országok munkásai is forradalomba mennek. Ezért a nyugateurópai imperialisták segítséget nyujtottak a hóhér cárnak. A francia bankárok nagy kölcsönt adtak a cárnak a forradalom leverésére. A német császár sokezer főből álló hadsereget tartott készenlétben, hogy az orosz cár védelmére beavatkozhasson.

6. Nagy segítségére volt a cárnak a Japánnal kötött béke, amely 1905 szeptemberében jött létre. A háborúban szenvedett vereség és a forradalom fenyegető növekedése arra bírták a cárt, hogy siessen a békekötéssel. A háborús vereség meggyöngítette a cárizmust. A béke megkötése megszilárdította a cár helyzetét.

RÖVID ÖSSZEFOGLALÁS

Az első orosz forradalom egész külön történelmi szakasz országunk fejlődésében. Ez a történelmi szakasz két időszakra oszlik. Az első időszakban, az októberi általános politikai sztrájktól a decemberi fegyveres felkelésig, a forradalom felfelé ment, kihasználta a cár gyengeségét, aki Mandzsuria mezein vereséget szenvedett, elsöpörte a bulygini Dumát és egyik engedményt a másik után erőszakolta ki a cártól. A második időszakban a cár, a Japánnal való békekötés után erőre

kapott, kihasználta a liberális burzsoázia félelmét a forradalomtól és a parasztság ingadozását, alamizsnául odadobta nekik a Witte-féle Dumát és támadásba ment át a munkásosztály, a forradalom ellen.

A forradalom alig három éve alatt (1905—1907) a munkásosztály és a parasztság a politikai nevelés olyan gazdag iskoláját járta ki, amilyent a békés fejlődés harminc éve sem adhatott volna nekik. A forradalom néhány éve világossá tette azt, amit a fejlődés békés viszonyai között évtizedek sem tudtak volna világossá tenni.

A forradalom felfedte a nép előtt, hogy a cárizmus a nép esküdt ellensége, hogy a cárizmus az a «púpos ember, akit majd csak a sír egyenesít ki».

A forradalom megmutatta, hogy a liberális burzsoázia nem a néppel keresi a szövetséget, hanem a cárral, hogy szintén az ellenforradalom erői közé tartozik s így a vele való megegyezés a nép elárulásával egyértelmű.

A forradalom megmutatta, hogy a polgári demokratikus forradalom vezére csak a munkásosztály lehet, hogy csak ő tudja a kadetpárti liberális burzsoáziát félretolni, a parasztságot a liberális burzsoázia befolyása alól kiszabadítani, a földesurakat szétzúzni, a forradalmat végigvinni és a szocializmus felé vezető utat megtisztítani.

Végül a forradalom megmutatta, hogy a dolgozó parasztság, ingadozásai ellenére is, az egyetlen komoly erő, amely a munkásosztállyal szövetségre léphet.

Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártban a forradalom idején két irányvonal harcolt egymással: a bolsevikok és a mensevikek irányvonala. A bolsevikok a forradalom kiszélesítésére, a cárizmusnak fegyveres felkelés útján való megdöntésére, a munkásosztály vezetőszerepére, a kadetburzsoázia elszigetelésére, a munkásságnak a parasztsággal való szövetségére, munkás és paraszt képviselőkből álló ideiglenes forradalmi kormány alakítására, a forradalomnak a győzelmes befejezésig való vitelére tartották az irányt. A mensevikek, ellenkezőleg, a forradalom felgöngyölítésére vettek irányt. A cárizmus felkelés útján való megdöntése helyett annak megreformálását, «megjavítását» javasolták. A proletariátus vezetőszerepe helyett a liberális burzsoázia vezetőszerepét, a parasztsággal való szövetség helyett szövetséget a kadetburzsoáziával, az ideiglenes forradalmi kormány helyett az Állami Dumát, mint az ország «forradalmi erőinek» centrumát javasolták.

Így süllyedtek a mensevikek a megalkuvás posványába, így lettek a munkásosztály soraiban a burzsoá befolyás közvetítőivé, a burzsoázia valóságos ügynökeivé a munkások között.

A bolsevikok bizonyultak az egyetlen forradalmi marxista erőnek, a pártban éppúgy, mint az országban.

Érthető, hogy ilyen komoly nézeteltérések után az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt ténylegesen két pártra volt szakadva, a bolsevikok és a mensevikek pártjára. A IV. pártkongresszus a párton belüli tényleges helyzeten semmit sem változtatott. Mindössze fenntartotta és némileg megszilárdította a párt *formai* egységét. Az V. pártkongresszus egy lépést tett előre a párt *tényleges* egyesülése felé és ez az egyesülés a bolsevizmus zászlaja alatt történt.

Az V. pártkongresszus, a forradalmi mozgalom eredményeit leszögezve, elítélte a mensevikek irányvonalát, mint megalkuvó vonalat és jóváhagyta a bolsevik vonalat, mint forradalmi marxista vonalat. Ezzel mégegyszer megerősítette azt, amit már az első orosz forradalom egész menete megerősített.

A forradalom megmutatta, hogy a bolsevikok értenek ahhoz, hogyan kell támadni, mikor a helyzet támadást követel, hogy megtanulták, hogyan kell a támadás idején az első sorokban harcolni s a népet rohamra magukkal vinni. De a forradalom ezenkívül azt is megmutatta, hogy a bolsevikok ahhoz is értenek, hogyan kell rendben visszavonulni, amikor a helyzet kedvezőtlen jelleget ölt, mikor a forradalom hulláma hanyatlóban van, hogy a bolsevikok megtanultak helyesen visszavonulni, pánik és fejvesztés nélkül, úgyhogy kádereiket megőrizzék, hogy azután erőiket újra összefogva és az új helyzetnek megfelelően átcsoportosítva, újra támadásba mehessenek át az ellenség ellen.

Nem győzheti le az ellenséget az, aki nem tud helyesen támadni.

Vereség esetén nem kerülheti el a teljes szétveretést az, aki nem tud helyesen, pánik és zűrzavar nélkül visszavonulni.

A MENSEVIKEK ÉS A BOLSEVIKOK A SZTOLYPINI REAKCIÓ IDŐSZAKÁBAN. A BOLSEVIKOK ÖNÁLLÓ MARXISTA PÁRTTÁ ALAKULÁSA

(1908—1912)

1. A sztolypini reakció. Az értelmiség ellenzéki rétegeinek bomlása. Dekadencia. A pártbeli értelmiség egy része átpártol a marxizmus ellenségeinek táborába. Kísérletek a marxizmus elméletének revíziójára. Lenin «Materializmus és empiriokriticizmus» c. könyve megcáfolja a revizionistákat és megvédi a marxista párt elméleti alapjait

A II. Állami Dumát a cári kormány 1907 június 3-án feloszlatta. Ezt a napot a június 3-i államcsíny napjának szokás nevezni. A cári kormány új törvényt bocsátott ki a III. Állami Dumába való választásokról s ezzel megszegte saját 1905 október 17-i kiáltványát, mert e kiáltvány értelmében új törvényeket a kormánynak csak a Duma hozzájárulásával lett volna joga kibocsátani. A II. Duma szociáldemokrata frakcióját bíróság elé állították, a munkásosztály képviselőit kényszermunkára ítélték vagy száműzetésbe küldték.

Az új választójogi törvényt úgy szerkesztették meg, hogy annak következtében lényegesen megszaporodott a Dumában a földesurak s az ipari és kereskedelmi burzsoázia képviselőinek száma. Viszont a munkások és parasztok képviselőinek eddig sem valami nagy száma ugyanakkor sokkalta kevesebb lett.

A III. Duma képviselőinek többsége a «fekete százak» embereiből és a kadetek soraiból került ki. A Duma összesen 442 tagot számlált, ezek között volt: 171 jobboldali (a «fekete százak» emberei), 113 októbrista és a velük rokon csoportokhoz tartozó, 101 kadet és hozzájuk közelálló csoportbeli, 13 trudovik és 18 szociáldemokrata.

A jobboldaliak (jobboldaliaknak azért nevezték őket, mert a Dumában a terem jobboldalán ültek) a munkások és parasztok legádázabb ellenségeinek képviselői voltak, a «fekete százak» jobbágytartó földesurainak (akik a parasztmozgalom leverése idején tömegestől korbácsolták és lődözték agyon a parasztokat), a zsidópogromok szervezőinek, a munkástüntetések szétverőinek, azoknak, akik a forradalom napjaiban állati kegyetlenséggel felgyujtották a házakat, amelyekben a tömegek gyűléseztek. A jobboldaliak a dolgozók legkegyetlenebb el-

nyomásának és a cári hatalom korlátlanságának hívei voltak és nem értettek egyet az 1905 október 17-i cári kiáltvánnyal.

A jobboldaliakhoz közel állt az októbristák pártja vagy más néven az «Október 17-i Szövetség». Az októbristák a nagyipari tőkének és azoknak a nagybirtokosoknak érdekeit képviselték, akik kapitalista alapon gazdálkodtak (az 1905-ös forradalom elején az októbristákhoz csatlakozott a kadeteknek egy tekintélyes része is: a kadetpárti nagybirtokosok sorából). Az októbristák a jobboldaliaktól csupán abban tértek el, hogy elismerték — de csak szóval — az október 17-i kiáltványt. Az októbristák fenntartás nélkül támogatták a cári kormány bel- és külpolitikáját.

A kadeteknek, vagyis az «alkotmányos demokrácia» pártjának, a III. Dumában kevesebb képviselője volt, mint az elsőben és a másodikban. Ez azzal magyarázható, hogy a földesúri szavazók egy része a kadetektől átpártolt az októbristákhoz.

A III. Dumában képviselve volt a kispolgári demokratáknak, az úgynevezett trudovikoknak* számra nem nagy csoportja. A trudovikok a Dumában a kadetek és a munkásdemokrácia (bolsevikok) közt ingadoztak. Lenin rámutatott, hogy a trudovikok, habár a Dumában roppant gyengék voltak is, mégis a *tömegeket,* a parasztok tömegeit képviselték. A trudovikoknak a kadetek és a munkásdemokrácia közti ingadozása elkerülhetetlenül folyt a kisgazdák osztályhelyzetéből. A feladat, melyet Lenin a bolsevik képviselők, a munkásdemokrácia elé kitűzött, ez volt:

> «segíteni a gyenge kispolgári demokratáknak, kivonni őket a liberálisok befolyása alól, tömöríteni a demokrácia táborát az ellenforradalmi kadetek és nemcsak a jobboldaliak ellen . . .»
> (*Lenin* Művei. XV. köt. 486. old.)**.

A kadetek az 1905-ös forradalom alatt éppúgy, mint főleg annak veresége után, egyre világosabban megmutatták, hogy ők is az ellenforradalom erői közé tartoznak. Egyre gyakrabban vetették le magukról a «demokratikus» álarcot, egyre gyakrabban léptek fel mint hamisítatlan monarchisták, mint a cárizmus védelmezői. 1909-ben a legismertebb kadetpárti íróknak egy csoportja «Vjechi»*** címmel gyüjteményes kötetet bocsátott ki, amelyben a kadetek a burzsoázia nevében

* Trudovikok (az orosz trud — munka — szóból): kispolgári csoport, mely az első Állami Dumában a parasztképviselők egy részéből alakult meg, élén eszer intellektuelekkel.

** *Lenin* Válogatott művek 1 köt. 795. old.

*** «Vjechi» — «Határkövek».

hálájukat fejezték ki a cárizmusnak a forradalom leveréséért. Alázatosan hajbókolva a korbács és akasztófa cári kormánya előtt, leplezetlenül megírták, hogy „áldani kell ezt a hatalmat, mert szuronyaival és börtöneivel, csak ez tud megvédelmezni bennünket (értsd: a liberális burzsoáziát) a nép dühe ellen".

A cári kormány, miután a II. Állami Dumát szétkergette és leszámolt a Duma szociáldemokrata frakciójával, fokozott erővel látott hozzá a proletariátus politikai és gazdasági szervezeteinek lerombolásához. A börtönök, fegyházak és száműzetési helyek megteltek forradalmárokkal. A börtönökben állati módon verték és válogatott kínzásokkal gyötörték a forradalmárokat. Dühöngött a «fekete százak» embereinek terrorja. Sztolypin, a cár minisztere, akasztófákkal ültette tele az országot. Többezer forradalmárt kivégeztek. Az akasztófát a nép abban az időben «sztolypini nyakkendőnek» nevezte.

A munkások és parasztok forradalmi mozgalmának leverése után a cári kormány nem szorítkozhatott kizárólag megtorló intézkedésekre, büntető különítményekre, agyonlövetésekre, börtönbüntetés és kényszermunka kiosztására. Aggodalommal látta a cári kormány, hogy a parasztságnak a «cár atyuská»-ba vetett naiv hite egyre jobban tűnőfélben van. Ezért a kormány nagyszabású hadműveletre szánta el magát: elhatározta, hogy a falusi burzsoáziának nagyszámú osztályában, a kulákságban, szilárd támaszt teremt magának.

1906 november 9-én Sztolypin új földtörvényt adott ki a parasztoknak a faluközösségből (oroszul: obscsina) tanyákra való kitelepüléséről. A sztolypini földtörvény véget vetett a föld közös használatának. Minden egyes paraszt felszólítást kapott, hogy váljon ki a közösségből és vegye a ráeső földrészt személyes birtokába. A paraszt el is adhatta a földjét, amit azelőtt a törvény nem engedett meg. A közösséget kötelezték, hogy minden egyes a közösségből kilépő parasztnak egytagban hasítsák ki a nekijáró földdarabot. (Tag, tanya oroszul: otrub, chutor.)

A gazdag parasztok — a kulákok — ilymódon megkapták a lehetőséget, hogy a rossz sorban levő parasztok földjét olcsón összevásárolják. A törvény kibocsátását követő néhány év alatt több mint egymillió szegényparaszt veszítette el ilymódon teljesen a földjét és jutott koldusbotra. A szegényparasztoknak a földtől való megfosztásával a kuláktanyák és «kihasított birtokok» száma megnőtt. Ezek egyes helyeken valóságos uradalmak voltak, amelyek nagy számban foglalkoztattak béreseket és mezőgazdasági munkásokat. A kormány kényszeritette a parasztokat, hogy a kuláktanyák számára a közösség földjéből a legjobb darabokat hasítsák ki.

Míg a parasztság «felszabadítása» idején a földesurak rabolták el a parasztok földjeit, addig most a kulákok kezdték rabolni a közösségi földeket, megkaparintották a legjobb tagokat és potom áron vásárolták össze a szegényparasztok telkeit.

A cári kormány a kulákok részére jelentékeny kölcsönöket folyósított földvásárlás és tanyafelszerelés céljaira. Sztolypin a kulákokból apró földesurakat akart csinálni, a cári önkényuralomnak hűséges védelmezőit.

Kilenc év alatt (1906—1915) a faluközösségekből több mint két millió parasztgazda vált ki.

Sztolypin földreformja a kevésföldű parasztság és a faluszegénység helyzetét még az eddiginél is súlyosabbá tette. A parasztság rétegeződése fokozódott. Elkezdődtek az összeütközések a parasztok és a tanyás kulákok között.

Egyúttal a parasztság kezdte megérteni azt, hogy amíg a cári kormány, valamint a földesurak és kadetek Állami Dumája fennáll, addig a földesúri földeket a parasztság meg nem kaphatja.

Azokban az években, mikor a tanyára telepítés fellendült (1907—1909), a parasztmozgalom eleinte hanyatlott, nemsokára azonban — az 1910—1911-es években és később — a faluközösségekben maradt parasztságnak a tanyabirtokos kulákokkal való összeütközései folytán a parasztság mozgalma a földesurak és tanyabirtokos kulákok ellen újra erősödni kezdett.

Az ipar terén a forradalom után szintén jelentékeny változások mentek végbe. Az ipar koncentrációja — vagyis az ipar növekedése és összpontosítása egyre nagyobbszabású kapitalista csoportok kezében — jelentékenyen fokozódott. A tőkések még az 1905-ös forradalom előtt elkezdtek szövetségekbe tömörülni, hogy az áruk árát az országon belül emeljék és az ilymódon elért profittöbbletből a kivitel fokozását szolgáló alapot teremtve, lehetővé tegyék azt, hogy áruikat olcsó áron a külföldi piacokra vessék és külföldi piacokat hódítsanak meg. Ezeket a tőkés szövetségeket, a kapitalistáknak ezeket az egyesüléseit (monopolszervezeteit), trösztöknek és szindikátusoknak nevezték. A forradalom után a burzsoá trösztök és szindikátusok száma még jobban megnőtt. A nagybankok száma is megszaporodott és szerepük az iparban megnőtt. Erősebb lett a külföldi tőke beáramlása Oroszországba.

Ilymódon a kapitalizmus Oroszországban egyre inkább monopolisztikus, imperialista kapitalizmussá lett.

Néhány évi pangás után az ipar újra felélénkült: emelkedett a

szén-, fém- és kőolajtermelés, nőtt a textil- és cukoripar. Erősen megnőtt a gabonakivitel.

Bár Oroszország ez évek alatt az ipar terén némi haladást tett előre, Nyugat-Európához viszonyítva továbbra is elmaradt, a külföldi tőkétől függő helyzetű ország volt. Gépek és szerszámgépek gyártására Oroszország nem volt berendezve, ezeket külföldről kellett behozni. Automobil-ipar, vegyiipar, műtrágyagyártás szintén nem volt. A hadiipar terén szintén elmaradt a többi kapitalista országok mögött.

Lenin rámutatott a vas- és fémfogyasztás alacsony színvonalára, mint Oroszország elmaradottságának egyik ismertető jelére és ezt írta:

> «A parasztok felszabadítása utáni félévszázad alatt a vasfogyasztás Oroszországban ötszörösére növekedett s mégis Oroszország továbbra is hihetetlenül, hallatlanul elmaradt, koldus és félvad ország, amelyet modern termelési eszközökkel való felszereltségben Anglia négyszer, Németország ötször és Amerika tízszer múl felül» *(Lenin* Művei. XVI. köt. 543. old.).

Oroszország gazdasági és politikai elmaradottságának egyenes következménye volt az orosz kapitalizmusnak és magának a cárizmusnak a nyugateurópai kapitalizmustól függő helyzete.

Ez abban nyilvánult meg, hogy a közgazdaságnak olyan fontos ágai, mint a szén- és naftatermelés, villamosművek, vas- és fémipar a külföldi tőke kezében voltak és a cári Oroszországnak majdnem minden gépet és felszerelést külföldről kellett behoznia.

Megnyilvánult továbbá a nehéz feltételekhez kötött külföldi kölcsönökben, amelyek kamattörlesztésére a cárizmus a lakosságból évenként sok százmillió rubelt sajtolt ki.

Megnyilvánult a «szövetségesekkel» kötött titkos szerződésekben is, amelyek értelmében a cárizmus kötelezte magát, hogy háború esetén az orosz katonák millióit állítja ki az imperialista frontokra a «szövetségesek» támogatására és az angol-francia tőkések őrült profitjainak biztosítására.

A sztolypini reakció éveire különösen jellemzők a csendőrök, rendőrök, cári provokátorok és fekete százak rablóhadjáratai a munkásosztály ellen. De nemcsak a cár vérebei kínozták a munkásokat örökös megtorló intézkedésekkel. Nem maradtak el mögöttük a gyárosok és az üzemtulajdonosok sem, akik a munkásosztály ellen irányuló támadásukat az ipar pangása és a munkanélküliség növekedésének éveiben különös hévvel folytatták. A gyárosok tömeges munkáskizárásokat (lock-out) rendeztek, úgynevezett «fekete könyveket» vezettek be, ahova bejegyezték azoknak az öntudatos munkásoknak a

nevét, akik aktív részt vettek a sztrájkokban. Azokat a munkásokat, akiknek neve ebben a «fekete könyvben» vagy a «fekete listákon» szerepelt, egy olyan üzem sem vette fel, amelyik az illető iparág gyárosainak szövetségéhez tartozott. A darabbéreket már 1908-ban 10—15 százalékkal csökkentették. A munkanapot mindenütt meghosszabbították 10—12 órára. Újra virágzásnak indult a munkásokat szipolyozó bírságrendszer.

Az 1905-ös forradalom veresége bomlást és züllést idézett elő a forradalom «útitársainak» soraiban. Különösen nagy volt a bomlás és a forradalmi érzület hanyatlása az értelmiség körében. Azok az útitársak, akik a forradalom viharos fellendülésének napjaiban, a burzsoázia köréből a forradalom soraihoz csatlakoztak, most, a reakció idején cserben hagyták a pártot. Egy részük a forradalom nyílt ellenségeinek táborába pártolt át, mások a munkásosztály megmaradt legális szervezeteiben húzták meg magukat s igyekeztek a proletariátust a forradalom útjáról letéríteni, a proletariátus forradalmi pártját befeketíteni. A forradalomtól eltávolodó útitársak igyekeztek alkalmazkodni a reakcióhoz és megférni a cárizmussal.

A cári kormány kihasználta a forradalom vereségét arra, hogy a forradalomnak ezek közül az útitársai közül a leggyávábbakat s azokat, akik elsősorban csak a maguk anyagi érdekeit tartották szem előtt, a saját ügynökei, provokátorai sorába verbuválja. Ezek az aljas provokátor-júdások, akiket a cári titkosrendőrség becsempészett a munkás- és pártszervezetekbe, kémszolgálatot teljesítettek a szervezeteken belül és besúgták a forradalmárokat.

Az ellenforradalom az ideológiai fronton is támadásba ment át. A divatos írók egész raja lépett fel, akik «kritizálták» és «cáfolták» a marxizmust, gyalázták a forradalmat, gúnyt űztek belőle, dicsőítették az árulást és az «egyéniség kultuszának» örvén, a nemi kicsapongások himnuszát fújták.

A filozófia terén megszaporodtak a marxizmus «kritikájának», revíziójának kísérletei és mindenféle vallásos irányzatok jelentek meg, külszínre «tudományos» érvelések köntösében.

A marxizmus «kritikája» divattá lett.

Mindezeknek az uraknak — bármennyire különböztek is egymástól — egy közös céljuk volt: eltántorítani a tömegeket a forradalomtól.

A dekadencia és kishitűség a párt értelmiségi tagjainak egy részét is megfertőzte, olyanokat, akik magukat marxistáknak tartották, de sohasem álltak szilárdan a marxizmus álláspontján. Ezek közé tartoztak olyan írók, mint Bogdánov, Bazárov Lunacsarszkij (akik

1905-ben csatlakoztak a bolsevikokhoz), Juskévics, Valjentjinov (akik mensevikek voltak). Ezek az írók nekifogtak a «kritikának», mind a marxizmus filozófiai elméleti alapjai, vagyis a dialektikus materializmus ellen, mind annak tudományos történelmi alapjai, vagyis a történelmi materializmus ellen. Ez a kritika abban tért el a közönséges, megszokott kritikától, hogy nem nyiltan és becsületesen gyakorolták, hanem leplezetten és kétszínűen, azon a címen, hogy a marxizmus alapvető álláspontját védelmezik. Mi, mondták ezek, alapjában marxisták vagyunk, de «helyesbíteni» akarjuk a marxizmust, meg akarjuk szabadítani némely alapvető tételétől. A valóságban a marxizmus ellenségei voltak, mert ennek elméleti alapjait igyekeztek aláásni, habár, szavakban, képmutatóan tagadták azt, hogy ellenségei a marxizmusnak és kétszínűen továbbra is marxistáknak nevezték magukat. Ez a kétszínű kritika azért volt veszedelmes, mert az egyszerű pártmunkásokat akarta megcsalni s alkalmas volt arra, hogy megtévessze őket. És mennél kétszínűbb volt ez a marxizmus elméleti alapjait aláásó kritika, annál veszélyesebbé vált a párt számára, mert annál szorosabban kapcsolódott egybe a reakciónak a párt és a forradalom ellen indított általános hadjáratával. A marxizmustól eltávolodott értelmiségiek egyrésze annyira ment, hogy egy új vallás alapításának szükségességét prédikálta (ezek voltak az úgynevezett «istenkeresők» vagy «istenépítők»).

A marxistákra várt az a halaszthatatlan feladat, hogy ezeknek a marxi elmélet területén elfajult elemeknek a kellő választ megadják, őket leálcázzák, teljesen leleplezzék és ilymódon a marxista párt elméleti alapjait megvédelmezzék.

Azt lehetett volna hinni, hogy ennek a feladatnak elvégzését Plechánov és mensevik barátai veszik a kezükbe, akik magukat a «marxizmus ismert teoretikusainak» tartották. Ezek azonban beérték azzal, hogy megírtak néhány jelentéktelen, tárcaszerű bíráló cikket, s aztán félrevonultak.

A marxisták előtt álló feladatot Lenin valósította meg híres könyvében, a «Materializmus és empiriokriticizmus»-ban, mely 1909-ben jelent meg.

> «... Nem egészen félév alatt — írta Lenin ebben a könyvben — négy könyv látott napvilágot, amelyeket főkép és majdnem teljesen a dialektikus materializmus elleni támadásoknak szenteltek. Ide tartoznak· mindenekelőtt Bazárov, Bogdánov, Lunacsarszkij, Berman, Helfond, Juskévics, Szuvorov cikkeinek „Vázlatok a marxizmus filozófiája köréből" (? helyesebben: ellen) címmel

Szentpétervárott 1908-ban megjelent gyüjteménye; továbbá a következő könyvek: Juskévics — „Materializmus és kritikai realizmus", Berman — „A dialektika a modern ismeretelmélet világában", Valjentjinov — „A marxizmus filozófiai konstrukciói"... S mindezek az emberek, akiket — bár politikai nézeteikben élesen eltérnek egymástól — a dialektikus materializmussal szemben elfoglalt ellenséges álláspontjuk egyesít, egyúttal igényt tartanak arra, hogy a filozófiában marxistáknak tekintsék őket! Az engelsi dialektika „misztikum" — mondja Berman. Engels nézetei „elavultak", veti oda csak úgy mellékesen, mint valami magától értetődő dolgot, Bazárov; kiderül, hogy a mi bátor bajnokaink, akik büszkén hivatkoznak a „modern ismeretelméletre", a „legújabb filozófiára" (vagy „legújabb pozitivizmusra"), a „modern természettudomány filozófiájára", sőt a „XX. század természettudományának filozófiájára", a materializmust már meg is cáfolták» (*Lenin* Művei. XIII. köt. 11. old.)*.

Lunacsarszkijnak válaszolva, aki filozófiai revizionista barátainak védelmére azt mondta: «lehet, hogy mi tévedünk, de kutatunk» — Lenin így felelt:

«Ami engem illet, én is „kereső" vagyok a filozófia terén. Ugyanis a következő megjegyzésekben (a „Materializmus és empiriokriticizmus" c. könyvről van szó — *Szerk.*) azt tűztem ki magamnak feladatul, hogy kifürkésszem, mitől hibbantak meg azok az emberek, akik a marxizmus cégére alatt valami hallatlanul zagyva, kusza és reakciós kotyvalékot tálalnak fel» (ugyanott 12. old.)**.

A valóságban azonban Lenin könyve messzire túllépte ennek a szerény feladatnak a kereteit. Lenin könyve valójában nemcsak Bogdánov, Juskévics, Bazárov, Valjentjinov és filozófiai tanítómestereik: Avenarius és Mach kritikáját tartalmazza, akik műveikben a marxista materializmus ellensúlyozására körmönfont és kicsiszolt idealizmust tálalnak fel. Lenin könyve egyúttal a marxizmus elméleti alapjainak, a dialektikus és a történelmi materializmusnak védelmét is adja és materialista összesítését mindannak, ami fontos és lényegbevágó volt abban, amit a tudomány és elsősorban a természettudomány, egy egész történelmi szakasz folyamán — Engels halálától Lenin «Materializmus és empiriokriticizmus» c. könyvének megjelenéséig — újat alkotott.

---

* *Lenin.* Materializmus és empiriokriticizmus. Szikra 1948. 5. old.

** Ugyanott, 6. old.

Lenin kritikája szétszedi az orosz empiriokritikusokat és azok külföldi tanítómestereit s a filozófiai elméleti revizionizmussal szemben a következő végkövetkeztetéseket vonja le:

1. «A marxizmus egyre körmönfontabb meghamisítása, materialistaellenes tanításoknak egyre körmönfontabb módon marxizmussá hamisítása — ez jellemzi korunk revizionizmusát mind a politikai gazdaságtanban, mind a taktikai kérdésekben, valamint a filozófiában általában» (ugyanott, 270. old.)*.
2. «Mach és Avenarius egész iskolája... halad az idealizmus felé» (ugyanott, 291. old.)**.
3. «A mi machistáink valamennyien az idealizmus... lépjére mentek» (ugyanott, 282. old.)***.
4. «Az empiriokriticizmus ismeretelméleti szkolasztikája mögött meg kell látni a filozófián belüli pártok harcát, amely végső soron a mai társadalom ellenséges osztályainak tendenciáit és ideológiáját juttatja kifejezésre» (ugyanott, 292. old.)****.
5. «Az empiriokriticizmus objektív osztályszerepe kizárólag abban áll, hogy a fideistákat (reakciós teoretikusok, akik a hitet fölébe helyezik a tudománynak — *Szerk.)* alázatosan szolgálja a materializmus elleni harcukban általában, s ezen belül a történelmi materializmus elleni harcukban» (ugyanott, 292. old.)****.
6. «A filozófiai idealizmus... *út* a papi népbutításhoz» (ugyanott, 304. old.).

Hogy értékelhessük Lenin könyvének óriási jelentőségét pártunk történetében és megérthessük, hogy az elmélet milyen gazdag tárházát védelmezte meg Lenin a sztolypini reakció éveinek mindenfajta revizionistáival és renegátjaival szemben, feltétlenül szükséges, hogy, ha röviden is, megismerkedjünk a dialektikus és a történelmi materializmus alapjaival.

Ez annál is inkább szükséges, mert a dialektikus és a történelmi materializmus a kommunizmus elméleti alapja, a marxista párt elméleti fundamentuma s ezért ismerete és elsajátítása pártunk minden aktív munkásának kötelessége.

Tehát:

---

* *Lenin.* Materializmus és empiriokriticizmus. 338. old.
** Ugyanott, 365. old
*** Ugyanott, 354. old
**** Ugyanott, 366. old.

1. Mi a dialektikus materializmus?
2. Mi a történelmi materializmus?

2. A dialektikus és a történelmi materializmusról

A dialektikus materializmus a marxista-leninista párt világszemlélete. Dialektikus materializmusnak ezt a világszemléletet azért nevezzük, mert nézőpontja, amelyből a természet jelenségeit vizsgálja, módszere, amelynek segítségével a természeti jelenségeket tanulmányozza és megismeri, *dialektikus,* elmélete pedig, melynek segítségével a természeti jelenségeket magyarázza és megérti, *materialista.*

A történelmi materializmus a dialektikus materializmus tételeinek kiterjesztése a társadalmi élet tanulmányozására, a dialektikus materializmus tételeinek alkalmazása a társadalmi élet jelenségeire, a társadalom tanulmányozására, a társadalom történetének tanulmányozására.

Marx és Engels saját dialektikus módszerüket jellemezve, rendszerint Hegelre hivatkoznak, mint arra a filozófusra, aki a dialektika alapvonalait megformulázta. Ez azonban nem jelenti azt, hogy Marx és Engels dialektikája azonos Hegel dialektikájával. A valóságban Marx és Engels Hegel dialektikájából csak annak «racionális magvát» vették át, félredobva a hegeli idealista burkot és továbbfejlesztve a dialektikát, hogy annak modern tudományos formát adjanak.

> «Az én dialektikus módszerem — mondja Marx — alapját tekintve nemcsak különböző a hegelitől, hanem ennek egyenes ellentéte. Hegel számára a gondolkodás folyamata, amelyet ő eszme néven még önálló alannyá változtat, demiurgosza (teremtője) a valóságosnak, amely a gondolkodási folyamatnak csak külső megjelenése. Nálam, megfordítva, az *eszmei* nem egyéb, mint az emberi fejbe áttevődött és lefordított *anyagi*» *(K. Marx:* Utószó «A tőke» I. kötetének második német kiadásához)*.

Marx és Engels saját materializmusukat jellemezve, rendszerint Feuerbachra hivatkoznak, mint arra a filozófusra, aki a materializmust jogaiba visszaállította. Ez azonban nem jelenti azt, hogy Marx és Engels materializmusa azonos Feuerbach materializmusával. A valóságban Marx és Engels Feuerbach materializmusából csak annak «fő magvát» vették át és azt továbbfejlesztették a materializmus tudományos filozófiai elméletévé, félredobva idealista és valláserkölcsi ki-

* *Marx* A tőke. 1. köt. Szikra 1948. 22. old.

növéseit. Ismeretes, hogy Feuerbach, bár alapjában materialista volt, tiltakozott a materializmus elnevezés ellen. Engels nem egyszer kijelentette, hogy Feuerbach «bár alapjában materialista, még nem szabadult meg a régi idealista kötelékektől», hogy «Feuerbach igazi idealizmusa kiviláglik, mihelyt vallásfilozófiáját és etikáját vesszük szemügyre» (*K. Marx* és *F. Engels* Művei. XIV. köt. 652—654. old.)*.

A dialektika elnevezés a «dialego» görög szóból származik, mely annyit jelent, mint beszélgetni, vitázni. Az ókorban dialektikán azt a képességet értették, amellyel valaki az igazságot, az ellenfél érvelésében előforduló ellentmondások felderítése és feloldása útján, megállapította. Egyes ókori filozófusok azt tartották, hogy az igazság napfényrehozására a legjobb eszköz a gondolkodásban előforduló ellentmondások felderítése és az ellentétes vélemények összeütközése. A gondolkodásnak ez a dialektikus módja, melyet később a természet jelenségeire is kiterjesztettek, a természet megismerésének dialektikus módszerévé alakult, mely a természeti jelenségeket örökös mozgásban és változásban levőknek tekinti, a természet fejlődését pedig — mint a természetben rejlő ellentmondások fejlődésének eredményét, mint a természetben működő ellentétes erők kölcsönhatásának eredményét.

A dialektika, alapját tekintve, egyenes ellentéte a metafizikának.

1. A *marxizmus dialektikus módszerét* a következő alapvonások jellemzik:

a) A dialektika, ellentétben a metafizikával, a természetet nem egymástól elszakított, egymástól elszigetelt, egymástól nem függő tárgyak és jelenségek véletlen halmazának tekinti, hanem összefüggő, egységes egésznek, amelyben az egyes tárgyak, jelenségek szervesen kapcsolódnak egymáshoz, függnek egymástól és feltételezik egymást.

Ezért a dialektikus módszer azt tartja, hogy egyetlen természeti jelenség sem érthető meg, ha a többitől elszigetelten vesszük, ha kikapcsoljuk a környező jelenségekből mert a természet bármely ágának bármely jelensége értelmetlenné válhat, ha a környező körülmények figyelmen kívül hagyásával, tőlük elszakítva vizsgáljuk; és viszont: minden jelenség megérthető és megmagyarázható, ha a környező jelenségekkel megszakítatlan kapcsolatban, a környező jelenségektől függően vizsgáljuk.

b) A dialektika, ellentétben a metafizikával, nem úgy tekinti a természetet mint a nyugalom és mozdulatlanság, pangás és változatlanság állapotát, hanem mint a szakadatlan mozgás és változás, sza-

* Ludwig Feuerbach és a klasszikus német filozófia felbomlása A III fejezet első sorai Magyarul lásd. *Marx.* Válogatott művek. 1. köt. Szikra 1948: 407. old., vagy: *Engels* Feuerbach .. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 3 sz.) Szikra 1948.

kadatlan megújhodás és fejlődés állapotát, ahol valami mindíg keletkezőben és fejlődőben van, valami mindíg pusztulóban és elhalóban.

Ezért a dialektikus módszer azt követeli, hogy a jelenségeket ne csak egymással való kölcsönös kapcsolatuk és egymástól való függésük szempontjából vizsgáljuk, hanem mozgásuk, változásuk, fejlődésük szempontjából, keletkezésük és elhalásuk szempontjából is.

A dialektikus módszer számára mindenekelőtt nem az fontos, ami az adott pillanatban szilárdnak látszik, de már kezd elhalni, hanem az, ami keletkezőben és fejlődőben van, még ha az adott pillanatban nem látszik is szilárdnak, mert a dialektikus módszer szempontjából csak az legyőzhetetlen, ami keletkezőben és fejlődőben van.

> «Az egész természet — mondja Engels — a legkisebbtől a legnagyobbig, a porszemektől a napokig, a protisztáktól (a legelemibb élő sejttől — *Szerk.)* az emberig, örök keletkezésben és elmúlásban, szüntelen folyásban, véget nem érő mozgásban és változásban van» (ugyanott, 484. old.)*.

Ezért, mondja Engels, a dialektika «a dolgokat és fogalmi képmásaikat lényegileg összefüggésükben, láncolatukban, mozgásukban, keletkezésükben és elmúlásukban fogja fel» *(K. Marx és F. Engels* Művei. XIV. köt. 23 old.)**.

c) A dialektika, ellentétben a metafizikával, nem úgy tekinti a fejlődés folyamatát, mint egyszerű növekedési folyamatot, ahol a mennyiségi változások nem vezetnek minőségi változásokhoz, — hanem mint olyan fejlődést, amely jelentéktelen és rejtett mennyiségi változásokból nyilt változásokba, gyökeres változásokba, minőségi változásokba megy át, ahol a minőségi változások nem fokozatosan jönnek létre, hanem gyorsan, váratlanul, egyik állapotból a másik állapotba való ugrásszerű átmenettel és nem véletlenül jönnek létre, hanem törvényszerűen, a jelentéktelen és fokozatos mennyiségi változások felhalmozódásának eredményeként.

Ezért a dialektikus módszer azt tartja, hogy a fejlődés folyamatát nem úgy kell érteni, mint körben való mozgást, mint a megtett útnak egyszerű megismétlését, hanem mint haladó mozgást, mint átmenetet a régi minőségi állapotból új minőségi állapotba, mint fejlődést az egyszerűtől a bonyolultig, az alacsonyabbtól a magasabb felé.

---

* *Engels.* A természet dialektikája. Szikra 1948. 18. old.

** *Engels.* Hogyan «forradalmasítja» Eugen Dühring úr a tudományt (Anti-Dühring.). Bevezetés. 1. fejezet. Szikra 1948. 22. old., vagy: *Engels:* A szocializmus fejlődése az utópiától a tudományig. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 2. sz.) Szikra 1948. 41. old.

«A természet — mondja Engels — a dialektika próbaköve és el kell ismernünk, hogy a modern természettudomány e próba számára szerfelett gazdag, napról-napra halmozódó anyagot szolgáltatott s ezzel bebizonyította, hogy a természetben végső fokon minden dialektikusan, nem pedig metafizikusan történik, hogy a természet nem egy állandóan megismétlődő körnek örök egyformaságában mozog, hanem valóságos történelmet él át. Mindenekelőtt Darwint kell itt megemlítenünk, aki a metafizikai természetfelfogásra a leghatalmasabb csapást mérte annak a kimutatásával, hogy az egész mai szerves természet, növények és állatok, tehát az ember is, egy évmilliók óta tartó fejlődési folyamat terméke» (ugyanott, 23. old.)*.

A dialektikus fejlődést, mint mennyiségi változásokról minőségi változásokra való átmenetet jellemezve, Engels a következőket mondja:

«A fizikában ... minden változás a mennyiség átcsapása a minőségbe, a testben levő vagy vele közölt valamilyen formájú mozgás tömege mennyiségi változásának következménye. Így pl. a víz hőfoka cseppfolyósága szempontjából egyelőre közömbös; de a folyékony víz hőfokának gyarapításával vagy csökkentésével elérünk oly ponthoz, ahol ez a kohéziós állapot megváltozik és a víz egyfelől gőzzé, másfelől jéggé alakul át.... Ugyanígy bizonyos minimális áramerősség szükséges a villamos izzólámpa platinaszálának izzóvá tételéhez; ugyanígy minden fémnek megvan a maga izzási és olvadási foka és minden folyadéknak a maga ismert nyomás mellett állandó fagy- és forráspontja — amennyire eszközeink lehetővé teszik számunkra az illető hőfok előidézését; végül pedig minden gáznál van egy kritikus pont, ahol a nyomás és lehűlés cseppfolyóssá teszi. Szóval: a fizika úgynevezett állandói (az egyik halmazállapotból a másik halmazállapotba való átmenet pontjai — *Szerk.*) nem egyebek oly csomópontok megjelöléseinél, ahol a mozgás mennyiségi hozzáadása vagy elvétele minőségi változást idéz elő az illető test állapotában, ahol tehát a mennyiség minőségbe csap át» (ugyanott, 527—528. old.)**.

Azután a vegytanra térve át, Engels így folytatja:

---

* *Engels.* Anti-Dühring. Bevezetés. I. fejezet. 22—23. old., vagy: *Engels.* A szocializmus fejlődése... 41—42. old

** *Engels* A természet dialektikája. 28—29. old.

«A vegytant úgy jelölhetjük meg, hogy a testek megváltozott mennyiségi összetétel következtében előálló minőségi változásainak tudománya. Ezt már Hegel maga is tudta... Itt van mindjárt az oxigén: ha három atom egyesül egy molekulává a szokásos kettő helyett, keletkezik az ózon, egy szagában és hatásában a közönséges oxigéntől nagyon határozottan különböző test. Hát még a különféle arányok, melyekben az oxigén nitrogénnel vagy kénnel vegyül és melyek mindegyike az összes többitől minőségileg különböző testet ad!» (ugyanott, 528. old.)*.

Végül Dühringet bírálva, aki egyre szidja ugyan Hegelt, de ugyanakkor szép csendesen elcseni tőle azt az ismert tételt, hogy az átmenet az érzékellen világ birodalmából az érzéklet birodalmába, a szervetlen világ birodalmából a szerves élet birodalmába — új állapotba való ugrást jelent, Engels ezt mondja:

«Ez teljesen a Hegel-féle csomósvonal, a mértékviszonyok csomósvonala, ahol a pusztán mennyiségi növekedés vagy csökkenés bizonyos meghatározott csomópontokon *minőségi ugrást* okoz, például a hevített vagy lehűtött víz esetében, ahol a forrpont és a fagypont azok a csomók, melyeknél — normális nyomás mellett — az új halmazállapotba való ugrás megtörténik, ahol tehát a mennyiség minőségbe csap át» (ugyanott, 45—46. old.)**.

d) A dialektika, ellentétben a metafizikával, abból indul ki, hogy a természet tárgyainak, a természet jelenségeinek tulajdonsága, hogy belső ellentmondásaik vannak, mert valamennyiüknek megvan a maguk pozitív és negatív oldala, multja és jövője, valamennyiükben vannak sorvadó és fejlődő elemek: hogy ezeknek az ellentéteknek a harca, az új és a régi, az elhaló és a születő, a sorvadó és a fejlődő között: ez a belső tartalma a fejlődési folyamatnak, ez a belső tartalma a mennyiségi változások minőségiekké átalakulásának.

Ezért a dialektikus módszer azt tartja, hogy az alacsonyabbtól a magasabb felé fejlődés folyamata nem a jelenségek harmonikus kibontakozásának formájában megy végbe, hanem mint a tárgyakban és jelenségekben rejlő ellentmondások felfakadása, mint az ellentmondások alapján működő ellentétes tendenciák «harca».

«A dialektika — mondja Lenin — szoros értelemben annak az ellentmondásnak tanulmányozása, mely *magában a tárgyak lényegében* rejlik» *(Lenin.* Filozófiai füzetek. 263. old.).

* *Engels.* A természet dialektikája. 29. old.
** *Engels.* Anti-Dühring. Első rész. IV. fejezet. 43. old.

S azután:

«A fejlődés az ellentétek „harca"» (*Lenin* Művei. XIII. köt. 301. old.).

Ezek röviden a marxizmus dialektikus módszerének fő vonásai.

Könnyű megérteni, mily óriási jelentőséggel bír a dialektikus módszer tételeinek kiterjesztése a társadalmi élet, a társadalomtörténet tanulmányozására, milyen óriási jelentőséggel bír ezeknek a tételeknek alkalmazása a társadalom történetére, a proletariátus pártjának gyakorlati tevékenységére.

Ha a világon nincsenek elszigetelt jelenségek, ha az összes jelenségek kapcsolatosak egymással és feltételezik egymást, — akkor világos, hogy a történelemben előforduló társadalmi formákat és társadalmi mozgalmakat nem az «örök igazság» vagy valamely más, eleve feltételezett eszme szempontjából kell értékelni, mint ahogy a történetírók nem ritkán teszik, hanem azoknak a körülményeknek a szempontjából, melyek az illető társadalmi formát vagy mozgalmat létrehozták és amelyekkel kapcsolatban van.

A rabszolgarend a mai viszonyok közt képtelenség, természetellenes butaság. Ugyanez a rabszolgarend azonban a feloszlóban levő őskommunizmus viszonyai között teljesen érthető és törvényszerű jelenség, mert az őskommunizmushoz képest haladást jelent.

A polgári demokratikus köztársaság követelése a cárizmus és a polgári társadalom fennállásának viszonyai között, mondjuk 1905-ben Oroszországban, teljesen érthető, helyes és forradalmi követelés volt, mert a polgári köztársaság akkor egy lépést jelentett előre. Polgári demokratikus köztársaság követelése mai viszonyaink között, a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségében, képtelen és ellenforradalmi követelés, mert a polgári köztársaság a szovjet köztársasághoz viszonyítva egy lépést jelent hátrafelé.

Minden a körülményektől, helytől és időtől függ.

Érthető, hogy a társadalmi jelenségeknek ilyen *történeti* felfogása nélkül történelemről szóló tudomány léte és fejlődése nem lehetséges, mert kizárólag ez a felfogás óvja meg a történelemtudományt attól, hogy véletlenségek kaoszává és a legostobább tévedések halmazává fajuljon.

Menjünk tovább. Ha a világ szakadatlan mozgásban és fejlődésben van, ha a régi elhalása és az új gyarapodása a fejlődés törvénye, akkor világos, hogy nincsenek többé «megingathatatlan» társadalmi rendszerek, hogy a magántulajdon és a kizsákmányolás nem «örök

elvek», hogy a földesurak uralma a parasztok fölött, a kapitalistáké a munkások fölött nem «örök eszme».

Tehát: a kapitalista rendszert fel lehet váltani szocialista rendszerrel ugyanúgy, ahogy a kapitalista rendszer annak idején felváltotta a feudális rendszert.

Tehát: nem azokra a társadalmi rétegekre kell orientálódni, amelyek már nem fejlődnek, noha ebben a pillanatban övék is a túlnyomó erő, hanem azokra a rétegekre, amelyek fejlődnek, amelyeknek jövőjük van, noha ebben a pillanatban a túlnyomó erő nem is az övéké.

A mult század nyolcvanas éveiben, a marxistáknak a narodnyikokkal folytatott harca idején, a proletariátus Oroszországban jelentéktelen kisebbség volt az egyéni gazdaságot folytató parasztokkal szemben, akik a lakosság óriási többsége voltak. De a proletariátus mint osztály fejlődőben volt, a parasztság viszont mint osztály szétesőben. S éppen azért, mert a proletariátus mint osztály fejlődőben volt, a marxisták a proletariátusra orientálódtak. És nem tévedtek, mert mint tudjuk, a proletariátus később jelentéktelen erőből elsőrendű történelmi és politikai erővé nőtt.

Aki tehát a politikában nem akar tévedni, annak előre kell tekintenie, nem pedig hátra.

Továbbá, ha a lassú mennyiségi változásoknak gyors és váratlan minőségi változásokba való átmenete fejlődési törvény — akkor világos, hogy a forradalmi változások, melyeket az elnyomott osztályok visznek véghez, teljesen természetes és elkerülhetetlen jelenségek.

Tehát, az átmenet a kapitalizmusból a szocializmusba és a munkásosztály megszabadulása a kapitalista igától nem lassú változások útján, nem reformok útján, hanem csakis a kapitalista rendszer minőségi megváltoztatása útján, forradalom útján valósítható meg.

Tehát, ha a politikában nem akarunk tévedni, akkor forradalmároknak kell lennünk, nem pedig reformistáknak

Továbbá, ha a fejlődés a belső ellentmondások felfakadása útján megy végbe, úgy, hogy az ellentétes erők, ezeknek az ellentmondásoknak az alapján, összeütközésbe kerülnek és kiküszöbölik az ellentmondást — akkor világos, hogy a proletariátus osztályharca teljesen természetes és elkerülhetetlen jelenség.

Tehát, nem elkenni kell a kapitalista rendszer ellentmondásait, hanem felfedni és kibogozni, nem eltussolni az osztályharcot, hanem végigvinni.

Tehát, ha a politikában nem akarunk tévedni, akkor kérlelhetetlen proletár osztálypolitikát kell folytatnunk, nem pedig a proletariátus és a burzsoázia érdekeinek összhangjából kiinduló reformista poli-

tikát, nem a kapitalizmusnak a szocializmusba való «átnövésének» megalkuvó politikáját.

Így áll a dolog a marxizmus dialektikus módszerével, ha a társadalmi életre, a társadalom történetére vonatkoztatva vizsgáljuk.

Ami a marxizmus filozófiai materializmusát illeti, az, alapját tekintve, egyenes ellentéte a filozófiai idealizmusnak.

2. *A marxizmus filozófiai materializmusát* a következő alapvonások jellemzik:

a) Ellentétben az idealizmussal, mely a világot az «abszolút eszme», a «világszellem», az «öntudat» megtestesülésének tekinti, — Marx filozófiai materializmusa abból indul ki, hogy a világ természetére nézve *anyagi,* hogy a világ sokoldalú jelenségei a mozgásban levő anyag különböző formái, hogy a jelenségeknek a dialektikus módszerrel megállapított kölcsönös kapcsolata és egymástól való kölcsönös függése a mozgásban levő anyag fejlődésének törvényszerűsége, hogy a világ fejlődése az anyagmozgás törvényei szerint megy végbe és semilyen «világszellemre» ennek a fejlődésnek szüksége nincsen.

> «A materialista világnézet — mondja Engels — egyszerűen azt jelenti, hogy a természetet olyannak vesszük, amilyen csakugyan, anélkül, hogy valamit is hozzáadnánk, ami a természettől idegen» *(K. Marx* és *F. Engels* Művei. XIV. köt. 651. old.)*.

Herakleitos, az ókori filozófus materialista nézeteiről szólva, aki szerint «a világot, mely egységes és mindent magába foglal, sem isten, sem ember nem alkotta; mely öröktől volt, van és örökké lesz, mint élő tűz, mely törvényszerűen hol lángralobbanóban, hol elalvóban van» — Lenin ezt a megjegyzést teszi: «Igen jó kifejtése a dialektikus materializmus alapjainak» *(Lenin.* Filozófiai füzetek. 318. old.).

b) Ellentétben az idealizmussal, mely azt állítja, hogy reálisan csak tudatunk létezik, hogy az anyagi világ, a lét, a természet csak tudatunkban van, csak a mi érzeteinkben, képzeteinkben, fogalmainkban — a marxizmus filozófiai materializmusa abból indul ki, hogy az anyag, a természet, a lét — objektív valóság, amely tudatunkon kívül és attól függetlenül létezik; hogy az anyag az elsődleges, mert minden érzetnek, minden képzetnek, minden tudatnak anyag a

* *Engels.* Ausgelassenes aus Feuerbach (und der Ausgang der klassischen deutschen Philosophie). Lásd Marx—Engels Archiv. II. köt. Berlin 1930. 284. old., vagy: *Engels* Ludwig Feuerbach und der Ausgang der klassischen deutschen Philosophie. Moszkva 1939. 60. old.

forrása, a tudat viszont másodlagos, leszármazott valami, mert csak az anyagnak, a létnek visszatükrözése; hogy a gondolkodás az anyag terméke, mégpedig a fejlődés során magas tökéletességi fokot elért anyagnak, az agynak a terméke, az agy pedig a gondolkodás szerve; hogy tehát nem választhatjuk el a gondolkodást az anyagtól, hacsak nem akarunk súlyos hibába esni.

«A gondolkodás és a lét, a szellem és a természet viszonyának kérdése — mondja Engels — az egész filozófia legfőbb kérdése... A filozófusok, aszerint, hogy milyen választ adtak erre a kérdésre, két nagy táborra szakadtak. Azok, akik azt állították, hogy a szellem az eredendő a természettel szemben,... az *idealizmus* táborát alkották. A filozófusok másik része, amely a természetet tekinti eredendőnek, a *materializmus* különböző iskoláihoz tartozik» *(K. Marx.* Válogatott művek. 1. köt. 329. old.)*.

És tovább:

«... az anyagi, érzékeinkkel észlelhető világ, amelyhez mi is tartozunk, az egyetlen valóság... tudatunk és gondolkodásunk, bármennyire érzékfelettinek tűnnek is fel, anyagi, testi szervnek, az agynak termékei. Az anyag nem terméke a szellemnek, hanem a szellem maga csak a legmagasabbrendű terméke az anyagnak» (ugyanott, 332. old.)**.

Az anyag és gondolkodás kérdéséről szólva Marx azt mondja:

«*A gondolatot nem lehet elválasztani az anyagtól, amely gondolkodik.* Az anyag minden változás alanya» *(K. Marx.* Válogatott művek. 1. köt. 302. old.)***.

A marxizmus filozófiai materializmusát jellemezve, Lenin ezt írja:

«A materializmus általában elismeri az emberiség tudatától, érzetétől, tapasztalatától stb. független, objektív, valóságos létet (anyagot)... A tudat... csupán tükröződése a létnek, a leg-

* *Engels.* Feuerbach... II. fejezet. 23—24. old., vagy: *Marx.* Válogatott művek. 1. köt. 397—398. old.

** Ugyanott. II. fejezet. 28—29. old., vagy: *Marx.* Válogatott művek. 1. köt 401. old.

*** Idézet Marx és Engels „A szent család.." c. művéből. Lásd: *Marx—Engels.* A történelmi materializmusról. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 6. sz.) Szikra 1948. 8. old., vagy: *Engels.* Anti-Dühring. Függelék. VI. szám, 367, old., vagy: *Marx.* Válogatott művek. 1. köt. 364. old.

jobb esetben megközelítően hű (adekvát, eszményi pontosságú) tükröződése» *(Lenin* Művei. XIII. köt. 266—267. old.)*.

És más helyen:

«... az anyag az, ami érzékszerveinkre hatva, érzeteket hoz létre; az anyag objektív valóság, melyet érzeteink tárnak fel előttünk ... az anyag, a természet, a lét, a fizikai — az elsődleges, a szellem, a tudat, az érzet, a pszichikai pedig — a másodlagos» (ugyanott, 119—120 old.)**.

«... a világkép annak a képe, hogyan mozog az anyag és hogyan *„gondolkodik az anyag"*» (ugyanott, 288. old.)***.

«... az agy a gondolkodás szerve» (ugyanott, 125. old.)****.

c) Ellentétben az idealizmussal, amely kétségbevonja, hogy a világot es a világ törvényszerűségeit megismerhetjük, mely nem hisz ismereteink megbízhatóságában, nem ismer el objektív igazságot és azt tartja, hogy a világ teli van «magukbanvaló dolgokkal (Dinge an sich)», amiket a tudomány soha meg nem ismerhet, — a marxizmus filozófiai materializmusa abból indul ki, hogy a világ és törvényszerűségei igenis megismerhetők, hogy a természet törvényeiről való ismereteink, a tapasztalat, a gyakorlat ellenőrzése mellett, megbízható ismeretek, melyek objektív igazságok jelentőségével bírnak, hogy meg nem ismerhető dolgok a világon nincsenek, legfeljebb olyanok, amelyeket eddig még nem ismertünk meg, de a tudomány és a gyakorlat segítségével a jövőben ezeket is fel fogjuk deríteni és meg fogjuk ismerni.

Kantnak és más idealistáknak a világ meg nem ismerhetőségéről és a meg nem ismerhető «magukbanvaló dolgokról» szóló tanítását kritizálva és a materializmusnak ismereteink megbízhatóságáról szóló ismert tételét védelmezve, Engels a következőket írja:

«...A legdöntőbb cáfolata ennek, mint minden más filozófiai szeszélynek, a gyakorlat, vagyis a kísérlet és az ipar. Ha valamely természeti folyamat helyességét azzal tudjuk bebizonyítani, hogy magunk is megcsináljuk, feltételeiből létrehozzuk és azonkívül még céljaink szolgálatába is állítjuk, úgy vége van a kanti felfoghatatlan „magában való dolognak". Ilyen „magukban való dolgok"

* *Lenin.* Materializmus és empiriokriticizmus. 333. old.
** Ugyanott, 140—142. old.
*** Ugyanott, 361. old.
**** Ugyanott, 148. old

voltak a növényi és állati testben termelt vegyi anyagok mindaddig, amíg a szerves vegytan egyiket a másik után nem kezdte előállítani. Ezzel a «magában való dolog» nekünk való dologgá lett, mint például a festőbuzér festőanyaga, az alizarin, amelyet többé nem a mezőkön, a buzér gyökereiben termelünk, hanem sokkal olcsóbban és egyszerűbben kátrányból állítunk elő. Kopernikus naprendszere háromszáz éven keresztül feltevés volt, oly feltevés, amelynek igaz voltára százszoros, ezerszeres pénzt lehetett tenni, de mégis csak feltevés. De amikor Leverrier azokból az adatokból, melyeket ez a rendszer nyujtott, nemcsak azt számította ki, hogy szükségképpen lennie kell egy ismeretlen bolygónak, hanem még azt a helyet is kiszámította, ahol ennek a bolygónak az égbolton állnia kell és amikor Galle ezt a bolygót valóban meg is találta — ekkor Kopernikus rendszere bebizonyosult» *(K. Marx.* Válogatott művek. 1. köt. 330. old.)*.

Lenin, Bogdánovot, Bazárovot, Juskévicset és Machnak más követőit fideizmussal vádolva és a materializmusnak azt az ismert tételét védelmezve, hogy a természeti törvényszerűségről való tudományos ismereteink megbízhatók, hogy a tudományok törvényei objektív igazságok, ezt mondja:

«... A jelenkori fideizmus egyáltalán nem veti el a tudományt; csak a tudomány „túlzott igényeit", éppen az objektív igazságra tartott igényt veti el. Ha van objektív igazság (ahogy a materialisták gondolják), ha csakis a természettudomány képes feltárni előttünk az objektív igazságot, midőn a külső világot az emberi „tapasztalatban" visszatükrözi, ezzel feltétlenül elvetettünk mindennemű fideizmust» *(Lenin* Művei. XIII. 102. old.)**.

Ezek röviden a marxizmus filozófiai materializmusának jellemző vonásai.

Könnyű megérteni, milyen óriási jelentőségű a filozófiai materializmus tételeinek kiterjesztése a társadalmi élet tanulmányozására, a társadalom történetének tanulmányozására, milyen óriási jelentőségű ezeknek a tételeknek alkalmazása a társadalom történetére, a proletariátus pártjának gyakorlati tevékenységére.

Ha a természeti jelenségek kapcsolata és egymástól való kölcsönös függésük a természet fejlődésének törvényszerűsége, akkor ebből fo-

* *Engels.* Feuerbach II fejezet. 25—26. old., vagy. *Marx:* Válogatott művek. 1. köt 399. old.

** *Lenin.* Materializmus és empiriokriticizmus. 119. old.

lyik, hogy a társadalmi élet jelenségeinek kapcsolata és egymástól való kölcsönös függése — szintén nem véletlen, hanem a társadalom fejlődésének törvényszerűsége.

Tehát, a társadalmi élet, a társadalom története megszűnik «véletlenek» halmaza lenni, mert a társadalom története a társadalom törvényszerű fejlődésének jellegét nyeri, a társadalom történetének tanulmányozása pedig tudománnyá válik.

Tehát, a proletariátus pártjának gyakorlati tevékenységét nem «kiváló személyiségek» jámbor óhajaira, nem az «ész» vagy az «általános erkölcs» követelményeire és más effélékre, hanem a társadalmi fejlődés törvényszerűségeire, e törvényszerűségek tanulmányozására kell alapítani.

Továbbá, ha a világ megismerhető s ismereteink a természet fejlődésének törvényeiről megbízható ismeretek, melyek objektív igazságok jelentőségével bírnak — akkor ebből az következik, hogy a társadalmi élet, a társadalom fejlődése szintén megismerhető, és a társadalom fejlődésének törvényeiről szóló tudomány adatai megbízható adatok, melyek objektív igazság jelentőségével bírnak.

Tehát, a társadalom történetéről szóló tudomány, a társadalmi élet jelenségeinek minden bonyolultsága mellett is, éppoly exakt tudománnyá válhat, mint mondjuk a biológia, olyan tudománnyá, mely a társadalmi fejlődés törvényeit fel tudja használni gyakorlati alkalmazás céljaira.

Tehát, a proletariátus pártjának gyakorlati tevékenységét nem véletlen indító okok, hanem a társadalmi fejlődés törvényei, a belőlük levont gyakorlati következtetések kell, hogy irányítsák.

Tehát, a szocializmus az emberiség jobb jövőjéért való ábrándozásból tudománnyá válik.

Tehát, a tudomány és a gyakorlati tevékenység kapcsolata, az elmélet és a gyakorlat kapcsolata, ezeknek egysége — a proletariátus pártjának vezércsillaga.

Továbbá, ha a természet, a lét, az anyagi világ elsődleges, a tudat a gondolkodás viszont másodlagos, leszármazott valami, ha az anyagi világ objektív valóság, amely az emberek tudatától függetlenül létezik, a tudat pedig csak ennek az objektív valóságnak a visszatükrözése, — akkor ebből az következik, hogy a társadalom anyagi élete, léte ugyancsak elsődleges, szellemi élete pedig csak másodlagos, leszármazott, hogy a társadalom anyagi élete objektív valóság, amely az emberek akaratától függetlenül létezik, a társadalom szellemi élete pedig ennek az objektív valóságnak, a létnek visszatükröződése.

Tehát, a társadalom szellemi élete alakulásának forrását, a tár-

sadalmi eszmék, társadalmi elméletek, politikai nézetek, politikai intézmények keletkezésének forrását nem magukban ezekben az eszmékben, elméletekben, nézetekben, politikai intézményekben kell keresni, hanem a társadalom anyagi életének körülményeiben, a társadalmi létben, amelynek ezek az eszmék, elméletek, nézetek stb. tükröződései.

Tehát, ha a társadalom történetének különböző korszakaiban különböző társadalmi eszméket, elméleteket, nézeteket, politikai intézményeket találunk, ha a rabszolgarendszerben bizonyos fajta társadalmi eszmékkel, elméletekkel, nézetekkel, politikai intézményekkel találkozunk, a feudális rendszerben viszont másmilyenekkel és a kapitalista rendszerben ismét másokkal, akkor ennek magyarázatát nem maguknak az eszméknek, nézeteknek, politikai intézményeknek a «természete», «sajátossága» adja meg, hanem a társadalom anyagi életének körülményei, melyek a társadalmi fejlődés különböző korszakaiban különbözők.

Amilyen a társadalom léte, amilyenek a társadalom anyagi életének feltételei, olyanok eszméi, elméletei, politikai nézetei, politikai intézményei.

Ezzel kapcsolatban Marx ezt mondja:

«Nem az emberek tudata az, ami létüket, hanem megfordítva, társadalmi létük az, ami tudatukat meghatározza» *(K. Marx.* Válogatott művek. I. köt. 269. old.)*.

Tehát, a proletariátus pártjának, ha nem akar tévedni a politikában és a hiú ábrándozók sorsára jutni, tevékenységében nem az «emberi ész» elvont «elveiből» kell kiindulnia, hanem a társadalom anyagi életének konkrét viszonyaiból, mint a társadalmi fejlődés döntőtényezőjéből, nem a «nagy emberek» jámbor óhajaiból, hanem a társadalom anyagi élete fejlődésének reális szükségleteiből.

Hogy az utópisták, köztük a narodnyikok, anarchisták és eszerek elbuktak, annak többek közt az a magyarázata, hogy nem ismerték el a társadalom anyagi életkörülményeinek vezérszerepét a társadalom fejlődésében, és idealizmusba esve, gyakorlati tevékenységüket nem a társadalom anyagi élete fejlődésének szükségleteire építették, hanem azoktól függetlenül és azok ellenére, a társadalom reális életétől elszakadt «ideális elgondolások» és «mindent átfogó tervezetek» alapjára.

---

* *Marx* előszava A politikai gazdaságtan bírálatához c. műhöz. *Marx.* Válogatott művek. I köt. 327. old.

A marxizmus-leninizmus ereje és életrevalósága éppen abban rejlik, hogy gyakorlati tevékenységében mindíg a társadalom anyagi élete fejlődésének szükségleteire támaszkodik és sohasem szakad el a társadalom reális életétől.

Marx szavaiból azonban korántsem következik az, hogy a társadalmi eszméknek, elméleteknek, politikai nézeteknek, politikai intézményeknek nincs jelentőségük a társadalmi életben, hogy nem gyakorolnak visszahatást a társadalmi létre, a társadalom anyagi életkörülményeinek fejlődésére. Mi eddig csak a társadalmi eszmék, elméletek, nézetek, politikai intézmények *eredetéről, keletkezéséről* beszéltünk, arról, hogy a társadalom szellemi élete a társadalom anyagi életének körülményeit tükrözi vissza. Ami a társadalmi eszmék, elméletek, nézetek, politikai intézmények *jelentőségét,* azok történelmi *szerepét illeti,* a történelmi materializmus nemcsak nem tagadja, ellenkezőleg: hangsúlyozza azoknak fontos szerepét és jelentőségét a társadalom életében, a társadalom történetében.

A társadalmi eszmék és elméletek különbözők. Vannak régi eszmék és elméletek, amelyek már idejüket múlták s a társadalom hanyatló erőinek érdekeit szolgálják. Ezeknek a jelentősége az, hogy gátolják a társadalom fejlődését, előrehaladását. És vannak új, haladó eszmék és elméletek, amelyek a társadalom haladó erőinek érdekeit szolgálják. Ezeknek a jelentősége az, hogy megkönnyítik a társadalom fejlődését, előrehaladását, mégpedig annál nagyobb jelentőségre tesznek szert, mennél pontosabban tükrözik vissza a társadalmi anyagi élet fejlődésének szükségleteit.

Új társadalmi eszmék és elméletek csak akkor keletkeznek, ha a társadalom anyagi életének fejlődése a társadalom elé új feladatokat állított. De ha már létrejöttek, igen komoly erővé válnak, amely megkönnyíti a társadalom anyagi életének fejlődése által felvetett új feladatok megoldását, megkönnyíti a társadalom előrehaladását. Éppen ebben mutatkozik meg az új eszmék, új elméletek, új politikai nézetek, új politikai intézmények óriási szervező, mozgósító és átalakító jelentősége. Új társadalmi eszmék és elméletek éppen azért jöttek létre, mert a társadalomnak szüksége van rájuk, mert szervező, mozgósító és átalakító munkájuk nélkül a társadalom anyagi életének fejlődése során megérett feladatok megoldása *lehetetlen.* Az új társadalmi eszmék és elméletek, miután a társadalom anyagi életének fejlődése által felvetett új feladatok alapján létrejöttek, utat törnek maguknak, a néptömegek közkincsévé válnak, mozgósítják őket, megszervezik őket a társadalom hanyatló erői elleni harcra, s ilymódon

megkönnyítik a társadalom hanyatló erőinek megdöntését, melyek a társadalom anyagi életének fejlődését gátolják.

Ilymódon a társadalmi eszmék, elméletek, politikai intézmények, miután a társadalom anyagi élete, a társadalmi lét fejlődése által megérlelt feladatok alapján keletkeztek, utóbb maguk is visszahatnak a társadalmi létre, a társadalom anyagi életére, megteremtve azokat a feltételeket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a társadalom anyagi élete által megérlelt feladatok megoldása betetőzést nyerjen s a társadalom további fejlődése lehetségessé váljék.

Ezzel kapcsolatban Marx ezt mondja:

«Az elmélet, mihelyt a tömegekbe behatol, anyagi erővé válik» (*K. Marx* és *F. Engels* Művei. I. köt. 406. old.)*.

Tehát: a proletariátus pártjának, hogy a társadalom anyagi életviszonyaira befolyást gyakorolhasson s azok fejlődését, javulását meggyorsíthassa, olyan társadalmi elméletre, olyan társadalmi eszmére kell támaszkodnia, amely helyesen tükrözi vissza a társadalom anyagi élete fejlődésének szükségleteit és ennek folytán a nép széles tömegeit tudja mozgásba hozni, mozgósítani s belőlük a proletárpárt nagy hadseregét megszervezni, amely hadsereg kész a reakció erőit szétverni és a társadalom haladó erői számára utat törni.

Az «ökonomisták» és mensevikek bukásának többek között az a magyarázata, hogy nem ismerték el a haladó elmélet, a haladó eszme mozgósító, szervező és átalakító szerepét és vulgáris materializmusba esve, azok szerepét szinte nullára redukálták és következésképpen a pártot passzivitásra, pangásra kárhoztatták.

A marxizmus-leninizmus ereje és életrevalósága az, hogy haladó elméletre támaszkodik, amely helyesen tükrözi vissza a társadalmi anyagi élet fejlődésének szükségleteit, hogy az elméletet az azt megillető magaslatra emeli és kötelességének tartja az elmélet mozgósító, szervező és átalakító erejét maradéktalanul kihasználni.

Így felel a történelmi materializmus arra a kérdésre, hogy milyen viszonyban vannak egymással a társadalmi lét és társadalmi tudat, az anyagi élet fejlődési feltételei és a társadalom szellemi életének fejlődése.

3. *A történelmi materializmus.*

Hátramarad még a kérdés: mit kell értenünk a történelmi materializmus szempontjából «a társadalom anyagi életének feltételein»

* *Marx.* A hegeli jogbölcselet kritikájához. Bevezetés (1843). Lásd *Marx—Engels.* Gesamtausgabe. Első rész. I. köt. 614. old.

amelyek végeredményben a társadalom arculatát, eszméit, nézeteit, politikai intézményeit stb. meghatározzák.

Voltaképpen mi az: «a társadalom anyagi életének feltételei», mik az ismertető vonásai?

Kétségtelen, hogy a «társadalom anyagi életének feltételei» fogalmába beletartozik mindenekelőtt a társadalmat környező természet, a földrajzi környezet, mely a társadalom anyagi életének egyik szükségszerű és állandó feltétele és természetesen befolyást gyakorol a társadalom fejlődésére. Milyen szerepe van a földrajzi környezetnek a társadalom fejlődésében? Nem a földrajzi környezet-e az a fő erő, amely a társadalom arculatát, az emberek társadalmi rendszerének jellegét és az áttérést az egyik rendszerről a másikra meghatározza?

A történelmi materializmus e kérdésre nemmel felel.

Elvitathatatlan, hogy a földrajzi környezet a társadalom fejlődésének egyik állandó és szükségszerű feltétele és hogy az, természetesen, befolyásolja a társadalom fejlődését — gyorsítja vagy lassítja a társadalom fejlődésének menetét. Befolyása azonban nem döntő, mert a társadalom változása és fejlődése hasonlíthatatlanul gyorsabban megy végbe, mint a földrajzi környezet változása és fejlődése Háromezer év lefolyása alatt Európában három különböző társadalmi rendszer adta át a helyét új, más rendszernek: az ősközösség, a rabszolgarendszer és a feudális rendszer, sőt Európa keleti részében, a Szovjetunióban, négy társadalmi rendszer váltotta fel egymást ez alatt az idő alatt. Ugyanakkor Európa földrajzi viszonyai ez alatt az idő alatt vagy semmit sem vagy olyan jelentéktelen mértékben változtak, hogy a földrajz erről még csak beszélni sem tartja érdemesnek. S ez érthető is. Ahhoz, hogy a földrajzi környezet valamennyire is komoly változásokon menjen át, millió évek kellenek, míg az emberek társadalmi rendszerének leggyökeresebb változásaihoz is elegendő néhány száz vagy egy-két ezer év.

Ebből tehát az következik, hogy a földrajzi környezet nem lehet a társadalmi fejlődés fő, *döntő* oka, mert az, ami tíz- meg tízezer éven át csaknem teljesen változatlanul marad, nem lehet fő oka annak a fejlődésnek, amely néhány száz év alatt gyökeres változásokon megy át.

Ugyancsak kétségtelen, hogy a népesség gyarapodása, a lakosság ilyen vagy olyan sűrűsége szintén beletartozik a «társadalom anyagi életfeltételeinek» fogalmába, mert az ember a társadalom anyagi életfeltételeinek szükségszerű eleme s a társadalomnak bármily anyagi élete lehetetlen, ha nincs jelen az embereknek legalább is egy bizo-

nyos minimális száma. Vajjon nem a népesség növekedése-e az a fő erő, mely az emberek társadalmi rendszerének jellegét meghatározza?

A történelmi materializmus erre a kérdésre nemmel felel.

A népesség növekedése, természetesen, befolyást gyakorol a társadalom fejlődésére, könnyíti vagy lassítja a társadalom fejlődését, de nem lehet a társadalom fejlődésének fő tényezője és befolyása a társadalom fejlődésére nem lehet *döntő* befolyás, mert a népesség gyarapodása egymagában nem adja meg a kulcsot annak megmagyarázásához, hogy valamely adott társadalmi rendszert miért éppen ez az új rendszer és nem valami más rendszer váltja fel, hogy az ősközösség rendszerét miért éppen a rabszolgarendszer, a rabszolgarendszert miért éppen a feudális, a feudális rendszert miért éppen a polgári és nem valamilyen más rendszer váltja fel?

Ha a népesség növekedése volna a társadalmi fejlődés meghatározó tényezője, akkor a népesség nagyobb sűrűségének okvetlenül megfelelően magasabb típusú társadalmi rendszert kellene életre hívnia. A valóságban azonban nem ezt látjuk. A lakosság sűrűsége Kínában négyszer akkora, mint az Amerikai Egyesült Államokban, és mégis, az Egyesült Államok a társadalmi fejlődés szempontjából magasabb fokon áll, mint Kína, mert Kínában még félfeudális rendszer uralkodik ugyanakkor, amikor az Egyesült Államok már régen elérte a kapitalizmus fejlődésének legmagasabb fokát. A lakosság sűrűsége Belgiumban 19-szer nagyobb, mint az Egyesült Államokban és 26-szor nagyobb, mint a Szovjetunióban, és mégis, az Egyesült Államok a társadalmi fejlődés szempontjából magasabb fokon áll, mint Belgium, viszont Belgium egy egész történelmi korszakkal áll a Szovjetunió mögött, mert Belgiumban még a kapitalista rendszer uralkodik ugyanakkor, amikor a Szovjetunió már végzett a kapitalizmussal és megteremtette a szocialista rendszert.

De ebből az következik, hogy a népesség növekedése a társadalom fejlődésében nem az a fő erő és nem is lehet az a fő erő, amely a társadalmi rendszer jellegét, a társadalom arculatát *meghatározza.*

a) Hol találjuk hát meg a társadalom anyagi életfeltételeinek rendszerében azt a fő erőt, amely a társadalom arculatát, a társadalmi rendszer jellegét, a társadalomnak egyik rendszerből a másikba fejlődését meghatározza?

Ezt az erőt a történelmi materializmus az emberek létéhez szükséges *életfenntartási eszközök megszerzésének módjában,* a társadalom életéhez és fejlődéséhez elengedhetetlen *anyagi javak* — élelem,

ruházat, lábbeli, lakás, fűtőanyag, termelési eszközök stb. — *termelésének módjában* látja.

Ahhoz, hogy éljünk, élelemre, ruházatra, lábbelire, lakásra, tüzelőre stb van szükségünk, ahhoz, hogy ezek az anyagi javak rendelkezésünkre álljanak, termelnünk kell azokat, termelésükhöz viszont termelési eszközök szükségesek, amelyek segítségével az emberek élelmet, ruházatot, lábbelit, lakást, fűtőanyagot stb termelnek, érteni kell ezeknek az eszközöknek a termeléséhez es tudni kell bánni velük.

A *termelési eszközök*, melyek segítségével az anyagi javak termelése végbemegy, az *emberek*, akik a termelési eszközöket mozgásba hozzák, s *termelési tapasztalataik* és *ügyességük* segítségével az anyagi javak termelését megvalósítják — mindezek az elemek együttvéve a társadalom *termelőerői*.

A termelőerők azonban a termelésnek, a termelési módnak csak egyik oldalát adják, azt, amelyik az embereknek az anyagi javak termelésére felhasznált természeti tárgyakhoz és erőkhöz való viszonyát fejezi ki. A termelés másik oldalát, a termelési mód másik oldalát, az embereknek a termelés folyamán kialakuló egymáshoz való viszonyai, az emberek *termelési viszonyai* adják. Az emberek a természettel vívott harcukat és a természetnek anyagi javak termelésére való kihasználását nem egymástól elszigetelten folytatják, nem mint egymástól elszakadt egyes emberek, hanem közösen, csoportokban, társadalmakban. Ezért a termelés mindig és minden körülmények között *társadalmi* termelés. Az anyagi javak termelésének megvalósítása során az emberek a termelésen belül egymás között ilyen vagy amolyan kölcsönös viszonyokat, ilyen vagy amolyan termelési viszonyokat létesítenek. Ezek a viszonyok lehetnek kizsákmányolástól szabad emberek együttműködésének és kölcsönös segítségnek viszonyai, lehetnek az uralkodás és alávetettség viszonyai, és végül lehetnek átmeneti viszonyok a termelési viszonyok egyik formájából a másikba. De bármilyen is a termelési viszonyok jellege, azok — mindig és bármiféle rendszer mellett — éppolyan elengedhetetlen elemei a termelésnek, mint a társadalom termelőerői.

«A termelésben — mondja Marx — az emberek nemcsak a természetre hatnak, hanem egymásra is. Csak úgy termelnek, hogy meghatározott módon együttműködnek és tevékenységeiket kicserélik egymással. Hogy termelhessenek, meghatározott vonatkozásokba és viszonyokba lépnek egymással és behatásuk a természetre, termelésük, csak ezek között a társadalmi vonatkozások

és viszonyok között folyik le» (*K. Marx* és *F. Engels* Művei. V. köt. 429. old.)*.

Következésképpen a termelés, a termelési mód magában foglalja mind a társadalom termelőerőit, mind az emberek termelési viszonyait s ezek egységét testesíti meg az anyagi javak termelésének folyamatában.

b) A termelés *első sajátossága*, hogy sohasem reked meg hosszú időre egy ponton, hanem mindig változó és fejlődő állapotban van, s a termelési módban beállt változások elkerülhetetlenül maguk után vonják az egész társadalmi rendnek, a társadalmi eszméknek, politikai nézeteknek, politikai intézményeknek megváltozását, előidézik az egész társadalmi és politikai berendezésnek átépítését A fejlődés különböző fokain az emberek különböző termelési módokat alkalmaznak, vagy egyszerűbben szólva: különböző életmódot folytatnak. Az ősközösségben egy bizonyos termelési mód uralkodik, a rabszolgaság korában másféle mód, a feudalizmus idején ismét másféle és így tovább. Ennek megfelelően az emberek társadalmi rendszere, szellemi élete, nézetei, politikai intézményei szintén különbözők.

Amilyen a társadalom termelési módja, olyan, alapjában véve, maga a társadalom is, olyanok eszméi és elméletei, politikai nézetei és intézményei.

Vagy egyszerűbben szólva: amilyen az emberek életmódja, olyan a gondolkodásmódjuk is.

Ez azt jelenti, hogy a társadalom fejlődésének története mindenekelőtt a termelés fejlődésének története, a századok során egymást felváltó termelési módok története, a termelőerők és az emberek termelési viszonyai fejlődésének története.

Tehát, a társadalmi fejlődés története egyúttal maguknak az anyagi javak termelőinek története is, a termelési folyamat fő erejét kitevő dolgozó tömegek története, akik a társadalom létfenntartásához szükséges anyagi javak termelését megvalósítják.

Tehát, a történettudomány ha valóban tudomány akar lenni, nem vezetheti vissza többé a társadalmi fejlődés történetét a királyok és hadvezérek, országok «meghódítóinak» és «leigázóinak» tetteire, hanem elsősorban az anyagi javak termelőinek történetével, a dolgozó tömegek történetével, a népek történetével kell foglalkoznia

Tehát, a társadalom történetét szabályozó törvények tanulmányozásának kulcsát nem az emberek fejében, nem a társadalom nézetei-

* *Marx*. Válogatott művek 1. köt 226. old., vagy: *Marx*. Bérmunka és tőke. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 4. sz.) Szikra 1948. 25. old.

ben és eszméiben kell keresni, hanem abban a termelési módban, melyet a társadalom az egyes adott történelmi korszakokban a gyakorlatban alkalmaz — a társadalom gazdasági életében.

Tehát, a történettudomány fő feladata a termelés törvényeinek, a termelőerők és termelési viszonyok fejlődési törvényeinek, a társadalom gazdasági fejlődése törvényeinek tanulmányozása és felderítése.

Tehát, a proletariátus pártjának, ha valóságos párt akar lenni, mindenekelőtt a termelés fejlődése, a társadalom gazdasági fejlődése törvényeinek ismeretét kell elsajátítania.

Tehát, a proletariátus pártjának, ha nem akar tévedni a politikában, mind programja felépítésében, mind gyakorlati tevékenységében, mindenekelőtt a termelés fejlődésének törvényeiből, a társadalom gazdasági fejlődésének törvényeiből kell kiindulnia.

c) A termelés *második sajátossága* az, hogy a termelés változása és fejlődése mindig a termelőerők változásával és fejlődésével, mindenekelőtt a termelési eszközök változásával és fejlődésével kezdődik. A termelőerők tehát a termelésnek legmozgékonyabb, legforradalmibb elemei. Először megváltoznak és fejlődnek a társadalom termelőerői, s csak azután, ezektől a változásoktól *függően* és azoknak *megfelelően*, változnak az emberek termelési viszonyai, gazdasági viszonyai. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a termelési viszonyok nem hatnak ki a termelőerők fejlődésére, s hogy ez utóbbiak nem függnek az előbbiektől. A termelési viszonyok fejlődése a termelőerők fejlődésétől függ ugyan, de a termelési viszonyok a maguk részéről befolyással vannak a termelőerők fejlődésére, gyorsítják vagy lassítják azt. Ezen a ponton meg kell jegyezni, hogy a termelési viszonyok nem maradhatnak el nagyon sokáig a termelőerők növekedése mögött, nem állhatnak sokáig azzal ellentmondásban, mert a termelőerők teljes mértékben csak akkor fejlődhetnek, ha a termelési viszonyok megfelelnek a termelőerők jellegének és állapotának és teret engednek a termelőerők fejlődésének. Ezért bármennyire elmaradnak a termelési viszonyok a termelőerők fejlődése mögött előbb vagy utóbb összhangba kell jönniök — és valóban összhangba is jönnek — a termelőerők fejlődésének színvonalával, a termelőerők jellegével. Ellenkező esetben a termelés rendszerében a termelőerők és a termelési viszonyok egységének gyökeres felborulása, szakadás, a termelés válsága, a termelőerők pusztulása állna be a termelés egészében.

Példái annak, hogy a termelési viszonyok jellege nem felel meg a termelőerőknek, hogy konfliktus van közöttük: a gazdasági válságok a kapitalista országokban, ahol a termelési eszközöknek kapitalista magántulajdona kiáltó ellentétben van a termelési folyamat

társadalmi jellegével, a termelőerők jellegével. Ennek az ellentétnek a következményei a gazdasági válságok, melyek a termelőerők pusztulásához vezetnek, maga ez az ellentét pedig gazdasági alapja a szociális forradalomnak, amelynek rendeltetése az, hogy a letező termelési viszonyokat megdöntse és új, a termelőerők jellegének megfelelő termelési viszonyokat teremtsen.

És viszont: annak, hogy a termelési viszonyok teljesen megfelelnek a termelőerők jellegének, példája a szocialista népgazdaság a Szovjetunióban, ahol a termelési eszközök társadalmi tulajdona teljes összhangban van a termelés folyamatának társadalmi jellegével és ahol ennek következtében sem gazdasági válságok, sem a termelőerők pusztulása nem fordul elő.

A termelőerők tehát nemcsak legmozgékonyabb és legforradalmibb elemei a termelésnek, hanem egyúttal azok az elemei is, amelyek a termelés fejlődését meghatározzák. Amilyenek a termelőerők, olyannak kell lenniök a termelési viszonyoknak is.

Míg a termelőerők állapota arra a kérdésre ad választ, hogy milyen termelési eszközök segítségével termelik az emberek a szükséges anyagi javakat, a termelési viszonyok állapota már egy másik kérdésre ad feleletet: arra, hogy kinek a birtokában vannak a *termelési eszközök* (a föld, az erdők, vizek, bányák, nyersanyagok, munkaeszközök, üzemi épületek, közlekedési eszközök stb.), hogy azokkal ki rendelkezik: az egész társadalom-e vagypedig egyes személyek, csoportok, osztályok, akik azokat más személyek, csoportok, osztályok kizsákmányolására használják fel.

A termelőerők fejlődésének sematikus vázlata a legrégibb időktől napjainkig a következő: áttérés a durva kőszerszámtól az íjra és a nyílra és ezzel kapcsolatban, áttérés a vadászéletről egyes állatok megszelídítésére és a kezdetleges állattenyésztésre; áttérés a kőszerszámokról fémszerszámokra (vasfejsze, vaseke stb.) és ennek megfelelően áttérés a növénytermelésre és földművelésre; az anyagok feldolgozására szolgáló fémszerszámok további tökéletesítése, a kovácsfujtató bevezetése, áttérés a fazekasságra és ennek megfelelően a mesterségek kifejlődése, a mesterségek elválása a földműveléstől, önálló kézművesipar, majdpedig manufaktúra kifejlődése; áttérés a termelés kézművesipari eszközeiről a gépre és a kézműves- és manufaktúratermelésnek gépiparrá való átalakulása, áttérés a gépek rendszerére és a modern, gépekkel berendezett nagyipar megjelenése. Ez az általános, távolról sem teljes képe annak a fejlődésnek, amelyen a társadalom termelőerői az emberiség történetének folyamán keresztülmentek. Érthető, hogy a termelési eszközök fejlődése és tökéletesedése nem az

emberektől függetlenül ment végbe, hanem azoknak az embereknek a műve, akiknek a termeléshez közük volt: következőleg, a termelési eszközök változásával és fejlődésével együtt változott és fejlődött az ember is mint a termelőerők legfontosabb eleme, változtak és fejlődtek termelési tapasztalatai. ügyessége a munkában, hozzáértése a termelési eszközök alkalmazása terén.

Ahogy a történelem folyamán változtak és fejlődtek a társadalom termelőerői, úgy változtak és fejlődtek az emberek termelési viszonyai, gazdasági viszonyaik.

A történelem a termelési viszonyoknak öt *alap*típusát ismeri, ezek: ősközösség, rabszolgaság, feudalizmus, kapitalizmus és szocializmus.

Az ősközösségben a termelési viszonyok alapja a termelési eszközök társadalmi tulajdona. Ez alapjában összhangban van e korszak termelőerőinek jellegével. Kőszerszámokkal, majd később íjjal és nyíllal lehetetlen volt egyedül harcot folytatni a természeti erők és a vadállatok ellen. Ha gyümölcsöt akartak szedni az erdőben vagy halászni a folyóban vagy valamilyen lakóhelyet építeni — az emberek kénytelenek voltak közösen dolgozni, hacsak nem akartak az éhhalálnak, a vadállatoknak vagy a szomszédos emberközösségeknek áldozatul esni. A közös munka a termelési eszközöknek, valamint a munka termékeinek közös tulajdonához vezet. A termelési eszközök magántulajdonának fogalmát itt még nem ismerik, legfeljebb a személyes tulajdont bizonyos munkaszerszámokra, amelyek egyúttal védőfegyverül szolgálnak a vadállatok elleni küzdelemben. Sem kizsákmányolás, sem osztályok még nincsenek.

A rabszolgarendszerben a termelési viszonyoknak az az alapja, hogy nemcsak a termelési eszközök vannak a rabszolgatartó tulajdonában, hanem a termelésben dolgozó rabszolgák is, akiket gazdájuk szabadon adhat-vehet, megölhet, mint a barmot. A termelés ilyen viszonyai alapjában megfelelnek a termelőerők állapotának az illető korszakban. Kőszerszámok helyett most már fémszerszámok álltak az emberek rendelkezésére, a nyomorúságos és kezdetleges vadászgazdaság helyét, amely sem az állattenyésztést, sem a földművelést nem ismerte, az állattenyésztés, a földművelés, a kézműves mesterségek s a termelés ez ágai közti munkamegosztás foglalta el. Lehetségessé vált a termékek kicserélése az egyes személyek és társadalmak között, a javak felhalmozása egyes emberek kezében: s valóban meg is történt a termelési eszközök felhalmozódása a társadalom kisebbségének kezében; lehetségessé vált, hogy a kisebbség leigázza a többséget és rabjává tegye. A termelési folyamatban már nem a társadalom

összes tagjainak közös és szabad munkáját látjuk, most már a nemdolgozó rabszolgatartók által kizsákmányolt rabok kényszermunkája uralkodik. Ennek következtében a termelési eszközök, valamint a munka termékei sincsenek már közös tulajdonban. A közös tulajdon helyébe a magántulajdon lépett. Ebben a rendszerben a rabszolgatartó az első és teljesjogú tulajdonos.

Gazdagok és szegények, kizsákmányolók és kizsákmányoltak, teljesjoguak és jogfosztottak — és kíméletlen osztályharc közöttük: ez a képe a rabszolgarendszernek.

A feudális rend termelési viszonyainak alapja az, hogy a termelési eszközök a feudális úr tulajdonában vannak, viszont a termelésben dolgozók, a jobbágyok nincsenek egészen tulajdonában. A jobbágyot a feudális úr már nem ölheti meg, de adhatja-veheti A feudális tulajdon mellett, a parasztnak és kézművesnek is van egyéni tulajdona: vannak termelési eszközei és van magángazdasága, amely személyes munkáján alapszik A termelés viszonyai alapjában megfelelnek a termelőerők állapotának az adott korszakokban. A vasöntés és vasfeldolgozás további tökéletesedése; a vaseke és a szövőszék elterjedése; a földművelés, konyhakertészet, szőlőművelés, tejgazdaság további fejlődése; a kézművesműhelyek mellett manufaktúraüzemek megjelenése — ezek a termelőerők állapotának jellemző vonásai

Az új termelőerők a dolgozótól bizonyos termelési kezdeményezést, hajlandóságot a munkára, érdekeltséget a munkában követelnek Ezért a feudális úr lemond a rabszolgáról, aki nem érdekelt a munkában, akinek semminemű termelési kezdeményezése nincsen A feudális földesúrnak előnyösebb jobbágyot tartani, akinek saját gazdasága, saját termelési eszközei vannak és aki bizonyos mértékben érdekelt abban a munkában, amely szükséges a föld megműveléséhez és ahhoz, hogy termése egy részét a feudális földesúrnak természetben beszolgáltassa.

Itt a magántulajdon további fejlődésen megy át. A kizsákmányolás majdnem olyan kegyetlen, mint a rabszolgarendszerben, alig enyhébb annál. A feudális rendszer fő jellemvonása az osztályharc a kizsákmányolók és kizsákmányoltak között

A kapitalista rendszerben a termelési viszonyok alapja a termelési eszközök kapitalista tulajdona, amely azonban nem terjed ki a termelésben dolgozókra, a bérmunkásokra, akiket a kapitalista sem meg nem ölhet, sem el nem adhat, minthogy azok szabadok és személyükben függetlenek, a termelési eszközöktől azonban meg vannak fosztva, úgyhogy, ha nem akarnak éhenhalni, kénytelenek munkaerejüket a kapitalistának eladni s a kizsákmányolás jármát nyakukba venni. A

termelési eszközök kapitalista tulajdona mellett másfajta tulajdon is van — és a kapitalizmus első idejében széles mérveket ölt — a jobbágyi függőségtől felszabadult paraszt és kézműves termelési eszközökben való magántulajdona, amely személyes munkáján alapszik. A kézművesműhelyek és manufaktúraüzemek helyére óriási, gépekkel felszerelt gyárak léptek. A kezdetleges paraszti termelő szerszámokkal megművelt nemesi birtokok helyét a mezőgazdasági technika alapján vezetett és mezőgazdasági gépekkel felszerelt kapitalista nagyüzemek foglalták el.

Az új termelőerők azt követelik, hogy a termelésben dolgozók műveltebbek és értelmesebbek legyenek, mint az elmaradt és tudatlan jobbágyok, hogy meg tudják érteni a gépek szerkezetét és helyesen kezeljék azokat. Ezért a tőkéseknek előnyösebb a jobbágyság béklyóiból felszabadított bérmunkással dolgoztatni, aki eléggé művelt ahhoz, hogy helyesen kezelje a gépet.

A kapitalizmus azonban, miután a termelőerőket roppant mértékben kifejlesztette, számára megoldhatatlan ellentmondásokba bonyolódott. Egyre több és több árut termelve, s az áruk árát egyre csökkentve, a kapitalizmus kiélesíti a versenyt, romlásba juttatja a kis- és középmagántulajdonosok tömegét, proletárokká változtatja őket és csökkenti vásárlóerejüket, minek következtében a termelt áruk értékesítése lehetetlenné válik. Ugyanakkor a termelés kiszélesítésével és azzal, hogy óriási gyáraiban a munkások millióit gyűjti egybe, a kapitalizmus a termelési folyamatnak társadalmi jelleget ad és ezzel saját alapjait ássa alá, mert a termelés folyamatának társadalmi jellege a termelési eszközök társadalmi tulajdonát követeli, azonban a termelési eszközök tulajdona magánkapitalista jellegű marad, ami összeegyeztethetetlen a termelés folyamatának társadalmi jellegével.

Ez a kibékíthetetlen ellentmondás a termelőerők jellege és a termelési viszonyok között az időnként visszatérő túltermelési válságokban nyilatkozik meg, mikor a kapitalisták, nem találva vásárlóképes keresletet — hiszen a lakosság nagy tömegét ők maguk juttatták tönkre —, kénytelenek termékeiket elégetni, kész áruikat megsemmisíteni, a termelést szüneteltetni, termelőerőket pusztítani, s ugyanakkor a lakosság milliói munkanélküliségre és éhségre vannak kárhoztatva, nem azért, mert nincs elég áru, hanem azért, mert túlsok árut termeltek.

Ez azt jelenti, hogy a kapitalista termelési viszonyok megszűntek összhangban lenni a társadalom termelőerőinek állapotával és kibékíthetetlen ellentmondásba kerültek velük.

Ez azt jelenti, hogy a kapitalizmus forradalommal terhes, mely-

nek hivatása a termelési eszközök jelenlegi kapitalista tulajdonának felváltása szocialista tulajdonnal.

Ez azt jelenti, hogy a kapitalista rendszer alapvető jellemvonása a legélesebb osztályharc a kizsákmányolók és kizsákmányoltak között.

A szocialista rendszerben, amely eddig egyelőre csak a Szovjetunióban valósult meg, a termelési viszonyok alapja a termelési eszközöknek társadalmi tulajdona. Itt már nincsenek sem kizsákmányolók, sem kizsákmányoltak. A termékeket a végzett munkának megfelelően osztják el, aszerint az elv szerint, hogy «aki nem dolgozik, ne is egyék». Az emberek egymáshoz való viszonyát a termelés folyamatában itt úgy jellemezhetjük, mint a kizsákmányolástól megszabadult dolgozók bajtársias együttműködésének és kölcsönös szocialista segítségének viszonyát. Itt a termelési viszonyok teljes összhangban vannak a termelőerők állapotával, mert a termelés folyamatának társadalmi jellegét alátámasztja a termelési eszközök társadalmi tulajdona.

Ezért a Szovjetunió szocialista termelése nem ismeri az időről-időre visszatérő túltermelési válságokat és a velük kapcsolatos visszásságokat.

Ezért a termelőerők itt gyorsított ütemben fejlődnek, mert a velük összhangban levő termelési viszonyok szabad teret engednek fejlődésüknek.

Ilyen képet mutat az emberek termelési viszonyainak fejlődése az emberiség története folyamán.

Így függ a termelési viszonyok fejlődése a társadalom termelőerőinek fejlődésétől és elsősorban — a termelési eszközök fejlődésétől, minek következtében a termelőerők változása és fejlődése, előbb vagy utóbb, a termelési viszonyok megfelelő változásához és fejlődéséhez vezet.

«... A munkaeszközök használata és megteremtése* — mondja Marx — ámbár csirájában már bizonyos állatfajoknál is megvan, jellemzi a sajátos emberi munkafolyamatot és Franklin ezért az embert mint „a toolmaking animal"-t, mint szerszámkészítő állatot határozza meg. A munkaeszközök maradványai éppoly fontosak letűnt társadalmi-gazdasági alakzatok megítélése tekintetében, mint a csontleletek felépítése kihalt állatfajok szervezetének megismerése szempontjából. A gazdasági korszakokat nem az különbözteti meg, hogy mit, hanem hogyan, milyen munkaeszközök-

* «Munkaeszközökön» Marx főleg a termelésben használt szerszámokat érti. — *Szerk.*

kel termelnek... A munkaeszközök nemcsak az emberi munkaerő fejlettségének fokmérői, hanem azt is megmutatják, hogy milyen társadalmi viszonyok között megy végbe a termelés» (*K. Marx.* A tőke. 1. köt. 1935. 121. old.)*.

És másutt:

«A társadalmi viszonyok szoros összefüggésben vannak a termelőerőkkel Új termelőerőkre téve szert, az emberek megváltoztatják termelési módjukat, a termelési mód megváltoztatásával, élettennartásuk módjának megváltoztatásával viszont — megváltoztatják összes társadalmi viszonyaikat A kézimalomnak megfelel a feudális úr társadalma, a gőzmalomnak az ipari kapitalista társadalma» (*K. Marx* és *F. Engels* Művei. V. köt. 364. old.)**.

«A termelőerők növekedésének, a társadalmi viszonyok bomlásának, az eszmék alakulásának állandó mozgása megy végbe: csak a mozgás absztrakciója mozdulatlan» (ugyanott, 364. old.)**.

A «Kommunista Párt kiáltványá»-ban megfogalmazott történelmi materializmust jellemezve, Engels ezt mondja:

«...a gazdasági termelés és minden történelmi korszak ebből szükségképpen fakadó társadalmi tagozódása az alapja e korszak politikai és szellemi történetének; hogy ennek következtében (az ősi közös földtulajdon felbomlása óta) az egész történelem osztályharcok története volt, osztálvharcoké kizsákmányoltak és kizsákmányolók, elnyomott és elnyomó osztályok között a társadalmi fejlődés különböző fokain;... ez a harc azonban most olyan fokot ért el, amelyen a kizsákmányolt és elnyomott osztály (a proletariátus) nem szabadíthatja már fel magát az őt kizsákmányoló és elnyomó osztálytól (a burzsoáziától) anélkül, hogy egyszersmind egyszer és mindenkorra meg ne szabadítsa az egész társadalmat a kizsákmányolástól, az elnyomástól és az osztálvharcoktól...» (Engels előszava a «Kiáltvány» 1883-as német kiadásához.)***.

d) A termelés *harmadik sajátossága* az, hogy az új termelőerők és a nekik megfelelő termelési viszonyok keletkezése nem a régi rend-

* *Marx* A tőke. 1. köt. 3. szakasz. 5. fejezet. 1a. pont. Id. magyar kiadás. 194. old.

** *Marx.* A filozófia nyomora. II. fejezet. 1 §. 2 észrevétel

*** *Marx—Engels.* A kommunista kiáltvány (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 7—8. sz.) Szikra 1948. 8. old., vagy: *Marx.* Válogatott művek. 1. köt. 115—116. old.

szertől függetlenül, nem annak eltűnése után megy végbe, hanem a régi rendszer keretei között és nem az emberek szándékos, öntudatos tevékenysége következtében történik, hanem spontánul, öntudatlanul, az emberek akaratától függetlenül. Ennek két oka van.

Először, az emberek nem választhatják szabadon ezt vagy azt a termelési módot, mert minden új nemzedék, amikor az életbe belép, kész termelőerőket és termelési viszonyokat talál, amelyek előző nemzedékek munkájának eredményei, minek következtében egyelőre el kell fogadnia mindazt, amit a termelés terén készen talál és alkalmazkodnia kell hozzá, mert csak így kap lehetőséget arra, hogy anyagi javakat termelhessen.

Másodszor, az emberek, amikor ezt vagy azt a munkaeszközt, a termelőerőknek ezt vagy azt az elméletét tökéletesítik, nincsenek tudatában, nem értik és nem gondolnak arra, hogy milyen *társadalmi* következményei lesznek ennek a tökéletesítésnek, csak a maguk mindennapi érdekeire gondolnak, arra, hogy megkönnyítsék maguknak a munkát, hogy valamilyen közvetlen, kézzelfogható hasznot húzzanak a dologból.

Mikor az ősközösség társadalmának egyes tagjai fokozatosan és tapogatódzva áttértek a kőszerszámokról a vasszerszámokra, természetesen nem tudták és nem gondolhattak arra, hogy milyen *társadalmi* következményekkel fog járni ez az újítás, nem értették és nem voltak tudatában annak, hogy a vasszerszámokra való áttérés forradalmi átalakulást jelent az egész termelésben és végeredményben a rabszolgarendszerhez vezet, — ők csak meg akarták maguknak könnyíteni a munkát és valami közelfekvő, kezzelfogható hasznot akartak húzni a dologból. Tudatos tevékenységük nem ment tul e köznapi személyes haszon keresésének szűk korlátain.

Mikor a feudális rendszer korában Európa fiatal burzsoáziája az apró céhműhelyek mellett nagy manufakturaüzemeket kezdett építeni és ezzel a társadalom termelőerőit fejlesztette, természetesen nem tudta és nem gondolt arra, milyen *társadalmi* következményekhez vezet majd ez az újítás, nem volt tudatában és nem értette, hogy ez a «csekély» újítás a társadalmi erők olyan átcsoportosulásához fog vezetni, amelynek forradalommal kell végződnie, mind a királyi hatalom ellen, melynek kegyét ez a burzsoázia olyan nagyra becsülte, mind a nemesség ellen, melynek soraiba való bejutásról nem ritkán ábrándoztak ennek a burzsoáziának legjobb képviselői — egyszerűen csak olcsóbbá akarta tenni az áruk termelését, több árut akart kidobni Ázsia és a nemrég felfedezett Amerika piacaira és több nyereséget akart a maga számára

—, tudatos tevékenysége nem ment tul ennek a koznapi gyakorlatnak szük keretein

Mikor az orosz kapitalisták a kulfoldi kapitalistákkal egyutt erőltetve honositották meg Oroszorszagban a gepekkel dolgozo modern nagyipart, erintetlenul hagyva a cárizmust és kiszolgaltatva a parasztokat a foldesurak kenyenek, termeszetesen nem tudták es nem gondoltak arra, milyen *tarsadalmi* kovetkezmenyekhez vezet majd a termeloeroknek ez a jelentos novekedese, nem voltak tudataban es nem értettek, hogy ez a jelentekeny ugras a tarsadalmi termeloerok teren a tarsadalmi erok olyan atcsoportosulásahoz vezet, amely megadja a proletariatusnak a lehetoseget arra, hogy a parasztsagot magaval egyesitse es gyozelmes szocialista forradalmat vigyen veghez — ok egyszeruen csak a vegletekig ki akartak bovitemi az ipari termelest, meghoditani az oriasi belso piacot, monopolistakka akartak lenni es a nemzetgazdasagbol mennel tobb nyereseget akartak kisajtolni —, ontudatlos tevekenyseguk nem ment tul koznapi gyakorlati erdekeik szuk keretein

Ebben az értelemben mondja Marx

«Életuk társadalmi termelesében (vagyis az emberek életfenntartasara szukseges anyagi javak termeleseben — *Szerk.*) az emberek meghatarozott, szuksegszeru, sajat akaratuktol *fuggetlen** viszonyokba, termelesviszonyokba lepnek egymassal, melyek anyagi termeloeroik meghatarozott fejlodesi fokanak felelnek meg» (*K. Marx* Válogatott muvek 1 kot. 269 old.)**

Ez azonban nem jelenti azt, hogy a termelesi viszonyok változásai és a régi termelesi viszonyokrol ujakra való atteres simian, minden osszeutkozés és megrazkodtatás nelkul megy vegbe. Ellenkezoleg ez az atteres rendszerint a regi termelesi viszonyok forradalmi megdontese es ujak forradalmi letesitese utjan tortenik. A termeloerok fejlodese és a változasok a termelesi viszonyok teren egyideig spontan modon, az emberek akaratatol fuggetlenul mennek vegbe. De csak egy bizonyos ideig, mig a letrejott, fejlodoben levo termeloerok kello kep meg nem érnek. Mikor azonban az uj termeloerok mar megertek, a meglevó termelesi viszonyok es hordozoik — az uralkodó osztalyok — a további fejlodésnek «elháríthatatlan» akadalyavá válnak, melyet

* A szerkesztőség kiemelése

** *Marx* eloszava az Adalekok a pol. gazdaságtan bírálatához c. műhöz. *Marx* Válogatott művek 1 kot. 327 old.

csak az új osztályok öntudatos tevékenysége útján, ezeknek az osztályoknak erőszakos cselekvése útján, forradalom útján lehet az útból elsöpörni. Itt különösen szembetűnően lép előtérbe az új társadalmi eszmék, új politikai intézmények, új politikai hatalom *óriási szerepe*, melyek hivatva vannak a régi termelési viszonyokat erőszakkal megváltoztatni. Az új termelőerők és a régi termelési viszonyok összeütközése alapján, a társadalom új gazdasági szükségleteinek alapján új társadalmi eszmék keletkeznek, az új eszmék megszervezik és mozgósítják a tömegeket, a tömegek új politikai hadsereggé tömörülnek, új forradalmi hatalmat teremtenek és arra használják fel, hogy a régi rendet a termelési viszonyok terén erőszakkal megdöntsék és új rendet létesítsenek. A fejlődés spontán folyamata átadja helyét az emberek öntudatos tevékenységének, a békés fejlődés az erőszakos átalakulásnak, az evolúció a forradalomnak.

«...A proletárság — mondja Marx — a burzsoá osztály ellen irányuló harcban szükségszerűen osztállyá egyesül, forradalom útján uralkodó osztállyá emelkedik és mint uralkodó osztály, a régi termelési viszonyokat erőszakosan megszünteti» (A Kommunista Párt kiáltványa 1938. 52. old.)*.

Továbbá:

«...A proletariátus arra használja majd fel politikai uralmát, hogy a burzsoáziát fokról-fokra megfossza minden tőkéjétől, hogy minden termelési eszközt az állam kezében, azaz az uralkodóosztállyá szervezett proletariátus kezében összpontosítson és a termelőerők tömegét a lehető leggyorsabban szaporítsa» (ugyanott, 50. old.)**.

«...Az erőszak minden régi társadalom bábája, amely új társadalommal terhes» (*Marx*. A tőke 1. köt. 1935. 603. old.)***.

Marx 1859-ben, «A politikai gazdaságtan bírálatához» c. híres könyve történelmi jelentőségű «előszavában» a történelmi materializmus lényegének következő zseniális formulázását adta:

«Életük társadalmi termelése során az emberek meghatározott, szükségszerű, saját akaratuktól független viszonyokba, termelési viszonyokba lépnek egymással, amelyek anyagi termelő erőik

* *Marx—Engels* A kommunista kiáltvány. 45. old., vagy: *Marx*. Válogatott művek 1 köt 141 old

** Ugyanott 43—44.old., vagy 140. old.

*** *Marx*. A tőke. 1. köt. 24. fejezet. 6. pont. Id kiad. 812. old.

meghatározott fejlődési fokának felelnek meg. E termelési viszonyok összessége alkotja a társadalom gazdasági szerkezetét, azt a reális alapot, melyen a jogi és politikai felépítmény emelkedik és amelynek a társadalmi tudat meghatározott formái felelnek meg. Az anyagi élet termelési módja határozza meg a társadalmi, politikai és szellemi életfolyamatot általában. Nem az emberek tudata az, ami létüket, hanem megfordítva, társadalmi létük az, ami tudatukat meghatározza. A társadalom anyagi termelőerői, fejlődésük bizonyos fokán ellentmondásba jutnak a meglevő termelési viszonyokkal, vagy — ami ezeknek csak jogi kifejezése — a tulajdonviszonyokkal, melyek között eddig mozogtak. Ezek a viszonyok a termelőerők fejlődési formáiból a termelőerők béklyóivá csapnak át. Ekkor a társadalmi forradalom korszaka következik be. A gazdasági alap megváltozásával lassabban vagy gyorsabban átalakul az egész óriási felépítmény. Az ilyen átalakulások vizsgálatánál mindig különbséget kell tennünk a termelés gazdasági feltételeinek anyagi, természettudományos pontossággal megállapítandó átalakulása és a jogi, politikai, vallási, művészi vagy filozófiai, röviden ideológiai formák között, melyekben ez az összeütközés az emberekben tudatossá válik s melyekben a harcot megvívják. Mint ahogy az egyes egyént nem aszerint ítéljük meg, ahogy önmagáról vélekedik, éppoly kevésse lehet az ilyen átalakulási korszakot a saját tudatából megítélni, hanem ellenkezőleg, ezt a tudatot kell az anyagi élet ellentmondásaiból, a társadalmi termelőerők és termelési viszonyok közötti összeütközésből megmagyarázni. Egy társadalmi alakulat nem tűnik el mindaddig, míg ki nem fejlődtek mindazok a termelőerők, melyek fejlődésére ez az alakulat eléggé tág és új magasabb termelési viszonyok sohasem lépnek helyébe, míg azok anyagi létfeltételei magának a régi társadalomnak ölén ki nem keltek. Ezért az emberiség mindig csak olyan feladatokat tűz maga elé, amelyeket meg is tud oldani, mert jobban szemügyre véve, mindig azt látjuk, hogy valamely feladat csak ott merül fel, ahol megoldásának anyagi feltételei már megvannak vagy legalábbis keletkezőben vannak» *(K. Marx* Válogatott művei. 1. köt. 269—270. old.)*.

Így áll a dolog a marxista materializmussal, ha azt a társadalmi életre, a társadalom történetére alkalmazzuk.

Ezek a dialektikus és a történelmi materializmus alapvető vonásai.

* *Marx.* Válogatott művek. 1. köt. 326—327. old

Ebből látható, hogy milyen elméleti kincseket védelmezett meg Lenin a párt számára a revizionistáknak és a mozgalom lezüllött elemeinek merényleteivel szemben és hogy milyen fontos jelentősége volt pártunk fejlődése szempontjából Lenin «Materializmus és empiriokriticizmus» c. könyve megjelenésének.

3. A bolsevikok és a mensevikek a sztolypini reakció éveiben. A bolsevikok harca a likvidátorok és otzovisták ellen

A reakció éveiben sokkal nehezebb volt a pártszervezetekben dolgozni, mint a forradalom kibontakozásának előbbi szakaszában. A párt tagjainak száma jelentékenyen csökkent. A párt sok kispolgári útitársa — különösen az értelmiségiek közül — elhagyta a párt sorait a cári kormány üldözéseitől félve.

Lenin hangsúlyozta, hogy ilyen helyzetben a forradalmi pártoknak ki kell egészíteniök azt, amit eddig tanultak. A forradalom fellendülésének szakaszában megtanulták, hogyan kell támadni, a reakció szakaszában meg kell tanulniok, hogyan kell helyesen visszavonulni, hogyan kell átmenni illegalitásba, hogyan kell megőrizni és megszilárdítani az illegális pártot, hogyan kell kihasználni a tömegekkel való kapcsolatok megerősítésére a legális lehetőségeket, mindenféle legális szervezetet és főleg a tömegszervezeteket.

A mensevikek fejvesztetten vonultak vissza, mert nem hittek a forradalom újabb fellendülésének lehetőségében, szégyenletesen megtagadták a párt programjának forradalmi követeléseit és a párt forradalmi jelszavait, a proletariátus illegális forradalmi pártjának megszüntetésére, likvidálására törekedtek. Ezért az ilyen mensevikeket abban az időben *likvidátoroknak* nevezték el.

A bolsevikok, a mensevikekkel ellentétben, meg voltak győződve arról, hogy a legközelebbi években forradalmi fellendülés áll be, s azt tartották, hogy a párt köteles a tömegeket erre az újabb fellendülésre előkészíteni. A forradalom fő feladatai megoldatlanok maradtak. A parasztság nem kapta meg a földesúri földeket, a munkásság nem kapta meg a nyolcórás munkanapot, a nép szemében gyűlöletes cári önkényuralmat nem döntötték meg és az újra visszavonta azokat a csekély politikai szabadságjogokat is, amelyeket a nép 1905-ben kiküzdött. Ilymódon mindazok az okok, melyek az 1905. évi forradalmat előidézték, továbbra is fennálltak. Ezért a bolsevikok meg voltak győződve róla, hogy a forradalmi mozgalom újra fel fog lendülni, készültek erre a fellendülésre, gyüjtötték a munkásosztály erejét.

A bolsevikoknak az új forradalmi fellendülés elkerülhetetlenségébe vetett hitét az a tény is erősítette, hogy az 1905-ös forradalom megtanította a munkásosztályt arra, hogyan kell jogait forradalmi tömegharccal kivívni. Az 1905-ös év tanulságait a munkások a reakció éveiben, a tőke támadásának éveiben sem felejthették el. Lenin idézte a munkások leveleit, amelyekben a gyárosok felújult embertelenségéről és komiszkodásáról beszélve, ezt mondták: «*Várjatok csak, lesz még egyszer 1905!*»

A bolsevikok politikai főcélja ugyanaz maradt, ami 1905-ben volt: megdönteni a cárizmust, végigvinni a polgári demokratikus forradalmat, áttérni a szocialista forradalomra. A bolsevikok egy percre sem feledkeztek meg erről a céljukról, továbbra is hangoztatták a tömegek előtt alapvető forradalmi jelszavaikat: a demokratikus köztársaságot a földesúri földek elkobzását, a nyolcórás munkanapot.

A párt *taktikája* azonban nem maradhatott ugyanaz, ami az 1905-ös forradalom fellendülése idején volt. Nem lehetett például a tömegeket a közeljövőben általános politikai sztrájkra vagy fegyveres felkelésre felhívni, mert a forradalmi mozgalom hanyatlóban volt, a munkásosztály rendkívül kimerült, a reakciós osztályok lényegesen megerősödtek. A pártnak számolnia kellett az új helyzettel. A támadó taktikát fel kellett váltani a védekezés taktikájával, az erőgyűjtés taktikájával, a káderek illegalitásba vitelének és a párt illegális munkájának taktikájával, az illegális munka és a legális munkásszervezetekben való munka összekapcsolásának taktikájával.

És a bolsevikok meg tudták valósítani ezt a feladatot.

«A forradalom előtt sok évig dolgoztunk és tudtunk dolgozni. Nem hiába neveztek bennünket sziklaszilárdaknak. A szociáldemokraták olyan proletárpártot teremtettek, amely nem csügged az első háborús támadás sikertelenségének hatása alatt nem veszti el a fejét, nem bocsátkozik kalandokba» — írta Lenin (*Lenin* Művei. XII. köt. 129. old.)*.

A bolsevikok harcoltak az illegális pártszervezetek megőrzéséért és megerősítéséért. Ugyanakkor azonban szükségesnek tartották az összes legális lehetőségek kihasználását is, azt tartották, hogy bele kell kapaszkodni minden legális kapocsba, amelynek segítségével összeköttetést lehet létesíteni és fenntartani a tömegekkel és ezzel magát a pártot kell erősíteni.

---

* *Lenin.* Válogatott művek 1. köt. 719. old.

«Ez az időszak pártunk fordulatának időszaka volt a cárizmus elleni nyílt forradalmi harctól a harc kerülőútjaira, minden legális lehetőség kihasználására, a betegpénztártól kezdve egészen a Duma szószékéig. A visszavonulás időszaka volt ez az 1905-ös forradalom leveretése után. Ez a fordulat új harci módszerek elsajátítását követelte tőlünk, abból a célból, hogy erőinket összeszedve, újra nyílt forradalmi harcba menjünk át a cárizmus ellen» (*Sztálin*, a XV. pártkongresszus gyorsírói jegyzőkönyvei. 1935. 366—367. old.).

Az épen megmaradt legális szervezetek mintegy a párt illegális szervezeteinek takarójául és a tömegekkel való kapcsolat közvetítőiül szolgáltak. A bolsevikok, hogy a tömegekkel való kapcsolataikat megőrizzék, kihasználták a szakszervezeteket és más legális társadalmi szervezeteket: a biztosító és betegsegélyző pénztárakat, a munkásszövetkezeteket, klubokat és kultúregyleteket, népházakat. Az Állami Duma szószékét felhasználták a cári kormány politikájának leleplezésére, a kadetek leleplezésére, arra, hogy a parasztokat a proletariátus oldalára vonják. Az illegális pártszervezet megőrzése és a politikai munka összes egyéb ágainak e szervezet által való irányítása biztosította a párt számára helyes irányvonalának keresztülvitelét, az erők előkészítését az új forradalmi fellendülésre.

A bolsevikok forradalmi irányvonalukat *két fronton* harcolva valósították meg, harcban az opportunizmusnak a pártban levő két formája ellen: a *likvidátorok*, mint a párt nyílt ellenségei és az úgynevezett *otzovisták*, mint a párt leplezett ellenségei ellen.

Lenin és a bolsevikok engesztelhetetlen harcot folytattak a likvidátorság ellen, mihelyt ez az opportunista irányzat felütötte a fejét. Lenin rámutatott, hogy a likvidátorok a liberális burzsoázia ügynökei a pártban.

1908 decemberében Párizsban tartották meg az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt (országos) konferenciáját. Ez a konferencia, Lenin javaslatára, elítélte a likvidátorságot, vagyis a párt értelmiségi tagjai egy részének (a mensevikeknek) kísérleteit arra, hogy «az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt meglevő szervezetét likvidálják és azt a mindenáron való legalitás keretein belül maradó formátlan egyesüléssel helyettesítsék, még akkor is, ha a legalitás a párt programjának, taktikájának és hagyományának megtagadásába kerül» (A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja határozatai 1. rész. 128. old.).

A konferencia az összes pártszervezeteket elszánt harcra szólította a likvidátori kísérletek ellen.

A mensevikek azonban nem vetették magukat alá a konferencia eme határozatának s egyre lejjebb csúsztak a likvidátorságnak, a forradalom elárulásának, a kadetekhez való közeledésnek lejtőjén. Egyre nyiltabban tagadták meg a proletárpárt forradalmi programját, a demokratikus köztársaság, a nyolcórás munkanap és a földesúri földek elkobzásának követelését. A párt programjának és taktikájának megtagadása árán akarták megnyerni a cári kormány engedélyét nyilt, legális, állítólagos «munkás»-párt létezésére. A mensevikek hajlandók voltak megbékélni a sztolypini rezsímmel s ahhoz alkalmazkodni. Ezért a likvidátorokat «sztolypini munkáspártnak» is nevezték.

Egyidejűleg a párt nyilt ellenségei, a likvidátorok elleni harccal — akiknek élén Dán, Axelrod és Potrjészov állottak, akiket Martov, Trockij és a mensevikek is támogattak — a bolsevikok éppoly engesztelhetetlenül harcoltak a leplezett likvidátorok, az úgynevezett otzovisták ellen is, akik a maguk opportunizmusát «baloldali» frázisokkal takargatták. Otzovistáknak azokat a volt bolsevikokat nevezték, akik a munkások képviselőinek az Állami Dumából való visszahívását («visszahívni» — oroszul: «otozvátj») és általában a legális szervezetben folyó mindennemű munka beszüntetését követelték.

1908-ban a bolsevikok egy része a szociáldemokrata képviselőknek az Állami Dumából való visszahívását követelte. Innen az «otzovista» elnevezés. Az otzovisták megalkották a maguk külön csoportját (Bogdánov, Lunacsarszkij, Alexinszkij, Pokrovszkij, Bubnov és mások), amely harcot kezdett Lenin és a lenini irányvonal ellen. Az otzovisták határozottan megtagadták a munkások szakszervezeteiben és más legális szervezetekben való munkát. Ezzel a munkások ügyének nagy károkat okoztak. Elszakították a pártot a munkásosztálytól, megfosztották kapcsolatától a pártonkívüli tömegekkel, be akartak zárkózni a földalatti szervezetbe, ugyanakkor viszont veszélynek tették ki a pártot, mert megfosztották a legális fedezékek kihasználásának lehetőségétől. Az otzovisták nem értették meg, hogy az Állami Dumában és azon keresztül a bolsevikok befolyást tudnak gyakorolni a parasztságra, leleplezhetik a cári kormány politikáját és a kadetek politikáját, akik a parasztságot becsapni s ez úton maguknak megnyerni igyekeztek. Az otzovisták akadályozták az erők összegyüjtését az új forradalmi fellendülés számára. Ezért az otzovisták «visszájára fordított likvidátorok» voltak, minthogy felszámolni igyekeztek a legális szervezetek kihasználásának lehetőségét

s ezzel a valóságban lemondtak a széles pártonkívüli tömegek proletár vezetéséről lemondtak a forradalmi munkáról.

A «Proletarij»* c. bolsevik újság kibővített szerkesztőségének értekezlete, mely 1909-ben gyűlt össze az otzovisták magatartásának megvitatására, az otzovistákat elítélte. A bolsevikok kijelentették, hogy nincs semmi közösségük az otzovistákkal és kizárták őket a bolsevik szervezetekből.

A likvidátorok is, az otzovisták is csupán kispolgári útitársai voltak a proletariátusnak és a proletariátus pártjának. A proletariátus nehéz helyzetében a likvidátorok és az otzovisták különösen szemléltetően mutatták meg igazi arcukat.

4. A bolsevikok harca a trockizmus ellen. Az augusztusi pártellenes blokk

Míg a bolsevikok engesztelhetetlenül folytatták harcukat két fronton — a likvidátorok és az otzovisták ellen — a proletárpárt szilárd irányvonaláért, Trockij a mensevik likvidátorokat támogatta. Ezekben az években nevezte el Lenin Trockijt «Júdás»-nak. Trockij Bécsben (Ausztria) irodalmi csoportot szervezett és egy «frakciókonkívüli», a valóságban mensevik újságot alapított. Lenin akkor ezt írta Trockijról: «Trockij úgy viseli magát, mint a legaljasabb karrierista és frakcionista... Fecseg a pártról, de ő maga rosszabb valamennyi frakciósnál.».

Később, 1912-ben, Trockij szervezte meg az «augusztusi blokk»-ot, vagyis a Lenin és a bolsevik párt ellen harcoló összes bolsevikellenes csoportok és irányzatok blokkját. Ebben a bolsevizmussal szemben ellenséges blokkban egyesültek a likvidátorok és az otzovisták, bebizonyítva ezzel rokonságukat. Trockij és a trockisták az összes alapvető kérdésekben likvidátori álláspontot foglaltak el. Likvidátori álláspontját azonban Trockij a centrizmus, vagyis a békítgetés álarca mögé rejtette, azt állítva, hogy ő sem a bolsevikokkal, sem a mensevikekkel nem megy együtt, hanem azok kibékítésére törekszik. Lenin erre vonatkozóan azt mondta, hogy Trockij aljasabb és károsabb a nyílt likvidátoroknál, mert megcsalja a munkásokat, amikor úgy tesz, mintha «frakciókon kívül» állna, holott a valóságban teljességgel a mensevik likvidátorokat támogatja. A trockizmus volt a fő csoport, amely a centrizmust tenyésztette.

* «Proletarij» — «A Proletár».

«A centrizmus — mondja Sztálin elvtárs — politikai fogalom. Ideológiája az alkalmazkodás ideológiája, mely a proletárérdekeket alárendeli a kispolgárság érdekeinek *egy közös párton belül.* A leninizmus számára ez az ideológia idegen és ellenséges» (*Sztálin.* A leninizmus kérdései. 9. kiad. 379. old.).

Ebben az időben Kámenjev, Zinovjev és Rykov valójában Trockij leplezett ügynökei voltak, akik gyakran nyujtottak neki segítséget Lenin ellen. Zinovjevnek, Kámenjevnek, Rykovnak és Trockij többi leplezett szövetségesének közreműködésével hívták egybe 1910 januárjában, noha *Lenin ellenezte*, a Központi Bizottság plénumát. Több bolsevik központi bizottsági tag letartóztatása miatt a Központi Bizottság összetétele időközben megváltozott és az ingadozó elemek lehetőséget nyertek leninellenes határozatok keresztülvitelére. Így határozták el ezen a plénumon, hogy a «Proletarij» c. bolsevik újságot beszüntetik és pénzbeli segélyt nyujtanak Trockij Bécsben megjelenő «Právda»* c. lapjának. Kámenjev szerkesztőségi tag lett Trockij lapjánál s Zinovjevvel együtt azon igyekezett, hogy azt a Központi Bizottság hivatalos lapjává tegye.

Csakis Lenin erélyes követelésének volt köszönhető, hogy a Központi Bizottság januári plénuma határozatot fogadott el, amely elítélte a likvidátorokat és otzovistákat, de Zinovjev és Kámenjev ebben a kérdésben is a trockista javaslat elfogadásához ragaszkodtak, hogy a likvidátorokat ne nevezzék igazi nevükön.

Az eredmény az lett — amint azt Lenin előre látta és előre megmondta: a Központi Bizottság plénuma határozatának csak a bolsevikok rendelték alá magukat, megszüntetve «Proletarij» c. lapjukat, a mensevikek ellenben továbbra is folytatták likvidátori frakciós lapjuknak, a «Gólosz Szociáldemokráta»** c. újságnak kiadását.

Teljesen Lenin álláspontját támogatta Sztálin elvtárs, aki a «Szociáldemokrát»*** 11. számában külön cikket tett közzé errevonatkozólag. A cikk elítélte a trockizmus segítőtársainak viselkedését és a Kámenjev, Zinovjev és Rykov áruló viselkedése következtében a bolsevik frakción belül létrejött abnormális helyzet felszámolásának szükségességét hangoztatta. Ugyanakkor rámutatott a cikk a párt aktuális feladataira, amelyeket később a Prágai Pártkonferencia meg is valósított. Ezek: általános pártkonferencia összehívása, legális párt-

* «Právda» — «Igazság».
** «Gólosz Szociáldemokráta» — «A Szociáldemokrata Hangja».
*** «Szociáldemokrát» — «A szociáldemokrata».

lap kiadása és illegális gyakorlati pártközpont létesítése Oroszországban. Sztálin elvtárs cikke a Bakui Pártbizottság határozatán alapult, amely teljesen Lenint támogatta.

Trockij pártellenes «augusztusi blokk»-jának ellensúlyozására, melyben kizárólag pártellenes elemek vettek részt — a likvidátoroktól és trockistáktól kezdve az otzovistákig és istenépítőkig —, az illegális proletárpárt fenntartásának és megerősítésének hívei pártblokkot alakítottak. Ebben a blokkban résztvettek a bolsevikok, Leninnel az élükön és néhány pártot-akaró mensevik, Plechánovval az élükön. Plechánov és pártot akaró mensevikekből álló csoportja, bár számos kérdésben megtartották mensevik álláspontjukat, élesen elhatárolták magukat az «augusztusi blokk»-tól és a likvidátoroktól s keresni kezdték a megegyezést a bolsevikokkal. Lenin elfogadta Plechánov ajánlatát és beleegyezett a Plechánovval való ideiglenes blokk alakításába a pártellenes elemek ellen, abból indulva ki, hogy ez a blokk hasznos a párt számára és végzetes a likvidátorok számára.

Sztálin elvtárs teljességgel támogatta ezt a blokkot. Ebben az időben száműzetésben volt. A száműzetésből Leninhez írt levelében Sztálin elvtárs ezt írta:

> «Véleményem szerint a (Lenin-Plechánov) blokk vonala az egyedüli helyes vonal, mert: 1. ez és csakis ez felel meg az oroszországi munka tényleges érdekeinek, amelyek az összes valóban pártot-akaró elemek tömörülését követelik; 2 ez és csakis ez gyorsítja meg a legális szervezeteknek a likvidátorok igája alól való felszabadítási folyamatát, árkot ásva a mek-munkások* és a likvidátorok között, szétszórva és megsemmisítve az utóbbiakat» (*«Lenin és Sztálin»* c. gyüjtemény. 1. köt. 529—530 old.).

A földalatti munkának a legális munkával való ügyes összekapcsolása útján a bolsevikoknak sikerült komoly erővé válniok a nyilt munkásszervezetekben. Ez többek között abban a jelentős befolyásban nyilvánult meg, amelyet a bolsevikok négy, ebben az időben megtartott legális kongresszuson — a népegyetemek, nők, üzemi orvosok és az antialkoholisták kongresszusán — e kongresszusok munkáscsoportjaira gyakoroltak. A bolsevikok e legális kongresszusokon tartott beszédeinek nagy politikai jelentőségük volt, és az egész országban élénk visszhangot keltettek. Így például a népegyetemek kongresszusán a bolsevik munkásküldöttség beszédeiben leleplezte a cárizmusnak minden kultúrmunkát elfojtó politikáját és azt bizonyí-

* «mek» a mensevik szó rövidítése. — *Szerk.*

totta, hogy a cárizmus felszámolása nélkül igazi kulturális fellendülés az országban nem lehetséges. Az üzemi orvosok kongresszusán fellépő munkásküldöttség azokról a rettenetes egészségügyi viszonyokról beszélt, amelyek között a munkások dolgozni és élni kénytelenek és arra a következtetésre jutott, hogy a cári rendszer megdöntése nélkül a gyári egészségügyet igazán megszervezni lehetetlen.

A bolsevikok fokozatosan kiszorították a likvidátorokat a megmaradt legális szervezetekből. A Plechánov-féle pártot-akaró csoporttal való egységfront sajátos taktikája lehetővé tette a bolsevikoknak azt, hogy számos mensevik munkásszervezetet megnyerjenek (Vyborgi kerület, Jekatjerinoszláv stb.)

Ebben a nehéz korszakban a bolsevikok munkájukkal mintaképét adták annak, hogy hogyan kell a legális munkát az illegális munkával összekapcsolni.

5. Az 1912. évi Prágai Konferencia. A bolsevikok önálló marxista párttá alakulnak

A likvidátorokkal és otzovistákkal, valamint a trockistákkal folytatott harc a bolsevikok elé azt a fontos feladatot állította, hogy az összes bolsevikokat tömörítsék és belőlük önálló bolsevik pártot alakítsanak. Ez nemcsak azért volt elkerülhetetlenül szükséges, hogy a pártonbelüli és a munkásosztály szakadását előidéző opportunista irányzatokkal végezzenek. Szükséges volt ez a végett is, hogy a munkásosztály erőinek összegyüjtését végigvigyék s a munkásosztályt az új forradalmi fellendülésre előkészítsék.

De ahhoz, hogy ezt a feladatot megoldhassák, előzőleg meg kellett tisztítaniok a pártot az opportunistáktól a mensevikektől.

A bolsevikok közül most már senki sem kételkedett abban hogy a bolsevikok a mensevikekkel nem maradhatnak meg tovább egy pártban A mensevikek áruló viselkedése a sztolypini reakció idején, a proletárpárt felszámolására és új, reformista párt megszervezésére irányuló kísérleteik — a velük való szakítást elkerülhetetlenné tették. Egy pártban maradva a mensevikekkel a bolsevikok, akárhogy is, de erkölcsi felelősséget vállaltak magukra a mensevikek viselkedéséért. Viszont erkölcsi felelősséget vállalni a mensevikek nyilt árulásáért — a bolsevikok részére teljesen lehetetlen volt, hacsak nem akartak maguk is a párt és a munkásosztály árulóivá lenni. A mensevikekkel egy párt keretén belüli egység ilymódon a munkásosztály és a párt elárulása lett volna. Ezért elkerülhetetlenül szükségessé vált a mensevikekkel való tényleg már meglevő szakítás teljes végig-

vitele, egészen a formális szervezeti szakításig és a menseviceknek a pártból való kiűzéséig.

Csakis ezen az úton volt lehetséges a proletariátus egységes programmal, egységes taktikával, egységes osztályszervezettel bíró forradelmi pártját újra életre kelteni.

Csakis ezen az úton volt lehetséges a valóságos (és nem csupán formális) pártegységet megteremteni, amelyet a mensevikek megbontottak.

Ezt a feladatot volt hivatva teljesíteni a bolsevikok által előkészített VI. általános pártkonferencia.

De ez a feladat a dolognak csak egyik oldala volt. A hivatalos szakítás a mensevikekkel és a bolsevikoknak külön párttá alakulása természetesen igen fontos politikai feladat volt. De a bolsevikok előtt még egy másik, még ennél is fontosabb feladat állott. A feladat nemcsak a mensevikekkel való szakítás és önálló párt alakítása volt, de mindenekelőtt az, hogy a mensevikekkel szakítva *új* pártot, *újtípusú* pártot teremtsenek, amely különbözik a nyugati országok szociáldemokrata pártjaitól, mentes mindenféle opportunista elemtől és a hatalomért való harcra tudja vezetni a proletariátust.

A bolsevikok ellen harcolva, az összes mensevikek, árnyalatkülönbség nélkül — Axelrodtól és Martynovtól Martovig és Trockijig — mindenkor a nyugateurópai szociáldemokraták fegyvertárából vett fegyvereket használták. Olyan pártot akartak Oroszországban is, amilyen mondjuk, a német vagy a francia szociáldemokrata párt volt. Éppen ezért harcoltak a bolsevikok ellen, mert náluk valami újat, valami szokatlant, a nyugati szociáldemokráciától eltérőt szimatoltak. És milyen képet mutattak akkoriban a nyugati szociáldemokrata pártok? Keverékpártok voltak, marxista és opportunista elemekből, a forradalom barátaiból és ellenségeiből, a pártszerűség híveiből és annak ellenzőiből állottak, s az előbbiek az utóbbiakkal lassanként mindjobban megbékültek s a valóságban az előbbiek lassanként behódoltak az utóbbiaknak. Megbékülni az opportunistákkal, a forradalom árulóival? Miért? Mi célból? — kérdezték a bolsevikok a nyugati szociáldemokratákat. A «pártbéke» érdekében, az «egység» érdekében — válaszoltak azok a bolsevikoknak. Egység? Kivel? Az opportunistákkal? Igenis feleltek azok, az opportunistákkal. Világos volt, hogy az ilyen pártok nem lehetnek forradalmi pártok.

A bolsevikoknak lehetetlen volt nem látniok, hogy Engels halála után a nyugateurópai szociáldemokrata pártok a szociális forradalom pártjaiból a «szociális reformok» pártjaivá kezdtek elfajulni és e pár-

tok mindegyike mint szervezet, vezető erőből már átváltozott saját parlamenti csoportja függelékévé.

A bolsevikoknak lehetetlen volt nem tudniok, hogy az ilyen pártot a proletariátus ugyancsak megkeserüli, hogy ilyen párt nem tudja a munkásosztályt forradalomra vezetni.

A bolsevikoknak lehetetlen volt nem tudniok, hogy a proletariátusnak nem ilyen pártra volt szüksége, hanem más, új, igazi marxista pártra, amely engesztelhetetlen az opportunistákkal és forradalmi a burzsoáziával szemben, amely tömör és egyöntetű, amely a szociális forradalomnak, a proletariátus diktatúrájának pártja.

A bolsevikok ilyen, újfajta pártot akartak maguknak. És a bolsevikok ilyen új párt építésén, előkészítésén dolgoztak. A bolsevikok harcainak egész története az «ökonomistákkal», mensevikekkel, trockistákkal, otzovistákkal és mindenfajta idealistákkal, az empiriokritikusokig bezárólag — egy ilyen párt előkészítésének a története volt. A bolsevikok új, *bolsevik* pártot akartak létrehozni, amely alkalmas arra, hogy mintaképül szolgáljon mindazok számára, akik igazi forradalmi marxista pártot akarnak. A bolsevikok már a régi «Iszkra» ideje óta ilyen párt előkészítésén dolgoztak. Kitartóan és makacsul készítették elő ezt a pártot, dacolva mindennel. Alapvető és döntő szerepe volt ebben az előkészítő munkában Lenin több könyvének, így a «Mi a teendő?»-nek, a «Két taktika»-nak és még néhány más művének. Lenin «Mi a teendő?»-je az újtípusú párt *ideológiai* előkészítése volt. Az «Egy lépés előre, két lépés hátra» egy ilyen párt *szervezeti* előkészítése volt. «A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban» — az ilyen párt *politikai* előkészítése volt. Végül Lenin «Materializmus és empiriokriticizmus»-a az ilyen párt *elméleti* előkészítése volt.

Teljes meggyőződéssel mondhatjuk, hogy soha még a történelemben egyetlen politikai csoport sem volt olyan alaposan felkészülve arra, hogy párttá alakuljon, mint a bolsevikok csoportja.

Ilyen körülmények között a bolsevikoknak párttá alakulása teljesen megérett és előkészített feladat volt

A VI pártkonferencia feladata abban állott, hogy a már kész művet a mensevikek kizárásával és az új párt, a bolsevik párt megalakulásával betetőzze.

A VI. országos pártkonferenciát Prágában 1912 januárjában tartották Húsznál több pártszervezet volt képviselve ezen az értekezleten. Forma szerint tehát a konferenciának pártkongresszusi jelentősége volt

A konferenciáról szóló jelentés, amely a párt lerombolt központi

apparátusának helyreállítását, a párt Központi Bizottságának létesítését közölte, rámutatott arra, hogy a reakció évei a párt legnehezebb évei voltak amióta csak az oroszországi szociáldemokrácia mint szervezett alakulat fennáll Minden üldözés, a kívülről jött csapások és az opportunisták párton belüli árulása és ingadozása ellenére, a proletariátus pártja megőrizte a maga zászlaját és szervezetét.

«Fennmaradt az oroszországi szociáldemokráciának nemcsak zászlaja, nemcsak programja és forradalmi hagyománya, hanem szervezete is, melyet az üldözések alááshattak és meggyöngíthettek, de elsöpörni nem tudtak» — mondta a konferenciáról kiadott jelentés.

A konferencia megállapította az oroszországi munkásmozgalom új fellendülésének első jeleit és a pártmunka megélénkülését.

A vidéki küldöttek beszámolói alapján a konferencia megállapította, hogy «a szociáldemokrata munkások között mindenütt erélyesen folyik a munka a helyi illegális szociáldemokrata szervezetek és csoportok megerősítésére».

A konferencia megállapította, hogy valamennyi szervezet elismerte a bolsevik taktikának a visszavonulás időszakára vonatkozó legfontosabb szabályát: azt, hogy az illegális munkát legális munkával, a különböző legális munkásegyesületekben és szervezetekben való munkával kell összekapcsolni.

A Prágai Konferencia megválasztotta a párt bolsevik Központi Bizottságát A Központi Bizottságba beválasztották Lenint, Sztálint, Ordzsonikidzét, Szverdlovot. Szpandarjánt és másokat. Sztálin és Szverdlov elvtársakat távollétükben választották be a Központi Bizottságba, mert mind a ketten száműzetésben voltak. Póttagnak választották be a Központi Bizottságba Kalinin elvtársat.

A forradalmi munka vezetésére magában Oroszországban gyakorlati központot létesítettek («A Központi Bizottság Oroszországi Irodája» néven), Sztálin elvtárssal az élén. A Központi Bizottság Oroszországi Irodájának tagjai voltak Sztálin elvtárson kívül: Szverdlov, Szpandarján, Ordzsonikidze és Kalinin elvtársak.

A Prágai Konferencia levonta a tanulságokat a bolsevikoknak az opportunizmus elleni egész megelőző küzdelméből és határozatot hozott a mensevikeknek a pártból való kiűzéséről.

A Prágai Konferencia, kiűzvén a pártból a mensevikeket, a bolsevik párt önálló létét formailag is megpecsételte.

A mensevikek eszmei és szervezeti megsemmisítése és a pártból való kiűzése után a bolsevikok továbbra is megtartották maguknak a párt régi zászlaját — az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt nevet. Ezért a bolsevikok pártja magát továbbra is — egészen 1918-ig

— «Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt»-nak nevezte, hozzátéve zárjelben a «bolsevikok» szót.

A Prágai Konferencia eredményéről Lenin 1912 elején ezt írta Gorkijnak:

> «Végre sikerült a pártot és annak Központi Bizottságát — a likvidátor csőcselék ellenére — újjászülni. Remélem, hogy velünk együtt Ön is örül ennek» (*Lenin* Művei. XXIX. köt. 19. old.).

Sztálin elvtárs a Prágai Konferencia jelentőségét értékelve, ezt mondja:

> «Ennek a konferenciának óriási jelentősége volt pártunk történetében, mert határmesgyét húzott a bolsevikok és mensevikek között, s a bolsevik szervezeteket az egész országban egységes bolsevik pártba egyesítette» (Az SzK(b)P XV. kongresszusának gyorsírói jegyzőkönyvei 361—362. old.).

A mensevikek kiűzése és a bolsevikok önálló párttá alakulása után a bolsevikok pártja szilárdabb és erősebb lett. *A párt azzal erősödik, hogy megtisztítja sorait az opportunista elemektől* — így szól a bolsevik pártnak, mint újtípusú pártnak, mint a II. Internacionále szociáldemokrata pártjaitól elvileg különböző pártnak egyik jelszava. A II Internacionále pártjai, magukat szóban marxistáknak nevezve, a valóságban megtűrték soraikban a marxizmus ellenségeit, a nyílt opportunistákat és tűrték, hogy azok felbomlasszák tönkretegyék a II. Internacionálét. A bolsevikok ellenkezőleg, kérlelhetetlen harcot folytattak az opportunisták ellen, megtisztították a proletárpártot az opportunizmus szennyétől és elérték azt, hogy létrehozták az újtípusú pártot, a lenini pártot, azt a pártot, amely később a proletariátus diktatúráját kiharcolta.

Ha az opportunisták megmaradtak volna a proletárpárt soraiban, a bolsevik párt nem tudott volna kijutni a forradalom útjára, nem tudta volna a proletariátust magával harcba vinni, nem tudta volna meghódítani a hatalmat és megszervezni a proletariátus diktatúráját, nem tudott volna győztesként kikerülni a polgárháborúból, nem tudta volna felépíteni a szocializmust.

A Prágai Konferencia határozataiban megfogalmazta a párt minimális programját a párt fő aktuális politikai jelszavait: a demokratikus köztársaságot, a nyolcórás munkanapot, az összes földesúri földek elkobzását.

E forradalmi jelszavakkal folytatták le a bolsevikok a IV. Állami Duma választási harcát.

E jelszavak alatt ment végbe a munkástömegek forradalmi mozgalmának új fellendülése 1912—1914-ben.

RÖVID ÖSSZEFOGLALÁS

Az 1908—1912-es évek a forradalmi munka legnehezebb évei voltak. A forradalom leveretése után, a forradalmi mozgalom hanyatlásának és a tömegek kimerültségének idején a bolsevikok megváltoztatták taktikájukat és a cárizmus elleni közvetlen harcról ennek a harcnak kerülő útjaira tértek át. A sztolypini reakció nehéz viszonyai között a bolsevikok minden legkisebb legális lehetőséget kihasználtak a tömegekkel való szoros kapcsolatuk megőrzésére (a biztosítópénztáraktól és szakszervezetektől a Duma szószékéig). A bolsevikok fáradhatatlanul gyüjtötték az erőket a forradalmi mozgalom újabb fellendüléséhez.

A forradalom vereségének nehéz viszonyai között, mikor az ellenzéki csoportok szétestek, mikor a párttól eltávolodott értelmiségiek (Bogdánov, Bazárov és mások) kiábrándultak a forradalomból és fokozták revizionista kirohanásaikat a párt elméleti alapjai ellen, a pártban a bolsevikok bizonyultak az egyetlen olyan erőnek, amely nem vonta be a párt zászlaját, megőrizte a párt programjához való hűséget és visszaverte a marxista elmélet kritikusainak támadásait (Lenin «Materializmus és empiriokriticizmus» c. könyve). A marxista-leninista eszmei edzettség, a forradalom távlatainak megértése segítségére voltak a bolsevikok Lenin köré tömörült alapvető csoportjának abban, hogy a pártot és forradalmi elveit megvédelmezzék. «Nem hiába neveztek el bennünket sziklaszilárdaknak» — mondta Lenin a bolsevikokról.

A mensevikek ebben az időszakban egyre jobban eltávolodnak a forradalomtól. Likvidátorokká lesznek, követelik a proletariátus illegális forradalmi pártjának likvidálását, megsemmisítését, egyre nyiltabban tagadják meg a párt programját, a párt forradalmi feladatait és jelszavait, igyekeznek megszervezni a saját reformista pártjukat, amelyet a munkások «sztolypini munkáspártnak» kereszteltek el. Trockij támogatja a likvidátorokat, farizeus módra a «pártegység» jelszava mögé bújva — értve alatta a valóságban a likvidátorokkal való egységet.

Másfelől a bolsevikok egy része nem érti meg, bogy a cárizmussal való harcban kerülő utakra való áttérésre van szükség és követeli a legális lehetőségek kihasználásának megtagadását, a munkás-

képviselők visszahívását az Állami Dumából Az otzovisták arra sarkalják a pártot, hogy a tömegektől elszakadjon és gátolják az erők összegyüjtését az új forradalmi fellendülésre. «Baloldali» frázisok mögé rejtőzve, az otzovisták lényegében éppen úgy lemondanak a forradalmi harcról, mint a likvidátorok.

A likvidátorok és az otzovisták Lenin ellen közös blokkba, a Trockij által megszervezett «augusztusi blokk»-ba egyesülnek.

A likvidátorok és az otzovisták elleni harcban, az «augusztusi blokk» elleni harcban, a bolsevikok kerekednek felül és sikeresen megvédelmezik az illegális proletárpártot.

Ennek a szakasznak legfontosabb eseménye az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt Prágai Konferenciája (1912 január). Ezen a konferencián űzte ki a párt soraiból a mensevikeket, ezen a konferencián ért egyszersmindenkorra véget a bolsevikok és mensevikek formális egyesülése egy közös pártban. A bolsevikok politikai csoportból önálló párttá alakulnak, melynek neve «Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt (bolsevikok)». A Prágai Konferencia vetette meg az alapját az újtípusú pártnak, a leninizmus pártjának, a *bolsevik* pártnak.

A proletárpártnak az opportunistáktól, a mensevikektől való megtisztítása, amit a Prágai Konferencia valósított meg, döntő jelentőségű volt a párt és a forradalom további fejlődése szempontjából. Ha a bolsevikok nem űzték volna ki a pártból a munkások ügyének árulóit, a megalkuvó mensevikeket, a proletárpárt nem tudta volna 1917-ben a tömegeket a proletariátus diktatúrájának kivívására harcba vinni.

V. fejezet

A BOLSEVIKOK PÁRTJA A MUNKÁSMOZGALOM FELLENDÜLÉSÉNEK ÉVEIBEN, AZ ELSŐ IMPERIALISTA HÁBORÚ ELŐTT (1912—1914)

1. A munkásmozgalom fellendülése az 1912—1914-es években

A sztolypini reakció győzelme nem volt hosszú életű. Nem lehetett tartós az olyan kormány, amely a népnek nem akart egyebet adni botnál és akasztófánál. A megtorló intézkedések olyan megszokottá váltak, hogy már nem rémítették a népet. A munkások kezdtek magukhoz térni abból a fásultságból, amelybe a forradalom leverése utáni első években estek A munkások ismét megkezdték a harcot. A bolsevikok álláspontja, akik előre látták, hogy elkerülhetetlen az új forradalmi fellendülés, helyesnek bizonyult Míg az előbbi években 50—60.000 ember sztrájkolt, a sztrájkolók száma 1911-ben már meghaladta a százezret. Már 1912 januárjában megállapította a Prágai Konferencia, hogy élénkül a munkásmozgalom. De a forradalom igazi fellendülése 1912 április—májusában kezdődik, amikor a munkások ljenai lemészárlásával kapcsolatban politikai tömegsztrájkok törtek ki.

Szibériában, a ljenai aranybányákban, 1912 április 4-én, egy cári csendőrtiszt parancsára, a sztrájk idején megöltek és megsebesítettek több mint ötszáz munkást. Ez a sortűz a ljenai bányászok fegyvertelen tömegére, amely békésen vonult fel, hogy az igazgatósággal tárgyaljon, az egész országot felizgatta. A cári önkényuralomnak ez az újabb, véres gaztette a ljenai aranybányák tulajdonosainak érdekében történt, az angol tőkések kedvéért, hogy letörjék a bányászok gazdasági sztrájkját. A ljenai bányák szédületes profitot — évente több mint hétmillió rúbelt — hoztak az angol tőkéseknek és orosz üzletfársaiknak, a munkások legszégyenletesebb kizsákmányolása árán. A munkásoknak éhbéreket fizettek, ehetetlen, romlott ételekkel táplálták őket. A ljenai bányák hatezer munkása nem tudta tovább elviselni a sanyargatást és kegyetlenkedést és sztrájkba lépett.

A ljenai gyilkosságra a proletariátus Pétervárott, Moszkvában, valamennyi ipari központban és körzetben sztrájkokkal, tüntetésekkel és gyűlésekkel válaszolt.

«Úgy megdöbbentettek és megráztak bennünket ezek az események, hogy az első pillanatban nem találtunk megfelelő szavakat. Bármily tiltakozásunk csak halvány árnyéka lett volna annak a lelki forrongásnak, amit mindegyikünk érzett. Nem segít rajtunk sem könny, sem tiltakozás, csak a szervezett tömegharc» — ezt írták határozatukban egy üzemi csoport munkásai.

A munkások viharos felháborodása még nőtt, amikor az Állami Duma szociáldemokrata frakciójának interpellációjára a ljenai eseményekről. Makárov, a cári miniszter, arcátlanul ezt felelte: «Ez így volt és így lesz!» A ljenai munkások legyilkolása ellen tiltakozó politikai sztrájkok résztvevőinek száma háromszázezerre nőtt.

A sztolypini rendszer «megnyugtatott» légkörébe viharként törtek be a ljenai napok.

Sztálin elvtárs a «Zvjezdá»* c. pétervári bolsevik újságba, 1912-ben, ebből az alkalomból a következőket írta:

> «A ljenai sortűz megtörte a hallgatás jegét és — a népmozgalom folyama megindult Megindult!... Minden, ami gonosz és vészes volt a mai rendszerben, minden, ami a sokat szenvedett Oroszországot kínozta — mindez egy tényben összpontosult, a ljenai eseményekben. Ezért van az, hogy éppen a ljenai gyilkosság adta meg a jelet a sztrájkokra és a tüntetésekre.»

Hiába temették a forradalmat a likvidátorok és a trockisták. A ljenai események megmutatták, hogy a forradalom erői élnek, hogy a munkásosztályban óriási forradalmi energia halmozódott fel. Az 1912 május elsejei sztrájkokban 400.000 munkás vett részt. Ezeknek a sztrájkoknak élesen politikai jellegük volt és a következő bolsevik forradalmi jelszavak jegyében folytak: demokratikus köztársaság, nyolcórás munkanap, a földesurak egész földjének elkobzása. Ezeknek az alapvető jelszavaknak az volt a céljuk, hogy ne csak a munkások, hanem a parasztok és a katonák széles tömegeit is egyesítsék forradalmi ostromra az önkényuralom ellen.

> «Az összoroszországi proletariátus óriási arányú májusi sztrájkja és a vele kapcsolatos utcai tüntetések, forradalmi kiáltványok és a munkások tömegei előtt mondott forradalmi beszédek világosan megmutatták, hogy Oroszország a forradalmi fellendülés szakaszába lépett» — írta Lenin a «Forradalmi fellendülés» c. cikkében (*Lenin* Művei. XV. köt. 533. old.)**.

---

* «Zvjezdá» — «Csillag».

** *Lenin.* Válogatott művek 1. köt. 798. old.

A likvidátorok, akiket nyugtalanított a munkások forradalmisága, a sztrájkharc ellen léptek fel és «sztrájkos hazárdjátéknak» nevezték azt. A likvidátorok és szövetségesük, Trockij, «petíciós kampánnyal» akarták helyettesíteni a munkások forradalmi harcát. A munkásoknak azt ajánlották, hogy egy papírlapot írjanak alá, «petíciót», melyben «jogaikat» (a szakszervezeteket, sztrájkokat stb. korlátozó intézkedések megszüntetését) kérik és ezt a papírt aztán nyujtsák át az Állami Dumának. A likvidátorok csak 1300 aláírást tudtak összehozni, míg a bolsevikok forradalmi jelszavai körül ugyanakkor a munkások százezrei csoportosultak.

A munkásosztály azon az úton haladt, amelyet a bolsevikok mutattak.

Ebben az időben az ország gazdasági képe a következő volt:

Az ipari pangást már 1910-ben az ipar legfontosabb ágaiban felváltotta az élénkülés, a termelés kiszélesítése. Míg 1910-ben az öntöttvas-termelés 186 millió pud* volt és 1912-ben 256 millió pud — 1913-ban a termelés 283 millió pudra emelkedett. 1910-ben 1522 millió pud kőszenet termeltek, 1913-ban pedig már 2214 millió pudot.

A kapitalista ipar növekedésével egyidejűleg gyorsan nőtt a proletariátus is. Az ipar fejlődésének az volt a sajátossága, hogy a termelés tovább koncentrálódott a nagy és legnagyobb üzemekben. Míg 1910-ben az 500 és több munkást foglalkoztató nagyüzemekben az összes munkások 46.7%-a dolgozott, 1910-ben az ugyanolyan típusú üzemekben az összes munkásoknak már 54%-a, azaz több mint a fele. Ez az ipar roppant nagy koncentrálását jelentette. Még olyan fejlett ipari országokban is, mint Észak-Amerika, ebben az időben az összes munkásoknak csak egyharmada dolgozott nagyüzemekben.

A proletariátus növekedése és nagyüzemekben való összpontosulása, olyan forradalmi párt jelenléte, mint a bolsevikok pártja — Oroszország munkásosztályát az ország politikai életének hatalmas tényezőjévé tette A munkások kizsákmányolásának barbár formái az üzemekben és a cári hajcsárok tűrhetetlen rendőri rendszere minden komoly sztrájknak politikai jelleget adtak. A gazdasági és politikai harc összefonódása pedig különös forradalmi erőt kölcsönzött a tömegsztrájkoknak.

A forradalmi munkásmozgalom élén Pétervár hősi proletariátusa haladt, Pétervár után következtek a balti területek, Moszkva és a moszkvai kormányzóság, a Volga-mellék és Oroszország déli része.

* pud = 16.38 kg.

1913-ban a mozgalom magával ragadta a Nyugati Területet, Lengyelországot és a Kaukázust. A hivatalos jelentések szerint 1912-ben összesen 725.000, más, teljesebb adatok szerint több mint egymillió munkás sztrájkolt; 1913-ban hivatalos jelentések szerint — 861.000 a teljesebb adatok szerint pedig — 1,272.000 munkás. 1914 első felében már körülbelül másfélmillió munkás vett részt a sztrájkokban.

Ilyenformán az 1912—1914-es évek forradalmi fellendülése, a sztrájkmozgalom lendülete, az országot közelebb hozta egy olyan helyzethez, amilyen az 1905-ös forradalmat előzte meg.

A proletariátus forradalmi tömegsztrájkjainak jelentősége az egész *népre* kiterjedt A sztrájkok az önkényuralom ellen irányultak. A dolgozó nép óriási többségének rokonszenve kísérte azokat. A gyárosok a sztrájkokért kizárásokkal álltak bosszút a munkásokon. 1913-ban a moszkvai kormányzóságban a tőkések 50.000 textilmunkást dobtak az utcára. 1914 márciusában Pétervárott egy nap alatt 70.000 munkást bocsátottak el. A többi üzem és iparág munkásai tömeges pénzgyüjtéssel, néhol szolidaritás-sztrájkokkal segítették a sztrájkoló és a kizárás áldozatául esett társaikat.

A munkásmozgalom fellendülése és a tömegsztrájkok felébresztették és harcba vonták a parasztitömegeket is. A parasztok újra harcra keltek a földesurak ellen, elpusztították a földesúri birtokokat és a kulák tanyákat. Az 1910—1914-es évek folyamán több mint 13.000 parasztmegmozdulás volt.

Megkezdődtek a forradalmi megmozdulások a katonaságnál is. 1912-ben fegyveres lázadás tört ki a turkesztáni csapatok között. Érett a felkelés a balti hajóhadnál és Szevasztopolban is.

A forradalmi sztrájkmozgalom és a tüntetések, amelyeket a bolsevik párt vezetett, megmutatták, hogy a munkásosztály nem részletkövetelésekért, nem «reformokért» harcol, hanem azért, hogy a népet a cárizmustól megszabadítsa. Az ország haladt az új forradalom felé.

Hogy közelebb legyen Oroszországhoz, Lenin 1912 nyarán Párizsból Galíciába (mely akkor Ausztriához tartozott) költözött. Ott, Lenin elnöklete alatt, a Központi Bizottság tagjai és a felelős pártmunkások két értekezletet tartottak. Az egyiket Krakkóban, 1912 végén, a másikat 1913 őszén Krakkó közelében, Poronino nevű faluban. Ezeken az értekezleteken határozatokat hoztak a munkásmozgalom igen fontos kérdéseiről: a forradalmi fellendülésről, a sztrájkokról és a párt feladatairól, az illegális szervezetek megerősítéséről, a Duma szociáldemokrata frakciójáról, a pártsajtóról, a biztosítási kampányról.

2. A bolsevikok lapja, a «Právda». A bolsevik frakció a IV. Állami Dumában

A bolsevik párt kezében szervezeteinek megerősítésére és tömegbefolyása kiharcolására hatalmas fegyver volt a Pétervárott megjelenő «Právda»* c. napilap. A «Právdá»-t Lenin utasításainak megfelelően Sztálin, Oljminszkij és Poljetájev kezdeményezésére alapították. Ez a munkás tömeglap a forradalmi mozgalom új fellendülésével együtt született meg. Első száma 1912 április 22-én (az új időszámítás szerint május 5-én) jelent meg. Ez az esemény valóságos ünnep volt a munkások számára. A «Právda» megjelenésének tiszteletére elhatározták, hogy május 5-ét a munkássajtó ünnepének teszik meg.

Még a «Právda» előtt jelent meg a «Zvjezdá» c. bolsevik hetilap, amelyet a haladottabb munkásoknak szántak. A «Zvjezdá»-nak nagy szerepe volt a ljenai események napjaiban. Egész sor politikai harci cikket közölt Lenintől és Sztálintól, amelyek a munkásosztályt harcra mozgósították. De a forradalmi fellendülés körülményei között a bolsevik párt számára a hetilap már nem volt elegendő. Szükség volt egy naponta megjelenő politikai tömeglapra, a legszélesebb munkásrétegek részére. Ilyen ujság volt a «Právda».

Ebben az időszakban a «Právdá»-nak rendkívül nagy szerepe volt. A «Právda» a munkásosztály széles tömegeit hódította meg a bolsevizmusnak. Az állandó rendőri üldözések, pénzbüntetések, a cenzurának nemtetsző cikkek és a munkáslevelek közlése miatti elkobzások következtében a «Právdá»-t csak a haladott munkások tízezreinek aktív támogatásával lehetett fenntartani. Csak a munkások között folytatott nagy gyüjtések alapján tudta a «Právda» az óriási pénzbüntetéseket megfizetni. Nem ritkán az elkobzott számok példányainak tekintélyes része mégis elkerült az olvasókhoz, mert lelkes munkások az éj folyamán elmentek a nyomdába és az újságot kötegszám vitték el magukkal.

A cári kormány kétésfél év alatt nyolcszor tiltotta be a «Právdá»-t, de a lap, a munkások segítségével, újra megjelent, új, hasonló címek alatt, például — «Za Právdu», «Putj Právdy», «Trudovája Právda»**.

Míg a «Právda» átlag naponként 40.000 példányban kelt el, a

---

* «Právda» — «Igazság».

** «Za Právdu» — «Az Igazságért»; «Putj Právdy» — «Az Igazság Útja»; «Trudovája Právda» — «Munkásigazság».

«Lucs»* c. mensevik napilap példányszáma nem haladta meg a 15—16.000-et.

A munkások a «Právdá»-t saját munkáslapjuknak tekintették, nagy bizalommal voltak iránta és figyelve hallgattak minden szavára. A «Právda» minden példánya kézről-kézre járt, az olvasók tucatjait szolgálta, alakította osztályöntudatukat, nevelt, szervezett, harcra szólított.

Miről írt a «Právda»?

A «Právda» minden számában számos munkáslevelet közölt, amelyek a munkáséletet, az embertelen kizsákmányolást, s azt a komiszkodást és sanyargatást írták le, amit a kapitalisták és megbízottaik és felügyelőik a munkásokon elkövettek. Ezek a munkáslevelek a kapitalista rendszer éles, hatásos leleplezései voltak.

Nemritkán apró cikkeket közölt a «Právda» éhező munkanélküliek öngyilkosságáról, akiket halálba hajtott a kétségbeesés, mert nem tudtak munkát kapni.

A «Právda» a különböző gyárak és iparágak munkásainak szükségleteiről és követeléseiről írt, megírta, hogyan harcolnak a munkások követeléseikért. Majdnem minden számában írt a különböző üzemekben kitört sztrájkokról. Nagyméretű és hosszadalmas sztrájkok idején az újság megszervezte a többi üzem és iparág munkásait, hogy gyüjtésekkel segítsenek a sztrájkolókon. Néha a sztrájkalapba tízezrével gyűltek a rúbelek — ezek óriási összegek voltak abban az időben, ha figyelembe vesszük, hogy a munkások többsége mindössze 70—80 kopeket keresett naponként. Ez a munkásokat a proletár szolidaritás szellemében és a munkások érdekei egységének tudatára nevelte.

A munkások minden politikai esemény, minden győzelem vagy vereség alkalmával a «Právdá»-nak írtak leveleket, üdvözleteket, tiltakozásokat stb. A «Právda» cikkeiben a munkásmozgalom feladatait következetes bolsevik szempontból világította meg. Mint legális újság nem hívhatta fel nyiltan a munkásságot a cárizmus megdöntésére. Célzásokkal kellett élnie, amelyeket az öntudatos munkások kitűnően megértettek és a tömegeknek megmagyaráztak. Mikor például a «Právda» az «1905-ös év teljes és csorbítatlan követeléseiről» írt, a munkások megértették, hogy a bolsevikok forradalmi jelszavairól van szó — a cárizmus megdöntéséről, a demokratikus köztársaságról, a földesúri birtokok elkobzásáról, a nyolcorás munkanapról.

* «Lucs» — «Fénysugár».

A «Právda» szervezte az öntudatos munkásokat a IV. Duma választásai előtt. Leleplezte a liberális burzsoáziával való megegyezés és a «sztolypini munkáspárt» pártolóinak — a mensevikeknek áruló magatartását. A «Právda» felhívta a munkásokat, hogy az «1905-ös év csorbítatlan követeléseinek» híveire, azaz a bolsevikokra szavazzanak. A választások közvetettek voltak. Először a munkásgyűléseken megbízottakat választottak, azután a megbízottak szavazókat választottak és csak ezek a szavazók vettek részt a munkásképviselőnek a Dumába való választásában. A választások napján a «Právda» közölte a bolsevik választójelöltek névjegyzékét és felszólította a munkásokat, hogy erre szavazzanak. Korábban nem lehetett a névjegyzéket közölni, nehogy a jelölteket a letartóztatás veszélyének tegyék ki.

A «Právda» segített a proletariátus akcióinak megszervezésében. Pétervárott 1914 tavaszán, egy nagy kizárás idején, mikor nem volt célszerű tömegsztrájkot hirdetni, a «Právda» a munkásokat más harci formákra hívta fel — tömeggyűlésekre a gyárakban, utcai tüntetésekre. Az újság erről nem írhatott nyiltan. De az öntudatos munkások megértették ezt a felhívást, mikor Lenin cikkét olvasták, amely ezt a szerény címet viselte: «A munkásmozgalom formáiról.» Ebben a cikkben arról volt szó, hogy abban a pillanatban a sztrájkot a munkásmozgalom magasabb formáival kell helyettesíteni, ami felhívást jelentett gyűlések és tüntetések szervezésére.

Ilyenformán valósult meg a «Právdá»-n keresztül a bolsevikok illegális forradalmi tevékenységének kapcsolata a munkástömegek közti legális agitációjával és a munkásság szervezésével.

A «Právda» nemcsak a munkások életéről, a munkások sztrájkjairól és tüntetéseiről írt. A «Právda» rendszeresen megvilágította a parasztok életét, a parasztság nyomorát, megírta, hogyan zsákmányolják ki a jobbágytartó földesurak a parasztot, hogyan rabolták el a legjobb parasztföldeket a tanyabirtokos kulákok a sztolypini «reform» eredményekepen. A «Právda» megmutatta az öntudatos munkásoknak, hogy mennyi gyúlékony anyag halmozódott fel a faluban. A «Právda» arra tanította a proletariátust, hogy az 1905-ös forradalomnak feladatai nincsenek megoldva, hogy új forradalom előtt állunk. A «Právda» arra tanított, hogy ebben a második forradalomban a proletariátusnak, mint a nép igazi vezérének, vezetőjének kell felléphie, hogy ebben a forradalomban olyan erős szövetségese lesz, mint amilyen a forradalmi parasztság.

A mensevikek azt akarták elérni, hogy a proletariátus verje ki a fejéből a forradalmat. A mensevikek ezt hajtogatták a munkásoknak:

ne gondoljatok a népre, a parasztok ínségére, a «fekete százak» feudális földesurainak uralmára, csupán az «egyesülési szabadságért» harcoljatok; nyujtsatok be erről egy «petíciót» a cári kormánynak. A bolsevikok megmagyarázták a munkásoknak, hogy ez a mensevik papolás, amely le akarja mondatni a munkásságot a forradalomról, a parasztsággal való szövetségről, a burzsoázia érdekében történik, hogy a munkások biztosan legyőzik a cárizmust, ha megnyerik a maguk pártjára a parasztságot mint szövetségest, hogy az olyan rossz prédikátorokat, mint amilyenek a mensevikek, félre kell lökni, mint a forradalom ellenségeit.

Miről írt a «Právda» «Parasztélet» című rovatában?

Nézzünk például néhány levelet 1913-ból.

«Falusi eset» címmel Szamárából közli a levelező, hogy a buguljminszki járás Novochaszbulat nevű falujában 45 parasztot vád alá helyeztek, mert ellenállást tanusítottak, mikor a földmérő részeket hasított ki a közös földből a kuláktanyák részére és hogy a parasztok nagyrészét sokévi börtönre ítélték.

A pszkovi kormányzóságból röviden közli a levelező, hogy «Pszica falu (Zavalje állomás közelében) parasztjai fegyveres ellenállást fejtettek ki a csendőrökkel szemben. Sebesültek vannak. Az összeütközés oka — a földkérdésben felmerült nézeteltérés. Pszicában összevonták a csendőrséget. A kormányzóhelyettes és az ügyész kiszálltak a helyszínre.»

Az ufai kormányzóságból azt írja a levelező, hogy a parasztok eladják telkeiket, hogy az éhség és a faluközösségből való kilépésről szóló törvény gyorsítja a parasztok földtelenné válását. Itt van például Boriszovka tanya, 27 udvar 543 djeszjatjína* szántófölddel. Az éhség idején öt gazda eladott 31 djeszjatjínát 25—33 rúbelért djeszjatjínánként, pedig a föld háromszor—négyszer annyit ér Ugyanitt hét gazda 177 djeszjatjínát zálogosított el hat évre 18—20 rúbelért djeszjatjínánként, 12%-os évi kamattal. Ha tekintetbe vesszük a lakosság elszegényedését és az óriási kamatokat, akkor határozottan állíthatjuk, hogy a 177 djeszjatjína fele az uzsorás tulajdonába megy át, mert ezt az óriási összeget hat év alatt az adósok fele sem tudja megfizetni.

«A földesúri nagybirtok és a paraszti kisbirtok Oroszországban» című «Právda»-cikkben** Lenin szemléltetően megmutatta a munkásoknak és parasztoknak, milyen óriási földterületek vannak az élősdi földesurak kezén. Csak 30.000 legnagyobb földbirtokosnak körülbelül

* Djeszjatjína = 1.09 hektár.

** *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 811—812 old.

hetvenmillió djeszjatjína földje volt. Ugyanennyi föld jutott tízmillió parasztgazdaságra. Átlagban minden nagybirtokosnak 2300 djeszjatjína jutott, minden parasztgazdaságra, a kulákgazdaságokat is beleértve — átlagban hét djeszjatjína. Emellett 5 millió szegény parasztgazdaságnak, azaz az egész parasztság felének nem volt több, mint egy-két djeszjatjína földje. Ezek a tények világosan mutatják, hogy a paraszt nyomorának és éhezésének gyökere a földesúri nagybirtokban, a jobbágyrendszer maradványaiban rejlik és hogy ettől a parasztság csak forradalommal szabadulhat, amelyet a munkásosztály vezet.

Azoknak a munkásoknak révén, akik kapcsolatukat a faluval megőrizték, a «Právda» behatolt a faluba és forradalmi harcra buzdította a haladott parasztokat.

A «Právda» megalapításának idején az illegális szociáldemokrata szervezetek teljesen a bolsevikok kezében voltak. Viszont a szervezetek legális formái — a Duma-frakció, a sajtó, a biztosítópénztárak, a szakszervezetek — még részben a mensevikek befolyása alatt állottak. A bolsevikoknak elszántan kellett harcolniok, hogy a likvidátorokat a munkásosztály legális szervezeteiből kikergessék. A «Právda» érdeme, hogy ez a harc sikerrel járt.

A «Právda» a pártszerűségért, a munkások forradalmi *tömeg*pártjának újjáteremtéséért folyó harc központjában állt. A «Právda» a legális szervezeteket a bolsevik párt illegális gócpontja köré tömörítette és a munkásmozgalmat egy meghatározott cél felé — a forradalom előkészítése felé — irányította.

A «Právdá»-nak rengeteg munkáslevelezője volt. Egyetlen év folyamán átlag több mint 11.000 munkáslevelet közölt. De a «Právda» nemcsak levelek és levelezés útján kapcsolódott a munkástömegekhez. Az üzemekből naponta sok munkás ment a szerkesztőségbe. A «Právda» szerkesztőségében a párt szervező munkájának jelentős része központosult. Itt találkoztak a helyi pártsejtek képviselőivel, ide érkeztek a tudósítások a gyárak és üzemek pártmunkájáról, innen adták tovább a Pétervári Bizottság és a Központi Bizottság utasításait.

A bolsevikok kétésfélévi kemény harcot folytattak a likvidátorok ellen, a munkások forradalmi tömegpártjának újjáteremtéséért s elérték azt, hogy 1914 nyarán Oroszország aktív munkásainak *négyötöde* követte a bolsevik pártot, a «právdista» taktikát. Ezt igazolja például az a tény, hogy hétezer munkáscsoport közül, amelyek 1914-ben gyűjtéseket rendeztek a munkásújságok javára, 5600 csoport gyűjtött a bolsevik sajtónak és csak 1400 csoport a mensevik sajtonak. Ehelyett a menshevikeknek sok «gazdag barátja» volt a liberális burzsoázia és a

polgári értelmiség körében, akik a mensevik újság fenntartására szükséges anyagi eszközöknek több mint a felét adományozták.

A bolsevikokat akkor «právdistáknak» nevezték. A «Právdá»-val együtt nőtt a forradalmi proletariátusnak egész nemzedéke, amely később az Októberi Szocialista Forradalmat végbevitte. A «Právda» mellett álltak a munkások tíz- és százezrei. A forradalmi fellendülés évei (1912—1914) lerakták a bolsevik tömegpárt szilárd alapjait, amelyeket az imperialista háború korszakában semilyen cári üldözés nem tudott szétrombolni.

«Az 1912-es „Právda" — lerakta a bolsevizmus 1917-es győzelmének alapköveit» *(Sztálin).*

A párt másik országos legális szerve a IV. Állami Duma bolsevik frakciója volt.

1912-ben a kormány kiírta a választásokat a IV. Dumába. Pártunk nagy jelentőséget tulajdonított a választásokban való részvételnek. A Duma szociáldemokrata frakciója és a «Právda» voltak országos méretekben azok az alapvető, legális támaszpontok, amelyeken keresztül a bolsevik párt forradalmi tömegmunkáját végrehajtotta.

A bolsevik párt önállóan, saját jelszavaival lépett fel a Duma-választásokon és egyidejűen mérte a csapásokat mind a kormány, mind a liberális burzsoázia (a kadetek) pártjaira. A választási hadjáratban a bolsevikok jelszavai ezek voltak: demokrata köztársaság, nyolcórás munkanap, a földbirtokosok földjének elkobzása.

A választások a IV. Dumába 1912 őszén folytak le. Október elején a pétervári választások menetével elégedetlen kormány számos nagyüzemben megkísérelte a munkások választójogának korlátozását. Feleletül pártunk Pétervári Bizottsága Sztálin elvtárs javaslatára a nagyüzemek munkásait egynapos sztrájkra hívta fel. A kormány nehéz helyzetbe került és kénytelen volt meghátrálni és a munkások a választógyűléseken azokat választhatták, akiket akartak. A munkások óriási többséggel szavazták meg a választási megbízottaknak és a képviselőknek szóló «Utasítást», amelyet Sztálin elvtárs állított össze. A «Pétervári munkások utasítása képviselőjüknek» az 1905-ös év megoldatlan feladataira hívta fel a figyelmet.

«... Azt tartjuk — mondotta az „Utasítás" —, hogy Oroszország olyan eljövendő tömegmozgalmak előestéjét éli, amelyek talán még mélyebbek lesznek, mint 1905-ben voltak... Ugyanúgy, mint 1905-ben, a mozgalmak vezetője az orosz társadalom leg-

haladottabb osztálya, az orosz proletariátus lesz. Szövetségese pedig csakis a sokat szenvedett parasztság lehet, amelynek életbevágó érdeke Oroszország felszabadítása.»

Az «Utasítás» kijelentette, hogy a nép jövő akcióinak a két fronton való harc formáját kell felvenniök — mind a cári kormány, mind a cárizmussal megegyezést kereső liberális burzsoázia ellen.

Lenin nagy jelentőséget tulajdonított a munkásokat forradalmi harcra felhívó «Utasítás»-nak. És a munkások határozataikban visszhangozták ezt a felhívást.

A bolsevikok győztek a választásokon és a Dumába Pétervár munkásai Badájev elvtársat választották.

A munkások a nép egyéb rétegeitől külön választották Dumaképviselőiket (az úgynevezett munkáskúriában). A munkáskúria kilenc képviselője közül hatan a bolsevik párt tagjai voltak: Badájev, Petrovszkij, Muránov, Szamojlov, Ságov és Malinovszkij (akiről később kiderült, hogy provokátor). Bolsevik képviselőket a legnagyobb ipari központok küldtek, ahol a munkásosztály négyötöde élt. Viszont néhány likvidátort nem a munkások, azaz nem a munkáskúriák választottak meg. Ezért a Dumába 7 likvidátor került be, 6 bolsevikkal szemben. Eleinte a bolsevikok és a likvidátorok közös szociáldemokrata frakciót alkottak. De 1913 októberében a bolsevik képviselők, a forradalmi munkát akadályozó mensevikekkel való kemény harc után a párt Központi Bizottságának utasítására kiléptek az egyesült szociáldemokrata frakcióból és önálló bolsevik frakciót alakítottak.

A bolsevik képviselők forradalmi beszédeket tartottak a Dumában, amelyekben leleplezték az önkényuralom rendszerét, interpellációkat intéztek a kormányhoz, a munkások üldözéséről, a kapitalista kizsákmányolás embertelenségéről.

Az agrárkérdést illetőleg is felléptek a Dumában, beszédeikben harcra hívták a parasztokat a feudális földesurak ellen, leleplezték a kadetpártot, amely a földesurak földjének elkobzása és a parasztok kezébe adása ellen foglalt állást.

A bolsevikok törvényjavaslatot terjesztettek az Állami Duma elé a nyolcórás munkanapról, melyet a reakciós Duma természetesen nem fogadott el, de amelynek nagy volt az agitációs szerepe.

A Duma bolsevik frakciója szoros összeköttetésben állt a párt Központi Bizottságával, Leninnel és utasításokat kapott tőle. Pétervárott való tartózkodása idején a frakciót közvetlenül Sztálin elvtárs vezette.

A bolsevik képviselők nem szorítkoztak a Dumában való munkára, hanem nagy tevékenységet fejtettek ki a Dumán kívül is. Gyárakba és üzemekbe utaztak, meglátogatták az ország munkásközpontjait, ahol előadásokat tartottak, titkos gyűléseket szerveztek, amelyeken megmagyarázták a párt határozatait, új pártszervezeteket hoztak létre. A képviselők ügyesen egyeztették össze a legális tevékenységet az illegális, földalatti munkával.

3. A bolsevikok győzelme a legális szervezetekben. A forradalmi mozgalom további növekedése. Az imperialista háború előestéje

A bolsevikok pártja ebben az időszakban példáját adta annak, hogyan kell vezetni a proletariátus osztályharcának minden formáját, minden megjelenését. Földalatti szervezeteket épített. Illegális röpiratokat adott ki. Titkos forradalmi munkát végzett a tömegek között. Ugyanakkor mindjobban a kezébe vette a munkásosztály legális szervezeteit is. A párt igyekezett a szakszervezeteket, a népházakat, az esti egyetemeket, a klubokat, a munkásbiztosító intézményeket megnyerni. Ezek a legális szervezetek már régóta a likvidátorok menhelyéül szolgáltak. A bolsevikok erélyesen harcoltak azért, hogy a legális egyesületeket pártunk támaszpontjaivá tegyék. Az illegális munkát ügyesen összeegyeztetve a legálissal, a bolsevikok mindkét fővárosban meghódították a szakszervezetek többségét. Különösen ragyogó győzelmet arattak a bolsevikok Pétervárott 1913-ban a vasmunkásszövetség vezetőségének választásán: a gyűlésen résztvett háromezer vasmunkás közül alig 150 szavazott a likvidátorokra.

Ugyanez vonatkozik az olyan legális szervezetre is, mint a IV. Állami Duma szociáldemokrata frakciója. Bár a menszevikeknek a Dumában 7 képviselőjük, a bolsevikoknak pedig csak 6 képviselőjük volt, a 7 mensevik képviselő, akik nagyrészt nem munkáskerületekből kerültek ki, alig képviselte a munkásosztály egyötödét, míg a 6 bolsevik képviselő, akiket az ország legfőbb ipari központjai küldtek (Pétervár, Moszkva, Ivánovo-Voznjeszjenszk, Kosztroma, Jekatjerinoszláv, Charkov), az ország munkásosztályának több mint négyötödét képviselte. A munkások saját képviselőiknek a hat bolsevik képviselőt (Badájevet, Petrovszkijt stb.) tekintették és nem a hét menszeviket.

A bolsevikoknak azért sikerült a legális szervezeteket meghódítani, mert a cárizmus vad üldözései, a likvidátorok és trockisták rágalmai ellenére, meg tudták őrizni az illegális pártot és soraikban a kemény fegyelmet, állhatatosan védték a munkásosztály érdekeit, szo-

ros kapcsolatban voltak a tömegekkel és kérlelhetetlenül harcoltak a munkásmozgalom ellenségeivel.

Ilyenformán a legális szervezetekben a bolsevikok győzelme és a mensevikek veresége kialakult az egész vonalon. A Duma szószékéről való agitáció terén éppúgy, mint a munkássajtó és más legális szervezetek terén, a bolsevikok háttérbe szorították a mensevikeket. A munkásosztályt magával ragadta a forradalmi mozgalom, határozottan a bolsevikok köré tömörült, félredobta a mensevikeket.

Mindezek betetőzéséül a mensevikek a nemzeti kérdés terén is csődbe jutottak. Oroszország határvidékein a forradalmi mozgalom a nemzeti kérdésben világos programot követelt. De a mensevikeknek semmi programjuk sem volt, eltekintve a «Bund» «kulturális autonómiájától», amely senkit sem elégített ki. Csak a bolsevikoknak volt a nemzeti kérdésben marxista programjuk, amelyet Sztálin elvtárs «Marxizmus és nemzeti kérdés» c. cikkében, Lenin «A nemzetek önrendelkezési jogáról» és «Kritikai jegyzetek a nemzeti kérdéshez» c. cikkeiben fejtett ki.

Nem lehet csodálkozni azon, hogy a mensevizmus ilyen vereségei után az «augusztusi blokk» minden ízében recsegni kezdett. Mivel különböző elemekből állott, nem bírta ki a bolsevikok nyomását és kezdett alkatrészeire széthullani. Az «augusztusi blokk», melyet a bolsevikokkal való harcra szerveztek, a bolsevikok csapásai alatt gyorsan szétesett. Először a vperjodisták (Bogdánov, Lunacsárszkij és mások) léptek ki a blokkból, majd a lettek, aztán szétszóródtak a többiek is.

Miután a likvidátorok a bolsevikokkal folytatott harcukban vereséget szenvedtek, a II. Internacionáléhoz fordultak segítségért. A II. Internacionále segítségükre is sietett. A bolsevikok és likvidátorok «kibékítésének», a «pártonbelüli béke» helyreállításának ürügyén a II. Internacionále azt követelte a bolsevikoktól, hogy szüntessék be a likvidátorok opportunista politikájának kritikáját. De a bolsevikok engesztelhetetlenek voltak: az opportunista II. Internacionále határozatainak nem vetették alá magukat és nem tettek semmiféle engedményt.

A bolsevikok győzelme a legális szervezetekben nem volt és nem is lehetett véletlenség. Nemcsak azért nem volt véletlenség, mert csak a bolsevikoknak volt helyes marxista elméletük, világos programjuk és harcban megedzett proletárpártjuk. Azért sem volt véletlenség, mert a bolsevikok győzelme a forradalmi fellendülés növedését tükrözte vissza.

A munkások forradalmi mozgalma egyre nőtt és új városokra, új

területekre terjedt át. Az 1914-es év beálltavál a munkás-sztrájkok nemcsak nem csendesültek el, ellenkezőleg, új erővel kezdtek kibontakozni. A sztrájkok mind makacsabbakká lettek, egyre több munkást öleltek fel. Január 9-én 250.000 munkás sztrájkolt, köztük 140.000 Pétervárott. Május 1-én a sztrájkoló munkások száma meghaladta a félmilliót, köztük Pétervárott több mint 250.000 volt a sztrájkolók száma. A munkások hallatlan állhatatossággal sztrájkoltak. Pétervárott, az Obuchov-gyárban, a sztrájk több mint két hónapig tartott, a Lesszner-gyárban körülbelül három hónapig. Pétervár számos üzemében tömeges mérgezési balesetek történtek. Ez 115.000 munkás sztrájkját és a munkásság tüntetéseit váltotta ki. A mozgalom tovább nőtt. 1914 első felében (beleértve július elejét is) 1,425.000 munkás sztrájkolt.

Májusban megkezdődött a bakui naftaipari munkások általános sztrájkja, amely lebilincselte Oroszország egész proletariátusa figyelmét. A sztrájk szervezetten folyt. Június 20-án Bakuban 20.000 munkás tüntetett. A rendőrség nagy kegyetlenséggel járt el a munkásokkal szemben. A moszkvai munkások tiltakozásuk és a bakui munkásokkal való szolidaritásuk jeléül, szintén sztrájkba léptek s a mozgalom átterjedt egyéb kerületekre is.

Július 3-án a pétervári Putjilov-gyárban gyűlést tartottak a bakui sztrájk alkalmából. A rendőrség a munkások közé lőtt. Óriási izgalom fogta el a pétervári proletariátust. A párt Pétervári Bizottságának felhívására július 4-én 90.000 munkás lépett tiltakozó sztrájkba. Július 7-én 130.000 munkás sztrájkolt, július 8-án — 150.000, július 11-én — 200.000.

Valamennyi gyárat izgalom fogott el, mindenütt gyűléseztek és tüntettek. A dolog egészen barikádépítési kísérletekig ment. Bakuban is, Lodzban is barikádokat építettek. A rendőrség több helyen a munkásokra lőtt. A kormány, hogy a mozgalmat elnyomja, «rendkívüli» rendszabályokat léptetett életbe, a főváros katonai táborrá vált, a «Právdá»-t betiltották.

De ugyanakkor egy új nemzetközi tényező jelent meg a színtéren, amelynek meg kellett változtatnia a dolgok folyását: az imperialista háború. Éppen a júliusi forradalmi események idején érkezett Pétervárra Poincaré, a francia köztársasági elnök, hogy a cárral a küszöbön álló háború kezdetéről tárgyaljon. Néhány nap mulva Németország háborút üzent Oroszországnak. A cári kormány a háborút arra használta ki, hogy szétzúzza a bolsevik szervezeteket, hogy a munkásmozgalmat elnyomja. A világháború, amelyben a cári kormány menekvést keresett a forradalom elől, megszakította a forradalmi fellendülést.

RÖVID ÖSSZEFOGLALÁS

A forradalmi fellendülés éveiben (1912—1914) a bolsevikok pártja a munkásmozgalom élén állt és bolsevik jelszavakkal vezette azt az új forradalom felé. A párt meg tudta valósítani az illegális munka egyesítését a legálissal. Megtörte a likvidátorok és barátaik, a trockisták és otzovisták ellenállását, elsajátította a legális mozgalom valamennyi formáját és a legális szervezeteket forradalmi munkája támaszpontjává tette.

Azzal, hogy a párt harcolt a munkásmozgalom ellenségei és azok ügynökei ellen a munkásmozgalomban, megacélozta sorait és kiszélesítette kapcsolatát a munkásosztállyal. A párt nagy mértékben felhasználta a Duma szószékét forradalmi agitációra, nagyszerű munkás tömeglapot alapított, a «Právdá»-t, és a forradalmi munkások egy új nemzedékét nevelte fel: a právdistákat. Ez a munkásréteg az imperialista háború alatt hű maradt az internacionalizmus és a proletárforradalom zászlajához. Ez a réteg lett később, az 1917-es Októberi Forradalom napjaiban, a bolsevik párt magja.

Az imperialista háború előestéjén a párt vezette a munkásosztály forradalmi akcióit. Ezek előcsatározások voltak, amelyeket megszakított az imperialista háború, de amelyek aztán, három év mulva, felújultak, hogy megdöntsék a cárizmust. Az imperialista háború nehéz szakaszába a bolsevik párt a proletár internacionalizmus kibontott zászlajával lépett.

VI. fejezet

A BOLSEVIKOK PÁRTJA AZ IMPERIALISTA HÁBORÚ KORSZAKÁBAN. A MÁSODIK FORRADALOM OROSZORSZÁGBAN

(1914—1917 március)

1. Az imperialista háború keletkezése és okai

1914 július 14-én (27-én) a cári kormány elrendelte az általános mozgósítást. Július 19-én (augusztus 1-én) Németország háborút üzent Oroszországnak.

Oroszország belépett a háborúba.

Lenin és a bolsevikok már jóval a háború előtt előre látták, hogy a háború elkerülhetetlen. A szocialisták nemzetközi kongresszusain Lenin javaslatokkal lépett fel, amelyeknek célja az volt, hogy meghatározzák a szocialisták forradalmi irányvonalát a háború kitörése esetén.

Lenin rámutatott arra, hogy a háborúk a kapitalizmus elkerülhetetlen kísérői. Idegen földek elrablása, gyarmatok meghódítása és fosztogatása, új piacok megszerzése nem egyszer adott okot a kapitalista államok hódító háborúira. A háború a kapitalista országok számára ugyanolyan természetes és törvényszerű állapot, mint a munkások kizsákmányolása.

A háborúk különösen elkerülhetetlenek lettek, mikor a XIX. század végén és a XX. század elején a kapitalizmus végleg átnőtt fejlődésének legmagasabb és legutolsó szakaszába, az imperializmusba. Az imperializmus alatt a kapitalista államok életében döntő szerepre tettek szert a tőkések hatalmas egyesülései (monopóliumai) és a bankok. A kapitalista államokban a finánctőke lett az úr. A finánctőke új piacokat követelt, új gyarmatok meghódítását, új teret a tőkekivitel számára, új nyersanyagforrásokat.

De már a XIX. század végén a földgömb egész területe fel volt osztva a kapitalista országok között. Emellett az imperializmus korszakában a kapitalizmus fejlődése rendkívül egyenetlen és ugrásszerű: olyan országok, amelyek azelőtt az első helyen álltak, aránylag lassan fejlesztik iparukat, más, azelőtt elmaradott országok, ugrásszerűen utólérik és túl is szárnyalják őket. Az imperialista államok gazdasági és katonai erőviszonyai megváltoztak. Kezdődött a törekvés a világ

újrafelosztására. A világ újrafelosztásáért folyó harc elkerülhetetlenné tette az imperialista háborút. Az 1914-es háború a világ és a befolyási övezetek újrafelosztásáért folyt. Valamennyi imperialista állam már régen készült a háborúra. A háborúért az összes országok imperialistái felelősek.

Ezt a háborút egyfelől Németország és Ausztria, másfelől Franciaország, Anglia és a tőlük függő Oroszország készítették elő. 1907-ben létrejött a hármas egyezmény, Anglia, Franciaország és Oroszország szövetsége, az úgynevezett antant. A másik imperialista szövetséget Németország, Ausztria-Magyarország és Olaszország alkották. De Olaszország az 1914-es háború elején kilépett ebből a szövetségből és később az antanthoz csatlakozott. Németországot és Ausztria-Magyarországot Bulgária és Törökország támogatta.

Németország, amikor az imperialista háborúra felkészült, Angliától és Franciaországtól gyarmatokat akart elhódítani, Oroszországtól pedig Ukrajnát, Lengyelországot és a balti országokat. A Közelkeleten a Bagdadi Vasút felépítésével Anglia uralmát fenyegette. Anglia félt Németország tengeri haderejének növekedésétől.

A cári Oroszország Törökországot akarta felosztani, a Feketetengerből a Földközi-tengerbe vezető szorosok (a Dardanellák) megszerzéséről, Konstantinápoly elfoglalásáról ábrándozott. A cári kormány még az Ausztria-Magyarországhoz tartozó Galícia meghódítását is tervezte.

Anglia ezzel a háborúval Németországot akarta tönkretenni, ezt a veszedelmes versenytársat, akinek árui a háború előtt mindjobban kiszorították a világpiacról az angol árukat. Ezenkívül Anglia Törökországtól el akarta foglalni Mezopotámiát és Palesztinát és szilárdan meg akarta vetni a lábát Egyiptomban.

A francia tőkések el akarták venni Németországtól a szénben és vasban gazdag Saar-vidéket és Elzász-Lotaringiát, amelyet Németország az 1870—1871-es háborúban hódított el Franciaországtól.

Ilyenformán az imperialista háborút a két kapitalista államcsoport között fennálló hatalmas ellentétek idézték elő.

Ez a világ újrafelosztásáért folyó rablóháború valamennyi imperialista ország érdekeit érintette és ezért később Japán, az Amerikai Egyesült Államok és más országok is belesodródtak.

A háború világháborúvá lett.

Az imperialista háború előkészületeit az országok burzsoáziái a legnagyobb titokban tartották a nép előtt. Mikor a háború kitört, mindegyik imperialista kormány igyekezett bebizonyítani, hogy nem ő támadta meg szomszédait, hanem azok támadták meg őt. A bur-

zsoázia becsapta a népet, titkolta a háború valódi céljait, imperialista hódító jellegét. Valamennyi imperialista kormány kijelentette, hogy a háborút a haza védelmére viseli.

A burzsoáziának a nép becsapásában a II. Internacionále opportunistái segítettek. A II. Internacionále szociáldemokratái aljasul elárulták a szocializmus ügyét, a proletariátus nemzetközi szolidaritásának ügyét. Nemcsak nem léptek fel a háború ellen, hanem segítettek is a burzsoáziának abban, hogy a háborút viselő országok munkásait és parasztjait a haza védelmének zászlaja alatt egymásra uszítsa.

Nem véletlen, hogy Oroszország az antant, Franciaország és Anglia oldalán lépett a háborúba. Tudnunk kell, hogy 1914 előtt Oroszország legfontosabb iparágai a külföldi tőke kezében voltak, elsősorban francia, angol és belga, azaz az antantországok tőkései kezében. Oroszország fémiparának legfontosabb gyárai francia tőkések kezében voltak. A fémiparnak összesen csaknem háromnegyede (72%) külföldi tőkétől függött. A kőszéniparban — a Donjec-medencében — ugyanez volt a helyzet. A naftatermelésnek körülbelül a fele az angol-francia tőke kezében volt. Az orosz ipar profitjainak jelentékeny része külföldi, elsősorban angol-francia bankokba vándorolt. Mindezekhez járult még az is, hogy a milliárdos kölcsönök, amelyeket a cár Franciaországban és Angliában vett fel, a cárizmust az angol-francia imperializmushoz láncolták, Oroszországot ez államok vazallusává, félgyarmatává tették.

Mikor az orosz burzsoázia megkezdte a háborút, arra számított, hogy rendbehozza ügyeit: új piacokat hódít, megszedi magát a hadirendeléseken és szállításokon és egyúttal, kihasználva a hadiállapotot, elnyomja a forradalmi mozgalmat.

A cári Oroszország készületlenül ment bele a háborúba. Oroszország ipara nagymértékben elmaradt a többi kapitalista ország ipara mögött. A gyárak és üzemek túlnyomó része régi volt, elkopott felszereléssel dolgozott. A mezőgazdaság félfeudális földbirtokaival, elszegényedett, tönkrement parasztiömegeivel nem lehetett szilárd gazdasági alapja egy hosszadalmas háború viselésének.

A cár elsősorban a feudális földesurakra támaszkodott. Az országban és az Állami Dumában a «fekete százak» reakciós nagybirtokosai sáfárkodtak, a nagytőkésekkel egyetemben. Az egész vonalon támogatták a cári kormány bel- és külpolitikáját. Az orosz imperialista burzsoázia bízott a cári önkényuralomban, mint abban a kemény ökölben, amely egyrészt új piacok és új földek elfoglalását biztosítja számára, másrészt el tudja nyomni a munkások és parasztok forradalmi mozgalmát.

A liberális burzsoázia pártja — a kadetek — az ellenzék szerepében lépett fel, de a cári kormány külpolitikáját feltétlenül támogatta.

Az eszerek és mensevikek kispolgári pártjai a háború legelejétől kezdve, a szocializmus zászlajának leple alatt segítették a burzsoáziát abban, hogy becsaphassa a népet, hogy a háború imperialista, rabló jellegét eltitkolhassa. A burzsoá «haza» védelmének szükségességét prédikálták a «porosz barbárok» ellen, az «osztálybéke» politikáját támogatták és ilyenmódon segítséget nyujtottak az orosz cár kormányának arra, hogy háborút folytathasson, mint ahogy a német szociáldemokraták is segítettek a német császárnak hadat viselni az «orosz barbárok» ellen.

Csak a bolsevikok pártja maradt hű a forradalmi internacionalizmus lobogójához, keményen kitartva a cári önkényuralom, a földbirtokosok és kapitalisták, az imperialista háború elleni elszánt harc marxista álláspontján. A bolsevik párt már a háború első napjaitól kezdve azon az álláspontón volt, hogy a háború nem a haza védelméért, hanem a földesurak és tőkések érdekében, idegen földek elfoglalásáért, idegen népek kirablásáért folyik, hogy a munkásoknak elszánt háborút kell viselniök az ilyen háború ellen.

A munkásosztály a bolsevikok pártját támogatta.

Igaz, a burzsoá hazafias őrület, amely a háború elején elfogta az értelmiséget és a parasztság kulák rétegeit, a munkások egy részére is átragadt. De ezek a munkások többnyire az «Orosz Nép Szövetsége» nevű gyülevész banda tagjai voltak vagy eszer és mensevik hangulatú csoportokhoz tartoztak. Természetes, hogy ezek nem tükrözték és nem is tükrözhették vissza a munkásosztály hangulatát. S éppen ezek az elemek vettek részt a burzsoázia soviniszta tüntetéseiben, amelyeket a cári kormány a háború első napjaiban szervezett.

2. A II. Internacionále pártjainak átállása imperialista kormányaik oldalára. A II. Internacionále széthullása különálló szociálsoviniszta pártokra

Lenin nem egyszer hívta fel a figyelmet a II. Internacionále opportunizmusára, vezéreinek ingadozására. Nem szűnt meg hangoztatni, hogy a II. Internacionále vezérei csak szavakban háborúellenesek, hogy a háború kitörése esetén megváltoztatják majd álláspontjukat, az imperialista burzsoázia oldalára pártolnak át, a háború híveivé lesznek. Már a háború első napjai igazolták Lenin jövendölését.

1910-ben a II. Internacionále kopenhágai kongresszusa határozatot fogadott el arról, hogy a szocialisták a parlamentekben kötelesek

a hadihitelek ellen szavazni. A balkáni háború idején, 1912-ben, a II. Internacionále Bázeli Nemzetközi Kongresszusa kijelentette, hogy valamennyi ország munkásai gaztettnek tekintenék, ha a tőkések profitjainak növelése érdekében egymásra lövöldöznének. Ezt mondták a rezoluciók szavai.

Mikor azonban becsapott az imperialista háború villáma és ezeket a határozatokat meg kellett volna valósítani, a II. Internacionále vezérei árulóknak, a proletariátus elárulóinak bizonyultak, a burzsoázia szolgáinak bizonyultak, háborús-pártiakká lettek.

1914 augusztus 4-én a németországi szociáldemokrácia a parlamentben megszavazta a hadihiteleket, az imperialista háború támogatását. Ugyanezt tette Franciaország, Anglia, Belgium és a többi ország szocialistáinak legnagyobb része.

A II. Internacionále megszűnt. Szétesett egyes, egymással harcoló szociálsoviniszta pártokra.

A szocialista pártok vezérei elárulták a proletariátust és a szociálsovinizmus, az imperialista burzsoázia védelmének álláspontjára helyezkedtek. Segítettek az imperialista kormányoknak abban, hogy a munkásosztályt elbolondítsák és a nacionalizmus mérgével oltsák be. A haza védelmének zászlaja alatt ezek a szociálárulók a német munkásokat a franciákra, az angol és francia munkásokat a németekre kezdték úszítani. A II. Internacionálénak csak jelentéktelen kisebbsége maradt meg az internacionalizmus álláspontján és úszott az ár ellen, nem teljes biztonsággal és nem egészen határozottan, de mégis az ár ellen.

Csak a bolsevik párt emelte azonnal és minden ingadozás nélkül magasra az imperialista háború elleni elszánt harc zászlaját. Lenin 1914 őszén a háborúról írt téziseiben rámutatott arra, hogy a II. Internacionále csődje nem véletlenség. A II. Internacionálét tönkretették az opportunisták, akiktől a forradalmi proletariátust annak legjobb képviselői már régen óva intették.

A II. Internacionále pártjai már a háború előtt opportunizmussal voltak megfertőzve. Az opportunisták nyiltan hirdették a forradalmi harcról való lemondást, «a kapitalizmusnak a szocializmusba való békés belenövése» elméletét. A II. Internacionále nem akart harcolni az opportunizmus ellen, békét akart vele és engedte megerősödni. Békülékeny politikát folytatva az opportunizmussal szemben, a II. Internacionále maga is opportunista lett.

Azokból a profitokból, amelyeket az imperialista burzsoázia a gyarmatok, az elmaradott országok kizsákmányolásával szerzett, magasabb munkabérrel és egyéb alamizsnákkal rendszeresen megvásá-

rolta a szakképzett munkások felső rétegét, az úgynevezett munkásarisztokráciát. A munkásoknak ebből a rétegéből számos szakszervezeti és szövetkezeti vezető, városi és parlamenti képviselő, újságíró és szociáldemokrata funkcionárius került ki. Ezek az emberek a háború pillanatában veszélyeztetve látták pozícióikat és a forradalom ellenségeivé, saját burzsoáziájuk, saját imperialista kormányuk leghangosabb védelmezőivé lettek.

Az opportunisták szociálsovinisztákká váltak.

A szociálsovinisták, köztük az orosz mensevikek és eszerek, a munkások és a burzsoázia közötti *osztálybékét* hirdették az országon belül és háborút más népek ellen saját országuk határain kívül. Becsapták a népet a háború tényleges bűnöseit illetőleg, kijelentve, hogy saját országuk burzsoáziája nem bűnös a háborúban. Sok szociálsovinisztából miniszter lett országa imperialista kormányában.

A proletariátus ügyét nem kevésbbé veszélyeztették a rejtett szociálsovinisták, az úgynevezett centristák. A centristák — Kautsky, Trockij, Martov stb. — mentegették és védelmezték a nyílt szociálsovinisztákat, azaz a szociálsovinisztákkal együtt elárulták a proletariátust, árulásukat a háború elleni harcról szóló «baloldali» frázisokkal takargatva, melyek célja a munkásosztály becsapása volt. A valóságban a centristák a háború mellett voltak, mert a centristák javaslata, hogy a szocialista képviselők ne szavazzanak a háborús hitelek ellen, hanem elégedjenek meg azzal, hogy tartózkodnak a szavazástól, a háború támogatását jelentette. Éppúgy, mint a szociálsovinisták, ők is azt követelték, hogy a háború idejére a munkásság szüntesse be az osztályharcot, ne akadályozza az imperialista kormányokat a háború viselésében. A centrista Trockij a háború és szocializmus minden fontos kérdésében Lenin ellen, a bolsevik párt ellen foglalt állást.

Lenin a háború legelejétől fogva megkezdte az erők összegyűjtését az új, III. Internacionále megalapítására. A bolsevik párt Központi Bizottsága már 1914 novemberi háborúellenes kiáltványában kitűzte a III. Internacionále megalapításának feladatát a szégyenletes csődbe jutott II. Internacionále helyébe.

1915 februárjában, az antantországok szocialistáinak londoni konferenciáján, Lenin megbízásából Litvinov elvtárs lépett fel. Litvinov azt követelte, hogy a szocialisták (Vandervelde, Sembat, Guesde) lépjenek ki Belgium és Franciaország burzsoá kormányaiból, teljes szakítást követelt az imperialistákkal, a velük való együttműködés beszüntetését kívánta. Az összes szocialistáktól azt követelte, hogy elszántan harcoljanak saját imperialista kormányuk ellen és elítéljék

azokat, akik a hadihitelekre szavaznak. De Litvinov szava ezen a konferencián nem talált visszhangra.

1915 szeptember elején Zimmerwaldban összegyűlt az internacionalisták első konferenciája. Lenin ezt a konferenciát a háborúellenes nemzetközi mozgalom «első lépésének» nevezte. Lenin ezen a konferencián megszervezte a Zimmerwaldi baloldaliak csoportját. De ebben a Zimmerwaldi Baloldalban csak a bolsevikok pártja, Leninnel az élén, foglalt el helyes, mindvégig következetes álláspontot a háború ellen. A Zimmerwaldi Baloldal német nyelven «Vorbote»* címmel folyóiratot adott ki, melyben megjelentek Lenin cikkei.

1916-ban, a svájci Kiental nevű faluban, sikerült összehívni az internacionalisták második konferenciáját. Ezt a konferenciát második Zimmerwaldi Konferenciának hívják. Ebben az időben majdnem minden országban kialakultak internacionalista csoportok, az internacionalista elemek szakítása a szociálsovinisztákkal élesebben volt már körvonalazva. És ami a legfontosabb — maguk a tömegek balra tolódtak a háború és a háború okozta nyomor befolyása alatt. A kientali kiáltvány a különböző, egymással harcoló csoportok megegyezésének eredménye volt. A zimmerwaldi kiáltványhoz képest ez a kiáltvány egy lépést jelentett előre.

De a Kientali Konferencia sem fogadta el a bolsevikok alapvető tételeit. Ezek így hangzottak: az imperialista háborút polgárháborúvá kell változtatni; a szocialistáknak elő kell mozdítaniok saját imperialista kormányaik hadseregének vereségét; meg kell szervezni a III. Internacionálét. Mindennek ellenére a Kientali Konferencia elősegítette azoknak az internacionalista elemeknek kiválását, akikből később megalakult a III., a Kommunista Internacionále.

Lenin bírálta az olyan nemkövetkezetesen internacionalista baloldali szociáldemokraták hibáit, mint Rosa Luxemburg, Karl Liebknecht; de ugyanakkor segített nekik abban, hogy helyes álláspontot foglaljanak el.

3. A bolsevik párt elmélete és taktikája a háború, a béke és a forradalom kérdéseiben

A bolsevikok nem voltak egyszerű pacifisták (a béke barátai), akik békéről sóhajtoznak és megelégednek azzal, hogy a békét hirdetik, mint ahogy ezt a baloldali szociáldemokraták többsége tette. A bolsevikok álláspontja az aktív forradalmi harc volt a békéért, egészen a

* «Vorbote» — «Előfutár».

hadviselő imperialista burzsoázia hatalmának megdöntéséig. A bolsevikok a béke ügyét összekapcsolták a proletárforradalom győzelmének ügyével, mert azt tartották, hogy a háború megszüntetésének és egy igazságos, annexiók és hadisarcok nélküli béke kivívásának legbiztosabb eszköze: az imperialista burzsoázia hatalmának megdöntése.

A mensevikekkel és eszerekkel szemben, akik megtagadták a forradalmat és a háború idejére az «osztálybéke» áruló jelszavát hirdették, a bolsevikok kiadták az «*imperialista háború polgárháborúvá átváltoztatásának*» jelszavát. Ez a jelszó azt jelentette, hogy a dolgozóknak, köztük a felfegyverzett, katonaruhába bujtatott munkásoknak és parasztoknak, ha meg akarnak szabadulni a háborútól és igazságos békét akarnak, vissza kell fordítaniok a fegyvert saját burzsoáziájuk ellen és meg kell dönteniök annak hatalmát.

A mensevikek és eszerek politikájával szemben, amely a burzsoá hazát védte — a bolsevikok ezt a jelszót adták ki: «*saját kormányunk vereségére kell törekednünk az imperialista háborúban*». Ez azt jelentette, hogy a hadihitelek ellen kell szavazni, a hadseregben illegális forradalmi szervezeteket kell létesíteni, elő kell segíteni a katonák barátkozását a fronton és meg kell szervezni a munkások és parasztok forradalmi akcióit, felkelésre kell vinni őket saját imperialista kormányuk ellen.

A bolsevikok szerint az imperialista háborúban a nép számára a legkisebb rossz a cári kormány katonai veresége lenne, mert ez megkönnyítené a nép győzelmét a cárizmus felett és elősegítené a munkásosztály sikeres felszabadító harcát a kapitalista rabság és az imperialista háborúk ellen. Emellett Lenin szerint a saját imperialista kormányuk vereségére irányuló politikát nemcsak az orosz forradalmárok kötelesek keresztülvinni, hanem *valamennyi* háborút viselő ország munkásosztályának forradalmi pártjai.

A bolsevikok nem *minden* háború ellen voltak. Csak a hódító, az imperialista háború ellen voltak. A bolsevikok azt tartották, hogy kétféle háború van:

a) az igazságos, nem hódító, hanem felszabadító háború, melynek célja vagy a nép védelme külső támadás és leigázási kísérletek ellen vagy a nép felszabadítása a kapitalista rabság alól, vagypedig a gyarmatok és függő országok felszabadítása az imperialisták elnyomása alól, és

b) az igazságtalan, rabló háború, melynek célja idegen országok, idegen népek meghódítása és leigázása.

A háború első fajtáját a bolsevikok támogatták. Ami a háború második válfaját illeti, a bolsevikok azt tartották, hogy elszántan har-

colni kell ellene, egészen a forradalomig és saját imperialista kormányuk megdöntéséig.

Óriási jelentőségűek voltak az egész világ munkásosztályára nézve Leninnek a háború alatt írt elméleti munkái. 1916 tavaszán Lenin megírta «Az imperializmus, mint a kapitalizmus legfelsőbb foka» c. munkáját. Ebben a könyvben Lenin kimutatta, hogy az imperializmus a kapitalizmus legfelsőbb szakasza, amikor a «haladó» kapitalizmus már élősdi kapitalizmussá, rothadó kapitalizmussá vált, hogy az imperializmus: halódó kapitalizmus. Ez, természetesen, nem azt jelentette, hogy a kapitalizmus önmagától, proletárforradalom nélkül is meghal, hogy önmagától gyökeréig elrothad. Lenin mindig azt tanította, hogy a munkásosztály forradalma nélkül lehetetlen a kapitalizmus megdöntése. Ezért, amikor az imperializmust, mint halódó kapitalizmust határozta meg, Lenin egyúttal megmutatta ebben a könyvben, hogy — «az imperializmus a proletariátus társadalmi forradalmának előestéje».

Lenin kimutatta, hogy az imperializmus korszakában állandóan nő a kapitalista elnyomás, hogy az imperializmus körülményei között erősödik a proletariátus lázongása a kapitalizmus alapjai ellen, nőnek a kapitalista országokon belül a forradalmi robbanás elemei.

Lenin kimutatta, hogy az imperializmus korszakában a gyarmati és függő országokban élesedik a forradalmi válság, nőnek az imperializmus elleni lázadás elemei, nőnek az imperializmus elleni felszabadító háború elemei.

Lenin kimutatta, hogy az imperializmus körülményei között különösen kiélesedtek a kapitalizmus egyenetlen fejlődése és ellentétei, hogy az áru- és tőkekiviteli piacokért, a gyarmatokért, a nyersanyagforrásokért vívott harc elkerülhetetlenné teszi időszakonként az imperialista háborúkat a világ újrafelosztásáért.

Lenin kimutatta, hogy éppen a kapitalizmusnak ez az egyenetlen fejlődése okozza az imperialista háborúkat, amelyek gyengítik az imperializmus erejét és lehetségessé teszik az imperializmus frontjának áttörését azon a ponton, ahol a leggyengébb.

Mindezek alapján Lenin arra a következtetésre jutott, hogy igenis lehetséges, hogy a proletariátus az imperialista frontot valahol, egy helyen vagy több helyen, áttörje, hogy *lehetséges* a szocializmus győzelme eleinte csak egynéhány, sőt egy egyedülálló országban is, kimutatta, hogy *lehetetlen* a szocializmus egyidejű győzelme valamennyi országban, éppen mert a kapitalizmus fejlődése ezekben az országokban egyenetlen; kimutatta, hogy a szocializmus eleinte egy vagy egy-

néhány országban fog győzni, a többi ország pedig bizonyos ideig még burzsoá ország marad.

Ennek a zseniális következtetésnek lenini fogalmazása, melyet az imperialista háború alatt írt két különböző cikkében kifejtett, így hangzik:

1.) «A gazdasági és politikai fejlődés egyenlőtlensége a kapitalizmus feltétlen törvénye. Ebből következik, hogy a szocializmus győzelme lehetséges eleinte egynéhány vagy akár egy egymagában vett kapitalista országban is. Ennek az országnak győztes proletariátusa, miután kisajátította a kapitalistákat és megszervezte országában a szocialista termelést, *szembefordulna* a világ többi, kapitalista részével, a maga oldalára vonná a többi ország elnyomott osztályait ...» (Az Európai Egyesült Államok jelszaváról c. 1915 augusztusában írt cikkből) (*Lenin* Művei. XVIII. köt. 232—233. old.)*.

2.) «A kapitalizmus fejlődése a különböző országokban a legnagyobb mértékben egyenlőtlenül megy végbe. Az árutermelés mellett ez másképen nem is lehetséges. Ebből adódik a megingathatatlan következtetés: a szocializmus nem győzhet egyidejűleg *valamennyi* országban. Először csak egy, vagy csak néhány országban fog győzni, a többi ország pedig bizonyos időre megmarad burzsoá vagy burzsoá rendig még el sem jutott állapotban. Ennek nemcsak surlódásokat kell előidéznie, hanem a többi ország burzsoáziájában közvetlen törekvést is arra, hogy a szocialista állam győzelmes proletariátusát összetörje. Ilyen esetekben a háború a mi részünkről jogos és igazságos lenne. Ez a háború a szocializmusért, a többi népnek a burzsoá elnyomás alól való felszabadításáért folytatott háború lenne» (A proletárforradalom katonai programja c. 1916 őszén írt cikkből.) (*Lenin* Művei. XIX. köt. 325. old.)**.

Ez *új*, teljesen kidolgozott elmélete volt a szocialista forradalomnak, elmélete a szocializmus győzelme lehetőségének az egyes országokban, elmélete e győzelem feltételeinek, e győzelem perspektívájának, olyan elmélet, melynek alapját Lenin már 1905-ben «A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban» című brosúrájában lerakta.

---

* *Lenin* Válogatott művek. 1. köt. 899 old., vagy: *Lenin* Marx. Engels. marxizmus Szikra 1948. 259 old

** *Lenin*. Válogatott művek 1 köt. 1029 old

Ez az elmélet gyökerében különbözött attól az álláspontól, amely a marxisták között az *imperializmus előtti* kapitalizmus idejében el volt terjedve, amikor a marxisták azt tartották, hogy a szocializmus győzelme *egy* országban, akármelyik is az, lehetetlen, hogy a szocializmus egyidejűleg fog győzni az összes civilizált országokban. Lenin az *imperialista* kapitalizmusra vonatkozó adatok alapján, amelyeket «Az imperializmus mint a kapitalizmus legfelsőbb foka» című kitűnő könyvében kifejtett, ezt az álláspontot, mint elavultat, megdöntötte és új elméleti álláspontot fejtett ki, amely a szocializmus egyidejű győzelmét minden országban *lehetetlennek* tartja, ellenben a szocializmus győzelmét egy egymagában vett kapitalista országban *lehetségesnek* ismeri el.

A szocialista forradalom lenini elméletének megbecsülhetetlen jelentősége nemcsak abban van, hogy a marxizmust új elmélettel gazdagította és továbbfejlesztette, hanem abban is, hogy forradalmi távlatot ad az egyes országok proletárjainak, felszabadítja kezdeményezésüket a saját nemzeti burzsoáziájuk elleni előnyomulásra, megtanítja őket, hogyan kell kihasználni a háború körülményeit az ilyen előrenyomulás megszervezésére és erősíti bennük a hitet a proletárforradalom győzelmében.

Ez volt a bolsevikok elméleti és taktikai álláspontja a háború, a béke és a forradalom kérdésében.

Ez álláspont alapján végezték a bolsevikok Oroszországban gyakorlati munkájukat.

A kegyetlen rendőri üldözések ellenére a Duma bolsevik képviselői — Badájev, Petrovszkij, Muránov, Szamojlov és Ságov — a háború elején beutazták az ország számos szervezetét és előadásokat tartottak a bolsevikok álláspontjáról a háború és forradalom kérdésében. 1914 novemberében az Állami Duma bolsevik frakciója tanácskozást tartott a háború kérdésében elfoglalandó álláspont megtárgyalása végett. A tanácskozás harmadik napján az összes résztvevőket letartóztatták. A bíróság az összes képviselőket megfosztotta mandátumuktól és Kelet-Szibériába száműzte. A cári kormány «hazaárulással» vádolta az Állami Duma bolsevik képviselőit.

A bíróság előtt kibontakozott a dumaképviselők tevékenységének képe, amely becsületére vált pártunknak. A bolsevik képviselők bátran viselkedtek a cári bíróság előtt, szószékké változtatták a cárizmus hódító politikájának leleplezésére.

Nem így viselkedett az ebben az ügyben szintén bíróság elé állított Kámenjev. Már a veszély első percében gyáván megtagadta a

bolsevik párt politikáját. Kámenjev kijelentette a bíróság előtt, hogy ő nem ért egyet a bolsevikokkal a háború kérdésében és ennek bizonyítására kérte a mensevik Jordánszkij tanúkihallgatását.

A bolsevikok nagy tevékenységet fejtettek ki a háborút szolgáló hadiipari bizottságok és a mensevikek ama próbálkozásai ellen, hogy a munkásokat az imperialista burzsoázia befolyásának alávessék. A burzsoázia számára életbevágóan fontos volt, hogy az imperialista háborút az egész nép háborújának tüntesse fel. A háború alatt a burzsoázia nagy befolyásra tett szert az állami ügyekben azzal, hogy megteremtette országos szervezetét, a zemsztvók és a városok szöveségeit. De szüksége lett volna arra is, hogy a munkások szintén befolyása és vezetése alá kerüljenek Erre a célra a burzsoázia «munkáscsoportokat» akart alakítani a hadiipari bizottságok mellett. A mensevikek felkapták ezt a burzsoá ötletet. A burzsoázia számára előnyös lett volna, hogy ezekbe a hadiipari bizottságokba bevonják a munkások képviselőit, akik a munkástömegek között agitáltak volna abban az irányban, hogy a hadiipar gyáraiban, a háborúra dolgozó lőszer-, ágyú-, fegyver-, tölténygyárakban és egyéb ilyen üzemekben fokozódjék a munka termelékenysége «Mindent a háborúért, mindent a háborúra» — ez volt a burzsoázia jelszava A valóságban ez a jelszó azt jelentette: «gazdagodj a hadiszállításokon és idegen földek kicsablásán» A mensevikek tevékeny részt vettek ebben a burzsoázia által rendezett hazug hazafias kampányban. Segítettek a kapitalistáknak azzal, hogy erősen agitáltak a munkások között, hogy a hadiipari bizottságok mellett fennálló «munkáscsoportok» választásában résztvegyenek A bolsevikok e terv ellen voltak Ők a hadiipari bizottságok bojkottja mellett foglaltak állást és sikerrel végre is hajtották ezt a bojkottot De a munkások egy része, az ismert mensevik Gvozdjov és a provokátor Abroszjimov vezetése alatt, mégis résztvett a hadiipari bizottságok tevékenységében Mikor azonban a munkásmegbízottak 1915 szeptemberében összegyűltek a hadiipari bizottságok «munkáscsoportjainak» végleges megválasztására, kiderült, hogy a megbízottak többsége a választásokban való részvétel ellen van. A munkásmegbízottak többsége éles határozatot hozott a hadiipari bizottságokban való részvétel ellen és kijelentette, hogy a munkások feladatuknak azt tekintik, hogy a békéért, a cárizmus megdöntéséért harcoljanak.

A bolsevikok nagy munkát végeztek a hadseregben és a hajóhadban is A katonák és matrózok tömegeinek megmagyarázták, ki a bűnös a háború hihetetlen rémségeiben és a nép szenvedéseiben, megmagyarázták, hogy a nép számára a forradalom az egyetlen szabadulás az imperialista mészárlásból A bolsevikok a hadseregben, a

hajóhadban, a fronton és a frontmögötti csapatoknál sejteket létesítettek, háborúellenes röplapokat terjesztettek.

Kronstadtban a bolsevikok megalakították «A Kronstadti Haditengerészek Szervezet Főkollektívját», amely szoros kapcsolatban állt a párt Petrográdi Bizottságával. A párt Petrográdi Bizottsága mellett hadi szervezetet alapítottak a helyőrségben való munkára 1916 augusztusában a petrográdi titkos politikai rendőrség vezetője jelentette, hogy «a Kronstadti Kollektívban a dolog nagyon komolyan, konspiratív módon van megszervezve és a résztvevők mind hallgatag és elővigyázatos emberek. Ennek a központnak a szárazföldön is vannak képviselői».

A fronton a párt a harcoló seregek katonái közötti barátkozásért agitált és hangsúlyozta, hogy az ellenség: a világ burzsoáziája és hogy a háborút csak úgy lehet befejezni, ha az imperialista háborút polgárháborúvá változtatjuk és a fegyvert saját burzsoáziánk és annak kormánya ellen fordítjuk. Egyre gyakrabban történt meg, hogy egyes csapattestek támadás esetén megtagadták az engedelmességet. Már 1915-ben és különösen 1916-ban fordultak elő ilyen esetek.

Különösen nagy munkát végeztek a bolsevikok az északi front hadseregeiben, a balti kerületben. 1917 elején az északi front főparancsnoka, Russzkij tábornok, fölötteseinek azt jelentette, hogy a bolsevikok óriási forradalmi munkát fejtenek ki ezen a fronton.

A háború a népek, a nemzetközi munkásosztály életében sorsdöntő fordulat volt. Államok sorsa, népek sorsa, a szocialista mozgalom sorsa forgott kockán. Ezért a háború egyúttal próbakő is volt, a magukat szocialistáknak nevező pártok és áramlatok vizsgája. Hívek maradnak-e ezek a pártok és áramlatok a szocializmus ügyéhez, az internacionalizmus ügyéhez — vagy pedig elárulják a munkásosztályt, összegöngyölik zászlóikat és saját nemzeti burzsoáziájuk lába elé dobják — ez volt akkor a kérdés.

A háború megmutatta, hogy a II. Internacionále pártjai nem álltak ki a próbát, elárultak a munkásosztályt és zászlót hajtottak saját nemzeti, imperialista burzsoáziájuk előtt.

Másképpen nem is tehettek ezek a pártok, melyek a saját körükben opportunizmust tenyésztettek és az opportunistáknak, nacionalistáknak tett engedmények jegyében nevelkedtek.

A háború megmutatta, hogy a bolsevikok pártja az egyetlen párt, amely a próbát becsülettel kiállta és mindvégig hű maradt a szocializmus ügyéhez, a proletár internacionalizmus ügyéhez.

S ez érthető is. A nagy próbát csak újtípusú párt, csak az opportunizmussal való elszánt harc szellemében nevelt párt, csak az oppor-

tunizmustól és nacionalizmustól mentes párt állhatta ki és csak ilyen párt maradhatott hű a munkásosztály, a szocializmus és az internacionalizmus ügyéhez.

Ilyen párt volt a bolsevik párt.

4. A cári hadak veresége a fronton. Gazdasági bomlás. A cárizmus válsága

A háború már három éve tartott. Sok millió volt az elesettek, a sebeikbe belehaltak, a háború okozta járványokba belepusztultak száma. A burzsoázia és a földesurak megszedték magukat a háborún. De a munkások és a parasztok mind többet szenvedtek és nélkülöztek. A háború tönkretette Oroszország nemzetgazdaságát. Körülbelül 14 millió egészséges, munkabíró embert soroztak be és szakítottak el a gazdaságtól. Gyárak és üzemek beszüntették a munkát. Kisebb lett a bevetett terület, mert hiányzott a munkáskéz. A lakosság és a katonák a fronton éheztek. A háború felfalta az ország összes tartalékait.

A cári hadsereget egyik vereség a másik után érte. A német tüzérség ontotta a tüzet a cári hadseregre s annak nem volt elég ágyúja, nem volt elég lövedéke, még puskája sem volt elegendő mennyiségben. Megtörtént, hogy három katonára egy puska jutott. Még a háború alatt kiderült a cár hadügyminiszterének, Szuchomlinovnak az árulása, aki német kémekkel volt összeköttetésben. Szuchomlinov teljesítette a német kémszervezet megbízását: nem látta el a frontot lőszerrel, nem adott ágyút, nem adott puskát. Akadtak cári miniszterek és tábornokok, akik titokban elősegítették a németek hadisikereit: a cárnéval együtt, aki összeköttetésben volt a németekkel, elárulták a németeknek a hadititkokat. Nem csoda, hogy a cári hadsereg vereséget szenvedett és kénytelen volt visszavonulni. A németek 1916-ig már elfoglalták Lengyelországot és a balti területek egy részét.

Mindez a munkások, parasztok, katonák és értelmiség közt gyűlöletet és haragot váltott ki a cári kormány ellen; mindez a front mögött és a fronton, a központban és a határvidékeken erősítette és élesítette a néptömegek forradalmi mozgalmát a háború és a cárizmus ellen.

Az elégedetlenség kezdett az orosz imperialista burzsoáziára is átterjedni, melyet elkeserített az, hogy a cári udvarban Raszputjin-féle jöttmentek garázdálkodtak, akik nyilvánvalóan a németekkel kötendő különbéke irányában dolgoztak. A burzsoázia mindinkább meggyőződött arról, hogy a cári kormány képtelen a háború sikeres vezetésére. Félt, hogy a cárizmus helyzete megmentésére esetleg különbékét köt majd a németekkel. Ezért az orosz burzsoázia elhatározta, hogy II.

Miklós cárt államcsínnyel megfosztja a tróntól és helyébe a burzsoáziával kapcsolatot tartó Romanov Mihályt ülteti. A burzsoázia két legyet akart ütni egy csapásra. Először, kezébe akarta ragadni a hatalmat és biztosítani az imperialista háború további folytatását; másodszor, egy kisméretű palotaforradalommal meg akarta előzni a nagy népforradalom kitörését, melynek hullámai már tornyosodtak.

Az angol és francia kormány ebben a kérdésben teljes erővel támogatta az orosz burzsoáziát. Ezek a kormányok látták, hogy a cár képtelen a háború folytatására. Féltek attól, hogy a cár végül különbékét köt a németekkel. Ha a cári kormány különbékét kötött volna, az angol és francia kormány elvesztette volna Oroszországot, azt a szövetségest, amely nemcsak elvonta az ellenfél haderejét saját frontjaira, hanem ezenkívül Franciaországnak tízezrével szállította a válogatott orosz katonát. Ezért segítették ezek a kormányok az orosz burzsoáziát a palotaforradalom megvalósításának kísérletében.

A cár ilyenformán el volt szigetelve.

Míg a fronton egyik vereség a másikat érte, az országban egyre nagyobb méretű lett a gazdasági bomlás. 1917 január és februárjában az élelmiszer-, nyersanyag- és tüzelőanyagnehézségek elérték a tetőfokot. Az élelmiszer szállítása Petrográdra és Moszkvába majdnem teljesen megszűnt. Az üzemek egymásután szüntették be a munkát, ami fokozta a munkanélküliséget. Különösen elviselhetetlenné vált a munkások helyzete. Mind szélesebb néptömegek jutottak arra a meggyőződésre, hogy ebből a tarthatatlan helyzetből csak egy kivezető út van: a cári önkényuralom megdöntése.

A cárizmus nyilvánvalóan halálos válságát élte.

A burzsoázia a válságot palotaforradalommal akarta megoldani.

De a nép a maga módja szerint oldotta meg.

5. A Februári Forradalom. A cárizmus bukása. Megalakulnak a munkások és katonák szovjetjei. Az Ideiglenes Kormány megalakulása. A kettős hatalom

Az 1917-es év a január 9-i sztrájkkal kezdődött. A sztrájk idején Petrográdon, Moszkvában, Bakuban, Njizsnij-Novgorodban tüntetések folytak. A moszkvai január 9-i tüntetésen az összes munkásoknak körülbelül egyharmada vett részt. A Tvjerszkij bulváron egy kétezer főből álló tüntetést lovasrendőrök vertek szét. Petrográdon, a Vyborgi úton, a tüntetőkhöz katonák csatlakoztak.

«Az általános sztrájk gondolata — jelentette a petrográdi rend-

őrség — napról-napra terjed es olyan népszerűvé válik, mint 1905-ben volt.»

A mensevikek és eszerek igyekeztek a kezdődő forradalmi mozgalmat a liberális burzsoáziának szükséges keretekbe szorítani. A mensevikek azt ajánlották, hogy az Állami Duma megnyitásának napján, február 14-én, a munkások vonuljanak fel az Állami Duma elé. De a munkástömegek a bolsevikokhoz csatlakoztak és nem a Duma elé, hanem tüntetni mentek.

1917 február 18-án Petrográdon megkezdődött a Putjilov-gyári munkások sztrájkja. Február 22-én a legnagyobb üzemek túlnyomó részében sztrájkoltak a munkások. Február 23-án (március 8-án), a nemzetközi nőnapon, a bolsevikok Petrográdi Bizottságának felhívására, a munkásnők az utcára vonultak és az éhség, a háború és a cárizmus ellen tüntettek. A munkásnők tüntetését a petrográdi munkásság általános sztrájkmozgalma támogatta. A politikai sztrájk általános politikai tüntetésbe kezdett átnőni a cári rendszer ellen.

Február 24-én (március 9-én) a tüntetés nagy erővel ismétlődött meg. Már körülbelül 200.000 munkás sztrájkolt.

Február 25-én (március 10-én) a forradalmi mozgalom Petrográd összes munkásaira átterjedt. Az egyes kerületek politikai sztrájkjai egész Petrográdra kiterjedő általános politikai sztrájkba torkoltak. Mindenütt tüntetések voltak és összetűzések a rendőrséggel. A tüntető munkástömegek sorai felett vörös zászlók lobogtak ezekkel a jelszavakkal: «Le a cárral!», «Le a háborúval!», «Kenyeret!».

Február 26-án (március 11-én) reggel a politikai sztrájkból és a tüntetésből felkelési kísérletek kezdenek kinőni. A munkások lefegyverzik a rendőrséget és a csendőrséget és maguk veszik kézbe a fegyvert. De a fegyveres összeütközés a rendőrséggel azzal végződik, hogy a Známenszkája-téren a tüntetőkbe lőnek.

Chabálov tábornok, a petrográdi hadkerület parancsnoka kihirdeti, hogy a munkások február 28-án (március 13-án) kötelesek munkába lépni, különben a frontra viteti őket. Február 25-én (március 10-én) a cár kiadja a parancsot Chabálov tábornoknak: «Elrendelem, hogy a fővárosban a rendzavarás a holnapi nap folyamán beszüntettessék.»

De a forradalmat már nem lehetett «beszüntetni».

Február 26-án (március 11-én) nappal, a Pavlovszkij-ezred tartalékzászlóaljának 4. százada tüzelni kezdett, de nem a munkásokra, hanem a lovasrendőrökre, akik a munkásokra lövöldöztek. Igen erélyes és makacs harc fejlődött ki a katonaság megnyeréséért, különösen a munkásnők részéről, akik közvetlenül a katonákhoz fordultak, barát-

koztak velük és felhívták őket arra, hogy segítsenek a népnek a gyűlöletes cári önkényuralom megdöntésében.

A bolsevik párt gyakorlati munkáját ebben az időben pártunk Petrográdon tartózkodó Központi Bizottságának Irodája vezette, amelynek élén Molotov elvtárs állt. A Központi Bizottság Irodája február 26-án (március 11-én) kiáltványt bocsátott ki, amelyben arra hívta fel a tömegeket, hogy folytassák fegyveres harcukat a cárizmus ellen és alakítsanak Ideiglenes Forradalmi Kormányt.

Február 27-én (március 12-én), a petrográdi csapatok nem teljesítették azt a parancsot, hogy a munkásokra lőjjenek és elkezdtek átmenni a felkelő nép oldalára. Február 27-én reggel még csak tízezer felkelő katona volt, estére számuk meghaladta a hatvanezret.

A felkelő munkások és katonák hozzáfogtak a cári miniszterek és tábornokok letartóztatásához, kiszabadították a börtönből a forradalmárokat. A kiszabadult politikai foglyok csatlakoztak a forradalmi harchoz.

Az utcákon még folyt a lövöldözés a rendőrök és csendőrök ellen, akik a házak padlásairól gépfegyverekkel lőttek. De a katonaság gyors átállása a munkások oldalára megpecsételte a cári önkényuralom sorsát.

Mikor az ország többi városában és a fronton elterjedt a forradalom petrográdi győzelmének híre, a munkások és a katonák mindenütt kezdték elkergetni a cári hivatalnokokat.

A Februári polgári-demokratikus Forradalom győzött.

Azért győzött, mert a munkásosztály volt a forradalom kezdeményezője és milliós katonaruhába öltözött parasztttömegek mozgalmát vezette — «békéért, kenyérért, szabadságért». A forradalom sikerét a proletariátus hegemóniája döntötte el.

> «A forradalmat a proletariátus vitte végbe; a proletariátus harcolt hősiesen, ontotta vérét, ragadta magával a dolgozó és legszegényebb népesség legszélesebb tömegeit...» — írta Lenin a forradalom első napjaiban (*Lenin* Művei. XX. köt. 23—24. old.).

Az 1905-ös év első forradalma előkészítette a második, 1917-es forradalom gyors győzelmét.

> «Ha az 1905—1907-es években az orosz proletariátus három éven át nem vívott volna olyan óriási osztályütközeteket és nem fejtett volna ki olyan óriási forradalmi energiát, lehetetlen lett volna ilyen gyors második forradalom, gyors abban az értelemben,hogy

kezdeti szakasza néhány nap alatt befejeződött» — mutatott rá Lenin (ugyanott, 13. old.)*.

Már a forradalom első napjaiban megjelentek a Szovjetek. A győzelmes forradalom a munkás- és katonaküldöttek Szovjetjeire támaszkodott. A felkelő munkások és katonák munkás- és katonaküldöttek Szovjetjeit létesítették. Az 1905-ös forradalom megmutatta, hogy a Szovjetek a fegyveres felkelés szervei és egyúttal az új, forradalmi hatalom csirái. A Szovjetek eszméje élt a munkástömegek tudatában és a munkástömegek már a cárizmus megdöntése utáni napon megvalósították, azzal a különbséggel, hogy 1905-ben csak *munkás*küldöttek Szovjetjei voltak, 1917 februárjában pedig a bolsevikok kezdeményezésére *munkás- és katona*küldöttek Szovjetjei alakultak.

Miközben a bolsevikok a tömegek közvetlen, utcai harcait vezették, a megalkuvó pártok, a mensevikek és eszerek, a Szovjetekben megkaparintották a küldötti helyeket és többséget szereztek maguknak. Ezt részben megkönnyítette az a körülmény, hogy a bolsevik párt vezetőinek többsége börtönben és száműzetésben volt (Lenin emigrációban, Sztálin és Szverdlov szibériai száműzetésben), míg a mensevikek és eszerek szabadon sétáltak Petrográd utcáin. Ilyenformán a Petrográdi Szovjetnek és Végrehajtó Bizottságának vezetése a megalkuvó pártok, mensevikek és eszerek képviselőinek kezébe került. Ugyanez történt Moszkvában és számos más városban. Csak Ivánovo-Voznjeszjenszkben, Krasznojárszkban és néhány más városban volt a Szovjetek többsége elejétől kezdve a bolsevikok kezében.

Mikor a felfegyverzett nép, a munkások és katonák képviselőiket a Szovjetbe küldték, úgy tekintettek a Szovjetre, mint a nép hatalmának szervére. Úgy vélték és azt hitték, hogy a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetje a forradalmi nép összes követeléseit teljesíti majd és hogy mindenekelőtt békét fog kötni.

De a munkásoknak és katonáknak ez a túlságos hiszékenysége megbosszulta magát. Az eszereknek és mensevikeknek eszük ágában sem volt a háborút befejezni és a békét kiharcolni. Arra akarták felhasználni a forradalmat, hogy a háborút tovább folytassák. Ami pedig a forradalmat és a nép forradalmi követeléseit illeti, az eszerek és mensevikek azt tartották, hogy a forradalom már befejeződött és a feladat most az, hogy megerősítsék és áttérjenek a «normális» alkotmányos élet vágányára a burzsoáziával együtt. A Petrográdi Szovjet eszer és mensevik vezetősége minden lehetőt megtett, hogy a háború

* *Lenin.* Válogatott művek, 1. köt. 1039. old.

beszüntetésének kérdését, a béke kérdését elkenje s átadja a hatalmat a burzsoáziának.

1917 február 27-én (március 12-én) az Állami Duma liberális képviselői, az eszer és mensevik vezérekkel való kulisszák mögötti megegyezés alapján, megalakították az Állami Duma Ideiglenes Bizottságát a IV. Duma elnöke, a nagybirtokos és monarchista Rodzjanko vezetése alatt. Néhány nap mulva pedig az Állami Duma Ideiglenes Bizottsága és a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetje Végrehajtó Bizottságának eszer és mensevik vezetői titokban, a bolsevikok háta mögött, megegyeztek abban, hogy új orosz kormányt alakítanak — burzsoá Ideiglenes Kormányt, Lvov herceg elnökletével, akit, még a februári forradalom előtt, II. Miklós cár kormánya miniszterelnökének szemelt ki. Az Ideiglenes Kormány tagjai lettek: Miljukov, a kadetek vezére, Gucskov, az októbristák vezére és a kapitalisták osztályának más, tekintélyes képviselői; a «demokrácia» képviselőjének minőségében pedig az eszer Kerenszkijt vették be a kormányba.

Az történt tehát, hogy a Szovjet Végrehajtó Bizottságának eszer és mensevik vezetői átadták a hatalmat a burzsoáziának, a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetje viszont, amikor erről értesült, a bolsevikok tiltakozása ellenére többségében jóváhagyta az eszer és mensevik vezetők ténykedését.

Így alakult meg Oroszországban az új államhatalom, amely, mint Lenin mondotta, a «burzsoázia és az elburzsoásodott földbirtokosok» képviselőiből állt.

De a polgári kormány mellett még egy másik hatalom is volt: a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetje. A Szovjetben a katonaküldöttek — elsősorban háborúra mozgósított parasztok voltak. A Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetje a munkások és parasztok szövetségének volt szerve a cári hatalom ellen és egyúttal — a munkások és parasztok hatalmának szerve, a munkásosztály és a parasztság diktatúrájának szerve is volt.

Ilyenformán két hatalomnak, két diktatúrának sajátos összefonódása jött létre: egyik a burzsoázia diktatúrája volt, amelyet az Ideiglenes Kormány képviselt, a másik a proletariátus és parasztság diktatúrája, amelyet a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjei képviseltek. *Kettős hatalom* jött létre.

Mivel magyarázható az, hogy a Szovjetekben eleinte mensevik és eszer többség volt?

Mivel magyarázható az, hogy a győzelmes munkások és parasztok *önként* átadták a hatalmat a burzsoázia képviselőinek?

Lenin ezt azzal magyarázta, hogy emberek milliói, akik addig járatlanok voltak a politikában, felébredtek álmukból és politikával kezdtek foglalkozni. Ezek elsősorban kisgazdák, parasztok, parasztokból nemrégen lett munkások voltak, olyan emberek, akik a burzsoázia és a proletariátus között, a középen álltak. Oroszország akkor az összes nagy európai országok között a legkispolgáribb ország volt. És ebben az országban «a hatalmas kispolgári hullám mindent elöntött, nemcsak tömegével, hanem ideológiájával is ráfeküdt az öntudatos proletariátusra; vagyis: kispolgári politikai nézeteivel megfertőzte és magával ragadta a munkásság igen széles köreit is» (*Lenin* Művei. XX. köt. 115. old.).

A kispolgárság tengerének ez a hulláma dobta felszínre a mensevikek és eszerek kispolgári pártjait.

Lenin kimutatta, hogy ennek a jelenségnek egy másik oka a proletariátus összetételének megváltozása a háború alatt és a proletariátus elégtelen öntudatossága és szervezettsége a forradalom elején. A háború alatt jelentős változások történtek magának a proletariátusnak összetételében. Körülbelül 40 százalék régi munkást besoroztak. Hogy a sorozás elől meneküljön, a háború éveiben sok kistulajdonos, mesterember, kiskereskedő került a gyárakba és ezeknek idegen volt a proletárpszichológia.

Ez a kispolgári munkásréteg volt a termőtalaja a kispolgári politikusoknak, a mensevikeknek és eszereknek.

Ez az oka annak, hogy a politikában járatlan széles néptömegek, akiket elborított a kispolgári áradat hulláma és megrészegítettek a forradalom első sikerei, a forradalom első hónapjaiban a megalkuvó pártok hatalmába kerültek és beleegyeztek abba, hogy az államhatalmat a burzsoáziának engedjék át, mert naívul azt hitték, hogy a polgári hatalom nem fogja megzavarni a Szovjetek munkáját.

A bolsevik párt előtt a következő feladat állt: türelmes, felvilágosító munkával feltárni a tömegek előtt az Ideiglenes Kormány imperialista jellegét, leleplezni az eszerek és mensevikek árulását és megmutatni azt, hogy békét csak akkor lehet elérni, ha az Ideiglenes Kormány helyébe a Szovjetek kormánya kerül.

És a bolsevik párt egész erejével munkához látott.

Helyreállítja legális sajtószerveit. Már öt nappal a Februári Forradalom után Petrográdon megindul a «Právda» c. újság és néhány nap múlva Moszkvában a «Szociáldemokrát». A párt kezd fellépni mint azoknak a tömegeknek a vezére, amelyeknek a liberális burzsoáziába, a mensevikekbe és eszerekbe vetett bizalma megingott. A katonáknak, parasztoknak türelmesen magyarázza a munkásosztállyal való

közös fellépés szükségességét. Megmagyarázza nekik, hogy a parasztok sem békét, sem földet nem kapnak, ha a forradalom nem fejlődik tovább, ha a polgári Ideiglenes Kormányt nem váltja fel a Szovjetek Kormánya.

RÖVID ÖSSZEFOGLALÁS

Az imperialista háborút a kapitalista országok egyenetlen fejlődése, a vezető országok közötti egyensúly megbomlása okozta, az, hogy az imperialisták csak háborúval tudják a világot újrafelosztani, az erők új egyensúlyát megteremteni.

A háború nem lett volna olyan pusztító és talán nem is fejlődött volna ki olyan erővel, ha a II. Internacionále pártjai nem árulták volna el a munkásosztályt, nem szegték volna meg a II. Internacionále kongresszusainak háborúellenes határozatait, ha rászánták volna magukat, hogy aktívan fellépjenek és a munkásosztályt harcra vigyék saját imperialista kormányaik, a háborús gyujtogatók ellen.

A bolsevik párt volt az egyetlen proletárpárt, amelyik hű maradt a szocializmus és a nemzetköziség ügyéhez és amely polgárháborút szervezett saját imperialista kormánya ellen. A II. Internacionále összes többi pártjai, mert vezető felső rétegeikkel a burzsoáziához voltak kapcsolva, az imperializmus foglyaivá lettek, átszöktek az imperialisták oldalára.

A háború, amelyben a kapitalizmus általános válsága tükröződött vissza, kiélesítette ezt a válságot és meggyengítette a világkapitalizmust. Oroszország munkásai és a bolsevik párt voltak a világon az elsők, akik sikeresen kihasználták a kapitalizmus gyengeségét, áttörték az imperializmus frontját, megdöntötték a cárt és megteremtették a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjeit.

Megrészegülten a forradalom első sikereitől és megnyugtatva a mensevikek és eszerek ígéreteitől, hogy most már minden jól fog menni, a kispolgárok, a katonák és a munkások széles tömegei is bizalommal viseltettek az Ideiglenes Kormány iránt és támogatták.

A bolsevik párt előtt az a feladat állott, hogy a forradalom első sikereitől megrészegült munkás- és katonatömegeknek megmagyarázza, hogy a forradalom teljes győzelme még messze van, hogy amíg a hatalom a polgári Ideiglenes Kormány kezében van és a Szovjetekben a megalkuvók — mensevikek és eszerek — garázdálkodnak, addig a nép nem kap sem békét, sem földet, sem kenyeret, hogy a teljes győzelem elérésére még egy lépést kell tenni előre és át kell adni a hatalmat a Szovjeteknek.

VII. fejezet.

A BOLSEVIKOK PÁRTJA AZ OKTÓBERI SZOCIALISTA FORRADALOM ELŐKÉSZÍTÉSÉNEK ÉS VÉGHEZVITELÉNEK SZAKASZÁBAN

(1917 április—1918)

1. Az ország helyzete a februári forradalom után. A párt kilépése az illegalitásból és áttérése a nyilt politikai munkára. Lenin megérkezése Petrográdra. Lenin Áprilisi tézisei. A párt irányvonala a szocialista forradalomba való átmenetre

Az események és az Ideiglenes Kormány magatartása napról-napra jobban igazolták a bolsevikok irányvonalának helyességét. Egyre világosabban tanúskodtak arról, hogy az Ideiglenes Kormány nem a nép mellett, hanem a nép ellen van, nem a béke, hanem a háború mellett, hogy nem akar és nem is tud a népnek sem békét, sem földet, sem kenyeret adni. A bolsevikok felvilágosító tevékenysége kedvező talajra talált.

A munkások és katonák megdöntötték a cári kormányt és irtották a monarchia gyökereit, az Ideiglenes Kormány viszont határozottan a monarchia fenntartására törekedett. 1917 március 2-án a kormány titokban a cárhoz küldte Gucskovot és Suljgint. A burzsoázia Romanov Miklós fivérének, Mihálynak, akarta átadni a hatalmat. De amikor a vasutasok gyűlésén Gucskov beszédét azzal a felkiáltással fejezte be, hogy «Éljen Mihály császár!» — a munkások Gucskov azonnali letartóztatását és megmotozását követelték és felháborodva mondták: «Egyik kutya, másik eb».

Világos volt, hogy a munkások a monarchia visszaállítását nem fogják tűrni.

A munkások és parasztok, a forradalmat megvalósítva és vérüket ontva, a háború megszüntetését várták, kenyeret és földet akartak és erélyes rendszabályokat követeltek a gazdasági bomlás elleni harcban, az Ideiglenes Kormány viszont süket maradt a népnek ezekkel az életbevágó követeléseivel szemben. Ez a kormány, amely a tőkések és földesurak közismert képviselőiből állott, nem is gondolt arra, hogy teljesítse a parasztok követelését: a föld átadását. A dolgozóknak kenyeret adni szintén nem tudott, mert ehhez a nagy gabonakereskedők érdekeit kellett volna megbolygatnia és minden úton-módon el kellett

volna vennie a gabonát a földesuraktól és kulákoktól; erre pedig a kormány nem tudta rászánni magát, mert szoros kapcsolatok fűzték ezeknek az osztályoknak az érdekeihez. A békét szintén nem tudta megadni. Az Ideiglenes Kormány, mivel az angol és francia imperialistákkal szoros kapcsolatban volt, nemcsak nem gondolt a háború megszüntetésére, hanem, ellenkezőleg: igyekezett kihasználni a forradalmat arra, hogy biztosítsa Oroszország még tevékenyebb részvételét az imperialista háborúban, hogy ilymódon imperialista terveit — Konstantinápoly és a tengerszorosok, valamint Galícia elfoglalását — megvalósíthassa.

Világos volt, hogy a néptömegek jóhiszemű bizalmának, amelyet az Ideiglenes Kormány politikája iránt tanúsítottak, hamarosan vége kellett szakadnia.

Világossá kezdett válni, hogy a februári forradalom után kialakult kettős hatalom sokáig már nem tarthatja magát, mert az események menete azt követelte, hogy a hatalom valahol egy kézben összpontosuljon: vagy az Ideiglenes Kormány, vagy a Szovjetek kezében.

A mensevikek és eszerek megalkuvó politikája, igaz, még támogatásra talált a néptömegek között, nem csekély volt még az olyan munkások és főleg katonák és parasztok száma, akik hittek benne, hogy «nemsokára meglesz az Alkotmányozó Gyűlés és mindent jóra fordít», akik hitték, hogy a háború nem hódítási céllal folyik, hanem kényszerűségből, az állam megvédése céljából. Az ilyen embereket Lenin jóhiszeműen tévedő honvédőknek nevezte.

A mensevikek és eszerek ígérgető és rábeszélő politikáját ezek az emberek egyelőre még helyes politikának tartották. De világos volt, hogy az ígéret és a rábeszélés nem sokáig futja, mert az események menete és az Ideiglenes Kormány magatartása napról-napra jobban felfedték és megmutatták, hogy az eszerek és mensevikek megalkuvó politikája csak a húzás-halasztás és a hiszékeny emberek becsapásának politikája

Az Ideiglenes Kormány nem mindig szorítkozott a tömegek forradalmi mozgalmával szemben a kendőzött harc politikájára, a kuliszszák mögötti forradalomellenes tervezgetések politikájára. Időnként kísérleteket tett arra, hogy nyílt támadásba menjen át a demokratikus szabadságjogok ellen, kísérleteket «a fegyelem helyreállítására», főleg a katonák között, kísérleteket «a rend helyreállítására», vagyis arra, hogy a forradalmat a burzsoázia számára szükséges keretek közé szorítsa. De ez, minden fáradozása ellenére, nem sikerült; a néptömegek nagy lelkesedéssel valósították meg a szabadságjogokat: a szólás-, sajtó- és egyesülési szabadságot, a gyűlések és tüntetések szabadságát.

A munkások és a katonák igyekeztek teljes mértékben kihasználni most elsőízben kivívott szabadságjogaikat arra, hogy cselekvően részt vegyenek az ország politikai életében, minden ízében megértsék a kialakult helyzetet és eldöntsék, hogy mi a további teendő.

A februári forradalom után a bolsevik párt szervezetei, amelyek a cárizmus roppant nehéz viszonyai között illegálisan dolgoztak, kiléptek illegalitásukból és szélesméretű nyílt politikai és szervező munkába kezdtek. A bolsevikok szervezeteinek taglétszáma ebben az időben még nem volt több 40—45 ezer embernél. De ezek harcban megedzett káderek voltak. A pártbizottságokat a demokratikus centralizmus elvei alapján szervezték át. Bevezették az összes pártszervezetek választását, a legalsóktól a legfelsőbbig.

Az átmenet a legális munkára nézeteltéréseket tárt fel a pártban. Kámenjev és a moszkvai szervezetnek néhány funkcionáriusa, így Rykov, Bubnov és Nogin, félmensevik álláspontot foglaltak el: az Ideiglenes Kormánynak és a honvédők politikájának feltételes támogatását javasolták. Sztálin, aki éppen visszaérkezett a száműzetésből, Molotov és mások, a párt többségével együtt, az Ideiglenes Kormánnyal szembeni bizalmatlanság politikájáért küzdöttek, a honvédelmi álláspont ellen léptek fel és aktív harcot követeltek a békéért, az imperialista háború ellen. A pártfunkcionáriusok egy része ingadozott, ami visszatükrözte politikai elmaradottságukat, huzamos börtönben vagy száműzetésben való tartózkodásuk következményét.

Érezni lehetett a párt vezérének, Leninnek, távollétét.

1917 április 3-án (16-án) Lenin, sokévi számkivetettség után, visszatért Oroszországba.

Lenin megérkezésének óriási jelentősége volt a párt, a forradalom számára.

Még Svájcból, miután a forradalomról az első híreket kapta, Lenin, a «Levelek a távolból» című cikkében ezt írta a pártnak és Oroszország munkásosztályának:

> «Munkások! a cárizmus elleni polgárháborúban a proletárhősiességnek, a nép hősiességének csodáit műveltétek, most csodákat kell művelnetek a proletariátus és az egész nép megszervezése terén, hogy előkészítsétek győzelmeteket a forradalom második szakaszában» (*Lenin* Művei. XX. köt. 19. old.)*.

Április 3-án éjjel érkezett meg Lenin Petrográdra. A Finlandi pályaudvaron és a pályaudvar előtti téren Lenin fogadására a munká-

* *Lenin* Válogatott művek. 1. köt. 1046—47. old.

sok, katonák és matrózok ezrei gyűltek össze. Mikor Lenin kilépett a vasúti kocsiból, a tömegeket leírhatatlan lelkesedés fogta el. Vállukra vették Lenint, úgy vitték be vezérüket a pályaudvar nagytermébe, ahol a mensevik Cscheidze és Szkobeljev elkezdték «üdvözlő» beszédeiket a Petrográdi Szovjet nevében, «kifejezést adva reményüknek», hogy Lenin meg fogja találni velük a «közös nyelvet». De Lenin meg sem hallgatta őket, hanem elmenve mellettük, a munkások és katonák tömegéhez tartott s egy páncélautóról elmondta híres beszédét, amelyben a tömegeket a szocialista forradalom győzelméért való harcra szólította fel. «Éljen a szocialista forradalom!» — így fejezte be Lenin ezt a beszédet, az elsőt, melyet a számkivetés hosszú évei után tartott.

Oroszországba érkezése után Lenin azonnal teljes erővel látott hozzá a forradalmi munkához. A megérkezése utáni napon a bolsevikok gyűlésén beszédet tartott a háborúról és a forradalomról, beszéde téziseit pedig megismételte egy másik gyűlésen, amelyen a bolsevikokon kívül mensevikek is résztvettek.

Ezek voltak Lenin híres Áprilisi tézisei, melyek a pártnak és a proletariátusnak megadták a polgári forradalomról a szocialista forradalomra való áttérés világos forradalmi irányvonalát.

Lenin téziseinek óriási jelentősége volt a forradalom számára, a párt további munkája számára. A forradalom hatalmas fordulatot jelentett az ország életében s a pártnak, a harc új viszonyai között, a cárizmus megdöntése után, új orientációra volt szüksége, hogy bátran és a biztonság érzetével haladjon az új úton. Ezt az orientációt adták meg a pártnak Lenin tézisei.

Lenin Áprilisi tézisei zseniális haditervet adtak a pártnak, a polgári demokratikus forradalomról a szocialista forradalomra, a forradalom első szakaszából annak második szakaszába — a szocialista forradalom szakaszába — való átmenetért folytatandó küzdelméhez. A pártot egész előző története előkészítette erre a nagy feladatra. Lenin még 1905-ben «A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban» című brosúrájában megmondta, hogy a proletariátus a cárizmus megdöntése után, a szocialista forradalom megvalósítására fog áttérni. Az új ezekben a tézisekben az volt, hogy a szocialista forradalomra való átmenet megkezdésének elméletileg megalapozott, konkrét tervét adták.

Gazdasági téren az átmeneti intézkedések lényege volt: az ország összes földjeinek nacionalizálása és a földesúri földek elkobzása, az összes bankoknak egybeolvasztása egy nemzeti bankba s annak a Munkásküldöttek Szovjetje ellenőrzése alá helyezése, a javak társadalmi termelésének és elosztásának ellenőrzése.

Politikai téren Lenin a parlamentáris köztársaságról a szovjetköztársaságra való áttérést javasolta. Ez komoly lépés volt előre a marxizmus elmélete és gyakorlata terén. Eddig a marxista teoretikusok a szocializmusra való áttérés legalkalmasabb formájának a parlamentáris köztársaságot tartották. Most Lenin azt javasolta, hogy a parlamentáris köztársaságot szovjetköztársasággal helyettesítsék, mert az a kapitalizmusról a szocializmusra való átmenet időszakában a társadalom szervezetének legcélszerűbb formája.

«A mai helyzet sajátszerűsége Oroszországban — mondták a tézisek — az *átmenetben* áll a forradalom első szakaszáról, mely a proletariátus kellő tudatosságának és szervezettségének hiányában a hatalmat a burzsoázia kezébe adta, annak *második* szakaszára, mely a hatalmat a proletariátusnak és a parasztság legszegényebb rétegeinek kezébe kell hogy adja» (ugyanott, 88. old.).

És alább:

«Nem parlamentáris köztársaság — a munkástanácsokról erre visszatérni hátrafelé való lépés lenne —, hanem a munkás-, mezőgazdasági munkás- és parasztküldöttek országszerte alulról fölfelé felépített szovjetjeinek köztársasága» (ugyanott, 88. old.).

A háború, mondta Lenin, az új, Ideiglenes Kormány uralma alatt is rabló, imperialista háború marad. A párt feladata abban áll, hogy ezt a tömegeknek megmagyarázza és meggyőzze őket arról, hogy a háborút nem erőszakos, hanem igazán demokratikus békével befejezni a burzsoázia megdöntése nélkül nem lehet.

Az Ideiglenes Kormánnyal szemben Lenin kiadta a jelszót: «Semmi támogatást az Ideiglenes Kormánynak!»

Lenin ezekben a tézisekben rámutatott továbbá arra, hogy pártunk a Szovjetekben egyelőre még kisebbségben van, hogy ott még a mensevikek és eszerek blokkja uralkodik, amely a proletariátus soraiba a burzsoázia befolyását viszi be. Ezért a párt feladata:

«Megmagyarázni a tömegeknek, hogy a forradalmi kormány *egyetlen lehetséges* formája a munkásküldöttek Szovjetje s ezért addig, amíg *ez* a kormány a burzsoázia befolyásának enged, a mi feladatunk csakis a szovjetek taktikai tévedéseinek türelmes, rendszeres, kitartó és különösen a tömegek gyakorlati szükségleteihez alkalmazkodó *megmagyarázása* lehet. Amíg mi kisebbségben vagyunk, a hibák kritikájának és megvilágításának munkáját végezzük, egyidejűleg hirdetve annak szükségességét, hogy az egész

államhatalom a munkástanácsok kezébe menjen át...» (ugyanott, 88. old.).

Ez azt jelentette, hogy Lenin nem hirdetett felkelést az Ideiglenes Kormány ellen, amely abban az időpontban még a Szovjetek bizalmát bírta, nem követelte a kormány megdöntését, hanem azon igyekezett, hogy magyarázó és toborzó munkával meghódítsa a Szovjetekben a többséget, megváltoztassa a Szovjetek politikáját s a Szovjeteken keresztül megváltoztassa a kormány összetételét és politikáját.

Ez a forradalom békés fejlődésére való iránymutatás volt.

Lenin továbbá azt követelte, hogy dobjuk el «szennyes fehérneműnket» — mondjunk le a párt szociáldemokrata elnevezéséről. A II. Internacionále pártjai és az orosz mensevikek szintén szociáldemokratáknak nevezték magukat. Ezt az elnevezést beszennyezték, meggyalázták az opportunisták, a szocializmus árulói. Lenin azt javasolta, hogy a bolsevik pártot *kommunista pártnak* nevezzék, ahogy Marx és Engels nevezték pártjukat. Tudományos szempontból ez a helyes elnevezés, mert a bolsevik párt végcélja a kommunizmus elérése. A kapitalizmusról az emberiség közvetlenül csak a szocializmusra térhet át, vagyis a termelési eszközök társadalmi tulajdonára és a termékeknek az egyesek által végzett munka arányában való elosztására. De pártunk, mondotta Lenin, ennél messzebbre tekint. A szocializmusnak fokozatosan, elkerülhetetlenül át kell nőnie a kommunizmusba, amelynek zászlajára az van írva: «Mindenki — képességei szerint, mindenkinek — szükségletei szerint.»

Végül Lenin téziseiben új Internacionále alapítását követelte, az opportunizmustól és szocialsovinizmustól mentes III., Kommunista Internacionále megalapítását.

Lenin tézisei bősz üvöltést váltottak ki a burzsoázia, a mensevikek és eszerek körében.

A mensevikek kiáltvánnyal fordultak a munkásokhoz, amely azzal a figyelmeztetéssel kezdődött, hogy «a forradalom veszedelemben van». A veszedelem, a mensevikek véleménye szerint, az volt, hogy a bolsevikok követelték a hatalom átadását a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjei kezébe.

Plechánov «Jedjinsztvo»* című lapjában cikket tett közzé, melyben Lenin beszédét «*lázálom*»-nak nevezte. Cikkében Plechánov a mensevik Cscheidze szavaira hivatkozott, aki kijelentette: «Csak Lenin marad a forradalmon kívül, mi pedig megyünk a magunk útján.»

* «Jedjinsztvo» — «Egység».

Április 14-én folyt le a bolsevikok Petrográdi Városi Konferenciája. A konferencia helybenhagyta Lenin téziseit és azokat munkája alapjául fogadta el.

Kevéssel ezután a párt helyi szervezetei ugyancsak jóváhagyták Lenin téziseit.

Az egész párt — néhány olyan magában álló alak, mint Kámenjev, Rykov, Pjatakov, kivételével — a legnagyobb megelégedéssel tette magáévá Lenin téziseit.

2. Az Ideiglenes Kormány válságának kezdete. A bolsevik párt Áprilisi konferenciája

Míg a bolsevikok a forradalom továbbfejlesztésére készültek, az Ideiglenes Kormány folytatta a maga népellenes tevékenységét. Április 18-án Miljukov, az Ideiglenes Kormány külügyminisztere kijelentette a szövetségeseknek, hogy: «az egész nép a végleges győzelemig akarja vinni a világháborút és az Ideiglenes Kormány szövetségeseinkkel szemben vállalt kötelezettségeit teljes mértékben be fogja tartani».

Ilymódon az Ideiglenes Kormány hűségesküt tett a cári szerződések mellett és megígérte, hogy népének annyi vérét fogja még kiontani, amennyire az imperialistáknak éppen szükségük lesz a «végleges győzelem» kivívásához.

Április 19-én ez a nyilatkozat («Miljukov jegyzéke») a munkások es katonák tudomására jutott. Április 20-án a bolsevikok pártjának Központi Bizottsága a tömegeket tiltakozásra hívta fel az Ideiglenes Kormány imperialista politikája ellen. 1917 április 20—21-én (május 3—4-én) a munkás- és katonatömegek — nem kevesebb, mint százezer ember — a Miljukov-jegyzék elleni felháborodás érzésétől elragadtatva, tüntetésre vonultak fel. A zászlókon ilyen jelszók tarkállottak: «Közzétenni a titkos szerződéseket!», «Le a háborúval!», «Minden hatalmat a Szovjeteknek!» A munkások és katonák a külvárosokból a központ felé, az Ideiglenes Kormány tartózkodási helye felé vonultak. A Njevszkij-proszpekten* és más helyeken összeütköztek a burzsoázia egyes csoportjaival.

A legnyiltabb ellenforradalmárok, mint például Kornjilov tábornok, azt javasolták, hogy lövetni kell a tüntetőkre és ki is adták a megfelelő parancsokat. A katonai csapatok azonban, melyek ilyen parancsokat kaptak, megtagadták azok teljesítését.

* Proszpekt — sugárút.

A párt Petrográdi Bizottsága tagjainak kis csoportja (Bagdátjev és mások) a tüntetés alatt kiadta az Ideiglenes Kormány azonnali megdöntésének jelszavát. A bolsevikok pártjának Központi Bizottsága élesen elítélte ezeknek a «baloldali» kalandoroknak a magatartását, időszerűtlennek és helytelennek bélyegezte ezt a jelszót, amely zavarja a pártot abban a munkájában, hogy a Szovjetek többségét megnyerje, és amely ellentétben áll a pártnak a forradalom békés fejlődésre vonatkozó irányvonalával.

Az április 20—21-i események az Ideiglenes Kormány válságának kezdetét jelentették.

Ez volt az első komoly rés a mensevikek és eszerek megalkuvó politikájában.

1917 május 2-án az Ideiglenes Kormány, a tömegek nyomása alatt eltávolította tagjai közül Miljukovot és Gucskovot.

Megalakult az első *koalíciós* Ideiglenes Kormány, amelybe a burzsoázia képviselőin kívül, a mensevikek (Szkobeljev, Cereteli) és eszerek (Csernov, Kerenszkij és mások) is beléptek.

A mensevikek tehát, akik 1905-ben tagadták, hogy a szociáldemokraták részvétele egy *forradalmi* Ideiglenes Kormányban megengedhető, most megengedhetőnek találták, hogy képviselőik résztvegyenek az *ellenforradalmi* Ideiglenes Kormányban.

Ez azt jelentette, hogy a mensevikek és eszerek átmentek az ellenforradalmi burzsoázia táborába.

1917 április 24-én megnyílt a bolsevikok VII. (Áprilisi) Konferenciája. A párt fennállása óta most először gyűltek össze a bolsevikok nyilt pártkonferenciára, jelentőségére nézve pedig ez a konferencia a párt történetében ugyanolyan helyet foglal el, mint a pártkongresszusok.

Az Áprilisi Országos Konferencia a párt rohamos növekedéséről tett tanuságot. A konferencián 133 szavazati és 18 tanácskozási joggal bíró küldött vett részt, akik 80 ezer szervezett párttagot képviseltek.

A konferencia megvitatta és kidolgozta a párt irányvonalát a háború és a forradalom összes alapvető kérdéseiben: a politikai helyzet, a háború, az Ideiglenes Kormány, a Szovjetek kérdésében, az agrár- és a nemzeti kérdésben stb.

Lenin előadói beszédében azt az álláspontot fejtette ki, amelyet már előbb, az Áprilisi tézisekben elfoglalt. A párt feladata az, hogy megvalósítsa az átmenetet a forradalom első szakaszáról, «mely a hatalmat a burzsoázia kezébe adta... annak *második* szakaszára, amelynek a hatalmat a proletariátusnak és a parasztság legszegényebb rétegeinek kezébe kell adnia» *(Lenin)*. A pártnak a szocialista forrada-

lom előkészítésére kell irányt vennie. A párt legközelebbi feladatát Lenin ebben a jelszóban fejezte ki: «Minden hatalmat a Szovjeteknek!»

Ez a jelszó azt jelentette, hogy véget kell vetni a kettős hatalomnak, vagyis a hatalom megoszlásának az Ideiglenes Kormány és a Szovjetek között, hogy *minden* hatalmat a Szovjeteknek kell átadni, míg a földesurak és tőkések képviselőit ki kell űzni a hatalom szerveiből.

A konferencia megállapította, hogy a pártnak egyik legfontosabb feladata: fáradhatatlanul dolgozni annak az igazságnak a tömegekkel való megértetésén, hogy «az Ideiglenes Kormány jellegét tekintve a földesurak és a burzsoázia uralmának szerve és leleplezni azt, hogy milyen végzetes a mensevikek és eszerek megalkuvó politikája, akik a népet hazug ígéretekkel bolondítják és kiteszik az imperialista háború és az ellenforradalom csapásainak».

A konferencián Lenin ellen Kámenjev és Rykov szólaltak fel. A mensevikek nyomán ők is azt hajtogatták, hogy Oroszország nem érett még meg a szocialista forradalomra, hogy Oroszországban csak polgári köztársaság lehetséges. Azt javasolták a pártnak és a munkásosztálynak, hogy szorítkozzanak az Ideiglenes Kormány «ellenőrzésére». Lényegében ők is, éppúgy mint a mensevikek, a kapitalizmus fenntartásának, a kapitalista hatalom fenntartásának álláspontján voltak.

Zinovjev szintén fellépett a konferencián Lenin ellen, abban a kérdésben, hogy megmaradjon-e a bolsevik párt a Zimmerwaldi Egyesülés keretein belül, vagy szakítson ezzel az egyesüléssel és új Internacionálét teremtsen. Ez az egyesülés, mint a háború évei megmutatták, bár a békéért folytatott propagandát, valójában nem szakított a polgári «honvédőkkel». Ezért Lenin ragaszkodott hozzá, hogy ebből az egyesülésből haladéktalanul ki kell lépni és meg kell alapítani az új, Kommunista Internacionálét. Zinovjev a zimmerwaldiakkal való további együttmaradást javasolta. Lenin határozottan elítélte Zinovjevnek ezt a fellépését, taktikáját «teljesen opportunista és káros» taktikának minősítette.

Az Áprilisi Konferencia az agrárkérdést és a nemzetiségi kérdést is megvitatta.

Leninnek az agrárkérdésről szóló előadói beszéde alapján az értekezlet határozatot fogadott el a földesúri földek elkobzásáról és azok átadásáról a parasztbizottságok rendelkezésére, valamint az ország összes földjeinek nacionalizálásáról. A bolsevikok harcra szólították a

parasztságot a földért és azt bizonyították a parasztmegeknek, hogy a bolsevikok pártja az egyetlen forradalmi párt, amely valóban segít a parasztoknak a földesurakat elkergetni.

Nagy jelentősége volt Sztálin elvtárs előadói beszédének a nemzetiségi kérdésről. Lenin és Sztálin még a forradalom előtt, az imperialista háborút megelőző években, kidolgozta a bolsevik párt politikájának alapelveit a nemzeti kérdésben. Lenin és Sztálin azt hirdette, hogy a proletárpártnak támogatnia kell az elnyomott népeknek az imperializmus ellen irányuló nemzeti felszabadító mozgalmát. Ezzel kapcsolatban a bolsevik párt a nemzetek önrendelkezési jogáért harcolt, beleértve a különválásnak és önálló állam alkotásának jogát is. Ezt az álláspontot védelmezte az értekezleten a Központi Bizottság előadója, Sztálin elvtárs.

Lenin és Sztálin ellen Pjatakov lépett fel, aki a nemzeti kérdésben, Bucharinnal együtt, még a háború évei alatt nacionálsoviniszta álláspontot foglalt el. Pjatakov és Bucharin a népek önrendelkezési joga ellen voltak.

A pártnak a nemzeti kérdésben elfoglalt határozott és következetes álláspontja, a párt harca a nemzetek teljes egyenjogúságáért, valamint a nemzeti elnyomás és nemzeti jogegyenlőtlenség mindenféle formájának megszüntetéséért, biztosították számára az elnyomott nemzetiségek rokonszenvét és támogatását .

Az Áprilisi Konferencián a nemzeti kérdésben elfogadott határozat szövege a következő volt:

«A nemzeti elnyomás politikáját, amely az önkényuralom és a monarchia hagyatéka, a földesurak, a tőkések és a kispolgárság támogatják, osztálykiváltságaik megőrzése és a különböző nemzetiségű munkások egymástól való elszakítása érdekében. A modern imperializmus, azzal, hogy a gyönge népek elnyomására irányuló törekvéseket erősíti, új tényezője a nemzeti elnyomás kiélesedésének.

Amennyiben a kapitalista társadalomban egyáltalán elérhető a nemzeti elnyomás megszüntetése, az csakis következetesen demokratikus köztársasági államformával és államigazgatással lehetséges, amely az összes nemzetek és nyelvek egyenjogúságát biztosítja.

Az Oroszországhoz tartozó összes nemzetek számára el kell ismerni a szabad különválás és az önálló államalkotás jogát. E jog megtagadása és gyakorlati megvalósítását biztosító rendszabályok elmulasztása egyértelmű a hódító vagy annexiós politika támogatásával. A különböző nemzetekhez tartozó munkások teljes szo-

lidaritását kizárólag a nemzetek különválási jogának a proletariátus által való elismerése biztosítja, kizárólag ez mozdítja elő a nemzetek valóban demokratikus közeledését egymáshoz... A nemzetek szabad különválási jogának kérdését nem szabad összetéveszteni azzal a kérdéssel, hogy célszerű-e valamely adott pillanatban ennek vagy annak a nemzetnek a kiválása. Ez utóbbi kérdést a proletariátus pártjának minden egyes adott esetben teljesen önállóan kell eldöntenie, szemmeltartva az egész társadalmi fejlődés érdekeit és a proletariátus szocializmusért folytatott osztályharcának érdekeit.

A párt széles területi önkormányzatot követel, a felülről való ellenőrzés megszüntetését, a kötelező állami nyelv eltörlését s a magukat önállóan kormányzó és autonóm területek határainak megállapítását olymódon, hogy azokat a gazdasági és a mindennapi élet viszonyainak, a népesség nemzeti összetételének stb. számontartása alapján maga a helyi lakosság határozza meg.

A proletariátus pártja határozottan elveti az úgynevezett «kulturális nemzeti autonómiát», vagyis azt, hogy az iskolaügyet stb. az állam igazgatásából kivegyék és sajátszerű nemzeti képviselőtestület kezébe adják át. A kulturális nemzeti autonómia az egy helyen lakó munkásokat, sőt az egy és ugyanabban az üzemben dolgozó munkásokat is mesterségesen elválasztja egymástól aszerint, hogy ehhez vagy ahhoz a «nemzeti kultúrához» tartoznak-e, vagyis erősíti a munkások kapcsolatát az egyes nemzetek polgári kultúrájával, holott a szociáldemokrácia feladata éppen a világproletariátus nemzetközi kultúrájának erősítése.

A párt követeli, hogy az alkotmányba vegyenek be egy olyan alaptörvényt, amely érvénytelenít minden néven nevezendő kiváltságot, melyben csak *egy* nemzetnek van része, s megszünteti a nemzeti kisebbségek jogainak bármi néven nevezendő megsértését.

A munkásosztály érdekei Oroszország minden nemzetiségű munkásainak közös proletár szervezetekbe — politikai és szakszervezetekbe, szövetkezetekbe és kultúregyesületekbe stb. — való egyesülését követelik. Csakis a különböző nemzetiségű munkásoknak ilyen közös szervezetekben való egyesülése adja meg a proletariátusnak a lehetőséget arra, hogy győzelmes harcot folytasson a nemzetközi tőke és a burzsoá nacionalizmus ellen» (A Szovjetunió Kommunista [bolsevik] Pártjának határozatai. I. rész. 239—240. old.).

Így leplezte le az Áprilisi Konferencia Kámenjev, Zinovjev, Pjata-

kov, Buchárin, Rykov és csekélyszámú követőik opportunista, leninellenes irányvonalát.

A konferencia egységesen Lenint követte, határozott álláspontot foglalt el az összes fontos kérdésekben és a szocialista forradalom győzelmére vette az irányt.

3. A bolsevik párt sikerei a fővárosban. Az Ideiglenes Kormány csapatainak sikertelen támadása a fronton. A munkások és katonák júliusi tüntetésének leverése

A párt az Áprilisi Konferencia határozatai alapján óriási munkát fejtett ki a tömegek megnyerésére, harcra nevelése és megszervezése terén. A párt irányvonala ebben az időszakban az volt, hogy a bolsevik politika türelmes megmagyarázása s a mensevikek és eszerek megalkuvásának leleplezése útján ezeket a pártokat a tömegektől elszigetelje és a Szovjetekben a többséget meghódítsa.

A Szovjetekben folytatott munkán kívül roppant munkát fejtettek ki a bolsevikok a szakszervezetekben, valamint a gyári és üzemi bizottságokban.

Különösen nagy munkát végeztek a bolsevikok a hadseregben. Mindenfelé katonaszervezetek keletkeztek. A fronton és a front mögött a bolsevikok fáradhatatlanul dolgoztak a katonák és a matrózok megszervezésén. Különösen nagy szerepe volt a katonák forradalmasításában a bolsevikok harctéri újságjának, az «Okópnaja Právdá»-nak*.

A bolsevikok agitációs- és propagandamunkájának volt köszönhető, hogy a munkások már a forradalom első hónapjaiban sok városban újraválasztották a Szovjeteket, különösen a kerületi Szovjeteket, kidobálták belőlük a mensevikeket és eszereket és helyükre a bolsevik párt követőit választották.

A bolsevikok munkája fényes eredményeket mutatott fel, főleg Petrográdban.

1917 május 30-ától június 3-áig folyt le a gyári és üzemi bizottságok petrográdi értekezlete. Ezen az értekezleten már a küldöttek háromnegyedrésze a bolsevikok oldalán volt. A petrográdi proletariátus csaknem teljes egészében a bolsevikok jelszavát követte: «Minden hatalmat a Szovjeteknek!»

1917 június 3-án (16-án) gyűlt egybe a Szovjetek I. Országos Kongresszusa. A bolsevikok a Szovjetekben még kisebbségben voltak, küldötteik száma a kongresszuson nem sokkal haladta meg a százat, szemben a 700—800 mensevik, eszer és egyéb küldöttel

* «Okópnaja Právda» — «Igazság a Lövészárokban».

A bolsevikok a Szovjetek I. Kongresszusán törhetetlen energiával leplezték le a burzsoáziával való megalkuvás végzetességét és felfedték a tömegek előtt a háború imperialista jellegét. Lenin a kongresszuson beszédet mondott, amelyben a bolsevikok irányvonalának helyességét bizonyította, kijelentve, hogy csakis a szovjethatalom adhat kenyeret a dolgozóknak, földet a parasztnak, csakis az harcolhatja ki a békét, csakis az vezetheti ki az országot a leromlásból.

Petrográd munkásnegyedeiben ezalatt tömegkampányt folytattak tüntetés rendezése és a munkások követeléseinek a Szovjetkongresszus elé terjesztése érdekében. A Petrográdi Szovjet Végrehajtó Bizottsága, meg akarván előzni a munkások ösztönös tüntetését és arra számítva, hogy a tömegek forradalmi hangulatát a maga céljaira használhatja majd ki, június 18-ára (július 1-ére) Petrográdon tüntetést tűzött ki. A mensevikek és eszerek arra számítottak, hogy a tüntetés bolsevikellenes jelszavak alatt fog lefolyni. A bolsevik párt erélyesen készült erre a tüntetésre. Sztálin elvtárs a «Právdá»-ban akkor ezt írta: «... a mi feladatunk — elérni azt, hogy a petrográdi június 18-i tüntetés a mi forradalmi jelszavaink alatt folyjon le».

Az 1917 június 18-i tüntetés a forradalom áldozatainak sírjánál a bolsevik párt erőinek valóságos hadiszemléje volt. A tüntetés megmutatta a tömegek növekvő forradalmiságát és a bolsevik párt iránti bizalmának növekedését. A mensevikek és eszerek jelszavai az Ideiglenes Kormány iránti bizalomról és a háború folytatásának szükségességéről, szinte elmerültek a bolsevik jelszavak óriási tömegében. 400.000 tüntető vonult fel, zászlóikon ezekkel a jelszavakkal: «Le a háborúval!», «Le a tíz kapitalista miniszterrel!», «Minden hatalmat a Szovjeteknek!»

Ez a mensevikek és eszerek teljes veresége volt, az Ideiglenes Kormány veresége a fővárosban.

Az Ideiglenes Kormány azonban támogatást nyert a Szovjetek I. Kongresszusától és imperialista politikájának folytatására határozta el magát. Éppen június 18-án az Ideiglenes Kormány, hogy teljesítse az angol és francia imperialisták akaratát, a katonákat a harctéren támadásba kergette. A burzsoázia ebben a támadásban látta az egyetlen lehetőséget arra, hogy a forradalommal végezzen. A burzsoázia abban reménykedett, hogy a támadás sikere esetén az egész hatalmat a kezébe veszi, félrelöki a Szovjeteket és eltapossa a bolsevikokat. Sikertelenség esetén minden felelősséget a bolsevikokra lehet hárítani, azzal vádolva őket, hogy szétzüllesztették a hadsereget.

Nem lehetett kétes, hogy a támadás összeomlik. És csakugyan össze is omlott. A katonák fáradtak voltak, nem értették a támadás

célját, nem bíztak a nekik idegen parancsnokságban, lőszer és tüzérség nem volt elegendő — mindez a támadás összeomlását idézte elő.

A támadás és a támadás kudarcának híre lázba hozta a fővárost. A munkások és katonák felháborodásának nem volt határa. Kitűnt, hogy az Ideiglenes Kormány, amely a béke politikáját hirdette, megcsalta a népet. Kitűnt, hogy az Ideiglenes Kormány az imperialista háború folytatása mellett van. Kitűnt, hogy a Szovjetek Országos Központi Végrehajtó Bizottsága és a Petrográdi Szovjet nem akarták vagy nem tudták megakadályozni az Ideiglenes Kormány gaztettét és maguk is annak szekértolóivá lettek.

A petrográdi munkások és katonák forradalmi felháborodása kicsapott medréből. Július 3-án (16-án) Petrográdon, a vyborgi kerületben ösztönös tüntetések kezdődtek. A tüntetések egész nap tartottak. Az egyes tüntetések egy közös nagyszabású fegyveres tüntetéssé nőttek, ezzel a jelszóval: «Minden hatalmat a Szovjeteknek!» A bolsevik párt ebben az időpontban a fegyveres fellépés ellen volt, mert úgy tartotta, hogy a forradalmi válság még nem érett meg, hogy a hadsereg és a vidék még nem készek a fővárosi felkelés támogatására, hogy a fővárosban végbemenő elszigetelt és időelőtti felkelés csak megkönnyítheti az ellenforradalomnak a forradalom előcsapatának szétverését. De amikor világossá vált, hogy a tömegeket a tüntetéstől visszatartani nem lehet, a párt elhatározta, hogy résztvesz a tüntetésben azért, hogy annak békés és szervezett jelleget adjon. A bolsevik pártnak ez sikerült is s a tüntetők százezrei vonultak fel a Petrográdi Szovjet és a Szovjetek Országos Központi Vegrehajtó Bizottsága elé, ahol azt követelték a Szovjetektől, hogy ragadják kezükbe a hatalmat, szakítsanak az imperialista burzsoáziával és folytassanak aktív békepolitikát.

Noha a tüntetés békés jellegű volt, a tüntetők ellen reakciós csapatokat, kadétiskolai növendékekből (junkerekből) és tisztekből álló különítményeket küldtek ki. Petrográd utcáin patakokban folyt a munkások és katonák vére. A munkások szétverésére a harctérről a legreakciósabb ellenforradalmi csapatokat rendelték haza.

A mensevikek és eszerek, a burzsoáziával és a fehérgárdista tábornokokkal szövetkezve, a munkás- és katonatüntetés leverése után a bolsevik pártra vetették magukat. A «Právda» szerkesztőségi helyiségét szétrombolták. A «Právdá»-t, a «Szoldatszkaja Právdá»-t* és egész sor más bolsevik újságot betiltottak. Egy Voinov nevű munkást a jun-

* «Szoldatszkaja Právda» — «Katona Igazság».

kerek megöltek az utcán csak azért, mert a «Lisztok Právdy»* c. újságot árusította. Megkezdődött a vörösgárdisták lefegyverzése. A petrográdi helyőrség forradalmi csapatait kivonták a fővárosból és a harctérre küldték. Az ország belsejében és a frontokon mindenfelé folytak a letartóztatások. Július 7-én kiadták a parancsot Lenin letartóztatására. A bolsevik pártnak számos vezetőtagját letartóztatták. A «Trud»** nevű nyomdát, ahol a bolsevikok kiadványait nyomták, szétrombolták. A petrográdi törvényszék ügyészének közlésében az állt, hogy Lenint és sok más bolsevikot, «hazaárulás» és fegyveres felkelés szervezése címén, bíróság elé állítják. A Lenin elleni vádat Djenjikin tábornok vezérkarában koholták, kémek és provokátorok vallomásai alapján.

Ilymódon a koalíciós Ideiglenes Kormány, amelynek tagjai voltak a mensevikek és eszerek olyan jelentős képviselői, mint Cereteli és Szkobeljev, Kerenszkij és Csernov, a nyílt imperializmus és ellenforradalom mocsarába süllyedt. A béke politikája helyett a háború folytatásának politikáját valósította meg. A nép demokratikus szabadságjogainak védelme helyett hozzáfogott e jogok felszámolásához, a munkások és katonák fegyveres leveréséhez.

Amire a burzsoázia képviselői — Gucskov és Miljukov — nem tudták magukat elhatározni, arra rászánták magukat a «szocialisták»: Kerenszkij és Cereteli, Csernov és Szkobeljev.

A kettős hatalom véget ért.

Véget ért a burzsoázia javára, mert minden hatalom az Ideiglenes Kormány kezébe ment át, a Szovjetek, mensevik és eszer vezetőikkel egyetemben, az Ideiglenes Kormány egyszerű függvényévé lettek.

Véget ért a forradalom békés időszaka, mert helyébe a szurony került napirendre.

A bolsevik párt, a megváltozott helyzetnek megfelelően, taktikájának megváltoztatására határozta el magát. Illegalitásba vonult, vezérét, Lenint, mély illegalitásba rejtette és hozzálátott a felkelés előkészítéséhez, hogy a burzsoázia hatalmát fegyveres erővel megdöntse és megvalósítsa a szovjethatalmat.

4. A bolsevikok pártjának irányvonala a fegyveres felkelés előkészítésére. A párt VI. kongresszusa

A polgári és kispolgári sajtó hallatlan rágalmazó hadjárata közepette gyűlt egybe Petrográdon a bolsevik párt VI. kongresszusa, tíz év-

* «Lisztok Právdy» — «Az Igazság Lapja».
** «Trud» — «A Munka»

vel az V. Londoni Kongresszus és öt évvel a bolsevikok Prágai Konferenciája után. A kongresszus 1917 július 26-ától augusztus 3-ig tartott és illegálisan ülésezett. A sajtóban csak a kongresszus összehívását tették közzé, a kongresszus helye nem volt megjelölve. Az első üléseket a Vyborgi kerületben tartották, az utolsó üléseket a Narvai Kapu melletti iskolaépületben, ahol most a Kultúrház áll. A polgári sajtó a kongresszus résztvevőinek letartóztatását követelte. A detektívek mindent elkövettek, hogy megtalálják a kongresszus ülésezésének helyét, de nem tudták felkutatni.

Így történt, hogy, öt hónappal a cárizmus megdöntése után, a bolsevikok kénytelenek voltak titokban összegyűlni, s a proletárpárt vezére, Lenin, kénytelen volt ez idő alatt a Razliv nevű állomás mellett egy kunyhóban rejtőzködni.

Lenin, akit az Ideiglenes Kormány kopói üldöztek, nem vehetett részt a kongresszuson, de mégis ő vezette azt rejtekhelyéről, Petrográdon tartózkodó munkatársain és tanítványain: Sztálinon, Szverdlovon, Molotovon, Ordzsonikidzén keresztül.

A kongresszuson 157 szavazati joggal bíró és 128 tanácskozási joggal bíró küldött vett részt. A pártnak abban az időben mintegy 240 ezer tagja volt. Július 3-án, vagyis a munkástüntetés szétverésének napján, amikor a bolsevikok még legálisan dolgoztak, a pártnak 41 lapja volt: 29 orosz nyelven és 12 egyéb nyelveken.

A bolsevikok és a munkásosztály üldözése a júliusi napokban nemcsak nem csökkentette pártunk befolyását, hanem ellenkezőleg, még jobban növelte azt. A vidéki küldöttek rengeteg tényt soroltak fel arról, hogy a munkások és katonák tömegestől hagyják ott a mensevikeket és eszereket, akiket megvetéssel «szociálbörtönőröknek» neveznek. Munkások és katonák, akik eddig a mensevikek vagy eszerek pártjához tartoztak, széttépik tagsági könyveiket és átkozódva hagyják ott ezeket a pártokat, kérve a bolsevikokat, hogy vegyék fel őket pártjukba.

A kongresszus fő tárgya a Központi Bizottság politikai beszámolója és a politikai helyzet kérdése voltak. Sztálin elvtárs az ezekről a kérdésekről mondott előadói beszédeiben teljes szabatossággal mutatott rá arra, hogy noha a burzsoázia mindent elkövet a forradalom elnyomására, a forradalom nő és fejlődik. Kimutatta, hogy a forradalom ezeket a feladatokat tűzi ki: a munkásellenőrzés megvalósítását a termelés és elosztás fölött; a föld átadását a parasztoknak; a hatalom átadását a burzsoázia kezéből a munkásosztály és szegényparasztság kezébe. A forradalom — mondotta Sztálin elvtárs — kezd szocialista jelleget ölteni.

Az ország politikai helyzete a júliusi napok után élesen megváltozott. Megszűnt a kettős hatalom. A Szovjetek, mensevik és eszer vezetőikkel, nem akarták kezükbe venni a teljes hatalmat. Ezért a Szovjetek hatalom nélkül maradtak. A hatalom a polgári Ideiglenes Kormány kezében összpontosult, amely folytatta a forradalom lefegyverzését, a forradalom szerveinek lerombolását, a bolsevik párt szétzúzását. A forradalom békés fejlődésének lehetősége eltűnt. Csak egy maradt hátra, mondta Sztálin elvtárs: erőszakkal átvenni a hatalmat az Ideiglenes Kormány megdöntése útján. De a hatalmat erőszakkal csak a proletariátus ragadhatja magához, szövetségben a falusi szegénységgel.

A Szovjetek, amelyeket még mindig a mensevikek és eszerek vezetnek, a burzsoázia táborába sodródtak, s az adott helyzetben csak az Ideiglenes Kormány szekértolóinak szerepét játszhatják Ezért a «Minden hatalmat a Szovjeteknek!» jelszót, mondta Sztálin elvtárs, a júliusi napok után el kell ejteni. Ennek a jelszónak ideiglenes elejtése azonban korántsem jelent lemondást a harcról, a Szovjetek hatalmáért. Nem a Szovjetekről általában van itt szó, mint a forradalmi harc szerveiről, hanem csupán ezekről a szovjetekről, amelyeket a mensevikek és eszerek vezetnek.

«A forradalom békés időszaka befejeződött — mondta Sztálin elvtárs — beállt a nembékés időszak, az összecsapások és robbanások időszaka...» (Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt [bolsevikok] VI. kongresszusának jegyzőkönyvei. 111. oldal).

A párt a fegyveres felkelés felé haladt.

A kongresszuson akadtak olyanok, akik a burzsoázia befolyását tükrözve, felszólaltak a pártnak a szocialista forradalomra vett irányvonala ellen.

A trockista Preobrazsenszkij azt javasolta, hogy a hatalom megragadásáról szóló határozatban mutassanak rá arra, hogy az országot a szocializmus útjára irányítani csak a Nyugaton végbemenő proletárforradalom esetén lesz lehetséges.

Ez ellen a trockista indítvány ellen Sztálin elvtárs szállt síkra.

«Nincs kizárva annak lehetősége — mondta Sztálin elvtárs, — hogy éppen Oroszország lesz az az ország, amely utat tör a szocializmushoz... El kell vetni azt az elavult felfogást, hogy csak Európa mutathat nekünk utat. Van dogmatikus marxizmus és van alkotó marxizmus. Én az utóbbi talaján állok» (ugyanott, 233—234. old.).

Bucharin trockista álláspontot volt és azt állította, hogy a parasztok honvédő hangulatúak, hogy blokkot alkotnak a burzsoáziával és nem fogják a munkásosztályt követni.

Bucharinnak ellentmondva, Sztálin elvtárs azt bizonyította, hogy a parasztok különbözők: vannak jómódú parasztok, akik az imperialista burzsoáziát támogatják, és van szegényparasztság, amely keresi a szövetséget a munkásosztállyal és támogatni fogja a munkásosztályt a forradalom győzelméért vívott harcban.

A kongresszus elvetette Preobrazsenszkij és Bucharin módosításait és helybenhagyta Sztálin elvtárs határozati javaslatát.

A kongresszus megvitatta és helybenhagyta a bolsevikok gazdasági platformját. Ennek főbb pontjai a következők voltak: a földesúri földek elkobzása és az ország összes földjeinek nacionalizálása, a bankok nacionalizálása, a nagyipar nacionalizálása, munkásellenőrzés a termelés és elosztás fölött.

A kongresszus hangsúlyozta, mennyire fontos a harc a termelés fölötti munkaellenőrzésért, amelynek nagy szerepe van a nagyipar nacionalizálására való áttérés idején.

A VI. kongresszus összes határozataiban különös erővel hangsúlyozta azt a lenini tételt, hogy a proletariátus és a legszegényebb parasztság szövetsége a szocialista forradalom győzelmének előfeltétele.

A kongresszus elítélte a szakszervezetek semlegességének mensevik elméletét. A kongresszus rámutatott arra, hogy azok a komoly feladatok, amelyek Oroszország munkásosztálya előtt állanak, csak abban az esetben teljesíthetők, ha a szakszervezetek megmaradnak a bolsevik párt politikai vezetését elismerő harcos osztályszervezeteknek.

A kongresszus határozatot fogadott el «Az ifjúsági szövetségekről», amelyek akkoriban sok helyen spontánul keletkeztek. A pártnak későbbi munkájával sikerült ezeket a fiatal szervezeteket, mint a párt tartalékát, a maga vezetése alá vonni.

A kongresszus megtárgyalta azt a kérdést is, hogy jelentkezzék-e Lenin a bíróság előtt vagy sem. Kámenjev, Rykov és Trockij még a kongresszus előtt azt tartották, hogy Leninnek ki kell állnia az ellenforradalmárok bírósága elé. Sztálin elvtárs határozottan Leninnek a bíróság elé állítása ellen szólalt fel. A VI. kongresszus szintén Lenin jelentkezése ellen foglalt állást, úgy vélte, hogy itt nem bíráskodásról van szó, hanem arról, hogy Leninnel végezni akarnak. A kongresszus nem kételkedett abban, hogy a burzsoáziának csak egy célja van: Leninnek, mint a burzsoázia legveszedelmesebb ellenségének, fizikai megsemmisítése. A kongresszus tiltakozott a forradalmi proletariátus

vezérei ellen folyó rendőri hajsza ellen és üdvözletét küldte Leninnek.

A VI. kongresszus új szervezeti szabályzatot fogadott el a párt számára. A szervezeti szabályzat kimondta, hogy a párt összes szervezeteit a *demokratikus centralizmus* elvei alapján kell felépíteni.

Ez azt jelentette, hogy:

1. a párt összes vezető szervei, a legfelsőbbektől a legalsóbbakig, választandók;

2. az összes pártszervek kötelesek munkájukról pártszervezeteiknek időről-időre beszámolni;

3. szigorú pártfegyelemnek kell lenni és a kisebbségnek alá kell vetnie magát a többségnek;

4. a felsőbb pártszervek határozatai feltétlenül kötelezők az alsóbbakra és a párt összes tagjaira.

A szervezeti szabályzatban az állt, hogy a párttagokat a helyi szervezetek veszik fel két párttag ajánlására és a pártszervezet teljes taggyűlésének megerősítésével.

A VI. kongresszus befogadta a pártba a «kerületközieket» (oroszul «mezsrajonci») vezetőjükkel, Trockijjal együtt. Ez egy kis csoport volt, amely Petrográdon 1913 óta állt fenn s trockista mensevikekből és részben a párttól elszakadt volt bolsevikokból állott. A háború idején a «kerületköziek» szervezete centrista volt. A «kerületköziek» harcoltak a bolsevikok ellen, de sokban nem értettek egyet a mensevikekkel sem, ilymódon felemás, ingadozó, centrista álláspontot foglaltak el. Pártunk VI. kongresszusa idején a «kerületköziek» kijelentették, hogy mindenben egyetértenek a bolsevikokkal és kérték a pártba való felvételüket. A kongresszus teljesítette kérésüket, arra számítva, hogy idővel igazi bolsevikokká válhatnak. Egyesek a «kerületköziek» közül, mint például Volodárszkij, Urickij és mások, később valóban bolsevikokká lettek. Ami Trockijt és néhány közeli barátját illeti, ők, mint később kitűnt, nem azért jöttek pártunkba, hogy a párt érdekében dolgozzanak, hanem azért, hogy azt megingassák és belülről robbantsák.

A VI. kongresszus összes határozatai arra irányultak, hogy a proletariátust és a legszegényebb parasztságot a fegyveres felkelésre előkészítsék. A VI. kongresszus a pártot a fegyveres felkelésre, a szocialista forradalomra irányította.

A pártkongresszus kiáltványt bocsátott ki, amelyben a munkásokat, katonákat és parasztokat felszólította, hogy készítsék erőiket burzsoáziával való döntő összecsapásokra A kiáltvány ezekkel a szavakkal végződött:

«Készüljetek hát új csatákra harcos elvtársaink! Szilárdan és nyugodtan, provokációknak fel nem ülve, gyüjtsétek erőiteket, sorakozzatok harci oszlopokba. A párt zászlai alá, munkások és katonák! Zászlóink alá, falu elnyomottai!»

5. Kornjilov tábornok összeesküvése a forradalom ellen. Az összeesküvés leverése. Petrográdon és Moszkvában a Szovjetek a bolsevikok oldalára állnak

A burzsoázia, miután minden hatalmat magához ragadott, készülődni kezdett a meggyengült Szovjetek szétzúzására és leplezetlen ellenforradalmi diktatúra létesítésére. A milliomos Rjabusinszkij azt az arcátlan kijelentést tette, hogy a kivezető utat a helyzetből abban látja, hogy «az éhség csontkeze, a népnyomor torkon fogja ragadni a nép álbarátait, a demokratikus Szovjeteket és Bizottságokat». A harctéren dühöngtek a hadbíróságok, egymást érték a halálbüntetések. 1917 augusztus 3-án Kornjilov tábornok és hadseregfőparancsnok követelte, hogy a halálbüntetést vezessék be az ország belsejében is.

Augusztus 12-én a moszkvai Nagy Szinházban megnyílt az Állami Tanácskozás, amelyet az Ideiglenes Kormány hívott egybe a tőkések és földesurak erőinek mozgósítása céljából. Az értekezleten főleg a földesurak, a burzsoázia, a tábornoki kar, a tisztikar és a kozákság képviselői voltak jelen. A Szovjeteket az értekezleten a mensevikek és eszerek képviselték.

Az Állami Tanácskozás megnyitása napján a moszkvai bolsevikok tiltakozásuk jeléül általános sztrájkot szerveztek, amelyben résztvett a munkások többsége. Egyidejűleg sok más városban is sztrájkok törtek ki.

Az eszer Kerenszkij az értekezleten tartott beszédében kérkedve fenyegetődzött, hogy «vassal és vérrel» fogja elnyomni a forradalmi mozgalomnak minden kísérletét, közöttük a parasztság kísérleteit a földesúri földek önhatalmú elfoglalására.

Kornjilov, az ellenforradalmi tábornok, nyiltan követelte «a Bizottságok és Szovjetek eltörlését».

A bankárok, kereskedők, gyárosok Kornjilov tábornokhoz fordultak a főhadiszállásra (így nevezték akkor a hadseregfőparancsnok vezérkarát), pénzt és támogatást ígérve neki.

Ugyancsak Kornjilovhoz fordultak a «szövetségesek», vagyis Anglia és Franciaország képviselői is, követelve, hogy azonnal lépjen fel a forradalom ellen.

Érlelődött Kornjilov tábornok összeesküvése a forradalom ellen.

Kornjilov összeesküvését nyiltan készítették elő. Az összeesküvők, hogy a figyelmet elterelják magukról, azt a hírt terjesztették, hogy a bolsevikok Petrográdon felkelést készítenek elő a forradalom féléves évfordulójára, augusztus 27-ére. Az Ideiglenes Kormány, Kerenszkijjel az élén, a bolsevikokra vetette magát, fokozta a proletárpárt elleni terrort. Ezalatt Kornjilov tábornok csapatokat vont össze, hogy velük Petrográd ellen vonuljon, szétkergesse a Szovjeteket és a katonai diktatúra kormányát hozza létre.

Ellenforradalmi akcióját illetően Kornjilov előzetesen megegyezett Kerenszkijjel. De abban a pillanatban, mikor Kornjilov akcióját megkezdte, Kerenszkij hirtelen frontot változtatott és megtagadta szövetségesét. Kerenszkij félt, hogy a néptömegek, amelyek felkeltek a kornjiloviáda ellen, szétzúzzák és vele együtt elsöprik Kerenszkij polgári kormányát is, ha éppen most el nem határolja magát Kornjilovtól.

Augusztus 25-én Kornjilov tábornok Petrográd ellen küldte Krymov tábornok parancsnoksága alatt a 3. lovas hadtestet, kijelentve, hogy «meg akarja menteni a hazát». Feleletül Kornjilov felkelésére, a bolsevik párt Központi Bizottsága aktív fegyveres ellenállásra szólította fel a munkásokat és katonákat az ellenforradalommal szemben. A munkások gyorsan fegyverkezni kezdtek és készültek az ellenállásra. A Vörös Gárda csapatai ezekben a napokban megsokszorozódtak. A szakszervezetek mozgósították tagjaikat. Petrográd forradalmi csapatai szintén hadi készenlétbe léptek. Petrográd körül lövészárkokat ástak, drótakadályokat állítottak fel, felszedték a város felé vezető vasúti sineket. Kronstadtból néhányezer felfegyverzett matróz jött be Petrográd védelmére. A «vad hadosztályhoz», amely Petrográd ellen vonult, delegátusokat küldtek, akik megmagyarázták a hegyilakókból álló csapatoknak Kornjilov akciójának értelmét, mire a «vad hadosztály» megtagadta a Petrográd elleni támadást. Kornjilov más csapataihoz is küldtek agitátorokat. Mindenütt, ahol veszedelem fenyegetett, forradalmi bizottságok és parancsnokságok alakultak a Kornjilov ellenforradalma elleni harcra.

A halálosan megijedt eszer és mensevik vezetők, köztük Kerenszkij is, ezekben a napokban a bolsevikoknál kerestek segítséget, mert meggyőződtek arról, hogy a főváros egyetlen reális ereje, amely Kornjilovot le tudja verni: a bolsevikok.

A bolsevikok azonban, miközben a tömegeket a kornjilovi ellenforradalom leverésére mozgósították, Kerenszkij kormánya ellen sem szüntették be a harcot. Leleplezték a tömegek előtt Kerenszkij, a mensevikek és eszerek kormányát, akik a valóságban egész politikájukkal elősegítették Kornjilov ellenforradalmi összeesküvését.

Mindezeknek a rendszabályoknak eredményeképpen a Kornjilov-felkelés teljes vereséget szenvedett. Krymov tábornok agyonlőtte magát. Kornjilovot és segítőtársait, Djenjikint és Lukomszkijt letartóztatták (Kerenszkij egyébként nemsokára szabadonbocsátotta őket).

A Kornjilov-felkelés leverése egyszeriben feltárta és megvilágította a forradalom és ellenforradalom közötti erőviszonyt. Megmutatta, hogy az egész ellenforradalmi tábor pusztulásra van ítélve, a tábornokoktól és a kadetpárttól kezdve egészen a burzsoázia rabjaivá süllyedt mensevikekig és eszerekig. Szemmelláthatóvá lett, hogy az ország erőit meghaladó háború további elnyujtásának politikája és az elhúzódó háború által előidézett gazdasági bomlás véglegesen aláásta valamenynyiök befolyását a néptömegekre.

A Kornjilov-felkelés leverése továbbá megmutatta, hogy a bolsevik párt a forradalom döntő tényezőjévé lett, amely az ellenforradalomnak bármilyen próbálkozását le tudja verni. Pártunk nem volt még kormányzó párt, de a Kornjilov-felkelés napjaiban mint igazi kormányzó erő működött: a munkások és katonák habozás nélkül követték utasításait.

Végül a Kornjilov-felkelés leverése azt is megmutatta, hogy a halottnak látszó Szovjetek a valóságban a forradalmi ellenállásnak óriási erejét rejtik magukban. Kétség nem fért hozzá, hogy a Szovjetek és forradalmi bizottságaik állták útját Kornjilov csapatainak és törték meg erejüket.

A Kornjilov-felkelés elleni harc felélénkítette a munkás- és katonaküldöttek sorvadt Szovjetjeit, kiszabadította őket a megalkuvó politika fogságából, kivezette őket a forradalmi harc széles útjára és a bolsevik párt felé fordította őket.

A bolsevikok befolyása a Szovjetekben úgy megnőtt, mint eddig még soha.

Gyorsan terjedt a bolsevikok befolyása a faluban is.

A Kornjilov-felkelés megmutatta a parasztság széles tömegeinek, hogy a földesurak és tábornokok, ha a bolsevikokat és a Szovjeteket leverik, a parasztság nyakára is ráülnek. Ezért a szegényparasztság széles tömegei egyre szorosabban tömörültek a bolsevikok köré. A középparasztok, akiknek ingadozásai az 1917 április és augusztus közötti szakaszban gátolták a forradalom fejlődését, Kornjilov leverése után határozottan a bolsevik párt felé kezdtek fordulni, csatlakozva a szegényparasztság tömegeihez. A parasztság széles tömegei kezdték megérteni, hogy csakis a bolsevikok pártja szabadíthatja meg őket a háborútól, csakis ez a párt képes a földesurakat tönkrezúzni és hajlandó a földet odaadni a parasztságnak. 1917 szeptemberében és

októberében óriási mértékben megnőtt azoknak az eseteknek a száma, amikor a parasztok elfoglalták a földesúri földeket. A földesúri földek önhatalmú felszántása általános jelleget öltött. Sem a rábeszélés, sem a büntető különítmények nem tudták már megállítani a forradalmasodó parasztságot.

A forradalmi fellendülés egyre nőtt.

A Szovjetek felélénkülésének és megújhodásának folyamata, a Szovjetek *bolsevizálásának* folyamata kibontakozott. A gyárak és üzemek, valamint a katonai csapatok, újra választották küldötteiket és a Szovjetekbe mensevikek és eszerek helyett a bolsevik párt képviselőit küldötték. A Kornjilov-felkelés leverése utáni napon, augusztus 31-én, a Petrográdi Szovjet a bolsevikok politikája mellett foglalt állást A Petrográdi Szovjet régi, mensevikekből és eszerekből álló elnöksége, Cscheidzével az élén, lemondott, átadta helyét a bolsevikoknak. Szeptember 5-én a munkásküldöttek Moszkvai Szovjetje a bolsevikok mellé állt. A Moszkvai Szovjet mensevikekből és eszerekből álló elnöksége szintén lemondott, átengedte a teret a bolsevikoknak.

Ez azt jelentette, hogy a sikeres felkeléshez szükséges alapvető feltételek már megértek.

Újra napirendre került a jelszó: «Minden hatalmat a Szovjeteknek!»

Ez azonban már nem a régi jelszó volt: a hatalomnak a mensevik és eszer vezetés alatt álló Szovjetek kezébe való átadása. Nem — ez a Szovjetek felkelésének jelszava volt az Ideiglenes Kormány ellen, azzal a céllal, hogy az országban minden hatalmat a bolsevikok vezetése alatt álló Szovjeteknek adjanak át.

A megalkuvó pártok között megindult a bomlás.

Az eszereknél, a forradalmi érzelmű parasztok nyomására, kialakult a balszárny — a «baloldali» eszerek, akik kezdték kifejezésre juttatni elégedetlenségüket a burzsoáziával való megalkuvás politikájával szemben.

A mensevikeknél szintén egy «baloldali», úgynevezett «internacionalista» csoport jött létre, amely a bolsevikok felé húzódott.

Az anarchisták, akik befolyásukat tekintve eddig is igen jelentéktelen csoport voltak, most végleg apró csoportocskákra estek szét, amelyek közül egyesek összekeveredtek a társadalom söpredékével, tolvaj és provokátor elemekkel, mások «eszmei» kisajátítóknak csaptak fel, fosztogatták a parasztokat és a városi kisembereket, magukhoz ragadták a munkásklubok helyiségeit és megtakarított pénzeit, míg mások nyiltan az ellenforradalmárok táborába vándoroltak át és a

burzsoázia körül settenkedve szolgálták saját személyes érdekeiket. Az anarchisták valamennyien mindenféle hatalom — köztük és elsősorban, a munkások és parasztok forradalmi hatalma — ellen voltak, mert meg voltak győződve arról, hogy a forradalmi hatalom nem fogja megtűrni a nép kifosztását és a népvagyon széthordását.

A Kornjilov-felkelés leverése után a mensevikek es eszerek még egy kísérletet tettek az egyre növekvő forradalmi fellendülés gyengítésére. E célból 1917 szeptember 12-ére Összoroszországi Demokratikus Értekezletet hívtak össze a szocialista pártok, megalkuvó Szovjetek, szakszervezetek, zemsztvók, kereskedelmi és ipari körök és katonai csapatok képviselőiből. Az értekezlet úgynevezett Előparlamentet (Ideiglenes Köztársasági Tanácsot) alakított. A megalkuvók azt gondolták, hogy az Előparlament segítségével sikerülni fog nekik megállítani a forradalmat s az országot a szovjetforradalom útjáról a polgári alkotmányos fejlődés útjára, a burzsoá parlamentarizmus útjára áttéríteni. De ez csődbejutott politikusok reménytelen kísérlete volt arra, hogy a forradalom kerekét hátrafelé fordítsák. Csütörtököt kellett mondania és csütörtököt is mondott. A munkások gúnyt űztek a megalkuvók parlamenti erőlködéseiből. Az Előparlamentet tréfásan «előfürdőnek» keresztelték el.

A bolsevik párt Központi Bizottsága elhatározta az Előparlament bojkottálását. Igaz ugyan, hogy az Előparlament bolsevik frakciója, amelyben olyan emberek voltak, mint Kámenjev és Teodorovics, semmiképpen sem akarta otthagyni az Előparlamentet, de a párt Központi Bizottsága rákényszerítette őket.

Kámenjev és Zinovjev makacsul kardoskodtak az Előparlamentben való részvétel mellett, mert el akarták vonni a párt figyelmét a felkelés előkészítésétől. Az Előparlamentben való részvétel ellen erélyesen fellépett Sztálin elvtárs az Összoroszországi Demokratikus Értekezlet bolsevik frakciójában. Sztálin elvtárs az Előparlamentet «a Kornjilov-felkelés abortuszának» nevezte.

Lenin és Sztálin komoly hibának tartották még a rövid ideig tartó részvételt is az Előparlamentben, mert ez csalóka reményeket kelthetett a tömegekben arra, hogy az Előparlament csakugyan tehetne valamit a dolgozók érdekében.

Egyidejűleg a bolsevikok kitartóan készültek a Szovjetek II. kongresszusának összehívására, amelyben többségre számítottak. Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottságban ülő mensevikek és eszerek minden fondorkodása ellenére, a bolsevik Szovjetek nyomása alatt 1917 októberének második felére egybehívták a Szovjetek II. Összoroszországi Kongresszusát.

6. Az októberi felkelés Petrográdon és az Ideiglenes Kormány letartóztatása. A Szovjetek II. kongresszusa és a Szovjetkormány megalakulása. A II. Szovjetkongresszus dekrétumai a békéről és a földről. A szocialista forradalom győzelme. A szocialista forradalom győzelmének okai

A bolsevikok fokozott energiával készültek a felkelésre. Lenin rámutatott arra, hogy a bolsevikok, miután már mind a két fővárosban — Petrográdon és Moszkvában — megnyerték a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjeinek többségét, kezükbe vehetik és kezükbe kell is venniök az államhatalmat. Levonva a megtett út tanulságait, Lenin hangsúlyozta: «A nép többsége *mellettünk* van.» A Központi Bizottsághoz és a bolsevik szervezetekhez intézett cikkeiben és leveleiben Lenin megadta a felkelés konkrét tervét, hogyan kell kihasználni a katonai csapatokat, a tengeri haderőt és a vörös gárdistákat, milyen fontos pontokat kell Petrográdon elfoglalni, hogy a felkelés sikere biztosítva legyen stb.

Október 7-én Lenin Finnországból illegálisan Petrográdra jött vissza. 1917 október 10-én folyt le a párt Központi Bizottságának az a történelmi jelentőségű ülése, amelyen elhatározták, hogy a fegyveres felkelést a legközelebbi napokban megkezdik. A párt Központi Bizottságának történelmi jelentőségű határozata, melyet Lenin írt, így szólt:

> «A Központi Bizottság megállapítja, hogy mind az orosz forradalom nemzetközi helyzete (lázadás a német hadiflottában mint a szocialista világforradalom egész Európában való érlelődésének nyilvánvaló tünete, továbbá az oroszországi forradalom megfojtásának az imperialista tábor részéről fenyegető veszedelme), mind a hadihelyzet (az orosz burzsoáziának, valamint Kerenszkijnek és cinkosainak kétségen felül álló elhatározása, hogy Petrográdot átadják a németeknek), a Szovjetek többségének megnyerése a proletárpárt által — mindez a parasztfelkeléssel és a nép bizalmának pártunk felé fordulásával együtt (moszkvai választások) s végül egy második Kornjilov-felkelés szemmelláthatő előkészítése (csapatkivonások Petrográdról, kozákcsapatok összevonása Petrográdon, Minszk körülfogása kozákokkal stb.) —, mindez együttvéve a fegyveres felkelést tűzi napirendre. Megállapítva tehát, hogy a fegyveres felkelés elkerülhetetlen és teljes mértékben megérett, a Központi Bizottság felhívja az összes pártszervezeteket, hogy vegyék ezt irányadóul és minden gyakorlati kérdést ebből a szempontból vizsgáljanak meg és döntsenek el (az Északi Terület Szovjetjeinek kongresszusa, csapatkivonások Petrográdról, a

moszkvaiak és minszkiek akciója stb.)» (*Lenin* Művei. XXI. köt. 330. old.).

Ez ellen a történelmi jelentőségű határozat ellen felszólalt és ellene szavazott a Központi Bizottságnak két tagja — Kámenjev és Zinovjev. Ők éppúgy, mint a mensevikek, parlamentáris polgári köztársaságról ábrándoztak és rágalmazták a munkásosztályt, azt állítva, hogy nincs elég ereje a szocialista forradalom megvalósítására, hogy még fejletlen a hatalom átvételére.

Bár Trockij ezen az ülésen nem szavazott egyenesen a határozat ellen, de a határozathoz olyan módosítást javasolt, amely a felkelést teljesen lehetetlenné tette és felborította volna. Azt javasolta, hogy ne kezdjük el a felkelést a Szovjetek II. kongresszusának megnyitásáig, ami annyit jelentett volna, mint húzni-halasztani a felkelés ügyét, előre elárulni a felkelés napját, figyelmeztetni rá az Ideiglenes Kormányt.

A bolsevik párt Központi Bizottsága meghatalmazottakat küldött szét a Donjec-medencébe, az Uralba, Helsingforsba, Kronstadtba, a délnyugati frontra stb., hogy a helyszínen megszervezzék a felkelést. Vorosilov, Molotov, Dzerzsinszkij, Ordzsonikidze, Kirov, Kaganóvics, Kujbysev, Frunze, Jaroszlavszkij elvtársak és mások külön megbízásokat kaptak a párttól a felkelésnek a vidéken való vezetésére. Sadrinszkban, az Uralban, a katonák között Zsdánov elvtárs vezette a munkát. A Központi Bizottság meghatalmazottjai megismertették a bolsevik helyi szervezetek vezetőit a felkelés tervével és hadikészenlétre mozgósították ezeket a szervezeteket, hogy a kellő időben segítséget nyujtsanak a petrográdi felkelésnek.

A párt Központi Bizottságának utasítása szerint a Petrográdi Szovjet mellett *Forradalmi Katonai Bizottság* alakult, mely a felkelés legális vezérkara lett.

Ugyanakkor az ellenforradalom is sietve gyüjtötte erőit. A tisztek megszervezték ellenforradalmi «tiszti szövetségüket». Az ellenforradalmárok mindenfelé parancsnokságokat alakítottak rohamzászlóaljak létesítése céljából. Október végére az ellenforradalomnak 43 rohamzászlóalj állott rendelkezésére. Külön zászlóaljakat szerveztek a györgykeresztes lovagokból.

Kerenszkij kormánya felvetette a kérdést, hogy a kormányt Petrográdról Moszkvába helyezzék át. Ebből látható volt, hogy a kormány Petrográdnak a németek kezére való átadását készítette elő, hogy a felkelés kitörését Petrográdon megelőzze. A petrográdi munkások és katonák tiltakozása azonban az Ideiglenes Kormányt arra kényszerítette, hogy Petrográdon maradjon.

Október 16-án pártunk kibővített Központi Bizottsága ülést tartott. Ezen az ülésen *Pártközpontot* választottak a felkelés vezetésére, Sztálin elvtárssal az élén. Ez a Pártközpont volt a Petrográdi Szovjet Forradalmi Katonai Bizottságának vezető magja és a gyakorlatban az egész felkelést ez vezette.

A Központi Bizottság ülésén a kapituláns Zinovjev és Kámenjev ismét a felkelés ellen lépett fel. Miután ezen az ülésen vereséget szenvedtek, nyiltan felléptek a sajtóban a felkelés ellen, a párt ellen. Október 18-án a «Nóvaja Zsiznj»* című mensevik újságban megjelent Kámenjev és Zinovjev nyilatkozata arról, hogy a bolsevikok felkelést készítenek elő s hogy ők (Zinovjev és Kámenjev) ezt a felkelést kalandnak tartják. Ilymódon Kámenjev és Zinovjev felfedték az ellenség előtt a Központi Bizottság határozatát a felkelésről, arról, hogy a párt a legközelebbi napokra felkelést szervez. Ez árulás volt. Lenin ezzel kapcsolatban ezt írta: «Kámenjev és Zinovjev *elárulták* Rodzjankónak és Kerenszkijnek pártjuk Központi Bizottságának határozatát a fegyveres felkelésről.» Lenin a Központi Bizottságban felvetette a kérdést Zinovjevnek és Kámenjevnek a pártból való kizárásáról.

A forradalom ellenségei, mihelyt az árulók figyelmeztetését megkapták, azonnal intézkedni kezdtek, hogy a felkelést megelőzzék és a forradalom vezérkarát — a bolsevikok pártját — megsemmisítsék. Az Ideiglenes Kormány titkos ülést tartott, amelyen a bolsevikok elleni harc rendszabályairól határozott. Október 19-én az Ideiglenes Kormány sürgősen csapatokat vont a frontról Petrográdra. Az utcákon sűrű járőrszolgálatot vezettek be. Különösen nagy erőket sikerült az ellenforradalomnak összevonnia Moszkvában. Az Ideiglenes Kormánynak kidolgozott haditerve volt: a II. Szovjetkongresszus megnyitása előtti napon megtámadni és elfoglalni a Szmoljnyj-Palotát, amelyben a bolsevikok Központi Bizottsága tartózkodott és megsemmisíteni a bolsevikok vezető központját. E célból Petrográdra olyan csapatokat vontak össze, amelyeknek megbízhatóságára a kormány számított.

De az Ideiglenes Kormány életének napjai és órái meg voltak számlálva. Semmiféle erővel nem lehetett már a szocialista forradalmat győzelmes útján feltartóztatni.

Október 21-én a bolsevikok a hadsereg minden forradalmi csapatához kiküldték a Forradalmi Katonai Bizottság megbízottjait. A csapatoknál, a gyárakban és üzemekben a felkelés megkezdéséig szüntelenül erélyes harci készülődés folyt. Egyes hadihajók is meghatározott

* «Nóvaja Zsiznj» — «Új Élet».

feladatokat kaptak, így az «Avróra» nevű cirkáló és a «Zarjá Szvobódy» («Szabadság Hajnala») nevű hajó.

A Petrográdi Szovjet ülésén Trockij dicsekedve kifecsegte az ellenségnek a felkelés időpontját, a napot, amelyre a bolsevikok a felkelés megkezdését kitűzték. A párt Központi Bizottsága, hogy ne adjon lehetőséget Kerenszkij kormányának a fegyveres felkelés meghiúsítására, elhatározta, hogy a felkelést a kitűzött határidő előtt kezdi meg és hajtja végre, mégpedig a II. Szovjetkongresszus megnyitása előtti napon.

Kerenszkij október 24-én (november 6-án) korán reggel kezdte meg akcióját egy parancs kibocsátásával, a bolsevik párt «Rabócsij Putj»* című központi lapjának betiltásáról és azzal, hogy páncélautókat vezényelt ki a «Rabócsij Putj» szerkesztőségének és a bolsevikok nyomdájának helyiségéhez. Azonban már reggel 10 órára, Sztálin elvtárs utasítására, vörösgárdisták és forradalmi katonák visszaszorították a páncélautókat és erős őrséget állítottak fel a «Rabócsij Putj» nyomdájánál és szerkesztőségénél. 11 órakor megjelent a «Rabócsij Putj» azzal a felhívással: — *megdöntem* az Ideiglenes Kormányt. Egyidejűleg a felkelés Pártközpontjának utasítására sürgősen forradalmár katonákból és vörösgárdistákból álló csapatokat vontak össze a Szmoljnyj-épülethez.

A felkelés megkezdődött.

Október 24-én éjjel a Szmoljnyj-épületbe megérkezett Lenin és közvetlenül kezébe vette a felkelés vezetését. A Szmoljnyj-épülethez egész éjszakán át egymás után vonultak fel a forradalmi katonai csapatok és a Vörös Gárda osztagai. A bolsevikok a főváros központjába irányították őket — a Téli Palota körülfogására, amelyben az Ideiglenes Kormány elsáncolta magát.

Október 25-én (november 7-én) a Vörös Gárda és a forradalmi csapatok elfoglalták a pályaudvarokat, posta- és távíróépületeket, a minisztériumokat, az állami bankot.

Az Előparlamentet feloszlatták.

A Szmoljnyj-épület, amelyben a Petrográdi Szovjet és a bolsevikok Központi Bizottsága tartózkodott, a forradalom főhadiszállása lett, — onnan mentek ki a katonai parancsok.

A petrográdi munkások ezekben a napokban megmutatták, hogy a bolsevik párt vezetése alatt jó iskolát jártak ki. A hadsereg forradalmi csapatai, amelyek a bolsevikok munkája következtében elő voltak készítve a felkelésre, pontosan teljesítették a harci parancsokat és szoros

* „Rabócsij Putj" — „Munkás Út".

együttműködésben harcoltak a Vörös Gárdával. A hadsereg mögött nem maradt el a hajóhad sem. Kronstadt egyik erőssége volt a bolsevik pártnak, ahol az Ideiglenes Kormány hatalmát már régen nem ismerték el. Az «Avróra» nevű cirkálóhajó a Téli Palotára irányított ágyúinak dörgésével jelezte október 25-én az új korszaknak, a Nagy Szocialista Forradalom korszakának kezdetét.

Október 25-én (november 7-én) a bolsevikok «Oroszország polgáraihoz» intézett kiáltványt tettek közzé. Ebben a kiáltványban az állt, hogy a burzsoá Ideiglenes Kormányt megdöntötték, hogy az államhatalom átment a Szovjetek kezébe.

Az Ideiglenes Kormány a Téli Palotába rejtőzött el, junkerosztagok és rohamzászlóaljak védelme alatt. Október 25-éről 26-ára virradó éjjel a forradalmi munkások, katonák és matrózok rohammal bevették a Téli Palotát és letartóztatták az Ideiglenes Kormányt.

A fegyveres felkelés győzött Petrográdon.

A Szovjetek II. Összoroszországi Kongresszusa a Szmoljnyj-épületben 1917 október 25-én (november 7-én) este 10 óra 45 perckor nyílt meg, amikor Petrográdon már teljes erővel folyt a győzelmes felkelés és a fővárosban a hatalom a valóságban már a Petrográdi Szovjet kezében volt.

A bolsevikoknak a kongresszuson túlnyomó többsége volt. A mensevikek, bundisták és jobboldali eszerek látták, hogy játékaikat már eljátszották és otthagyták a kongresszust, kijelentve, hogy megtagadják a részvételt a kongresszus munkájában. A Szovjetkongresszuson felolvasott nyilatkozatukban az Októberi Forradalmat «katonai összeesküvésnek» nevezték. A kongresszus megbélyegezte a mensevikeket és eszereket és hangsúlyozta, hogy nem csak nem sajnálja azok távozását, hanem, ellenkezőleg, üdvözli azt, mert a kongresszus csak ezeknek az árulóknak a távozása után vált a munkás- és katonaküldöttek tényleges forradalmi kongresszusává.

A kongresszus nevében kihirdették, hogy minden hatalom a Szovjetek kezébe megy át.

> «A munkások, katonák és parasztok óriási többségének akaratából, a petrográdi munkások és helyőrség győzelmes felkelésére támaszkodva, a kongresszus kezébe veszi a hatalmat» — mondta a II. Szovjetkongresszus kiáltványa.

1917 október 26-án (november 8-án) éjjel a II. Szovjetkongresszus elfogadta *a békéről szóló dekrétumot*. A kongresszus javaslatot tett az összes hadviselő országoknak, hogy azonnal kössenek legalább háromhónapos fegyverszünetet a béketárgyalások folytatására. A kongresz-

szus, az összes hadviselő országok kormányaihoz és népeihez fordulva, egyidejűleg «az emberiség három leghaladottabb nemzetének és egyben az ebben a háborúban résztvevő három legnagyobb ország: Anglia, Franciaország és Németország öntudatos munkásaihoz» is fordult. Felhívta ezeknek az országoknak munkásait, hogy segítsenek «teljes sikerre juttatni a béke ügyét s ezzel együtt a lakosság dolgozó és kizsákmányolt tömegeinek minden rabság és minden kizsákmányolás alóli felszabadításának ügyét».

Ugyanaz éjjel a II. Szovjetkongresszus elfogadta a *földről szóló dekrétumot,* amelynek értelmében «a földnek földesúri tulajdonát azonnal és minden váltság nélkül eltörlik». Ennek a földtörvénynek alapjául az egész parasztságnak azt a közös utasítását vették, amelyet 242 helyi paraszküldöttnek a parasztoktól kapott utasításaiból állítottak össze. Ennek az utasításnak megfelelően a magántulajdonjogot a földre örökre eltörölték és annak helyébe az egész népnek, az államnak a földtulajdonra való jogát vezették be. A földesúri, kincstári és kolostori földeket az összes dolgozók ingyenes használatába adták át

Az egész parasztság ennek a dekrétumnak értelmében az Októberi Szocialista Forradalomtól több mint 150 millió djeszjatjina újabb földet kapott, amely azelőtt a földesurak, tőkések, a cári család, a kolostorok és egyházak kezében volt.

A parasztok megszabadultak a földesuraknak fizetett évi bérlettől. melynek összege mintegy 500 millió aranyrubel volt.

A föld méhének kincsei (kőolaj, szén, ércek stb.), valamint az erdők és vizek is, a nép tulajdonába mentek át.

Végül a Szovjetek II. Összoroszországi Kongresszusán alakították meg az első Szovjetkormányt, a Népbiztosok Tanácsát. A Népbiztosok Tanácsát kizárólag bolsevikokból állították össze. Az első Népbiztosok Tanácsának elnökéül Lenint választották meg.

Ezzel fejeződött be a Szovjetek történelmi II. kongresszusa.

A kongresszus küldöttei szétutaztak az országba, hogy mindenhova megvigyék a hírt a Szovjetek petrográdi győzelméről és biztosítsák a Szovjethatalom kiterjedését az egész országra.

A hatalom nem ment át egyszerre mindenütt a Szovjetek kezébe. Petrográdon már Szovjethatalom volt, amikor Moszkvában még néhány napon át makacs és elkeseredett utcai harcok folytak. A mensevikek és eszerek ellenforradalmi pártjai, hogy megakadályozzák a hatalom átadását a Moszkvai Szovjet kezébe, a fehérgárdistákkal és a hadapródokkal együtt fegyveres harcot kezdtek a munkások és katonák ellen. Néhány napig tartott, míg a felkelőket leverték s a Szovjethatalom Moszkvában megszilárdult.

Petrográdon és annak némelyik kerületében még a forradalom győzelmének legelső napjaiban ellenforradalmi kísérletek történtek a Szovjethatalom megdöntésére. 1917 november 10-én Kerenszkij, aki a felkelés idején Petrográdról az északi front körzetébe menekült, összeszedett némi kozák csapatokat és azokat Krasznov tábornok parancsnoksága alatt Petrográd ellen küldte. 1917 november 11-én «A Haza és Forradalom Megmentésének Bizottsága» nevű ellenforradalmi szervezet, élén az eszerekkel, junkerlázadást rendezett Petrográdon. A lázadókat azonban minden nagyobb nehézség nélkül leverték. A junkerlázadást a matrózok és vörösgárdisták egyetlen nap alatt, még november 11-én estére felszámolták. Krasznov tábornokot pedig november 13-án, a Pulkovói magaslatoknál verték le. Mint az októberi felkelés idején is, Lenin személyesen vezette a szovjetellenes lázadás leverését. Hajthatatlan keménysége és a győzelembe vetett nyugodt bizalma lelkesítette és összekovácsolta a tömegeket. Az ellenséget leverték. Krasznov fogságba esett és «becsületszavát» adta, hogy beszünteti a harcot a Szovjethatalom ellen. Erre a «becsületszóra» szabadon bocsátották, de, mint később kitűnt, Krasznov megszegte tábornoki szavát. Ami Kerenszkijt illeti, neki sikerült női ruhába öltözve «ismeretlen irányba» elszöknie.

Mogiljovban a hadseregfőparancsnok főhadiszállásán, Duchonjin tábornok szintén lázadást próbált szervezni. Mikor a Szovjetkormány felszólította Duchonjint, hogy azonnal kezdje meg a fegyverszüneti tárgyalásokat a német főparancsnoksággal, Duchonjin megtagadta a kormány parancsának teljesítését. A Szovjethatalom akkor kiadta a parancsot Duchonjin elmozdítására. Az ellenforradalmi főhadiszállást szétverték, miközben Duchonjint az ellene fellázadt katonák megölték.

A párton belül működő ismert opportunisták: Kámenjev, Zinovjev, Rykov, Sljapnjikov és mások, szintén kirohanást kíséreltek meg a Szovjethatalom ellen. «Egységes szocialista kormány» létesítését kezdték követelni, azoknak a mensevikeknek és eszereknek a részvételével, akiket éppen most kergetett el az Októberi Forradalom. 1917 november 15-én a bolsevikok pártjának Központi Bizottsága határozatot fogadott el, amely elvetette a megegyezést ezekkel az ellenforradalmi pártokkal, Kámenjevet és Zinovjevet pedig a forradalom sztrájktörőinek nyilvánította. November 17-én Kámenjev, Zinovjev, Rykov és Miljutin, minthogy nem értettek egyet a párt politikájával, kijelentették, hogy a Központi Bizottságból kilépnek. Ugyanaznap, november 17-én, Nogin, a saját, valamint a Népbiztosok Tanácsának több tagja: Rykov, V. Miljutin, Teodórovics, A. Sljapnjikov, D. Rjazánov, Jurénjev és Lárin nevében nyilatkozatot tett, hogy nem értenek egyet a párt

Központi Bizottságának politikájával és ezért valamennyien kilépnek a Népbiztosok Tanácsából. A gyávák e kis csoportjának megfutamodása ujjongást idézett elő az Októberi Forradalom ellenségei körében. Az egész burzsoázia, valamint annak szekértolói, kárörömmel kiáltoztak a bolsevizmus összeomlásáról és a bolsevik párt vesztét jósolgatták. De a szökevényeknek ez a kis csoportja egy percre sem ingatta meg a pártot. A párt Központi Bizottsága megvetéssel a forradalom szökevényeinek és a burzsoázia szekértolóinak bélyegezte meg őket és napirendre tért fölöttük.

Ami a «baloldali» eszereket illeti, azok, hogy megtarthassák befolyásukat a parasztttömegekben, amelyek határozottan szimpatizáltak a bolsevikokkal, jobbnak látták nem ujjat húzni a bolsevikokkal és egyelőre tartani velük az egységfrontot. A Parasztszovjetek 1917 novemberében megtartott kongresszusa az Októberi Szocialista Forradalom összes vívmányait és a Szovjethatalom összes dekrétumait elismerte. Megegyezés jött létre a «baloldali» eszerekkel s néhány «baloldali» eszer tagja lett a Népbiztosok Tanácsának (Koljegájev, Szpiridonova, Prosjan és Stejnberg). Ez a megegyezés azonban csak a breszti béke aláírásáig és a szegényparasztság bizottságainak megalakulásáig tartott, amikor a parasztságban mély rétegeződés ment végbe s amikor a «baloldali» eszerek, akik egyre jobban a kulákság érdekeit tükrözték vissza, lázadást szerveztek a bolsevikok ellen és a Szovjethatalom letörte őket.

Az 1917 októbertől 1918 január—februárig terjedő időben a szovjet forradalmat sikerült az egész országra kiterjeszteni. A Szovjethatalom kiterjedése az óriási ország területére oly gyors ütemben ment végbe, hogy Lenin ezt a Szovjethatalom «diadalmenetének» nevezte.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzött.

A szocialista forradalom Oroszországban aratott aránylag könnyű győzelmét meghatározó legfőbb okok közül a következőket kell kiemelnünk:

1. Az Októberi Forradalomnak olyan, aránylag gyönge, rosszul szervezett, politikai tapasztalatokban szegény ellenséggel volt dolga, mint az orosz burzsoázia. Az orosz burzsoáziának, amely gazdaságilag még nem erősödött meg és teljesen a kincstári rendelésektől függött, nem volt sem politikai önállósága, sem elegendő iniciatívája, amire szüksége lett volna ahhoz, hogy megtalálja a helyzetből kivezető utat. Nem voltak tapasztalatai sem a politikai kombinációk és a nagyméretű politikai szemfényvesztés terén, mint például a francia burzsoáziának, sem iskolázottsága a nagyméretű kompromisszumos szélhámosságok terén, mint például az angol burzsoáziának. Az orosz bur-

zsoázia, amely tegnap még a cárral kereste a megegyezést, akit megdöntött a Februári Forradalom, amikor hatalomra jutott, nem tudott semmi okosabbat kigondolni, minthogy továbbfolytassa a gyűlölt cár politikáját minden alapvető kérdésben. A burzsoázia, éppúgy, mint a cár, a «végső győzelemig való háború» mellett volt, noha a háború már túlhaladta az ország erőit és a végletekig kimerítette a népet, a hadsereget. A burzsoázia, éppúgy, mint a cár, lényegében a föld földesúri tulajdonának fenntartása mellett volt, bár a parasztságot a földnélküliség és a földesurak igája pusztította. Ami a munkásosztállyal szemben folytatott politikáját illeti, az orosz burzsoázia annyira gyűlölte a munkásosztályt, hogy még a cárnál is tovább ment, mert nemcsak hogy fenntartani és erősíteni igyekezett a gyárosok igáját, hanem azt tömeges kizárásokkal egyenesen elviselhetetlenné tette a munkások számára.

Nem csoda, ha a nép nem látott lényeges különbséget a cár politikája és a burzsoázia politikája között és a cárral szemben érzett gyűlöletét átvitte a burzsoázia Ideiglenes Kormányára is.

Amíg az eszer és a mensevik megalkuvó pártnak volt valamelyes befolyása a népre, addig a burzsoáziának módjában volt velük takaródzni és hatalmát megőriznie. De amikor a mensevikek és eszerek leleplezték magukat mint az imperialista burzsoázia ügynökei s ezzel elvesztették befolyásukat a népre, a burzsoázia és annak Ideiglenes Kormánya lába alól kicsúszott a talaj.

2. Az Októberi Forradalom élén olyan forradalmi osztály állt, mint Oroszország munkásosztálya, ez a harcokban megedzett osztály, amely rövid idő alatt két forradalmon ment át s a harmadik forradalmat közvetlenül megelőző időben a békéért, földért, szabadságért és szocializmusért folytatott harcban a nép vezérének tekintélyét vívta ki magának. Ha a forradalomnak nem lett volna olyan, a nép bizalmát kiérdemelt vezére, mint Oroszország munkásosztálya, akkor nem jöhetett volna létre a munkások és parasztok szövetsége, enélkül a szövetség nélkül pedig az Októberi Forradalom nem győzhetett volna.

3. Oroszország munkásosztályának a forradalomban olyan komoly szövetségese volt, mint a szegényparasztság — a paraszti lakosság óriási többsége. A forradalom nyolc hónapjának tapasztalatai, amelyeket bátran a «normális» fejlődés tíz-húsz évének tapasztalataival helyezhetünk egy sorba, nem múltak el nyom nélkül a parasztság dolgozó tömegei számára. Ez alatt az idő alatt módjukban volt a valóságban kipróbálni Oroszország összes pártjait és meggyőződni arról, hogy sem a kadeteknek, sem az eszereknek és mensevikeknek eszük ágában sem volt, hogy a földesurakkal a parasztság miatt komolyan

szakítsanak vagy vérüket ontsák a parasztokért, hogy Oroszországban csak egy olyan párt van, amelyet semmi sem köt a földesurakhoz, amely kész a földesurakat legázolni, hogy a parasztok szükségleteit kielégítse — s ez a bolsevikok pártja. Ez a körülmény reális alapot nyujtott a proletariátus és a szegényparasztság szövetségéhez. A munkásság és a szegényparasztság közötti szövetség eldöntötte a középparasztok magatartását is, akik sokáig ingadoztak és csak az októberi felkelés előtt fordultak igazán a forradalom felé, csatlakozva a szegényparasztsághoz.

Nem szorul bizonyításra, hogy e szövetség nélkül az Októberi Forradalom nem győzhetett volna.

4. A munkásosztály élén olyan, politikai harcokban kipróbált párt állt, mint a bolsevikok pártja. Csak ilyen párt, mint a bolsevikok pártja, amely elég bátor volt ahhoz, hogy a népet döntő rohamra vezesse és elég óvatos ahhoz, hogy a céljához vezető úton minden zátonyt kikerüljön, csak ilyen párt tudhatott közös forradalmi áradatban egyesíteni olyan különböző forradalmi mozgalmakat, mint amilyen az általános, demokratikus békemozgalom, a parasztságnak a földesúri földek elfoglalásáért folytatott demokratikus mozgalma, az elnyomott népek nemzeti felszabaditó mozgalma a nemzeti egyenjogúságért és a proletariátus szocialista mozgalma a burzsoázia megdöntésére és a proletariátus diktatúrájának megvalósítására.

Kétségtelen, hogy a kapitalizmus sorsát Oroszországban ezeknek a különféle forradalmi áramlatoknak egy közös hatalmas forradalmi mederbe való egyesítése döntötte el.

5. Az Októberi Forradalom olyan időpontban kezdődött, amikor az imperialista háború még teljes erővel folyt, amikor a legfőbb burzsoá államok két ellenséges táborra szakadtak, amikor ezek a burzsoá államok az egymás elleni háborúval voltak elfoglalva, egymást gyengítették és nem állt módjukban komolyan beleavatkozni az «orosz ügyekbe», cselekvően fellépni az Októberi Forradalom ellen.

Kétségtelen, hogy ez a körülmény jelentékenyen megkönnyítette az Októberi Szocialista Forradalom győzelmét

7. A bolsevik párt harca a Szovjethatalom megszilárdításáért. A breszti béke. A párt VII. kongresszusa

Ahhoz, hogy a Szovjethatalom megszilárduljon, le kellett rombolni, össze kellett törni a polgári államgépezetet és helyébe megteremteni a Szovjetállam új gépezetét. Le kellett továbbá rombolni a rendiség maradványait és a nemzeti elnyomás rendszerét, megszün-

tetni az egyház kiváltságait, megszüntetni az ellenforradalmi sajtót és a mindenféle, legális és illegális, ellenforradalmi szervezeteket, feloszlatni a polgári Alkotmányozó Gyűlést. Végül, a föld nacionalizálása nyomán, nacionalizálni kellett az egész nagyipart is és azonkívül — ki kellett kerülni a háborús állapotból, végezni kellett a háborúval, amely mindennél jobban zavarta a Szovjethatalom megszilárdulásának ügyét.

Mindezek az intézkedések néhány hónap lefolyása alatt történtek meg, 1917 végétől 1918 közepéig.

A régi minisztériumok hivatalnokainak szabotázsát, amelyet az eszerek és a mensevikek szerveztek meg, a Szovjethatalom megtörte és felszámolta. A minisztériumokat feloszlatták, és helyükbe megalkották a szovjet közigazgatási gépezetet és a megfelelő népbiztosságokat. Az ország iparának igazgatására létrejött a Népgazdaság Legfelsőbb Tanácsa Az ellenforradalom és szabotázs elleni harc céljára jött létre az Összoroszországi Rendkívüli Bizottság (Vé-Csé-Ká), Félix Dzerzsinszkijjel az élén. Rendeletet adtak ki a Vörös Hadsereg és Hajóhad létesítéséről. Az Alkotmányozó Gyűlést, amelyet nagyobbára még az Októberi Forradalom előtt választottak meg, s amely megtagadta a második Szovjetkongresszusnak a békéről, a földről s a hatalomnak a Szovjetek kezébe adásáról szóló dekrétumai jóváhagyását — feloszlatták.

A Szovjethatalom, hogy a feudalizmusnak, a rendiségnek és a jogegyenlőtlenségnek maradványait a társadalmi élet minden terén végleg megszüntesse, rendeleteket bocsátott ki a rendek eltörléséről, a nemzetiségi és vallásfelekezeti megszorítások eltörléséről, az egyháznak az államtól és az iskolának az egyháztól való elválasztásáról, a nők egyenjogúságáról, Oroszország összes nemzetiségeinek egyenjogúságáról.

Külön rendeletben, amely «Az oroszországi népek jogainak kinyilatkoztatása» néven ismeretes, iktatta törvénybe a Szovjetkormány Oroszország összes népeinek jogát a szabad fejlődésre és teljes jogegyenlőségüket.

A burzsoázia gazdasági erejének megtörése és az új szovjet népgazdaság megszervezése, s elsősorban az új szovjetipar megszervezése céljából, államosították a bankokat, vasutakat, a külkereskedelmet, a kereskedelmi flottát és az egész nagyipart, annak összes ágaival: a szén-, fém-, nafta-, vegyi-, gép-, textil-, cukoripart stb.

A Szovjetkormány, hogy az országot a külföldi tőkésektől való pénzügyi függésből s az azok által való kizsákmányolás alól felszabadítsa, semmisnek nyilvánította Oroszország kölcsönszerződéseit a kül-

földdel, amelyeket a cár és az Ideiglenes Kormány kötött. Országunk népei nem óhajtották megfizetni azokat az adósságokat, amelyeket a cárizmus a rablóháború folytatása céljából csinált, s amelyek országunkat a külföldi tőkétől való függés nyűgöző igájába hajtották.

Mindezek s ezekhez hasonló más intézkedések gyökerében ásták alá a burzsoáziának, a földesuraknak, a reakciós hivatalnoki karnak és az ellenforradalmi pártoknak erőit és jelentékenyen megszilárdították a Szovjethatalmat az ország belsejében.

De a Szovjethatalom helyzetét nem lehetett teljesen szilárdnak tekinteni mindaddig, míg Oroszország háborúban volt Németországgal és Ausztriával. Ahhoz, hogy a Szovjethatalom teljesen megszilárduljon, véget kellett vetni a háborúnak. Ezért a párt, az Októberi Forradalom győzelmének legelső napjaitól kezdve, harcot folytatott a békéért.

A Szovjetkormány ajánlatot tett «az összes hadviselő népeknek és kormányaiknak az igazságos, demokratikus békéről való tárgyalások azonnali megkezdésére». A «szövetségesek» azonban — Anglia és Franciaország — a Szovjetkormány javaslatát nem fogadták el. Minthogy Franciaország és Anglia megtagadták a béketárgyalásokat, a Szovjetkormány a Szovjetek akaratát teljesítve, elhatározta, hogy tárgyalásokba bocsátkozik Németországgal és Ausztriával.

A tárgyalások december 3-án kezdődtek Breszt-Litovszkban. December 5-én aláírták a fegyverszünetről, vagyis a hadműveletek ideiglenes beszüntetéséről szóló megegyezést.

A helyzetet, amelynek viszonyai között a tárgyalások folytak, a nemzetgazdaság bomlása, az általános háborús fáradtság és csapataink elvonulása a harctérről, a front széthullása jellemezte. A tárgyalásokon kiderült, hogy a német imperialisták a volt cári birodalom területéből óriási darabokat törekszenek elfoglalni, míg Lengyelországot, Ukrajnát és a Balti-tenger mellett fekvő országokat Németországtól függő államokká akarják tenni.

Ilyen körülmények között a háború folytatása az éppen csak megszületett Szovjetköztársaság létének kockáztatását jelentette volna. A munkásosztály és a parasztság kénytelenek voltak belemenni a nehéz békefeltételekbe, meghátrálni az abban az időben legveszedelmesebb rabló, a német imperializmus előtt, hogy lélekzetvételhez jussanak, ami módot ad nekik arra, hogy megszilárdítsák a Szovjethatalmat és új, Vörös Hadsereget teremtsenek, amely meg tudja majd védelmezni az országot ellenségeinek támadásaitól.

Az összes ellenforradalmárok, kezdve a mensevikektől és eszerektől egészen a legmegátalkodottabb fehérgárdistákig, dühös agitá-

ciót folytattak a béke megkötése ellen. Szándékuk világos volt: meg akarták hiúsítani a béketárgyalásokat, kiprovokálni a németek támadását, kitenni az ellenség csapásának a még nem elég erős Szovjethatalmat, fenyegető veszedelemnek kitenni a munkások és parasztok vívmányait.

Az ellenforradalmárok ebben a sötét ügyben szövetségesekre találtak Trockij és segítőtársa, Bucharin személyében, aki Radekkel és Pjatakovval együtt egy, a párttal szemben ellenséges csoport élén állt, mely a «baloldali kommunista» elnevezés álarca mögé rejtőzött. Trockij és a «baloldali kommunisták» csoportja a háború folytatását követelte, a párton belül elkeseredett harcot folytatott Lenin ellen. Nyilvánvaló, hogy ez a népség a német imperialisták és az országon belüli ellenforradalmárok kezére játszott, mert igyekezete arra irányult, hogy a fiatal Szovjetköztársaságot, amelynek hadserege még nem volt, kitegye a német imperializmus csapásainak.

Ez provokátor politika volt, amelyet művészien álcáztak baloldali frázisokkal.

1918 február 10-én a bresztlitovszki béketárgyalások megszakadtak. Noha Lenin és Sztálin, a párt Központi Bizottsága nevében, ragaszkodtak a békeszerződés aláírásához, Trockij, aki a Bresztbe küldött szovjet delegáció elnöke volt, áruló módon megszegte a bolsevik párt határozott utasításait. Trockij kijelentette, hogy a Szovjetköztársaság a béke megkötését a Németország által felajánlott feltételek mellett megtagadja, ugyanakkor azonban közölte a németekkel, hogy a Szovjetköztársaság háborút viselni nem fog és folytatja a hadsereg leszerelését.

Ez hajmeresztő volt. Ennél többet igazán nem követelhettek a német imperialisták a Szovjetország érdekeinek elárulójától.

A német kormány megszakította a fegyverszünetet és támadásba ment át. Régi hadseregünk maradványai nem álltak helyt a német csapatok nyomásának és szétszaladtak. A németek gyorsan haladtak előre, óriási területet foglaltak el és Petrográdot fenyegették. A német imperializmus, amely betört a Szovjetországba, céljául a Szovjethatalom megdöntését tűzte ki és hazánkat gyarmatává akarta tenni. A régi, szétzüllött cári hadsereg nem tudott ellenállni a német imperializmus jól felfegyverzett ezredeinek. Meghátrált a német hadsereg csapásai alatt.

De a német imperialisták fegyveres beavatkozása hatalmas forradalmi lendületet idézett elő az országban. A párt és a Szovjetkormány kiadta a jelszót: «Veszélyben a szocialista haza!» s a munkásosztály erre azzal felelt, hogy nagyobb energiával alakította a Vörös

Hadsereg osztagait. Az új hadsereg — a forradalmi nép hadserege — fiatal csapatai hősiesen verték vissza az állig felfegyverzett német rabló támadását. Narva és Pszkov alatt csapataink a német megszállókat erélyesen visszaverték. Petrográd elleni előnyomulásukat megállították A német imperializmus csapatai visszaverésének napja — február 23-a — a Vörös Hadsereg születésnapjává lett.

A párt Központi Bizottsága még 1918 február 18-án elfogadta Lenin javaslatát, hogy táviratot kell küldeni a német kormánynak s felajánlani a béke azonnali megkötését. A németek, hogy még kedvezőbb békefeltételeket biztosítsanak maguknak, folytatták az előnyomulást és a német kormány csak február 22-én nyilvánította beleegyezését a béke megkötéséhez, békefeltételei azonban jóval súlyosabbak voltak, mint eredetileg.

Leninnek, Sztálinnak és Szverdlovnak keményen kellett harcolniok a Központi Bizottságban Trockij, Bucharin és a többi trockista ellen, hogy a békéről szóló határozatot meghozzák. Lenin megállapította, hogy Bucharin és Trockij «a valóságban *segítettek* a német imperialistáknak és *hátráltatták* a forradalom növekedését és fejlődését Németországban» *(Lenin* Művei. XXII. köt. 307. old.).

Február 23-án a Központi Bizottság elhatározta a német főparancsnokság feltételeinek elfogadását és a békeszerződés aláírását. Trockij és Bucharin árulását a Szovjetköztársaságnak drágán kellett megfizetnie. Lettország, Észtország, nem is beszélve Lengyelországról, Németország kezére jutottak, Ukrajna elszakadt a Szovjetköztársaságtól és Németország vazallus államává lett. A Szovjetköztársaság arra kötelezte magát, hogy hadisarcot fizet a németeknek

Ezalatt a «baloldali kommunisták» tovább folytatva a harcot Lenin ellen, egyre mélyebbre süllyedtek az árulás mocsarába.

A párt Moszkva-területi irodája, amelyet egy időre a «baloldali kommunisták» (Bucharin, Oszinszkij, Jakovljeva, Sztukov, Mancev) ragadtak magukhoz, a Központi Bizottság iránti bizalmatlanságról szóló pártszakadást célzó határozatot fogadott el és kijelentette, hogy véleménye szerint «a pártszakadás a legközelebbi időben aligha kerülhető el» A «baloldali kommunisták» ebben a határozatban annyira mentek, hogy egyenesen szovjetellenes álláspontot foglaltak el: «A nemzetközi forradalom érdekében — mondták a „baloldali kommunisták" ebben a határozatukban — célszerűnek tartjuk megkockáztatni még azt a lehetőséget is, hogy elveszítjük a Szovjethatalmat, amely most tisztán formálissá válik.»

Lenin ezt a határozatot «különösnek és hajmeresztőnek» nevezte.

Abban az időben a párt előtt még nem volt világos Trockij és a «baloldali kommunisták» ilyen pártellenes viselkedésének valódi oka. Azonban, amint nemrég a szovjetellenes «jobboldaliak és trockisták blokkja» elleni bűnperben (1938 elején) megállapítást nyert, Bucharin és a «baloldali kommunisták» csoportja, amelynek ő volt a feje, Trockijjal és a «baloldali» eszerekkel együtt már abban az időben titkos összeesküvést szerveztek a Szovjetkormány ellen. Bucharin, Trockij és összeesküvő cinkosaik, mint kiderült, céljukul a breszti békeszerződés meghiúsítását, Lenin, Sztálin és Szverdlov letartóztatását és meggyilkolását, s bucharinistákból, trockistákból és «baloldali eszerekből» álló új kormány alakítását tűzték ki.

A titkos ellenforradalmi összeesküvéssel egyidejűleg, a «baloldali kommunisták» csoportja Trockij támogatásával, nyílt rohamot vezetett a bolsevik párt ellen, azzal a céllal, hogy pártszakadást idézzen elő és megbontsa a párt sorait. A párt azonban e nehéz időben Lenin, Sztálin és Szverdlov köré tömörült és támogatta a Központi Bizottságot a béke kérdésében éppúgy, mint valamennyi többi kérdésben is.

A «baloldali kommunisták» csoportja elszigetelődött és teljes vereséget szenvedett.

A béke kérdésének végleges eldöntése céljából egybehívták a VII. pártkongresszust.

A VII. pártkongresszus 1918 március 6-án ült össze. Ez volt az első kongresszus, amely pártunknak hatalomra jutása után gyűlt egybe. A kongresszuson 46 szavazati joggal bíró és 58 tanácskozási joggal bíró küldött vett részt. A küldöttek 145.000 párttagot képviseltek. A valóságban ebben az időben pártunknak nem kevesebb, mint 270.000 tagja volt. Ennek az eltérésnek az a magyarázata, hogy a kongresszus sürgőssége miatt a szervezetek tekintélyes része nem tudta idejében elküldeni delegátusait, azok a szervezetek pedig, amelyek területe ideiglenesen német megszállás alatt volt, nem küldhettek delegátusokat.

Lenin ezen a kongresszuson a breszti békéről szóló jelentésében azt mondta, hogy «az a nehéz válság, amelyet pártunk ma átél azzal kapcsolatban, hogy soraiban egy baloldali ellenzék alakult ki, egyike a legnagyobb válságoknak, amelyeket az orosz forradalom valaha átélt» (*Lenin* Művei. XXII. köt. 321. old.).

Lenin határozati javaslatát a breszti béke kérdésében 30 szavazattal 12 ellen elfogadták, négyen tartózkodtak a szavazástól.

A határozat elfogadása utáni napon Lenin a «Szerencsétlen béke» című cikkében ezt írta:

«A békefeltételek elviselhetetlenül nehezek. De a történelem meg fogja tenni a magáét... Fel a munkára: szervezni, szervezni és szervezni! A jövő — minden megpróbáltatás ellenére is — a miénk» (ugyanott, 288. old.).

A kongresszus határozata kiemelte, hogy az imperialista államoknak a Szovjetköztársaság elleni katonai támadásai a jövőben is elkerülhetetlenek, hogy a kongresszus ezért a párt alapfeladatának tekinti a legerélyesebb és legelszántabb intézkedések megtételét a munkások és parasztok önfegyelmezésének és fegyelmezettségének emelése, a tömegeknek a szocialista haza önfeláldozó védelmére való előkészítése, a Vörös Hadsereg szervezése és a lakosság általános katonai kiképzése érdekében.

A kongresszus jóváhagyta Lenin irányvonalát a breszti béke kérdésében és elítélte Trockij és Bucharin álláspontját, megbélyegezte a vereséget szenvedett «baloldali kommunistáknak» azt a kísérletét, hogy pártszakító munkájukat a kongresszuson is folytassák.

A breszti béke megkötése lehetővé tette a pártnak, hogy időt nyerjen a Szovjethatalom megszilárdítására, az ország gazdaságának rendbehozására.

A béke megkötése lehetővé tette az imperializmus táborán belüli összeütközés (az Ausztria—Németország és az antant között tovább folyó háború) kihasználását, az ellenfél erejének bomlasztását, a szovjet gazdaság szervezését, a Vörös Hadsereg megalkotását.

A béke megkötése lehetővé tette a proletariátusnak, hogy a parasztságot a maga oldalán megtartsa és erőt gyüjtsön a fehérgárdista tábornokok leverésére a polgárháborúban.

Az Októberi Forradalom szakaszában Lenin arra tanította a bolsevik pártot, hogyan kell eltökélten és félelmet nem ismerve előrenyomulni, amikor megvannak az arra szükséges előfeltételek. A breszti béke szakaszában Lenin arra tanította a pártot, hogyan kell rendben visszavonulni, amikor az ellenfél erői nyilvánvalóan felülmúlják a mi erőinket és ugyanakkor minden energiával előkészíteni az új támadást az ellenség ellen.

A történelem megmutatta a lenini irányvonal feltétlen helyességét.

A VII. kongresszus határozatot hozott a párt nevének, valamint a párt programjának megváltoztatásáról. A párt neve Oroszországi Kommunista Párt (bolsevik) — OKP(b) — lett. Lenin javasolta, hogy pártunkat kommunista pártnak nevezzük, mert ez az elnevezés pon-

tosan megfelel annak a célnak, amelyet pártunk maga elé tűzött. Ez a cél: a kommunizmus megvalósítása.

A párt új programjának megszerkesztésére a kongresszus külön bizottságot választott, amelybe Lenin, Sztálin és mások kerültek be. A program alapjául az a tervezet szolgált, melyet Lenin dolgozott ki.

A VII. kongresszus ilymódon óriási, történelmi jelentőségű feladatot teljesített: szétzúzta a párt belsejében rejtőzködő ellenségeket, a «baloldali kommunistákat» és trockistákat, elérte azt, hogy kijutottunk az imperialista háborúból, megszerezte a békét, lélekzetvételhez juttatta az országot, módot adott a pártnak arra, hogy időt nyerjen a Vörös Hadsereg megszervezésére és kötelezte a pártot arra, hogy a népgazdaságban szocialista rendet teremtsen.

8. A szocialista építőmunka megkezdésének lenini terve. A szegényparasztság bizottságai és a kulákság megfékezése. A «baloldali» eszerek lázadása és annak leverése. A Szovjetek V. Kongresszusa és az Oroszországi Szocialista Szövetséges Szovjetköztársaság Alkotmányának elfogadása

A béke megkötése után a Szovjethatalom lélekzetvételhez jutott és hozzálátott a szocialista építőmunka kifejlesztéséhez. Az 1917 novembertől 1918 februárjáig terjedő időszakot Lenin «a tőke elleni vörösgárdista támadás» időszakának nevezte. 1918 első felének folyamán a Szovjethatalomnak sikerült megtörnie a burzsoázia gazdasági erejét, saját kezében összpontosítani a népgazdaság vezető pozícióit (gyárak, üzemek, bankok, vasutak, külkereskedelem, kereskedelmi flotta stb.), összetörni az államhatalom burzsoá gépezetét és győzelmesen felszámolni az ellenforradalomnak a Szovjethatalom megdöntésére irányuló első kísérleteit.

Mindez azonban még korántsem volt elegendő. Ahhoz, hogy tovább haladjunk előre, a régi lerombolásáról át kellett térni az új építésére. Ezért 1918 tavaszán elkezdődött az áttérés a szocialista építőmunka új szakaszára — a «kisajátítók kisajátításáról» az elért győzelmek szervezett megszilárdítására, a szovjet népgazdaság építésére. Lenin szükségesnek tartotta a lélekzési szünetnek maximális kihasználását arra, hogy hozzálássunk a szocialista gazdaság alapjának felépítéséhez. A bolsevikoknak meg kellett tanulniok a termelés újmódú megszervezését és igazgatását. Lenin azt írta, hogy a bolsevikok pártja meggyőzte Oroszországot, a bolsevikok pártja elhódította Oroszországot a gazdagoktól a nép számára, most — mondta Lenin — a bolsevikok pártjának meg kell tanulnia igazgatni Oroszországot.

Az adott szakaszon Lenin a legfőbb feladatot abban látta, hogy számontartsák, amit a népgazdaságban termelnek és ellenőrizzék az összes termékek hovafordítását. Az országban túlnyomók voltak a gazdaság kispolgári elemei. A városi és falusi kistermelők milliói talajul szolgáltak a kapitalizmus növekedésének. Ezek a kistermelők sem munkafegyelmet, sem általános állami fegyelmet nem ismertek el, semmiféle számontartásnak, ellenőrzésnek nem vetették magukat alá. Ebben a nehéz helyzetben különös veszedelmet rejtett magában a kispolgári spekulánsok és zugkereskedők tengere s a kistermelők és kereskedők abbeli igyekezete, hogy a nép nélkülözését saját gazdagodásukra használják fel.

A párt erélyes harcot indított a termelésben mutatkozó hanyagságok ellen, a fegyelmezetlenség ellen az iparban. A tömegek csak lassan élték bele magukat a munkához való új viszonyukba. Ezért a harc a munkafegyelemért ebben az időszakban központi feladattá lett.

Lenin rámutatott annak szükségességére, hogy az iparban ki kell fejleszteni a szocialista versenyt, be kell vezetni a darabbért, harcolni kell az egyenlősítő irányzat ellen, a nevelőjellegű meggyőző intézkedések mellett alkalmazni kell a kényszerítés módszerét is azokkal szemben, akik csak arra néznek, hogy mennél többet kaparintsanak el az államtól a maguk számára, kik a napot lopják és spekulációval foglalkoznak. Lenin azt tartotta, hogy az újfajta fegyelmet, az elvtársias kapcsolat fegyelmét, a szovjet fegyelmet — a dolgozók milliói a mindennapi gyakorlati munka során sajátítják el. És Lenin hozzátette, hogy «ennek megvalósítására egész történelmi korszak lesz szükséges» (*Lenin* Művei. XXIII. köt. 44. old.).

A szocialista építőmunkának mindezeket a kérdéseit, az új, szocialista termelési viszonyok megteremtésének a kérdéseit megvilágította Lenin «A szovjethatalom legközelebbi feladatai» című híres munkája.

A «baloldali kommunisták», az eszerekkel és mensevikekkel egyhúron pendülve, ezekben a kérdésekben is harcot folytattak Lenin ellen. Buchárin, Oszinszkij és mások felléptek a fegyelem bevezetése ellen, az üzemekben a vezetésnek egy személy kezében való összpontosítása ellen, a szakembereknek az iparban való kihasználása ellen, a gazdasági számvetés rendszerének megvalósítása ellen Megrágalmazták Lenint, azt állítva, hogy ez a politika visszatérést jelent a burzsoá rendhez. Ugyanakkor a «baloldali kommunisták» trockista nézeteket hirdettek, amelyek szerint a szocialista építőmunka és a szocializmus győzelme Oroszországban nem lehetséges.

Ezeknek a «baloldali» frázisoknak az álarca mögött a «baloldali

kommunisták» a kulákoknak, naplopóknak és spekulánsoknak szószólói voltak, akik ellenezték a fegyelmet és a gazdasági élet állami szabályozását, az elszámolást és ellenőrzést.

Az új szovjet ipar megszervezésének kérdéseit megoldván, a párt áttért a falu kérdéseire. A faluban ebben az időben tombolt a harc a szegényparasztság és a kulákság között. A kulákok erőre kaptak és kezdték magukhoz ragadni a földesuraktól elvett földeket. A szegényparasztságnak segítségre volt szüksége. A kulákok, a proletár állam ellen harcolva, nem voltak hajlandók a gabonát szabott áron eladni az államnak. Az éhség segítségével akarták a szovjet államot rákényszeríteni arra, hogy lemondjon a szocialista rendszabályok bevezetéséről. A párt feladatául az ellenforradalmi kulákság letörését tűzte ki. A szegényparasztság megszervezése és a gabonafölösleget kezei közt tartó kulákság elleni sikeres harc céljára, a párt tömeges munkáskiszállásokat rendezett a faluba.

«Munkások! Elvtársak! — írta Lenin. — Ne felejtsétek el, hogy a forradalom helyzete kritikus. Ne felejtsétek el, hogy a forradalmat *csak ti* tudjátok megmenteni, más senki. A válogatott, haladó gondolkodású, a szocializmus ügyéhez hű munkások tízezrei — akiket nem lehet megvesztegetni, akik nem lopnak, akik acélos erővel tudnak fellépni a kulákok, spekulánsok, fosztogatók, vesztegetők, dezorganizátorok ellen, ez az, amire most szükség van» (*Lenin* Művei. XXIII. köt. 25. old.).

«A harc a gabonáért — harc a szocializmusért» — mondta Lenin s ezzel a jelszóval folyt le a munkások megszervezése a falvakba való kiszállásra. A szovjetkormány számos rendeletet bocsátott ki, melyek élelmezési diktatúrát vezettek be és rendkívüli jogokat biztosítottak az Élelmezésügyi Népbiztosság szerveinek arra, hogy a gabonát szabott áron felvásárolják.

Az 1918 június 11-i rendelet megteremtette a *szegényparasztság bizottságait*. Ezek a bizottságok nagy szerepet játszottak a kulákság elleni harcban, az elkobzott földek újrafelosztásának és a gazdasági felszerelések elosztásának ügyében, a kulákok élelmiszerfeleslegének begyűjtése körül, az ipari központok munkásságának és a Vörös Hadseregnek élelmiszerrel való ellátása ügyében. 50 millió hektár kulákföld ment át a szegény- és középparasztok kezére. A kulákok termelési eszközeinek jelentékeny részét elkobozták a szegényparasztság javára.

A szegényparasztság bizottságainak szervezése a szocialista forradalom kibontakozásának újabb szakasza volt a faluban. A szegény-

parasztság bizottságai a proletárdiktatúra támaszpontjai voltak. Nagyrészben a szegényparasztság bizottságain keresztül alakultak a Vörös Hadsereg káderei a paraszti lakosság soraiból.

A proletárok kiszállása a faluba és a szegényparasztság bizottságainak megszervezése megszilárdították a Szovjethatalmat a faluban, és óriási politikai jelentőségük volt a középparasztnak a Szovjethatalom számára való megnyerésében.

A szegényparasztság bizottságai 1918 végén, miután feladatukat betöltötték, megszűntek, beleolvadtak a falusi Szovjetekbe.

1918 június 4-én nyílt meg a Szovjetek V. kongresszusa. A kongresszuson a «baloldali» eszerek elkeseredett harcot indítottak Lenin ellen, a kulákok érdekében. Követelték a kulákság elleni harc megszüntetését és azt, hogy többé ne küldjenek munkásélelmezési osztagokat a faluba. Mikor a «baloldali» eszerek meggyőződtek róla, hogy irányvonaluk a kongresszus többsége részéről határozott visszautasításra talál, lázadást szerveztek Moszkvában, elfoglalták a Háromszentek-utcát és onnan ágyúkból kezdték lőni a Kremlt. De a «baloldali» eszereknek ezt a kalandorvállalkozását a bolsevikok néhány óra alatt elfojtották. Az ország néhány más részében a «baloldali» eszerek helyi szervezetei szintén megpróbáltak felkeléseket rendezni, de a bolsevikok valamennyi ilyen kísérletnek gyorsan véget vetettek.

A «baloldali» eszerek lázadása, mint ahogy azt most a szovjetellenes «jobboldaliak és trockisták blokkjának» bűnpere megmutatta, Bucharinnak és Trockijnak tudtával és beleegyezésével történt és egy része volt a bucharinisták, trockisták és «baloldali» eszerek közös ellenforradalmi összeesküvésének, amelyet a Szovjethatalom ellen szőttek.

Ugyanakkor egy «baloldali» eszer, Bljumkin, aki később Trockij ügynöke lett, besurrant a német követségre és a Németországgal való háború kiprovokálása céljából megölte a moszkvai német követet, Mirbachot. A Szovjetkormánynak azonban sikerült a háborút elhárítania és az ellenforradalmároknak ezt a provokációját meghiúsítania.

Az V. Szovjetkongresszus elfogadta az Oroszországi Szocialista Szövetséges Szovjetköztársaság Alkotmányát — az első szovjet Alkotmányt.

RÖVID ÖSSZEFOGLALÁS

Az 1917 február és október között eltelt nyolc hónap alatt a bolsevikok pártja igen nehéz feladatot teljesített: meghódította a munkásosztály többségét, a Szovjetek többségét és megnyerte a szocialista forradalomnak a parasztok millióit. Kiragadta ezeket a tömegeket a

kispolgári pártok (eszerek, mensevikek, anarchisták) befolyása alól, lépésről-lépésre leleplezte ezeknek a pártoknak a dolgozók érdekei ellen irányuló politikáját. Óriási politikai munkát végzett a bolsevikok pártja mind a harctéren, mind az ország belsejében, előkészítve a tömegeket az Októberi Szocialista Forradalomra.

Pártunk történetének e szakaszában döntő mozzanatok voltak: Lenin megérkezése az emigrációból, Lenin Áprilisi tézisei, a párt Áprilisi Konferenciája és a VI. pártkongresszus. A munkásosztály a párt határozataiból merített erőt és hitet a győzelemre, azokban találta meg a feleletet a forradalom legfontosabb kérdéseire. Az Áprilisi Konferencia a pártot a polgári demokratikus forradalomról a szocialista forradalomra való áttérésért vezetendő harcra irányította. A VI. kongresszus a pártot a burzsoázia és annak Ideiglenes Kormánya elleni fegyveres felkelésre irányította.

Az eszerek és mensevikek megalkuvó pártjai, az anarchisták és a többi nemkommunista pártok fejlődése tetőfokára ért: ezek a pártok már az Októberi Forradalom előtt mind polgári pártokká lettek, amelyek a kapitalista rend épségéért és fennmaradásáért harcoltak. A bolsevikok pártja egyedül vezette a tömegek harcát a burzsoázia megdöntéséért és a Szovjethatalom létesítéséért.

Egyidejűleg a bolsevikok meghiúsították a párton belüli kapitulánsok — Zinovjev, Kámenjev, Rykov, Buchárin, Trockij, Pjatakov — kísérleteit, hogy a pártot a szocialista forradalom útjáról letérítsék.

A munkásosztály, a bolsevikok pártjával az élén, szövetségben a szegényparasztsággal, a katonák és matrózok támogatásával, megdöntötte a burzsoázia hatalmát, megteremtette a Szovjethatalmat, megalapította az állam új típusát, a szocialista Szovjetállamot, megszüntette a földnek földesúri tulajdonát, átadta a földet a parasztság használatába, nacionalizálta az ország minden földjét, kisajátította a kapitalistákat, kivívta a háború befejezését, a békét, hozzájutott a szükséges lélekzetvételhez és ily módon megteremtette a szocialista építőmunka kifejlesztésének előfeltételeit.

Az Októberi Szocialista Forradalom szétzúzta a kapitalizmust, elvette a burzsoáziától a termelőeszközöket és az egész nép tulajdonává, társadalmi tulajdonná tette a gyárakat, üzemeket, a földet, vasutakat és bankokat.

Megteremtette a proletariátus diktatúráját és az óriási állam vezetését a munkásosztály kezébe adta, miáltal a munkásosztályt uralkodó osztállyá tette.

Ezzel az Októberi Szocialista Forradalom új korszakot nyitott meg az emberiség történetében: a proletárforradalmak korszakát.

VIII. fejezet

A BOLSEVIKOK PÁRTJA A KÜLFÖLDI KATONAI INTERVENCIÓ ÉS A POLGÁRHÁBORÚ SZAKASZÁBAN (1918—1920)

1. A külföldi katonai intervenció kezdete. A polgárháború első szakasza

Nyugat imperialistái, különösen az antant imperialistái között, óriási nyugtalanságot keltett az, hogy a breszti béke létrejött és hogy a Szovjethatalom számos forradalmi-gazdasági intézkedés következtében megerősödött ugyanakkor, amikor a Nyugaton még teljes erővel folyt a háború.

Az antant imperialistái attól féltek, hogy a békekötés Németország és Oroszország között megkönnyítheti Németország hadi helyzetét és ezáltal megnehezítheti az antantseregek helyzetét a fronton. Féltek továbbá attól is, hogy az Oroszország és Németország közötti béke erősítheti a békevágyat minden országban, az összes frontokon és ez árthat a háború ügyének. Féltek végül attól, hogy a Szovjethatalom léte egy óriási ország területén és sikerei, amelyeket a burzsoázia hatalmának megdöntése után aratott, a Nyugat munkásainak és katonáinak, akik mélységesen elégedetlenek a hosszú háborúval, követendő példaként szolgálhatnak arra, hogy fegyvereiket — az oroszok példájára — saját uraik és kizsákmányolóik ellen fordítsák. Az antant kormányai ezért elhatározták, hogy katonai intervenciót (beavatkozást) kezdenek Oroszország ellen azzal a céllal, hogy megdöntsék a Szovjethatalmat, visszaállítsák a kapitalisták hatalmát, mely helyreállítaná az országban a polgári rendet, megsemmisítené a németekkel kötött békét és újra létrehozná a frontot Németország és Ausztria ellen.

Az antant imperialistái annál inkább hajlandók voltak erre a gaztettre, mert meg voltak győződve arról, hogy a Szovjethatalom nem tartós és nem kételkedtek abban, hogy a Szovjetállamot ellenfelei némi erőfeszítéssel okvetlenül és hamarosan megdöntik.

A Szovjethatalom sikerei és megerősödése még jobban nyugtalanították a megdöntött osztályokat, a földesurakat és kapitalistákat, a szétvert pártokat, a kadeteket, mensevikeket, szociálforradalmárokat,

anarchistákat, mindenfajta polgári nacionalistákat, a fehérgárdista generálisokat, kozák tiszteket stb.

Mindezek az ellenséges elemek az Októberi Forradalom első napjaitól kezdve teli torokkal kiabálták, hogy a Szovjethatalomnak nincsen talaja Oroszországban, hogy a Szovjethatalom halálra van kárhoztatva, hogy feltétlenül megdől egy-két héten, egy hónapon vagy legföljebb két-három hónapon belül. A Szovjethatalom azonban még mindig fennállt és, ellenségei minden átkozodása ellenére, erősödött. A Szovjethatalom belső ellenségei kénytelenek voltak belátni, hogy a Szovjethatalom sokkal erősebb, mint amilyennek ők eddig hitték, hogy a Szovjethatalom megdöntésére az ellenforradalom minden erejének komoly megfeszítése és áldáz harca szükséges. Ezért elhatározták, hogy nagyarányú ellenforradalmi lázító munkába fognak, összeszedik az ellenforradalom erőit, összetoborozzák katonai kádereiket, lázadásokat szerveznek, elsősorban a kozák és kulák kerületekben.

Ilymódon már 1918 első felében két meghatározott erő alakult ki, amelyek készen álltak arra, hogy megdöntsék a Szovjethatalmat: az antant imperialistái külföldön és az ellenforradalmárok Oroszországon belül.

A két erő egyikének sem volt meg minden kelléke ahhoz, hogy önállóan vállalkozzék a Szovjethatalom megdöntésére. Az oroszországi ellenforradalom rendelkezett ugyan a Szovjethatalom elleni felkeléshez szükséges némi katonai káderrel és bizonyos mennyiségű emberanyaggal, főleg a kozákság felső rétegében és a kulákság soraiban, de sem pénze, sem fegyvere nem volt. Viszont a külföldi imperialistáknak volt pénzük és fegyverük, de nem «utalhattak át» a katonai intervencióra elegendő haderőt, nemcsak azért, mert erre a haderőre szükségük volt a Németország és Ausztria ellen viselt háborúban, hanem azért sem, mert tartaniok kellett attól, hogy csapataik a Szovjethatalom elleni harcra nem egészen megbízhatók.

A Szovjethatalommal való harc körülményei megkövetelték mindkét szovjetellenes erő, a külső és a belső, egyesülését. Ez az egyesülés 1918 első felében létre is jött.

Így alakult ki a külföldi katonai intervenció a Szovjethatalom ellen, melyet, Oroszországon belül, a Szovjethatalom ellenségei felkelésekkel támogattak.

Így végződött Oroszországban a lélekzési szünet szakasza és megkezdődött a polgárháború, vagyis Oroszország népeinek, munkásainak és parasztjainak háborúja a Szovjethatalom külső és belső ellenségei ellen.

Anglia, Franciaország, Japán, Amerika imperialistái az interven-

ciót hadüzenet nélkül kezdték meg, noha ez az intervenció háború volt Oroszország ellen, mégpedig a háború legrosszabb fajtája. Titokban, tolvaj módjára lopództak be ezek a «civilizált» rablók és Oroszország területén katonaságot szállítottak partra.

Az angolok és franciák Oroszország északi részén szállították partra csapataikat, elfoglalták Archangeljszket és Murmanszkot, támogatták ott a fehérgárdisták lázadását, megdöntötték a Szovjethatalmat és «Oroszország északi kormánya» néven fehérgárdista kormányt alakítottak.

A japánok Vladivosztokban szállítottak partra csapatokat, elfoglalták a Tengermelléket, szétkergették a Szovjeteket, támogatták a fehérgárdista lázadókat, akik azután visszaállították a polgári rendet.

Észak-Kaukázusban Kornjilov, Alexéjev és Djenjikin tábornokok, az angolok és franciák segítségével, megszervezték a fehergárdista «önkéntes hadsereget», felláźították a kozákok felső rétegét és megindították a hadjáratot a Szovjetek ellen.

A Donnál Krásznov és Mamontov tábornokok, a német imperialisták titkos támogatásával (nyilt támogatásra nem szánták rá magukat a németek, mert békeszerződésük volt Oroszországgal), felkelést szítottak a doni kozákok között, elfoglalták a Don-vidéket és megkezdték a harcot a Szovjetek ellen.

A Közép-Volgán és Szibériában az angolok és franciák támogatásával megszervezték a csehszlovák hadtest lázadását. A Szovjetkormány ennek a hadifoglyokból álló hadtestnek engedélyt adott arra, hogy Szibérián és a Távolkeleten át hazatérhessen. De az eszerek, az angolok és a franciák ezt a hadtestet útközben a Szovjethatalom elleni lázadásra használták fel. A hadtest lázadása jeladás volt a volgamelléki és szibériai kulákok és a votkinszki és izsevszki gyárak eszerhangulatú munkásainak a lázadásra. A Volga mentén fehérgárdista-eszer szamarai kormány alakult, Omszkban pedig fehérgárdista szibériai kormány jött létre.

Németország ebben az angol-francia-japán-amerikai intervenciós blokkban nem vett és nem is vehetett részt, már csak azért sem, mert ezzel a blokkal háborúban állott. De eltekintve ettől és az Oroszország és Németország közötti békeszerződéstől, a bolsevikok közül senki sem kételkedett abban, hogy Vilmos császár német kormánya a Szovjetországnak éppoly áldz ellensége, mint az angol-francia-japán-amerikai háborús beavatkozók. És csakugyan, a német imperialisták minden lehetőt és lehetetlent elkövettek, hogy elszigeteljék, gyengítsék és tönkretegyék a Szovjetországot Szovjet-Oroszországtól elszakították — igaz, az Ukrán Radával kötött «szerződés» alapján —

Ukrajnát, a fehérgárdista Ukrán Rada kívánságára hadsereget küldtek Ukrajnába, embertelenül kifosztották és elnyomták az ukrán népet és megtiltották neki, hogy bármilyen kapcsolatot tartson fenn Szovjet-Oroszországgal. Elszakították Szovjet-Oroszországtól s a grúziai és azerbajdzsáni nacionalisták kívánságára német és török csapatokkal szállták meg a Kaukázusontúlt és garázdálkodni kezdtek Tiflisben és Bakuban. Minden módon támogatták — igaz, suba alatt — fegyverrel és élelmiszerrel, a donmelléki lázadó tábornokot, Krasznovot a Szovjetkormány ellen.

Szovjet-Oroszországot ily módon elvágták legfőbb élelmiszer-, nyersanyag- és fűtőanyagszállító területeitől.

Ebben az időben nehéz volt az élet Szovjet-Oroszországban. Kevés volt a kenyér. Kevés volt a hús. Éhség gyötörte a munkásokat. Moszkva és Petrográd munkásai két napra egynyolcad font kenyeret kaptak. Voltak napok, amikor egyáltalában nem kaptak kenyeret. A gyárak nem dolgoztak vagy alig dolgoztak: nem volt nyersanyag, nem volt fűtőanyag. De a munkásosztály nem csüggedt. Nem csüggedt a bolsevikok pártja. Ennek az időnek hihetetlen nehézségei, a nehézségekkel való kérlelhetetlen harc megmutatták, milyen kimeríthetetlen energia lappang a munkásosztályban és milyen nagy, milyen mérhetetlen a bolsevik párt tekintélyének ereje.

A párt az országot haditerületnek nyilvánította és ennek megfelelően szervezte át az ország egész gazdasági, kulturális és politikai életét. A Szovjetkormány kihirdette, hogy «veszélyben a szocialista haza» és ellenállásra hívta fel a népet. Lenin kiadta a jelszót «mindent a frontnak!» és a munkások és parasztok százezrei önkéntesen beálltak a Vörös Hadseregbe és a frontra mentek. A pártnak és az ifjúsági szövetségnek mintegy a fele kiment a frontra. A párt a népet *honvédő* háborúra szólította a külföldi intervenciós csapatok támadása ellen, a forradalomban megdöntött kizsákmányoló osztályok lázadásai ellen. A Munkások és Parasztok Védelmi Tanácsa, amelyet Lenin szervezett, ellátta a frontot emberrel, élelemmel, ruházattal, fegyverrel. Az áttérés az önkéntesség elvéről az általános hadkötele-

Bár az ország helyzete nehéz volt s a fiatal Vörös Hadseregnek úgyhogy létszáma rövid idő alatt milliónyira nőtt.

Bár az ország helyzete nehéz volt s a fiatal Vörös Hadseregnek még nem volt ideje arra, hogy megerősödjék, a védelmi rendszabályok már meghozták az első sikereket Krasznov tábornokot, aki már biztosra vette Carícyn bevételét, sikerült visszaszorítani és a Don mögé kergetni Djenjikin tábornok hadműveleteit Észak-Kaukázus egy kis részére lokalizálták, Kornjilov tábornok pedig elesett a Vörös Had-

sereg ellen folytatott harcban. Kazánból, Szimbirszkből, Szamarából kikergették a csehszlovákokat, eszer és fehérgárdista bandákat és az Ural felé szorították őket. A fehérgárdista Szavinkov jaroszlávlji lázadását, amelyet a moszkvai angol misszió feje, Lockhart szervezett, leverték és Lockhartot elfogták. Az eszerek meggyilkolták Urickij és Volodarszkij elvtársakat és gaz merényletet követtek el Lenin ellen. A bolsevikok elleni fehér terrorra vörös terror volt a válasz és az eszereket Közép-Oroszország minden csak valamennyire is jelentős pontján szétzúztuk.

Az ellenséggel vívott harcokban a fiatal Vörös Hadsereg megedződött és megerősödött.

A hadsereg megerősítésében, politikai felvilágosításában, harcképességének és fegyelmének növelésében döntő szerepet játszottak a kommunista politikai megbízottak, akik abban az időben a Vörös Hadseregben működtek.

A bolsevik párt megértette, hogy ezek csak első sikerei a Vörös Hadseregnek, amelyek nem döntik el a háború ügyét. Megértette, hogy új, még komolyabb harcok következnek, hogy az ország csak hosszas és súlyos harcok árán veheti vissza az ellenségtől elveszett élelmiszer-, nyersanyag- és fűtőanyag-területeit. Ezért a bolsevikok erélyesen készültek egy hosszú háborúra és elhatározták, hogy az ország egész területét a front szolgálatába állítják. A Szovjetkormány bevezette a *hadikommunizmust*. Hogy tömegfogyasztási cikkeket halmozhasson fel és elláthassa velük a hadsereget és a falut — a szovjethatalom, a nagyiparon kívül, a közép- és kisipart is ellenőrzése alá helyezte. Bevezette a gabonakereskedelem monopóliumát, megtiltotta a gabonával való magánkereskedelmet. Hogy számontarthassa a parasztok feleslegeit, hogy gabonatartalékokat gyűjthessen, hogy a hadsereget és a munkásokat elláthassa élelemmel — bevezette a gabonafölöslegek kötelező beszolgáltatását Végül bevezette az összes osztályok általános munkakötelezettségét Azzal, hogy a burzsoáziát fizikai munkára kötelezte és szabaddá tette a munkásokat egyéb, a front számára fontosabb munkára, a párt megvalósította azt az elvet: «aki nem dolgozik, ne is egyék».

A rendszabályoknak ezt az egész, ideiglenes jellegű rendszerét, melyet kizárólag az ország védelmének rendkívül nehéz körülményei tettek szükségessé, hadikommunizmusnak nevezték.

Az ország hosszú és súlyos polgárháborúra készült a Szovjethatalom külső és belső ellenségei ellen 1918 végén háromszorosára kellett emelni a hadsereg létszámát Ennek a hadseregnek az ellátására az országnak készleteket kellett gyűjtenie.

Lenin azt mondotta ezekben a napokban:
«Azt határoztuk, hogy tavaszig egymillió főből álló hadseregünk lesz, most azonban hárommilliós hadseregre van szükségünk. Ilyen hadseregünk lehet. És lesz is ilyen hadseregünk.»

2. Németország katonai veresége. Forradalom Németországban. A III. Internacionále megalapítása. A párt VIII. kongresszusa

Miközben a Szovjetország új harcokra készült a külföldi intervenció ellen, Nyugaton, a háborút viselő országok belsejében és a frontokon, döntő események játszódtak le. Németországot és Ausztriát a háború és az élelmezés válsága fojtogatta. Míg Anglia, Franciaország, Észak-Amerika egyre újabb meg újabb tartalékokat hoztak mozgásba, Németországban és Ausztriában az utolsó nyomorúságos tartalékok is elapadóban voltak. Minden arra mutatott, hogy a végsőkig kimerült Németország és Ausztria a legrövidebb időn belül vereséget fog szenvedni.

Ugyanakkor Németországban és Ausztriában izzott a nép felháborodása a véget nem érő, pusztító háború ellen, országaik imperialista kormányai ellen, amelyek a népet végkimerülésbe, éhínségbe hajszolták. Mutatkozott már az Októberi Forradalom oriási forradalmasító hatása is, annak a hatása, hogy a szovjet katonák a frontokon, már a bresztlitovszki béke előtt, barátkoztak az osztrák és német katonasággal és utóbb annak hatása, hogy megszűnt a Szovjet-Oroszország elleni háború és létrejött a béke. Az osztrák és német munkásoknak tanulságul kezdett szolgálni Oroszország példája, ahol a népnek sikerült a gyűlöletes háborút saját imperialista kormányának megdöntése útján beszüntetni. S azok a német katonák, akik előbb a keleti fronton, később, a bresztlitovszki béke után, a nyugati fronton voltak, bomlasztó hatást gyakoroltak a német hadseregre, mert elmesélték, hogyan barátkoztak a szovjet katonákkal s hogy azok hogyan szabadultak meg a háborútól. Ugyanilyen okokból az osztrák hadseregben még előbb megkezdődött a bomlás folyamata.

Mindezeknek a körülményeknek eredményeképpen a német katonákban erősödött a békevágy, nem volt már meg régi harcképességük, hátrálni kezdtek az antanthadseregek nyomása elől és Németország belsejében 1918 novemberében kitört a forradalom, amely elsöpörte Vilmos császárt és kormányát.

Németország kénytelen volt legyőzöttnek elismerni magát és békét kérni az antanttól.

Így Németországot, amely eddig elsőrangú hatalom volt, egycsapásra a másodrendű hatalmak sorába taszították.

Ennek a tényállásnak, a Szovjethatalom helyzete szempontjából, bizonyos negatív jelentősége volt, mert a Szovjethatalom ellen intervenciót szervező antant-országok Európában és Ázsiában uralkodó tényezőkké lettek, ami lehetővé tette, hogy fokozzák az intervenciót, megszervezzék a Szovjetország blokádját s szorosabbra húzzák a hurkot a Szovjethatalom körül. Ez, mint később látni fogjuk, így is történt. De pozitív jelentősége még komolyabb volt, mert alapjában megkönnyítette a Szovjetállam helyzetét. Először: lehetőség nyílott arra, hogy a Szovjethatalom hatályon kívül helyezze a breszti rablóbékét, beszüntesse a hadisarc fizetését és katonailag is, politikailag is nyílt harcot indíthasson azért, hogy Észtországot, Lettországot, Bjelorusszsziát, Litvániát, Ukrajnát és a Kaukázusontúlt felszabadítsa a német imperializmus igája alól. Másodszor — és ez a fontos — az a tény, hogy Európa közepén, Németországban, köztársasági kormányzat jött létre, és Munkás- és Katonatanácsok alakultak, forradalmasítólag kellett, hogy hasson és hatott is Európa országaira, ami erősítette a Szovjethatalom helyzetét Oroszországban. Igaz, a németországi forradalom polgári és nem szocialista forradalom volt, a Tanácsok pedig a burzsoá parlament engedelmes eszközéül szolgáltak, minthogy ezeket szociáldemokraták, olyasféle opportunisták vezették, mint az orosz mensevikek, ami lényegében a forradalom gyengeségét is magyarázza. Hogy mily gyenge volt a németországi forradalom, az már abból is látszik, hogy megtorlás nélkül tűrte hogy, olyan nagy forradalmárokat, mint Rosa Luxemburg és Karl Liebknecht, a fehérgárdisták meggyilkoljanak. De ez mégis csak forradalom volt. Megdöntötte Vilmos császárt, letépte a munkások láncait és ez a tény, már önmagában is, forradalmasító hatással volt nyugat felé, forradalmi fellendülést váltott ki az európai országokban.

Európában megkezdődött a forradalmi fellendülés. Ausztriában forradalmi mozgalom bontakozott ki. Magyarországon létrejött a Tanácsköztársaság. A forradalmi hullám felszínre hozta Európa kommunista pártjait.

Létrejött a reális alap arra, hogy a kommunista pártok a III., Kommunista Internacionáléban egyesüljenek.

Lenin és a bolsevikok kezdeményezésére 1919 márciusában Moszkvában több ország kommunista pártjainak első kongresszusán, megalakult a Kommunista Internacionále. Noha a blokád és az imperialisták üldözése sok küldöttet megakadályozott abban, hogy Moszkvába utazzék, Európa és Amerika legfontosabb országainak kül-

döttei mégis jelen voltak az I. kongresszuson. A kongresszust Lenin vezette.

A polgári demokráciáról és a proletariátus diktatúrájáról tartott előadásában Lenin rámutatott a Szovjethatalomnak, mint a dolgozók igazi demokráciájának jelentőségére. A kongresszus kiáltvánnyal fordult a nemzetközi proletariátushoz, amelyet elszánt harcra szólított a proletariátus diktatúrájáért, a Szovjetek győzelméért az egész világon.

A kongresszus megalakította a Kommunista Internacionále Végrehajtó Bizottságát, a III., a Kommunista Internacionále végrehajtó szervét.

Így alakult meg a nemzetközi forradalmi proletárszervezet új típusa: a Kommunista Internacionále, a marxista-leninista Internacionále.

Ellentmondó körülmények közt — egyrészt erősödött az antantországok reakciós blokkja a Szovjethatalom ellen, másrészt emelkedett a forradalom hulláma Európában, különösen a háborúvesztes országokban, ami nagyon megkönnyítette a Szovjethatalom helyzetét — ilyen körülmények között ült össze 1919 márciusában pártunk VIII. kongresszusa.

A kongresszuson 301 szavazati joggal rendelkező küldött volt jelen, akik 313.766 párttagot képviseltek. A tanácskozási joggal bíró küldöttek száma 102 volt.

Lenin a kongresszust megnyitó beszédének legelső szavait a bolsevik párt egyik legjobb szervezője, a kongresszus előtt néhány nappal meghalt Szverdlov emlékének szentelte.

A kongresszus elfogadta a párt új programját. A program a kapitalizmusnak és legfelsőbb szakaszának — az imperializmusnak — jellemzését adja. A program összehasonlítja a két államrendszert, a polgári-demokratikus rendszert és a szovjetrendszert. A program részletesen felsorolja a párt feladatait a szocializmusért folyó harcban. Ezek a következők: a burzsoázia teljes kisajátításának befejezése, az ország gazdaságának vezetése egységes szocialista terv alapján, a szakszervezetek részvétele a népgazdaság megszervezésében, szocialista munkafegyelem, a szakemberek felhasználása a népgazdaságban a szovjet szervek ellenőrzésével, a középparasztság fokozatos és tervszerű bevonása a szocialista építés munkájába.

A kongresszus elfogadta Leninnek azt a javaslatát, hogy az imperializmusnak, mint a kapitalizmus legfelsőbb fokának meghatározása mellett, a programba fel kell venni az ipari kapitalizmus és az

egyszerű árugazdaság leírását is, ahogy azt a régi, még a II. pártkongresszuson elfogadott program tartalmazza. Lenin szükségesnek tartotta, hogy a program tekintettel legyen gazdaságunk bonyolultságára és rámutasson az országban meglevő különböző gazdasági formákra, többek között az árutermelő kisgazdaságra, melynek képviselője a középparaszt. Ezért Lenin a programvitában határozottan fellépett Buchárin antibolsevik nézetei ellen, aki azt javasolta, hogy a programból hagyják ki a kapitalizmusról, az árutermelő kisgazdaságról, a középparaszt gazdaságáról szóló pontokat. Buchárin ezekkel a nézeteivel a mensevik trockista álláspontot képviselte, amely tagadta a középparaszt szerepét a szovjet építésben. Ugyanakkor Buchárin eltussolta azt a tényt, hogy az árutermelő paraszti kisgazdaságból létrejönnek és gyarapodnak a kulák elemek.

Lenin a nemzeti kérdésben is visszautasította Buchárin és Pjatakov antibolsevik nézeteit. Ők ellenezték, hogy a programba felvegyék a nemzetek önrendelkezési jogáról, a nemzetek egyenjogúságáról szóló pontot, azzal az ürüggyel, hogy ez a jelszó akadályozza a proletárforradalom győzelmét, akadályozza a különböző nemzetiségek proletárjainak egyesülését. Lenin megdöntötte Bucharinnak és Pjatakovnak ezeket a rendkívül káros, imperialista, soviniszta nézeteit.

A VIII. pártkongresszus munkájában jelentős helyet foglalt el a középparaszthoz való viszony kérdése. A földről szóló ismert dekrétum következményeképpen a falu mindjobban középparaszt jelleget öltött. A parasztlakosság többségét most középparasztok alkották. A burzsoázia és a proletariátus között ingadozó középparasztság hangulatának és magatartásának óriási jelentősége volt a polgárháború és a szocialista építés sorsára. A polgárháború kimenetele nagyrészt attól függött, hogy milyen irányban ingadozik a középparaszt, melyik osztály tudja magával ragadni a középparasztságot, a proletariátus vagy a burzsoázia? 1918 nyarán csehszlovákok, fehérgárdisták, kulákok, eszerek, mensevikek azért tudták a Volga-mentén megdönteni a Szovjethatalmat, mert a középparasztság nagyrésze támogatta őket. Ugyanez történt a kulákok által szervezett lázadások idején Közép-Oroszországban. 1918 őszétől kezdve azonban a középparaszti tömegek hangulata a Szovjethatalom felé fordult. A parasztság észrevette, hogy a fehérek győzelme a földesurak hatalmának visszaállítását vonja maga után, hogy a parasztról elveszik a földet, hogy kirabolják, megbotozzák és gyötrik a parasztot. A parasztság hangulatának megváltozását elősegítette a szegényparasztbizottságok munkája is, amelyek letörték a kulákokat. Ezzel kapcsolatban Lenin 1918 novemberében kiadta a jelszót:

«Szilárdan csak a szegényparasztságra támaszkodva, megegyezésre kell jutni a középparaszttal — egy pillanatra sem hagyva abba a kulák elleni harcot» (*Lenin* Művei. XXIII. köt. 294. old.).

Természetesen a középparasztság ingadozása nem szűnt meg teljesen, de a középparasztság közelebb került a Szovjethatalomhoz, szilárdabban kezdte azt támogatni. Ezt jelentékenyen elősegítette az a politika, amelyet a VIII. pártkongresszus a középparasztságot illetően kijelölt.

A VIII. kongresszus fordulópont volt a pártnak a középparasztsággal kapcsolatos politikájában. Lenin előadói beszéde és a kongresszus határozatai a párt új irányvonalát jelölték meg ebben a kérdésben. A kongresszus azt követelte, hogy a pártszervezetek és az összes kommunisták szigorúan megkülönböztessék és elválasszák a középparasztságot a kulákoktól és azzal, hogy figyelmet fordítanak mindennapi szükségleteire, a középparasztot a munkásosztály oldalára vonják. A középparaszt elmaradottságát a meggyőzés módszerével kell leküzdeni, de semmiesetre sem kényszerrendszabályokkal, erőszakkal. Ezért a kongresszus utasítást adott, hogy a faluban a szocialista rendszabályok foganatosítása (kommúnák, mezőgazdasági szövetkezetek — arteljek — létesítése) kényszer nélkül történjék. A középparaszt életérdekeit érintő minden kérdésben gyakorlati megegyezésre kellett vele jutni, engedményeket kellett tenni a középparasztnak a szocialista átalakítás *módozatainak* megállapításában. A kongresszus a középparaszttal való *szilárd szövetség* politikáját írta elő oly módon, hogy ebben a szövetségben a *vezetőszerep* a proletariátus kezében maradjon.

A középparasztság irányában követendő új politika, amelyet Lenin a VIII. kongresszuson hirdetett, a proletariátustól azt követelte, hogy támaszkodjék a szegényparasztságra, tartós szövetségben álljon a középparaszttal és harcoljon a kulák ellen. A párt a VIII. kongresszusig a középparaszt *semlegesítésének* politikáját folytatta. Ez azt jelenti, hogy a párt igyekezett elérni azt, hogy a középparaszt ne álljon a kulák és általában a burzsoázia oldalára. Ez most már nem volt elegendő. A VIII. kongresszus, a fehérgárdisták és a külföldi intervenció elleni harc és a sikeres szocialista építés érdekében áttért a középparasztság semlegesítésének politikájáról a középparasztsággal való *szilárd szövetségre*.

Az az új irányvonal, amelyet a kongresszus a parasztság túlnyomó részéhez, a középparasztsághoz való viszonyt illetően elfogadott, döntő szerepet játszott abban, hogy a külföldi intervenció és annak fehérgárdista lakájai ellen folytatott polgárháború sikerrel végződött. 1919

őszén, amikor választania kellett a Szovjethatalom és Djenjikin között, a parasztság a Szovjeteket támogatta és a proletárdiktatúra legyőzte legveszedelmesebb ellenségét.

Mint külön pont szerepelt a kongresszuson a Vörös Hadsereg felépítésének kérdése. A kongresszuson fellépett az úgynevezett «katonai ellenzék». Ebben az ellenzékben sok volt «baloldali kommunista» egyesült. De a legyőzött «baloldali kommunizmus» képviselőin kívül olyan párttagok is voltak a «katonai ellenzékben», akik soha, semmiféle ellenzékben nem vettek részt, de elégedetlenek voltak Trockij vezetésével a hadseregben. A katonaküldöttek többsége élesen Trockij ellen volt, az ellen, hogy hajbókol a régi cári hadsereg tisztjei előtt, akiknek egy része a polgárháború idején kereken elárult bennünket, az ellen, hogy Trockij gőgös és ellenséges magatartást tanúsított a régi bolsevik káderekkel szemben a hadseregben. A kongresszuson «gyakorlati» példákat hoztak fel arról, hogy Trockij egész sor neki kellemetlen, a fronton felelős állást betöltő kommunistát főbe akart lövetni, amivel az ellenség kezére dolgozott. Csak a Központi Bizottság beavatkozása és a hadseregben dolgozó pártmunkások tiltakozása mentette meg ezeket az elvtársakat a pusztulástól.

A «katonai ellenzék» harcolt ugyan az ellen, hogy Trockij eltorzítsa a párt katonai politikáját, de számos, a hadsereg felépítésére vonatkozó kérdésben helytelen nézeteket vallott. Lenin és Sztálin erélyesen fellépett a «katonai ellenzék» ellen, amely a hadseregben a partizán szellem maradványait védte és harcolt a reguláris Vörös Hadsereg létesítése ellen, a katonai szakemberek kihasználása ellen, s az ellen a vasfegyelem ellen, amelynek híján a hadsereg nem lehet valódi hadsereg. Sztálin elvtárs, a «katonai ellenzéknek» válaszolva, a legszigorúbb fegyelem szellemétől áthatott reguláris hadsereg létesítését követelte.

> «Vagy létesítünk egy valódi, munkásokból és parasztokból, de túlnyomóan parasztokból álló, szigorúan fegyelmezett hadsereget és megvédjük a köztársaságot, vagy tönkremegyünk» — mondta Sztálin elvtárs.

A kongresszus visszautasította a «katonai ellenzék» több javaslatát, de ugyanakkor csapást mért Trockijra is. Követelte a központi katonai intézmények munkájának megjavítását és a kommunisták szerepének fokozását a hadseregben.

A kongresszuson választott katonai bizottság munkájának az volt az eredménye, hogy a kongresszus a katonai kérdésben egyhangúlag határozott.

A pártkongresszusnak a katonai kérdésekben hozott határozatai megerősítették a Vörös Hadsereget és közelebb hozták a párthoz.

A kongresszuson megvitatták továbbá a párt- és a szovjetépítés kérdéseit, a párt vezetőszerepének kérdését a Szovjetek munkájában. Ennek a kérdésnek a tárgyalásánál a kongresszus visszautasította Szaprónov és Oszinszkij opportunista csoportjának nézeteit, akik tagadták a párt vezetőszerepét a Szovjetek munkájában.

A kongresszus, végül, az új párttagoknak rendkívül erős beözönlésével kapcsolatban határozatot hozott a párt szociális összetételének megjavítására és a párttagok új összeírására.

Ez volt az első párttisztítás kezdete.

3. Az intervenció erősödése. A Szovjetország blokádja. Kolcsak hadjárata és veresége. Djenjikin hadjárata és veresége. Három hónap lélekzetvétel. A IX. pártkongresszus

Az antant államai, legyőzvén Németországot és Ausztriát, elhatározták, hogy nagy katonai csapatokat küldenek a Szovjetország ellen. Miután Németország vereséget szenvedett és visszavonta csapatait Ukrajnából és a Kaukázusontúlról, az angolok és franciák elfoglalták Németország helyét, flottájukat a Fekete-tengerre vezényelték és Odesszában és a Kaukázusontúl katonaságot szállítottak partra. Az antant intervenciósai olyan állati kegyetlenséggel garázdálkodtak a megszállt területeken, hogy a munkások és parasztok tömeges lemészárlásától sem riadtak vissza. Végül, Turkesztán megszállása után az intervenciósok arcátlansága odáig fajult, hogy 26 bakui vezető bolsevikot, Saumjan, Fioljétov, Dzsaparidze, Malygin, Azizbekov, Korganov és más elvtársakat elhurcoltak a Káspi-tenger túlsó partjára és az eszerek közreműködésével kegyetlenül kivégezték őket.

Egy idő mulva az intervenciósok kihirdették Oroszország ellen a *blokádot*. Az összes tengeri és egyéb utakat, amelyeken a külvilággal való közlekedés lehetséges volt, elzárták.

Ilyenformán a Szovjetország majdnem minden oldalról körül volt fogva.

Az antant akkoriban elsősorban Kolcsak tengernagyban reménykedett, aki az antant kreatúrája volt Szibériában, Omszkban. Kolcsakot «Oroszország legfelsőbb kormányzójának» proklamálták, akinek az egész oroszországi ellenforradalom alárendelte magát.

Ilymódon a keleti front lett a legfőbb fronttá.

1919 tavaszán Kolcsak hatalmas hadsereget szedett össze s majdnem a Volgáig nyomult előre. Kolcsak ellen a bolsevikok legjobb erőit

küldték, mozgósították a Kommunista Ifjúsági Szövetség (Komszomol) tagjait és a munkásokat. 1919 áprilisában a Vörös Hadsereg komoly vereséget mért Kolcsakra. Nemsokára az egész fronton megkezdődött Kolcsak hadseregének visszavonulása.

A Vörös Hadsereg támadásának legizzóbb hevében Trockij a keleti fronton gyanús javaslattal állt elő: megállni az Uralnál, beszüntetni Kolcsak csapatainak üldözését, a csapatokat a keleti frontról a déli frontra átdobni. A párt Központi Bizottsága jól látta, hogy az Uralt és Szibériát, ahol Kolcsak a japánok és angolok segítségével összeszedheti erejét és újra talpra állhat, nem szabad Kolcsak kezében hagyni, ezért elvetette ezt a tervet és kiadta az utasítást, hogy folytatni kell a támadást. Trockij nem értett egyet ezzel az utasítással és lemondott. A Központi Bizottság nem fogadta el a lemondást, viszont arra kötelezte Trockijt, hogy a keleti front hadműveleteinek vezetésétől azonnal álljon félre. A Vörös Hadsereg támadása újult erővel bontakozott ki. A Vörös Hadsereg egész sor újabb vereséget mért Kolcsakra, megtisztította a fehérektől az Uralt és Szibériát, ahol a Vörös Hadsereget a fehérek frontja mögött kialakult hatalmas partizánmozgalom támogatta.

1919 nyarán az imperialisták az ellenforradalmat északnyugaton (a Keleti-tenger partján és Petrográd alatt) vezető Judjénics tábornokot megbízták, hogy a Vörös Hadsereg erejét Petrográd ellen vezetett támadással elvonja a keleti frontról. Petrográd alatt két erődítmény helyőrsége — a volt tisztek ellenforradalmi agitációjának hatása alatt — fellázadt a Szovjethatalom ellen és a front vezérkarában ellenforradalmi összeesküvés támadt. Az ellenség Petrográdot fenyegette. De a Szovjethatalom intézkedései következtében, a munkások és matrózok segítségével, sikerült a fellázadt erődítményeket megtisztítani a fehérektől, Judjénics csapatait megverni és Judjénicsot Észtországba visszavetni.

Judjénics Petrográd alatti veresége megkönnyítette a Kolcsak elleni harcot. 1919 végére Kolcsak hadserege teljes vereséget szenvedett. Magát Kolcsakot elfogták és a forradalmi bizottság ítélete alapján Irkutszkban főbelőtték.

Ezzel Kolcsak el volt intézve.

Szibériában a nép a következő nótát énekelte Kolcsakról:

Angol a mundér,
Francia gallér,
Japán a dohány,
Kolcsak a kormány.

Mundér kikeshedt,
Gallér lefeslett,
Dohány is volt csak,
Lecsúszott Kolcsak.

Látva, hogy Kolcsak nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket, az intervencionisták megváltoztatták a Szovjetköztársaság elleni támadásuk tervét. Az Odesszában partra szállított katonaságot vissza kellett vezényelni, mert a szovjet katonasággal való érintkezés forradalmi szellemmel fertőzte meg, úgyhogy az intervenciós csapatok kezdtek fellázadni imperialista uraik ellen. Így Odesszában André Marty vezetése alatt fellázadtak a francia tengerészek. Ezért az antant, Kolcsak veresége után, elsősorban Djenjikin tábornokra, Kornjilov hívére, az «önkéntes hadsereg» szervezőjére fordította fő figyelmét. Ebben az időben Djenjikin délen, a kubáni kerületben garázdálkodott a Szovjethatalom ellen. Djenjikin hadseregét az antant ellátta nagymennyiségű fegyverrel, lőszerrel és elindította észak felé a Szovjethatalom ellen.

Így tehát most a déli front lett a fő front.

Djenjikin 1919 nyarán kezdte meg fő hadjáratát a Szovjethatalom ellen. Trockij a déli fronton bomlasztotta a munkát és csapatainkat egyik vereség a másik után érte. A fehérek október közepén egész Ukrajnát elfoglalták, bevették Orelt és a csapatainkat fegyverrel, lőszerrel, géppuskákkal ellátó Tula felé nyomultak. A fehérek Moszkva felé közeledtek. A Szovjetköztársaság helyzete rendkívül komollyá vált. A párt félreverte a harangot, ellenállásra hívta fel a népet Lenin kiadta a jelszót: «Harcra Djenjikin ellen!» A munkások és parasztok, a bolsevikok lelkesítő befolyására, minden erejüket megfeszítették, hogy az ellenséget megsemmisítsék.

Djenjikin leverésének megszervezésére a Központi Bizottság Sztálin, Vorosilov, Ordzsonikidze, Budjonnyj elvtársakat küldte a déli frontra. Trockijt eltávolította a Vörös Hadsereg déli hadműveleteinek vezetésétől. Még Sztálin elvtárs megérkezése előtt a déli front parancsnoksága, Trockijjal együtt, tervet dolgozott ki, amely szerint a fő csapást Djenjikinre a Caricyn—Novorosszijszk vonalon kellett volna mérni, a doni sztyeppen keresztül, ahol a Vörös Hadseregnek az utak hiányával kellett volna küszködnie és olyan vidékeken keresztülhaladnia, amelyek kozák lakosságának nagy része akkoriban a fehérgárdisták befolyása alatt állt. Sztálin elvtárs élesen bírálta ezt a tervet és a maga részéről a következő tervet ajánlotta a Központi Bizottságnak: a fő csapást Charkovon, a Donjec-medencén és Rosztovon keresz-

tül kell mérni Djenjikinre. Ez a terv biztosította csapataink gyors előnyomulását Djenjikin ellen, mert hadseregünknek olyan munkás- és parasztlakta vidékeken kellett átvonulnia, amelyek lakossága nyilvánvalóan rokonszenvezett vele. Azonkívül ennek a vidéknek sűrű vasúti hálózata megadta a lehetőséget arra, hogy csapatainkat minden szükségessel rendszeresen elláthassuk. Végül ez a terv lehetővé tette, hogy felszabadítsuk a Donjec-medencét és ellássuk országunkat fűtőanyaggal.

A párt Központi Bizottsága Sztálin elvtárs tervét fogadta el. A Vörös Hadsereg október második felében, az Orel és Voronjezs alatt vívott döntő ütközetekben szétverte a makacs ellenállást kifejtő Djenjikin csapatait. Djenjikin gyors visszavonulást kezdett s aztán csapataink által üldözve, dél felé futott. 1920 elejére egész Ukrajnát és Észak-Kaukázust megtisztították a fehérektől.

A déli fronton vívott döntő harcok idején az imperialisták, hogy elvonják erőinket a déli frontról és megkönnyítsék Djenjikin csapatainak helyzetét, Judjénics hadtestét újra Petrográd ellen küldték. A fehérek már Petrográd városa közvetlen közelébe jutottak. Petrográd hősi proletariátusa mint egy ember áll ki a forradalom első városának védelmére. A kommunisták, mint mindig, az első sorokban voltak. Heves harcok során a fehéreket szétvertük és újra kikergettük őket területünkről Észtországba.

Ilyenformán Djenjikinnel is végeztünk.

Kolcsak és Djenjikin leverése után rövid lélekzetvételhez jutottunk.

Az imperialisták, mikor látták, hogy a fehérgárdista csapatokat levertük, hogy az intervenció nem sikerül és az egész országban erősödik a Szovjethatalom, Nyugat-Európában pedig a Szovjetköztársaság ellen folytatott intervenciós háború miatt nő a munkások felháborodása — kezdték megváltoztatni a Szovjetállammal szemben folytatott politikájukat: 1920 januárjában Anglia, Franciaország és Olaszország elhatározták, hogy megszüntetik a blokádot Szovjet-Oroszország ellen.

Ez komoly rést ütött az intervenció falában.

Ez természetesen nem jelentette azt, hogy a Szovjetállam végzett az intervencióval és a polgárháborúval. Megvolt még a támadás veszélye az imperialista Lengyelország részéről. Távolkeletről, a Kaukázusontúlról, Krimből sem kergették még végleg ki az intervencionistákat. De a Szovjetország ideiglenesen lélekzethez jutott, úgyhogy több erőt fordíthatott a gazdasági építőmunkára. A párt lehetőséget kapott arra, hogy gazdasági kérdésekkel foglalkozzék.

A polgárháború idején sok szakmunkás kivált a termelésből, mert a gyárak és üzemek megálltak. Most a párt a szakképzett munkásokat visszaküldte a termelésbe, hogy a szakmájukban dolgozzanak. Néhányezer kommunistát küldött a közlekedés helyreállítására, amely igen nehéz helyzetben volt. A közlekedés helyreállítása nélkül nem lehetett komolyan hozzáfogni az alapvető iparágak rendbehozásához. A közélelmezési munka megerősödött és megjavult. Megkezdődött Oroszország villamosítási tervének kidolgozása. Ötmillió vöröskatona állt fegyverben, akiket a háborús veszély miatt egyelőre még nem lehetett hazabocsátani. Ezért a Vörös Hadsereg egyes csapatait *munkahadsereggé* alakították át, hogy felhasználják őket a gazdasági építés terén. A Munkás- és Paraszt Védelmi Tanácsát átformálták a *Munka és Védelem Tanácsává.* Segítségére megalapították az *Állami Tervbizottságot.*

Ilyen körülmények között nyílt meg 1920 márciusában a IX. pártkongresszus.

A kongresszuson 554 szavazati joggal bíró küldött vett részt, akik 611.978 párttagot képviseltek. A tanácskozási joggal bíró küldöttek száma 162 volt.

A kongresszus kijelölte az ország legközelebbi gazdasági feladatait a közlekedés és az ipar terén és különösen rámutatott annak szükségességére, hogy a szakszervezetek résztvegyenek a gazdasági építőmunkában.

A kongresszus különös figyelmet fordított az egységes gazdasági terv kérdésére, amely terv elsősorban a közlekedés, a fűtőanyagtermelés s a vas- és fémipar fejlesztését tartotta szem előtt. Ebben a tervben a legfőbb helyet az egész népgazdaság villamosításának kérdése foglalta el, amelyet Lenin «10—20 évre terjedő nagyszabású programnak» nevezett. Később ezen az alapon dolgozták ki az Oroszország Villamosítása Állami Bizottságának (oroszul rövidítve: GOELRO) ismert tervét, amelyet ma már messzire túlhaladtunk.

A kongresszus visszautasította a «demokratikus centralisták» pártellenes csoportját, amely az ipari üzemek egyéni vezetése és az igazgatók személyes felelőssége ellen lépett fel és védte a felületes «kollégiális» (testületi) vezetést és felelőtlenséget az ipar vezetésében. Ebben a pártellenes csoportban Szaprónov, Oszinszkij és V. Szmirnov vitték a vezető szerepet. A kongresszuson Rykov és Tomszkij támogatta őket.

4. A lengyel földesurak támadása a Szovjetország ellen. Vrangelj tábornok támadása. A lengyel terv bukása. Vrangelj veresége. Az intervenció vége

Bár Kolcsak és Djenjikin vereséget szenvedtek s a Szovjetország mindjobban kiszélesítette területét, felszabadítva a fehérektől és az intervenciós csapatoktól az Eszaki területet, Turkesztánt, Szibériát, a Don-vidéket, Ukrajnát stb. s bár az antant arra kényszerült, hogy megszüntesse Oroszország blokádját, az antant országai mégsem tudtak megbékülni azzal a gondolattal, hogy a Szovjethatalom megdönthetetlennek, győztesnek bizonyult. Ezért elhatározták, hogy a Szovjetország ellen még egy intervenciós kísérletet tesznek. Ezúttal az intervencionisták egyrészt az ellenforradalmár burzsoá nacionalistát, Pilsudskit, a lengyel állam tényleges vezetőjét akarták kihasználni, másrészt pedig Vrangelj tábornokot, aki a Krimben összeszedte Djenjikin hadseregének maradványait és onnan fenyegette a Donjec-medencét és Ukrajnát.

Lenin kifejezése szerint a földesurak Lengyelországa és Vrangelj — a nemzetközi imperializmus két keze volt, amelyekkel meg akarta fojtani a Szovjetországot.

A lengyelek terve ez volt: elfoglalni Szovjet-Ukrajnának a Dnjepr jobbpartján fekvő részét, elfoglalni Bjelorussziát, visszaállítani ezeken a területeken a lengyel földesurak hatalmát, kiszélesíteni a lengyel állam határait «az egyik tengertől a másikig», Danzigtól Odesszáig és — fizetésképpen Vrangelj szolgálataiért — segíteni Vrangeljnek leverni a Vörös Hadsereget és visszaállítani Szovjet-Oroszországban a földesurak és kapitalisták uralmát.

Ezt a tervet jóváhagyták az antant államai.

A szovjet kormány kísérletei, hogy tárgyalásokat kezdjen Lengyelországgal a béke megőrzése és a háború elkerülése érdekében, eredménytelenek voltak. Pilsudski nem akart békéről tárgyalni, Pilsudski háborút akart. Arra számított, hogy a Kolcsak és Djenjikin elleni harcokban elfáradt vörös csapatok nem állhatják majd ki a lengyel csapatok támadását.

A rövid lélekzési szünetnek vége szakadt.

1920 áprilisában a lengyel csapatok rátörtek Szovjet-Ukrajnára és elfoglalták Kievet. Ugyanakkor Vrangelj támadásba ment át és a Donjec-medencét fenyegette.

A lengyel csapatok támadására a vörös csapatok ellentámadással feleltek az egész fronton A déli front vörös csapatai felszabadították Kievet, kikergették Ukrajnából és Bjelorussziából a lengyel földesurakat és a támadás hevében egészen a galíciai Lemberg kapujáig értek,

a nyugati front csapatai pedig Varsóhoz közeledtek. A lengyel földesurak csapatai teljes vereség előtt álltak

De Trockijnak és a Vörös Hadsereg főparancsnokságában ülő híveinek gyanús műveletei aláásták a Vörös Hadsereg sikereit. A vörös csapatok támadása a nyugati fronton, Varsó felé, Trockij és Tuchacsevszkij hibájából, teljesen szervezetlenül folyt: a csapatoknak nem engedtek időt arra, hogy az elfoglalt állásokat megerősítsék, az előlhaladó csapatokat túlságosan előre tolták, a tartalékokat és a lőszert viszont messzire hátul hagyták a front mögött, úgyhogy az elülső csapatok lőszer nélkül, tartalékok nélkül maradtak, a front vonala a végletekig meghosszabbodott és ez következésképpen megkönnyítette a front áttörését. Mindezek következtében az történt, hogy amikor a lengyel csapatoknak egy kis csoportja egy ponton áttörte nyugati frontunkat, a mi lőszer nélkül maradt csapataink kénytelenek voltak visszavonulni. Ami pedig a déli front csapatait illeti, amelyek Lemberg kapuinál álltak és ott szorongatták a lengyeleket, Trockij, «a forradalmi katonai bizottság» gyászos elnöke, megtiltotta nekik, hogy Lembergét elfoglalják, a lovashadsereget, vagyis a déli front fő erejét pedig messze északkeletre vezényelte, állítólag a nyugati front segítségére, bár nem volt nehéz megérteni, hogy éppen Lemberg bevétele lett volna a nyugati frontnak az egyetlen lehetséges és legjobb segítség. A lovashadsereg elvonása a déli frontról és annak elvonulása Lemberg alól, a valóságban visszavonulást jelentett a déli fronton is. Ilyenformán Trockij egy kártevő paranccsal déli frontunk csapatait érthetetlen és megokolatlan visszavonulásra kényszerítette — a lengyel földesurak örömére.

Ez közvetlen segítség volt, de nem a mi nyugati frontunknak, hanem a lengyel földesuraknak és az antantnak.

Néhány nap mulva a lengyel offenzívát megállítottuk és csapataink új ellentámadásra készültek a lengyelek ellen. De Lengyelországnak nem volt ereje a háború folytatására és mert félt a vörösök ellentámadásától, kénytelen volt lemondani Ukrajnának a Dnjepr jobbpartján fekvő területe és Bjelorusszia elfoglalására tartott igényéről és jobbnak látta békét kötni Oroszországgal. 1920 október 20-án Rigában létrejött a békeszerződés Lengyelországgal, amelynek értelmében Lengyelország megtartotta Galíciát és Bjelorusszia egy részét.

A Szovjetköztársaság, miután békét kötött Lengyelországgal, elhatározta, hogy végez Vrangeljjel. Az angolok és franciák Vrangeljt a legmodernebb fegyverekkel, páncélautókkal, tankokkal, repülőgépekkel, lőszerrel látták el. Voltak fehérgárdista rohamcsapatai, amelyek főleg tisztekből álltak. Azt viszont nem tudta elérni Vrangelj, hogy a

Kubán és a Don-vidéken partraszállított különítményei köré parasztokból és kozákokból csak valamennyire is jelentős erőt toborozzon össze. Mégis Vrangelj közvetlenül a Donjec-medencéig nyomult és veszélyeztette kőszénterületünket. Az is nehezítette a Szovjethatalom helyzetét, hogy a Vörös Hadsereg ebben az időben már nagyon fáradt volt. A vöröskatonáknak rendkívül nehéz körülmények között kellett előrenyomulniok: mialatt Vrangeljt támadták, egyidejűleg szét kellett verniök Machno anarchista bandáit is, amelyek Vrangeljnek segítettek. Noha a technikai fölény Vrangelj oldalán volt, noha a Vörös Hadseregnek nem voltak tankjai, a Vörös Hadsereg mégis visszaszorította Vrangeljt a Krim félszigetre. 1920 novemberében a vörös csapatok elfoglalták Perekop erődítményeit, behatoltak Krimbe, szétverték Vrangelj csapatait és megszabadították a Krimet a fehérgárdistáktól és az intervenciós csapatoktól: Krim szovjet terület lett.

A lengyel imperialista tervek bukásával és Vrangelj vereségével az intervenció időszaka befejeződött.

1920 végén megkezdődött a Kaukázusontúl felszabadítása, Azerbajdzsánban a polgári nacionalista musszavatisták, Grúziában a nacionalista mensevikek, Örményországban a dasnákok igája alól. Azerbajdzsánban, Örményországban és Grúziában győzött a Szovjethatalom.

Ez azonban nem jelentette azt, hogy az intervenció teljesen megszűnt. A japánok intervenciója a Távolkeleten egészen 1922-ig tartott. Ezenkívül voltak új próbálkozások intervenció szervezésére (Szemjónov atamán és Ungern báró keleten, 1921-ben Karéliában a fehér-finn intervenció). De 1920 végére a Szovjetország legfőbb ellenségei, az intervenció alapvető erői, meg voltak semmisítve.

A külföldi intervencionistáknak és orosz fehérgárdistáknak a Szovjetek elleni háborúja a Szovjetek győzelmével végződött.

A Szovjetköztársaság megvédte állami függetlenségét, megvédte szabadságát.

A külföldi katonai intervenció és a polgárháború véget ért.

A Szovjethatalom történelmi jelentőségű győzelmet aratott.

5. Hogyan és miért győzte le a Szovjetország az angol-francia-japán-lengyel intervenció és a burzsoá-földesúri-fehérgárdista ellenforradalom egyesült erőit Oroszországban?

Ha betekintünk Európa és Amerika sajtójának főbb lapjaiba az intervenció idejéből, könnyen meggyőződhetünk róla, hogy egyetlenegy ismert katonai vagy polgári író, a katonai kérdések egyetlen is-

merője sem hitt a Szovjethatalom győzelmében. Ellenkezőleg, az összes ismert írók, az összes katonai szakemberek, az összes országok és népek forradalmainak történetírói, az úgynevezett tudósok, mind egyhangúlag hirdették, hogy a Szovjethatalom napjai meg vannak számlálva, hogy a Szovjethatalom veresége elkerülhetetlen.

Ezek az emberek az intervenció győzelméről való meggyőződésükben abból indultak ki, hogy a Szovjethatalomnak még nem volt kialakult Vörös Hadserege, hogy azt úgyszólván menet közben kellett megteremteni, az intervencionistáknak és fehérgárdistáknak viszont megvolt a többé-kevésbbé kész hadseregük.

Kiindultak továbbá abból, hogy a Vörös Hadseregnek nem voltak tapasztalt katonai káderei, mert a káderek legnagyobb része az ellenforradalom oldalára pártolt, az intervencionistáknak és fehérgárdistáknak viszont voltak ilyen káderei.

Kiindultak ezenkívül abból is, hogy a Vörös Hadseregnek, az orosz hadiipar elmaradottsága folytán, csak kevés és rosszminőségű fegyvere és lőszere volt, más országokból pedig nem kaphatott hadifelszerelést, mert Oroszország a blokád következtében minden oldalról el volt zárva, az intervencionisták és fehérgárdisták hadserege viszont bőven el volt látva elsőrangú fegyverekkel, lőszerrel, ruházattal és a jövőbeni ellátása is biztosítva volt.

Kiindultak végül abból is, hogy Oroszország élelmiszerben leggazdagabb vidékei akkor az intervencionisták és fehérgárdisták hadserege kezében voltak, a Vörös Hadsereg viszont meg volt fosztva ezektől a vidékektől és élelmiszerhiányban szenvedett.

És valóban, mindezek a gyengék, mindezek a hiányok csakugyan megvoltak a Vörös Hadsereg csapatainál.

Ebben a tekintetben — de csakis ebben a tekintetben — az intervenciós uraknak teljesen igazuk volt.

Mivel magyarázható akkor az, hogy a Vörös Hadsereg, amelynek ilyen komoly hiányosságai voltak, legyőzte az intervencionisták és fehérgárdisták hadseregét, amely pedig ment volt ezektől a gyengéktől?

1. A Vörös Hadsereg azért győzött, mert a Szovjethatalom politikája, amelynek zászlaja alatt a Vörös Hadsereg küzdött, helyes politika volt, megfelelt a nép érdekeinek, mert a nép tudatában volt annak és megértette, hogy ez a helyes politika, az ő saját politikája és ezt mindvégig támogatta.

A bolsevikok tudták, hogy az a hadsereg, amely helytelen politika zászlaja alatt harcol, olyan politika zászlaja alatt, amelyet a nép nem támogat, nem győzhet. Ilyen hadsereg volt az intervencionisták

és fehérgárdisták hadserege. Az intervencionisták és fehérgárdisták hadseregének mindene megvolt: régi, tapasztalt parancsnokai, elsőrangú fegyverei és hadikészletei, ruházata, élelmiszere. Csak egy hiányzott: Oroszország népeinek támogatása és rokonszenve, mert Oroszország népei nem akarták és nem tudták támogatni az intervenciós hatalmak és fehérgárdista «kormányzók» népellenes politikáját. Ezért az intervencionisták hadserege vereséget szenvedett.

2. A Vörös Hadsereg azért győzött, mert mindvégig hű és odaadó volt népéhez, ezért szerette és támogatta a nép mint saját, vérbeli hadseregét. A Vörös Hadsereg a nép gyermeke és ha hű népéhez, mint anyjához a gyermek, a nép támogatni fogja és ezért győznie kell. Viszont annak a hadseregnek, amely népe ellen megy, vereséget kell szenvednie.

3. A Vörös Hadsereg azért győzött, mert a Szovjethatalomnak sikerült az ország belsejét, az egész országot a front szolgálatába állítani. Az olyan hadsereg, amelyet nem támogat az ország, vereségre van kárhoztatva. A bolsevikok tudták ezt és éppen ezért haditáborrá változtatták az országot, mely ellátta a frontot fegyverrel, lőszerrel, ruházattal, élelmiszerrel, utánpótlással.

4. A Vörös Hadsereg azért győzött, mert *a)* a vöröskatonák értették a háború célját és feladatait és tudatában voltak e célok és feladatok helyességének; *b)* a háború céljai és feladatai helyességének tudata erősítette bennük a fegyelmezettség és harci készség szellemét; *c)* ezért a vöröskatonák tömegei az ellenséggel való harcban lépten-nyomon példátlan önfeláldozást és soha nem látott tömeges hősiességet tanúsítottak.

5. A Vörös Hadsereg azért győzött, mert a Vörös Hadsereg vezetője, mind a front mögött, mind a fronton, a bolsevik párt volt, amely egységes a maga tömörségében és fegyelmezettségében, amelynek ereje forradalmi szellemében és abban rejlik, hogy a közös ügyért minden áldozatra kész s amely felülmúlhatatlanul ért ahhoz, hogyan kell milliós tömegeket megszervezni és bonyolult körülmények között helyesen vezetni.

«Csakis azért — mondja Lenin —, mert a párt résen volt, mert a párt szigorúan fegyelmezett volt és mert a párt tekintélye minden igazgatási ágat és intézményt egyesített és mert a jelszóra, amit a Központi Bizottság kiadott, mint egy ember vonultak fel tizek százak, ezrek és végeredményben milliók, és csakis azért, mert hihetetlen áldozatokat hoztak — csakis azért történhetett meg az a csoda, amely megtörtént. Csakis azért tudtunk győzni, az antant

és az egész világ imperialistáinak kétszeri, háromszori, négyszeri hadjárata ellenére» (*Lenin* Művei. XXV. köt. 96. old.).

6. A Vörös Hadsereg azért győzött, mert *a)* soraiban olyan újtípusú katonai vezetőket tudott kikovácsolni, mint Frunze, Vorosilov, Budjonnyj és mások; *b)* soraiban olyan nagyszerű népi hősök harcoltak, mint Kotovszkij, Csapájev, Lázo, Scsorsz, Parchomenko és sok más; *c)* a Vörös Hadsereg politikai felvilágosításával olyan vezetők foglalkoztak, mint Lenin, Sztálin, Molotov, Kalinin, Szverdlov, Kagánovics, Ordzsonikidze, Kirov, Kujbysev, Mikoján, Zsdánov, Andréjev, Petrovszkij, Jaroszlávszkij, Dzerzsinszkij, Scsadenko, Mechlisz, Chruscsov, Svernjik, Skirjátov és mások; *d)* a Vörös Hadsereg soraiban olyan nem mindennapi szervezők és agitátorok voltak, mint azok a katonai politikai megbízottak, akik munkájukkal összeforrasztották a vöröskatonák sorait, a fegyelem és harci készség szellemét vitték be soraikba, erélyesen — gyorsan és kíméletlenül — jártak el a parancsnoki kar egyes személyeinek árulása esetén és ellenkezőleg, bátran és határozottan erősítették azoknak a párttag és nem párttag parancsnokoknak tekintélyét és katonai hírnevét, akik megmutatták, hogy hívek a szovjethatalomhoz és akik képesek voltak kemény kézzel vezetni a Vörös Hadsereg csapatait.

«Katonai politikai megbízottak nélkül — mondta Lenin — nem lenne Vörös Hadseregünk.»

7. A Vörös Hadsereg azért győzött, mert a fehérgárdista hadseregek frontja mögött, Kolcsak, Djenjikin, Krásznov, Vrangelj frontja mögött, nagyszerű bolsevikok, párttagok és nem párttagok dolgoztak illegálisan, akik a munkásokat és parasztokat felkelésbe vitték az intervencionisták és fehérgárdisták ellen, aláásták a Szovjethatalom ellenségeinek hadtápterületét és ezzel megkönnyítették a Vörös Hadsereg előnyomulását. Mindenki tudja, hogy Ukrajna, Szibéria, Távolkelet, Ural, Bjelorusszia és a Volga-mellék partizánjai felbecsülhetetlen szolgálatot tettek a Vörös Hadseregnek, mert aláásták a fehérgárdisták és intervencionisták hadtápterületét.

8. A Vörös Hadsereg azért győzött, mert a Szovjetország nem állt egyedül a fehérgárdista ellenforradalom és a külföldi intervenció ellen folytatott harcában, mert a Szovjethatalom harca és sikerei az egész világ proletariátusának szimpátiáját és segítségét váltották ki. Mikor az imperialisták intervencióval és blokáddal igyekeztek megfojtani a Szovjetköztársaságot, ezeknek az imperialista országoknak munkásai a Szovjetek oldalára álltak és segítettek a Szovjeteknek. A Szovjetköz-

társasággal ellenséges országok kapitalistái ellen folytatott harcuknak része volt abban, hogy az imperialisták kénytelenek voltak lemondani az intervencióról. Anglia, Franciaország és más, az intervencióban résztvevő országok munkásai sztrájkokat szerveztek, megtagadták az intervencionistáknak és fehérgárdista tábornokoknak szállított hadianyag továbbítását, «akció-bizottságokat» létesítettek «Ne bántsd Oroszországot!» jelszóval.

«Mihelyt a nemzetközi burzsoázia ránk akar csapni — mondta Lenin —, saját munkásai fogják le a kezét» (ugyanott, 405. old.).

RÖVID ÖSSZEFOGLALÁS

A földesurak és kapitalisták, akiket szétzúzott az Októberi Forradalom, a fehérgárdista tábornokokkal együtt, saját hazájuk érdekeinek rovására megegyeztek az antantországok kormányaival, hogy együttesen megtámadják a Szovjetországot és háborúval megdöntik a Szovjethatalmat. Ezen az alapon szervezték meg az antant katonai intervencióját és a fehérgárdista lázadásokat Oroszország határvidékein, aminek következménye Oroszországnak élelmiszer- és nyersanyagszállító területeitől való elszakítása lett.

Németország háborús veresége és a két imperialista koalíció háborújának likvidálása Európában az antant megerősödésére és ezzel az intervenció megerősödésére vezetett, új nehézségeket támasztva a Szovjetországnak.

A németországi forradalom és a kezdődő forradalmi mozgalom Európa más országaiban — ellenkezőleg — a Szovjethatalomnak előnyös nemzetközi helyzetet teremtett és megkönnyítette a Szovjetország helyzetét.

A bolsevik párt a *veszélyben levő haza védelmére* háborúra hívta a munkásokat és parasztokat a külföldi hódítók és a burzsoá földesúri fehérgárdista bandák ellen. A Szovjetköztársaság és Vörös Hadserege egymásután verték szét az antant ügynökeit — Kolcsakot, Judjénicsot, Djenjikint, Krasznovot, Vrangeljt; Ukrajnából és Bjelorussziából kiverték az antantnak még egy ügynökét, Pilsudskit és ilymódon visszaverték a külföldi katonai intervenciót, kikergetve annak csapatait a Szovjetország határain túlra.

Ilyen módon a nemzetközi tőke első háborús támadása a szocializmus országa ellen teljes csőddel végződött.

Az eszerek, mensevikek, anarchisták, nacionalisták pártjai, amelyeket szétvert a forradalom, az intervenció szakaszában a fehérgár-

dista tábornokokat és intervenciós csapatokat támogatták, ellenforradalmi összeesküvéseket szőttek a Szovjetköztársaság ellen, merényleteket szerveztek a Szovjetek vezető emberei ellen. Ezek a pártok, amelyeknek az Októberi Forradalomig volt bizonyos befolyásuk a munkásosztályra, a polgárháború alatt véglegesen mint ellenforradalmi pártok leplezték le magukat a néptömegek előtt.

A polgárháború és intervenció időszaka az, amelyben ezek a pártok politikailag végleg megsemmisültek és a kommunista párt a Szovjetországban végleges győzelmet aratott.

IX. fejezet

A BOLSEVIKOK PÁRTJA A NÉPGAZDASÁG HELYREÁLLÍTÁSÁNAK BÉKÉS MUNKÁJÁRA VALÓ ÁTMENET SZAKASZÁBAN (1921—1925)

1. A Szovjetország az intervenció és a polgárháború felszámolása után. A helyreállítási szakasz nehézségei

A háború befejezése után a Szovjetállam áttért a békés gazdasági építés munkájára. Be kellett gyógyítani a háború okozta sebeket. Helyre kellett állítani a tönkrement népgazdaságot, rendbe kellett hozni az ipart, a közlekedést, a mezőgazdaságot.

De a békés építőmunkára való áttérést rendkívül nehéz körülmények között kellett véghezvinni. A győzelem a polgárháborúban nem volt könnyű. A négyéves imperialista háború és az intervenció elleni hároméves háború tönkretették az országot.

A mezőgazdaság össztermelése 1920-ban a háborúelőttinek körülbelül csak a *fele* volt. Pedig a háborúelőtti színvonal — a cári orosz falu koldusszínvonala volt. Ráadásul 1920-ban sok kormányzóságban rossz volt a termés. A parasztgazdaság helyzete nehéz volt.

Még rosszabbul álltak a dolgok az iparban, amely a bomlás állapotában volt. 1920-ban a nagyipari termelés a háborúelőttinek majdnem *egyhetedére* csökkent. A gyárak és üzemek nagyrésze nem dolgozott, a bányák és aknák tönkrementek, víz alá kerültek. Különösen nehéz volt a vas- és fémipar állapota. Az öntöttvastermelés 1921-ben mindössze 116.300 tonna, vagyis a háborúelőtti vastermelésnek körülbelül 3 százaléka. Kevés volt a fűtőanyag. A közlekedési eszközök tönkrementek. Az ország fém- és textilkészlete majdnem teljesen kifogyott. Országszerte nagy volt a hiány a legfontosabb szükségleti cikkekben: kenyérben, zsírban, húsban, lábbeliben, ruhában, gyufában, sóban, petróleumban, szappanban.

Amíg a háború tartott, az emberek belenyugodtak ezekbe a nélkülözésekbe és hiányokba, néha már észre se vették őket. Most azonban, hogy a háború már megszűnt, az emberek egyszerre úgy érezték, hogy mindez a hiány és nélkülözés tűrhetetlen és követelni kezdték az azonnali segítséget.

A parasztok elégedetlenkedtek. A polgárháború tüzében létrejött és

megerősödött a munkásosztály és a parasztság katonai és politikai szövetsége. Ennek a szövetségnek megvolt az alapja: a paraszt földet kapott a szovjet kormánytól és védelmet a földesurak, a kulákok ellen, a munkások pedig élelmiszert kaptak, mert a parasztok kötelesek voltak gabonafölöslegüket beszolgáltatni.

Ez az alap most már elégtelennek bizonyult.

A Szovjetállam az ország védelmének céljára kénytelen volt a paraszttól annak összes gabonafölöslegét a beszolgáltatási kötelezettség alapján elvenni. Enélkül a beszolgáltatási kötelezettség nélkül, a hadikommunizmus politikája nélkül, a győzelem a polgárháborúban lehetetlen lett volna. A hadikommunizmus politikáját a háború és az intervenció kényszerítette ránk. Amíg tartott a háború, a parasztság belenyugodott abba, hogy gabonafölöslegét kötelezően beszolgáltassa és nem vette észre az áruhiányt, de amikor a háborúnak vége lett és már nem fenyegetett a veszély, hogy visszatér a földesúr, a parasztság kezdte kifejezni elégedetlenségét amiatt, hogy összes feleslegét elveszik, elégedetlenségét a gabonafelesleg kötelező beszolgáltatásának rendszerével, és azt követelte, hogy lássák el elegendő áruval.

A hadikommunizmus egész rendszere — állapította meg Lenin — összeütközésbe került a parasztság érdekeivel.

Az elégedetlenség hulláma a munkásosztályt is érintette. A polgárháború legsúlyosabb terhei a proletariátus vállait nyomták, miközben hősiesen és önfeláldozóan harcolt a fehérgárdisták és intervencionisták hordái ellen, a pusztulás és éhség ellen. A legjobb és legfegyelmezettebb munkásokat a szocialista lelkesedés tüze hevítette. De a nagymérvű gazdasági bomlás a munkásosztályra is kihatott. Az a kevés gyár, amely még üzemben volt, csak nagy megszakításokkal dolgozott. A munkások kénytelenek voltak kézműiparral foglalkozni, öngyujtókat gyártani, batyuzni. A proletárdiktatúra osztályalapja gyengülni kezdett, a munkásosztály szétszóródott, a munkások egy része falura ment, megszűnt munkás lenni, deklasszálódott. Az éhség és fáradtság a munkások egy részében elégedetlenséget szított.

A pártra az a feladat hárult, hogy az ország gazdasági életének minden kérdésében az új körülményeknek megfelelő új irányvonalat dolgozzon ki.

És a párt hozzálátott a gazdasági építőmunka kérdéseire vonatkozó új irányvonalának kidolgozásához.

De az osztályellenség nem aludt. Igyekezett kihasználni a nehéz gazdasági helyzetet, igyekezett kihasználni a parasztok elégedetlenségét. Szibériában, Ukrajnában, a Tambov-kormányzóságban kuláklázadások törtek ki (Antonov-lázadás), amelyeket fehérgárdisták és eszerek

szerveztek. A mindenféle és fajta ellenforradalmi elemek — mensevikek, eszerek, anarchisták, fehérgárdisták, burzsoá nacionalisták — tevékenysége felélénkült. Az ellenség a Szovjethatalom elleni harcában új taktikai módszerekre tért át. Szovjet színeket kezdett magára ölteni és már nem a régi, megbukott jelszóval élt, hogy «Le a Szovjetekkel!», hanem új jelszóval: «Szovjeteket, de kommunisták nélkül!»

Az osztályellenség új taktikájának kirívó megnyilatkozása volt a kronstadti ellenforradalmi lázadás, amely 1921 márciusában, egy héttel a párt X. kongresszusa előtt kezdődött. A lázadást fehérgárdisták vezették, akik az eszerekkel, a mensevikekkel és külföldi államok képviselőivel voltak összeköttetésben. A lázadók a tőkések és földesurak hatalmának és tulajdonjogának visszaállítására irányuló törekvésüket eleinte szovjet cégér alá igyekeztek rejteni. Kiadták a jelszót: «Szovjeteket kommunisták nélkül!» Az ellenforradalom igyekezett kihasználni a kispolgári tömegek elégedetlenségét arra, hogy a látszatra szovjetbarát jelszó alatt megdöntse a Szovjethatalmat.

A kronstadti lázadás kitörését két körülmény könnyítette meg: a hadihajók matrózainak összetételében beállott romlás és a kronstadti bolsevik szervezet gyengesége. A régi matrózok, akik résztvettek az Októberi Forradalomban, majdnem mind a frontra mentek és hősiesen harcoltak a Vörös Hadsereg soraiban. A hajóhad olyan új elemekből kapott utánpótlást, amelyeket még nem edzett meg a forradalom. Ez az utánpótlás teljesen nyers paraszti tömegekből állt, amelyek a parasztságnak a gabonafölösleg kötelező beszolgáltatásával szembeni elégedetlenségét tükrözték vissza. Ami az akkori kronstadti bolsevik szervezetet illeti, azt nagyon meggyöngítették a sorozatos mozgósítások a frontra. Ezek a körülmények megadták az eszereknek, mensevikeknek és a fehérgárdistáknak a lehetőséget arra, hogy belopódzzanak Kronstadtba és hatalmukba kerítsék.

A lázadók magukhoz ragadták Kronstadt elsőrangú erődítményét, a hajóhadat és rengeteg fegyvert és lőszert. A nemzetközi ellenforradalom győzelmet ünnepelt. De az ellenség túlkorán ujjongott. A szovjet csapatok gyorsan elnyomták a felkelést. A párt legjobb fiait küldte a kronstadti lázadók ellen — a X. kongresszus delegátusait, Vorosilov elvtárssal az élükön. A vöröskatonák a gyenge jég hátán vonultak Kronstadt ellen. A jég összetört alattuk és sokan megfulladtak. Kronstadt szinte bevehetetlen erődítményei ellen kellett rohamot intézni. De győzött a forradalomhoz való hűség, a bátorság és az a készség, hogy életüket is feláldozzák a Szovjethatalomért. A kronstadti erődítményt rohammal vették be a vöröskatonák. A kronstadti lázadást leverték.

2. Vita a pártban a szakszervezetekről. A párt X. kongresszusa. Az ellenzék veresége. Áttérés az új gazdasági politikára (NEP)

A párt Központi Bizottsága, annak lenini többsége, világosan látta, hogy a háború befejezése és a békés gazdasági építőmunkára való áttérés után nincs többé ok a háború és blokád körülményei között kiépített hadikommunizmus kemény rendszerének további fenntartására.

A Központi Bizottság megértette, hogy az egész gabonafölösleg beszolgáltatása már nem szükséges, hogy természetbeni adóval kell helyettesíteni, amely megadja a parasztnak a lehetőséget arra, hogy termékei feleslegének nagy részét saját belátása szerint használhassa fel. A Központi Bizottság megértette, hogy ez az intézkedés megadja a lehetőséget a mezőgazdaság felélesztésére, valamint az ipar fejlődéséhez nélkülözhetetlen gazdasági növények termelésének kiterjesztésére, az ország áruforgalmának felélénkítésére, a városok ellátásának megjavítására — a munkások és parasztok szövetsége új gazdasági alapjának megteremtésére.

A Központi Bizottság tisztában volt azzal is, hogy az ipar fellendítése egyik legfontosabb feladat, de azt tartotta, hogy az ipart nem lehet felélénkíteni, ha a munkásosztályt és szakszervezeteit nem nyerik meg ennek a feladatnak, a munkásokat viszont meg lehet ennek nyerni, ha meggyőzik őket arról, hogy a gazdasági pusztulás ugyanolyan veszedelmes ellensége a népnek, mint az intervenció és a blokád, hogy a párt és a szakszervezetek feltétlenül meg tudják valósítani ezt a feladatot, ha a munkásokkal szemben nem katonai parancsokkal fognak élni, mint a fronton, ahol ezek a parancsok valóban szükségesek, hanem meggyőzéssel, a meggyőzés módszerével.

De a pártnak nem minden tagja gondolkozott úgy, mint a Központi Bizottság. Az ellenzéki csoportocskák — a trockisták, a «munkás-ellenzék», a «baloldali kommunisták», a «demokratikus centralisták» stb. — a békés gazdasági építőmunkára való átmenet nehézségeit látva, elvesztették a fejüket és ingadoztak. A pártban sok volt a volt mensevik, a volt eszer, a volt bundista, a volt borotjbista* és mindenféle és fajta félnacionalista Oroszország határvidékeiről. Ezeknek nagyrésze ehhez vagy ahhoz az ellenzéki csoportocskákhoz csatlakozott. Ezek az emberek nem voltak valódi marxisták, nem ismerték a gazdasági fejlődés törvényeit s nem mentek át a lenini párt edző

* Borotjbisták: az ukrajnai szociálforradalmárok nacionál-opportunista pártjának balszárnya, mely 1918-ig «Borotjba» («Küzdelem») címen saját központi pártlapot adott ki.

iskolájában — csak növelték a kis ellenzéki csoportok fejvesztettségét és ingadozását. Némelyek közülük úgy vélték, hogy nem kell meggyöngíteni a hadikommunizmus szigorú rendszerét, hogy ellenkezőleg, — «tovább kell szorítani a csavart». Mások úgy vélték, hogy, mikor a népgazdaság helyreállításáról van szó, a pártnak és az államnak félre kell állania és ezt a dolgot teljes egészében át kell adni a szakszervezeteknek.

Világos volt, hogy a párt egyes kis rétegeinek ilyen fejvesztettsége mellett akadnak emberek, viták kedvelői, különböző ellenzéki «vezérek», akik a pártot vitába fogják kényszeríteni.

Így is történt.

A vita a szakszervezetek szerepének kérdésével kezdődött, noha a szakszervezeti kérdés akkor nem volt a pártpolitika legfontosabb kérdése.

A vitának és a Lenin elleni, a Központi Bizottság lenini többsége elleni harcnak főkolomposa Trockij volt. Trockij, hogy a helyzetet kiélezze, 1920 november elején, az V. összoroszországi szakszervezeti konferencia kommunista küldötteinek gyűlésén, fellépett a «srófok megszorításának» és a «szakszervezetek felrázásának» kétes jelszavaival. Trockij a szakszervezetek azonnali «államosítását» követelte. Ellenezte a munkástömegek meggyőzésének módszerét. A szakszervezetekbe a hadi módszereket akarta átvinni. Ellene volt a szakszervezeti demokrácia kifejlesztésének és annak, hogy a szakszervezetek szerveit a tagok válasszák.

A meggyőzés módszere helyett, amely nélkül a munkásszervezetek tevékenysége elképzelhetetlen, a trockisták a puszta kényszerítés, a puszta parancsolgatás módszerét ajánlották. A trockisták, mindenütt, ahol csak bekerültek a szakszervezeti munka vezetőségébe, politikájukkal összeütközéseket, szakadást, züllést terjesztettek. A trockisták politikájukkal a pártonkívüli munkások tömegét a párt ellen lázították, szakadást vittek a munkásosztályba.

A szakszervezeti vitának a valóságban sokkal nagyobb jelentősége volt, mint a szakszervezeti kérdés. Mint ahogy az Oroszországi Kommunista Párt (bolsevikok) Központi Bizottságának plénuma később (1925 január 17-én) határozatban megállapította, valójában «a hadikommunizmus ellen fellépő parasztsághoz való viszonyról» folyt a vita, «a pártonkívüli munkástömegekhez való viszonyról s általában a pártnak a tömegekhez való viszonyáról oly időben, amikor a polgárháború már befejeződött» (A SzK[b]P határozatai, 1. rész. 651. old.).

Trockij után más pártellenes csoportok is felléptek: a «munkásellenzék» (Sljapnjikov, Medvédjev, Kollontaj és mások) a «demokratikus centralisták» (Szaprónov, Drobnisz, Boguszlavszkij, Oszinszkij, V. Szmirnov és mások), a «baloldali kommunisták» (Buchárin, Preobrazsenszkij).

A «munkásellenzék» kiadta a jelszót, hogy az egész népgazdaság vezetését át kell adni a «termelők összoroszországi kongresszusának». Ez a csoport a párt szerepét a semmivel tette egyenlővé és tagadta a proletárdiktatúra jelentőségét a gazdasági építőmunkában. A «munkásellenzék» a szakszervezeteket szembeállította a Szovjetállammal és a kommunista párttal. A munkásosztály legmagasabb szervezeti formájának nem a pártot, hanem a szakszervezeteket tartotta. A «munkásellenzék» lényegében pártellenes anarcho-szindikalista csoport volt.

A «demokratikus centralizmus» (decisták) csoportja teljes szabadságot követelt a frakcióknak és csoportosulásoknak. A «demokratikus centralisták», a trockistákhoz hasonlóan, aláásni igyekeztek a párt vezetőszerepét a Szovjetekben és a szakszervezetekben. Lenin a decistákat a «mindenkinél hangosabban kiabálók» frakciójának nevezte, elvi nyilatkozatukat pedig eszer-menseviknek.

Trockijnak Lenin és a párt ellen indított harcában Buchárin segített. Buchárin, Preobrazsenszkijjel, Szerebrjakovval, Szokoljnjikovval együtt, egy «ütköző» csoportot alakított. Ez a csoport a legveszedelmesebb frakciósokat — a trockistákat — védelmezte és takarta. Lenin Buchárin viselkedését «az elvi züllés netovábbjának» nevezte. A bucháriniszták csakhamar nyiltan egyesültek a trockistákkal Lenin ellen.

Lenin és a leninisták a trockistákra mérték a legnagyobb ütést, mint a pártellenes csoportosulások fő erejére. Rábizonyították a trockistákra, hogy összezavarják a szakszervezeteket a katonai szervezetekkel, rámutattak arra, hogy a katonai szervezetek módszereit nem szabad átültetni a szakszervezetekbe. Az ellenzéki csoportok platformjaival Lenin és a leninisták saját platformjukat állították szembe. Ebben a platformban rámutattak arra, hogy a szakszervezetek a vezetés, a gazdálkodás iskolái, a kommunizmus iskolái. A szakszervezeteknek egész munkájukat a meggyőzés módszerére kell felépíteniök. Csakis ezzel mozgósíthatják a szakszervezetek az összes munkásokat a gazdasági bomlás elleni harcra és vonhatják be őket a szocialista építőmunkába.

Az ellenzéki csoportosulásokkal vívott harcban a pártszervezetek Lenin köré tömörültek. Különösen éles volt a harc Moszkvában. Az

ellenzék itt összpontosította fő erőit, célul a főváros szervezeteinek megnyerését tűzve maga elé. De a moszkvai bolsevikok határozottan visszautasították ezt a frakciós aknamunkát. Éles harc fejlődött ki az ukrajnai pártszervezetekben is. Molotov elvtársnak, az Ukrajnai Kommunista (bolsevik) Párt akkori titkárának vezetése alatt az ukrajnai bolsevikok a trockistákat és sljapnjikovistákat szétzúzták. Ukrajna kommunista pártja hű támasza maradt a lenini pártnak. Bakuban Ordzsonikidze elvtárs vezetésével szervezték meg az ellenzék letörését. Közép-Ázsiában a pártellenes csoportosulások elleni harcot Kagánovics L. elvtárs vezette.

Az összes fontosabb helyi pártszervezetek a lenini platformhoz csatlakoztak.

1921 március 8-án nyílt meg a párt X. kongresszusa. A kongresszuson 694 szavazati joggal bíró küldött volt jelen, akik 732.521 párttagot képviseltek. A tanácskozási joggal bíró küldöttek száma 296 volt.

A kongresszus összefoglalta a szakszervezeti vita eredményeit és óriási szótöbbséggel jóváhagyta a lenini platformot.

Lenin a kongresszust megnyitó beszédében kijelentette, hogy a vita megengedhetetlen fényűzés volt. Rámutatott arra, hogy ellenségeink számításaikat a kommunista párt belső harcára és szakadására építették.

Tekintettel arra az óriási veszedelemre, amelyet a frakciós csoportok létezése a bolsevik pártra és a proletariátus diktatúrájára jelentettek, a X. kongresszus különös figyelmet fordított a *párt egységének* kérdésére. Ennek a kérdésnek Lenin volt az előadója. A kongresszus az összes ellenzéki csoportosulásokat elítélte és rámutatott arra, hogy ezek a csoportosulások «a valóságban a proletárforradalom osztályellenségeinek segítenek».

A kongresszus elrendelte az összes frakciós csoportok azonnali feloszlatását és meghagyta az összes szervezeteknek, hogy szigorúan ügyeljenek arra, hogy semmiféle frakciós fellépést ne tűrjenek s kimondta, hogy a kongresszus határozatának megszegése a pártból való feltétlen és azonnali kizárást vonja maga után. A kongresszus felhatalmazta a Központi Bizottságot, hogy abban az esetben, ha a Központi Bizottság tagjai fegyelemsértést követnének el, vagy ha a frakcióharcokat valahol újra felélesztenék vagy megtűrnék — velük szemben a pártbüntetés minden formájával éljen, beleértve a Központi Bizottságból és a pártból való kizárásukat is.

Mindezeket a rendelkezéseket «A pártegységről» szóló külön határozatba foglalták, amelyet Lenin javasolt és a kongresszus elfogadott.

Ebben a határozatban a kongresszus felhívta az összes párttagok figyelmét arra, hogy a párt sorainak egysége és összetartása, a proletariátus élcsapatának akarategysége, különösen fontos olyankor, mikor, mint ahogy a X. kongresszus idején történt, az ország kispolgári lakosságának ingadozása bizonyos körülmények következtében erősbödik.

«Márpedig — mondta a határozat — a pártban még a szakszervezeti általános pártvita előtt bizonyos frakciós jelenségek mutatkoztak, azaz olyan csoportok alakultak, amelyeknek külön platformja volt és amelyek arra törekedtek, hogy bizonyos mértékben összezárkózzanak és saját csoportfegyelmet teremtsenek. Szükséges, hogy minden öntudatos munkás teljes tudatában legyen mindenféle frakciósság ártalmasságának és megengedhetetlen voltának, mert a frakciózás a valóságban elkerülhetetlenül a békés közös munka meggyengítésére és a kormányzó párthoz dörgölődző ellenségeink részéről fokozott és ismételt próbálkozásokra vezet, hogy a pártban felmerülő nézeteltéréseket kimélyítsék és azokat az ellenforradalom céljaira felhasználják.»

Ugyanebben a határozatban a kongresszus alább a következőket mondja:

«Hogy a proletariátus ellenségei a szigorúan következetes kommunista vonaltól való minden eltérést kihasználnak, azt legszemléltetőbben a kronstadti lázadás példája mutatja, amikor a világ minden országának burzsoá ellenforradalmárai és fehérgárdistái egyszerre hajlandóknak mutatkoztak még a szovjet rendszer jelszavát is elfogadni, csakhogy megdönthessék Oroszországban a proletárdiktatúrát, amikor az eszerek és általában a burzsoá ellenforradalmárok Kronstadtban úgy adták ki a felkelés jelszavát az oroszországi szovjet kormány ellen, mintha az a Szovjethatalom nevében történt volna. Az ilyen tények meggyőzően bizonyítják, hogy a fehérgárdisták igyekeznek magukat kommunistáknak, sőt a kommunistáknál „baloldaliabbaknak" feltüntetni s ezt meg is tudják tenni, csakhogy a proletárforradalom bástyáját Oroszországban gyöngítsék és megdöntsék. A kronstadti lázadás előestéjén Petrográdban kiadott mensevik röpiratok azt is mutatják, hogyan használták ki a mensevikek az Oroszországi Kommunista Párton belüli nézeteltéréseket arra, hogy a valóságban a kronstadti lázadókat, eszereket és fehérgárdistákat bátorítsák és segítsék, bár szóban a lázadások ellenzőinek és — állí-

tólag csak bizonyos kisebb módosításokkal — a Szovjethatalom híveinek hazudták magukat.»

A határozat rámutatott arra, hogy a pártpropagandának alaposan meg kell magyaráznia a frakciózás ártalmasságát és veszélyességét, a párt egysége és a proletariátus élcsapata akarategységének megvalósítása szempontjából, amely pedig a proletárdiktatúra sikerének alapvető feltétele.

Másrészről — mondta a kongresszus határozata — a pártpropagandának meg kell magyaráznia a Szovjethatalom ellenségei által alkalmazott legújabb taktikai módszerek *sajátosságait*.

«Ezek az ellenségek — mondta a határozat — miután meggyőződtek arról, hogy nyílt, fehérgárdista zászló alatt az ellenforradalom reménytelen, most minden erejüket megfeszítik, hogy az Oroszországi Kommunista Párton belüli nézeteltéréseket kihasználva, az ellenforradalmat így vagy amúgy a hatalomnak olyan politikai csoportosulások kezébe adása útján vigyék előre, amelyek külsőleg a legközelebb állnak a Szovjethatalom elismeréséhez» (A SzK[b]P határozatai. 1. rész 373—374. old.).

A határozat továbbá rámutatott arra, hogy a pártpropagandának «meg kell világítania az előző forradalmak tapasztalatait is, amikor az ellenforradalom, hogy a forradalmi diktatúrát megingassa és megdöntse s ezzel az ellenforradalom, a tőkések és a földesurak későbbi teljes győzelmének utat nyisson, a szélső forradalmi párthoz legközelebb álló kispolgári csoportosulásokat támogatta».

«A párt egységéről» szóló határozattal szorosan összefüggött egy másik határozat: «A szindikalista és anarchista elhajlásról pártunkban», melyet a kongresszus szintén Lenin javaslatára fogadott el. Ebben a határozatban a X. kongresszus elítélte az úgynevezett «munkásellenzéket». A kongresszus az anarcho-szindikalista elhajlás eszméinek propagálását a kommunista párthoz tartozással összeférhetetlennek mondta ki és a pártot elszánt harcra szólította ez ellen az elhajlás ellen.

A X. kongresszus rendkívül fontos határozatot fogadott el a gabonafölöslegek kötelező beszolgáltatásáról a természetbeni adóra való áttérést, az *új gazdasági politikára* («nep»-re) való áttérést illetően.

Az áttérésben a hadikommunizmusról a «nep»-re, megnyilatkozott a lenini politika egész bölcsesége és előrelátása.

A kongresszus határozatában arról volt szó, hogy az összes gabonafölöslegek kötelező beszolgáltatása élelmiszeradóval helyette-

sítendő. A természetbeni élelmiszeradó mennyisége kisebb volt, mint a gabonarekvirálásoké. Az adó összegét a tavaszi vetés megkezdése előtt kellett közzétenni. Az adó beszolgáltatásának határidejét pontosan megállapították. Mindaz, ami az adón felül megmaradt, teljesen a paraszt rendelkezésére állt, aki ezekkel a fölöslegekkel szabadon kereskedhetett. Lenin előadásában rámutatott arra, hogy a szabadkereskedelem eleinte a kapitalizmus némi felélénküléséhez fog vezetni az országban. Meg kell engednünk a magánkereskedelmet és meg kell engednünk a magániparosoknak, hogy kisüzemet nyissanak. De ettől nem kell félni. Lenin azt tartotta, hogy az áruforgalom némi szabadsága felkelti a paraszt gazdasági érdekeltségét, fokozza munkájának termelékenységét és a mezőgazdaság gyors fellendülésére fog vezetni; hogy ezen az alapon helyre fog állni az állami ipar és ki fog szorulni a magántőke; hogy kellő mennyiségű erőt és anyagot gyüjtve, meg lehet teremteni azt a hatalmas ipart, amely a szocializmus gazdasági alapja, s aztán elszánt támadásba lehet átmenni, hogy az országban a kapitalizmus maradványait megsemmisítsük.

A hadikommunizmus kísérlet volt arra, hogy a kapitalista elemek erődítményeit a városban éppúgy, mint a faluban rohammal, frontális támadással vegyük be. Ebben a támadásban a párt messzire nyomult előre, kockáztatva azt, hogy elszakad alapjától. Most Lenin azt ajánlotta, hogy kissé hátráljunk, ideiglenesen vonuljunk kissé közelebb frontmögötti területünkhöz, a rohamról térjünk át az erőd hosszabb ostromára, hogy aztán, erőt gyüjtve, újra támadásba menjünk át.

A trockisták és más ellenzékiek azt tartották, hogy a «nep» *csak* visszavonulás. Ez az értelmezés előnyös volt nekik, mert ők a kapitalizmus visszaállítására törekedtek. Ez a «nep»-nek rendkívül káros, antileninista értelmezése volt. Valójában Lenin már egy évvel a «nep» bevezetése után, a párt XI. kongresszusán, kijelentette, hogy a *visszavonulás befejeződött* és kiadta a jelszót: *«Előkészíteni a támadást a magántőke ellen!»* (*Lenin* Művei. XXVII. köt. 213. old.).

Az ellenzékiek, akik rossz marxisták voltak és teljesen tudatlanok a bolsevik politika kérdéseiben, sem a «nep» lényegét, sem a «nep» elején végrehajtott visszavonulás jellegét nem értették meg. A «nep» lényegéről már beszéltünk. Ami viszont a visszavonulás jellegét illeti, a visszavonulások különbözők. Vannak helyzetek, amikor egy pártnak vagy egy hadseregnek azért kell visszavonulnia, mert vereséget szenvedett. Ilyen esetekben a hadsereg vagy a párt azért vonul vissza, hogy magát és kádereit új harcokra megőrizze. Lenin a «nep» bevezetésekor egyáltalában nem ilyen visszavonulást ajánlott, miután

a párt nemcsak nem szenvedett vereséget és nem volt leverve, ellenkezőleg, ő maga verte szét a polgárháborúban az intervenciós államok csapatait és a fehérgárdistákat. Vannak azonban olyan helyzetek is, amikor egy győzelmes párt vagy hadsereg, támadás közben túlságosan előre rohan, nem biztosítva magának a frontmögötti bázist. Ez komoly veszedelemmel jár. Ilyen esetekben a tapasztalt párt vagy hadsereg rendszerint szükségesnek tartja, hogy a bázisától való elszakadás veszélyének elkerülése céljából valamennyire visszavonuljon, hogy közelebb jusson frontmögötti bázisához, hogy azzal szorosabban összekapcsolódjék, magát minden szükségessel ellássa és aztán a biztos siker tudatában menjen újra támadásba. Ilyen ideiglenes visszavonulás volt az, amit Lenin a «nep» idején végrehajtott. A Komintern IV. kongresszusán a «nep» bevezetésének okairól tartott beszámolójában Lenin nyiltan megmondta, hogy «gazdasági előnyomulásunkban mi túlságosan előre mentünk, úgyhogy nem biztosítottunk magunknak eléggé erős bázist» és hogy ezért elkerülhetetlen az ideiglenes visszavonulás a biztosított háttérhez.

Az ellenzék baja az volt, hogy tudatlansága miatt nem értette és élete végéig nem tudta megérteni, a «nep» alatti visszavonulásnak ezt a sajátosságát.

A X. kongresszusnak a «nep»-ről szóló határozata biztosította a szocializmus építése számára a munkásosztály és a parasztság szilárd gazdasági szövetségét.

Ezt az alapvető feladatot szolgálta a kongresszus egy másik határozata is, amely a nemzeti kérdésről szólt. A nemzeti kérdés előadója Sztálin elvtárs volt. Véget vetettünk a nemzeti elnyomásnak, mondta Sztálin elvtárs, de ez nem elégséges. A feladat az, hogy megszüntessük a mult súlyos örökségét — a régebben elnyomott népek gazdasági, politikai és kulturális elmaradottságát. Segíteni kell nekik, hogy utólérjék e tekintetben Közép-Oroszországot.

Sztálin elvtárs rámutatott továbbá a nemzeti kérdésben meglevő két pártellenes elhajlásra: a nagyhatalmi (nagyorosz) sovinizmusra és a helyi nacionalizmusra. A kongresszus mindkét elhajlást elítélte, mert a kommunizmus és a proletár internacionalizmus szempontjából ártalmasak és veszedelmesek. A kongresszus a legnagyobb ütést, mint főveszélyre, az orosz imperialista sovinizmusra irányította, vagyis a nemzetiségekkel szemben tanúsított olyan magatartás maradványaira és csökevényeire, amilyen magatartást az orosz nagyhatalmi soviniszták a cárizmus alatt tanúsítottak a nemorosz népekkel szemben.

3. Az új gazdasági politika (a «nep») első eredményei. A párt XI. kongresszusa. A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének megalakulása. Lenin betegsége. Lenin szövetkezeti terve. A párt XII. kongresszusa

Az új gazdasági politika végrehajtása a párt ingatag elemei részéről ellenállásra talált. Ez az ellenállás két oldalról indult meg. Egyfelől a «baloldali» szájtépők léptek fel, Lominadze, Sackin és más hasonló típusú politikai torzalakok, akik azt «bizonyították», hogy az új gazdasági politika az Októberi Forradalom eredményeiről való lemondást, a kapitalizmushoz való visszatérést, a Szovjethatalom bukását jelenti. Ezek az emberek, minthogy politikailag tudatlanok voltak és nem ismerték a gazdasági fejlődés törvényeit, nem értették a párt politikáját, rémületbe estek és bomlasztó hangulatot terjesztettek maguk körül. Másfelől a nyílt kapitulánsok léptek fel, mint Trockij, Radek, Zinovjev, Szokoljnjikov, Kámenjev, Sljapnjikov, Buchárin, Rykov és mások, akik nem hittek országunk szocialista fejlődésének lehetőségében, leborultak a kapitalizmus «hatalmas ereje» előtt és abban a törekvésükben, hogy a kapitalizmus pozícióit a Szovjetországban megerősítsék, nagy engedményeket követeltek a magántőke számára, az országon belül éppúgy, mint az országon kívül, követelték, hogy a Szovjethatalom a gazdaságot uraló magaslatok egész sorát a magántőke kezébe adja — koncessziók vagy vegyes összetételű részvénytársaságok formájában, amelyekben a magántőke résztvenne.

Sem ezeknek, sem amazoknak nem volt semmi közük a marxizmushoz, a leninizmushoz.

A párt ezeket is, azokat is leleplezte és elszigetelte. A párt elszánt harccal visszaverte a pánikterjesztőket és kapitulánsokat.

A párt politikájával szemben tanúsított ilyen ellenállás ismét arra figyelmeztette a pártot, hogy meg kell tisztítania magát az ingatag elemektől. A Központi Bizottság 1921-ben párttisztítást szervezett és ezzel nagy munkát végzett a párt megerősítése terén. A párttisztítás nyílt gyűléseken ment végbe a pártonkívüliek részvételével. Lenin azt tanácsolta, hogy a pártot alaposan meg kell tisztítani «... a szélhámosoktól, az elbürokratásodott, nem becsületes, nem szilárd kommunistáktól és a mensevikektől, akik ugyan átfestették a „homlokzatot", de lelkükben mensevikek maradtak» (*Lenin* Művei. XXVII. köt. 13. oldal).

A párttisztítás eredményeképpen 170.000 embert, körülbelül a párt 25 százalékát zárták ki a pártból.

A párttisztítás lényegesen megerősítette a pártot, megjavította

szociális összetételét, növelte a tömegeknek a pártba vetett bizalmát és emelte a párt tekintélyét. A párt tömörebb és fegyelmezettebb lett.

Már az új gazdasági politika első éve megmutatta e politika helyességét. Az áttérés a «nep»-re jelentékenyen megerősítette a munkások és parasztok szövetségét egy új alapon. A proletárdiktatúra hatalma és ereje megnőtt. A kulák banditizmust majdnem teljesen kiirtottuk. A gabonafölöslegek kötelező beszolgáltatása rendszerének megszüntetése után a középparasztok segítettek a Szovjethatalomnak a kulákbandákkal való harcban. A népgazdaság összes parancsnoki állásai a Szovjethatalom kezében maradtak: a nagyipar, a közlekedés, a föld, a bel- és külkereskedelem. A párt fordulatot idézett elő a gazdasági fronton. A mezőgazdaság hamarosan fejlődésnek indult. Az ipar és közlekedés elérték első sikereiket. Kezdetét vette az egyelőre nagyon lassú, de biztos gazdasági fellendülés. A munkások és parasztok érezték és látták, hogy a párt helyes úton jár.

1922 márciusában ült össze a XI. pártkongresszus. A kongresszuson 522 szavazati joggal bíró küldött volt jelen, akik 532.000 párttagot képviseltek, vagyis kevesebbet, mint az előző kongresszuson. A tanácskozási joggal bíró küldöttek száma 165 volt. A párttagok számának csökkenése a párttisztítás megkezdésében lelte magyarázatát.

A kongresszuson a párt összegezte az új gazdasági politika első évének eredményeit. Ezek az eredmények olyanok voltak, hogy Lenin a kongresszuson kijelenthette:

> «Egy évig visszavonultunk. Most a párt nevében azt kell mondanunk: elég volt! Azt a célt, amelyet visszavonulásunkkal követtünk, elértük. Ez az időszak vége felé jár vagy már be is fejeződött. Most más cél lép előtérbe — az erők átcsoportosítása» (ugyanott, 238. old.).

Lenin rámutatott arra, hogy a «nep» elkeseredett élet-halál harcot jelent a kapitalizmus és a szocializmus között. «Ki kit győz le?» — így áll a kérdés. Ahhoz, hogy győzhessünk, biztosítanunk kell a munkásosztály és a parasztság, a szocialista ipar és a parasztgazdaság közötti kapcsolatot a város és falu közötti áruforgalomnak minden eszközzel való fejlesztése útján. Ezért meg kell tanulnunk gazdálkodni, meg kell tanulnunk művelt formában kereskedni.

Ebben az időszakban a kereskedelem volt a párt előtt álló feladatok láncsorában a lényeges láncszem. E feladat megoldása nélkül lehetetlen volt kifejleszteni az áruforgalmat a város és falu között, lehetetlen volt a gazdasági szövetséget a munkások és a parasztok között

megerősíteni, lehetetlen volt a mezőgazdaságot fellendíteni, az ipart a bomlás állapotából kiemelni.

Ebben az időben a szovjetkereskedelem még nagyon gyenge volt. Nagyon gyenge volt a kereskedelmi apparátus, a kommunisták még nem szokták meg a kereskedést, még nem ismerték ki az új ellenséget, a nepmant*, nem tudtak még harcolni ellene. A magánkereskedők, a nepmanok éltek a szovjetkereskedelem gyengeségével és kezükbe kaparintották a kelmével és más jól kelendő árukkal való kereskedést. Óriási jelentőségre tett szert az állami és szövetkezeti kereskedelem megszervezésének kérdése.

A XI. kongresszus után a gazdasági munka új erővel indult meg. Az ország sikeresen megbirkózott a rossz termés következményeivel. Gyorsan helyreállt a parasztgazdaság. Jobban dolgozott a vasút. Az újra üzembe helyezett gyárak és üzemek száma egyre nőtt.

1922 októberében a Szovjetköztársaság nagy győzelmet ünnepelt: a Vörös Hadsereg és a Távolkelet partizánjai megtisztították a japán intervenciós csapatoktól Vladivosztokot, a Szovjetföld utolsó, intervenciós kézen levő területét.

Most, amikor a Szovjetországnak egész területe meg volt tisztítva az intervenciós csapatoktól és a szocializmus építésének és az ország védelmének feladatai a szovjet népek közötti szövetség további megerősítését követelték, napirendre került a Szovjetköztársaságok szorosabb, egy egységes államszövetségbe egyesülésének kérdése. A szocializmus építésére az összes népek erejét egyesíteni kellett. Meg kellett szervezni az ország erős védelmét. Biztosítani kellett hazánk minden nemzetisége számára a fejlődés lehetőségét minden irányban. E célból a Szovjetország összes népeit még közelebb kellett hozni egymáshoz.

1922 decemberében gyűlt össze a Szovjetek I. Össz-szövetségi kongresszusa. Ezen a kongresszuson Lenin és Sztálin javaslatára megalapították a szovjet népek önkéntes állami egyesülését — a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségét (SzSzKSz). A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségébe tartoztak akkor: az Oroszországi Szovjet Szocialista Szövetséges Köztársaság (OSzSzSzK), a Kaukázusontúli Szovjet Szocialista Köztársaság (KSzSzK), az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság (USzSzK) és a Bjelorusz Szovjet Szocialista Köztársaság (BSzSzK). Valamivel később Közép-Ázsiában három önálló szövetséges Szovjetköztársaság alakult — az Üzbek, a Turkmén

* Nepman: magánvállalkozó, kereskedő, spekuláns az új gazdasági politika első szakaszában.

és a Tadzsik Szovjetköztársaság. Most mindezek a köztársaságok a szovjetállamok egységes szövetségében, a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségében egyesültek, a teljes önkéntesség és egyenjogúság alapján, azzal, hogy a Szovjetköztársaságok mindegyike megőrizte a Szovjetunióból való szabad kilépés jogát.

A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének megteremtése a Szovjethatalom megerősödését és a bolsevik párt lenini-sztálini nemzeti politikájának nagy győzelmét jelentette.

1922 novemberében Lenin beszédet mondott a Moszkvai Szovjet plénumán. Összefoglalva a Szovjethatalom ötéves fennállásának eredményeit, Lenin szilárd meggyőződését fejezte ki, hogy «a „nep" Oroszországából szocialista Oroszország lesz». Ez volt Lenin utolsó nyilvános felszólalása. 1922 őszén nagy szerencsétlenség érte a pártot: Lenin súlyosan megbetegedett. Az egész párt, az összes dolgozók, mint saját nagy fájdalmukat élték át Lenin betegségét. Mindenki aggódott szeretett Leninje életéért. De Lenin betegsége alatt sem hagyta abba munkáját. Már súlyos beteg volt, amikor még egesz sor igen fontos cikket írt. Ezekben az utolsó cikkekben összefoglalta a végzett munka eredményeit és megrajzolta a szocializmus felépítésének tervét országunkban, a parasztságnak a szocialista építőmunkába való bevonása útján. Ennek a tervnek a keretében fektette le Lenin szövetkezeti tervét a parasztság bevonásáról a szocialista építésbe.

Általában a szövetkezetekben és különösen a mezőgazdasági szövetkezetekben látta Lenin azt az utat, amely a parasztok millióinak elérhető és érthető, s amely a kis egyéni magángazdaságtól a nagy, kollektív termelőszövetkezetekhez, a kolhózokhoz, a kollektív gazdaságokhoz vezet. Lenin rámutatott arra, hogy országunkban a mezőgazdaság fejlődése a parasztságnak a szocialista építőmunkába a szövetkezeteken keresztül való bevonása útján kell hogy haladjon, úgy, hogy a kollektivizmus elveit a mezőgazdaságba fokozatosan vezetjük be, először a termékek értékesítése terén s csak azután a mezőgazdasági termékek termelése terén. Rámutatott arra, hogy a proletárdiktatúra s a munkásosztály és a parasztság szövetsége mellett — ha sikerül biztosítani, hogy a proletariátus vezesse a parasztságot —, a szocialista ipar létezése mellett — a helyesen megszervezett. a parasztság millióit felölelő termelőszövetkezet az az eszköz, melynek segítségével országunkban fel lehet építeni a teljes szocialista társadalmat.

1923 áprilisában ült össze a XII. pártkongresszus. Amióta a bolsevikok a hatalmat elfoglalták, ez volt az első kongresszus, amelyen Lenin nem jelenhetett meg. A kongresszuson 408 szavazati joggal bíró küldött volt jelen, akik 386.000 párttagot képviseltek, azaz kevesebbet,

mint az előző pártkongresszuson. Ez a párttisztítás eredménye volt, amely a párttagok jelentékeny százalékának kizárására vezetett. A tanácskozási joggal bíró küldöttek száma 417 volt.

A XII. pártkongresszus határozataiban tekintetbe vette Lenin összes útmutatásait, amelyeket utolsó cikkeiben és leveleiben adott.

A kongresszus határozottan visszautasította mindazokat, akik a «nep»-et úgy értelmezték, mint visszavonulást a szocialista hadállásokból, mint pozícióink átadását a kapitalizmusnak, akik azt javasolták, hogy vegyük magunkra a kapitalizmus igáját. Ilyen javaslatokat tettek a kongresszuson Trockij hívei, Radek és Kraszin. Azt javasolták, hogy adjuk meg magunkat a külföldi tőkések kényére-kedvére, adjuk nekik koncesszióba a Szovjetállam számára életbevágóan fontos iparágakat. Javasolták, hogy fizessük meg a cári kormány adósságait, amelyeket az Októberi Forradalom megsemmisített. Ezeket a kapitulációs javaslatokat a párt árulásnak bélyegezte. A párt nem ellenezte a koncessziós politika kihasználását, de csak olyan iparágakban és olyan mértékben, ahol és amennyiben az előnyös volt a Szovjetállamra.

Bucharin és Szokoljnjikov még a kongresszus előtt javasolták a külkereskedelmi monopólium felszámolását. Ez a javaslat ugyancsak annak a felfogásnak volt a következménye, amely az új gazdasági politikát úgy értelmezte, mint állásaink feladását a kapitalizmussal szemben. Lenin akkor Bucharint, mint a spekulánsok, nepmanok és kulákok védelmezőjét bélyegezte meg. A XII. kongresszus határozottan elvetette a külkereskedelmi monopólium megingathatatlansága ellen intézett merényletet.

Ugyancsak visszaverte a kongresszus Trockij próbálkozását, aki a parasztságot illetően végzetes politikát akart a pártra erőszakolni A kongresszus rámutatott arra, hogy nem szabad megfeledkezni arról a tényről, hogy az országban az apró parasztgazdaság van túlsúlyban. A kongresszus hangsúlyozta, hogy az ipart, beleértve a nehézipart is, nem a paraszttömegek érdekeivel ellentétben kell fejlesztenünk, hanem azokkal szoros kapcsolatban, az egész dolgozó lakosság érdekében. Ezek a határozatok Trockij ellen irányultak, aki azt javasolta, hogy az ipart a parasztgazdaság kizsákmányolása útján fejlesszük, aki a valóságban nem ismerte el a proletariátus és a parasztság szövetségének politikáját.

Ugyanakkor Trockij azt javasolta, hogy állítsuk le a honvédelmi jelentőségű nagy gyárakat, például a Putjilov-gyárat, a brjánszki-gyárat stb., mert azok, Trockij állítása szerint, nem hajtanak hasznot. A kongresszus felháborodással utasította vissza Trockij javaslatait.

Lenin javaslatára, amelyet írásban küldött a kongresszusra, a XII. kongresszus megalapította a Központi Ellenőrző Bizottság és a Munkás és Paraszt Ellenőrzés egyesített szervét. Erre a szervre fontos feladatok hárultak: pártunk egységének védelme, a párt- és állami fegyelem megerősítése, a Szovjetállam gépezetének minden módon való javítása.

Nagy figyelmet fordított a kongresszus a nemzeti kérdésre. Ennek a kérdésnek Sztálin elvtárs volt az előadója. Sztálin elvtárs nemzetiségi politikánk nemzetközi jelentőségét hangsúlyozta. Nyugat és Kelet elnyomott népei a Szovjetunióban látják a nemzeti kérdés megoldásának és a nemzeti elnyomás megszüntetésének mintaképét. Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy erélyes munkára van szükség a Szovjetunió népei között fennálló gazdasági és kulturális egyenlőtlenség megszüntetése érdekében. Elszánt harcra hívta fel az egész pártot, a nemzeti kérdésben való elhajlások — a nagyorosz sovinizmus és a helyi burzsoá nacionalizmus — ellen.

A kongresszus leleplezte a nacionalista elhajlókat és azok imperialista politikáját a nemzeti kisebbségekkel szemben. A párt ellen léptek fel akkor a grúz nacionalista elhajlók — Mdiváni és mások. A nacionalista elhajlók ellenezték a Kaukázusontúli Szövetség létesítését, ellenezték a kaukázusi népek közötti barátság megerősítésének politikáját. A többi grúziai nemzetiségekkel szemben a grúz elhajlók úgy viselkedtek, mint szemenszedett imperialista soviniszták. Tiflisből kitiltották az összes nemgrúzokat, különösen az örményeket, törvényt bocsátottak ki, amely szerint a grúz nő, ha nemgrúzhoz megy férjhez, elveszti grúziai állampolgárságát. A grúziai nacionalista elhajlókat Trockij, Radek, Bucharin, Szkrypnjik, Rakovszkij támogatták.

Rövid idővel a kongresszus után a nemzeti köztársaságok pártmunkásait külön értekezletre hívta össze a párt a nemzeti kérdésben. Ezen az értekezleten leleplezték a tatár burzsoá nacionalisták csoportját, Szultan-Galijevet és másokat és az üzbek nacionalista elhajlókat, Fajzula Hodzsájevet és másokat.

A XII. pártkongresszus az új gazdasági politika kétévi eredményeit összegezte. Ezek az eredmények bátorságot és a végső győzelembe vetett hitet öntötték az emberekbe.

Sztálin elvtárs a kongresszuson kijelentette, hogy

«pártunk összeforrott és tömör maradt, kibírta a rendkívül nehéz fordulatot és szélesre bontott zászlóval halad előre».

4. Harc a népgazdaság helyreállításának nehézségei ellen. A trockisták fokozott tevékenysége Lenin betegségével kapcsolatban. Új vita a pártban. A trockisták veresége. Lenin halála. A lenini «behívó». A párt XIII. kongresszusa

A népgazdaság helyreállításáért folyó harcnak már az első években jelentős sikerei voltak. 1924-ben minden téren fellendülés volt észlelhető. A bevetett terület 1921 óta jelentékenyen megnőtt, a parasztgazdaság egyre jobban erősödött. Nőtt és fejlődött a szocialista ipar. Jelentékenyen megnőtt a munkásosztály száma. Emelkedett a munkabér. A munkások és parasztok élete könnyebb és jobb lett, mint 1920—1921-ben.

De a még teljesen meg nem szüntetett gazdasági bomlás következményei érezhetők voltak. Az ipar még nem érte el a háborúelőtti színvonalat és növekedése messze elmaradt az ország szükségleteinek emelkedése mögött. 1923 végén körülbelül egymillió volt a munkanélküliek száma; a népgazdaság lassú növekedése nem tette lehetővé a munkanélküliség felszívódását. A kereskedelem fejlődésében fennakadások voltak, mert a városokban gyártott cikkek árát a nepmanok és a kereskedelmi szervezeteinkbe befurakodott nepman-elemek túlmagasra srófolták. Ezzel kapcsolatban a szovjet rúbel erősen ingadozni kezdett, értéke esett. Mindez hátráltatta a munkások és parasztok helyzetének javulását.

1923 őszén a gazdasági nehézségek még valamivel jobban kiéleződtek, mert ipari és kereskedelmi szerveink eltértek a szovjet kormány árpolitikájától. Az iparcikkek és a mezőgazdasági termékek ára között éles eltérés volt. A gabona ára alacsony volt, az iparcikkek ára pedig rendkívül magas. Az iparban nagyok voltak a kezelési költségek és ez drágította az árukat. A pénz, amit a paraszt a gabonájáért kapott, gyorsan elértéktelenedett. Ráadásul a Legfelsőbb Népgazdasági Tanácsban ülő trockista Pjatakov, a gazdasági funkcionáriusoknak azt a bűnös utasítást adta, hogy minél több nyereséget sajtoljanak ki az iparcikkek eladásából és az árakat — állítólag az ipar fejlesztése érdekében — megállás nélkül emeljék. A valóságban ez a nepman-jelszó csak az ipari termelés alapjának megszűkítéséhez és az ipar alájásához vezethetett. Ilyen körülmények között a parasztnak nem volt előnyös városi cikkeket vásárolni és a paraszt beszüntette a vásárlást. Beállt a piac válsága, ami súlyos kihatással volt az iparra. Nehézségek jelentkeztek a munkabérek kifizetése körül is. Ez elégedetlenséget szült a munkások között. A legelmaradottabb munkások egyes gyárakban abbahagyták a munkát.

A párt Központi Bizottsága kijelölte mindezen nehézségek és fogyatékosságok elhárításának az útját. Intézkedések történtek a piac válságának megszüntetésére. A tömegcikkek árát leszállították. A szovjet kormány elhatározta, hogy pénzreformot vezet be — áttér a szilárd és stabil pénzre, a cservonjecre. A munkások keresetének kifizetését rendezték. Megtették a szükséges intézkedéseket a kereskedelem kifejlesztésére állami és szövetkezeti szerveken keresztül és a mindenféle magánkereskedők és spekulánsok kiszorítására a kereskedelemből.

Közös akarattal, teljes erővel kellett munkához látni. Így gondolkodtak és így cselekedtek a párthű emberek. De nem ezt tették a trockisták. Felhasználva Lenin távollétét, akit nehéz betegsége kidöntött a sorból, újra rátámadtak a pártra, a párt vezetőségére. Azt gondolták, hogy elérkezett a kedvező pillanat a párt szétzúzására, a pártvezetőség megdöntésére. A párttal való harcban mindent kihasználtak: a forradalom vereségét 1923 őszén Németországban és Bulgáriában, az ország gazdasági nehézségeit, Lenin betegségét. Éppen ezt, a Szovjetállamra oly nehéz időpontot, amikor a párt vezérét betegsége ágyhoz kötötte, választotta ki Trockij arra, hogy megindítsa rohamát a bolsevik párt ellen. Maga köré gyüjtve a párt összes antileninista elemeit, Trockij ellenzéki platformot csapott össze, amely a párt ellen, a párt vezetősége, a párt politikája ellen irányult. E platformot a 46 ellenzéki nyilatkozatának nevezték. Az összes ellenzéki csoportok — trockisták, decisták, a «baloldali kommunisták» és a «munkásellenzék» maradványai — egyesültek a lenini párt elleni harcra. Nyilatkozatukban nehéz gazdasági válságot és a Szovjethatalom pusztulását jósolták és — mint egyetlen kivezető utat a helyzetből — a frakciózás és csoportalakítás szabadságát követelték.

Ez a X. pártkongresszus által Lenin javaslatára betiltott frakciók visszaállításáért folytatott harc volt.

Semmiféle konkrét kérdést — az ipar vagy a mezőgazdaság megjavításáról, az ország áruforgalmának megjavításáról, a dolgozók helyzetének megjavításáról, — a trockisták fel nem vetettek. Ez nem is érdekelte őket. Őket csak egy érdekelte: kihasználni Lenin távollétét, visszaállítani a pártban a frakciókat, megingatni a párt alapjait, annak Központi Bizottságát.

A 46-ok platformja után Trockijnak egy levelét tették közzé, melyben Trockij sarat dobott a párt kádereire és egész sor új rágalmazó vádat emelt a párt ellen. Ebben a levelében Trockij megint a régi mensevik nótát fújta, amelyet a párt nem először hallott az ő szájából.

A trockisták mindenekelőtt a párt apparátusát támadták, mert jól tudták, hogy a párt nem élhet és nem dolgozhat erős pártapparátus nélkül. Az ellenzék azon volt, hogy ezt az apparátust megingassa, tönkretegye, hogy a párttagokat szembeállítsa a pártapparátussal, az ifjúságot pedig — a párt régi kádereivel. Trockij levelében a tanulóifjúságra épített, a párt fiatal tagjaira, akik nem ismerték annak a harcnak a történetét, amelyet a párt a trockizmus ellen vívott. Trockij, hogy a tanulóifjúságot meghódítsa, hízelgett neki, «a párt legbiztosabb barométerének» nevezte az ifjúságot és ugyanakkor kijelentette, hogy a régi lenini gárda elfajult. A II. Internacionále elfajult vezéreire mutatva, Trockij aljas célzásokat tett arra, hogy a régi bolsevik gárda ugyanazon az úton halad. A párt elfajulásáról való kiabálásával Trockij a saját elfajulását és pártellenes szándékait igyekezett elleplezni.

A trockisták mindkét ellenzéki okiratot, a 46-ok platformját éppúgy, mint Trockij levelét, szétküldték a kerületeknek és a pártsejteknek, hogy a párttagok azokat megvitassák.

A pártot vitára hívták ki.

A trockisták ilyenformán most éppúgy, mint a X. pártkongresszus előtt, a szakszervezeti vita idején, általános pártvitába kényszerítették a pártot.

A párt, noha más, fontosabb gazdasági kérdésekkel volt elfoglalva, mégis elfogadta a kihívást és megnyitotta a vitát.

A vita az egész pártra kiterjedt. A harc kemény volt. Különösen élesen folyt a harc Moszkvában A trockisták mindenekelőtt a főváros szervezetét igyekeztek meghódítani. De a vita nem használt a trockistáknak. Csak szégyent hozott rájuk. A trockisták Moszkvában éppúgy, mint az egész Szovjetunióban, teljes vereséget szenvedtek. A trockisták mellett csak néhány főiskola és néhány hivatal pártsejtje szavazott.

1924 januárjában összegyűlt a XIII. pártkonferencia és meghallgatta Sztálin elvtárs előadói beszédét, amelyben a vita eredményeiről számolt be. A konferencia elítélte a trockista ellenzéket, mint a marxizmustól elhajló *kispolgári* irányzatot. Később a XIII. pártkongresszus és a Komintern V. kongresszusa helybenhagyta a konferencia határozatait. A nemzetközi kommunista proletariátus támogatta a bolsevik pártot a trockizmus elleni harcában.

A trockisták azonban nem hagyták abba aknamunkájukat. 1924 őszén Trockij «Október tanulságai» címen cikket közölt, amelyben megkísérelte, hogy a leninizmust trockizmussal cserélje fel. Ez a cikk elejétől végig tele volt rágalmakkal pártunk és annak vezére, Lenin

ellen. A kommunizmus és a Szovjethatalom minden ellensége kapvakapott ezen a rágalmazó szennyiraton. A párt felháborodással fogadta a bolsevizmus hősi történetének ezt a megrágalmazását Trockij által. Sztálin elvtárs leleplezte Trockij kísérletét, hogy a leninizmust trockizmussal cserélje fel. Sztálin elvtárs felszólalásaiban rámutatott arra, hogy «a párt feladata az, hogy eltemesse a trockizmust, mint eszmei áramlatot».

A trockizmus ideológiai megsemmisítésében és a leninizmus megvédelmezésében komoly jelentősége volt Sztálin elvtárs 1924-ben megjelent «A leninizmus alapjai» című elméleti munkájának. Ez a könyv a leninizmus mesteri kifejtése és komoly elméleti megalapozása. Az egész világ bolsevikjait fegyverezte fel akkor ez a könyv — és fegyverzi fel ma is — a marxista-leninista elmélet éles fegyverével.

Sztálin elvtárs a trockizmus elleni harcban a pártot annak Központi Bizottsága köré tömörítette és további harcra mozgósította a szocializmus győzelméért országunkban. Sztálin elvtárs bebizonyította, hogy a trockizmusnak mint eszmei irányzatnak megsemmisítése elengedhetetlen előfeltétele a szocializmus felé való további győzelmes előrehaladás biztosításának.

A trockizmus elleni harc e szakaszának tanulságait összegezve, Sztálin elvtárs azt mondotta:

> «Ha nem törjük össze a trockizmust, akkor az új gazdasági politika körülményei között nem győzhetünk, nem érhetjük el azt, hogy a jelenlegi Oroszország szocialista Oroszországgá változzon át.»

A párt lenini politikájának sikereit azonban óriási szerencsétlenség árnyékolta be, amely a pártot és a munkásosztályt érte. 1924 január 21-én Gorkijban, Moszkva mellett, meghalt vezérünk és tanítónk, a bolsevik párt megteremtője, Lenin. Az egész világ munkásosztálya úgy fogadta Lenin halálának hírét, mint a legsúlyosabb veszteséget. Lenin temetése napján a nemzetközi proletariátus ötperces általános munkaszünetet tartott. Megálltak a vasutak, megállt a munka az üzemekben és a gyárakban. Az egész világ dolgozói a legmélyebb fájdalommal kísérték sírjába atyjukat és tanítójukat, legjobb barátjukat és védelmezőjüket — Lenint.

A Szovjetunió munkásosztálya Lenin halálára azzal felelt, hogy még szorosabban a lenini párt köré sorakozott. Ezekben a gyászos napokban minden öntudatos munkás átgondolta viszonyát a kommunista párthoz, amely Lenin végakaratát valósítja meg. A párt Központi

Bizottságához ezrével érkeztek a pártonkívüli munkások nyilatkozatai, amelyekben felvételüket kérték a pártba. A Központi Bizottság felkarolta az öntudatos munkásoknak ezt a mozgalmát és elrendelte tömeges felvételüket a pártba. Kihirdette a «lenini behívót». A pártba a munkások újabb tízezrei léptek be. Beléptek azok, akik a párt ügyéért, Lenin ügyéért hajlandók voltak életüket odaadni. Kétszáznegyvenezernél több munkás lépett be akkor rövid idő alatt a bolsevik pártba — a munkásosztály leghaladottabb, legöntudatosabb és legforradalmibb, leghátrabb és legfegyelmezettebb része. Ez volt a párt *lenini behívója.*

Lenin halála megmutatta, hogy milyen közel áll pártunk a munkásosztályhoz és hogy a munkások milyen nagyra becsülik a lenini pártot.

A Leninért való gyász szomorú napjaiban a Szocialista Szovjetköztársaságok Szövetségének II. szovjetkongresszusán Sztálin elvtárs a párt nevében nagy esküt tett. Ezt mondta:

«Mi kommunisták különös vágású emberek vagyunk. Nem közönséges anyagból vagyunk mi gyúrva. Mi vagyunk azok, akik a nagy proletár hadvezérnek, Lenin elvtársnak hadseregét alkotjuk. Nincs nagyobb tisztesség, mint ehhez a hadsereghez tartozni. Nincs nagyobb tisztesség, mint tagnak lenni abban a pártban, amelynek alapítója és vezetője Lenin elvtárs...

Amikor eltávozott tőlünk, Lenin elvtárs örökbe hagyta ránk, hogy hordozzuk fennen és őrizzük meg tisztán ezt a kitüntető címet — párttag. Esküszünk neked, Lenin elvtárs, hogy becsülettel fogjuk teljesíteni ezt a te végakaratodat!...

Amikor eltávozott tőlünk, Lenin elvtárs örökbe hagyta ránk, hogy úgy őrizzük pártunk egységét, mint a szemünk világát. Esküszünk neked, Lenin elvtárs, hogy becsülettel fogjuk teljesíteni ezt a te végakaratodat is!...

Amikor eltávozott tőlünk, Lenin elvtárs örökbe hagyta ránk, hogy őrizzük és erősítsük a proletariátus diktatúráját! Esküszünk neked, Lenin elvtárs, hogy erőnket nem kímélve, becsülettel fogjuk teljesíteni ezt a te végakaratodat is!...

Amikor eltávozott tőlünk, Lenin elvtárs örökbe hagyta ránk, hogy minden erőnkkel szilárdítsuk a munkások és parasztok szövetségét. Esküszünk neked, Lenin elvtárs, hogy becsülettel fogjuk teljesíteni ezt a te végakaratodat is!...

Lenin elvtárs fáradhatatlanul beszélt nekünk országunk népei önkéntes szövetségének szükségességéről, a Köztársaságok Szövetsége keretén belül testvéri együttműködésük szükségességéről. Amikor eltávozott tőlünk, Lenin elvtárs örökbe hagyta ránk, hogy erősítsük és szélesítsük a Köztársaságok Szövetségét. Esküszünk neked, Lenin elvtárs, hogy becsülettel fogjuk teljesíteni ezt a te végakaratodat is ...

Lenin nem egyszer mutatott rá arra, hogy a Vörös Hadsereg megerősítése és színvonalának emelése pártunk egyik legfontosabb feladata ... Esküdjünk meg hát, elvtársak, hogy erőnket nem kímélve rajta leszünk, hogy Vörös Hadseregünket, Vörös Hajóhadunkat megerősítsük ...

Amikor eltávozott tőlünk, Lenin elvtárs örökbe hagyta ránk, hogy legyünk hívek a Kommunista Internacionále elveihez. Esküszünk neked, Lenin elvtárs, hogy életünket sem kímélve rajta leszünk, hogy erősítsük és szélesítsük az egész világ dolgozóinak szövetségét: a Kommunista Internacionálét!»

A bolsevik párt esküje volt ez vezérének, Leninnek, aki örökké élni fog.

1924 májusában ült össze a XIII. pártkongresszus. A kongresszuson 748 szavazati joggal bíró küldött vett részt, akik 735.881 párttagot képviseltek. A párttagok számának hirtelen növekedése az előző kongresszussal szemben abban leli magyarázatát, hogy a lenini behívó során mintegy 250.000 új tag lépett be a párt soraiba. A tanácskozási joggal bíró küldöttek száma 416 volt.

A kongresszus egyhangúlag elítélte a trockista ellenzék platformját, azt a marxizmustól való kispolgári elhajlásnak, a leninizmus revíziójának minősítette és megerősítette a XIII. pártkonferencia határozatát «A pártépítésről» és «A vita eredményeiről».

A kongresszus, a város és a falu közötti kapcsolat megerősítésének feladatából indulva ki, határozatot hozott az ipar, elsősorban a könnyűipar, további kiszélesítéséről, s ugyanakkor hangsúlyozta a vas- és fémipar gyors kifejlesztésének szükségességét.

A kongresszus jóváhagyta a Belkereskedelmi Népbiztosság létesítését és a kereskedelmi szervek feladatául a piac meghódítását tűzte ki és a magántőke kiszorítását a kereskedelemből.

A kongresszus feladatául tűzte ki a parasztságnak adott olcsó állami hitel növelését és az uzsorások kiszorítását a faluból.

A falusi munka legfontosabb feladataként a kongresszus a paraszttömegeknek minden téren való szövetkezeti összefogását jelölte meg.

Végül rámutatott a kongresszus a lenini behívó óriási jelentőségére és felhívta a párt figyelmét arra, hogy fokozza a fiatal párttagoknak — elsősorban a lenini ujoncoknak — a leninizmus alapjaira való tanítását.

5. A Szovjetunió a helyreállítási szakasz végén. A szocialista építésnek és a szocializmus országunkban való győzelmének kérdése. A Zinovjev- és Kámenjev-féle «új ellenzék». A párt XIV. kongresszusa. Irányvonal az ország szocialista iparosítására

Több mint négy éve folyt már a bolsevik párt és a munkásosztály kitartó munkája az új gazdasági politika alapján. A gazdaság helyreállításának hősi munkája befejezése felé közeledett. A Szovjetunió gazdasági és politikai ereje egyre jobban nőtt.

A nemzetközi helyzet eközben megváltozott. A kapitalizmus kiállotta a tömegek első forradalmi nyomását az imperialista háború után. A forradalmi mozgalmat Németországban, Olaszországban, Bulgáriában, Lengyelországban és több más országban elnyomták. A burzsoáziának ebben segítségére voltak a megalkuvó szociáldemokrata pártok vezérei. Beállt a forradalom ideiglenes apálya. Beállt a kapitalizmus ideiglenes, részleges stabilizációja Nyugat-Európában, a kapitalizmus állásainak részleges megerősödése. De a kapitalizmus stabilizációja nem szüntette meg a kapitalista társadalmat bomlasztó alapvető ellentmondásokat. Ellenkezőleg: a kapitalizmus részleges stabilizációja kiélezte az ellentéteket a munkások és a tőkések között, az imperializmus és a gyarmati népek között, a különböző országok imperialista csoportjai között. A kapitalizmus stabilizációja az ellentmondások új kirobbanását készítette elő, új válságokat a kapitalizmus országaiban.

A kapitalizmus stabilizációjával egyidejűleg a Szovjetunióban is stabilizáció ment végbe. Ez a két stabilizáció azonban gyökeresen különbözött egymástól. A kapitalista stabilizáció a kapitalizmus új válságának előhírnöke volt. A Szovjetunió stabilizációja a szocialista ország gazdasági és politikai erejének újabb növekedését jelentette.

Noha a forradalom Nyugaton vereséget szenvedett, a Szovjetunió nemzetközi helyzetének erősbödése, bár lassúbb ütemben, tovább haladt.

A Szovjetuniót 1922-ben nemzetközi gazdasági konferenciára hívták meg Olaszország Génua nevű városába. A génuai konferencián az imperialista kormányok, a forradalomnak a kapitalista országokban

szenvedett vereségén felbuzdulva, újabb nyomást igyekeztek gyakorolni a Szovjetköztársaságra, ezuttal diplomáciai formában. Az imperialisták arcátlan követelésekkel léptek fel a Szovjetországgal szemben. Azt követelték, hogy a gyárakat és egyéb üzemeket, amelyeket az Októberi Forradalom államosított, adjuk vissza a külföldi kapitalistáknak, hogy a Szovjetország fizesse ki a cári kormány összes adósságait. Ezek mellett a feltételek mellett az imperialista államok jelentéktelen kölcsönöket ígértek a Szovjetállamnak.

A Szovjetunió visszautasította ezeket a követeléseket.

A Génuai Konferencia eredménytelen maradt.

Az új intervenciós veszély, amely Curzon angol külügyminiszter ultimátuma formájában jelentkezett 1923-ban, szintén megfelelő visszautasításra talált.

Miután a kapitalista államok kipróbálták a Szovjethatalom erejét és meggyőződtek szilárdságáról, egymásután kezdték helyreállítani országunkkal a diplomáciai kapcsolatot 1924 folyamán helyreállott a diplomáciai kapcsolat Angliával, Franciaországgal, Japánnal és Olaszországgal.

Világos volt, hogy a Szovjetország a békés lélekzetvétel egy egész időszakát tudta kivívni a maga számára.

Az országon belül is megváltoztak a viszonyok. A bolsevik párt vezetése alatt álló munkások és parasztok önfeláldozó munkája meghozta gyümölcseit. A népgazdaság gyors növekedése szemmelláthatóvolt. A mezőgazdaság az 1924—25-ös gazdasági évben már megközelítette a háborúelőtti méreteket, elérte a háborúelőtti színvonal 87 százalékát. A Szovjetunió nagyipara 1925-ben már körülbelül *háromnegyed* részét adta a háborúelőtti ipari termelésnek, 1924—25-ben a Szovjetország már 385 millió rubelt tudott befektetni a termelés kiszélesítését szolgáló alapvető építkezésekbe. Az ország tervszerű villamosítása sikeresen haladt előre. Az egész népgazdaságban erősödtek a szocializmus kulcspozíciói. A magántőkével vívott harcban, az iparban, kereskedelemben, komoly sikereket értünk el.

A gazdasági fellendülés a munkások és parasztok helyzetének további javulását hozta magával. A munkásosztály gyors iramban növekedett. Nőtt a munkabér. Emelkedett a munka termelékenysége. Jelentékenyen megjavult a parasztok anyagi helyzete. A munkás- és parasztállam 1924—25-ben már mintegy 290 millió rubelt tudott a gazdaságilag gyenge parasztok segélyezésére fordítani. A munkások és parasztok helyzetének javulása alapján erősen megnőtt a tömegek politikai aktivitása. Megerősödött a proletariátus diktatúrája. Megnőtt a bolsevik párt tekintélye és befolyása.

Az ország népgazdaságának helyreállítása befejezéséhez közeledett. De a Szovjetországnak, a szocializmust építő országnak, nem volt elégséges a gazdaság egyszerű helyreállítása, a háborúelőtti színvonal egyszerű elérése. A háborúelőtti színvonal — egy elmaradt ország színvonala volt. Tovább kellett menni. A Szovjetállam által kiharcolt hosszú lélekzetvétel biztosította a további építőmunka lehetőségét.

Ezzel viszont a maga teljességében állt elénk a távlatok kérdése, fejlődésünk és építőmunkánk jellegének kérdése, az a kérdés, hogy mi lesz a szocializmus sorsa a Szovjetunióban. Milyen irányban kell vezetni a gazdasági munkát a Szovjetunióban: a szocializmus irányában vagy pedig valamely más irányban? Felépítsük-e és fel tudjuk-e építeni a szocialista gazdaságot vagypedig az a sorsunk, hogy más, kapitalista gazdaság számára trágyázzuk a talajt? Egyáltalában fel lehet-e építeni a szocialista gazdaságot a Szovjetunióban és ha igen, fel lehet-e építeni, ha a forradalom a kapitalista országokban késik és a kapitalizmus stabilizálódik? Lehetséges-e a szocialista gazdaság felépítése az új gazdasági politika útjain, amely, bár minden téren erősíti és gyarapítja az országban a szocializmus erőit, ugyanakkor azonban egyelőre bizonyos mértékben a kapitalizmust is növeli? Hogyan kell a szocialista gazdaságot építeni, hol és mivel kell az építést kezdeni?

A helyreállítási szakasz végén mindezek a kérdések már nem mint elméleti kérdések, hanem mint a gyakorlat kérdései, mint a mindennapi gazdasági építőmunka kérdései álltak a párt előtt.

Mindezekre a kérdésekre egyenes és világos feleletet kellett adni, hogy az ipart és a mezőgazdaságot építő párt- és gazdasági funkcionáriusaink s az egész nép is tudja: merre kell irányítani a munkát — a szocializmus felé vagy a kapitalizmus felé?

Ezekre a kérdésekre adott világos felelet nélkül egész gyakorlati építőmunkánk perspektíva nélküli munka, vaktában való munka, hiábavaló munka lett volna.

A párt mindezekre a kérdésekre világos és határozott feleleteket adott.

Igen, felelte a párt, a szocialista gazdaságot országunkban fel lehet és fel kell építeni, mert rendelkezünk mindazzal, ami a szocialista gazdaság, a teljes szocialista társadalom felépítéséhez szükséges. 1917 októberében a munkásosztály legyőzte a kapitalizmust *politikailag*, megvalósította a proletariátus politikai diktatúráját. Azóta a Szovjethatalom minden intézkedést megtett, hogy a kapitalizmus gazdasági erejét megtörje és a szocialista népgazdaság felépítésének feltételeit megteremtse. Ezek az intézkedések voltak: a tőkések és a földesurak kisajátítása; a föld, gyárak, üzemek, közlekedési eszközök, bankok

átadása az egész nép tulajdonába; az új gazdasági politika megvalósítása; az állami szocialista ipar építése; a lenini szövetkezeti terv megvalósítása. Most a fő feladat az, hogy az új szocialista gazdaság építését az egész országban kifejlesszük és ezzel a kapitalizmust *gazdaságilag* is legyőzzük. Minden gyakorlati munkánkat, minden cselekedetünket e fő feladat teljesítéséhez szükséges követelményeknek kell alárendelni. A munkásosztály ezt meg tudja tenni és meg is teszi. Ennek a mérhetetlen feladatnak a teljesítését az ország iparosításával kell megkezdeni. Az ország szocialista iparosítása az a legfőbb láncszem, amellyel a szocialista népgazdaság nagy lendülettel való építését meg kell kezdenünk. Előnyomulásunkat a szocializmus felé nem állíthatja meg sem a forradalom késése Nyugaton, sem a kapitalizmus részleges stabilizációja a nemszovjet országokban. Az új gazdasági politika csak megkönnyítheti ezt a munkát, mert a párt azt éppen azért vezette be, hogy népgazdaságunk szocialista alapzatának építését megkönnyítse.

Ez volt a párt felelete a szocialista építés országunkban való győzelmének kérdésére.

De a párt tudta, hogy a szocializmus *egy* országban való győzelmének problémája ebben nem merül ki. A szocializmus felépítése a Szovjetunióban óriási fordulatot jelent az emberiség történetében és a Szovjetunió munkásosztályának és parasztságának világtörténelmi jelentőségű győzelme. De azért az mégis a Szovjetunió belső ügye és a szocializmus győzelme problémájának csak egy része. A probléma másik része annak nemzetközi oldala. Sztálin elvtárs, mikor a szocializmus *egy* országban való győzelméről szóló tételt megalapozta, ismételten rámutatott arra, hogy e kérdésnek két oldalát kell megkülönböztetnünk: belső és nemzetközi oldalát. Ami a kérdés belső oldalát illeti, vagyis az osztályok egymáshoz való viszonyát az országon belül, a Szovjetunió munkásosztálya és parasztsága feltétlenül le tudja küzdeni saját burzsoáziáját *gazdasági téren* és fel tudja építeni a teljes szocialista társadalmat. De van a kérdésnek nemzetközi oldala is: a külföldhöz való viszony kérdése, a Szovjetország és a kapitalista országok, a szovjet nép és a nemzetközi burzsoázia közötti viszony kérdése. A nemzetközi burzsoázia gyűlöli a szovjet rendszert és keresi az alkalmat arra, hogy újabb fegyveres intervenciót szervezzen a Szovjetország ellen, hogy újabb kísérleteket tegyen a kapitalizmus visszaállítására a Szovjetunióban. S minthogy a Szovjetunió egyelőre az egyetlen szocialista ország, a többi országok mind megmaradtak kapitalista országoknak, a Szovjetuniót továbbra is kapitalista környezet veszi körül, aminek következménye a kapitalista intervenció

veszélye. Világos, hogy amíg fennáll a kapitalista környezet, fennáll a kapitalista intervenció veszélye is. Megszüntetheti-e a Szovjetország népe ezt a külső veszedelmet, a Szovjetunió elleni kapitalista intervenció veszedelmét, kizárólag saját erejével? Nem, nem szüntetheti meg. Nem semmisítheti meg, mert ahhoz, hogy a kapitalista intervenció veszélye elmúljon, a kapitalista környezetet kell megsemmisíteni, a kapitalista környezetet pedig csak a — legalább is még néhány országban győzelmes — proletárforradalom eredményeképpen lehet megszüntetni. Ebből azonban az következik, hogy a szocializmus győzelme a Szovjetunióban, amely a kapitalista gazdasági rendszer felszámolásában és a szocialista gazdasági rendszer felépítésében nyilvánul meg, mégsem tekinthető *végleges* győzelemnek, mert a külföld fegyveres intervenciójának és a kapitalizmus visszaállítására irányuló kísérleteknek veszélye továbbra is fennáll, mert a szocializmus országa ez ellen a veszedelem ellen nincsen biztosítva. Ahhoz, hogy a külföldi kapitalista beavatkozás veszedelme megszűnjön, meg kell szüntetni a kapitalista környezetet.

A Szovjetország népe és annak Vörös Hadserege a külföld új kapitalista intervencióját — ha a Szovjethatalom politikája helyes — természetesen éppúgy vissza fogja verni, mint ahogy visszaverte az első kapitalista intervenciót 1918—1920-ban. De ez még nem jelenti azt, hogy ezzel elmúlik az újabb kapitalista beavatkozások veszélye. Az első intervenció veresége nem semmisítette meg az újabb intervenció veszélyét, miután az intervenciós veszély forrása, a kapitalista környezet, nem szűnt meg. Nem szünteti meg az intervenciós veszélyt egy újabb beavatkozás veresége sem, ha a kapitalista környezet továbbra is fennmarad.

Ebből következik, hogy a Szovjetunió dolgozóinak életbevágó érdeke a proletárforradalom győzelme a kapitalista országokban.

Ez volt a párt irányvonala a szocializmus országunkban való győzelmének kérdésében.

A Központi Bizottság azt követelte, hogy a küszöbön álló XIV. pártkonferencia vitassa meg ezt az irányvonalat, hagyja jóvá és fogadja el mint a párt irányvonalát, mint a pártnak az összes párttagokra *kötelező* törvényét.

A pártnak ez az irányvonala megdöbbentő hatást gyakorolt az ellenzékre. Mindenekelőtt azzal döbbentette meg őket ez az irányvonal, hogy a párt konkrét, gyakorlati jelleget adott neki, összekapcsolta az ország szocialista iparosításának gyakorlati tervével és azt követelte, hogy párttörvény formájába, a XIV. pártkonferencia határozatának formájába iktassák, amely az összes párttagokra kötelező.

A trockisták a párt irányvonala ellen léptek fel, szembeállították vele a «permanens forradalom» mensevik «elméletét», amelyet csak a marxizmus kigúnyolásával lehetett marxista elméletnek nevezni és amely tagadta a szocialista építés győzelmének lehetőségét a Szovjetunióban.

A bucharinisták nem szánták rá magukat arra, hogy nyiltan lépjenek fel a párt irányvonala ellen, de mégis elkezdték suttyomban szembeállítani a pártvonallal a burzsoáziának a szocializmusba való békés belenövéséről szóló «elméletüket», — megtoldva azt egy «új» jelszóval: «Gazdagodjatok!» A bucharinisták álláspontja oda lyukadt ki, hogy a szocializmus győzelme nem a burzsoázia felszámolását, hanem annak kitenyésztését és gazdagítását jelenti.

Zinovjev és Kámenjev egy időben olyan nyilatkozattal álltak elő, hogy a szocializmus felépítése a Szovjetunióban az ország technikai és gazdasági elmaradottsága miatt lehetetlen, de később kénytelenek voltak elbújni ezzel a nyilatkozatukkal.

A XIV. pártkonferencia (1925 áprilisában) elítélte a nyilt és burkolt ellenzékieknek mindezeket a kapituláns «elméleteit» és helybenhagyta a párt irányvonalát, amely a szocializmus győzelmét a Szovjetunióban vette alapul és ennek megfelelő határozatot fogadott el.

A falhoz szorított Zinovjev és Kámenjev jobbnak látta erre a határozatra szavazni. De a párt tudta, hogy csak elhalasztották a párt elleni harcukat, úgy határozva, hogy majd a XIV. pártkongresszuson fogják «ütközetre vinni a dolgot». Leningrádon összegyüjtötték híveiket és megalapították az úgynevezett «új ellenzéket».

1925 decemberében nyílt meg a párt XIV. kongresszusa.

A kongresszus feszült pártonbelüli légkörben folyt le. A párt fennállása óta még nem volt rá eset, hogy egy olyan nagy pártközpontnak, amilyen Leningrád, egész küldöttsége a párt Központi Bizottsága ellen készült volna fellépni.

A kongresszuson 665 szavazati joggal bíró és 641 tanácskozási joggal bíró küldött vett részt, akik 643.000 párttagot és 445.000 jelöltet képviseltek, vagyis valamivel kevesebbet, mint az előző kongresszuson. Ez annak a részleges párttisztításnak az eredménye volt, amelyet az egyetemek és hivatalok pártellenes elemektől megmételyezett pártsejtjeiben ejtett meg a párt.

A Központi Bizottság politikai beszámolóját Sztálin elvtárs tartotta. Éles vonásokkal rajzolta meg a Szovjetunió növekvő politikai és gazdasági erejének képét. A szovjet gazdasági rendszer előnyei következtében az ipar is, a mezőgazdaság is aránylag rövid idő alatt helyreállt és közeledett a háborúelőtti színvonalhoz. E sikerek ellenére

Sztálin elvtárs figyelmeztette a pártot, hogy ne nyugodjék meg, mert az elért sikerek nem változtathattak azon a tényen, hogy országunk még mindig elmaradt agrárország. Az össztermelésnek kétharmadát a mezőgazdaság adta és csak egyharmadát az ipar. A párt előtt — mondta Sztálin elvtárs — teljes nagyságában áll a feladat, hogy országunkat ipari országgá, a kapitalista országoktól gazdaságilag független országgá fejlesszük. Ezt meg lehet és meg kell csinálni. A párt központi feladatként az ország szocialista iparosításáért való harc, a szocializmus győzelméért való harc lép előtérbe.

«Országunkat agrárországból ipari országgá változtatni, amely a szükséges üzemi felszereléseket saját erejével elő tudja állítani — ez a mi általános irányvonalunk lényege, alapja» — mondta Sztálin elvtárs.

Az ország iparosítása biztosította az ország gazdasági önállóságát, erősítette védelmi képességét és megteremtette a szükséges feltételeket a szocializmus győzelmére a Szovjetunióban.

A párt fő irányvonala ellen léptek fel a zinovjevisták. A zinovjevista Szokoljnjikov a szocialista iparosítás sztálini tervével az imperialista cápák szájaíze szerinti burzsoá tervet állította szembe. E terv szerint a Szovjetuniónak meg kellett volna maradnia agrárországnak, amely főleg nyersanyagot és gabonát termel, azokat kiviszi külföldre, onnan viszont gépeket hoz be, amelyeket saját maga nem termel és nem is kell, hogy termeljen. Az 1925-ös év viszonyai között ez a terv a Szovjetunió gazdasági rabigába hajtásának, a fejlettiparú külföld igájába hajtásának terve volt, olyan terv, mely a Szovjetunió ipari elmaradottságát a kapitalista országok imperialista cápáinak érdekében továbbra is biztosította volna.

Ennek a tervnek elfogadása annyit jelentett volna, mint országunkat a kapitalista világ tehetetlen agrár, földművelő függvényévé változtatni, amely fegyvertelenül és gyengén állt volna szemben a kapitalista környezettel, vagyis végső fokon annyit jelentett volna, mint eltemetni a Szovjetunióban a szocializmus ügyét.

A kongresszus a zinóvjevisták gazdasági «tervét», mint a Szovjetunió rabigába hajtásának tervét bélyegezte meg.

Nem használtak az «új ellenzék» ügyének az olyanféle sakkhúzások sem, mint az a (Leninnek ellentmondó!) állítás, hogy állami iparunk nem szocialista ipar vagy az a (szintén Leninnek ellentmondó!) állítás, hogy a középparaszt nem lehet szövetségese a munkásosztálynak a szocialista építőmunkában.

Az «új ellenzék»-nek ezeket a kirohanásait a kongresszus antileninistának bélyegezte.

Sztálin elvtárs leleplezte az «új ellenzék» trockista-mensevik lényegét. Megmutatta, hogy Zinovjev és Kámenjev csak a párt ellenségeinek nótáját fújják, akik ellen Lenin annakidején engesztelhetetlen harcot folytatott.

Világos volt, hogy a zinovjevisták rosszul leplezett trockisták.

Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy a pártnak legfontosabb feladata: a munkásosztály és a középparasztság szilárd szövetsége a szocialista építőmunkában. Rámutatott két elhajlásra a parasztkérdésben, amelyek akkoriban a pártban előfordultak s ezt a szövetséget veszélyeztették. Az egyik elhajlás — a kulák veszedelem alábecsülése és lekicsinylése, a másik — pánikszerű félelem a kuláktól és a középparaszt szerepének alábecsülése. Arra a kérdésre, hogy melyik elhajlás a rosszabb, Sztálin elvtárs ezt felelte: «Mind a két elhajlás rosszabb, az egyik is, a másik is. És ha ezek az elhajlások kifejlődnek, felbomlaszthatják és tönkretehetik a pártot. Szerencsére vannak pártunkban olyan erők, amelyek megbirkóznak mind az egyik, mind a másik elhajlással.»

A párt tényleg szétzúzta és lenyeste mind a «baloldali», mind a jobboldali elhajlást.

A XIV. pártkongresszus, összefoglalva a gazdasági építőmunkáról folytatott vitát, egyértelműen elvetette az ellenzék kapituláns terveit és híres határozatában a következőket írta:

> «A gazdasági építőmunka terén a kongresszus abból indul ki, hogy országunk, a proletariátus diktatúrájának országa, „minden szükségessel ‚rendelkezik' a teljes szocialista társadalom felépítéséhez" *(Lenin)*. A kongresszus azt tartja, hogy pártunk alapvető feladata a harc a szocialista építés győzelméért a Szovjetunióban.»

A XIV. kongresszus megerősítette a párt új szervezeti szabályzatát.

A XIV. kongresszustól kezdve pártunk neve: a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja — VKP(b)*.

A kongresszuson szétvert zinóvjevisták nem vetették alá magukat a pártnak. Harcot kezdtek a XIV. kongresszus határozatai ellen. Mindjárt a XIV. kongresszus után Zinovjev gyűlésre hívta össze a Kommunista Ifjúsági Szövetség leningrádi bizottságát, amelynek vezető csoportját Zinovjev, Zaluckij, Bakájev, Jevdokímov, Kuklin, Szafárov és más kétkulacsosok a gyűlölet szellemében nevelték a párt

* Magyar rövidítése: SzK(b)P.

lenini Központi Bizottságával szemben. Ezen a gyűlésen a Kommunista Ifjúsági Szövetség leningrádi bizottsága a lenini Kommunista Ifjúsági Szövetség történetében páratlan határozatot hozott, amelyben kijelentette, hogy nem veti alá magát a XIV. pártkongresszus határozatainak.

De a leningrádi ifjúság Zinovjevtől befolyásolt vezető csoportja egyáltalában nem tükrözte vissza a leningrádi ifjúság tömegeinek hangulatát. Ezért a párt könnyen legyőzte és a leningrádi kommunista ifjúsági szervezet rövidesen újra elfoglalta az őt megillető helyet a Kommunista Ifjúsági Szövetségben.

A XIV. kongresszus végeztével a párt a kongresszusi küldöttek egy csoportját: Molotov, Kirov, Vorosilov, Kalinin, Andrejev és más elvtársakat küldte Leningrádra. Meg kellett magyarázni a leningrádi pártszervezet tagjainak annak az álláspontnak bűnös, bolsevikellenes jellegét, amelyet a csalással mandátumokat szerzett küldöttség a kongresszuson képviselt A gyűlések, amelyeken a kongresszusról beszámoltak, viharosan zajlottak le. Új, rendkívüli, leningrádi pártkonferenciát hívtak össze. A leningrádi pártszervezet tagjainak túlnyomó többsége (több mint 97 százalék) mindenben jóváhagyta a XIV. pártkongresszus határozatait és elítélte a pártellenes Zinovjev-féle «új ellenzéket». Ez az «új ellenzék» már akkor is hadseregnélküli tábornokokból állott.

A leningrádi bolsevikok megmaradtak Lenin és Sztálin pártjának első soraiban.

Sztálin elvtárs, a XIV. pártkongresszus munkáját összefoglalva, ezt írta:

> «A Szovjetunió Kommunista Pártja XIV. kongresszusának történelmi jelentősége abban áll, hogy gyökeréig feltárta az új ellenzék tévedéseit, félredobta annak hitetlenségét és jajveszékelését, világosan és pontosan kijelölte a szocializmusért való további harc útját, a pártnak a győzelem perspektíváját adta és ezzel a proletariátust a szocialista építés győzelmébe vetett törhetetlen hittel fegyverezte fel» *(Sztálin.* A leninizmus kérdései. 150. old.)*.

RÖVID ÖSSZEFOGLALÁS

A népgazdaság helyreállításának békés munkájára való áttérés évei — a bolsevik párt történetének egyik legfontosabb szakasza.

* *Sztálin.* A leninizmus kérdéseihez VII. fejezet, lásd: *Sztálin.* A leninizmus kérdései. Szikra 1948. 166. old.

A párt rendkívül feszült helyzetben végre tudta hajtani a nehéz fordulatot a hadikommunizmus politikájától az új gazdasági politikához. A párt új gazdasági alapon megerősítette a munkások és parasztok szövetségét. Létrejött a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége.

Az új gazdasági politika utján a népgazdaság helyreállítása terén döntő sikereket értünk el. A Szovjetország sikeresen átment a népgazdaság helyreállításának időszakán és megkezdte az áttérést az új időszakra, az ország iparosításának időszakára.

A polgárháborúról az átmenet a békés szocialista építőmunkára nagy nehézségekkel járt, különösen az első időben. A bolsevizmus ellenségei, a Szovjetunió Kommunista Pártján belül levő pártellenes elemek ennek a szakasznak egész tartama alatt elkeseredett harcot vívtak a lenini párt ellen. A pártellenes elemek élén Trockij állt. Fegyverhordozói ebben a harcban Kámenjev, Zinovjev, Bucharin voltak. Az ellenzékiek úgy számítottak, hogy Lenin halála után felbomlasztják a bolsevik párt sorait, szakadást idéznek elő a pártban, megfertőzik a pártot hitetlenséggel, a szocializmusnak a Szovjetunióban való győzelmét illetően. A trockisták lényegében arra törekedtek, hogy megalapítsák a Szovjetunióban az új burzsoázia politikai szervezetét, egy másik pártot — a kapitalista restauráció pártját.

A párt, a lenini zászló alatt, lenini Központi Bizottsága köré, Sztálin elvtárs köré tömörült és leverte a trockistákat, valamint a trockisták új leningrádi barátait — a Zinovjev-Kámenjev-féle új ellenzéket.

A bolsevikok pártja, erőt gyüjtve és felhalmozva a szükséges anyagi eszközöket, elvezette az országot az új történelmi szakasznak, a szocialista iparosítás szakaszának küszöbére.

X. fejezet

A BOLSEVIKOK PÁRTJA AZ ORSZÁG SZOCIALISTA IPAROSÍTÁSÁÉRT VÍVOTT HARCBAN

(1926—1929)

1. A szocialista iparosítás időszakának nehézségei és a harc e nehézségek ellen. A trockista-zinovjevista pártellenes blokk megalakulása. A blokk szovjetellenes fellépése. A blokk veresége

A XIV. kongresszus után a párt megindította a harcot, hogy megvalósítsa a Szovjethatalom fő irányvonalát az ország *szocialista iparosítására.*

A helyreállítás időszakában a feladat mindenekelőtt a mezőgazdaság felélesztése volt, az hogy a mezőgazdaságtól nyersanyagot, élelmiszert kapjunk és hogy mozgásba hozzuk, helyreállítsuk az ipart, a meglevő gyárakat és egyéb üzemeket.

A Szovjethatalom ezekkel a feladatokkal aránylag könnyen megbirkózott.

De a helyreállítási időszaknak három nagy hiányossága volt.

Először, ennek az időszaknak még a régi gyárakkal es üzemekkel volt dolga, amelyek elavult, elmaradt technikával dolgoztak, s ezért könnyen felmondhatták a szolgálatot. A feladat az volt, hogy a régi gyárakat a modern technika alapján újra felszereljük.

Másodszor, a helyreállítás időszakában az ipar bázisa még rendkívül szűk volt, amennyiben a meglevő gyárak és üzemek között hiányoztak a gépgyárak százai, amelyekre az országnak feltétlenül szüksége volt, amelyek akkor nálunk még nem léteztek és amelyeket fel kellett építeni, mert ilyen gépgyárak nélkül az ipar nem tekinthető igazi iparnak. A feladat ilyen gyárak létesítése és azoknak modern technikával való felszerelése volt.

Harmadszor, a helyreállítási időszakban még elsősorban könnyűiparral volt dolgunk, amelyet ezalatt az időszak alatt kifejlesztettünk és útnak indítottunk. A továbbiakban magának a könnyűiprnak fejlődését is akadályozni kezdte a nehézipar gyengesége, nem is szólva az ország egyéb olyan szükségleteiről, melyeket csak fejlett nehéziparral lehetett kielégíteni. A feladat az volt, hogy a súlypontot a nehéziparra tegyük át.

Mindezeket a feladatokat a szocialista iparosítás politikájának kellett megoldania.

Újonnan kellett felépíteni olyan iparágakat, amelyek a cári Oroszországban nem voltak — új gép- és szerszámgépipari gyárakat, autógyárakat, vegyipari, kohászati üzemeket kellett létesíteni, meg kellett szervezni a motorok és a villanytelepeknek szükséges felszerelések hazai termelését, emelni kellett a fém- és kőszéntermelést, mert ezt követelte a szocializmus győzelmének ügye a Szovjetunióban.

Új hadiipart kellett teremteni — új ágyú-, lőszer-, repülőgép-, tank- és gépfegyvergyárakat kellett építeni, mert ezt követelte a Szovjetunió védelmének érdeke, tekintettel a kapitalista környezetre.

Traktorgyárakat, modern mezőgazdasági gépgyárakat kellett építeni és ellátni termékeikkel a mezőgazdaságot, hogy megadjuk az egyéni kis parasztgazdaságok millióinak a lehetőséget, hogy áttérhessenek a nagyüzemi kolhóztermelésre, mert ezt követelte a szocializmus győzelmének érdeke a faluban.

Mindezt az iparosítás politikájának kellett megadnia, mert ebben állt az ország szocialista iparosítása.

Érthető, hogy a termelés kiszélesítését célzó ilyen nagyarányú építkezés nem mehetett végbe milliárdos pénzbefektetések nélkül. Külföldi kölcsönre nem lehetett számítani, mert a kapitalista országok megtagadták tőlünk a kölcsönöket. Kénytelenek voltunk mindent a saját erőnkből építeni, külső segítség nélkül. Pedig országunk akkoriban még nem volt gazdag.

Ez volt ekkor az egyik legnagyobb nehézség.

A kapitalista országok a nehéziparuk megteremtéséhez szükséges anyagi eszközöket rendszerint külföldről szerezték meg: gyarmatok kirablása útján, legyőzött népek hadisarcaiból, külföldi kölcsönökkel. A Szovjetország, elvei alapján, nem folyamodhatott az iparosítás céljaira szükséges eszközök megszerzésének olyan piszkos forrásaihoz, mint a gyarmati vagy legyőzött népek kirablása. Ami a külföldi kölcsönöket illeti, ez a forrás a Szovjetunió számára szintén el volt zárva, mert a kapitalista országok megtagadták a kölcsönöket. A szükséges anyagi eszközöket tehát az országon belül kellett megtalálni.

És a Szovjetunió talált ilyen eszközöket. A Szovjetunió a felhalmozás olyan forrásait találta meg, amilyeneket egy kapitalista állam sem ismer. A Szovjetállam kezébe kapta az összes gyárakat, üzemeket, a földeket, amit az Októberi Szocialista Forradalom elvett a kapitalistáktól és földesuraktól, a közlekedési eszközöket, a bankokat, a belés külkereskedelmet. A nyereséget, amit az állami gyárak és egyéb üzemek, a közlekedés, a kereskedelem, a bankok hoztak, már nem

a tőkések élősdi osztálya fogyasztotta el — ezt az ipar további fejlesztésére fordították.

A Szovjethatalom eltörölte a cári adósságokat, amelyek után a nép csak kamatokban évente többszáz millió aranyrúbelt fizetett ki. A földesúri földtulajdon megszüntetésével a Szovjethatalom megszabadította a parasztságot attól az évente körülbelül 500 millió aranyrúbelre rúgó tehertől, amelyet a parasztság azelőtt a földesuraknak fizetett haszonbér fejében. Megszabadulva ezektől a terhektől, a parasztságnak módjában volt segíteni az államot az új, hatalmas ipar megteremtésében. A parasztságnak életbevágó érdeke volt, hogy traktorokat és mezőgazdasági gépeket kapjon.

A Szovjetállamnak mindezek a jövedelmi források rendelkezésére állottak. Ezek a források a rúbelek százmillióit és milliárdjait nyujthatták a nehézipar létesítésére. Csak gazdaságosan kellett a dologhoz fogni és a legszigorúbb takarékosságot bevezetni a pénz hovafordításában, észszerűsíteni kellett a termelést, le kellett szállítani a termelési költségeket, meg kellett szüntetni a nemproduktív kiadásokat stb.

A Szovjethatalom így is cselekedett.

A takarékos gazdálkodás eredményeképpen évről-évre jelentékenyebb mennyiségű anyagi eszköz gyűlt össze az alapvető beruházások céljára. Hozzá lehetett fogni olyan óriási üzemek építéséhez, mint a Dnjepr folyó villamos művei, a Turkesztán-szibériai vasútvonal, a sztálingrádi traktorgyár, a gépgyárak, az «AMO» autógyár (jelenleg Sztálin-Autógyár — ZISZ) stb.

1926—27-ben még csak körülbelül egymilliárd rúbelt ruházott be a Szovjetunió az iparba, három évvel később pedig már körülbelül ötmilliárd rúbelt tudott egy év alatt befektetni.

Az iparosítás ügye haladt előre.

A kapitalista országok a Szovjetunió szocialista gazdaságának erősödésében a kapitalista rendszer létét fenyegető veszedelmet láttak. Ezért az imperialista kormányok minden lehetőt megtettek, hogy újabb nyomást gyakoroljanak a Szovjetunióra, hogy megzavarják, meghiúsítsák vagy legalább is meglassítsák a Szovjetunió iparosítását.

1927 májusában a kormányban ülő angol konzervatívok (a «vasfejűek») provokációs megrohanást szerveztek az «Arkosz» ellen (Szovjet társaság az Angliával való kereskedelem lebonyolítására). 1927 május 26-án az angol konzervatív kormány bejelentette a Szovjetunióval való diplomáciai és kereskedelmi kapcsolat megszakítását.

1927 június 7-én Varsóban egy orosz fehérgárdista lengyel állampolgár megölte a Szovjetunió követét, Vojkov elvtársat.

Ugyanakkor a Szovjetunió területén angol kémek és diverzánsok bombákat dobtak egy leningrádi pártklubba és mintegy 30 embert megsebesítettek, köztük néhányat súlyosan.

1927 nyarán, majdnem egyidőben megtámadták a berlini, pekingi, sanghájі és tiencini szovjetkövetségeket és konzulátusokat.

Ez újabb nehézségeket okozott a Szovjethatalomnak.

De a Szovjetunió nem engedett a nyomásnak és az imperialisták és ügynökeik provokációs támadásait könnyen elhárította.

Nem kisebb nehézségeket okozott a pártnak és a Szovjetállamnak a trockisták és más ellenzékiek aknamunkája. Nem hiába mondta akkor Sztálin elvtárs, hogy a Szovjethatalom ellen «valami egységfront-féle van kialakulóban, Chamberlaintől Trockijig». Az ellenzékiek a XIV. pártkongresszus határozata és lojalitási nyilatkozataik ellenére sem tették le a fegyvert. Sőt még jobban fokozták pártszakító aknamunkájukat.

1926 nyarán a trockisták és zinovjevisták pártellenes blokkban egyesültek s az összes szétvert ellenzéki csoportok maradványait e blokk köré tömörítették és lerakták antileninista földalatti pártjuk alapjait, durván megsértve ezzel a párt alapszabályait és a pártkongresszusoknak frakciók alakítását tiltó határozatait. A párt Központi Bizottsága figyelmeztette őket, ha nem oszlatják fel ezt a pártellenes blokkot, mely az ismert mensevik augusztusi blokk hasonmása, akkor a dolog a blokk híveire nézve rossz véget érhet. A blokk hívei azonban nem hallgattak a jó szóra.

Ugyanez év őszén, közvetlenül a XV. pártkonferencia előtt Moszkvában, Leningrádon és más városokban a gyári pártgyűléseken rendeztek támadást és a pártra új vitát igyekeztek rákényszeríteni. Megvitatás végett a párttagok elé vitték saját platformjukat, amely a szokásos trockista-mensevik antileninista platform másolata volt. A párttagok kíméletlenül visszaverték az ellenzékieket, sőt néhol egyszerűen kikergették őket a gyűlésről. A Központi Bizottság újra figyelmeztette a blokk híveit, hogy aknamunkájukat a párt tovább nem tűrheti.

Az ellenzékiek, Trockij, Zinovjev, Kámenjev, Szokoljnjikov aláírásával nyilatkozatot nyujtottak be a Központi Bizottsághoz, amelyben elítélték frakciós munkájukat és megígérték, hogy ezentúl lojálisak lesznek. A blokk a valóságban, ennek ellenére, tovább is fennállt és a blokk hívei nem hagyták abba pártellenes, földalatti munkájukat. Tovább építették antileninista pártjukat, illegális nyomdát rendeztek be, híveiktől tagsági díjat szedtek, terjesztették platformjukat.

A trockisták és zinovjevisták ilyen viselkedése miatt a XV. pártkonferencia (1926 november) és a Kommunista Internacionále Végrehajtó Bizottságának kibővített plénuma (1926 december) napirendre tűzte a trockista-zinovjevista blokk kérdését és határozatában a blokk híveit pártszakítóknak bélyegezte, akik platformjukban mensevik álláspontra süllyedtek.

De a blokk híveire ez sem hatott. 1927-ben, mikor az angol konzervatívok megszakították a Szovjetunióval a diplomáciai és kereskedelmi kapcsolatot, megint és még élesebb formában felújították pártellenes támadásaikat. Új, antileninista platformot csaptak össze, az úgynevezett «83-ak platformját» és kezdték azt terjeszteni a párttagok között, új, általános pártvita megnyitását követelve a Központi Bizottságtól.

Az összes ellenzéki platformok közül ez volt talán a leghazugabb, a legképmutatóbb.

Szavakban, vagyis a platformjukban, a trockisták és zinovjevisták nem voltak a párt határozatainak betartása ellen, magukat lojálisoknak nyilvánították, a valóságban azonban a legdurvábban megsértették a párt határozatait, gúnyt űzve a párt és annak Központi Bizottsága iránti minden lojalitásból.

Szavakban, vagyis a platformjukban, nem voltak a párt egysége ellen, azt állították, hogy a szakadás ellen vannak, a valóságban azonban a legdurvábban megsértették a párt egységét, a szakadás érdekében dolgoztak s már meg is volt a saját külön illegális antileninista pártjuk, amelyben már minden megvolt ahhoz, hogy szovjetellenes, ellenforradalmi párttá alakuljon ki.

Szavakban, vagyis a platformjukban, az iparosítás politikája mellett foglaltak állást, sőt azzal vádolták a Központi Bizottságot, hogy az iparosítást nem eléggé gyors ütemben hajtja végre, a valóságban azonban gyalázták a párt határozatát a szocializmusnak a Szovjetunióban való győzelméről, gúnyt űztek a szocialista iparosítás politikájából, azt követelték, hogy számos gyárat és üzemet adjunk át a külföldieknek koncesszióba, fő reményüket a Szovjetunióban létesítendő külföldi kapitalista koncessziókhoz fűzték.

Szavakban, vagyis a platformjukban, a kolhózmozgalom mellett foglaltak állást, sőt azzal vádolták a Központi Bizottságot, hogy nem eléggé gyors ütemben hajtja végre a kollektivizálást, a valóságban azonban gúnyt űztek a parasztságnak a szocialista építőmunkába bevonására irányuló politikából, azt prédikálták, hogy a munkásosztály és a parasztság között elkerülhetetlenek a «megoldhatatlan

összeütközések» és reményeiket a falu «művelt bérlőibe», azaz a kulák gazdaságokba vetették.

Az ellenzék összes hazug platformjai közül ez volt a leghazugabb. A párt becsapását célozta.

A Központi Bizottság megtagadta a vita azonnali megnyitását, kijelentve az ellenzékieknek, hogy a vitát csak a párt alapszabályai értelmében, vagyis csak két hónappal a pártkongresszus előtt hajlandó megnyitni.

1927 októberében, azaz két hónappal a XV. kongresszus előtt, a Központi Bizottság általános pártvitát nyitott. Megkezdődtek a vitagyűlések. A vita eredménye a trockista-zinovjevista blokk számára több mint siralmas volt. 724.000 párttag szavazott a Központi Bizottság politikája mellett, a trockisták és zinovjevisták blokkja mellett 4000, vagyis kevesebb mint egy százalék. A pártellenes blokk veresége teljes volt. A párt túlnyomó többsége egyetértően elvetette a blokk platformját.

Ez volt a világosan kifejezett akarata a pártnak, melynek véleményéhez a blokk hívei folyamodtak.

De a blokk híveinek ez a lecke sem használt. Ahelyett, hogy alávetették volna magukat a párt akaratának, elhatározták, hogy meghiúsítják azt. Látva, hogy szégyenteljes bukásuk elkerülhetetlen, még a vita befejezése előtt elhatározták, hogy élesebb harci módszerekhez folyamodnak a párt és a Szovjetkormány elleni harcban. Elhatározták, hogy Moszkvában és Leningrádon nyílt tiltakozó tüntetést rendeznek. A tüntetés napjául november 7-ét, az Októberi Forradalom évfordulójának napját választották, azt a napot, amelyen a Szovjetunió dolgozói az egész népre kiterjedő forradalmi tüntetésüket rendezik. A trockisták és zinovjevisták ilymódon párhuzamos tüntetést akartak rendezni. A blokk hívei, mint ahogy az előrelátható volt, csak csekélyszámú követőjük szánalmas kis csoportját tudták az utcára vinni. A blokk híveit, bandavezéreikkel együtt, félrelökte és elsöpörte az általános népi tüntetés.

Most már semmi kétség sem fért többé ahhoz, hogy a trockisták és zinovjevisták a szovjetellenes mocsárba süllyedtek. Míg az általános pártvita idején a párthoz apelláltak a Központi Bizottság ellen, most nyomorúságos tüntetésükkel már az ellenséges osztályhoz apelláltak a párt és a Szovjetállam ellen. Minthogy céljuk a bolsevik párt aláaknázása volt, elkerülhetetlenül a Szovjetállam aláaknázásának útjára kellett sodródniok, mert a Szovjetországban a bolsevikok pártja és az állam elválaszthatatlanok egymástól. Ezzel a trockista-zinovje-

vista blokk bandavezérei kívül helyezték magukat a párton, mert a bolsevik párt soraiban nem lehetett tovább megtűrni olyan embereket, akik a szovjetellenesség mocsarába süllyedtek.

1927 november 14-én a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság együttes ülése Trockijt és Zinovjevet kizárta a pártból.

2. A szocialista iparosítás sikerei. A mezőgazdaság hátramaradása. A XV. pártkongresszus. Irányvonal a mezőgazdaság kollektivizálására. A trockista-zinovjevista blokk megsemmisítése. A politikai kétkulacsosság

A szocialista iparosítás politikájának döntő sikerei már 1927 végén mutatkoztak. Az iparosítás a «nep» viszonyai között rövid idő alatt komoly előrehaladást tudott felmutatni. Az ipar és mezőgazdaság egészének össztermelése (az erdészetet és halászatot is beleértve) nemcsak elérte a háború előtti nívót, de már el is hagyta azt. Az ipar az egész gazdaságnak már 42 százaléka volt, elérve ezzel a háborúelőtti színvonalat.

Az ipar szocialista szektora a magánszektor rovására gyorsan nőtt s az 1926—27-es évben — az 1924—25-ös év 81 százalékával szemben — 86 százalékra emelkedett, ugyanakkor, amikor a magánszektor az egész ipar 19 százalékáról annak 14 százalékára esett.

Ez azt jelentette, hogy az iparosításnak a Szovjetunióban élesen kifejezett szocialista jellege van, hogy a Szovjetunió ipara a szocialista termelési rendszer győzelmének vonalán fejlődik, hogy az ipar terén a «ki kit győz le?» kérdése már eleve a szocializmus javára dőlt el.

Ugyanilyen gyorsan haladt előre a magánkereskedők kiszorítása a kereskedelemből, akiknek részesedése a kiskereskedelemben, 1926—27-ben — az 1924—25-ös év 42 százalékáról — 32 százalékra esett, nem is szólva a nagykereskedelemről, ahol a magánkereskedő részesedése ugyanez alatt az idő alatt 9 százalékról 5 százalékra esett.

Még gyorsabban haladt a szocialista *nagyipar* növekedése, amelynek termelése 1927-ben, a helyreállítási időszakot *követő* első évben, az előző évhez viszonyítva 18 százalékos növekedést mutatott. Ez a növekedésnek olyan rekordszáma volt, amely még a leghaladottabb kapitalista országok nagyipara számára is elérhetetlen.

Más volt a mezőgazdaság képe — különösen a gabonatermelésé. Bár a mezőgazdaság a maga egészében már túlhaladta a háborúelőtti színvonalat, legfontosabb ágának — a gabonatermelésnek — össztermelése a háborúelőttinek csak 91 százaléka volt, a gabonatermés piacra kerülő része pedig, amelyet a városok ellátására áruba bocsá-

tottak, alig érte el a háborúelőtti színvonal 37 százalékát s amellett minden arra mutatott, hogy a piacra kerülő gabonamennyiség további csökkenésének veszélye is fennforog.

Ez azt jelentette, hogy a falu piacra dolgozó nagygazdaságainak kisgazdaságokra és a kisgazdaságoknak még kisebb gazdaságokra való felaprózása, amely 1918-ban vette kezdetét, még mindig folytatódik, hogy a kis- és egész apró parasztgazdaságok félig naturális gazdaságokká válnak, amelyek csupán minimális mennyiségű gabonát tudnak adni a piacnak, hogy a gabonatermelés 1927-ben, bár a háborúelőttinél csak valamivel kevesebb volt, mégis alig tud több gabonát áruba bocsátani a városok számára, mint egyharmadát annak a mennyiségnek, amelyet a gabonatermelés a háború előtt adott.

Kétség nem fért hozzá, hogy a gabonagazdaság ilyen állapotában a Szovjetunió hadseregét és városait krónikus éhség veszélye fenyegette.

Ez a gabonatermelés válsága volt, amelyet az állattenyésztés válságának kellett követnie.

Hogy véget vessünk ennek a helyzetnek, át kellett térni a mezőgazdaságban a nagytermelésre, amely traktorokat és mezőgazdasági gépeket tud üzembe állítani és többszörösére tudja emelni a piacnak termelt gabona mennyiségét. Az ország előtt két lehetőség állt: vagy *kapitalista* nagytermelésre térni át, ami a parasztttömegek tönkremenését, a munkásosztály és a parasztság szövetségének pusztulását, a kulákság megerősödését és a szocializmus vereségét jelentette volna a faluban, vagy áttérni a kis parasztgazdaságok egyesítésére nagy, szocialista gazdaságokba, kolhózokba, amelyek traktorok és más modern gépek felhasználásával, a gabonagazdaságot és annak árutermelését gyorsan fel tudják lendíteni.

Érthető, hogy a bolsevikok pártja és a Szovjetállam csakis ezt a második utat választhatta: a mezőgazdaság kifejlesztését a kolhózok útján.

A párt ebben Lenin utasításaira támaszkodott, aki a kis parasztgazdaságokról a nagy, arteljszerű kollektívgazdaságokra áttérés szükségességéről a következőket mondta:

a) «A kisgazdaságokkal a nyomorból ki nem jutunk» (*Lenin* Művei. XXIV. köt. 540. old.).

b) «Ha tovább is régi módra a kisgazdaságokban fogunk ülni, még ha szabad polgárokként is, szabad földön, akkor is fenyegetni fog bennünket az elkerülhetetlen pusztulás veszélye» (XX. köt. 417. old.).

c) «Ha a parasztgazdaság tovább fejlődhet, akkor szilárdan biztosítani kell a további átmenetet is, a további átmenet pedig elkerülhetetlenül abban áll, hogy a legkevésbbé előnyös és legelmaradottabb, elkülönült kis parasztgazdaságok fokozatos egyesülés útján megszervezzék a földművelésben a társadalmi nagygazdaságot» (XXVI. köt. 299. old.).

d) «Csakis abban az esetben, ha sikerül a föld társadalmi, kollektív, szövetkezeti, arteljszerű megmunkálásának előnyeit a parasztnak a gyakorlatban bemutatni, csak ha sikerül a szövetkezeti, arteljgazdaság segítségével a parasztnak segítséget nyujtani, csakis ez esetben tudja az államhatalmat kezében tartó munkásosztály a maga igazát a parasztnak ténylegesen bebizonyítani, csakis így vonhatja valóban szilárdan és igazán a maga oldalára a sok milliós paraszttömeget» (XXIV. köt. 579. old.).

Ez volt a helyzet a XV. pártkongresszus előtt.

A párt XV. kongresszusa 1927 december 2-án nyílt meg. A kongresszuson 898 szavazati joggal bíró és 771 tanácskozási joggal bíró küldött vett részt, akik 887.233 párttagot és 348.957 tagjelöltet képviseltek.

Sztálin elvtárs beszámoló beszédében az iparosítás sikereit és a szocialista ipar gyors növekedését leszögezve, a párt elé ezt a feladatot állította.

«A népgazdaság minden ágában, a városban éppúgy, mint a faluban, szélesíteni és erősíteni kell a szocialista parancsnoki magaslatokat, irányt tartva a kapitalista elemek teljes felszámolására a népgazdaságban.»

Sztálin elvtárs, miután összehasonlította a mezőgazdaságot az iparral és leszögezte a mezőgazdaság és különösen a gabonatermelés elmaradottságát, aminek magyarázata a mezőgazdaság elaprózódottságában rejlik, amely nem engedi meg a modern technika alkalmazását — hangsúlyozta, hogy a mezőgazdaságnak ez a szánalmas állapota az egész népgazdaság számára fenyegető helyzetet teremt.

«Hol van hát a kivezető út?» — kérdezte Sztálin elvtárs.

«A kivezető út — felelte Sztálin elvtárs — a kis- és elaprózott parasztgazdaságoknak nagy, egyesített gazdaságokra való áttérésében van, a föld társadalmi megmunkálása alapján, a földnek kollektív s a modern, fejlett technikán alapuló megművelésére való áttérésben. A kivezető út az, hogy a kis és egész apró parasztgazdaságokat fokozatosan, de megállás nélkül, nem kény-

szer, hanem példa és meggyőzés segítségével, nagy gazdaságokba egyesítsük a földnek társadalmi, szövetkezeti, kollektív megmunkálása alapján, mezőgazdasági gépek és traktorok alkalmazásával, a földművelés belterjességét szolgáló tudományos módszerek alkalmazásával. Más kivezető út nincsen.»

A XV. kongresszus határozatot hozott, hogy a mezőgazdaság *kollektivizálását* teljes erővel kell kifejleszteni. A kongresszus kijelölte a kolhóz- és szovhózhálózat kiszélesítésének és megerősítésének tervét és pontos utasításokat adott a mezőgazdaság kollektivizálásáért folytatott harc módjaira vonatkozólag.

Ugyanakkor a kongresszus a következő utasítást adta:

«Továbbvinni a kulákság elleni támadást, további intézkedéseket léptetni életbe, amelyek korlátozzák a kapitalizmus fejlődését a faluban és a parasztgazdaságot a szocializmus felé vezetik» (A SZK(b)P határozatai. II. rész. 260. old.).

Végül, a népgazdaság tervszerű vezetésének megerősítéséből kiindulva s azt tartva szem előtt, hogy a szocializmusnak a kapitalista elemek elleni támadását a népgazdaság egész frontján tervszerűen kell megszervezni — a kongresszus utasítást adott a megfelelő szerveknek, hogy állítsák össze az ország népgazdaságának *első ötéves tervét.*

Végezve a szocialista építés kérdéseivel, a XV. pártkongresszus áttért a trockijista-zinóvjevista blokk felszámolásának kérdésére.

A kongresszus megállapította, hogy «az ellenzék elvileg szakított a leninizmussal, mensevik csoporttá fajult, a nemzetközi és belföldi burzsoázia erői előtti kapituláció útjára tért és objektíven a proletárdiktatúra rendszere ellen működő harmadik erő* eszközévé lett» (232. old.).

A kongresszus úgy találta, hogy a párt és az ellenzék közötti ellentétek a programok ellentétévé nőttek, hogy a trockista ellenzék a szovjetellenes harc útjára tért. Ezért a kongresszus kijelentette, hogy a trockista ellenzékhez tartozás és nézeteinek hirdetése nem fér össze a bolsevik párt soraiba való tartozással.

A kongresszus helyben hagyta a Központi Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság együttes ülésének határozatát, amely Trockijt és Zinovjevet a pártból kizárta és kizárási határozatot hozott a trockista-zinovjevista blokk összes aktív elemei, mint Radek, Preo-

* A burzsoázia.

brazsenszkij, Rakovszkij, Pjatakov, Szerebrjákov, I. Szmirnov, Kámenjev, Szárkisz, Szafárov, Lifsic, Mdiváni, Szmilga és a «demokratikus centralizmus» egész csoportja (Szaprónov, V. Szmirnov, Boguszlávszkij, Drobnisz és mások) ellen.

A trockista-zinovjevista blokk eszmeileg legyőzött és szervezetileg szétvert hívei a népre való befolyásuk utolsó maradványait is elvesztették.

A XV. pártkongresszus után a pártból kizárt antileninisták bizonyos idő elteltével nyilatkozatokat kezdtek beadogatni, hogy szakítottak a trockizmussal és kérték, hogy vegyék őket vissza a pártba. A párt akkor természetesen még nem tudhatta, hogy Trockij, Rakovszkij, Radek, Kresztjinszkij, Szokoljnjikov és mások már régen a nép ellenségei, a külföldi kémosztályok felbérelt ügynökei, hogy Kámenjev, Zinovjev, Pjatakov és mások már szervezték a kapcsolatokat a Szovjetunió ellenségeivel a kapitalista országokban, a szovjet nép elleni «együttműködés» céljából. De a párt már épp eleget tapasztalt ahhoz, hogy tudja, hogy ezektől az emberektől, akik a legfelelősebb pillanatokban nem egyszer léptek fel Lenin és a lenini párt ellen, minden galádság kitelik. Ezért a párt a kizártak nyilatkozatait bizalmatlanul fogadta. A nyilatkozatot benyujtók őszinteségének első próbájaként a párt visszavételüket a következő feltételekhez kötötte:

a) a trockizmusnak, mint bolsevikellenes és szovjetellenes ideológiának nyilt elítélése;

b) a párt politikájának, mint egyedül helyes politikának nyilt elismerése;

c) feltétlen engedelmesség a párt és a pártszervek határozatainak;

d) bizonyos próbaidő kiállása, amelynek folyamán a párt megvizsgálja a nyilatkozatok benyujtóit, s amelynek letelte után, a vizsgálat eredménye szerint, minden egyes kizártat illetőleg külön-külön tárgyalja a visszavétel kérdését.

A párt úgy számított, hogy ezeknek a pontoknak nyilt elismerése a kizártak részéről a pártra nézve minden körülmények között pozitív jelentőségű lesz, mert meg fogja bontani a trockisták és zinovjevisták sorainak egységét, bomlást fog előidézni körükben, mégegyszer meg fogja mutatni a párt igazát és erejét és megadja neki a lehetőséget arra, hogy ha a nyilatkozatok benyujtói őszinték bizonyulnak — visszavegye volt tagjait, ha pedig kitűnik, hogy nem őszinték — akkor mindenki szemeláttára leleplezze őket, mégpedig most már nem mint olyanokat, akik tévedtek, hanem mint elvtelen karrieristákat, akik a munkásosztályt becsapták, mint javíthatatlan kétkulacsosokat.

A kizárták többsége elfogadta a pártba való visszavétel feltételeit és megfelelő nyilatkozatot tett közzé a sajtóban.

A párt megsajnálta őket, nem akarta őket megfosztani attól a lehetőségtől, hogy újra a párt és a munkásosztály embereivé váljanak és visszaállította őket a párttagok jogaiba.

Idővel azonban kitűnt, hogy a trockista-zinovjevista blokk «aktív politikusainak» nyilatkozatai, kevés kivétellel, teljességgel hazug, kétkulacsos nyilatkozatok voltak.

Kitűnt, hogy ezek az urak, még nyilatkozatuk leadása előtt megszűntek politikai áramlat lenni, amely kész megvédeni a nép előtt nézeteit, elvtelen karrierista klikké lettek, amely kész mindenki szemeláttára sárba taposni saját nézeteinek maradványait, kész mindenki fülehallatára magasztalni a párt nézeteit, habár azok nem az ő nézetei, amely kész arra, hogy kaméleon módjára minden színt magára öltsön, csakhogy megmaradhasson a pártban, a munkásosztály soraiban, hogy tovább folytathassa aljasságait a munkásosztály és annak pártja ellen.

A trockista-zinovjevista «aktív politikusok» politikai szélhámosoknak, politikai kétkulacsosoknak bizonyultak.

A politikai kétkulacsosok rendszerint csalással kezdik és sötét munkájukat a nép, a munkásosztály, a munkásosztály pártjának megtévesztése útján űzik. De tévedés lenne a politikai kétkulacsosokat csupán csalóknak tartani. A politikai kétkulacsosok a politikai karrieristák elvtelen klikkje, amely már régen elvesztette a nép bizalmát, de amely újra be akar férkőzni a nép bizalmába, csalással, kaméleoni színváltoztatással, minden úton-módon, csakhogy a maga politikusi címét továbbra is megtarthassa. A politikai kétkulacsosok: a politikai karrieristák elvtelen klikkje, amely kész bárkire is támaszkodni — akár bűnöző elemekre, akár a társadalom salakjára, akár a nép legádázabb ellenségeire is — csak azért, hogy az «alkalmas pillanatban» újra kibújhasson a politikai színtérre és ráülhessen a nép nyakára, mint annak «kormányzója».

Ilyen politikai kétkulacsosoknak bizonyultak a trockista-zinovjevista «aktív politikusok».

3. Támadás a kulákság ellen. A Buchárin—Rykov-féle pártellenes csoport. Az első ötéves terv elfogadása. A szocialista verseny. A kolhóz-tömegmozgalom kezdete

A trockista-zinovjevista blokknak a párt politikája ellen, a szocializmus építése ellen, a kollektivizálás ellen folytatott agitációja, valamint a bucháriniszták agitációja arról, hogy a kolhózok létesítése

nem fog sikerülni, hogy a kulákot nem kell bántani, mert magától «belenő» majd a szocializmusba, hogy a burzsoázia gazdagodása nem veszélyezteti a szocializmust — ez az egész agitáció nagy visszhangra talált az ország kapitalista elemei és elsősorban a kulákok között. A sajtó közléseiből a kulákok megtudták, hogy nincsenek egyedül, hogy vannak védelmezőik és pártfogóik Trockij, Zinovjev, Kámenjev, Buchárin, Rykov és mások személyében. Érthető, hogy ez a körülmény nem maradhatott hatás nélkül a kulákra: élesztette benne a szovjetkormány politikájával szemben az ellenállás szellemét. És valóban, a kulákok egyre erősebb és erősebb ellenállást kezdtek kifejteni. Bár nem kismennyiségű gabonafölösleget halmoztak föl, tömegesen kezdték megtagadni annak eladását a Szovjetállamnak. Terrort kezdtek alkalmazni a kolhózisták, a falu párt- és szovjetfunkcionáriusai ellen, gyujtogatni kezdték a kolhózokat, az állami gabonagyüjtő-pontokat.

A párt jól látta, hogy mindaddig, amíg a kulák ellenállását meg nem töri, amíg a kulákságot a parasztság szemeláttára nyilt harcban szét nem veri, a munkásosztálynak és a Vörös Hadseregnek nem lesz elég kenyere, a parasztok kolhózmozgalma pedig nem válhat tömegmozgalommá..

A XV. pártkongresszus utasításait követve a párt határozott támadásba ment át a kulák ellen. Támadásaiban a párt a következő jelszót valósította meg: szilárdan a szegényparasztságra támaszkodva s erősítve a szövetséget a középparasztsággal — elszánt harcot vívni a kulákság ellen. Mikor a kulákság megtagadta, hogy gabonafölöslegét szabott áron az államnak eladja, a párt és a kormány feleletül egész sor rendkívüli intézkedést vezetett be a kulákság ellen: alkalmazták a büntetőtörvénykönyv 107. paragrafusát a kulákok és spekulánsok gabonafölöslegének bírói úton való elkobzásáról abban az esetben, ha azok vonakodnának ezt a fölösleget az államnak megszabott áron eladni, és egész sor kedvezményt adtak a szegényparasztságnak. E kedvezmények alapján az elkobzott kulák gabona 25 százalékát a szegényparasztság kapta meg.

A rendkívüli intézkedéseknek megvolt a hatása: a szegényparasztság és a középparasztok bekapcsolódtak a kulákság elleni elszánt harcba, a kulákságot elszigetelték, a kulákság és a spekulánsok ellenállását sikerült megtörni. 1928 végén már elegendő gabonatartalék állt a Szovjetállam rendelkezésére, a kolhózmozgalom pedig biztosabb lépésekkel haladt előre.

Ugyanebben az évben a Donjec-medence sachtii kerületében leleplezték a burzsoá-szakemberek nagyméretű kártevő szervezetét. A sachtii kártevők szoros kapcsolatban álltak az üzemek volt tulaj-

donosaival — orosz és külföldi tőkésekkel — és a külföldi katonai kémszervezettel. Céljukul tűzték ki a szocialista ipar növekedésének megakadályozását és a kapitalizmus visszaállításának megkönnyítését a Szovjetunióban. A kártevők helytelenül vezették a tárnák építését, hogy a széntermelést csökkentsék. Elrontották a gépeket, a szellőzőkészülékeket, bányaomlásokat és robbanásokat szerveztek, tárnákat, üzemeket, villanytelepeket gyujtottak fel. Tudatosan hátráltatták a munkások anyagi helyzetének javítását, nem tartották be a munkavédelem szovjet törvényeit.

A kártevőket felelősségre vonták. A bíróságtól megkapták méltó büntetésüket.

A párt Központi Bizottsága az összes pártszervezeteknek utasítást adott, hogy vonják le a sachtii ügy tanulságait. Sztálin elvtárs rámutatott, hogy a gazdaságban dolgozó bolsevikoknak maguknak kell a termelési technikát alaposan elsajátítaniok, hogy a jövőben ne tudják őket becsapni a régi burzsoá szakemberekből kikerülő kártevők, hogy meg kell gyorsítani az új, a munkásosztály embereiből kikerülő technikai káderek kiképzését.

A Központi Bizottság határozatának megfelelően a technikai főiskolákon megjavították a fiatal szakemberek kiképzését. A párttagok, a kommunista ifjúság és a munkásosztály ügyéhez hű pártonkívüliek ezreit mozgósították tanulásra.

Amíg a párt nem tért át támadásra a kulákság ellen, amíg a párt a trockista-zinóvjevista blokk likvidálásával volt elfoglalva, a Buchárin—Rykov-féle csoport többé-kevésbbé csendesen viselkedett, a pártellenes erők tartalékában maradt, nem szánta rá magát, hogy a trockistákat nyiltan támogassa, sőt néha a párttal együtt a trockisták ellen lépett fel. Mikor a párt áttért a kulákság elleni támadásra, mikor a kulákok ellen rendkívüli intézkedéseket léptetett életbe, a Buchárin—Rykov-féle csoport ledobta az álarcot és elkezdett nyiltan fellépni a párt politikája ellen. A Buchárin—Rykov-féle csoport kulák lelke nem bírta már tovább a dolgot s a csoport hívei most már nyiltan kezdtek a kulákság védelmére kelni. A rendkívüli intézkedések visszavonását követelték, azzal ijesztették az együgyű lelkeket, hogy ellenkező esetben megkezdődhet a mezőgazdaság «degradációja» (lefelé való mozgás, hanyatlás, bomlás) és azt állították, hogy a degradáció már meg is kezdődött. A kolhózoknak és szovhózoknak, a mezőgazdaság e legmagasabb formáinak növekedését nem vették észre és látva a kulákgazdaság hanyatlását, annak degradációját a mezőgazdaság degradációjának tüntették fel. Hogy álláspontjukat elméletileg is megerősítsék, kifőztek egy nevetséges elméletet «az osztályharc elhalásá-

ról» és ennek az elméletnek az alapján azt állították, hogy mennél több sikert fog aratni a szocializmus a kapitalista elemek elleni harcában, annál jobban fog gyengülni az osztályharc, hogy az osztályharc nemsokára egészen el fog halni, az osztályellenség ellenállás nélkül fel fogja adni állásait, s ezért semmi értelme sincs a kulákság elleni támadásnak. Ezzel megint felélesztették elnyűtt burzsoá elméletüket a kulákság belenövéséről a szocializmusba és lábbal taposták a leninizmusnak azt az ismert tételét, amely szerint az osztályellenség ellenállása annál élesebb formákat ölt, mennél jobban elveszti a talajt a lába alól, mennél nagyobbak lesznek a szocializmus sikerei, hogy az osztályharc csak az osztályellenség megsemmisítése után «halhat el».

Nem volt nehéz megérteni, hogy a Bucharin—Rykov-féle coport személyében a pártnak jobboldali opportunista csoporttal van dolga, amely a trockista-zinóvjevista blokktól csak formailag különbözik, csak abban, hogy a trockistáknak és zinovjevistáknak volt valamelyes lehetőségük arra, hogy kapituláns lényüket a «permanens forradalomról» szóló hangzatos forradalmi frázisokkal leplezzék, a Bucharin—Rykov-féle csoportnak viszont, amely azzal kapcsolatban lépett fel a párt ellen, hogy a párt áttért a kulákság elleni támadásra, már nem volt meg a lehetősége arra, hogy kapituláns arculatát álarc mögé rejtse és kénytelen volt nyiltan, szépítgetés nélkül, álarc nélkül venni védelmébe országunk reakciós erőit, mindenekelőtt a kulákságot.

A párt megértette, hogy a Bucharin—Rykov-féle csoportnak előbb vagy utóbb kezet kell nyujtania a trockista-zinovjevista blokk maradványainak a párt elleni közös harc céljából.

Bucharin és Rykov csoportja politikai fellépéseivel egyidőben szervező «munkát» is végzett hívei egybegyüjtésére. Bucharinon keresztül összeszedték a burzsoá fiatalságot, így Szljepkovot, Mareckijt, Ajchenvaljdot, Goldenberget és másokat, Tomszkijon keresztül a szakszervezeti vezetés elbürokratásodott elemeit (Meljnjicsanszkijt, Dogadovot és másokat), Rykovon keresztül a szovjet hivatalnokok züllésnek induló felső rétegét (A. Szmirnovot, Ejszmontot, V. Smidtet és másokat). Szívesen álltak be a csoportba politikailag elzüllött emberek, akik kapituláns hangulatukat nem is titkolták.

Ebben az időben Bucharin és Rykov csoportját a moszkvai szervezet felső rétege is támogatta (Uglánov, Kotov, Uchánov, Rjutjin, Jagoda, Polonszkij és mások). E mellett a jobboldaliak egy része leplezte magát, nem lépett fel nyiltan a párt vonala ellen. A moszkvai pártsajtóban és pártgyűléseken azt prédikálták, hogy engedményeket kell adni a kulákságnak, hogy a kulákság megadóztatása nem cél-

szerű, hogy az iparosítás terheli a népet, hogy a nehézipar építése korai. Uglánov fellépett a Dnjeprosztroj építése ellen, követelve a nehéziparba fektetett összegek áthelyezését a könnyűiparba. Uglánov és más jobboldali kapitulánsok azt bizonyították, hogy Moszkva mindig a karton-szövet városa volt és az is marad s hogy nem kell Moszkvában gépgyárakat építeni.

A moszkvai pártszervezet leleplezte Uglánovot és híveit, utoljára figyelmeztette őket és még szorosabban tömörült a párt Központi Bizottsága köré. 1928-ban a SzK(b)P Moszkvai Bizottságának plénumán, Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy két fronton kell harcolni, s hogy a tüzet a jobboldali elhajlásra kell összpontosítani. A jobboldaliak — mondta Sztálin elvtárs — a kulákság ügynöksége a pártban.

> «A jobboldali elhajlásnak pártunkban való győzelme kifejlesztené a kapitalizmus erőit, aláásná a proletariátus forradalmi pozícióit s emelné a kapitalizmus visszaállításának lehetőségét országunkban» — mondta Sztálin elvtárs (A leninizmus kérdései. 234. old.).

1929 elején kitűnt, hogy Buchárin, a jobboldali kapitulánsok csoportjának megbízásából, Kámenjeven keresztül kapcsolatot teremtett a trockistákkal és a párt elleni együttes harc céljából megegyezést készít elő e két csoport között. A Központi Bizottság leleplezte a jobboldali kapitulánsoknak ezt a bűnös manipulációját és figyelmeztette őket, hogy a dolog siralmasan végződhet Bucharinra, Rykovra, Tomszkijra és másokra nézve. De a jobboldali kapitulánsok nem hagyták abba a dolgot. A Központi Bizottságban új pártellenes platformmal léptek fel — nyilatkozattal, amelyet a Központi Bizottság elítélt. A Központi Bizottság újra figyelmeztette őket, emlékeztetve a trockista-zinovjevista blokk sorsára. Buchárin és Rykov csoportja azonban ennek ellenére is folytatta pártellenes tevékenységét. Rykov, Tomszkij és Buchárin nyilatkozattal fordultak a Központi Bizottsághoz, bejelentették lemondásukat, azt gondolván, hogy ezzel megijesztik a pártot. A Központi Bizottság elítélte a lemondásnak ezt a szabotáló politikáját. Végül a Központi Bizottság 1929 novemberi plénuma összeférhetetlennek nyilvánította a jobboldali opportunisták nézeteinek terjesztését a párttagsággal, elhatározta Bucharinnak, mint a jobboldali kapitulánsok főkolomposának eltávolítását a Központi Bizottság Politikai Irodájából, Rykovot, Tomszkijt és a jobboldali ellenzék más résztvevőit pedig komoly figyelmeztetésben részesítette.

A jobboldali kapitulánsok bandavezérei, látva, hogy a dolog rájuk nézve siralmas fordulatot vett, nyilatkozatot adtak, hogy belátják hibáikat és helyesnek ismerik el a párt politikáját.

A jobboldali kapitulánsok, hogy kádereiket a teljes szétveréstől megmentsék, ideiglenes visszavonulásra határozták el magukat.

Ezzel végződött a párt harcának első szakasza a jobboldali kapitulánsok ellen.

A pártban felmerült újabb nézeteltérések nem maradtak észrevétlenek a Szovjetunió külső ellenségei előtt. Az imperialisták azt hitték, hogy a pártban dúló ez az «újabb viszály» a párt gyengeségének jele és újabb kísérletet tettek arra, hogy a Szovjetuniót háborúba keverjék és az ország iparosítását, amely még nem állt valami erős lábon, meghiúsítsák. 1929 nyarán az imperialisták konfliktust idéztek elő Kína és a Szovjetunió között: a kínai militaristák elfoglalták a keletkínai vasútvonalat (amely a Szovjetunió tulajdona volt), s a kínai fehér csapatok megtámadták hazánk távolkeleti határait. De a kínai militaristák támadását rövid idő alatt felszámoltuk, a militaristák, akiket a Vörös Hadsereg szétvert, visszavonultak és a konfliktus a mandzsuriai hatóságokkal való békés megegyezéssel végződött.

A Szovjetunió békepolitikája újra győzelmet aratott mindennek ellenére, a külső ellenségnek cselszövései és a párton belüli «viszály» ellenére.

A Szovjetunió és Anglia közötti diplomáciai és kereskedelmi kapcsolat, amelyet az angol konzervatívok annakidején megszakítottak, csakhamar újra helyreállott.

A párt, sikeresen visszaverve a külső és belső ellenség támadásait, egyidejűleg nagy munkát végzett a nehézipar építésének kifejlesztése, a szocialista verseny megszervezése, a szovhózok és kolhózok felépítése, s végül — a népgazdaság első ötéves tervének kidolgozásához és megvalósításához szükséges előfeltételek megteremtése terén.

1929 áprilisában gyűlt össze a XVI. pártkonferencia. A konferencia napirendjének főpontja az első ötéves terv volt. A konferencia elvetette az ötéves tervnek a jobboldali kapitulánsok által javasolt «minimális» változatát s annak «optimális» változatát fogadta el, mint minden körülmények között kötelezőt.

Ilyenformán a párt elfogadta a szocializmus építésének híres első ötéves tervét.

Az első ötéves terv 1928—1933-ra a népgazdasági befektetésekre 64.6 milliárd rúbelt irányzott elő. Ebből 19½ milliárd rúbelt az iparra, beleértve a villamosítást is, tízmilliárd rúbelt — a közlekedésre és 23.2 milliárd rúbelt — a mezőgazdaságra.

Hatalmas terv volt ez a Szovjetunió iparának és mezőgazdaságának modern technikával való felfegyverzésére.

«Az ötéves terv alapvető feladata — mutatott rá Sztálin elvtárs — abban állt, hogy országunkban olyan ipart teremtsen, amely képes nemcsak az egész ipart, hanem a közlekedést és a mezőgazdaságot is a szocializmus alapján átszerelni és átszervezni» *(Sztálin.* A leninizmus kérdései. 485. old.)*.

Ez a terv a bolsevikok számára, minden nagyszerűsége ellenére sem jelentett valami váratlant, valami szédületes dolgot. Ezt a tervet már előkészítette az iparosítás és kollektivizálás egész menete. Előkészítette azt az a munkafellendülés, amely már az ötéves terv előtt magával ragadta a munkásokat és parasztokat és a *szocialista versenyben* nyilvánult meg.

A XVI. pártkonferencia felhívást intézett az összes dolgozókhoz, hogy fejlesszék ki a szocialista versenyt.

A szocialista verseny a munkának és a munkához való új viszonynak nagyszerű példáit mutatta. A munkások és kolhózparasztok sok üzemben, kolhózban és szovhózban *saját terveikkel* léptek elő, amelyek túlhaladták az előírt terveket. A leghősiesebb munka példáit adták. Nemcsak teljesen megvalósították a szocialista építőmunkának a párt és a kormány által megállapított tervét, hanem az előírottnál többet teljesítettek. Megváltozott az emberek nézete a munkáról. A munka, amely a kapitalizmus alatt kikényszerített rabmunka volt, «becsület dolga, dicsőség dolga, bátorság és hősiesség dolga lett» *(Sztálin).*

Az egész országban folyamatban volt az új, óriási méretű ipari építkezés. Gyorsan haladt a Dnjepr-erőmű építése. A Donjec-medencében megkezdődött a kramatorszki és gorlovkai üzemek építése, a lugánszki mozdonygyár újjáépítése. Új tárnák nyíltak meg, új kohók léptek működésbe. Az Uralban felépült az Urali Gépgyár, Bereznikiben és Szolikamszkban a vegyi gyárak. Megkezdték a magnitogorszki kohóművek építését, Moszkvában, Gorkijban nagy autógyárak épültek. Óriási traktor- és kombájngyárak épültek, a Don melletti Rosztovban pedig óriási mezőgazdasági gépgyár. Kibővítették a Szovjetunió második szénbázisát, a Kuznjeck-medencét, Sztálingrádban a sztyep kellős közepén, 11 hónap alatt hatalmas traktorgyár nőtt ki. A Dnjepr-erőmű és a sztálingrádi traktorgyár építésénél a munkások megjavították a munka termelékenységének világrekordjait.

A történelemben még nem volt példa új ipar építésének ilyen hatalmas lendületére, az építőmunkának ilyen pátoszára, a munkásosztály milliós tömegeinek ilyen hősies munkájára.

* *Sztálin.* Az első ötéves terv eredményei, lásd: *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 388. old.

A munkásosztály munkájának igazi fellendülése volt ez, amely a szocialista verseny alapján bontakozott ki.

Ezúttal a parasztok sem maradtak el a munkások mögött. A faluban szintén fellendült a kolhózokat szervező paraszttömegek munkája. A paraszttömegek kezdtek határozottan a kolhózok mellé állni. Nagy szerepe volt ebben a szovhózoknak és a mezőgazdasági gép- és traktorállomásoknak, amelyek traktorokkal és egyéb gépekkel voltak felszerelve. A parasztok tömegestől mentek a szovhózokba, a mezőgazdasági gép- és traktorállomásokra, megfigyelték a traktorok és mezőgazdasági gépek működését, elragadtatásukat fejezték ki és azonnal elhatározták: «bemegyünk a kolhózba». Az apró és legapróbb egyéni gazdaságokban szétszórt parasztok, akiknek nem voltak se valamire való szerszámaik, se elegendő igásállatuk, akiknek nem volt meg a lehetőségük arra, hogy felszántsák az óriási szűzföldeket, sem kilátásuk arra, hogy gazdaságukat megjavítsák, a nyomorgyötörte, egyedülálló, kizárólag sajátmagukra utalt parasztok végre megtalálták a jobb élet felé vezető utat — a kisgazdaságoknak kollektív gazdaságokba, kolhózokba való egyesülésében, — a traktorokban, amelyek még a «legkeményebb földet» is felszántják, — az állam segítségében, amely gépet, pénzt, embert és jó tanácsot ad a falunak, — a kulákok igája alól való felszabadulás lehetőségében, akiket csak nem rég vert le és tepert a földre a Szovjetkormány, a parasztság milliós tömegeinek örömére.

Ezen az alapon kezdődött meg és bontakozott ki később a tömeges kolhózmozgalom, amely különösen 1929 végén élénkült meg s amely a kolhózok növekedésének olyan soha nem látott ütemét adta, amilyet még a mi szocialista iparunk sem ismert.

1928-ban a kolhózok bevetett területe 1,390.000 hektár volt, 1929-ben 4,262.000 hektár, 1930-ban pedig a kolhózok már 15 millió hektár felszántását vehették tervbe.

> «El kell ismernünk — mondta a kolhózok növekedésének tempójára vonatkozólag Sztálin elvtárs „A nagy fordulat éve" c. cikkében (1929) —, hogy a fejlődésnek ezt a viharos tempóját még a mi szocializált nagyiparunk sem ismeri, amelynek növekedési tempója pedig általában nagy lendületéről nevezetes»*.

Ez fordulatot jelentett a kolhózmozgalom fejlődésében. Ez a tömeges kolhózmozgalom kezdete volt.

«Mi az *új* a mostani kolhózmozgalomban?» — kérdezte Sztálin elvtárs „A nagy fordulat éve" c. cikkében És így felelt rá:

---

* *Sztálin.* A nagy fordulat éve, lásd: *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 283. old.

«Az új és döntő a mostani kolhózmozgalomban az, hogy a parasztok nem egyes csoportokban lépnek be a kolhózba, mint azelőtt, hanem egész falvak, egész járások, egész kerületek, sőt egész körzetek parasztsága lép be egyszerre. És mit jelent ez? Ez azt jelenti, hogy *a középparaszt elindult a kolhózokba.* Ez a lényege annak a mezőgazdaság fejlődésében beállott gyökeres fordulatnak, mely a Szovjethatalom legfontosabb vívmánya . . .»*

Ez azt jelentette, hogy érik vagy már meg is érett a feladat: a teljes kollektivizálás alapján likvidálni a kulákságot mint osztályt.

RÖVID ÖSSZEFOGLALÁS

A párt az ország szocialista iparosításáért folytatott harcban, az 1926—29-es években óriási belső és nemzetközi nehézségeket győzött le. A párt és a munkásosztály erőfeszítései győzelemre vitték a szocialista iparosítás politikáját.

Alapjában megoldottuk az iparosítás egyik legnehezebb feladatát — a nehézipar megteremtéséhez szükséges anyagi eszközök felhalmozását. Leraktuk az ország egész gazdaságának átszerelésére képes nehézipar alapzatát.

Elfogadtuk a szocializmus felépítésének első ötéves tervét. Óriási méretű építőmunka indult meg, új gyárak, szovhózok, kolhózok jöttek létre.

Ezt az előrehaladást a szocializmus útján az országban az osztályharc kiélesedése és a pártban a pártonbelüli harc kiélesedése kísérte. Ennek a harcnak a legfontosabb eredményei voltak: a kulákok ellenállásának megtörése, a trockista-zinovjevista kapituláns blokknak, mint szovjetellenes blokknak leleplezése, a jobboldali kapitulánsok mint a kulákok ügynökségének leleplezése, a trockisták kikergetése a pártból, annak elismerése, hogy a trockisták és a jobboldali opportunisták nézetei összeférhetetlenek a SzK(b)P-hoz tartozással.

A trockisták, miután a bolsevik párt ideológiailag megsemmisítette őket s a munkásosztályban minden talajt elvesztettek, megszűntek politikai áramlat lenni és politikai szélhámosok elvtelen karrierista klikkjévé, politikai kétkulacsosok bandájává váltak.

A nehézipar alapzatát lerakva, a párt mozgósította a munkásosztályt és a parasztságot a Szovjetunió szocialista átépítése ötéves tervének végrehajtására. Az országban kibontakozott a dolgozók millióinak

* Ugyanott, 287. old.

szocialista versenye, a munka óriási lendületet vett, kialakulóban volt az uj munkafegyelem.

Ez az időszak a nagy fordulat évével végződött, amely fordulat a szocializmus óriási sikereit jelentette az iparban, az első komoly sikereket a mezőgazdaságban, a középparasztság fordulatát a kolhózok felé, a tömeges kolhózmozgalom kezdetét.

A BOLSEVIKOK PÁRTJÁNAK HARCA A MEZŐGAZDASÁG KOLLEKTIVIZÁLÁSÁÉRT

(1930—1934)

1. A nemzetközi helyzet az 1930—1934-es években. Gazdasági válság a kapitalista országokban. Japán elfoglalja Mandzsuriát. A fasiszták hatalomrajutása Németországban. A háború két tűzfészke

Ugyanakkor, amikor a Szovjetunió komoly sikereket ért el az ország szocialista iparosítása terén és gyors ütemben fejlesztette iparát, a kapitalista országokban 1929 végén beállt s a rákövetkező három évben egyre mélyült a gazdasági válság, mégpedig olyan pusztító erejű válság, amilyen azelőtt soha még nem volt. Az ipari válság egybefonódott a mezőgazdasági válsággal, az agrárválsággal s ez még jobban súlyosbította a kapitalista országok helyzetét.

Ugyanakkor, amikor a Szovjetunióban az ipar a válság három éve alatt (1930—1933) több mint kétszeresére növekedett és 1933-ban az 1929-es színvonal 201 százaléka volt, az Amerikai Egyesült Államok ipara 1933 végére az 1929-es színvonal 65 százalékára csökkent, Anglia ipara — 86 százalékra, Németországé — 66 százalékra, Franciaországé — 77 százalékra

Ez a körülmény újból megmutatta a szocialista gazdasági rendszer fölényét a kapitalista rendszerrel szemben. Tanúságot tett arról, hogy a szocializmus országa az egyetlen ország az egész világon, amely mentes a gazdasági válságoktól.

Éhség, nyomor és szenvedés volt a gazdasági világválság következménye huszonnégymillió munkanélküli számára. A mezőgazdasági válság súlya alatt a parasztok tízmilliói szenvedtek

A gazdasági világválság még jobban kiélesítette az ellentéteket az imperialista államok között, a világháborúban győztes és legyőzött országok között, az imperialista államok és a gyarmati és függő országok között, a munkások és tőkések között, a parasztok és földesurak között.

Sztálin elvtárs a XVI. pártkongresszuson tartott beszámoló beszédében rámutatott arra, hogy a burzsoázia a gazdasági válságból kivezető utat keres majd egyrészt abban, hogy a munkásokat még job-

ban elnyomja, bevezetve a fasiszta diktatúrát, vagyis a kapitalizmus legreakciósabb, legsovinisztább, legimperialistább elemeinek diktatúráját, másrészt abban, hogy háborúkat kezd a gyarmatok és a befolyási övezetek újrafelosztásáért az önvédelemre gyenge országok érdekeinek rovására.

Így is történt.

1932-ben megnőtt a háborús veszély Japán részéről. A japán imperialisták, látva, hogy az európai hatalmakat és az Amerikai Egyesült Államokat a gazdasági válsággal kapcsolatban teljesen lekötik saját ügyeik, elhatározták, hogy kihasználják az alkalmat és kísérletet tesznek arra, hogy nyomást gyakoroljanak a védekezésre gyenge Kínára, azt maguknak alávessék s ott a helyzet urává legyenek. A japán imperialisták, anélkül, hogy Kínának hadat üzentek volna, a saját maguk által provokált «helyi incidenseket» galád ürügyül használva, tolvajmódra bevonultak hadaikkal Mandzsuriába. A japán csapatok egész Mandzsuriát elfoglalták és alkalmas állásokat készítettek elő maguknak Észak-Kína elfoglalására és a Szovjetunió elleni támadásra. Japán, hogy kezét szabaddá tegye, kilépett a Népszövetségből és fokozott mértékben folytatta a fegyverkezést.

Ez a körülmény arra késztette az Amerikai Egyesült Államokat, Angliát és Franciaországot, hogy haditengerészeti felkészültségüket a Távolkeleten fokozzák. Japán szemmelláthatóan célul tűzte ki, hogy Kínát magának alávetve, onnan az európai imperialista hatalmakat és Amerikát kiszorítsa. Ezek a hatalmak erre saját fegyverkezésük fokozásával válaszoltak.

De Japán még egy másik célt is tűzött maga elé: a Szovjetunió távolkeleti részének elfoglalását. Érthető, hogy a Szovjetunió nem húnyhatott szemet ez előtt a veszedelem előtt és hozzálátott a távolkeleti vidék védelmi képességének fokozott erősítéséhez.

Így jött létre a fasizált japán imperialisták jóvoltából a Távolkeleten a háború első tűzfészke.

A gazdasági válság nemcsak a Távolkeleten élesítette ki a kapitalizmus ellentéteit, de Európában is. Az ipar és mezőgazdaság sokáig húzódó válsága, az óriási munkanélküliség és a vagyontalan osztályok egyre növekvő nélkülözései fokozták a munkások és parasztok elégedetlenségét. Ez az elégedetlenség a munkásosztály forradalmi háborgásává nőtt. Különösen nagy volt az elégedetlenség Németországban, amelyet a világháború, az angol-francia győztesnek fizetett hadisarc és a gazdasági válság kimerítettek, s ahol a munkásosztály kettős iga alatt nyögött: saját burzsoáziájának és a külföldi, angol-francia burzsoáziának igája alatt. Ékesszólóan tanúskodott erről az a hatmillió

szavazat, amelyet a Kommunisták Németországi Pártja kapott a fasiszták hatalomrajutása előtti utolsó Reichstag-választásokon. A németországi burzsoázia látta, hogy a Németországban eddig megőrzött polgári-demokratikus szabadságjogok csúnyán megtréfálhatják, hogy a munkásosztály ezeket a szabadságjogokat a forradalmi mozgalom kifejlesztésére használhatja fel. Ezért a németországi burzsoázia úgy vélte, hogy hatalmának megtartására csak egy mód van: megsemmisíteni a polgári szabadságjogokat, a parlament (Reichstag) szerepét a semmivel egyenlővé tenni és terrorisztikus burzsoá-nacionalista diktatúrát bevezetni, amely a munkásokat le tudja törni és bázist tud teremteni magának a revanshangulatú kispolgári tömegek között. S a burzsoázia hatalomra szólította a fasiszta pártot — amely magát a nép félrevezetésére nemzeti *szocialista* pártnak nevezi —, mert jól tudta, hogy a fasiszták pártja: először az imperialista burzsoáziának legreakciósabb, a munkásosztállyal szemben legellenségesebb része és másodszor, a leginkább revanshangulatú párt, amely a nacionalista érzésű kispolgárság milliós tömegeit magával tudja ragadni. A burzsoáziának ebben segítségére voltak a munkásosztály árulói, a Németországi Szociáldemokrata Párt vezetői, akik megalkuvó politikájukkal előkészítették az utat a fasizmus számára.

Ezek voltak azok a körülmények, amelyek a németországi fasiszták hatalomrajutását 1933-ban előidézték.

A németországi eseményeket elemezve, Sztálin elvtárs a XVII. pártkongresszuson, beszámoló beszédében a következőket mondta:

> «A fasizmus győzelmét Németországban nem csak úgy kell tekinteni, mint a munkásosztály gyengeségének a jelét s mint annak következményét, hogy a szociáldemokrácia a munkásosztályt elárulta és a fasizmus számára az utat megtisztította. A fasizmus győzelmét Németországban úgy is kell tekinteni, mint a burzsoázia gyengeségének jelét, mint annak jelét, hogy a burzsoázia már nem képes tovább a parlamentarizmus és a burzsoá demokrácia régi módszereivel uralkodni, minek folytán kénytelen a belpolitikában a kormányzat terrorisztikus módszereihez folyamodni...» (*Sztálin.* A leninizmus kérdései, 545. old.).*

A német fasizmus belpolitikája a Reichstag felgyujtásában, a munkásosztály vadállati elnyomásában, a munkásosztály szervezeteinek megsemmisítésében és polgári demokratikus szabadságjogok meg-

* *Sztálin* Beszámoló a párt XVII kongresszusán a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja Központi Bizottságának munkájáról (1934 január 26), lásd: *Sztálin.* A leninizmus kérdései, 452—453. old.

semmisítésében nyilatkozott meg. Külpolitikája — a Népszövetségből való kilépésben és nyilt háborús felkészülésben az európai országok határainak *erőszakos* revíziója céljából Németország javára.

Így jött létre a németországi fasiszták jóvoltából Európa központjában a háború második tűzfészke.

Érthető, hogy a Szovjetunió nem hagyhatta ezt a fontos tényt figyelmen kívül. Kettőzött figyelemmel kezdte kísérni a Nyugaton végbemenő eseményeket, fejlesztette az ország védelmi képességét nyugati határain.

2. Áttérés a kulákelemek korlátozásának politikájáról a kulákságnak mint osztálynak felszámolására. Harc a párt politikájának elferdítése ellen a kolhózmozgalomban. Támadás a kapitalista elemek ellen az egész fronton. A XVI. pártkongresszus

A parasztok tömeges belépése a kolhózokba, amely az 1929—1930-as években bontakozott ki, a párt és a kormány egész előző munkájának eredménye volt. A szocialista ipar növekedése, mely megkezdte a traktorok és gépek tömeges előállítását a mezőgazdaság számára; a kulákság elleni elszánt harc az 1928. és 1929. évi gabonagyűjtési kampányok alkalmával; a mezőgazdasági szövetkezetek szaporodása, amelyek lassanként hozzászoktatták a parasztokat a kollektív gazdálkodáshoz; az első kolhózok és szovhózok kedvező tapasztalatai — mindez előkészítette az átmenetet a teljes kollektivizálásra, egész falvak, járások, kerületek parasztságának belépését a kolhózokba.

Az átmenet a teljes kollektivizálásra nem úgy történt, hogy a parasztság fő tömegei egyszerűen és békésen beléptek a kolhózokba, hanem a parasztságnak a kuláksággal vivott tömegharca útján. A teljes kollektivizálás azt jelentette, hogy a falu körzetében levő összes földek a kolhóz kezébe mennek át, ezeknek a földeknek azonban jelentékeny része a kulákok kezében volt — a parasztság ezért elkergette a kulákokat a földekről, kisajátította őket, elvette jószágukat, gépeiket és követelte a szovjethatalomtól a kulákok letartóztatását és kitelepítését.

A teljes kollektivizálás ilymódon a kulákság felszámolását jelentette.

A kulákság mint osztály felszámolásának politikája volt ez, a teljes kollektivizálás alapján.

Ebben az időben a Szovjetuniónak már megvolt a szükséges anyagi alapja arra, hogy végezzen a kuláksággal, megtörje ellenállá-

sát, felszámolja mint osztályt, s a kulákok termelését kolhózok és szovhózok termelésével helyettesítse.

1927-ben a kulákok még több mint 600 millió pud gabonát termeltek, melyből körülbelül 130 millió pud került piacra. A kolhózok és szovhózok viszont 1927-ben még csak 35 millió pud gabonát tudtak termelni eladásra. 1929-ben a bolsevik párt határozott irányvonalának a kolhózok és szovhózok fejlesztésére és a szocialista ipar sikereinek eredményeképpen, amely a falut traktorokkal és mezőgazdasági gépekkel látta el, a kolhózok és szovhózok komoly tényezővé nőttek. Már ebben az évben a kolhózok és szovhózok nem kevesebb, mint 400 millió pud gabonát termeltek, amelyből már több mint 130 millió pud került piacra, vagyis több, mint az összes kulákgazdaságokból 1927-ben. 1930-ban a kolhózoknak és szovhózoknak már több mint 400 millió pud piacra kerülő gabonát kellett adniok — s valóban meg is adták — vagyis hasonlíthatatlanul többet, mint a kulákok 1927-ben.

Ilymódon, azzal, hogy megváltoztak az osztályviszonyok az ország gazdaságában és létrejött az anyagi alap, amely ahhoz kellett, hogy a kulákok gabonatermelését a kolhózok és szovhózok gabonatermelésével lehessen felváltani, a bolsevik párt számára lehetővé vált, hogy a kulákok *korlátozásának* politikájáról új politikára, a *kuláksá mint osztály felszámolásának* politikájára térjen át, a teljes kollektivizálás alapján.

1929-ig a Szovjethatalom a kuláksá korlátozásának politikáját folytatta. A Szovjethatalom felemelt adót rótt ki a kulákra; megkövetelte tőle, hogy gabonáját az államnak szabott áron adja el; a földbérletről szóló törvénnyel a kulákok földhasználati jogát bizonyos mértékig korlátozta: a kulákgazdaságok méreteit a bérmunkának az egyéni parasztgazdaságokban való alkalmazásáról szóló törvénnyel korlátozta. De nem folytatta még a kuláksá felszámolásának politikáját, mert a földbérletről és bérmunkáról szóló törvények még megengedték a kuláksá létezését, a kulákok kisajátításának megtiltása viszont ezen a téren bizonyos garanciát adott. Ez a politika visszatartotta a kuláksá növekedését, s kiszorította és tönkretette a kuláksá egyes rétegeit, amelyek ezeket a megszorításokat nem bírták ki. De ez a politika még nem szüntette meg a kuláksánagnak mint osztálynak gazdasági alapjait, nem vezetett a kuláksá felszámolására. Ez a politika a kuláksá korlátozásának, nem pedig felszámolásának politikája volt. Ez a politika szükséges volt egy bizonyos ideig, amíg a kolhózok és szovhózok még gyengék voltak és nem tudták a kulákok gabonatermelését saját termelésükkel helyettesíteni.

1929 végén, a kolhózok és szovhózok gyarapodásával kapcsolat-

ban, a Szovjethatalom ettől a politikától erélyes fordulattal eltért. Áttért a kulákság mint osztály, felszámolásának, megszüntetésének politikájára. Hatályon kívül helyezte a földbérletről és a bérmunkáról szóló törvényeket s ezzel a kulákokat a földtől is, a bérmunkásoktól is megfosztotta. Ugyanakkor megszüntette a kulákok kisajátításának tilalmát. Megengedte a parasztoknak, hogy a kulákok jószágát, gépeit és egyéb felszerelését a kolhózok javára kisajátítsák. A kulákokat kisajátították. Kisajátították őket éppenúgy, mint 1918-ban az ipari tőkéseket, azzal a különbséggel, hogy a kulákok termelő eszközei nem az állam kezébe mentek át, hanem az egyesült parasztság kezébe, a kolhózok kezébe.

Mély jelentőségű forradalmi átalakulás volt ez, ugrás a társadalom régi minőségi állapotából új minőségi állapotba, amely következményeiben egyenlő értékű volt az 1917-es októberi forradalmi átalakulással.

Ennek a forradalomnak sajátszerűsége az volt, hogy *felülről* ment végbe, az államhatalom kezdeményezésére, amelyet *alulról* a kuláknyűg ellen, a szabad kolhózélet megteremtéséért harcoló milliós paraszttömegek egyenes támogatása kísért.

Ez a forradalom egy csapással megoldotta a szocialista építésnek három életbevágóan fontos kérdését:

a) felszámolta országunk legnagyobb számú kizsákmányoló osztályát, a kulákok osztályát, a kapitalizmus visszaállításának ezt a bástyáját;

b) az ország legnagyobb számú dolgozó osztályát, a parasztság osztályát, átvitte a kapitalizmust szülő egyéni gazdálkodás útjáról a társadalmi, szocialista kolhózgazdálkodás útjára;

c) szocialista alapot adott a Szovjethatalomnak a népgazdaság legszélesebb és legéletbevágóbb fontosságú, de egyúttal legelmaradottabb ágában, a mezőgazdaságban.

Ezzel megsemmisültek az országban a kapitalizmus visszaállításának utolsó forrásai és egyúttal létrejöttek a szocialista népgazdaság felépítéséhez szükséges döntő jelentőségű új feltételek.

Sztálin elvtárs 1929-ben, a kulákság mint osztály felszámolásának politikáját megindokolva és a parasztság teljes kollektivizálására irányuló tömegmozgalom eredményeit leszögezve ezt írta:

> «Összedől és porrá lesz „a magántulajdon szentségének elve", ez az utolsó reménysége a világ összes kapitalistáinak, kik a kapitalizmusnak a Szovjetunióban való visszaállításáról álmodoznak.

A parasztok, akiket ők úgy tekintenek, mint anyagot a kapitalizmus talajának trágyázására, tömegesen hagyják ott a „magántulajdon" annyit dicsőített zászlaját és mennek át a kollektivizmus, a szocializmus útjára. Összedől az utolsó reménység a kapitalizmus visszaállítására» *(Sztálin.* A leninizmus kérdései. 296. old.)*.

A kulákság mint osztály felszámolásának politikáját a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának Központi Bizottsága 1930 január 5-i történelmi jelentőségű határozatában szögezte le, amelynek címe: «A kollektivizálás üteméről és a kolhózok építésének állami támogatásáról.» Ez a határozat teljesen tekintetbe vette a viszonyok különbözőségét a Szovjetunió különböző kerületeiben és a kollektivizálásra való felkészültség különböző fokát a Szovjetunió különböző területein.

A kollektivizálás különböző ütemeit állapították meg. A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának Központi Bizottsága a Szovjetunió területeit (oblasztjait) a kollektivizálás üteme szempontjából három csoportra osztotta.

Az első csoportba tartoztak a legfontosabb gabonatermő területek, amelyek legjobban elő voltak készülve a kollektivizálásra, ahol sok volt a traktor, sok volt a szovhóz, s amely területek a kulákság elleni harcban a gabonagyüjtési kampányok során a legtöbb tapasztalatot szerezték — így az északi Kaukázus (Kubán, Don, Terek), a Közép-Volgavidék, az Alsó-Volgavidék. A gabonatermő területek e csoportjának a Központi Bizottság határozata értelmében a kollektivizálást 1931 tavaszáig lényegében be kell fejeznie.

A gabonatermő területek másik csoportja — amelybe Ukrajna, a Központi Feketeföld-vidék, Szibéria, az Ural-vidék, Kazachsztán és más gabonatermő területek tartoztak — a kollektivizálást lényegében 1932 tavaszáig fejezhette be.

A többi területek, vidékek és köztársaságok (a Moszkvai terület, a Kaukázusontúl, a középázsiai köztársaságok stb.) a kollektivizálás határidejét egészen az ötéves terv végéig, vagyis 1933-ig kitolhatták.

A kollektivizálás ütemének gyorsulásával kapcsolatban a Központi Bizottság szükségesnek látta a traktorokat, kombájnokat s egyéb mezőgazdasági gépeket stb. termelő gyárak építésének még jelentékenyebb meggyorsítását. Ugyanakkor a Központi Bizottság erélyes ellenállást követelt «azzal az irányzattal szemben, amely a lónak, mint

* *Sztálin.* A nagy fordulat éve, lásd: *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 287. old.

vontató erőnek jelentőségét a kolhózmozgalom jelen szakaszában alábecsüli, s ezzel a lóállomány elfecsérléséhez, a lovak eladásához vezet.»

A kolhózoknak nyujtott hitelek összege 1929—30-ban kétszeresére (500 millió rúbelre) emelkedett.

A Központi Bizottság határozata elrendelte, hogy a kolhózok földjét az állami földekből egészítsék ki.

A határozat azt a rendkívül fontos utasítást adta, hogy a fejlődés jelen szakaszában a kolhózmozgalom *fő formája* a mezőgazdasági artelj, amelyben csak az *alapvető* termelési eszközöket kollektivizálják.

A Központi Bizottság óva intette a pártszervezeteket, hogy tartózkodjanak «a kolhózmozgalomnak bárminő felülről történő „elrendelésétől", ami azt a veszedelmet rejti magában, hogy a kolhózok szervezése körüli tényleges szocialista verseny helyét a kollektivizálással való játék váltja fel» (A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának határozatai, II. rész. 662. old.).

A Központi Bizottságnak ez a határozata teljes világosságot vet a párt új politikájának megvalósítására a faluban.

A kulákság felszámolásának és a teljes kollektivizálás megvalósításának politikája alapján a kolhózmozgalom hatalmas méreteket öltött. Egész falvak és kerületek parasztsága lépett be egyszerre a kolhózokba, elsöpörve útjából a kulákokat, felszabadulva azok igája alól.

De a kollektivizálás óriási sikerei mellett csakhamar mutatkozni kezdtek bizonyos fogyatékosságok a párt funkcionáriusainak gyakorlatában, a párt kolhózok építésére vonatkozó politikájának bizonyos elferdítései. Bár a Központi Bizottság előre figyelmeztette a pártfunkcionáriusokat, hogy ne hagyják magukat a kollektivizálás sikereitől túlságosan elkapatni, sokan közülük mesterségesen kezdték erőltetni a kollektivizálást, nem számolva a helyi és az időviszonyokkal, nem számolva azzal, hogy milyen mértékben vannak a parasztok előkészítve arra, hogy a kolhózokba belépjenek.

Kitűnt, hogy a kolhózok építésében csorbát szenvedett az *önkéntesség* elve. Számos kerületben az önkéntes belépés elvét a *kényszer* váltotta fel, a parasztokat azzal fenyegették, hogy különben mint kulákokkal bánnak el velük, megfosztják őket választójoguktól és így tovább.

Több kerületben a helyett, hogy a kollektivizálást előkészítették volna és türelmesen megmagyarázták volna a párt kollektivizáló politikájának alapjait: bürokratikusan, közigazgatási úton, felülről dekretáltak túlzott számadatokat az állítólag létrehozott kolhózokról, mesterségesen felfújták a kollektivizálás százalékát.

Noha a Központi Bizottság határozott útmutatást adott arra, hogy

a kolhózmozgalom fő formája a mezőgazdasági artelj, amelyben csak az *alapvető* termelési eszközöket kollektivizálják, egyes helyeken Hübele Balázs módra, az artelj-formát átugorva, kommúnákat alakítottak, társadalmasították a lakóházakat, a házi szükségletre tartott tehenet, aprójószágot, baromfit stb.

Egyes területek vezetői, a kollektivizálás első sikereitől elkapatva, megszegték a Központi Bizottságnak a kollektivizálás ütemére és határidejére vonatkozó egyenes utasítását. A moszkvai terület csak azért, hogy felfújt eredményeket mutathasson ki, funkcionáriusait arra kezdte beállítani, hogy a kollektivizálást 1930 tavaszáig befejezzék, holott, a Központi Bizottság utasítása értelmében, teljes három év állott rendelkezésére (az előírt határidő 1932 vége volt). Még durvábban szegték meg a Központi Bizottság utasításait a Kaukázusontúlon és Közép-Ázsiában.

A kulákok és híveik ezeket a túlkapásokat provokációs célokra használták ki, mezőgazdasági arteljek helyett kommúnák alakítását s a lakóházak, aprójószágok és baromfi azonnali társadalmasítását javasolták. Egyidejűleg a kulákság agitációt fejtett ki amellett, hogy a parasztok, mielőtt a kolhózba belépnének, vágják le jószágaikat, mert hisz — így bizonygatták a parasztoknak — a kolhózban a jószágot «úgyis elveszik». Az osztályellenség arra számított, hogy a helyi szervezetek által a kollektivizálás során elkövetett hibák és túlkapások a parasztokat fel fogják bőszíteni és lázadást fognak előidézni a Szovjethatalom ellen.

A pártszervezetek által elkövetett hibák és az osztályellenség egyenes provokációi következtében 1930 februárjának második felében, a kollektivizálás kétségtelen általános sikere ellenére, egyes kerületekben a parasztság komoly elégedetlenségének veszedelmes jelei mutatkoztak. Sőt itt-ott a kulákoknak és ügynökeiknek a parasztokat határozottan szovjetellenes föllépésekre is sikerült rávenniök.

A párt Központi Bizottsága, mihelyt a párt irányvonalának a kollektivizálás sikerét veszélyeztető elferdítéseiről szóló vészjelzéseket megkapta, azonnal hozzálátott a helyzet rendezéséhez, s a pártkádereket az elkövetett hibák mennél gyorsabb kijavításának útjára térítette. 1930 március 2-án a Központi Bizottság határozata értelmében közzétették Sztálin elvtársnak «Akiknek a siker fejükbe szállt» című cikkét. Ez a cikk figyelmeztetés volt mindazoknak, akik a kollektivizálás sikereitől elkapatva súlyos hibákba estek és eltértek a párt irányvonalától, mindazoknak, akik a parasztokat erőszakos közigazgatási intézkedésekkel igyekeztek a kollektivizálás útjára terelni. A cikk teljes erővel hangsúlyozta az önkéntesség elvét a kolhózalakítás terén

és rámutatott arra, hogy a kollektivizálás ütemének és módszereinek megállapításánál feltétlenül számolni kell a Szovjetunió különböző kerületeiben uralkodó viszonyok különbözőségével. Sztálin elvtárs emlékeztetett ebben a cikkben arra, hogy a kolhózmozgalom fő láncszeme a mezőgazdasági artelj, amelyben csak az alapvető termelési eszközöket társadalmasítják, mégpedig főleg a gabonatermelés terén, de nem társadalmasítják a parasztházak körüli telkeket, a lakóházakat, a tejelő jószág egy részét, az aprómarhát, a baromfit stb.

Sztálin elvtárs cikkének óriási politikai jelentősége volt. Ez a cikk segítséget nyujtott a pártszervezeteknek az elkövetett hibák kijavításához és rendkívül súlyos csapást mért a Szovjethatalom ellenségeire, akik azt remélték, hogy a túlkapásokat kihasználva, sikerülni fog nekik a parasztságot a Szovjethatalom ellen fellázítani. A parasztság széles tömegei meggyőződtek róla, hogy a bolsevik párt irányvonalának semmi köze a Hűbele Balázsoknak azokhoz a «baloldali» túlkapásaihoz, amelyek egyes vidékeken végbementek. Sztálin elvtárs cikke megnyugtatta a paraszttömegeket.

A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának Központi Bizottsága, hogy a túlkapásoknak és hibáknak Sztálin elvtárs cikkével megkezdett kijavítását betetőzze, ezeknek a hibáknak ostorozására 1930 március 15-én még egy határozatot tett közzé: «Harc a párt irányvonalának elferdítése ellen a kolhózmozgalomban.»

Ez a határozat részletesen boncolta az elkövetett hibákat, amelyek a párt lenini-sztálini irányvonalától való eltérésnek, a pártutasítások egyenes megszegésének következményei voltak.

A Központi Bizottság rámutatott arra, hogy a «baloldali» túlkapások gyakorlata — egyenes segítség az osztályellenségnek.

A Központi Bizottság utasítást adott arra, hogy «azokat a funkcionáriusokat, akik nem tudnak vagy nem akarnak a pártvonal elferdítései ellen eltökélt harcot folytatni, helyükről el kell *mozdítani* és másokkal *felváltani*» (A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának határozatai. II. rész. 663. old.).

Egyes területek és vidékek pártszervezeteinek vezetőségét (moszkvai területét és a Kaukázusontúlét), amelyek politikai hibákat követtek el s azokat kijavítani képtelenek voltak, a Központi Bizottság új vezetőséggel váltotta fel.

1930 április 3-án jelent meg Sztálin elvtárs cikke «Válasz a kolhózparaszt elvtársaknak». Ebben a cikkében Sztálin elvtárs rámutatott a parasztkérdésben elkövetett hibák *gyökerére* és a kolhózmozgalomban előforduló fő hibákra: helytelen magatartás a középparasztsággal szemben: az önkéntesség lenini elvének megszegése a kolhózok

építésében; annak a lenini elvnek megsértése, hogy számolni kell a Szovjetunió különböző kerületeiben uralkodó viszonyok különbözőségével; a közvetlen áttérés a kommúnákra, az artelj átugrásával.

A felsorolt intézkedések segítségével a pártnak sikerült a helyi funkcionáriusok egyes kerületekben elkövetett túlkapásait kijavítani.

A legnagyobb szilárdságra volt szükség ahhoz, hogy a Központi Bizottság az *ár ellen* úszhasson, hogy idejekorán a helyes útra terelhesse a párt kádereinek jelentékeny részét, mely a sikertől elkábítva, hanyatt-homlok zuhant a pártvonaltól eltérő irányba.

A párt elérte, hogy a kolhózmozgalomból kiküszöböltük a pártvonal elferdítését.

Ezen az alapon a kolhózmozgalom sikerei megszilárdultak.

Ezen az alapon jött létre a kedvező talaj a kolhózmozgalom újabb hatalmas növekedésére.

Mielőtt a párt áttért a kulákság mint osztály felszámolásának politikájára, komoly, teljes felszámolásra irányuló támadás folyt a kapitalista elemek ellen, főleg a városban, az ipar terén. A mezőgazdaság, a falu egyelőre elmaradt az ipar, a város mögött. Emiatt a támadásnak egyoldalú jellege volt, a támadás nem volt teljes, nem volt általános. De most mikor a falu elmaradottsága már kezdett eltűnni, mikor a parasztságnak a kulákság felszámolásáért folytatott harca határozott jelleget öltött és a párt áttért a kulákság felszámolásának politikájára — most a kapitalista elemek elleni támadás általános jelleget nyert, az egyoldalú támadás az egész fronton való támadásba ment át. A XVI. pártkongresszus összehívása idején a kapitalista elemek ellen irányuló általános támadás már az egész vonalon kibontakozott.

A XVI. pártkongresszus 1930 június 26-án gyűlt egybe. A kongresszuson 1268 szavazati joggal bíró és 891 tanácskozási joggal bíró küldött vett részt, akik 1,260.874 párttagot és 711.609 tagjelöltet képviseltek.

A XVI. pártkongresszus a párt történetében úgy szerepel, mint «a szocializmus *egész fronton* kifejlesztett támadásának, a kulákság mint osztály felszámolásának és a teljes kollektivizálás megvalósításának kongresszusa» *(Sztálin)*.

A Központi Bizottság politikai beszámolójában Sztálin elvtárs kimutatta, hogy milyen nagy győzelmeket ért el a bolsevik párt a szocialista támadás kifejlesztése útján.

A szocialista iparosítás területén elértük azt az eredményt, hogy a népgazdaság össztermelésében az ipar túlsúlyba jutott a mezőgazdasággal szemben. Az 1929—30-as gazdasági évben az ipar az egész

népgazdaság össztermelésének már nem kevesebb, mint 53 százaléka volt, a mezőgazdaság — körülbelül 47 százaléka.

A XV. pártkongresszus idején, 1926—27-ben, az *egész* ipar össztermelése a háborúelőtti színvonalnak mindössze 102.5 százalékát tette, a XVI. kongresszus idején, vagyis 1929—30-ban, a háborúelőtti színvonalnak 180 százalékát.

Egyre jobban erősödött a nehézipar: a termelési eszközök termelése, a gépgyártás.

«Országunk *agrár*-országból *ipari* országgá való átalakulásának előestéjét éljük» — jelentette ki Sztálin elvtárs az egész kongresszus viharos helyeslése mellett.

Ugyanakkor azonban Sztálin elvtárs azt is megmagyarázta, hogy az ipar fejlődésének gyors *ütemét* nem szabad összetéveszteni az ipar fejlődésének *színvonalával*. Noha a szocialista ipar hallatlan ütemben fejlődött, az ipar fejlődésének *színvonala* szempontjából még *messze elmaradtunk* a vezető kapitalista országok mögött. Így volt ez a villamos erő termelése terén, bár a villamosítás a Szovjetunióban óriási eredményeket ért el. Így volt a fémtermeléssel is. A Szovjetunió öntöttvas-termelésének 1929—30 végén a terv szerint 5.5 millió tonnának kellett lennie, míg Németország öntöttvas-termelése 1929-ben 13.4 millió tonna volt, Franciaországé 10.45 millió. Ahhoz, hogy technikai és gazdasági elmaradottságunkat a lehető legrövidebb időn belül felszámolhassuk, ipari fejlődésünk ütemének további meggyorsítása volt szükséges, és a legeltökéltebb harc az opportunisták ellen, akik a szocialista ipar fejlődésének ütemét lassítani igyekeztek.

«Akik arról fecsegnek, hogy iparunk fejlődésének ütemét *lassítani* kell, azok a szocializmus ellenségei, osztályellenségünk ügynökei» — jelentette ki Sztálin elvtárs (A leninizmus kérdései. 369. old.).

Az első ötéves terv első részletének sikeres teljesítése és túlteljesítése után a tömegekben megszületett a jelszó. «*négy év alatt teljesíteni az ötéves tervet*». Egész sor vezető iparágban, (így a naftaiparban, a tőzegiparban, az általános gépiparban, mezőgazdasági gépiparban, az elektrotechnikai iparban) a terv teljesítése oly sikeresen haladt előre, hogy ezekben az iparágakban az ötéves tervet 2½—3 év alatt is végre lehetett hajtani. Ez megerősítette az «ötéves terv négy év alatt» jelszónak teljesen reális voltát és leleplezte a kishitűek opportunizmusát, akik kételkedtek ennek a jelszónak a megvalósíthatóságában.

A XVI. kongresszus megbízta a párt Központi Bizottságát: «biztó-

sítsa a továbbiakban is a szocialista építés *harcos bolsevik ütemét* és érje el, hogy *az ötéves tervet valóban négy év alatt teljesítsék.*»

A XVI. pártkongresszust megelőzően a Szovjetunió mezőgazdaságának fejlődésében óriási átalakulás ment végbe. A parasztság széles tömegei a szocializmus útjára tértek. 1930 május 1-én a termelőjellegű területek fő gabonatermő kerületeiben a kollektivizálás már a parasztgazdaságok 40—50 százalékára terjedt ki (szemben 1928 tavaszával, amikor a kollektivizált gazdaságok száma 2—3 százalék volt). A kolhózok bevetett területe 36 millió hektár volt.

Ez azt jelentette, hogy túlteljesítettük a Központi Bizottság 1930 január 5-i határozatában megállapított fölemelt programot (amely 30 millió hektárt irányzott elő). A kolhózok létesítésének ötéves programját viszont két év alatt több mint másfélszeresen túlteljesítettük.

A kolhózok árutermelése három év alatt több mint negyvenszeresére nőtt. Már 1930-ban az egész ország piacra kerülő gabonatermésének több mint felét a kolhózoktól kapta az állam, a szovhózokat nem számítva.

Ez azt jelentette, hogy a mezőgazdaság sorsát ezután már nem az egyéni parasztgazdaságok, hanem a kolhózok és szovhózok döntik el.

A parasztságnak a kolhózokba való tömeges belépése előtt a Szovjethatalom főleg a szocialista iparra támaszkodott, mostantól fogva pedig már a mezőgazdaság gyorsan fejlődő szocialista szektorára, a kolhózokra és szovhózokra is támaszkodhatott.

A kolhóz-parasztság, mint azt a XVI. pártkongresszus egyik határozatában leszögezte, «a Szovjethatalom tényleges és szilárd támaszává» lett.

3. Irányvonal a népgazdaság összes ágainak újjáépítésére. A technika szerepe. A kolhózmozgalom további növekedése. A gép- és traktorállomások politikai osztályai. Az ötéves terv négy év alatti teljesítésének eredményei. A szocializmus győzelme az egész fronton. A XVII. pártkongresszus

Mikor világossá vált, hogy a nehézipar és különösen a gépipar nemcsak létrejött és megszilárdult, de meglehetősen gyors ütemben fejlődik tovább, a párt elé új aktuális feladat állt: a népgazdaság összes ágainak újjáépítése (rekonstruálása) az új, modern technika alapján. Új, modern technikára kellett berendezkedni, modern munkapadokkal és gépekkel kellett ellátni a fűtőanyag-ipart, a vas- és fémipart, a könnyűipart, az élelmiszeripart, faipart, hadiipart, a köz-

lekedést és a mezőgazdaságot. A mezőgazdasági termékek és ipari készítmények kereslete olyan hatalmas méretekben megnövekedett, hogy elkerülhetetlenül szükséges volt a termelés megkétszerezése, megháromszorozása a népgazdaság összes ágaiban. Ezt azonban nem lehetett elérni anélkül, hogy el ne lássuk a gyárakat és üzemeket, a szovhózokat és kolhózokat megfelelő mennyiségű új, modern felszereléssel, mert a régi felszerelések a termelés ilyen arányú megnövelésére nem voltak alkalmasak.

A népgazdaság fő ágainak újjáépítése nélkül az országnak és az ország népgazdaságának új és egyre növekvő szükségleteit kielégíteni lehetetlen lett volna.

Újjáépítés nélkül lehetetlen volt végigvinni a szocializmus előnyomulását az egész fronton, mert a város és falu kapitalista elemeinek leveréséhez és megsemmisítéséhez nemcsak a munka- és tulajdonviszonyok új szervezetére volt szükség, hanem új technikára is, amely fölényben van a régivel szemben.

Újjáépítés nélkül lehetetlen lett volna a vezető kapitalista országokat technikai és gazdasági téren utólérni és elhagyni, mert az ipari fejlődés üteme szempontjából a Szovjetunió ugyan fölényben volt a kapitalista országokkal szemben, az ipar fejlettségének színvonala szempontjából, a termelés mennyiségének szempontjából viszont még mindíg jelentékenyen elmaradt mögöttük.

Ahhoz, hogy ezt az elmaradottságot felszámoljuk, egész népgazdaságunkat új technikával kellett felszerelnünk, a népgazdaság összes ágait újjá kellett építenünk az új, modern technika alapján.

A technika ilymódon döntő jelentőségre tett szert.

Az előttünk álló feladat megoldásának akadálya nem annyira az új gépek és munkapadok hiánya volt — mert hisz gépiparunk meg tudta adni a szükséges új felszereléseket —, mint inkább az, hogy gazdaságunk vezető emberei a technikával szemben helytelen álláspontot foglaltak el, lebecsülték a technika szerepét az újjáépítés szakaszában, elhanyagolták a technikát. Gazdasági vezetőink azt tartották, hogy a technika — az a «szakemberek» dolga, másodrendű dolog, melyet a «polgári szakemberekre» lehet bizni, hogy a kommunista gazdasági funkcionáriusok nem kötelesek a termelés technikájába beavatkozni; hogy nekik nem technikával, hanem annál fontosabb dologgal, a termelés «általános» irányításával kell foglalkozniok.

Ilyen módon lehetőséget adtak a polgári «szakembereknek», hogy a termeléssel manipuláljanak, maguknak pedig a gazdaság kommunista vezetői csak az «általános» irányítást, akták aláírását tartották fenn.

Nem szorul bizonyításra, hogy ilyen körülmények között, az «általános» irányítás általános fecsegéssé fajult a vezetésről, papírok aláírásává, papirosigazgatássá.

Világos, hogy a gazdaság kommunista vezetőinek a technikával szemben elfoglalt ilyen lekicsinylő álláspontja mellett nemcsak nem tudtuk volna soha elhagyni a vezető kapitalista országokat, de még csak utólérni sem. A technikának ez a lebecsülése, meg hozzá az újjáépítés időszakában, országunkat elmaradottságra, fejlődésünk ütemét csökkenésre kárhoztatta. Lényegében a technikával szembeni ilyen állásfoglalás mögött a gazdaság kommunista vezetői egy részének az a titkos vágya rejtőzött, hogy az ipar fejlődésének ütemét meglassítsák, csökkentsék s ezzel maguknak «nyugodt helyzetet» teremtsenek, a «szakemberekre» hárítva át a felelősséget a termelésért.

A gazdaság kommunista vezetőit arccal a technika felé kellett fordítani, meg kellett velük kedveltetni a technikát, meg kellett őket győzni arról, hogy az új technika elsajátítása a bolsevik gazdasági vezetők legéletbevágóbb ügye, hogy az új technika elsajátítása nélkül országunkat elmaradottságra, tengődésre kárhoztatjuk.

Ennek a feladatnak a megoldása nélkül további haladásról nem lehetett szó.

Igen jelentős szerepe volt ebből a szempontból Sztálin elvtárs felszólalásának az ipar funkcionáriusainak első konferenciáján, 1931 februárjában.

«Néha azt kérdezik — mondta Sztálin elvtárs ebben a beszédében —, nem lehetne-e a tempót valamivel lassítani, haladásunkat valamennyire visszatartani? Nem, elvtársak, nem lehet! A tempót lassítani nem lehet!... A tempót fékezni annyit jelent, mint hátramaradni. Aki pedig hátramarad, azt verik. Mi pedig nem akarjuk, hogy bennünket verjenek. Nem, nem akarjuk!

A régi Oroszország történelme többek között abból állt, hogy szüntelenül megverték elmaradottságáért. Verték a mongol kánok. Verték a török bégek. Verték a svéd feudális urak. Verték a lengyel meg a litván földesurak Verték az angol meg a francia kapitalisták. Verték a japán bárók. Mindenki verte — az elmaradottság miatt...

Mi elmaradtunk a gazdasági téren vezető országok mögött 50—100 évvel. Ezt a távolságot be kell futnunk tíz év alatt. Vagy meg tudjuk ezt tenni, vagy agyonnyomnak bennünket..

Nem több mint tíz év alatt kell befutnunk azt a távolságot, amelylyel elmaradtunk a kapitalizmus vezető országai mögött. Ennek

elérésére megvan a teljes „objektív" lehetőségünk. Csak a hozzáértés hiányzik ennek a lehetőségnek igazi kihasználásához. Ez pedig rajtunk áll. *Kizárólag* rajtunk! Itt az ideje, hogy megtanuljuk, hogyan kell ezt a lehetőséget kihasználni. Itt az ideje, hogy véget vessünk a termelésbe be-nem-avatkozás rothadt álláspontjának. Itt az ideje, hogy elsajátítsunk egy más, új, a jelen periódusnak megfelelő álláspontot: azt, hogy mindenbe be kell avatkozni. Ha gyárigazgató vagy — avatkozz be minden ügybe, hatolj be mindenbe, semmit figyelmen kívül ne hagyj, tanulj és mindig csak tanulj. A bolsevikoknak el kell sajátítaniok a technikát. Itt az ideje, hogy a bolsevikok maguk specialistákká váljanak. *Az újjáépítés periódusában minden a technikától függ»* (*Sztálin.* A leninizmus kérdései. 444—446. old.)*.

Sztálin elvtárs beszédének történelmi jelentősége az volt, hogy véget vetett a kommunista gazdasági vezetők lekicsinylő állásfoglalásának a technikával szemben, a kommunista gazdasági vezetőket arccal a technika felé fordította, új szakaszt nyitott meg maguknak a bolsevik erőknek a technika elsajátításáért folytatott harcában s ezzel megkönnyítette a népgazdaság újjáépítésének kifejlesztését.

Ettől kezdve a technika a polgári «szakemberek» monopóliumából maguknak a bolsevik gazdasági funkcionáriusoknak életbevágó ügyévé lett, s a lenéző «specialista» elnevezés — a technikát elsajátító bolsevik megtisztelő címévé.

Ettől kezdve a technikát elsajátított és a termelés irányítására képes vörös specialisták egész csapatainak, ezreinek és tízezreinek kellett megjelenniök — s valóban meg is jelentek.

Ez a munkásosztály és a parasztság új, termelési-technikai szovjet értelmisége volt, amely most gazdasági vezetésünk fő ereje.

Mindez meg kellett hogy könnyítse — és valóban meg is könnyítette — a népgazdaság újjáépítésének föllendülését.

Az újjáépítés fejlődése nem csak az ipar és a közlekedés terén haladt előre. Még gyorsabb ütemben folyt az újjáépítés a mezőgazdaság terén. S ez érthető is, mert a mezőgazdaság, az összes többi termelési ágaknál kisebb mértékben volt gépekkel ellátva, s valamennyinél jobban rászorult arra, hogy új gépeket kapjon. A mezőgazdaságnak új gépekkel való fokozott ellátására különösen szükség volt éppen most, amikor a kolhózok építése terén minden hónap, minden

* *Sztálin.* A gazdasági vezetők feladatairól, lásd: *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 345—347. old.

hét újabb növekedést hozott magával s ez újabb traktorokat és mezőgazdasági gépeket tett szükségessé.

Az 1931-es év a kolhózmozgalomnak további növekedését hozta. A fő gabonatermő kerületekben már az összes parasztgazdaságoknak több mint 80 százaléka kolhózokban egyesült. Itt a teljes kollektivizálás alapjában már megvalósult. A kevésbbé fontos gabonatermő kerületekben és az ipari növények termelésével foglalkozó kerületekben a gazdaságoknak több mint 50 százaléka egyesült kolhózokban. A 200.000 kolhóz és a 4000 szovhóz már az egész bevetett területnek kétharmadát vetette be, az egyéni parasztgazdaságok csak egyharmadát.

Ez a szocializmus óriási győzelme volt a faluban.

De a kolhózépítés eddig nem mélyült, hanem csak szélesedett, nem a kolhózok és káderei munkájának javulása irányában haladt, hanem a kolhózok száma szaporodott s a kollektivizálás egyre újabb és újabb kerületekre terjedt ki. Ennek az a magyarázata, hogy a kolhózok aktív tagjainak fejlődése, a kolhózkáderek fejlődése elmaradt a kolhózok mennyiségi növekedése mögött. Ennek következtében az új kolhózok munkája nem mindíg volt kielégítő s maguk a kolhózok egyelőre még gyöngék voltak, még nem erősödtek meg. A kolhózok megerősödését még az is gátolta, hogy nem volt elég képzett ember a falvakban, akikre (mint számvevőkre, gazdasági intézőkre, titkárokra) a kolhóznak okvetlen szüksége van, s hogy a parasztok még nem voltak járatosak a nagy kollektív gazdaságok vezetésében. A kolhózokban egyesült parasztok tegnap még egyéni kisgazdák voltak, akik értették, hogyan kell gazdálkodni kis földdarabokon, de nem voltak még tapasztalataik a nagy, kollektív gazdaság vezetése terén. Ahhoz, hogy a szükséges tapasztalatokat megszerezzék, idő kellett.

Mindezek folytán a kolhózok munkájában az első időben komoly fogyatékosságok voltak észlelhetők. Kitűnt, hogy a kolhózokban roszszul volt még megszervezve a munka és gyönge volt a munkafegyelem. A jövedelmet sok kolhózban nem a teljesített munkanapok, hanem lélekszám szerint osztották fel. Gyakran megtörtént, hogy munkakerülők több gabonát kaptak a kolhózoktól, mint a becsületes, dolgos kolhóztagok. A kolhózok vezetésének ezekkel a fogyatékosságaival kapcsolatban csökkent a kolhóztagok érdekeltsége a munkában, gyakran megtörtént, hogy a kolhóztagok éppen a leglázasabb munka idején nem mentek ki a munkára, a kolhózföldek egy része a hócsésig betakarítatlan maradt, magát a betakarítást hanyagul végezték, minek következtében igen sok gabona ment veszendőbe. A gépe-

kért és lovakért vállalt személyes felelősség hiánya szintén gyöngítette a kolhózgazdaságokat és csökkentette a kolhózok jövedelmét.

Különösen rosszul álltak a dolgok azokban a kerületekben, ahol a volt kulákoknak és azok szekértolóinak sikerült ilyen vagy olyan minőségben, a kolhózokba befurakodniok. Nemritkán megtörtént, hogy kisajátított kulákok másik kerületbe költöztek át, ahol őket nem ismerték és ott befurakodtak a kolhózba azzal a céllal, hogy ártsanak és kárt okozzanak. Néhol, a párt- és szovjetfunkcionáriusok éberségének hiánya következtében, saját kerületükben is sikerült befurakodniok a kolhózokba. A volt kulákok befurakodását a kolhózokba megkönnyítette az, hogy a kulákok taktikájukat a kolhózok elleni harcban hirtelen megváltoztatták. Azelőtt a kulákok nyiltan a kolhózok ellen léptek fel, bősz harcot folytattak a kolhózok aktív tagjai ellen, a haladott kolhóztagok ellen, orvul meggyilkolták őket, felgyujtották házukat, magtárukat stb. Ezzel akarták a kulákok a paraszttömegeket megfélemlíteni, a kolhózokba való belépéstől visszatartani. Most, hogy a kolhózok elleni nyilt harc vereséget szenvedett, a kulákok taktikát változtattak. Nem lőttek orvul a kolhóztagokra, hanem csöndes, békés, szelíd, teljesen szovjethű embereknek mutatták magukat. A kolhózokba befurakodva csendes aknamunkával igyekeztek azoknak károkat okozni. Mindenütt azon igyekeztek, hogy a kolhózokat belülről tegyék tönkre, hogy a munkafegyelmet a kolhózokban meglazítsák, hogy a termésnek és az egyes kolhóztagok munkájának nyilvántartását megzavarják. A kulákok a kolhózok lóállományának kiirtására törekedtek és sikerült is nekik sok lovat elpusztítaniok. Szándékosan megfertőzték a lovakat takonykórral, rühvel és más betegségekkel, minden ápolás nélkül hagyták őket és így tovább. A traktorokat és gépeket megrongálták.

A kulákoknak sikerült becsapniok a kolhóztagokat és büntetlenül végezniök kártevő munkájukat, mert a kolhózok még gyöngék és tapasztalatlanok voltak, a kolhózkáderek pedig még nem erősödtek meg.

Ahhoz, hogy a kulákok kártevő tevékenységének a kolhózokban vége szakadjon és a kolhózok megerősödésének folyamata meggyorsuljon, a kolhózoknak gyors és komoly segítséget kellett nyujtani, segíteni őket emberrel, tanáccsal, irányítással.

Ilyen segítséget nyujtott a kolhózoknak a bolsevik párt. 1933 januárjában a párt Központi Bizottsága határozatot hozott arról, hogy *politikai osztályokat* szervez a kolhózokat géperővel ellátó gép- és traktorállomások mellett 17.000 pártmunkást küldött ki a párt a falvakba a kolhózok segítségére, hogy ott a politikai osztályokban dolgozzanak.

Ez komoly segítség volt.

A gép- és traktorállomások mellett működő politikai osztályok két év alatt (1933 és 1934) nagy munkát végeztek a kolhózmunka fogyatékosságainak megszüntetésére, aktiv kolhózmunkások kinevelésére, a kolhózok megszilárdítására és arra, hogy megtisztítsák azokat az ellenséges kulák és kártevő elemektől.

A politikai osztályok az eléjük tűzött feladatokat becsülettel teljesítették: a kolhózokat szervezetileg és gazdaságilag megszilárdították, új kolhózkádereket neveltek, rendbe hozták a kolhózok gazdasági vezetését és felemelték a kolhózok tömegeinek politikai színvonalát.

A rohammunkás kolhózparasztok I. szovjetuniói kongresszusának (1933 február) s Sztálin elvtárs ott mondott beszédének roppant jelentősége volt abban, hogy a kolhóztömegek aktivitása fokozódott

A falunak régi, kolhózelőtti rendjét az új kolhózrenddel összehasonlítva, Sztálin elvtárs beszédében ezt mondta:

«A régi rendben a parasztok egyenként dolgoztak, régimódi hagyományok szerint, elavult munkaeszközökkel, dolgoztak a földesurak és kapitalisták, kulákok és spekulánsok javára, úgy dolgoztak, hogy ők maguk éheztek, míg mások gazdagodtak rajtuk. Az új, a kolhózrendben a parasztok közösen dolgoznak, arteljmódra, modern munkaeszközök — traktorok és mezőgazdasági gépek — segítségével dolgoznak, saját maguk és saját kolhózaik javára dolgoznak, földesurak és kapitalisták, kulákok és spekulánsok nélkül, dolgoznak azért, hogy napról-napra javítsák saját anyagi és kulturális helyzetüket» (A leninizmus kérdései. 528. old.)*.

Sztálin elvtárs beszédében kimutatta, hogy mit ért el a valóságban a parasztság azzal, hogy a kolhózok útjára tért. A bolsevik párt a szegényparasztok milliós tömegeit segítette ahhoz, hogy a kolhózokba belépve, a kulákok igájától megszabaduljanak. A kolhózokba belépve s ott a legjobb földek és legjobb termelőeszközök használatát élvezve, a szegényparasztok milliós tömegei, amelyek azelőtt éheztek, most a kolhózokban a középparasztok színvonalára emelkedtek, ellátott emberekké lettek.

Ez volt a kolhózok építése terén az első lépés, az első eredmény.

A második lépés — mondotta Sztálin elvtárs — az lesz, hogy a kolhóztagokat — a volt szegényparasztokat és a középparasztokat — még magasabb színvonalra emeljük, hogy az összes kolhóztagokat jómódúakká és az összes kolhózokat belsevikokká tesszük.

* *Sztálin.* Beszéd a rohammunkás kolhózparasztok első szovjetuniói kongresszusán, lásd: *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 434. old.

«Ahhoz, hogy a kolhóztagok jómódúakká váljanak — mondta Sztálin elvtárs —, ahhoz most már csak egyre van szükség: arra, hogy a kolhózban becsületesen dolgozzanak, helyesen használják ki a gépeket és traktorokat, helyesen használják ki az igásjószágot, helyesen munkálják meg a földet és óvják a kolhóz tulajdonát» (ugyanott, 532—533. old.)*.

Sztálin elvtárs beszéde mélyen behatolt a kolhóztagok millióinak öntudatába és a kolhózok gyakorlati, harci programjává lett.

1934 végére a kolhózok szilárd, győzhetetlen erővé váltak. Ebben az időben a Szovjetunió összes parasztgazdaságainak már mintegy háromnegyed része egyesült kolhózokban; az összes bevetett területeknek már 90 százalékával rendelkeztek.

1934-ben a Szovjetunió mezőgazdaságában már 281.000 traktor és 32.000 arató-cseplőgép dolgozott. A tavaszi vetés 1934-ben 15—20 nappal kevesebbet vett igénybe, mint 1933-ban és 30—40 nappal kevesebbet, mint 1932-ben, a gabonabeszolgáltatási tervet pedig három hónappal korábban teljesítették, mint 1932-ben.

Így erősödtek meg a kolhózok két év alatt, annak az óriási segítségnek következtében, amelyet a párttól és a munkás-paraszt államtól kaptak.

A kolhózrendszer szilárdan megalapozott győzelme és a mezőgazdaságnak ezzel kapcsolatos fellendülése megadták a Szovjethatalomnak a lehetőséget arra, hogy a kenyér- és egyéb élelmiszerjegyek rendszerét megszüntesse és bevezesse az élelmiszerek szabad vásárlását.

Minthogy a gép- és traktorállomások politikai osztályai, amelyeket mint ideiglenes politikai szerveket létesítettek, feladataikat megoldották, a Központi Bizottság határozatot hozott, hogy azokat rendes pártszervezetekké szervezzék át, egyesítve a politikai osztályokat a már meglevő kerületi pártbizottságokkal.

Mindezek a sikerek a mezőgazdaság és az ipar terén, az ötéves terv sikere teljesítésének vívmányai voltak.

1933 elején világossá vált, hogy az első ötéves terv megvalósult, mégpedig a kitűzött határidő előtt, négy év és három hónap alatt.

Ez a Szovjetunió munkásosztályának és parasztságának óriási világtörténelmi jelentőségű győzelme volt.

A párt Központi Bizottságának és Központi Ellenőrző Bizottságának 1933 januári plénumán Sztálin elvtárs beszédében leszögezte az első ötéves terv eredményeit. Mint ebből a beszédből kitűnt, a párt

* Ugyanott, 440. old.

és a Szovjethatalom az első ötéves terv teljesítésének időszakában a következő fő eredményeket érte el:

a) A Szovjetunió agrárországból ipari országgá változott — az ipari termelés viszonylagos súlya a népgazdaság egész termelésében 70 százalékra emelkedett.

b) A gazdaság szocialista rendszere felszámolta a kapitalista elemeket az ipar terén s ezen a téren kizárólagos gazdasági rendszerré vált.

c) A szocialista gazdasági rendszer felszámolta a mezőgazdaság terén a kulákságot mint osztályt és uralkodó erővé lett a mezőgazdaságban.

d) A kolhózrendszer megszüntette a faluban a nyomort és szegénységet — a szegényparasztok tízmilliói jómódú emberek helyzetébe kerültek.

e) Az iparban a szocialista rendszer eltüntette a munkanélküliséget, a termelés egyes ágaiban megtartotta a 8 órás munkanapot, az üzemek legnagyobb részében 7 órás munkanapra tért át, az egészségre káros üzemekben 6 órás munkanapot vezettek be.

f) A szocializmus győzelme a népgazdaság összes ágaiban megszüntette az embernek ember általi kizsákmányolását.

Az első ötéves terv e vívmányainak jelentősége mindenekelőtt abban állott, hogy végleg felszabadították a munkásokat és parasztokat a kizsákmányolás járma alól és a Szovjetunió *minden* dolgozója számára megnyitották az utat ahhoz, hogy magának jómódú és kulturális életet biztosítson.

1934 januárjában gyűlt össze a XVII. pártkongresszus. A kongresszuson 1225 szavazati joggal bíró és 736 tanácskozási joggal bíró küldött vett részt, akik 1,874.488 párttagot és 935.298 tagjelöltet képviseltek.

A kongresszus leszögezte a párt munkájának a lefolyt időszakban elért eredményeit, a szocializmus döntő sikereit a gazdaság és kultúra összes területein és megállapította, hogy a párt fő irányvonala minden vonalon győzött.

A XVII. pártkongresszus mint a «győzők kongresszusa» került be a történelembe.

Sztálin elvtárs beszámoló beszédében rámutatott azokra a gyökeres átalakulásokra, amelyek a Szovjetunióban a XVI. kongresszus óta végbementek.

«A Szovjetunió ez alatt a periódus alatt gyökeresen átalakult, ledobva magáról az elmaradottság és középkoriság köntösét. Agrár-

országból ipari országgá lett. Az apró individuális mezőgazdaság országából a kollektív mechanizált mezőgazdasági nagyüzemek országává változott át. Sötét, írástudatlan, kulturálatlan országból átváltozott — helyesebben: átváltozóban van — írástudó és kulturált, a Szovjetunió népeinek nyelvein működő felső-, közép- és alsóiskolák óriási hálózatával átfont országgá» (*Sztálin.* A leninizmus kérdései. 533. old.)*.

A szocialista ipar a kongresszus idején az ország egész iparának már 99 százaléka volt. A szocialista mezőgazdaság — a szovhózok és kolhózok — az ország egész bevetett területének mintegy 90 százalékát foglalta el. Ami az áruforgalmat illeti, a kapitalista elemek a kereskedelemből teljesen kiszorultak.

Az új gazdasági politika bevezetése idején Lenin azt mondta, hogy országunkban öt társadalomgazdasági formának elemei vannak meg. Az első forma — a patriarchális gazdaság, a túlnyomó mértékben természetbeni gazdaság, vagyis olyan, amely csaknem semmiféle kereskedelmet nem folytat. A második forma — a kis árutermelés, a parasztgazdaságok többsége, amely mezőgazdasági termékek eladásával foglalkozik és a kézművesek. Ez a gazdasági forma az új gazdasági politika első éveiben a lakosság többségét fogta át. A harmadik forma — a magánkapitalista gazdaság, amely az új gazdasági politika első idejében kezdett új életre kapni. A negyedik forma — az államkapitalizmus, elsősorban a koncessziók, amelyek azonban nem értek el valamennyire is jelentékeny fejlődést. Az ötödik forma — a szocializmus, a szocialista ipar, amely akkor még gyenge volt, a szovhózok és kolhózok, amelyek az új gazdasági politika kezdetén még teljesen jelentéktelen helyet foglaltak el a népgazdaságban, az állami kereskedelem és a szövetkezetek, amelyek az új gazdasági politika kezdetén szintén gyengék voltak.

Lenin rámutatott, hogy mindezek közül a formák közül a szocialista formának kell felülkerekednie.

Az új gazdasági politika a szocialista gazdasági formáknak teljes győzelmére számított.

És ez a cél a XVII. pártkongresszus idején már meg is volt valósítva.

«Most már azt mondhatjuk — mondotta erre vonatkozóan Sztá-

* *Sztálin.* Beszámoló a párt XVII. kongresszusán a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja Központi Bizottságának munkájáról, lásd: *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 461. old.

lin elvtárs —, hogy az első, harmadik és negyedik társadalomgazdasági forma már nem létezik, a második társadalomgazdasági forma másodrangú helyre szorult, az ötödik társadalomgazdasági forma pedig, a szocialista forma, kizárólagosan uralkodó és egyedül parancsnokló tényezővé vált az egész népgazdaságban» (ugyanott, 555. old.)*.

Sztálin elvtárs beszámolójában fontos helyet foglaltak el az eszmei és politikai vezetés kérdései. Sztálin elvtárs figyelmeztette a pártot, hogy bár a párt ellenségei, a mindenrendű opportunisták és mindenféle nacionalista elhajlók, vereséget szenvedtek, ideológiájuk maradványai élnek még egyes párttagok fejében és nem ritkán jelentkeznek is. A kapitalizmus maradványai a gazdaságban és főleg az emberek öntudatában, kedvező talajul szolgálnak a szétvert leninellenes csoportok ideológiájának feléledésére. Az emberek öntudata fejlődésében hátramarad gazdasági helyzetük mögött. Ezért a burzsoá nézetek maradványai az emberek fejében megmaradnak és még egy bizonyos ideig meg fognak maradni, habár a gazdaságban a kapitalizmust már felszámoltuk. Azt is számításba kell venni, hogy a Szovjetunió kapitalista környezetben él, hogy ez a kapitalista környezet, amely ellen a puskaport szárazon kell tartanunk, ezeket a maradványokat felélesztení és támogatni igyekszik.

Sztálin elvtárs beszélt többek között a kapitalizmusnak az emberek öntudatában megrekedt maradványairól a nemzeti kérdés területén, ahol azok különösen szívósak. A bolsevikok pártja két fronton harcolt: a nagyorosz sovinizmus felé való elhajlás ellen éppúgy, mint a helyi nacionalizmus felé való elhajlás ellen. Egyes köztársaságokban (így Ukrajnában, Bjelorussziában és másutt) a pártszervezetek beszüntették a harcot a helyi nacionalizmus ellen s annyira meg hagyták nőni ezt a nacionalizmust, hogy összeforrt az ellenséges elemekkel, összeforrt az intervencionistákkal és veszélyessé vált az államra. Arra a kérdésre válaszolva, hogy a nemzeti kérdésben melyik elhajlás a fő veszedelem, Sztálin elvtárs ezt mondta:

«A főveszély az az elhajlás, amely ellen beszüntették a küzdelmet s amelyet ezáltal az államra veszélyessé hagytak válni» (ugyanott, 587. old.)**.

---

* Ugyanott, 463. old.

** *Sztálin.* Beszámoló a párt XVII. kongresszusán..., lásd: *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 499. old.

Sztálin elvtárs felszólította a pártot, hogy kettőzze meg az eszmei és politikai munkát és rendszeresen leplezze le az ellenséges osztályok és a leninizmussal szemben ellenséges irányzatok ideológiáját s azok ideológiájának maradványait.

Sztálin elvtárs arra is rámutatott ebben a beszédében, hogy helyes határozatok hozatala önmagában még nem biztosítja az ügy sikerét. Ahhoz, hogy az ügy sikerét biztosítsuk, *a megfelelő helyre kell állítani az embereket*, akik a vezető szervek határozatait megvalósítani képesek, és *meg kell szerveznünk a határozatok végrehajtásának ellenőrzését*. E szervezeti intézkedések nélkül a határozatok könnyen papírrendelkezések, az élettől elszakadt rendelkezések maradhatnak. Sztálin elvtárs itt Leninnek arra az ismert tételére hivatkozott, hogy a szervező munkában a fő dolog — az *emberek megválasztása* és a *végrehajtás ellenőrzése*. E mellett Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy gyakorlati munkánknak fő baja éppen az, hogy szakadás van a hozott határozatok és a határozatok végrehajtása körüli szervezőmunka, a végrehajtás ellenőrzése között.

A XVII. pártkongresszus, hogy a párt és a kormány határozatai végrehajtásának ellenőrzését megjavítsa, az egyesített Központi Ellenőrző Bizottság és a Munkás és Paraszt Ellenőrzés helyébe, amely a XII. pártkongresszus óta a rábízott feladatokat már teljesítette, a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának Központi Bizottsága mellett Pártellenőrző Bizottságot, a Népbiztosok Tanácsa mellett pedig Szovjet Ellenőrző Bizottságot létesített.

A párt szervezeti feladatait az új szakaszban Sztálin elvtárs a következőkben foglalta össze:

1. összhangba hozni a szervező munkát a párt politikai irányvonalának követelményeivel;

2. a szervezeti vezetést a politikai vezetés színvonalára emelni;

3. elérni azt, hogy a szervezeti vezetés teljes mértékben biztosítsa a párt politikai jelszavainak és határozatainak megvalósítását.

Beszéde végén Sztálin elvtárs figyelmeztette a pártot arra, hogy bár a szocializmus sikerei rendkívül nagyok és méltán büszkék is lehetünk rájuk, mégsem szabad az elért sikerekkel tetszelegnünk, nem szabad «hencegnünk» és álomba ringatnunk magunkat.

«... Nem elaltatni kell a pártot, — hanem fejleszteni benne az éberséget, nem elringatni, hanem harcias készenlét állapotában tartani, nem lefegyverezni, hanem felfegyverezni, nem demobilizálni, hanem állandóan mobilizált állapotban tartani a második

ötéves terv megvalósítására» — mondta Sztálin elvtárs (ugyanott, 596. old.)*

A XVII. kongresszus meghallgatta Molotov és Kujbysev elvtársak jelentéseit a népgazdaság fejlesztésének második ötéves tervéről. A második ötéves terv feladatai még az első ötéves terv feladatainál is nagyszerűbbek voltak. A második ötéves terv végére, 1937-re, az ipari termelésnek a háborúelőtti színvonalnak mintegy nyolcszorosára kellett megnövekednie. A népgazdaság minden ágára kiterjedő beruházásokra a második ötéves terv 133 milliárd rúbelt irányzott elő, szemben az első ötéves terv 64 milliárdjával.

A nagy építkezéseknek ez az óriási lendülete biztosította a népgazdaság összes ágainak technikai átszerelését.

A második ötéves terv folyamán alapjában befejeződött a mezőgazdaság gépesítése. A traktorállománynak, amely 1932-ben kétségegynegyed millió lóerő volt, 1937-re több mint nyolcmillió lóerőre kellett emelkednie. A második ötéves terv az agrotechnikai intézkedések rendszerének (helyes vetésforgók, tiszta fajmagok alkalmazása a vetésnél, őszi szántás stb.) széles méretekben való bevezetését írta elő.

Nagyszabású munkákat irányzott elő a terv a közlekedés, a posta és távíró műszaki újjászervezése terén.

Nagyszabású programot tartalmazott az új ötéves terv a munkások és parasztok anyagi és kulturális színvonalának további emelésére is.

Nagy figyelmet fordított a XVII. kongresszus a szervezeti kérdésekre és Kaganovics elvtárs jelentése alapján speciális határozatokat hozott a párt- és szovjetépítés kérdéseiben. Most, amikor a párt fő irányvonala már győzött, mikor a párt politikáját már ellenőrizte és igazolta az élet, a munkások és parasztok tapasztalatai, a szervezeti kérdés még az eddiginél is nagyobb jelentőségű lett. A második ötéves terv új, bonyolult feladatai a munka minőségének fokozását követelték az egész vonalon.

«A második ötéves terv fő feladatai — a kapitalista elemek végleges felszámolása, a kapitalizmus maradványainak kiszorítása a gazdaságból és az emberek öntudatából, az egész népgazdaság újjászervezésének befejezése a legmodernebb technika alapján, az új technika és az új üzemek teljes kihasználása, a mezőgazdaság gépesítése és termelékenységének emelése, — mindezek elére

* *Sztálin.* Beszámoló a párt XVII. kongresszusán ..., lásd: *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 509. old.

állítják a *munka minősége javításának kérdését a munka minden ágában és elsősorban a gyakorlati szervezeti vezetés minőségi megjavításának kérdését*» — mondotta a kongresszus a szervezeti kérdésről hozott határozatában (A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának határozatai. II. rész. 591. old.).

A XVII. kongresszus elfogadta a párt új szervezeti szabályzatát, amely a régitől mindenekelőtt abban különbözik, hogy egy bevezető részt tartalmaz. Ez a bevezető rész a kommunista párt rövid meghatározását adja, a párt jelentőségének meghatározását a proletariátus harca szempontjából és a párt helyének meghatározását a proletárdiktatúra szerveinek rendszerében. Az új szervezeti szabályzat részletesen felsorolja a párttagok kötelezettségeit. Szigorúbb szabályokat állít fel a pártba való felvétel tekintetében és külön pontot tartalmaz a szimpatizálók csoportjairól. Részletesen kifejti a szervezeti szabályzat a párt szervezeti felépítésének kérdését és új fogalmazását adja a régebbi pártsejtekről — vagyis az elsőfokú pártszervezetekről, ahogy azokat a XVII. pártkongresszus óta nevezzük — szóló pontnak. Az új szervezeti szabályzat ugyancsak új fogalmazását adja a párton belüli demokráciáról és a pártfegyelemről szóló pontoknak is.

4. A bucháristák politikai kétkulacsosokká fajulnak. A trockista kétkulacsosok gyilkosok és kémek fehérgárdista bandájává fajulnak. Galádul meggyilkolják Sz. M. Kirov elvtársat. A párt intézkedései a bolsevikok éberségének fokozására

A szocializmusnak országunkban elért sikerei nemcsak a pártot, nemcsak a munkásokat és kolhózistákat töltötték el örömmel. Örömmel töltötték el az egész szovjet értelmiséget is, a Szovjetunió minden becsületes polgárát.

De nem töltötték el örömmel, hanem egyre jobban bőszítették a szétvert kizsákmányoló osztályok maradványait.

Őrjöngésig bőszítették a szétvert osztályok hangadóit — a bucháristák és trockisták hitvány maradványait.

Ezek az urak a munkások és kolhózparasztok elért eredményeit nem a nép érdekeinek szempontjából értékelték, amely minden elért eredményt örömmel üdvözölt, hanem a saját hitvány, az élettől elszakadt és izig-vérig rohadt frakciós csoportjuk érdekeinek szempontjából. Minthogy a szocializmusnak országunkban elért sikerei a párt politikájának győzelmét s ez urak politikájának végleges csődjét jelentették, ezért ahelyett, hogy elismerték volna a kézzelfogható tényeket

és bekapcsolódtak volna a közös ügybe, hozzáláttak ahhoz, hogy sikertelenségükért és bukásukért a párton és a népen álljanak bosszút, elkezdték a munkások és kolhózisták művének aláásására irányuló rontó és kártevő munkát, tárnák robbantását, gyárak felgyujtását, kártevést a kolhózokban és szovhózokban — hogy ilymódon a munkások és kolhózisták elért eredményeit felboritsák s a népben a Szovjethatalom elleni elégedetlenséget szítsanak. S hogy e mellett saját nyomorult csoportjukat a leleplezéstől és megsemmisítéstől megóvják, a párt odaadó híveinek álarcát vették magukra, egyre jobban hajbókoltak a pártnak, dicshimnuszokat zengtek neki, csúsztak-másztak előtte — ugyanakkor megszakítás nélkül folytatva rejtett aknamunkájukat a munkások és parasztok ellen.

Buchárin, Rykov és Tomszkij a XVII. kongresszuson bűnbánó beszédet tartottak, dicsőítették a pártot, egekig magasztalták a párt sikereit. De a kongresszus érezte, hogy beszédükből hiányzik az őszinteség és a kétkulacsosság bélyegét viselik magukon, mert a párt nem azt követeli tagjaitól, hogy a párt sikereit dicsőítsék és magasztalják, hanem hogy becsületesen dolgozzanak a szocializmus frontján, amit azonban a bucharinisták részéről már régen nem lehetett tapasztalni. A párt látta, hogy a valóságban ezek az urak hamishangú beszédeikkel a kongresszuson kívül álló híveikhez szólnak, azokat kétkulacsosságra tanítják és arra hívják fel, hogy ne rakják le a fegyvert.

A XVII. kongresszuson a trockista Zinovjev és Kámenjev is felléptek, mértéken felül ostorozták magukat elkövetett hibáikért, dicsőítették a pártot — ugyancsak mértéken felül — annak sikereiért. De lehetetlen volt a kongresszusnak nem látnia, hogy ez az émelygő önostorozás éppúgy, mint a párt undorítóan édeskés dicsőítése, csak ez urak nem tiszta és nem nyugodt lelkiismeretének a visszája. Azt azonban a párt még nem tudta, nem sejtette, hogy ezek az urak ugyanakkor, amikor a kongresszuson édeskés beszédeiket tartották, Kirov elvtárs galád meggyilkolásának előkészítésén dolgoztak.

Kirov elvtársat 1934 december elsején, Leningrádon a Szmoljnyj-épületben, revolverlövéssel galád módon meggyilkolták.

A tettenért és elfogott gyilkos egy földalatti ellenforradalmi csoport tagjának bizonyult, amely a Leningrádon működő szovjetellenes zinovjevista csoport tagjaiból alakult.

Kirov elvtársnak, a párt kedveltjének, a munkásosztály kedveltjének meggyilkolása országunk minden dolgozójában a harag viharát és mély gyász érzését keltette.

A vizsgálat megállapította, hogy az 1933—34-es években Leningrádon a zinovjevista ellenzék volt résztvevőiből földalatti ellenforra-

dalmi terrorista csoport alakult, élén az úgynevezett «leningrádi központtal». Ez a csoport feladatául a kommunista párt vezetőinek meggyilkolását tűzte ki. Első áldozatukul Sz. M. Kirov elvtársat szemelték ki. Ennek az ellenforradalmi csoportnak résztvevői vallomásaikban beismerték, hogy összeköttetésben álltak külföldi kapitalista országok képviselőivel s azoktól pénzbeli támogatásban részesültek.

Ennek a szervezetnek leleplezett résztvevőit a Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának Katonai Kollégiuma a legfelsőbbfokú büntetésre, agyonlövetésre ítélte.

Nem sokkal ezután megállapították, hogy van egy földalatti ellenforradalmi «moszkvai központ». A vizsgálat és a bírósági tárgyalás tisztázta azt az aljas szerepet, amelyet Zinovjev, Kámenjev, Jevdokímov és a szervezet többi vezetői játszottak híveiknek terrorista érzületre nevelésében s a Központi Bizottság és a szovjet kormány tagjai megölésének előkészítésében

Ezeknek az embereknek kétkulacsossága és aljassága odáig terjedt, hogy Zinovjev — Sz. M. Kirov elvtárs megölésének egyik szervezője és sugalmazója, aki siettette a gyilkost, hogy mennél előbb hajtsa végre gaztettét — Kirov elvtárs halála alkalmából dicsőítő megemlékezést írt és követelte közzétételét a sajtóban.

A bíróság előtt a zinovjevisták bűnbánást tettettek, a valóságban azonban még ott is folytatták a kétkulacsoskodást. Eltitkolták összeköttetésüket Trockijjal. Eltitkolták azt, hogy a trockistákkal együtt eladták magukat a fasiszták kémirodáinak, eltitkolták kémkedő és kártevő tevékenységüket. A zinovjevisták eltitkolták a bíróság előtt összeköttetésüket a bucharinistákkal, a fasiszta bérencek egyesült trockista-bucharinista bandájának létezését.

Kirov elvtárs megölése, mint később kiderült, ennek az egyesült trockista-bucharinista bandának a műve volt.

Már akkor, 1935-ben, világossá vált, hogy a zinovjevista csoport nem egyéb, mint álarc mögé bújt fehérgárdista szervezet, amely teljes mértékben rászolgált arra, hogy tagjaival mint fehérgárdistákkal bánjanak el.

Egy évvel később kiderült, hogy Kirov elvtárs meggyilkolásának és a Központi Bizottság más tagjai megölésére irányuló előkészületeknek tényleges, közvetlen és valóságos megszervezői: Trockij, Zinovjev, Kámenjev és cinkosaik voltak. Bíróság elé került Zinovjev, Kámenjev, Bakájev, Jevdokímov, Pikelj, I. N. Szmirnov, Mracskovszkij, Ter-Vaganján, Rejngoljd és mások. A tettenért gonosztevők kénytelenek voltak nyilvánosan, a bíróság előtt megvallani, hogy ők szervezték

meg nemcsak Kirov elvtárs meggyilkolását, hanem a párt és a kormány valamennyi többi vezetője meggyilkolásának előkészítését is. A vizsgálat azt is megállapította, hogy ezek a gonosztevők diverziós cselekedetek megszervezésére és a kémkedés útjára tértek. A Moszkvában 1936-ban lefolytatott bírósági tárgyalás teljesen megvilágította ezeknek az embereknek szörnyű erkölcsi és politikai elzüllését, feneketlen aljasságát és árulását, amit párthűségükről szóló kétkulacsos nyilatkozatukkal takargattak.

Ennek az egész gyilkos- és kémbandának legfőbb sugalmazója és szervezője a Júdás Trockij volt. Trockij segítőtársai és ellenforradalmi utasításainak végrehajtói voltak Zinovjev, Kámenjev és trockista uszályhordozóik. Együtt dolgoztak a Szovjetunió vereségének előkészítésén imperialista támadás esetére, a munkás- és parasztállammal szemben defetisták lettek, a német-japán fasiszták gyalázatos szolgáivá és ügynökeivé aljasodtak le.

A fő tanulság, amelyet a pártszervezeteknek Kirov elvtárs galád meggyilkolásának ügyében lefolytatott bírósági tárgyalásokból le kellett vonniok, az volt, hogy fel kell számolniok saját politikai vakságukat, saját politikai gondatlanságukat és fokozniok kell éberségüket, az összes párttagok éberségét.

A párt Központi Bizottsága, Kirov elvtárs galád megöletésével kapcsolatban, a pártszervezetekhez intézett levelében rámutatott arra, hogy

a) «Szakítani kell azzal az opportunista lelkinyugalommal, amely abból a téves feltevésből indul ki, hogy a mi erőnk növekedésével az ellenség egyre kezesebbé és ártalmatlanabbá válik Ez a feltevés gyökerében helytelen. Nem egyéb ez, mint visszhangja a jobboldali elhajlásnak, amely mindenkinek azt bizonygatta, hogy ellenségeink lassacskán be fognak csúszni a szocializmusba és végeredményben valóságos szocialistákká lesznek. Babérokon nyugodni és szájtátva a levegőbe bámulni — nem bolsevikokhoz méltó dolog. Nem megnyugvásra van szükség, hanem éberségre, valóságos bolsevik, forradalmi éberségre. Nem szabad elfelejtenünk, hogy mennél reménytelenebb ellenségeink helyzete, annál hajlandóbbak a „végső eszközökhöz" nyúlni, mint egyedüli eszközéhez azoknak, akik bukásra vannak kárhoztatva, a Szovjethatalom elleni harcukban. Nem szabad ezt elfelejteni és ezért ébernek kell lenni.»

b) «A kellő színvonalra kell emelni a párttörténet tanítását a párt tagjai számára, a pártunk történetében szereplő összes és minden-

féle pártellenes csoportosulások tanulmányozását, a párt irányvonala elleni harcukban alkalmazott harci módszereik és taktikájuk tanulmányozását, és — még inkább — annak a taktikának és azoknak a harci módszereknek tanulmányozását, melyeket pártunk alkalmazott a pártellenes csoportosulások elleni harcban, melyek megadták pártunknak a lehetőséget arra, hogy ezeket a csoportosulásokat legyőzze és teljesen szétzúzza. A párttagoknak nemcsak azt kell tudniok, hogyan harcolt a párt és hogyan győzte le a kadeteket, eszereket, mensevikeket, anarchistákat, hanem azt is, hogyan harcolt a párt és hogyan győzte le a trockistákat, a „demokratikus centralistákat", a „munkás-ellenzéket", a zinovjevistákat, a jobboldali elhajlás képviselőit, az egyesült jobb- és „bal"-oldali torzalakokat és így tovább. Nem szabad elfelejteni, hogy pártunk történetének ismerete és megértése rendkívül fontos eszköz, mely elengedhetetlen a párttagok forradalmi éberségének teljes biztosítására.»

Óriási jelentőségű volt ebben az időszakban a párt megtisztítása a soraiba beférkőzött idegen elemektől — mely tisztítás 1933-ban kezdődött — és különösen minden egyes párttag személyi okmányainak gondos felülvizsgálása és a régi tagsági könyveknek újakra való kicserélése, amelyet Sz. M. Kirov elvtárs galád meggyilkolása után folytatott le a párt.

A pártokmányok ellenőrzése előtti időben a pártkönyvek kezelése terén sok pártszervezetben zűrzavar és gondatlanság uralkodott. Kitűnt, hogy egyes helyi pártszervezetekben teljesen tűrhetetlen *zűrzavar volt a kommunisták nyilvántartása terén,* amit ellenségeink saját aljas céljaikra használtak ki, felhasználva a pártkönyveket kémkedő és kártevő tevékenységük fedezésére és így tovább. A felvételt a pártba és a pártkönyvek kiadásának ügyét a pártszervezetek vezetői sokszor harmadrangú személyekre bízták, sőt gyakran olyanokra, akiket mint párttagokat megbízhatóságuk szempontjából nem is ellenőriztek.

A párt Központi Bizottsága 1935 május 13-án az összes pártszervezetekhez külön levelet intézett a pártkönyvek nyilvántartásáról, kiadásáról és őrzéséről, elrendelte a pártokmányok gondos ellenőrzését az összes pártszervezetekben, hogy ezzel «pártunk saját házatáján bolsevik rendet teremtsünk».

A pártokmányok ellenőrzésének nagy politikai jelentősége volt. A párt Központi Bizottsága plénumának 1935 december 25-én hozott határozata megállapította, hogy ez az ellenőrzés óriási jelentőségű

szervezeti és politikai intézkedés volt a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja sorainak megerősítésére.

A pártokmányok ellenőrzésének végrehajtása után megindult az új tagok felvétele a pártba. A párt Központi Bizottsága azonban megkövetelte, hogy a párt sorainak kiegészítése új tagokkal ne csoportos felvételek útján, hanem kizárólag szigorúan egyéni felvételek útján történjék s hogy a pártba «országunk legjobb, valóban haladó, magukat valóban a munkásosztály ügyének odaadó» embereit vegyék fel, «elsősorban a munkások, azután a parasztok és a dolgozó értelmiség soraiból azokat, akik a szocializmusért folytatott harc különböző területein kiállták a próbát».

Az új párttagok felvételének felújításával egyidejüleg a Központi Bizottság kötelezte a pártszervezeteket, hogy soha meg ne feledkezzenek arról, hogy az ellenséges elemek ezentúl is igyekeznek majd a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának soraiba befurakodni. Ezért:

> «Minden egyes pártszervezetnek feladata az, hogy a bolsevik éberséget mindenképpen fokozza, magasra tartsa a lenini párt zászlaját és biztosítsa a pártot idegen, ellenséges és véletlen elemeknek soraiba való befurakodása ellen» (A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja Központi Bizottságának 1936 szeptember 29-i határozata. «Právda» 1936. 270. sz.).

A bolsevik párt, sorait megtisztítva és megerősítve, a párt ellenségeit megsemmisítve és a párt irányvonalának elferdítése ellen kíméletlenül harcolva, még szorosabban tömörült a párt Központi Bizottsága köré, amelynek vezetése alatt a párt és a Szovjetország új szakaszba, az osztálynélküli, szocialista társadalom felépítésének befejező szakaszába lépett.

RÖVID ÖSSZEFOGLALÁS

Az 1930—34-es években a bolsevikok pártja a proletárforradalomnak a hatalom meghódítása utáni legnehezebb történelmi feladatát oldotta meg: a kistulajdonosi parasztgazdaságok millióinak átvezetését a kolhózok, a szocializmus útjára.

A kulákságnak, ennek a számra legnagyobb kizsákmányoló osztálynak felszámolása és a parasztság fő tömegeinek átvezetése a kolhózok útjára azt eredményezték, hogy az országban a kapitalizmus utolsó gyökerei is megsemmisültek, a szocializmus győzelme a mező-

gazdaságban tetőpontját érte el s a Szovjethatalom a faluban végleg megszilárdult.

A kolhózok, miután szervezeti téren egész sor nehézséget sikeresen leküzdöttek, végleg megerősödtek és a jómódú élet útjára tértek.

Az első ötéves terv megvalósításának eredményeképpen országunkban felépült a szocialista gazdaság megdönthetetlen alapja — az elsőrangú szocialista nehézipar és a gépesített kollektív mezőgazdaság, megszűnt a munkanélküliség és az embernek ember általi kizsákmányolása és létrejöttek hazánk összes dolgozói anyagi és kulturális helyzete állandó javulásának előfeltételei.

Ezeket az óriási sikereket országunk munkásosztálya, kolhózistái és összes többi dolgozói a párt és a kormány bátor, forradalmi és bölcs politikájának segítségével érték el.

A kapitalista környezet, hogy a Szovjetunió erejét gyöngítse és aláássa, egyre fokozottabban «dolgozik» azon, hogy a Szovjetunión belül gyilkosokból, kártevőkből és kémekből álló bandáit megszervezze. Különösen megerősödött a kapitalista környezet ellenséges tevékenysége a Szovjetunió ellen a fasiszták hatalomrajutásával Németországban és Japánban. A trockisták és zinovjevisták személyében a fasizmus hű szolgákra tett szert, akik kémkednek, kártevő tevékenységet fejtenek ki, terrorisztikus és diverziós cselekedeteket hajtanak végre, a Szovjetunió vereségének előkészítésén dolgoznak — a kapitalizmus visszaállítása érdekében

A Szovjethatalom kemény ökéllel sujt le ezekre a lezüllött, emberi mivoltukból kivetkőzött elemekre s könyörtelenül elbánik velük, mint a nép ellenségeivel és a haza árulóival.

XII. fejezet

A BOLSEVIK PÁRT HARCA A SZOCIALISTA TÁRSADALOM FELÉPÍTÉSÉNEK BEFEJEZÉSÉÉRT ÉS AZ ÚJ ALKOTMÁNY ÉLETBELÉPTETÉSE

(1935—1937)

1. A nemzetközi helyzet az 1935—1937-es években. A gazdasági válság ideiglenes enyhülése. Az új gazdasági válság kezdete. Olaszország elfoglalja Abesszíniát. A német-olasz beavatkozás Spanyolországban. Japán betörése Közép-Kínába. A második imperialista háború kezdete

A gazdasági válság, amely a kapitalista országokban 1929 második felében kezdődött el, 1933 végéig tartott. Ettől kezdve az ipar hanyatlása megállt, a válság pangásba ment át s azután kezdetét vette az ipar bizonyos felélénkülése, valamelyes fellendülése. De ez a fellendülés nem olyan fellendülés volt, amelynek nyomán elkezdődik az ipar virágzása új, magasabb alapon. A világ kapitalista ipara még 1929 színvonalára sem tudott felemelkedni; 1937 közepéig ennek a színvonalnak csak 95—96 százalékát érte el. 1937 második felében pedig már új gazdasági válság vette kezdetét, amely elsősorban az Amerikai Egyesült Államokban jelentkezett. 1937 végére a munkanélküliek száma az Amerikai Egyesült Államokban újra 10 millióra emelkedett. Gyors tempóban kezdett növekedni a munkanélküliek száma Angliában.

Ilymódon a kapitalista országok, mielőtt még a nemrég lezajlott gazdasági válság csapásait kiheverhették volna, máris új gazdasági válsággal álltak szemben.

Ez a körülmény odavezetett, hogy az imperialista államok közti ellentétek, valamint a burzsoázia és a proletariátus közötti ellentétek mégjobban kiélesedtek. Ezzel kapcsolatban egyre erősödött az agresszív államoknak az a törekvése, hogy a gazdasági válság következtében országukon belül szenvedett veszteségeket más, gyengén védett országok számlájára kipótolják. Emellett, a két közismert agresszív államhoz — Németországhoz és Japánhoz — ezúttal még egy harmadik állam, Olaszország is csatlakozott.

1935-ben a fasiszta Olaszország megtámadta és leigázta Abesszíniát. A támadásra Olaszországnak a «nemzetközi jog» szempontjából semmi alapja vagy ürügye nem volt, a támadás hadüzenet nélkül,

tolvajmódra történt, ahogy az már a fasisztáknál mostanában divat lett. Az Abesszíniára mért csapás nemcsak Abesszínia ellen irányult, hanem Anglia ellen is, Angliának Európából Indiába, Ázsiába vezető tengeri útjai ellen. Anglia kísérletei, hogy Olaszország benyomulását Abesszíniába megakadályozza, eredménytelenek maradtak. Olaszország, hogy magának szabad kezet biztosítson, később kilépett a Népszövetségből és fokozott ütemben kezdett fegyverkezni.

Ilymódon az Európából Ázsiába vezető legrövidebb tengeri út körül új háborús csomópont jött létre.

A fasiszta Németország egyoldalú aktussal széttépte a versaillesi békeszerződést és tervet dolgozott ki, amely arra irányult, hogy az európai államok határait *erőszakos* úton változtassa meg. A német fasiszták nem titkolták, hogy a velük szomszédos országok meghódítására törekszenek, vagy legalábbis ez országok németek lakta területeinek elfoglalására. Tervük alapvonalai a következők voltak: először elfoglalni Ausztriát, aztán lecsapni Csehszlovákiára, aztán — valószínűleg Lengyelországra, ahol szintén van olyan Németországgal határos összefüggő terület, amelynek a lakossága német és azután... azután «majd meglátjuk».

1936 nyarán elkezdődött Németország és Olaszország katonai intervenciója a spanyol köztársaság ellen. A spanyol fasiszták támogatásának ürügyén Olaszország és Németország lehetőséget nyertek arra, hogy csapataikat szép csendesen Spanyolország területére, Franciaország hátába vigyék, tengeri hajóhadukkal pedig megszállják a spanyol vizeket, délen a Baleári-szigetek és Gibraltár körletét, nyugaton az Atlanti-óceán körletét, északon a Biszkájai-öböl körletét. 1938 elején a német fasiszták elfoglalták Ausztriát, behatolva ilymódon a Duna középfolyásának vidékére és tovább terjeszkedve Európa déli részében az Adriai-tenger felé.

A német és olasz fasiszták Spanyolország elleni intervenciójukkal kapcsolatban azt akarták mindenkivel elhitetni, hogy csak a spanyolországi «vörösök» ellen harcolnak és semmi más céljuk nincs. De ez csak durva és átlátszó ürügy volt, amely naív lelkek butaságára számított. A csapás Anglia és Franciaország ellen irányult, mert a német és olasz fasiszták ezzel magukhoz ragadták Angliának és Franciaországnak azok óriási ázsiai és afrikai gyarmataihoz vezető tengeri útjait.

Ami Ausztria elfoglalását illeti, azt már sehogy sem lehetett beilleszteni a versaillesi békeszerződés elleni harc kereteibe, nem lehetett azt mondani, hogy Németország «nemzeti» érdekeinek megvédéséről, az első imperialista háborúval kapcsolatban elvesztett területei-

nek visszaszerzésére irányuló törekvésekről van szó. Ausztria nem tartozott Németországhoz, sem a háború előtt, sem a háború után. Ausztria *erőszakos* egyesítése Németországgal: idegen területnek durva imperialista elfoglalását jelenti. Kétségtelen, hogy ez a tény leleplezi a fasiszta Németországnak azt a törekvését, hogy a nyugateurópai kontinensen magának uralkodó szerepet biztosítson.

Ausztria elfoglalása mindenekelőtt Franciaország és Anglia érdekeire mért csapás volt.

Ilymódon Európa déli részén, Ausztria és az Adriai-tenger körletében, valamint Európa legnyugatibb részén, Spanyolországban és a spanyol vizeken, új háborús csomópontok jöttek létre.

1937-ben a japán fasiszta katonai klikk elfoglalta Pekinget, betört Közép-Kínába és megszállta Sanghájt. A japán csapatok betörése Közép-Kínába — ugyanúgy, mint a néhány évvel ezelőtti betörés Mandzsuriába — japán módszerekkel, vagyis tolvajmódra történt, úgy, hogy Japán belekötött különböző «helyi incidensekbe», amelyeket maga idézett elő, megszegve minden néven nevezendő «nemzetközi szabályt», szerződést, megegyezést stb. Tiencin és Sanghái elfoglalása Japán kezébe adta a Kínával való kereskedelemnek, az óriási méretű kínai piacnak a kulcsát. Ez azt jelenti, hogy Japán, amíg Sanghái és Tiencin a kezében van, bármely pillanatban kiszoríthatja Közép-Kínából Angliát és az Amerikai Egyesült Államokat, amelyeknek ott óriási tőkebefektetéseik vannak.

Természetesen a kínai népnek és a kínai hadseregnek a japán hódítók elleni hősies harca, a Kínában végbemenő óriási nemzeti fellendülés, Kína óriási ember- és területtartaléka s végül a kínai nemzeti kormány eltökéltsége, hogy a felszabadító harcot a végsőkig — a hódítók teljes kiűzéséig Kína területéről — folytassa, mindez kétségtelenül amellett szól, hogy a japán imperialistáknak Kínában nincs és nem is lehet jövőjük.

De az is igaz, hogy Japán egyelőre kezében tartja a Kínával való kereskedelem kulcsát s hogy japán háborúja Kína ellen lényegében igen komoly csapást jelent Anglia és az Amerikai Egyesült Államok érdekeire.

Ilymódon a Csendes-óceánon, Kína körletében, még egy háborús csomópont jött létre.

Mindezek a tények azt mutatják, hogy a második imperialista háború a valóságban már elkezdődött. Csendesen kezdődött el, hadüzenet nélkül. Országok és népek valahogy észrevétlenül belecsúsztak a második imperialista háborúba. A háborút a világ különböző részeiben három agresszív állam kezdte meg: Németország, Olaszország és

Japán fasiszta vezetőkörei. A háború óriási területre terjed ki, Gibraltártól egészen Sanghájig. A háború már eddig több mint fél milliárdnyi lakosságot ragadott magával. Végső fokon Anglia, Franciaország és az Amerikai Egyesült Államok kapitalista érdekei ellen irányul, mert célja a világnak és a befolyási övezeteknek újrafelosztása az agresszív országok javára és ezeknek az úgynevezett demokratikus országoknak a rovására.

A második imperialista háborúnak jellemző vonása egyelőre az, hogy a háborút az agresszív hatalmak viselik és szítják, míg a többi hatalmak, a «demokratikus» hatalmak, amelyek ellen ez a háború tulajdonképpen irányul, úgy tesznek, mintha a háború őket nem érintené, mossák kezeiket, hátrálnak, hangoztatják békeszeretetüket, szidják a fasiszta támadókat és... apránként átengedik egyik állásukat a másik után a támadóknak, közben egyre azt bizonyítgatva, hogy készülnek a támadás visszaverésére.

Ennek a háborúnak, mint látható, meglehetősen különös és egyoldalú jellege van. De ez nem változtat azon a tényen, hogy ez a háború kegyetlen rablóháború, amely a gyengén védett népeknek, Abesszínia, Spanyolország, Kína népeinek testét marcangolja.

Helytelen volna a háborúnak ezt az egyoldalú jellegét a «demokratikus» országok katonai vagy gazdasági gyengeségével magyarázni. A «demokratikus» államok, természetesen, erősebbek a fasiszta államoknál. A kialakulóban levő világháború egyoldalú jellegének magyarázata abban rejlik, hogy a «demokratikus» államoknak nincs egységfrontjuk a fasiszta hatalmak ellen. Az úgynevezett «demokratikus» államok természetesen nem helyeslik a fasiszta államok «szélsőségeit» és félnek azok megerősödésétől. De még jobban félnek a munkásmozgalomtól Európában és a nemzeti felszabadító mozgalomtól Ázsiában és azt tartják, hogy a fasizmus «jó ellenméreg» mindezek ellen a «veszedelmes» mozgalmak ellen. Azért a «demokratikus» államok vezető körei — és különösen Anglia vezető konzervatív körei — politikájukban arra szorítkoznak, hogy a fékevesztett fasiszta rablókat rábeszéljék, hogy «ne vigyék a dolgot a végletekig», ugyanakkor azonban értésükre adják hogy ők «teljességgel megértik» a fasisztáknak a munkásmozgalommal és a nemzeti felszabadító mozgalommal szemben alkalmazott reakciós rendőrpolitikáját s azzal alapjában együttéreznek. Anglia vezetőkörei jelenleg körülbelül azt a politikát folytatják, amelyet a cárizmus alatt az orosz monarchista érzelmű liberális burzsoázia folytatott, amely félt ugyan a cári politika «szélsőségeitől», de még jobban félt a néptől s ezért a cár rábeszélésének politikáját — és következőleg a cárral a nép ellen való *megegyezés* po-

litikáját — tette magáévá. Mint ismeretes, Oroszország monarchista liberális burzsoáziája ezért a kétszínű politikájáért drágán megfizetett. Alapos a feltevés, hogy Anglia vezető köreinek és azok franciaországi és amerikai barátainak a történelem szintén meg fogja adni a magáét.

Érthető, hogy a Szovjetunió, látva a nemzetközi helyzetnek ilyen alakulását, nem húnyhatott szemet a fenyegető események felett. Bármilyen háború, még a legkisebb háború is, amit a támadók elkezdenek, veszedelmet jelent a békeszerető országok számára. De még komolyabb veszedelmet jelent az összes népek és elsősorban a Szovjetunió számára az a második világháború, amely ilyen «észrevétlenül» befurakodott a népek közé s már eddig több mint félmilliárd embert ragadott magával. Ékesszólón tanúskodik erről a német-olaszjapán «kommunistaellenes blokk» létrejötte. Ezért országunk, folytatva békepolitikáját, ugyanakkor serényen munkálkodik határaink védőképességének, a Vörös Hadsereg és a Vörös Hajóhad harci felkészültségének további erősítésén. 1934 végén a Szovjetunió belépett a Népszövetségbe, tudva azt, hogy a Népszövetség ha gyenge is, teret nyujthat a háborús támadók leleplezésére s bizonyos, ha csekély mértékben is, a béke eszközéül szolgálhat, amely a háború kitörését hátráltatja. A Szovjetunió úgy vélte, hogy ilyen időkben, még egy olyan gyenge nemzetközi szervezetet sem szabad kihasználatlanul hagyni, mint amilyen a Népszövetség. 1935 májusában Franciaország és a Szovjetunió szerződést kötöttek a háborús támadók esetleges támadása esetén egymásnak nyujtandó kölcsönös segítség ügyében. Egyidejűleg ugyanilyen szerződést kötött a Szovjetunió Csehszlovákiával is. 1936 márciusában kölcsönös segítségről szóló szerződést kötött a Szovjetunió a Mongol Népköztársasággal. 1937 augusztusában kölcsönös megnemtámadási szerződést kötött a Szovjetunió a Kinai Köztársasággal.

2. Az ipar és a mezőgazdaság további fellendülése a Szovjetunióban. A második ötéves terv határidőelőtti teljesítése. A mezőgazdaság újjászervezése és a kollektivizálás befejezése. A káderek jelentősége. A Sztahánov-mozgalom. A nép jólétének emelkedése. A népi kultúra fellendülése. A szovjet forradalom ereje

A kapitalista országokban, három évvel az 1930—1933 évi gazdasági válság után, új gazdasági válság állt be, a Szovjetunió ipara viszont *ebben az egész időszakban* feltartóztathatatlanul fejlődött. A világ egész kapitalista ipara 1937 közepén alig érte el 1929-es színvonalának 95—96 százalékát s aztán, 1937 második felében, újabb gazda-

sági válság szakaszába lépett, a Szovjetunió ipara viszont egyre növekvő fellendülésében, 1937 végére már 1929-es színvonalának 428 százalékát érte el, a háborúelőtti színvonallal összehasonlítva pedig annak már több mint hétszerese volt.

Ezek a sikerek a párt és a kormány rendületlenül megvalósított újjáépítő politikájának közvetlen következményei voltak.

Ezeknek a sikereknek eredményeképpen a második ötéves tervet az iparban határidő előtt teljesítették. 1937 április 1-re — vagyis négy év és három hónap alatt — a második ötéves terv már teljesítve volt.

Ez a szocializmus rendkívül nagy győzelme volt.

A fellendülésnek majdnem ugyanilyen képét mutatta a mezőgazdaság is. Az összes bevetett terület 1937-ben 135 millió hektár volt — szemben a háborúelőtti (1913) 105 millió hektárral. A gabonatermelés 1937-ben — 1913-hoz viszonyítva — 4 milliárd 800 millió pudról 6 milliárd 800 millió pudra* emelkedett, a nyersgyapot-termelés 44 millió pudról 154 millió pudra, a len (fonál)-termelés 19 millió pudról 31 millió pudra, a cukorrépa-termelés 654 millió pudról 1 milliárd 311 millió pudra, az olajtartalmú növények termelése 129 millió pudról 306 millió pudra.

Ki kell emelni, hogy a kolhózok egymaguk (a szovhózokat nem számítva) 1937-ben több mint 1 milliárd 700 millió pud piacra kerülő gabonát adtak az országnak, vagyis legalább 400 millió puddal többet, mint az összes földbirtokosok, kulákok és parasztok együttvéve 1913-ban.

A mezőgazdaságnak csak egy ága — az állattenyésztés — maradt még mindíg a háborúelőtti színvonal alatt és továbbra is csak lassú ütemben haladt előre.

Ami a mezőgazdaság kollektivizálását illeti, azt már teljesen befejezettnek lehet tekinteni. 1937-ben $18^1/_2$ millió parasztgazdaság volt kolhózokban egyesülve, ami az összes parasztgazdaságoknak 93 százaléka, a kolhózok gabonával bevetett területei pedig a parasztság összes gabonával bevetett területeinek 99 százaléka volt.

A mezőgazdaság újjászervezésének és traktorral és mezőgazdasági gépekkel fokozottmérvű ellátásának eredményei kézzelfoghatók voltak.

Az ipar és a mezőgazdaság újjászervezésének befejezése azt eredményezte, hogy a népgazdaságot bőven ellátták elsőrangú technikával. Az ipar és a mezőgazdaság, a közlekedés és a hadsereg óriási mennyiségben kapta az új gépeket és munkapadokat, traktorokat és me-

* 1 pud — 16.38 kg

zőgazdasági gépeket, mozdonyokat és hajókat, ágyúkat és tankokat, repülőgépeket és tengeri hadihajókat. A képzett káderek tíz- és százezreire volt szükség, akik ezt a technikát uralják s ki tudják belőle hozni mindazt, ami kihozható. E nélkül, megfelelő számú olyan ember nélkül, akik a technikát elsajátították, az a veszély fenyegetett, hogy a technika a holt fém halmazává válik és kihasználatlanul marad. Ez komoly veszély volt, amely annak következtében állt elő, hogy a technikát uraló káderek növekedése *nem tartott lépést* a technika növekedésével, hanem *messze mögötte maradt*. Még bonyolultabbá tette a helyzetet az, hogy funkcionáriusaink nagy része nem volt tudatában ennek a veszélynek és úgy vélte, hogy maga a technika «megteszi majd a magáét». Míg azelőtt nem értékelték kellőképpen a technikát és elhanyagolták, most elkezdték túlértékelni és fétist csináltak belőle. Nem értették meg azt, hogy a technika, ha nincsenek emberek, akik bánni tudnak vele: halott. Nem értették meg, hogy a technika csak akkor adhat magasfokú termelékenységet, ha vannak emberek, akik elsajátították.

Ily módon elsőrendű fontosságúvá lett a technikát elsajátító káderek kérdése.

Felelős gazdasági embereinket rá kellett bírnunk arra, hogy a technika túlbecsülése és a káderek jelentőségének lebecsülése helyett figyelmüket a technika elsajátítása, a technika uralása felé fordítsák; arra, hogy minden eszközzel fokozzák a munkát nagyszámú olyan káderek kiképzésére, amelyek úrrá lettek a technikán és abból a maximumot tudják kihozni.

Azelőtt, az újjászervezési időszak elején, amikor az országban érezhető volt a technika hiánya, a párt azt a jelszót adta ki, hogy «az újjáépítés időszakában minden a technikától függ» — most viszont, mikor már bővében voltunk a technikának, mikor az újjáépítési időszak alapjában már befejeződött, mikor az országban nagy káderhiány volt észlelhető — most a pártnak új jelszót kellett kiadnia, olyat amely már nem a technikára tereli a figyelmet, hanem az emberekre, a technikát teljes mértékben kihasználni tudó káderekre.

Nagy jelentősége volt e tekintetben Sztálin elvtárs beszédének, amelyet a Vörös Hadsereg Katonai Akadémiájának évzáró ünnepélyén, 1935 májusában mondott.

> «Azelőtt — mondta Sztálin elvtárs — azt mondtuk, hogy „minden a technikától függ". Ez a jelszó segítségünkre volt abban, hogy likvidáltuk a technika hiányát s a munka minden ágában széles technikai bázist hoztunk létre, hogy embereinket elsőrangú

technikával fegyverezzük fel. Ez igen helyes. De ez még nagyon de nagyon nem elegendő. Ahhoz, hogy a technikát mozgásba hozzuk és gyökeréig kihasználjuk, olyan emberekre van szükségünk, akik elsajátították a technikát, olyan káderekre, melyek a technikát teljesen magukévá tudják tenni és annak rendje és módja szerint kihasználni. A technika, olyan emberek nélkül, akik elsajátították — halott. A technika, olyan emberek kezében, akik elsajátították, csodákat tehet és kell is hogy tegyen. Ha a mi elsőrangu gyárainkban, szovhózainkban, kolhózainkban, közlekedésünkben, Vörös Hadseregünkben elegendő számú olyan káderrel rendelkeznénk, mely uralkodni tud ezen a technikán, országunk háromszor-négyszer annyi eredményt tudna felmutatni, mint ma. Ezért a fősúlyt most az emberekre, a káderekre kell helyezni, azokra, akik a technikát elsajátították. Ezért azt a régi jelszót, hogy „minden a technikától függ", mely annak a ma már túlhaladott periódusnak a visszatükrözése volt, amikor nálunk még technika-hiány uralkodott, új jelszóval kell felváltanunk, azzal a jelszóval, hogy *„minden a káderektől függ"*. Ez most a legfontosabb...

Meg kell végre érteni, hogy a világ összes értékes tőkéi közül a legértékesebb és legdöntőbb jelentőségű tőke — az ember, a káder. Meg kell érteni, hogy a mi jelenlegi viszonyaink között *„minden a káderektől függ"*. Ha jó és nagyszámú kádereink lesznek az iparban, a mezőgazdaságban, a közlekedésben, a hadseregben — országunk győzhetetlen lesz. Ha ilyen kádereink nem lesznek — mind a két lábunkra sántítani fogunk.»*

Ily módon elsőrendű feladattá lett a technikai káderek nevelésének meggyorsítása s az új technika gyors elsajátítása a munka termelékenységének további emelése céljából.

Ilyen káderek növekedésének, az új technika elsajátításának embereink által és a munkatermelékenység további emelkedésének legszembetűnőbb példája a Sztahánov-mozgalom. Ez a mozgalom a Donjec-medencében, a széniparban született meg és indult fejlődésnek onnan csapott át az ipar többi ágaiba, átterjedt a közlekedésre, majd később a mezőgazdaságba is behatolt. A mozgalom nevét kezdeményezőjétől, Alekszej Sztahánovtól, a «Központi Irmino» nevű tárna (Donjec-medence) bányamunkásától nyerte. Egy másik bányamunkás, Nikita Izótov, már Sztahánov előtt, addig ismeretlen rekordot ért el a kőszén-

* *Sztálin*. Beszéd a Kreml palotában..., lásd: *Sztálin*. A leninizmus kérdései. 515. és 517. old.

fejtés terén. Sztahánov példája, aki 1935 augusztus 31-én egy műszakban 102 tonna szenet fejtett ki s ezzel a szénfejtés szokásos normáját 14-szeresen túlhaladta — megindította a munkások, a kolhózisták tömegmozgalmát, a munkateljesítmények normáinak felemelésére, a munkatermelékenység további növelésére. Buszygin — az autóiparban, Szmetánjin — a cipőiparban, Krivonosz — a vasútnál, Muszinszkij — az erdőiparban, Jevdokija és Marija Vinovgrádova — a textiliparban, Marija Demcsenko, Marina Gnatjenko, P. Angeljina, Polagutjin, Koljeszov, Kovardak, Borin a mezőgazdaságban: ezek voltak a Sztahánov-mozgalom első úttörői.

Nyomukba más úttörők léptek, az úttörőknek egész serege, amely az első úttörők munkatermelékenységét is túlhaladta.

A Sztahánov-mozgalom kifejlesztésében óriási jelentősége volt a Sztahánov-munkások első szovjetuniói értekezletének, mely 1935 novemberében a Kremlben gyűlt egybe és Sztálin elvtárs beszédének, amelyet ezen az értekezleten mondott.

«A Sztahánov-mozgalom — mondta Sztálin elvtárs ebben a beszédében — a szocialista verseny újabb fellendülésének, a szocialista verseny újabb, magasabb fokának kifejezése... A multban, körülbelül három évvel ezelőtt, a szocialista verseny első fejlődési szakaszában, a szocialista verseny nem okvetlenül függött össze az új technikával. Hiszen akkoriban tulajdonképpen még nem is volt új technikánk. Viszont a szocialista verseny jelenlegi fejlődési szakasza — a Sztahánov-mozgalom okvetlenül összefügg az új technikával. A Sztahánov-mozgalom nem képzelhető el új, magasabb technika nélkül. Olyan emberek állanak előttünk, mint Sztahánov, Buszygin, Szmetánjin, Krivonosz, Pronjin elvtársak, a Vinográdovák és még sok más új ember, munkások és munkásnők, akik teljesen elsajátították munkájuk technikáját, megnyergelték és előrehajtották a technikát. Három évvel ezelőtt ilyen emberek nálunk még nem voltak vagy alig voltak... A Sztahánov-mozgalom jelentősége abban áll, hogy ez a mozgalom a technika régi normáit, mint elégteleneket, megdönti, sok esetben túlhaladja a munka termelékenységének a vezető kapitalista országokban elért fokát s ilymódon gyakorlati lehetőséget nyit a szocializmus további megszilárdítására országunkban, lehetőséget arra, hogy országunk a legnagyobb jólétben élő országgá váljék.»

A Sztahánov-munkások munkamódszereit jellemezve és a Sztahánov-mozgalom óriási jelentőségét hangsúlyozva országunk jövője szempontjából, Sztálin elvtárs így folytatta:

«Nézzük meg a sztahánovista elvtársakat. Miféle emberek ezek? Nagyobbára fiatal vagy középkorú munkások és munkásnők, művelt és technikailag képzett emberek, akik munkájukban a pontosság és szabatosság példaképét adják, akik értékelni tudják az idő szerepét a munkában, és megtanulták, hogy az időt nemcsak percekkel, hanem másodpercekkel is kell mérni. Legtöbbjük elsajátította az úgynevezett technikai minimumot* s most folytatja technikai képzettségének kiegészítését. Ezek az emberek mentesek a mérnökök, technikusok és gazdasági funkcionáriusok egy részének konzervatizmusától és maradiságától, merészen törnek előre, megdöntve az elévült technikai normákat és új, magasabbfokú normákat állítva a helyükre, az előirányzott termelőképességet fokozó javaslatokat tesznek az iparunk vezetői által kidolgozott tervekhez, szóval kiegészítik és megjavítják a mérnökök és technikusok munkáját, sőt nem ritkán tanítják és haladásra unszolják őket, mert ezek a sztahánovisták — olyan emberek, akik a saját munkájuk technikáját minden ízében elsajátították, akik a technikából a maximumát tudják kihozni annak, ami belőle kihozható. Ma még kevés a Sztahánov-munkás, de ki kételkedik benne, hogy holnap már tízszer annyi lesz? Nem világos-e, hogy a Sztahánov-munkások iparunk újítói, hogy a Sztahánov-mozgalom iparunk jövőjének képviselője, hogy ebben a mozgalomban a munkásosztály eljövendő kulturális és technikai fellendülésének magva rejlik, hogy ez a mozgalom azt az utat nyitja meg számunkra, amelyen egyedül és kizárólag érhetjük el a munka termelékenységének azt a magasabb fokát, mely a szocializmusból a kommunizmusba való átmenethez, s a szellemi és testi munka közötti ellentét megszüntetéséhez szükséges?»**

A Sztahánov-mozgalom kibontakozása és a második ötéves terv határidőelőtti megvalósítása megteremtették annak a feltételeit, hogy a dolgozók jóléte és kulturális fejlődése még magasabbra lendülhessen.

A munkások és alkalmazottak reálmunkabére a második ötéves terv idején több mint kétszeresére nőtt. A munkabéralap 1933 és 1937 között 34 milliárd rúbelről 81 milliárd rúbelre növekedett. Az állami szociális biztosítás alapja, mely 1933-ban 4 milliárd és 600 millió rúbel

* Technikai minimum: a szükséges technikai ismereteknek a szocialista üzemek munkásai számára előírt színvonala.

** *Sztálin* Beszéd a sztahánovisták első szovjetuniói értekezletén..., lásd: *Sztálin*. A leninizmus kérdései. 518—522. old., vagy: *Lenin—Sztálin*. A szocialista munkáról és munkaversenyről. Szikra 1948. 119—121, 123. old.

volt, 1937-ben már 5 milliárd és 600 millió rúbelre emelkedett. A munkások és alkalmazottak állami biztosításai a mindennapi élet javítására és kultúrszükségletekre, szanatóriumokra, fürdőhelyekre, üdülőkre és orvosi segélyre az 1937-es év folyamán mintegy 10 milliárd rúbelt adott ki a Szovjetállam.

A faluban végleg megerősödött a kolhózrendszer. Ezt jelentékenyen elősegítette a *Mezőgazdasági arteljek szabályzata,* amelyet a rohammunkás kolhóztagok második kongresszusa fogadott el 1935 februárjában, valamint a kolhózok *örökhasználati jogának* biztosítása az összes általuk megművelt földekre. A kolhózrendszer megerősödése következtében eltűnt a falvakból a szegénység és a nélkülözés. Régebben, három évvel ezelőtt, a kolhózparaszt még csak egy vagy két kiló gabonát kapott egy munkanapért, most viszont a gabonatermő vidékeken a kolhóztagok legnagyobb része már 5—12 kiló gabonát kapott, sőt sokan voltak olyanok, akik húsz kilót kaptak egy munkanapért — nem is szólva arról, hogy a gabonán kívül minden kolhóztag még egyéb termékeket és pénzbeli járandóságot is kapott. Milliókra ment az olyan kolhózcsaládok száma, amelyek gabonatermő vidékeken egy év alatt 500—1500 pud gabonát kerestek meg, vagy amelyeknek azokon a vidékeken, ahol a kolhózok gyapot-, cukor- vagy lentermeléssel, állattenyésztéssel, bortermeléssel, citrom- és narancstermeléssel vagy konyhakertészettel foglalkoztak, tízezer rúbelekre ment az évi jövedelmük. A kolhózok jómódúak lettek. Az egyes kolhózgazdák legfőbb gondja az lett, hogy új hombárt és magtárt építsen, mert a régiek, amelyek csak jelentéktelen évi tartalékra számítva épültek, készletének egytizedét sem fogadták be.

1936-ban a kormány, a néptömegek jólétének növekedésével kapcsolatban, törvényt bocsátott ki a magzatelhajtás megtiltásáról. Ezzel egyidejűleg a szülőházak, bölcsődék, tejkonyhák és óvodák szélesméretű hálózatának programját dolgozta ki. 1936-ban ezekre az intézményekre 2 milliárd és 174 millió rúbelt irányzott elő a Szovjetállam, szemben az 1935-ben e célra kiadott 875 millióval. Külön törvénnyel rendelte el, hogy a sokgyermekes családok jelentékeny segítségben részesüljenek. Az ennek a törvénynek alapján folyósított segélyek összege 1937-ben több mint 1 milliárd rúbel volt.

Az általános tankötelezettség bevezetése és az új iskolák építése következtében megindult a néptömegek kultúrszínvonalának hatalmasméretű emelkedése. Az iskolaépítés az egész országban óriási méreteket öltött. Az alsófokú és középfokú iskolák tanulóinak száma, amely 1914-ben 8 millió volt, 1936—37-ben már elérte a 28 milliót. A főisko-

lák hallgatóinak száma 1936—37-ben 542 ezerre nőtt, szemben az 1914-es év 112 ezrével.

Ez kultúrforradalom volt.

A néptömegek anyagi jólétének és kultúrszínvonalának emelkedésében szovjet forradalmunk ereje, hatalma, győzhetetlensége nyilvánult meg. A mult forradalmai azért buktak el, mert, bár szabadságot hoztak a népnek, nem volt meg a lehetőségük arra, hogy ugyanakkor a nép anyagi és kulturális helyzetének jelentékeny javulását is előidézzék. Ez volt a legfőbb gyengéjük. A mi forradalmunk abban különbözik az összes többi forradalmaktól, hogy nemcsak megszabadította a népet a cárizmustól és a kapitalizmustól, hanem anyagi és kulturális helyzetét is gyökeresen megjavította. Ebben van forradalmunk ereje és győzhetetlensége

«A mi proletárforradalmunk — mondotta Sztálin elvtárs a Sztahánov-munkások első szovjetuniói értekezletén mondott beszédében — az egyetlen olyan forradalom a világon, amely nemcsak politikai eredményeket tud felmutatni a nép számára, hanem anyagi eredményeket is. A mult össszes munkásforradalmai között csak egy olyat ismerünk, mely úgy ahogy kivívta a hatalmat. Ez a Párizsi Kommün volt, amely azonban nem élt sokáig. Megpróbálta ugyan széttörni a kapitalizmus bilincseit, de nem volt elég ideje s még kevesebb ideje volt ahhoz, hogy a népnek a forradalom anyagi eredményeit megmutathatta volna. A mi forradalmunk az egyetlen, amely nemcsak összetörte a kapitalizmus bilincseit és szabadságot adott a népnek, hanem meg tudta teremteni a nép számára a jómódú élet anyagi feltételeit is. Ebben van a mi forradalmunk ereje és legyőzhetetlensége»*.

3. A VIII. Szovjetkongresszus. A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége új Alkotmányának elfogadása

1935 februárjában a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének VII. Szovjetkongresszusa határozatot hozott a Szovjetunió 1924-ben elfogadott Alkotmányának megváltoztatásáról. A Szovjetunió Alkotmányának megváltoztatását azok az óriási változások tették szükségessé, amelyek a Szovjetunió életében 1924 óta, vagyis a Szovjetunió első Alkotmányának elfogadása óta napjainkig, végbementek Az elmúlt évek folyamán teljesen megváltoztak a Szovjetunióban az osz-

* *Sztálin.* Beszéd a Sztahánov-munkások első szovjetuniói értekezletén, lásd: *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 524. old., vagy: *Lenin—Sztálin.* A szocialista munkáról... 126. old.

tályerőviszonyok: új szocialista ipar jött létre, a kulákságot megsemmisítettük, győzött a kolhózrendszer, az egész népgazdaságban megszilárdult a termelési eszközök szocialista tulajdona mint a szovjet társadalom alapja. A szocializmus győzelme megadta a lehetőséget a választójog további demokratizálására, az általános, egyenlő és közvetlen választójog bevezetésére, titkos szavazással.

A Sztálin elvtárs elnöklete alatt működő külön Alkotmányelőkészítő Bizottság kidolgozta a Szovjetunió új Alkotmányának tervezetét. A tervezetet az egész nép összesége megvitatta, ami öt és fél hónapig tartott. Az alkotmánytervezet megvitatás céljából a Rendkívüli VIII. Szovjetkongresszus elé került.

A VIII. Szovjetkongresszus, amely hivatva volt a Szovjetunió új Alkotmányának tervezetét jóváhagyni vagy elvetni, 1936 novemberében gyűlt össze.

Sztálin elvtárs a VIII. Szovjetkongresszuson az új Alkotmány tervezetéről tartott jelentésében kifejtette azokat a főbb változásokat, amelyek a Szovjetországban az 1924. évi Alkotmány elfogadása óta végbementek.

Az 1924. évi Alkotmányt a «nep» első időszakában dolgozták ki. Abban az időben a Szovjethatalom a szocializmus fejlődése mellett még a kapitalizmus fejlődését is megtűrte. Abban az időben a Szovjethatalom arra számított, hogy két rendszernek — a kapitalista és a szocialista rendszernek — versenye során megszervezi majd és biztosítja a szocializmus győzelmét a kapitalizmus felett gazdasági téren. Abban az időben a «ki kit győz le?» kérdése még nem dőlt el. A régi és szegényes technikán felépült ipar még nem érte el a háborúelőtti színvonalat sem. Még szánalmasabb képet nyujtott akkoriban a mezőgazdaság. A szovhózok és kolhózok még csak egyes kis szigetecskék voltak az egyéni parasztgazdaságok végtelen óceánjában. Akkor még nem a kulákság felszámolásáról, csak korlátozásáról volt szó. A szocialista szektor az áruforgalomban még csak mintegy 50 százalékkal vett részt.

Egészen más képet mutatott a Szovjetunió 1936-ban. Az ország gazdasága 1936-ra egészen megváltozott. A kapitalista elemeket már teljesen felszámolták, a szocialista rendszer a népgazdaság összes ágaiban győzelmet aratott. A hatalmas szocialista ipar termelése hétszeresen felülmúlta a háborúelőtti ipari termelést és teljesen kiszorította a magánipart. A mezőgazdaságban győzött a világ legnagyobbméretű, gépesített, modern technikával felszerelt szocialista termelése, a kolhózok és szovhózok rendszerének képében. A kulákságot mint osztályt 1936-ra már teljesen felszámolták, az egyéni parasztgazdaságok szektora komoly szerepet az ország gazdaságában már nem játszott.

Az egész áruforgalom az állam és a szövetkezetek kezében összpontosult. Örökre megszűnt az, hogy az ember az embert kizsákmányolja. A termelési eszközök társadalmi, szocialista tulajdona a népgazdaság összes ágaiban megerősödött mint az új, szocialista rendszer megingathatatlan alapja. Az új, szocialista társadalomban örökre eltűntek a válságok és a nyomor, a munkanélküliség és az ínség. A szovjet társadalom minden tagja számára megteremtették a jómódú és kulturális élet feltételeit.

Ennek megfelelően, mondta beszédében Sztálin elvtárs, megváltozott a Szovjetunió lakosságának osztály-összetétele is. A földesúri osztályt és a régi imperialista nagyburzsoáziát még a polgárháború idején felszámoltuk. A szocializmus építésének évei alatt felszámoltuk az összes kizsákmányoló elemeket: a kapitalistákat, kereskedőket, kulákokat, spekulánsokat. A felszámolt kizsákmányoló osztályoknak csupán jelentéktelen maradványai maradtak meg, amelyek teljes felszámolása a legközelebbi jövő kérdése.

A Szovjetunió dolgozói — munkások, parasztok, értelmiségiek — a szocialista építés évei alatt mélyenjáró változásokon mentek át.

A munkásosztály már nem kizsákmányolt, a termelési eszközöktől megfosztott osztály, ami a kapitalizmus alatt volt. A munkásosztály megsemmisítette a kapitalizmust, a termelési eszközöket elvette a kapitalistáktól és társadalmi tulajdonná tette. A munkásság megszűnt proletariátus lenni a szónak tulajdonképpeni régi értelmében. A Szovjetunió proletariátusa, amely az államhatalmat kezében tartja, teljesen új osztállyá változott. Mindennemű kizsákmányolástól mentes munkásosztállyá változott, mely megsemmisítette a kapitalista gazdasági rendszert és megvalósította a termelési eszközök szocialista tulajdonát, vagyis olyan munkásosztállyá, amelyet az emberiség története eddig nem ismert.

Nem kevésbbé mélyenjáró változások mentek végbe a Szovjetunió parasztságának helyzetében. A régi időkben a parasztok nem kevesebb, mint húszmillió elszórt kis és közép parasztgazdaságban túrták a földet, egyenként, ki-ki a maga telkén. A technikájuk elmaradt volt, kizsákmányolták őket a földesurak, kulákok, kereskedők, spekulánsok, uzsorások stb. Ma a Szovjetunióban teljesen új parasztság fejlődött ki: nincsenek többé földesurak és kulákok, kereskedők és uzsorások, akik a parasztságot kizsákmányolhatnák. A parasztgazdaságok óriási többsége kolhózokba egyesült, melyeknek alapja nem a termelési eszközök magántulajdona, hanem a kollektív munka alapján létrejött kollektív tulajdon. Új típusa ez a parasztságnak, amely felszabadult minden ki-

zsákmányolás alól. Ilyen parasztságot szintén nem ismert eddig az emberiség története.

Megváltozott a Szovjetunióban az értelmiség is. Túlnyomó többségében teljesen új értelmiséggé lett. A mai szovjet értelmiség többsége a munkások és parasztok köréből került ki. Nem a kapitalizmust szolgálja, mint a régi értelmiség, hanem a szocializmust. Az értelmiség a szocialista társadalom teljesjogú tagjává lett. Ez az értelmiség a munkásokkal és parasztokkal együtt építi az új, szocialista társadalmat. Ez az értelmiség új típusa, amely a népet szolgálja és felszabadult minden kizsákmányolás alól. Ilyen értelmiséget nem ismert eddig az emberiség története.

Ilymódon az osztályhatárok a Szovjetunió dolgozói között elmosódóban vannak, eltűnnek az osztályok régi zárt keretei. Elesnek és elmosódnak a munkások, a parasztok és az értelmiség közötti ellentétek. Létrejött a társadalom erkölcsi és politikai egységének alapja.

A Szovjetunió új Alkotmányában a Szovjetunió életének ezek a mélyreható változásai, a szocializmusnak a Szovjetunióban elért döntő sikerei jutnak kifejezésre.

Az új Alkotmány szerint a szovjet társadalom két, egymással barátságos osztályból, munkásokból és parasztokból áll, akik között még fennmaradtak az osztálykülönbségek. A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége a munkások és parasztok szocialista állama.

A Szovjetunió politikai alapja: a dolgozók küldötteinek Szovjetjei, amelyek a földesúri és kapitalista uralom megdöntésének és a proletárdiktatúra kivívásának eredményeképpen fejlődtek ki és erősödtek meg.

A Szovjetunióban minden hatalmat a város és falu dolgozói gyakorolnak a dolgozók küldötteinek Szovjetjei személyében.

Az államhatalom legfőbb szerve a Szovjetunióban a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Legfelsőbb Tanácsa.

A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Legfelsőbb Tanácsát, amely két egyenlő jogokkal bíró kamarából áll: a Szövetségi Tanácsból és a Nemzetiségek Tanácsából, a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének polgárai választják négy évi időtartamra, általános, közvetlen és egyenlő választójog alapján, titkos szavazással.

A választások a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Legfelsőbb Tanácsába éppúgy, mint a dolgozók küldötteinek összes Szovjetjeibe, *általánosak*. Ez azt jelenti, hogy a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége minden polgárának, aki 18-ik életévét betöltötte, tekintet nélkül fajra és nemzeti hovátartozásra, vallásra, műveltségi

fokra, az egyhelybenlakás idejére, társadalmi származásra, vagyoni helyzetre és multbeli tevékenységre, joga van a küldöttek választásában résztvenni és mindegyikük választható, kivéve az elmebetegeket és azokat, akiktől a bíróság mellékbüntetésként megvonta a választójogot.

A küldöttek választása *egyenlő*. Ez azt jelenti, hogy minden polgárnak egy szavazata van és választásokon minden polgár egyenlő alapon vesz részt.

A küldöttek választása *közvetlen*. Ez azt jelenti, hogy a polgárok a dolgozók küldötteinek összes Szovjetjeibe a választásokat kezdve a a dolgozók küldötteinek falusi és városi Szovjetjétől egészen a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Legfelsőbb Tanácsáig közvetlenül, egyenes szavazás útján ejtik meg.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa mindkét kamarájának együttes ülésén megválasztja a Legfelsőbb Tanács Elnökségét és a Népbiztosok Tanácsát.

A Szovjetunió gazdasági alapja a szocialista gazdasági rendszer és a termelési eszközök szocialista tulajdona. A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségében a szocializmus elve valósul meg: «Mindenkitől képessége szerint, mindenkinek munkája szerint.»

A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége minden polgárának biztosítja a munka jogát, a pihenés jogát, a művelődés jogát és az anyagi ellátás jogát aggkor, betegség vagy munkaképtelenség esetén.

A nők a tevékenység minden terén a férfiakkal egyenlő jogúak.

A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségében a polgárok egyenjogúsága — tekintet nélkül nemzetiségre és fajra — megmásíthatatlan törvény.

A lelkiismereti szabadság és a vallásellenes propaganda szabadsága minden polgárnak elismert joga.

Az Alkotmány — a szocialista társadalom megszilárdítása érdekében — biztosítja a szólás-, sajtó- és gyülekezési szabadságot, a társadalmi szervezetekbe való egyesülés jogát, a polgárok személyének és lakásának sérthetetlenségét, a levéltitok sérthetetlenségét, menedékjogot azoknak a külföldi állampolgároknak, akiket a dolgozók érdekeinek védelméért vagy tudományos tevékenységük miatt, vagy a nemzeti felszabadító harcban való részvételük miatt üldöznek.

Ugyanakkor az új Alkotmány a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének minden polgárára a következő komoly kötelezettségeket rója: a törvények megtartását, a munkafegyelem megőrzését, a társadalmi kötelezettségek becsületes teljesítését, a szocialista együttélés szabályainak tiszteletben tartását, a szocialista társadalmi tulajdon megóvását és megerősítését és a szocialista haza megvédelmezését.

«A haza védelme a Szovjetunió minden polgárának szent kötelessége.»*

A polgároknak különböző szervezetekbe való egyesülési jogáról szólva, az Alkotmány egyik cikkelye a következőket mondja:

«A munkásosztálynak és a dolgozók más rétegeinek soraiból való legaktívabb és legöntudatosabb polgárok... a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjában egyesülnek, amely a dolgozók élcsapata a szocialista rend erősbítéséért és fejlesztéséért folytatott harcukban és vezető magva a dolgozók összes szervezeteinek, a társadalmiaknak éppúgy, mint az államiaknak»**.

A VIII. Szovjetkongresszus a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége új Alkotmányának tervezetét egyhangúlag helybenhagyta és elfogadta.

A Szovjetország ily módon új Alkotmányt kapott, a szocializmus győzelmének és a munkás-paraszt demokráciának alkotmányát.

Az új Alkotmány leszögezte azt a világtörténelmi jelentőségű tényt, hogy a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége a fejlődésnek új szakaszába lépett, a szocialista társadalom felépítésének befejezési szakaszába, a fokozatos átmenet szakaszába a kommunista társadalom felé, amelyben a társadalmi élet irányító vezérfonala a kommunista elv lesz: «Mindenkitől képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint.»

4. A bucharinista-trockista kémek, kártevők és hazaárulók maradványainak felszámolása. Előkészületek a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége Legfelsőbb Tanácsának megválasztására. A párt irányvonala a pártonbelüli széleskörű demokráciára. A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége Legfelsőbb Tanácsának megválasztása

Az 1937-es év új adatokat hozott napfényre a bucharinista-trockista banda szörnyetegeiről. A bírósági tárgyalás Pjatakov, Radek és társaik ügyében, Tuchacsevszkij, Jakir és társaik ügyében s végül a Bucharin, Rykov, Kresztjinszkij, Rozengoljc és társaik ügyében — mindezek a bírósági tárgyalások bebizonyították, hogy a bucharinisták és trockisták már régóta a nép ellenségeinek egy közös bandáját alkották a «jobboldaliak és trockisták blokkja» formájában.

* A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Alkotmánya (alaptörvénye) Moszkva: Idegennyelvű Irodalmi Kiadó 1947. 133. cikkely.

** Ugyanott. 126. cikkely.

A bírósági tárgyalások beigazolták, hogy az emberiségnek ezek a söpredékei a nép ellenségeivel — Trockijjal, Zinovjevvel és Kámenjevvel — együtt már az Októberi Szocialista Forradalom első napjaitól kezdve összeesküvést szerveztek Lenin ellen, a párt ellen, a Szovjetállam ellen. A breszti béke meghiúsítására irányuló provokációs kísérletek 1918 elején; a Lenin elleni összeesküvés és megegyezés a «baloldali» eszerekkel Lenin, Sztálin és Szverdlov letartóztatására és megöletésére 1918 tavaszán; a Lenin elleni gaz merénylet és Lenin megsebesítése 1918 nyarán; a «baloldali» eszerek lázadása 1918 nyarán; a pártonbelüli nézeteltérések szándékos kiélesítése 1921-ben a lenini vezetésnek belülről való megingatása és megdöntése céljából; a pártvezetőség megdöntésére irányuló kísérletek Lenin betegsége alatt és halála után; államtitkok kiszolgáltatása és kémszolgálatok a külföldi felderítő osztályoknak; Kirov elvtárs galád meggyilkolása; kártevő és diverziós tevékenység, robbantások; Menzsinszkij, Kujbysev és Gorkij galád megöletése — mindezek és ezekhez hasonló más gaztettek, mint kitűnt, húsz éven át Trockij, Zinovjev, Kámenjev, Bucharin, Rykov és azok uszályhordozóinak részvétele vagy vezetése alatt mentek végbe, a külföldi burzsoá kémirodák utasítására.

A bírósági tárgyalások kideritették, hogy a trockista-bucharinista szörnyetegek végrehajtva gazdáik, a külföldi burzsoá kémirodák akaratát, azt tűzték ki céljukul, hogy a pártot és a Szovjetállamot tönkretegyék, az ország védelmi képességét aláássák, a külföldi katonai intervenciót megkönnyítsék, a Vörös Hadsereg vereségét előkészítsék, a Szovjetuniót feldarabolják, a szovjet Tengermelléket a japánok kezére, a szovjet Bjelorussziát a lengyelek kezére és a szovjet Ukrajnát a németek kezére juttassák, a munkások és kolhózisták vívmányait megsemmisítsék, a kapitalista rabszolgaságot a Szovjetunióban visszaállítsák.

Ezek a fehérgárdista törpék, akiknek erejét legfeljebb jelentéktelen férgek erejéhez lehetne hasonlítani — közmulatságra —, nyilván azt képzelték magukról, hogy ők az ország urai s hogy valóban módjukban van szétosztani és áruba bocsátani Ukrajnát, Bjelorussziát, a Tengermelléket.

Ezek a fehérgárdista férgek elfelejtették, hogy a Szovjetország ura a szovjet nép s hogy a Rykovok, Bucharinok, Zinovjevek, Kámenjevek és hasonló urak csak ideig-óráig állnak az állam szolgálatában, amely őket, mint szükségtelen lomot, bármely pillanatban kidobhatja irodáikból.

A fasisztáknak ezek a hitvány lakájai elfelejtették, hogy a szov-

jet népnek csak az ujját kell megmozdítania ahhoz, hogy nyomuk se maradjon.

A szovjet bíróság a bucharinista-trockista szörnyetegeket agyonlövetésre ítélte.

A Belügyi Népbiztosság szervei végrehajtották az ítéletet.

A szovjet nép jóváhagyta a bucharinista-trockista banda megsemmisítését és napirendre tért fölöttük.

A napirend feladata az volt, hogy előkészítsük és szervezetten végrehajtsuk a választásokat a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége Legfelsőbb Tanácsába.

A párt a legszélesebb méretekben indította meg a választások előkészítési munkálatait. A párt tudta, hogy a Szovjetunió új Alkotmányának bevezetése fordulatot jelent az ország politikai életében. A párt tudta, hogy ez a fordulat a választási rendszer teljes demokratizálásának megvalósításában áll, vagyis abban, hogy áttérünk a korlátolt választójogról az általános választójogra, a nem teljesen egyenlő választójogról az egyenlő választójogra, a közvetett választásról a közvetlen választásra, a nyilt szavazásról a titkos szavazásra.

Míg az új Alkotmány bevezetése előtt még voltak bizonyos korlátozások a választójog terén az egyházi személyeket, volt fehérgárdistákat, volt kulákokat és olyan egyéneket illetően, akik közhasznú munkát nem végeztek, addig az új Alkotmány a polgároknak ezekre a kategóriáira vonatkozó összes választójogi korlátozásokat félredobta és a küldöttek választását általánossá tette.

Míg azelőtt a küldöttek választása nem egyenlő alapokon történt, amennyiben a választott küldötteknek a választók számához viszonyított arányszáma a város és a falu lakossága számára különböző volt, addig most a választások egyenlőségének korlátozása már szükségtelenné vált s a választásokon az összes polgárok egyenlő jogokkal vesznek részt.

Míg azelőtt a Szovjethatalom középfokú és felsőbbfokú szerveinek választása közvetett volt, most az új alkotmány értelmében, az összes Szovjetekbe a választásokat — kezdve a falusi és városi Szovjetektől egészen a Legfelsőbb Tanácsig — az összes polgároknak közvetlenül egyenes választás útján kell megejteniök.

Míg azelőtt a szovjetküldöttek választása nyilt szavazással és listák szerint történt, addig most a szavazásoknak az összes küldöttválasztásokon titkosaknak kell lenniök és nem listák szerint, hanem külön-külön az egyes jelöltekre, akiket a választókerületek javasolnak.

Ez kétségtelenül fordulatot jelentett az ország politikai életében.

Az új választási rendszernek fel kellett idéznie — s tényleg fel is

idézte — a tömegek politikai aktivitásának erősödését, a tömegellenőrzés erősödését a Szovjethatalom szervei fölött, a Szovjethatalom szerveinek fokozott felelősségét közvetlenül a néppel szemben.

A pártnak ahhoz, hogy ez a fordulat teljes fegyverzetben találja, annak élére kellett állnia és teljes mértékben biztosítania kellett magának a küszöbön álló választások irányítójának szerepét. De ehhez az kellett, hogy maguk a pártszervezetek gyakorlati munkájukban teljesen demokratikusokká legyenek, hogy a párt belső életében teljes mértékben megvalósítsák a demokratikus centralizmus alapjait úgy, ahogy azt a párt szervezeti szabályzata megköveteli, hogy a párt valamennyi szerve választott szerv legyen, hogy a pártban teljes mértékben kifejlődjék a kritika és az önkritika, hogy a pártszervezetek a párt tömegeivel szemben teljesen felelősek legyenek és hogy maguk a párttömegek teljes mértékben aktivizálódjanak.

Zsdánov elvtársnak 1937 február végén, a Központi Bizottság plénumán mondott beszédéből, amelyben beszámolt a pártszervezetek előkészületeiről a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsába való választásokra — kitűnt, hogy a gyakorlati munkában sok pártszervezet lépten-nyomon megszegi a párt szervezeti szabályzatát és megsérti a demokratikus centralizmus alapelveit, a választásokat kooptációval, a jelöltek szerinti szavazást listák szerinti szavazással, a titkos szavazást nyilt szavazással helyettesítve és így tovább. Érthető, hogy ilyen szervezetek, ilyen gyakorlattal, nem tudták volna teljesíteni azt a feladatot, amelyet a Legfelsőbb Tanácsba való választások róttak rájuk. Ezért mindenekelőtt a pártszervezetek ilyen antidemokratikus gyakorlatának felszámolására, a pártmunka átépítésére volt szükség a széles demokrácia alapján.

Ezzel kapcsolatban a Központi Bizottság plénuma, Zsdánov elvtárs jelentését meghallgatva, a következő határozatot hozta:

«*a)* A pártmunkát át kell építeni a szervezeti szabályzat által előírt pártonbelüli demokratizmus alapelveinek feltétlen és teljes megvalósítása alapján.

b) Meg kell szüntetni a pártbizottsági tagok kooptálásának gyakorlatát és a párt szervezeti szabályzatának megfelelően vissza kell állítani a pártszervezetek vezető szerveinek választását.

c) Meg kell tiltani a pártszervek választásánál a lista szerinti szavazást — a szavazásnak jelöltek szerint kell történnie s e mellett minden párttagnak korlátlan jogot kell biztosítani arra, hogy a jelöltek visszavetésére indítványt tegyen és bírálhassa őket.

d) A pártszervek választásánál a szavazásnak a jelöltekre zártan (titkosan) kell történnie.

e) Újra kell választani a pártszerveket az összes pártszervezetekben, kezdve az elsőfokú pártbizottságoktól — a területi és vidéki bizottságokig és az egyes nemzetek kommunista pártjainak Központi Bizottságáig; a választásokat legkésőbb május 20-ig be kell fejezni.

f) Kötelezni kell az összes pártszervezeteket arra, hogy a párt szervezeti szabályzatának megfelelően a pártszervek választásaira előírt határidőt szigorúan betartsák: az elsőfokú pártszervezetekben minden évben egyszer, a kerületi és városi szervezetekben minden évben egyszer, a területi, vidéki és köztársasági szervezetekben minden másfél évben egyszer kell választani.

g) Gondoskodni kell arról, hogy az elsőfoku pártszervezetekben szigoruan betartsák azt a szabályt, hogy a pártbizottságokat üzemi gyűléseken kell választani, amelyeket nem szabad szűkebbkörű konferenciákkal helyettesíteni.

h) Meg kell szüntetni számos elsőfokú pártszervezetnek azt a gyakorlatát, hogy az általános üzemi gyűléseket valójában megszüntették és azokat egyes műhelyek pártgyűléseivel és konferenciával helyettesítették.»

Így kezdődött el a párt előkészítése a küszöbön álló választásokra A Központi Bizottság határozatának óriási politikai jelentősége volt. Ez a jelentőség nemcsak abban állt, hogy megkezdte a párt választási hadjáratát a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Legfelsőbb Tanácsába, hanem mindenekelőtt abban, hogy segítséget nyujtott a pártszervezeteknek arra, hogy átépitsék magukat, hogy irányt vehessenek a pártonbelüli demokrácia megvalósitására és hogy a Legfelsőbb Tanácsba való választásokra teljes fegyverzetben vonulhassanak fel.

A párt, amikor a választási hadjáratot megindította, választási politikájának sarkpontjává a kommunisták és pártonkivüliek blokkjának eszmejét tette. A választásokra a párt blokkban a pártonkivüliekkel, szövetségben a pártonkivüliekkel vonult fel, a pártonkivülliekkel közös jelölteket állítva fel a választokerületekben Ez burzsoá országokban még soha elő nem fordult s az ottani választási hadjáratokban teljesen lehetetlen is. Viszont a kommunisták és pártonkivüliek blokkja egészen természetesnek bizonyult a mi országunkban, ahol nincsenek többé ellenséges osztályok s ahol a nép összes rétegeinek erkölcsi es politikai egysége tagadhatatlan tény.

1937 december 7-én a párt Központi Bizottsága kiáltvánnyal fordult minden választóhoz. Ebben a kiáltványban többek közt ez állt:

«1937 december 12-én a Szovjetunió dolgozói, Szocialista Alkotmányuk alapján megválasztják küldötteiket a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége Legfelsőbb Tanácsába. A bolsevikok pártja a választásokra a pártonkívüli munkásokkal, parasztokkal, alkalmazottakkal, értelmiségiekkel közös *blokkban, szövetségben* vonul fel... A bolsevikok pártja nem zárkózik el a pártonkívüliektől, ellenkezőleg: a választásokra a pártonkívüliekkel blokkban, szövetségben vonul fel, blokkban a munkások és alkalmazottak szakszervezeteivel, a Kommunista Ifjúsági Szövetséggel és a pártonkívüliek többi szervezeteivel és egyesületeivel. A küldöttjelöltek tehát közös jelöltek lesznek, mind a kommunisták, mind a pártonkívüliek jelöltjei, minden pártonkívüli küldött egyúttal a kommunisták küldötte is lesz s éppen úgy minden kommunista küldött egyúttal a pártonkívüliek küldötte is lesz.»

A Központi Bizottság kiáltványa a választókhoz intézett következő felhívással végződött:

«A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának Központi Bizottsága felszólít minden kommunistát és szimpatizálót, hogy a pártonkívüli jelöltekre éppolyan egyetértéssel szavazzanak, mint amilyen egyetértéssel a kommunista jelöltekre szavaznak.

A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának Központi Bizottsága felszólít minden pártonkívüli választót, hogy a kommunista jelöltekre éppolyan egyetértéssel szavazzon, mint amilyen egyetértéssel a pártonkívüli jelöltekre szavaznak.

A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának Központi Bizottsága felszólít minden választót, hogy 1937 december 12-én mint egy ember vonuljon fel a választói urnákhoz a Szövetségi Tanácsba és a Nemzetiségek Tanácsába küldendő képviselőik megválasztására.

Ne legyen egy olyan választó sem, aki nem használja ki azt a megtisztelő jogát, hogy a Szovjetállam legfelsőbb szervébe küldötteket választhat.

Ne legyen egy olyan aktív polgár sem, aki nem tartja polgári kötelességének elősegíteni azt, hogy a Legfelsőbb Tanácsba való választásokban kivétel nélkül valamennyi választó résztvegyen.

1937 december 12-ik napja váljon nagy ünnepévé annak, hogy a

Szovjetunió összes népeinek dolgozói Lenin és Sztálin győzelmes lobogója köré egyesülnek.»

1937 december 11-én, a választásokat megelőző napon, Sztálin elvtárs beszédet mondott választókerületében, melyben azt a kérdést érintette, hogy milyennek kell lenniök a nép választottainak, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa küldötteinek. Sztálin elvtárs ezt mondta:

«A választóknak, a népnek azt kell követelniök képviselőiktől, hogy maradjanak feladataik magaslatán; hogy munkájukban ne süllyedjenek le a politikai nyárspolgárok színvonalára; hogy a lenini típusú politikai vezetők posztját töltsék be; hogy ugyanolyan félreérthetetlen és határozott vezetők legyenek, mint Lenin; hogy ugyanolyan félelmet nem ismerők legyenek a harcban és könyörtelenek a nép ellenségeivel szemben, amilyen Lenin volt; hogy mentesek legyenek minden pániktól, mindentől, ami csak hasonlít is a pánikhoz, amikor a helyzet bonyolulttá kezd válni és a láthatáron valamiféle veszély rajzolódik ki, hogy ők is mentesek legyenek a pániknak még az árnyékától is, mintahogy mentes volt Lenin; hogy bonyolult kérdések eldöntésénél, amikor minden irányú tájékozódásra van szükség és minden kedvező és kedvezőtlen körülményt minden oldalról számba kell venni, ugyanolyan bölcsek és megfontoltak legyenek, amilyen Lenin volt; hogy ugyanolyan igazságosak és becsületesek legyenek, mint volt Lenin; hogy ugyanúgy szeressék népüket, mint szerette népét Lenin.»*

December 12-én megtörténtek a választások a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Legfelsőbb Tanácsába. A választások óriási lelkesedés közt folytak le. Nem egyszerű választás volt ez, hanem a szovjet nép nagy diadalünnepe, a Szovjetunió összes népei nagy testvériségének demonstrálása.

A 94 millió választó közül a választásban több mint 91 millió vett részt, vagyis az összes választóknak 96.8 százaléka. Ezek közül a kommunisták és pártonkívüliek blokkjára szavazott 89 millió 844 ezer, vagyis a szavazók 98.6 százaléka. Mindössze 632.000 ember, vagyis kevesebb, mint egy százalék szavazott a kommunisták és pártonkívüliek jelöltjei ellen. A kommunisták és pártonkívüliek blokkjának összes jelöltjeit, kivétel nélkül megválasztották.

* *Sztálin.* Moszkva Sztálin-kerületének választói gyűlésén mondott beszéd.. lásd: *Sztálin.* Leninről. Szikra 1948. 45—46. old., vagy: *Lenin.* Válogatott művek: 1, köt. 51—52. old.

Ilymódon a szocializmusnak a Szovjetunióban aratott győzelmét 90 millió ember pecsételte meg egyértelmű szavazásával.

Ez a kommunisták és pártonkívüliek blokkjának nagyszerű győzelme volt.

Ez a bolsevikok pártjának diadala volt.

A szovjet népnek erkölcsi és politikai egysége, amelyről Molotov elvtárs beszélt az Októberi Forradalom 20. évfordulóján mondott történelmi jelentőségű beszédében, fényesen beigazolódott.

Melyek a bolsevik párt történelmi útjának legfőbb tanulságai? Mire tanít bennünket a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának története?

1. A párt története először is arra tanít, hogy a proletárforradalom győzelme, a proletárdiktatúra győzelme lehetetlen a proletariátus olyan forradalmi pártja nélkül, amely mentes az opportunizmustól, engesztelhetetlen a megalkuvókkal és kapitulálókkal szemben, forradalmi a burzsoáziával és annak államhatalmával szemben.

A párt története arra tanít, hogy a proletariátust ilyen párt nélkül hagyni annyit jelent, mint forradalmi vezetés nélkül hagyni a proletariátust, viszont a proletariátust forradalmi vezetés nélkül hagyni annyit jelent, mint a forradalom ügyét elbuktatni.

A párt története arra tanít, hogy ilyen párt nem lehet közönséges nyugateurópai típusú szociáldemokrata párt, amely a polgári béke viszonyai között nevelkedett, az opportunisták uszályában vonszolódik, «szociális reformokról» ábrándozik és fél a szociális forradalomtól.

A párt története arra tanít, hogy ilyen párt csakis az újtípusú párt, a marxista-leninista párt, a szociális forradalom pártja lehet, amely képes arra, hogy a proletariátust előkészítse a döntő összeütközésre a burzsoáziával és a proletárforradalom győzelmét megszervezze.

Ilyen párt a Szovjetunióban a bolsevik párt.

«A forradalom előtti periódusban — mondja Sztálin elvtárs —, a többé-kevésbbé békés fejlődés időszakában, mikor a munkásmozgalom uralkodó tényezői a II. Internacionále pártjai voltak és a harc parlamenti formáit tekintették a harc fő formáinak — ilyen viszonyok között a pártnak nem volt és nem is lehetett az a komoly és döntő jelentősége, amelyre később, a nyílt forradalmi összeütközések idején tett szert. Kautsky, védelmezve a II. Internacionálét az ellene irányuló támadások ellen, azt mondta, hogy a II. Internacionále pártjai a béke és nem a háború eszközei, hogy éppen ezért nem tudtak semmi komoly lépést tenni a háború idején, a proletariátus forradalmi fellépésének periódu-

sában. Ez csakugyan igaz. De mit jelent ez? Ez azt jelenti, hogy a II. Internacionále pártjai nem alkalmasak a proletariátus forradalmi harcára, nem a proletariátus harcos pártjai, melyek a munkásokat hatalomra vezetik, hanem a parlamenti választásokhoz és parlamenti harchoz alkalmazkodó választási apparátusok. Ezzel magyarázható meg tulajdonképpen az a tény, hogy a II. Internacionále opportunistáinak uralma idején nem a párt, hanem a parlamenti frakció volt a proletariátus fő politikai szervezete. Közismert dolog, hogy a párt abban az időben a valóságban csak a parlamenti frakció függeléke, annak segédeszköze volt. Aligha szorul bizonyításra az, hogy ilyen viszonyok között, amikor a proletariátus élén ilyen párt állott, szó sem lehetett a proletariátus előkészítéséről a forradalomra.

Gyökerestől megváltozott azonban ez a helyzet az új periódus beálltával. Az új periódus az osztályok nyilt összeütközéseinek periódusa, a proletariátus forradalmi fellépéseinek periódusa, a proletárforradalom periódusa, az a periódus, melyben az erőket közvetlenül elő kell készíteni az imperializmus megdöntésére, arra, hogy a proletariátus a hatalmat kezébe ragadja. Ez a periódus új feladatokat tűz a proletariátus elé; ezek: az egész pártmunka átépítése új, forradalmi alapokon, a munkások nevelése a hatalomért vívandó forradalmi harc szellemében, a tartalékok előkészítése és összevonása, szövetség a szomszédos országok proletariátusával, szilárd kapcsolat teremtése a gyarmati és függő országok felszabadító mozgalmával stb. stb. Azt hinni, hogy ezek az új feladatok megoldhatók a parlamentarizmus békés viszonyai között nevelkedett szociáldemokrata pártok erőivel — annyit jelent, mint reménytelen kétségbeesésre és elkerülhetetlen vereségre kárhoztatni magunkat. Ha a proletariátus, ilyen feladatokkal a vállán, továbbra is megmarad a régi pártok vezetése alatt, ez azt jelenti számára, hogy a teljes lefegyverzettség állapotába kerül. Aligha szorul bizonyításra, hogy a proletariátus a dolgok ilyen alakulásába nem nyugodhatott bele.

Ezért volt szükség új, harcos, forradalmi pártra, olyan pártra, mely elég bátor ahhoz, hogy a proletariátust harcba vezesse a hatalomért, eléggé tapasztalt ahhoz, hogy a forradalmi helyzet bonyolult viszonyai között eligazodjék és elég hajlékony ahhoz, hogy a céljához vezető úton minden zátonyt elkerüljön.

Ilyen párt nélkül gondolni sem lehet az imperializmus megdöntésére, a proletárdiktatúra kivívására.

Ez az új párt a leninizmus pártja» *(Sztálin.* A leninizmus kérdései. 62—63. old.)*.

2. A párt története továbbá arra tanít, hogy a munkásosztály pártja nem töltheti be osztálya vezetőjének szerepét, nem töltheti be a proletárforradalom szervezőjének és vezetőjének szerepét, ha nem sajátította el a munkásmozgalom élenjáró elméletét, ha nem sajátította el a marxizmus-leninizmus elméletét.

A marxista-leninista elmélet ereje abban rejlik, hogy megadja a pártnak a lehetőséget az adott helyzetben való tájékozódásra, a környező események belső kapcsolatának megértésére, arra, hogy előre lássa az események menetét, hogy felismerje ne csak azt, hogyan és milyen irányban fejlődnek az események a jelenben, hanem azt is, hogyan és milyen irányban kell fejlődniök a jövőben.

Csak az a párt tud biztonsággal előre haladni és tudja a munkásosztályt vezetni, amely elsajátította a marxista-leninista elméletet.

És, fordítva, az a párt, amely a marxista-leninista elméletet nem sajátította el, tapogatódzva kénytelen botorkálni, tevékenységében nincs meg a biztonságérzet és a munkásosztályt vezetni nem tudja.

Azt hihetné valaki, hogy a marxista-leninista elméletet elsajátítani annyit jelent, mint lelkiismeretesen betanulni a Marx, Engels és Lenin műveiben található egyes tételeket és következtetéseket, megtanulni azokat idejében idézni és ezzel megelégedni, remélve, hogy a betanult tételek és tanulságok minden helyzetben, az élet minden körülményei között alkalmazhatók. De a marxista-leninista elmélet szerepét így felfogni teljesen helytelen. A marxista-leninista elméletet nem szabad dogmák gyüjteményének, katekizmusnak, valami hitvallásnak, a marxistákat pedig nem szabad betűrágóknak és könyvmolyoknak tekinteni. A marxista-leninista elmélet a társadalom fejlődéséről szóló tudomány, a munkásmozgalomról, a proletárforradalomról, a kommunista társadalom felépítéséről szóló tudomány. Mint tudomány, nem áll és nem állhat egy helyben, hanem fejlődik és tökéletesedik. Érthető, hogy fejlődésében okvetlenül új tapasztalatokkal, új ismeretekkel kell gazdagodnia, egyes tételeinek és tanulságainak pedig az idők folyamán okvetlenül változniok kell, okvetlenül ki kell cserélődniök új, az új történelmi viszonyoknak megfelelő tételekre és tanulságokra.

A marxista-leninista elmélet elsajátítása egyáltalán nem azt je-

* *Sztálin.* A leninizmus alapjai. VIII. fejezet, lásd *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 75—76. old., vagy: *Sztálin.* A leninizmus alapjai. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 16—17. sz.) Szikra 1948. 90—92. old.

lenti, hogy kívülről betanuljuk ennek az elméletnek a tételeit, következtetéseit és minden betűjéhez makacsul ragaszkodjunk. A marxista-leninista elmélet elsajátításának első feltétele az, hogy megtanuljunk különbséget tenni az elmélet betűje és lényege között.

A marxista-leninista elmélet elsajátítása annyit jelent, hogy magunkévá tesszük ennek az elméletnek a *lényegét* és megtanuljuk ennek az elméletnek az alkalmazását a forradalmi mozgalom gyakorlati kérdéseinek eldöntésénél, a proletariátus osztályharcának különböző viszonyai között.

A marxista-leninista elmélet elsajátítása annyit jelent, hogy az elméletet gazdagítani tudjuk a forradalmi mozgalom új tapasztalataival, gazdagítani új tételekkel és következtetésekkel, *fejleszteni tudjuk és előbbrevinni,* nem riadva vissza attól, hogy az elmélet lényegéből kiindulva, egyes tételeit és következtetéseit, amelyek már elavultak, új, az új történelmi helyzetnek megfelelő tételekkel és következtetésekkel cseréljük fel.

A marxista-leninista elmélet nem dogma, hanem a cselekvés vezérfonala.

A második orosz forradalomig (1917 február) az összes országok marxistái abból indultak ki, hogy a kapitalizmusról a szocializmusra való áttérés időszakában a társadalom politikai szervezetének legcélszerűbb formája a parlamentáris demokratikus köztársaság. Igaz, hogy Marx már a hetvenes években rámutatott arra, hogy a proletárdiktatúra legcélszerűbb formája nem a parlamentáris köztársaság, hanem a politikai szervezetnek az a típusa, amelyet a Párizsi Kommün valósított meg. Sajnos, azonban Marx ezt az útmutatást műveiben nem fejtette ki részletesebben s az feledésbe ment. Azonkívül Engelsnek 1891-ben, az Erfurti programtervezet kritikájában tett mértékadó nyilatkozata, hogy a «demokratikus köztársaság ... a proletárdiktatúra specifikus formája», nem hagyott kétséget aziránt, hogy a marxisták a proletárdiktatúra politikai formáját továbbra is a demokratikus köztársaságban látják. Engelsnek ez a tétele később vezérfonalává lett az összes marxistáknak, köztük Leninnek is. Az 1905-ös orosz forradalom azonban és különösen az 1917-es Februári Forradalom, a társadalom politikai szervezetének új formáját teremtette meg — a Munkás- és Parasztküldöttek Szovjetjeit. Az Oroszországban végbement két forradalom tapasztalatainak tanulmányozása alapján Lenin, a marxizmus elméletéből kiindulva, arra a következtetésre jutott, hogy a proletárdiktatúrának legjobb politikai formája nem a parlamentáris demokratikus köztársaság, hanem a szovjet köztársaság. Ezen az alapon Lenin 1917 áprilisában a polgári for-

radalomról a szocialista forradalomra való átmenet időszakában azt a jelszót adta ki, hogy a Szovjetköztársaságot kell megszervezni, mint amely a proletárdiktatúra legalkalmasabb politikai formája. Minden ország opportunistái makacsul ragaszkodtak a parlamentáris köztársasághoz és Lenint azzal vádolták, hogy elpártol a marxizmustól, hogy szétrombolja a demokráciát. Az igazi marxista, aki a marxizmus elméletét elsajátította, természetesen Lenin volt és nem az opportunisták, mert Lenin előrevitte a marxista elméletet, új tapasztalatokkal gazdagítva azt, az opportunisták viszont hátrafelé húzták a marxizmust, dogmává avatták egyik tételét.

Mi lett volna a párttal, forradalmunkkal, a marxizmussal, ha Lenin meghódolt volna a marxizmus betűje előtt és nem szánta volna rá magát arra, hogy annak egyik, Engels által megfogalmazott tételét új, az új történelmi helyzetnek megfelelő tétellel helyettesítse? A párt sötétben botorkált volna, a Szovjetek dezorganizálódtak volna, ma nem volna nálunk Szovjethatalom, a marxista elmélet súlyos veszteséget szenvedett volna. A proletariátus vesztett volna vele, a proletariátus ellenségei nyertek volna.

Engels és Marx, az imperializmus előtti kor kapitalizmusát tanulmányozva, arra a következtetésre jutottak, hogy a szocialista forradalom nem győzhet egy, egymagában álló országban, hogy a szocialista forradalom csakis úgy győzhet, ha egyidejűleg tör ki az összes civilizált országokban vagy legalább is azok többségében. Ez a XIX. század közepén volt. Ez a következtetés később az összes marxistáknak vezérlő tétele lett. A XX. század elején azonban az imperializmus előtti kor kapitalizmusa imperialista kapitalizmussá, a fölfelé haladó kapitalizmus halódó kapitalizmussá alakult át. Az imperialista kapitalizmus tanulmányozása alapján Lenin, a marxista elméletből kiindulva, arra a következtetésre jutott, hogy Engels és Marx régi tétele már nem felel meg az új történelmi helyzetnek, hogy a szocialista forradalom kétségkívül győzhet egy, egyedülálló országban. Az összes országok opportunistái ragaszkodtak Engels és Marx régi formulájához és Lenint azzal vádolták, hogy elpártol a marxizmustól. De az igazi marxista, aki a marxizmus elméletét elsajátította, természetesen Lenin volt és nem az opportunisták, mert Lenin előrevitte a marxista elméletet, új tapasztalatokkal gazdagítva azt, az opportunisták viszont hátrafelé húzták a marxizmust, múmiát csináltak belőle.

Mi lett volna a párttal, forradalmunkkal, a marxizmussal, ha Lenin meghódolt volna a marxizmus betűje előtt, ha neki, mint teoretikusnak, nem lett volna meg a bátorsága ahhoz, hogy elvesse a marxizmusnak egy régi következtetését és új, az új történelmi helyzetnek meg-

felelő következtetéssel cserélje fel azt, a szocializmus győzelmének lehetőségeiről egy, egymagában álló országban? A párt sötétben botorkált volna, a proletárforradalom vezetés nélkül maradt volna, a marxista elmélet fonnyadásnak indult volna. A proletariátus vesztett volna vele, a proletariátus ellenségei nyertek volna.

Az opportunizmus nem mindig jelenti a marxista elméletnek vagy a marxista elmélet egyes tételeinek és következtetéseinek egyenes tagadását. Az opportunizmus néha a marxizmus egyes elavult tételeihez való makacs ragaszkodásban nyilvánul meg, abban, hogy ezeket a tételeket dogmákká változtatja, hogy ezzel a marxizmus további fejlődését — és következéskép: a proletariátus forradalmi mozgalmának fejlődését is — feltartóztassa.

Túlzás nélkül mondhatjuk, hogy Engels halála óta kizárólag Lenin, ez az óriási teoretikus, és Lenin után Sztálin és Lenin más tanítványai voltak az egyedüli marxisták, akik a marxista elméletet előrevitték s azt a proletariátus osztályharcának új viszonyai között új tapasztalatokkal gazdagították.

S éppen azért, mert Lenin és Lenin tanítványai a marxista elméletet előrevitték, a leninizmus: a marxizmus továbbfejlesztése, marxizmus a proletariátus osztályharcának új viszonyai között, az imperializmus és a proletárforradalmak korszakának marxizmusa, a föld egyhatod részén győzelmes szocializmus korszakának marxizmusa.

A bolsevikok pártja 1917 októberében nem győzhetett volna, ha vezető káderei nem sajátították volna el a marxizmus elméletét, ha nem tanulták volna meg azt, hogy ezt az elméletet a cselekvés vezérfonalának tekintsék, ha nem tanulták volna meg a marxizmus elméletét előrevinni, a proletariátus osztályharcának új tapasztalataival gazdagítva azt.

Engels, az amerikai német marxistákat bírálva, akik az amerikai munkásmozgalom vezetését vállalták, így ír:

> «A németek ... nem tudtak elméletükből olyan emelőt csinálni, mely az amerikai tömegeket mozgásba hozta volna. A legtöbb esetben maguk sem értik az elméletet, doktrinér módon, dogmatikus módon kezelik, mint valami olyat, amit csak be kell tanulni kívülről s már minden további nélkül, minden szükségletet kielégít. Az ő számukra az elmélet: credo, nem pedig vezérfonal a cselekvéshez» (*K. Marx* és *F. Engels* Művei. XXVII. köt. 606. old.)*.

* *Engels* levele Sorgéhez 1886 november 29-én, lásd: Briefe und Auszüge aus Briefen von Becker, Dietzgen, Engels, Marx u. A. an Sorge und Andere. Stuttgart, 1906. 238 old.

Kámenjevet és egyes régi bolsevikokat bírálva, akik 1917 áprilisában makacsul a proletariátus és a parasztság forradalmi demokratikus diktatúrája régi tételéhez ragaszkodtak, mikor pedig a forradalmi mozgalom már túlhaladt ezen és áttérést követelt a szocialista forradalomra, Lenin ezt írja:

«A mi tanításunk nem dogma, hanem vezérfonal a cselekvéshez — mondották mindig Marx és Engels és méltán gúnyolták ki azokat, akik „formulák"-nak kívülről való betanulásával és egyszerű ismételgetésével foglalkoztak, amely formulák legjobb esetben is csak az *általános* feladatokat jelölhetik meg, amelyek pedig a történelmi folyamat minden egyes sajátszerű *szakaszának konkrét* gazdasági és politikai helyzetében szükségképpen változásokat szenvednek... El kell sajátítani azt a kétségtelen igazságot, hogy a marxistának számolnia kell az élő élettel, a *valóság* pontos tényeivel, nem pedig tovább ragaszkodnia a tegnapi nap elméletéhez...» (*Lenin* Művei. XX. köt. 100—101. old.).

3. A párt története továbbá arra tanít, hogy a proletárforradalom győzelme lehetetlen a munkásosztály soraiban működő kispolgári pártok szétzúzása nélkül, amelyek a munkásosztály elmaradt rétegeit a burzsoázia karjaiba kergetik s ilymódon a munkásosztály egységét megbontják.

Pártunk története a kispolgári pártok: az eszerek, mensevikek, anarchisták, nacionalisták ellen vívott harcnak s e pártok szétzúzásának története. E pártok szétverése és a munkásosztály soraiból való kiűzése nélkül lehetetlen lett volna a munkásosztály egységét kivívni, a munkásosztály egysége nélkül viszont lehetetlen lett volna a proletárforradalom győzelmét megvalósítani.

Ha nem zúztuk volna szét ezeket a pártokat, melyek kezdetben a kapitalizmus fenntartását, később pedig — az Októberi Forradalom után — a kapitalizmus visszaállítását akarták, lehetetlen lett volna a proletariátus diktatúráját fenntartani, a külföldi katonai intervenciót legyőzni, a szocializmust felépíteni.

Nem lehet véletlenségnek tulajdonítani azt, hogy az összes kispolgári pártok, amelyek magukat a nép félrevezetése céljából «forradalmi», «szocialista» pártoknak nevezték — az eszerek, mensevikek, anarchisták, nacionalisták — már az Októberi Szocialista Forradalom előtt ellenforradalmi pártokká váltak, később pedig a külföldi burzsoá kémirodák ügynökeivé lettek, kémek, kártevők, diverzánsok, gyilkosok és hazaárulók bandájává fajultak el.

«A proletariátus egységét — mondja Lenin — a szociális forradalom korszakában csak a marxizmus szélső forradalmi pártja és csakis az összes többi pártok elleni kíméletlen harc útján valósíthatja meg» (*Lenin* Művei. XXVI. köt. 50. old.).

4. A párt története továbbá arra tanít, hogy a munkásosztály pártja a saját soraiban helyet foglaló opportunisták ellen vívott engesztelhetetlen harc nélkül, a soraiban helyet foglaló kapitulánsok megsemmisítése nélkül, nem őrizheti meg sorainak egységét és fegyelmezettségét, nem töltheti be szerepét mint a proletárforradalom szervezője és irányítója, nem töltheti be szerepét mint az új, szocialista társadalom építője.

Pártunk belső élete fejlődésének története — a párton belül helyet foglalt opportunista csoportok ellen: az «ökonomisták», mensevikek, trockisták, bucháriniták, a nacionalista elhajlók csoportja ellen vívott harcnak és e csoportok megsemmisítésének története.

A párt története arra tanít, hogy mindezek a kapituláns csoportok lényegében a mensevizmus ügynökei voltak pártunkon belül, annak függelékei, folytatói. Szerepük, éppúgy mint a mensevizmusé, az volt, hogy bevigyék a munkásosztályba és a pártba a burzsoá befolyást. Ezért a harc, amelyet ezeknek a csoportoknak a pártban való megsemmisítése céljából folytattunk, a mensevizmus felszámolásáért vívott harc folytatása volt.

Az «ökonomisták» és a mensevikek szétverése nélkül nem tudtuk volna a pártot felépíteni és a munkásosztályt a proletárforradalomra vezetni.

A trockisták és bucháriniták megsemmisítése nélkül nem tudtuk volna a szocializmus felépítéséhez szükséges előfeltételeket megteremteni.

A minden rendű és rangú nacionalista elhajlók megsemmisítése nélkül nem tudtuk volna a népet a nemzetköziség szellemében nevelni, nem tudtuk volna a Szovjetunió összes népei nagy testvériségének zászlaját győzelemre vinni, nem tudtuk volna a Szocialista Szovjetköztársaságok Szövetségét felépíteni.

Úgy tűnhetnék, hogy a bolsevikok túl sok időt szenteltek a párt opportunista elemei elleni harc ügyének, hogy túlbecsülték az opportunisták jelentőségét. Ez a felfogás azonban teljesen helytelen. A pártban az opportunizmust éppúgy nem lehet megtűrni, mint ahogy nem lehet megtűrni az egészséges szervezetben a fekélyt. A párt a munkásosztály vezető csapata, annak előretolt vára, annak harci vezérkara. Nem lehet megtűrni azt, hogy a munkásosztály vezér-

karában kishitűek, opportunisták, kapitulánsok, árulók üljenek. Élethalálharcot folytatni a burzsoázia ellen, s ugyanakkor megtűrni a kapitulánsokat és árulókat saját vezérkarunkban, saját várunkban — ez annyit jelent, mint olyan emberek helyzetébe kerülni, akikre elölről is, hátulról is tüzelnek. Nem nehéz megérteni, hogy az ilyen harcnak csak vereség lehet a vége. Várat bevenni legkönnyebb belülről. A győzelem kivívásához mindenekelőtt meg kell tisztítani a munkásosztály pártját, vezérkarát, előretolt várát a kapitulánsoktól, szökevényektől, sztrájktörőktől, árulóktól.

Nem lehet véletlenségnek tekinteni azt, hogy a trockisták, bucharinisták, nacionalista elhajlók Lenin és a párt ellen harcolva, ugyanazzal végezték, amivel a mensevikek és eszerek — a fasiszta kémosztályok ügynökeivé, kémekké, kártevőkké, gyilkosokká, diverzánsokká, hazaárulókká lettek.

«*Nem lehet* győzni a proletárforradalomban — mondja Lenin —, nem lehet a proletárforradalmat megvédelmezni, ha soraiban reformisták, mensevikek vannak. Ez elvi szempontból teljesen világos. S szemléltető módon erősítik meg ugyanezt az Oroszországban és Magyarországon szerzett tapasztalatok... Oroszországban sokszor voltunk olyan nehéz helyzetben, hogy a szovjetrendszer *egész biztosan* megbukott volna, ha a mensevikek, reformisták, kispolgári demokraták pártunkban megmaradtak volna...» *(Lenin* Művei. XXV. köt. 462—463. old.).

«Ha pártunknak sikerült — mondja Sztálin elvtárs — a maga belső egységét és sorainak soha nem látott tömörségét megteremtenie, ez mindenekelőtt annak köszönhető, hogy idejében meg tudta tisztítani magát az opportunizmus szennyétől, ki tudta űzni soraiból a likvidátorokat, mensevikeket. A proletárpártok fejlődésének és megerősödésének útja: a pártnak az opportunistáktól és reformistáktól, szociál-imperialistáktól és szociál-soviniszták tól, szociál-patriotáktól és szociál-pacifistáktól való megtisztításán keresztül vezet. A párt azzal erősödik, hogy megtisztítja magát az opportunista elemektől» *(Sztálin.* A leninizmus kérdései. 72. old.)*.

5. A párt története továbbá arra tanít, hogy a párt nem töltheti be a munkásosztály vezetőjének szerepét, ha sikereitől elkapatva, kezdi

* *Sztálin.* A leninizmus alapjai. VIII. fejezet. 6. pont. 104. old., vagy: *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 85. old.

elbízni magát, ha nem veszi észre munkája fogyatékosságait, ha fél hibáit beismerni, ha fél idejében, nyiltan és becsületesen kijavítani őket.

A párt legyőzhetetlen, ha nem fél a kritikától és az önkritikától, ha nem tussolja el munkája hibáit és fogyatékosságait, ha kádereit a pártmunka hibáin tanítja és neveli, ha saját hibáit idejében ki tudja javítani.

A párt elpusztul, ha titkolja hibáit, ha eltussolja a kényes kérdéseket, ha fogyatékosságait a megelégedettség hamis ünnepi külseje mögé rejti, ha nem tűri meg a kritikát és önkritikát, ha átadja magát az önteltség és önimádás érzéseinek és elkezd babérain megpihenni.

«A politikai pártnak a saját hibáihoz való viszonya — mondja Lenin — egyik legfontosabb és legbiztosabb ismérve a párt komolyságának és annak, hogy miként teljesíti a *valóságban* kötelességét *osztályával* és a dolgozó *tömegekkel szemben.* A hibát nyiltan beismerni, okait feltárni, kielemezni a helyzetet, amely a hibát szülte, gondosan mérlegelni, a hiba kijavításának eszközeit — íme ez jellemzi a komoly pártot, így teljesiti a párt kötelességét, így neveli és tanítja az *osztályt* s azután a *tömegeket* is» *(Lenin* Művei. XXV. köt. 200. old.)*.

Továbbá:

«Az összes forradalmi pártok, amelyek eddig elpusztultak, azért pusztultak el, mert *elbízták magukat* és nem tudták megérteni azt, hogy miben van erejük és *féltek attól, hogy saját gyöngéikről beszéljenek.* De mi nem pusztulunk el, mert nem félünk attól, hogy a gyengéinkről beszéljünk és megtanuljuk, hogyan kell a gyöngeségeket elhárítani» *(Lenin* Művei. XXVII. köt. 260—261. old.).

6. Végül a párt története arra tanít, hogy a munkásosztály pártja nem lehet valóságos tömegpárt, amely a munkásosztály és az összes dolgozók millióit magával tudja vinni, ha nincs szoros kapcsolata a tömegekkel, ha ezeket a kapcsolatokat nem erősíti állandóan, ha nem hallgatja meg a tömeg szavát, ha nem tudja megérteni égető szükségleteiket, ha nem tudja a tömegeket tanítani s nem tud tőlük tanulni is.

* *Lenin.* Baloldaliság a kommunizmus gyermekbetegsége. (A marxizmus—leninizmus kis könyvtára 19—20. sz.) Szikra 1948. 44—45. old.

A párt legyőzhetetlen, ha — mint Lenin mondja — «ért ahhoz, hogyan kell a dolgozók legszélesebb tömegeivel, elsősorban a proletártömegekkel, de a nemproletár tömegekkel is összekapcsolódni, hozzájuk közelkerülni s velük bizonyos mértékig, ha úgy tetszik, összeolvadni» (*Lenin* Művei. XXIV. köt. 174. old.).

A párt elpusztul, ha elzárkózik a maga szűk csigahéjába, ha elszakad a tömegektől, ha bürokratikus réteg rakódik rá.

«Szabályként ismerhetjük el — mondja Sztálin elvtárs —, hogy a bolsevikok mindaddig, amíg megőrzik kapcsolatukat a nép széles tömegeivel, legyőzhetetlenek lesznek. És, fordítva, csak az kell, hogy a bolsevikok elszakadjanak a tömegtől s elveszítsék velük való kapcsolatukat, csak az kell, hogy belepje őket a bürokratizmus rozsdája — s egyszeribe elveszítik minden erejüket és semmivé válnak.

A régi görögök mitológiájában szerepel egy nagy hős — Anteusz, aki, a mitológia szerint, Pozeidonnak, a tengerek istenének és Geának, a föld istennőjének, volt a fia. Ez az Anteusz különösen az édesanyjához ragaszkodott, aki szülte, táplálta és felnevelte. Nem volt olyan hős, akit ez az Anteusz le nem győzött volna. Legyőzhetetlennek tartották. Miben volt az ereje? Abban, hogy valahányszor az ellenféllel viaskodva szorult helyzetbe került, megérintette a földet, szülő és tápláló édesanyját, s mindig új erőt kapott tőle. De neki is megvolt a maga gyengéje: az a veszedelem, hogy valamiképpen elszakítják a földtől. Ellenségei számontartották ezt a gyengéjét és leselkedtek rá. És akadt ellensége, aki kihasználta ezt a gyöngéjét és legyőzte Anteuszt. Ez Herkules volt. De hogyan győzte le? Úgy, hogy elszakította a földtől, fölkapta a levegőbe, elvette tőle annak a lehetőségét, hogy megérintse a földet és így, fönt a levegőben, megfojtotta.

Úgy gondolom, hogy a bolsevikok emlékeztetnek a görög mitológia hősére, Anteuszra. Nekik is, mint Anteusznak, abban van az erejük, hogy tartják a kapcsolatot anyjukkal, a tömegekkel, akik szülték, táplálták és nevelték őket. És mindaddig, amíg tartják ezt a kapcsolatot anyjukkal, a néppel, minden kilátásuk megvan arra, hogy győzhetetlenek maradjanak.

Ebben van a bolsevik vezetés győzhetetlenségének kulcsa» (*Sztálin.* A pártmunka fogyatékosságairól).

Ezek az alapvető tanulságai annak a történelmi útnak, melyet a bolsevikok pártja megjárt.

NÉVMUTATÓ

TÁRGYMUTATÓ

Abrosz'imov 182
Ajchenvaljd 308
Alexéjev 38, 239
Alexinszkij 145
Andrejev 258, 292
Angeljina 355
Avenarius 110—11
Axelrod 13, 28, 45, 48, 145, 150
Azizbekov 248

Babuskin 20—21
Badájev 166—67, 181
Bagdátjev 199
Bakájev 291, 342
Bazárov 108—10, 122, 154
Berman 109—10
Bernstein 27, 41
Bljumkin 235
Bogdánov 91, 108—10, 122, 145, 154, 168
Boguszlavszkij 266, 304
Borin 355
Bubnov 145, 194
Bucharin 5, 201, 203, 209, 228—31, 233, 235—36, 245, 266, 272, 276—77, 293, 305—09, 340—42, 363—65
Budjonnyj 250, 258
Bulygin 66, 83—84, 94, 100
Buszygin 355

Cereteli 199, 206
Chabálov 186
Chalturin 11, 15
Chamberlain 297
Chruscsov 258
Chrusztaljev 86
Csapájev 258
Cscheidze 195, 197, 214
Csernov 199, 206
Curzon 285

Dan 145
Darwin 115
Demcsenko, Marija 355
Djenjikin 206, 213, 239—40, 247—48, 250—51, 253, 258—59
Dogadov 308
Drobnisz 266, 304
Duchonjin 222
Dühring 115—16, 120
Dzerzsinszkij 217, 226, 258
Dzsaparidze 248

Ejszmont 308
Engels 5, 13—14, 18, 110—11, 113—16, 119—22, 126—27, 137, 140, 150, 197, 373—77

Feuerbach 112—13, 119, 122
Fioljétov 248
Fjedoszéjev 20
Franklin 137
Frunze 217, 258

Galijev 277
Galle 122
Gapon 33, 61
Gnatjenko, Marina 355
Goldenberg 308
Gorkij 153, 364
Gucskov 189, 192, 199, 206
Guèsde 176
Gvozdjov 182

Hegel 112, 116
Helfond 109
Herakleitos 119
Hodzsájev 277

Izotov 354

Jagoda 308
Jakir 383
Jakovljeva 229
Jaroszlavszkij 217, 258
Jevdokímov 291, 342
Jordanszkij 182
Judjénics 249, 251, 259
Jurénjev 222
Juskévics 109—10, 122

Kaganóvics 217, 258, 267, 339
Kalinin 152, 258, 292
Kámenjev 147, 181—82, 194, 198, 200, 202, 209, 215, 217—18, 222, 236, 272, 289—90, 293, 297, 304, 306, 309, 341—43, 364, 377
Kant 121
Kaulsky 176, 371
Kerenszkij 189, 199, 206, 211—12, 217—19, 222
Kirov 61, 217, 258, 292, 341—44, 364
Kolcsak 248—51, 253, 258—59
Koljegájev 223
Koljeszov 355
Kollontáj 266
Kopernikus 122
Korganov 248

Kornjilov 198, 211—16, 239—40, 250
Kotov 308
Kotovszkij 258
Kovardak 355
Kraszin 56, 91, 276
Krasznov 222, 239—40, 258—59
Kresztjinszkij 304, 363
Krivonosz 355
Krymov 212—13
Kujbysev 217, 258, 339, 364
Kuklin 291
Kuszkóva 27

Lárin 222
Lázo 258
Lenin 6, 9—10, 16, 19—29, 34—37, 39—56, 60, 65—66, 68—82, 84—85, 87—92, 94—96, 98—99, 107, 109—11, 116, 119, 122, 142—44, 146—48, 151—55, 157, 159—60, 162—63, 166, 168, 171, 174, 176—77, 179—81, 187—90, 192—201, 203—04, 206—07, 209—10, 215—19, 221—22, 229—30, 232—35, 240—41, 244—47, 251, 253, 257—59, 262, 265—67, 269—77, 279, 281—83, 292, 301, 304, 336, 341, 356, 358—60, 364, 369, 374—81
Leverrier 122
Lifsic 304
Liebknecht 177, 243
Litvinov 176—77
Lockhart 241
Lominadze 272
Lukomszkij 213
Lunacsarszkij 108—10, 145, 168
Luxemburg, Rosa 177, 243
Lvov 189

Mach 110—11, 122
Machno 255
Makárov 157
Malinovszkij 166
Malygin 248
Mamontov 239
Mancev 229
Mareckij 308
Martov 45—48, 52, 54, 145, 150, 176
Marty 250
Martynov 93, 150
Marx 5, 11, 13—14, 18, 25, 41, 77, 80—81, 112—13, 119, 120, 122, 124—26, 129—30, 136—37, 139—42, 197, 373—77
Mdiváni 277, 304
Mechlisz 258
Medvédjev 266
Meljnjicsanszkij 308
Menzsinszkij 364
Miklós II. 58—60, 62, 65, 84, 88, 90, 94, 100, 173, 185, 189, 192, 224
Mikoján 258
Miljukov 189, 198—99, 206
Miljutin 222
Millerand 78
Mirbach 235
Mojszjejenko 12
Molotov 187, 194, 207, 217, 258, 267, 292, 339, 370
Morózov 11—12
Mracskovszkij 342
Muránov 166, 181
Muszinszkij 355

Nogin 194, 222
Noszkov 56

Obnorszkij 11
Obuchov 30, 169
Oljminszkij 160
Ordzsonikidze 152, 207, 217, 250, 258, 267
Oszinszkij 229, 233, 248, 251, 266

Parchomenko 258
Parvus 85
Pavlovszkij 186
Petrovszkij 166—67, 181, 258
Pikelj 342
Pilsudski 253, 259, 263
Pjatakov 198, 201—03, 228, 236, 245, 278, 304, 363
Plechánov 12—19, 23, 28, 42—43, 45, 47—49, 51, 56, 75, 82, 90, 109, 148—49, 197
Poincaré 169
Pokrovszkij 145
Polagutjin 355
Poljetájev 160
Polonszkij 308
Potjomkin 63, 65
Potrjészov 145
Preobrazsenszkij 208—09, 266, 303—04
Prokopóvics 27
Pronjin 355
Prosjan 223
Puskin 28
Putjilov 60—61, 169, 186, 276

Radek 228, 272, 276—77, 303—04, 363
Rakovszkij 277, 304
Raszputjin 184
Rejngoljd 342
Rjabusinszkij 211
Rjazánov 222
Rjutjin 308
Rodzjanko 189, 218
Romanov, Mihály 185, 192
Rozengoljc 363
Russzkij 183
Rykov 147, 194, 198, 200, 203, 209, 222, 236, 252, 272, 306—09, 341, 363—64

Sackin 272
Ságov 166, 181
Sándor II. 14
Sándor III. 15
Saumjan 248
Scsadenko 258
Scsorsz 258
Sembat 176
Skirjátov 258
Sljapnjikov 22, 266, 272

Smidt, V. 308
Stejnberg 223
Suljgin 192
Svernjik 258

Szafárov 291, 304
Szamojlov 166, 181
Szapronov 248, 251, 266, 304
Szárkisz 304
Szavinkov 241
Szemjánjikov 21
Szemjónov 255
Szerebrjakov 266, 304
Szkobeljev 195, 199, 206
Szkrypnjik 277
Szljepkov 308
Szmelánjin 355
Szmilga 304
Szmirnov, A 308
Szmirnov, I. 304
Szmirnov, I N. 342
Szmirnov, V. 252, 266, 304
Szokoljnjikov 266, 272, 276, 290, 297, 304
Szpandarjan 152
Szpiridonova 223
Sztahánov 354—56, 358
Sztálin 6, 27, 60, 87—88, 93, 98, 144, 147—48, 152—53, 156—57, 160, 165—66, 168, 188, 194, 201, 204, 207—09, 215, 217, 219, 228—30, 247, 250—51, 258, 271, 274, 277, 279, 280—81, 287, 289—92, 296—97, 302, 307, 309, 312, 315, 317, 321, 323—26, 329—30, 333—39, 353—56, 364, 369, 371, 373, 376, 379, 381
Sztolypin 99, 104—07, 111, 145, 154, 156—57
Sztrúve 25
Sztukov 229
Szuchomlinov 184
Szuvórov 109
Szverdlov 152, 188, 207, 229—30, 244, 258, 364

Teodorovics 215, 222
Ter-Vaganjan 342
Thornton 21
Tomszkij 252, 308—09, 341
Trockij 5, 45, 48, 59, 85, 96, 146—48, 150, 154—55, 158, 176, 209—10, 217, 219, 228, 230—31, 233, 235—36, 247, 249, 254, 265—66, 272, 276—77, 279—81, 283, 289, 293—94, 297—300, 304—06, 308, 313, 341—43, 363—65
Tuchacsevszkij 254, 363

Uchánov 308
Ugljánov 308—09
Uljánov (Lenin) 28
Ungern 255
Urickij 210, 241

Valjentjinov 109—10
Vandervelde 176
Vilmos II. 100, 239, 242—43
Vinográdova, Jevdokija 355
Vinográdova, Marija 355
Vojkov 296
Vojnov 205
Volodarszkij 210, 241
Vorosilov 217, 250, 258, 263, 292
Vrangelj 253—55, 258—59

Zaluckij 291
Zaszúlics, Vera 13, 28, 45
Zinovjev 147, 200, 202, 215, 217—18, 222, 236, 272, 284, 289—90, 292—93, 297, 299—300, 304—06, 308, 341—43, 364
Zubátov 28, 32—33

Zsdánov 217, 258, 366

Agrárkérdés 42—44 92—93 200—01
— bolsevik agrárprogram 92—93
— mensevik municipalizálási program 92—93
— *lásd meg* Föld nacionalizálása Földről szóló dekrétum Kolhoz Lenin szövetkezeti terve Mezőgazdasági artelj «Aki nem dolgozik, ne is egyék» 136 241
Alkotmányos Demokrata Párt *lásd* Kadetek
Állami Duma *lásd* Bulygini Duma, Witte féle Duma
Állami Tanácskozás 211
Általános politikai sztrájk *lásd* Politikai tömegsztrájk
Általános Zsidó Szocialdemokrata Szövetség *lásd* Bund
Anarchizmus anarchisták 46, 124, 214—15 236—38 259, 377—78
— úri 54
Anglia 172 296, 348, 350
Antant 172—73
Antantországok szocialistáinak londoni kongresszusa (1915) 176—77
Antonov lázadás 262—63
Anyag és gondolkodás *lásd* Gondolkodás
Áprilisi Konferencia *lásd* OSzDMP VII konferencia
Artelj *lásd* Lenin szövetkezeti terve, Mezőgazdasági artelj
Átmeneti időszak (kapitalizmusból szocializmusba) 118 196
«Augusztusi blokk» 148, 155, 168
Ausztria 242—43, 348—49
— forradalma 243
Ausztria—Magyarország 172
Bakui munkások sztrájkja (1904 dec.) 60
Bakui naftaipari munkások sztrájkja (1914 május) 169
«Baloldali» elhajlók 272, 324 *lásd meg* «Baloldali kommunisták» Trockisták
«Baloldali» eszerek» 214, 223, 235, 364
«Baloldali kommunisták» 228—34, 247, 264, 266, 279
Batumi munkások sztrájkja (1902 március) 30
Bázeli Nemzetközi Kongresszus *lásd* II Internacionálé
Békerol szóló dekrétum 220—21
Békítők 91—92
Belgium 128—29
Bernsteinizmus, bernsteinisták 27, 41 *lásd meg* Revizionizmus
Bojkott *lásd* Párt és bojkott
Bolsevikok 47—48, 144 165—67, 181—83
— frakciója a IV Állami Dumában 165—67, 181
— és háború 178, 182—83
— kapcsolata a tömegekkel 144, 381
— mensevikek 47—48, 57, 67, 101, 149—150
— *lásd még* OKP(b), OSzDMP, Párt SzK(b)P
«Borotjba», borotjbisták 264
«Borsó lázadások» 87
Breszti béke 225—31, 237, 243, *lásd meg* Békéről szóló dekrétum
Bucharin—Rykov féle pártellenes csoport 307—08
— az osztályharc elhalásáról 307—08
Bucharinisták 266 305—06, 378—79
Bucharinisták trockisták 340, 342, 363—65

Bulygini Duma 66, 84, 94, 100, 104
— bojkottálása 94
Bund, bundisták 25, 43—44, 46—47, 264
— és nemzetek önrendelkezési joga 44
Burzsoázia
— imperialista, orosz 173, 182, 184—85, 223—24
— — «Mindent a háborúért, mindent a háborúra!» 182
— liberális, orosz 32, 65—66, 73—74, 101, 350—51
— — elszigetelése a polgári demokratikus forradalomban 73—74

Cárizmus 60, 66, 83—85, 99, 103, 185
— bukása 185—88
— és forradalom 66
— június 3-i államcsíny (1907) 98—99, 103
— október 17-i kiáltvány (1905) 83—85, 103
— válsága 185
— veresége a fronton 184—85
— *lásd még* Oroszország, cári
Centralizmus
— és autonomizmus 49
— demokratikus 53—54, 210, 367
Centrizmus, centristák 147, 176
Chvosztizmus *lásd* Uszálypolitika

Decemberi (moszkvai) felkelés *lásd* Moszkvai felkelés
«Délorosz Munkásszövetség» (Odessza) 11
Demokrácia
— előharcosa a proletariátus 73
«Demokratikus centralisták» 252, 264, 266, 279, 304
Demokratikus centralizmus *lásd* Centralizmus, demokratikus
«Demokratikus hatalmak» 350
— és fasiszta hatalmak a II világháború előtt 350
Demokratikus köztársaság 117, 195—96, 374
— és szovjetköztársaság 195—96, 374
Diákmozgalom Oroszországban 31—32
Dialektika, dialektikus materializmus, dialektikus módszer (marxista) 112—19
— és fejlődés 114—17
— — «A fejlődés az ellentétek „harca"» (Lenin) 117
— és metafizika 113—16
Djenjikin hadjárata és veresége 250
Duma, Állami
— első *lásd* Witte-féle Duma
— második 94—96, 98—99, 103, 105
— harmadik 98—99, 103
— negyedik 162, 165—67, 170
— — bolsevik frakciója 165—67, 181
— *lásd még* Bulygini Duma

Éberség, forradalmi 343
Egyesült Államok 128—29, 172, 242, 315, 347
Élcsapat *lásd* Párt
Ellenforradalmi mozgalom 212—13, 217, 221, 227, 230, 249, 341—42
— «Szovjeteket, de kommunisták nélkül!» 263
— *lásd még* Djenjikin hadjárata; Junkerlázadás; Kolcsak hadjárata; Kornjilov-felkelés; Kronstadti ellenforradalmi lázadás; Trockisták; Zinovjevisták
Elmélet
— «Az elmélet, mihelyt a tömegekbe behatol, anyagi erővé válik» (Marx) 126
— «Forradalmi elmélet nélkül nem lehet forradalmi mozgalom sem» (Lenin) 40
— jelentősége 40, 42
— marxista-leninista elmélet 13—14, 373—74
— nem dogma, hanem a cselekvés vezérfonala 374
Előparlament 215, 219
— bojkottálása 215, 219
Engels
— az Erfurti program kritikája 374
Értelmiség
— polgári 52, 54—55
— — individualizmus 52
— — szervezetlensége 54—55
— új, szovjet 330, 361
Eszerek (szociálforradalmárok) 24, 46, 97, 124, 174, 176, 178, 186, 189—90 193, 199, 204—05, 214—15, 220—21, 224, 233, 236—38, 254, 264, 377—79
Eszmei és politikai vezetés 337—38

Falukőzösség 17—18
Falusi proletariátus *lásd* Szegényparasztság
Fasizmus 317—18
Februári Forradalom (1917) 185—87, 224
— és harc a katonaság megnyeréséért 186—87
— és kettős hatalom a F. F. után 189, 193, 200, 206, 208
Fegyelem *lásd* Pártfegyelem
Fegyveres felkelés 87; *lásd még* Októberi Forradalom
Fehérgárdisták 205, 227—28, 364—65; *lásd még* Djenjikin hadjárata; Ellenforradalmi mozgalom; Kolcsak hadjárata; Kornjilov-felkelés
«Fekete század» 84, 97, 103, 105, 173
Félproletárok *lásd* Szegényparasztság
Feudális rend 134
Fideizmus 122
Filozófiai materializmus *lásd* Materializmus
Finánctőke 171
Forradalmárok szervezete *lásd* Hivatásos forradalmárok szervezete; Párt
Forradalmi éberség 343
Forradalmi Katonai Bizottság 217
Forradalmi mozgalom, Nyugaton 74—75, 284
Forradalmi parasztbizottságok 76
Forradalmi sztrájkbizottságok 76
Forradalom *lásd* Forradalom, 1905-ös. Októberi Forradalom; Polgári demokratikus forradalom; Proletárforradalom; Szocialista forradalom
Forradalom, 1905-ös 60—66, 83, 86—90, 99—101
— polgári jellegű 70
— vereségének okai 99—100
— *lásd még* Októberi országos sztrájk
Föld nacionalizálása 92—93
Földről szóló dekrétum 221, 245
Frakciózás 267—69, 279, 292
— eltiltása a X kongresszuson 267—268
Franciaország 79, 172, 211—12, 242
— szocialistái 79

Gazdasági harc és politikai harc 38—39
Gazdasági válságok 131—32, 315—16, 347, 351; *lásd még* Válságok
Genfi Konferencia (mensevik, 1905) 68—69
— «Két kongresszus — két párt» (Lenin) 68
Génuai nemzetközi konferencia (1922) 284—85
Gép- és traktorállomások politikai osztályai 332—34
«Gólosz Szociáldemokrata» 147
Gondolkodás és anyag 112, 120—21, 125
Gyári leleplezések 21

Háború
— igazságos és igazságtalan 178—79
— a kapitalizmus elkerülhetetlen kísérője 171
— *lásd még* Imperialista háború; Világháború
Hadikommunizmus 241. 262, 264—65, 270
Harc két fronton *lásd* Párt harca...
«Harci Szövetség a Munkásosztály Felszabadítására» 20—22 26—27
Helyreállítási időszak 265, 278, 286, 292—94
Hibák *lásd* Párt viszonya hibáihoz
Hivatásos forradalmárok szervezete 36—37; *lásd még* Párt
«Honvédők» 193, 200

Idealizmus 120—21
— és objektív igazság 121
Ideiglenes Kormány 78, 189—94, 217, 220
— és imperialista háború 196, 198, 204—06
— «Semmi támogatást az Ideiglenes Kormánynak» (Lenin) 196
— terrorja a bolsevikok ellen 212
— válsága 199
Igazság, objektív 121—22
Illegális munka *lásd* Párt, illegális...
Imperialista háború 179, 191, 196, 198, 204—06
— «saját kormányunk vereségére kell törekednünk az imperialista háborúban» (bolsevikok) 178
— a világ felosztásáért és újrafelosztásáért folyó harc 171—72, 179

— *lásd még* Háború; Világháború
Imperializmus 179, 201
— halódó kapitalizmus 179
— és nemzetiségi elnyomás 201
— «a proletariátus társadalmi forradalmának előestje» (Lenin) 179
Intelligencia *lásd* Értelmiség
Internacionále, II. 153, 168, 173—75, 183, 191
— Bázeli Nemzetközi Kongresszus (1912) 175
— és háború 173
— a kapitalizmus békés belenövéséről a szocializmusba 175
— kopenhágai kongresszus (1910) 174—75
— opportunizmusa 153, 174—75, 183, 191
— pártjai 153, 183, 191, 371—72
Internacionále, III *lásd* Kommunista Internacionále
Intervenció, katonai, a Szovjetország ellen 237—41, 243, 246, 248—50, 253—55, 259—60, 274
— leverésének okai 256
— «Veszélyben a szocialista haza!» 228, 240
Intervenció a spanyol köztársaság ellen 348
Ipar Oroszországban 106—07, 173
— fellendülése 21
— koncentrációja 106—07
Ipar a Szovjetunióban 261, 311, 315, 336, 351—52, 359
Iparosítás a Szovjetunióban 287, 290, 293—96, 300, 311, 325—26
«Istenkeresők», «istenépítők» 109, 148
«Iszkra» (régi) 27—29, 36, 42—44, 47, 49 57
«Iszkra», új, mensevik 49, 56
— hadjárata a leninizmus ellen 49
Ivánovo-voznjeszjenszki munkások sztrájkja (1905 május) 63—64

Január 9-i sztrájk (1917) 185—86
Japán 58—59, 172, 316, 347, 349—50
— betörése Kínába 316, 349—50
«Jedjinsztvo» 197
Jobbágyság Oroszországban *lásd* Oroszország és jobbágyság
Jobboldali kapitulánsok 272, 276, 310
Jobboldaliak és trockisták elleni bűnper *lásd* Trockisták
«Június 3-i államcsíny» (1907) 98—99, 103
Junkerlázadás 222

Káderek, technikai 353—54
— «minden a káderektől függ» (Sztálin) 353—54
Kadetek (Alkotmányos Demokrata Párt) 96—97, 103—04, 174, 237—38
Kapitalista elemek kiszorítása a Szovjetunióban 337—39, 359
Kapitalista környezet a Szovjetunió ellen 346; *lásd még* Intervenció, katonai, a Szovjetunió ellen; Lengyel földesurak támadása
Kapitalizmus 13, 135—36, 155—56, 171, 180
— ellentmondásai 155—56
— fejlődése Oroszországban *lásd* Oroszország
— fejlődésének egyenlőtlenségei 171, 180
— rendszere 13, 135—36
— termelésének társadalmi jellege 135—36
— válságai *lásd* Gazdasági válságok: Válságok
— *lásd még* Imperializmus
Kártevés 307, 344; *lásd még* Kulákság; Trockisták; Zinovjevisták
«Katonai ellenzék» 247
Katonaküldöttek Szovjetjei 86
Kereskedelem, szovjet 273—74
«Kerületközi» 210
Kétkulacsosság, politikai 305, 342
Kettős hatalom a Februári Forradalom után 189, 193, 200, 206, 208
Kientali Konferencia *lásd* Zimmerwaldi Konferencia, második
Kína 58, 128, 316, 349
— konfliktusa a Szovjetunióval 310
Kirov elvtárs meggyilkolása 341—43, 364
Kizsákmányolás 133—34
Kolcsak hadjárata és veresége 248—50
Kolhózmozgalom 312—14, 322—23, 325, 331, 345—46
— «Harc a párt irányvonalának elferdítése ellen a kolhózmozgalomban» (SzK(b)P határozata) 324

— önkéntessége 322—23
Kolhózok 331—34, 346
— és párt 332—33
— és személyes felelősség 332—33
Kolhózparasztság
— «a Szovjetunió tényleges és szilárd támaszává» lett 327
Kolhózrendszer 334, 357, 359; *lásd még* Lenin szövetkezeti terve
Kommúna *lásd* Mezőgazdasági artelj és kommúna
Kommunista Ifjúsági Szövetség (Komszomol) 249
Kommunista Internacionále 176, 197, 200, 243—44
— I. kongresszusa 243—44
— IV. kongresszusa 271
— V. kongresszus 280
«A Kommunista Párt kiáltványa» (Marx és Engels) 137
«Kommunistaellenes blokk» 351
Kommunisták és pártonkívüliek blokkja 367—70
Kopenhágai kongresszus *lásd* II. Internacionále
Kornyilov-felkelés 212—16
Középparasztság 245—46
— ingadozása 245—46
— semlegesítése a VIII. kongresszusig 246
— szövetség a középparasztsággal 246
Köztársaság *lásd* Demokratikus Köztársaság
Kritika és önkritika a pártban 380
Kronstadti ellenforradalmi lázadás 263
«Kronstadti Hadiszervezet Főkollektívja» 183
Kulákság 10, 105—06, 234, 326
— harc ellene 306
— kártevése 332
— kulaklázadások 262—63
— mint osztály felszámolása 318—22, 325, 335, 345—46
— és sztolypini földtörvény 105
«Külföldi Líga» 48

«Legális marxizmus», «legális marxisták» 24—25, 33—34
Lengyel földesurak támadása a Szovjet ország ellen 253
Lengyelország 44, 348
— szociáldemokratái és a nemzetek önrendelkezési joga 44
Lenin
— «Áprilisi tézisei» 195, 197—99
— «„Baloldaliság" a kommunizmus gyermekbetegsége» 95
— «Egy lépés előre, két lépés hátra» 50—56, 151
— «A falusi szegénységhez» 10
— «Forradalmi fellendülés» 157
— «A földesúri nagybirtok és a paraszti kisbirtok Oroszországban» 163—64
— halála 281—82
— harca a narodnyikok ellen 23—26
— «Az imperializmus mint a kapitalizmus legfelsőbb foka» 179
— «A kapitalizmus fejlődése Oroszországban» 9, 26
— «Kik azok a „népbarátok" és hogyan hadakoznak a szociáldemokraták ellen» 23
— «Kritikai jegyzetek a nemzeti kérdéshez» 168
— «Levelek a távolból» 194
— «Materializmus és empíriokriticizmus» 109—11, 142, 151
— «Mi a teendő?» 35—42, 151
— «Mivel kezdjük?» 35—36
— «A munkásmozgalom formáiról» 162
— «A nemzetek önrendelkezési jogáról» 168
— «Az orosz szociáldemokraták feladatai» 26
— a proletárforradalomról 379
— a proletariátus diktatúrájáról 375
— «Szerencsétlen béke» 230—31
— szervezeti terve 45—46
— «A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban» 69—82, 151, 180, 195
— «A szociáldemokrácia viszonya a parasztmozgalomhoz» 80
— «A Szovjethatalom legközelebbi feladatai» 233
— szövetkezeti terve 275
«Lenini behívó» 282
Leninizmus
— és centrizmus 147
— a marxizmus továbbfejlesztése 376
— *lásd még* Bolsevikok; Elmélet; OKP(b), OSzDMP, Párt; SzK(b)P

Liberális burzsoázia *lásd* Burzsoázia, liberális
Likvidátorok 142—49, 154—55, 157—58, 163—64, 168, 379
«Lisztok Právdy» 206
Ljenai események 156—57
Londoni kongresszus *lásd* OSzDMP V. kongresszusa
«Lucs» 161

Magántulajdon 134—35
«Magukbanvaló dolgok» (Ding an sich) 121—22
Magyarország 243, 379
— Tanácsköztársaság 243
Május 1-i sztrájk (1912) 157
Manjilovizmus 50
Martov
— szervezeti terve 45—46
Marx
— «A politikai gazdaságtan bírálatához» 140—41
— a proletariátus diktatúrájáról 374
— «Üzenetek a Kommunisták Szövetségéhez» 80—81
Marx és Engels
— dialektikus módszere 112—13
— «A Kommunista Párt kiáltványa» *lásd* ott
— tanítása 13—14
Marxizmus
— és narodnyikok 16—18, 23—24, 33
— Oroszországban 13, 15—16, 29, 33
— revíziója *lásd* Bernsteinizmus; Revizionizmus
Materializmus, filozófiai 119—22
— és idealizmus 119—22
Mennyiségi változások minőségi változásokba csapnak át 114—18
Mensevikek 47—48, 50, 53—54, 56, 96, 101—02, 126, 145, 154, 189—90, 193, 197, 204—05, 214—15, 220—21, 224, 233, 236—38, 259, 264, 377—79
— és forradalom 186
— Genfi Konferencia *lásd* ott
— és háború 174
— municipalizálási programja 92—93
— és «munkáskongresszus» összehívása 97—98
— és nemzeti kérdés 168
— és osztálybéke 176, 178
— pártot akaró mensevikek 148—49
— szervezeti opportunizmusa 55, 57
— és Szovjetek 85
Mezőgazdaság Oroszországban 173
Mezőgazdaság a Szovjetunióban 261, 300—02, 318—327, 330—31, 334, 352
— gépesítése 339
— «harc a gabonáért, harc a szocializmusért» (Lenin) 234
— kollektivizálása 301—02, 318, 320—24, 331, 352; *lásd még* Kolhózmozgalom
Mezőgazdasági artelj 322—25
— és kommúna 323—25
— *lásd még* Kolhóz
«Miljukov-jegyzék» 198
«Mindenki képességei szerint, mindenkinek munkája szerint» 362
«Mindenki képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint» 197, 363
Morozov-gyári sztrájk (1885) 11—12
Moszkvai felkelés (decemberi, 1905) 88—90, 100
— «Nem kellett volna fegyverhez nyúlni» (Plechánov) 90
Munka
— «a becsület dolga, dicsőség dolga, bátorság és hősiesség dolga lett» (Sztálin) 311
— társadalmi jellege a kapitalizmus alatt 135—36
— termelékenységének emelése a szocialista társadalomban 354—56
«Munka Felszabadítása» csoport 12—20, 28—29
Munkaeszközök 136—38
Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjei 188—89, 191
Munkás- és Parasztküldöttek Szovjetjei 86, 374
Munkásarisztokrácia 175—76
«Munkásellenzék» 264, 266, 269
Munkásküldöttek Szovjetjei 85—86, 88
Munkásmegbízottak Szovjetjei 64
Munkásmozgalom
— Oroszországban 11—12, 21—22, 30—31, 34, 156—59, 168—69
— ösztönössége és tudatossága 39—40

Munkásosztály
— helyzete a cári Oroszországban 9—10, 30, 158
— helyzete a Szovjetunióban 360
— a polgári demokratikus forradalom vezére 101
— *lásd még* Proletariátus
Munkaverseny *lásd* Szocialista verseny; Sztahánov-mozgalom

Nacionalizmus, nacionalista elhajlók 259, 271, 277, 337, 377—79
«Naródnaja Volja», narodovoljecek 14, 24
Narodnyikok 12, 14—17, 19, 23—25, 28—29, 33, 124
— és egyéni terror 15, 19
— «hősök» és tömeg 15—16, 18
— és Lenin harca ellenük 23—26
— és marxizmus 16—18, 23—24, 33
— «nép közé»-járás 14
Németország 172, 175, 242—43, 259, 316—18, 347—50
— forradalma 242—43, 259
— szociáldemokráciája 175, 317
Nemzetek önrendelkezési joga 44
Nemzeti felszabadító mozgalmak 350
Nemzeti kérdés 9, 201, 245, 271, 277, 337
— a cári Oroszországban 9
— és a párt harca két fronton 337
Nep (új gazdasági politika) 269—73, 275—77, 293
— «a nep Oroszországából szocialista Oroszország lesz» (Lenin) 275
Nepman 274
Népszocialisták 97
«Nóvaja Zsizny» 87, 218
Nők helyzete a Szovjetunióban 362

Objektív igazság *lásd* Igazság
Objektív valóság 119—21, 124
Obscsina *lásd* Faluközösség
Obuchov-gyári sztrájk (1901) 30
«Okópnaja Právda» 203
OKP(b) — Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt
— XIV. konferencia (1925) 288—92
— VII. kongresszusig *lásd* OSzDMP
— VIII. kongresszus (1919) 244—48
— IX kongresszus (1920) 252
— X. kongresszus (1921) 267—71
— XI. kongresszus (1922) 273
— XII. kongresszus (1923) 275—77
— XIII. kongresszus (1924) 280
— XIV. kongresszus (1925) 289
— XV. kongresszustól *lásd* SzK(b)P
Október 17-i kiáltvány 83—85, 103
Október 17-i Szövetség (októbristák) 97, 104
Októberi országos sztrájk (1905) 83—84, 100
Októberi Forradalom 216, 219—20, 222—25, 236
— és a proletariátus szövetsége a szegényparasztsággal 224—25
Olaszország 347—48, 350
Opportunizmus 42, 376, 379
— lényege 42
— *lásd még* «Baloldali» elhajlás; Bernsteinizmus; Revizionizmus; Trockisták; «Új ellenzék»; Zinovjevisták
Orosz-japán háború 58—60
«Orosz Munkások Északi Szövetsége» (Pétervár) 11—12
Oroszország 7—10, 16, 30, 106, 158, 172
— gazdasági helyzete az első világháború előtt 158
— ipara *lásd* Ipar Oroszországban
— és jobbágyság 7—8
— kapitalizmus fejlődése 9—10, 16, 106
— mezőgazdasága *lásd* Mezőgazdaság Oroszországban
— munkásmozgalma *lásd* Munkásmozgalom Oroszországban
— munkásosztály helyzete 9—10, 30, 158
— nemzetiségek helyzete 8—9
— *lásd még* Cárizmus
OSzDMP — Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt
— konferenciája (1905, Tammerfors) 87—88, 91
— konferenciája (országos, 1908 dec. Párizs) 144—45
— VI. konferenciája, országos (Prága 1912) 147—48, 150—55
— VII. (Áprilisi) konferencia (1917) 199—203, 236
— I. kongresszus (1898) 25—26, 29, 33
— II. kongresszus (1903) 43—48, 57
— III. kongresszus (1905, London) 67—68

— taktikai irányvonala 68
— IV. kongresszus (Stockholm 1906) 91—94, 102
— V. kongresszus (London 1907) 96—98, 102
— VI. kongresszus (1917) 206—10, 236
— VII. kongresszus (1918) 230—31
— VIII. kongresszustól *lásd* OKP(b)
— a Központi Bizottság Oroszországi Irodája 152
Osztályharc 13, 136, 138; *lásd még* Gazdasági és politikai harc
Osztálynélküli társadalom 13—14
Osztrák-Magyar Monarchia *lásd* Ausztria-Magyarország
«Oszvobozsdjénjije» 32
Otzovisták 144—49, 155, 170

«Ökonomizmus», «ökonomisták» 22, 26—27, 29, 34—35, 38—39, 41, 43, 57, 126, 378
Önkritika *lásd* Kritika és önkritika
Önrendelkezési jog *lásd* Nemzetek önrendelkezési joga
Ősközösség 133
Ösztönösség és tudatosság a munkásmozgalomban *lásd* Munkásmozgalom
Ötéves terv
— első 303, 310—11, 313, 326, 334—35, 339, 346
— «ötéves terv négy év alatt» 326
— — második 339, 352

Pacifisták 177—78
Parasztság 7—8, 10, 17, 31, 60, 64, 73—74, 86—87, 106, 213, 360
— forradalmi mozgalma Oroszországban 31, 64, 86—87, 106
— helyzete Oroszországban 7—8, 10, 60
— helyzete a Szovjetunióban 360
— ingadozása 73—74
— középparasztság *lásd* ott
— szegényparasztság *lásd* ott
Párizsi Kommün 358, 374
Párt, proletár
— és bojkott 88, 91, 94—95, 215—19
— centralizmusa 53; *lásd még* Centralizmus, demokratikus
— esküje vezérének Leninnek 282—83
— és háború 174
— harca két fronton 144—46, 309, 332
— helyes támadás és helyes visszavonulás 96, 102, 231
— ideológiai alapjai 42
— illegális és legális munka összekapcsolása 143—44, 154—55, 160—62, 164, 167—68, 170, 199
— internacionalizmusa 174, 191
— és intervenció 240—41, 246
— — «mindent a frontnak» (Lenin) 240
— kritika és önkritika *lásd* ott
— a «kulturális nemzeti autonómia» ellen 262
— «lenini behívó» 282
— marxista: a munkásmozgalom egyesítése a szocializmussal 42
— és marxista-leninista elmélet 373—74
— megtestesíti a munkásosztály kapcsolatát a tömegekkel 53
— a munkásosztály élcsapata 37, 50—52
— a munkásosztály szervezett csapata 45—46, 51
— és nemzeti kérdés 201—02
— és pártegység 267—69, 379
— párttörténet tanítása 343—44
— programja 42—44, 232, 244—45
— — maximális és minimális 44—45
— «a proletariátusnak a hatalomért folytatott harcában nincs más fegyvere, mint a szervezet» (Lenin) 53, 55—56
— a szervezet legmagasabb formája 52—53
— a szervezetek összege (komplexuma) 52
— szervezeti feladatai 338—39
— szervezeti szabályzata 45, 210, 291; *lásd még* Lenin szervezeti terve; Martov szervezeti terve
— szervezeti szabályzatának 1 §-a 45—46, 92
— taktikája 70—83, 143, 177—81, 209, 223—25, 231
— újtípusú, bolsevik 50, 150—51, 153—55, 183—84, 371—73
— és választások a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsába 366—67
— vezetőszervei 46
— viszonya hibáihoz 380

— vita a szakszervezetek szerepének kérdésében 265—67
— *lásd még* Bolsevikok; Elmélet; Eszmei és politikai vezetés; Leninizmus; Marxizmus; OKP(b), OSzDMP; SzK(b)P
Pártépítés 34—38
Pártfegyelem 51, 54, 233
Pártsajtó 27, 35—36, 160
— a Központi Lap ügynökeinek hálózata 36
— «A lap nemcsak kollektív propagandista és kollektív agitátor, hanem kollektív szervező is» (Lenin) 36
— május 5, a munkássajtó ünnepe 160
Párttagság 45—46; *lásd még* Párt szervezeti szabályzatának 1. §-a
Párttisztítás 248, 272, 289, 344—45, 379—80
— pártokmányok ellenőrzése 344—45
Pétervári munkások petíciója 61—62
Plechánov
— harca a narodnyikok ellen 15—19
— «A monista történetfelfogás fejlődése» 16
Polgárháború Oroszországban 237—55, 260
— «az imperialista háborút polgárháborúvá kell átváltoztatni» (bolsevikok) 178
— *lásd még* Djenjikin hadjárata; Intervenció, katonai a Szovjetunió ellen; Kolcsak hadjárata; Lengyel földesurak támadása; Vrangelj támadása
Polgári demokratikus forradalom
— átnövése szocialista forradalomba 79—83, 196, 199
— *lásd még* Forradalom, 1905-ös
Politikai kétkulacsosság *lásd* Kétkulacsosság
Politikai tömegsztrájk 76
«Potjomkin»-lázadás 65
Prágai Konferencia (1912) 147—48, 150—55
«Právda», právdisták 160—61, 164—65, 169—70, 190, 204—05
— «Parasztélet» című rovata 163
«Právda», Trockij Bécsben megjelenő lapja 147
Proletárdiktatúra *lásd* Proletariátus
Proletárforradalom 13, 358, 372, 376—77; *lásd még* Októberi Forradalom; Szocialista Forradalom
Proletariátus 9, 17, 52, 70—73, 123—25, 131
— «a demokrácia következetes harcosa csak a proletariátus lehet» (Lenin) 73
— diktatúrája 13, 81, 236, 374
— falusi *lásd* Szegényparasztság
— a legforradalmibb osztály 13
— «nem fél a szervezkedéstől és a fegyelemtől» (Lenin) 52
— és parasztság diktatúrája 77, 79, 81
— és parasztság szövetsége a polgári demokratikus forradalomban 73—74, 101
— pártja *lásd* OKP(b); OSzDMP; Párt: SzK(b)P
— pártjának gyakorlati tevékenysége 123—24, 131
— a polgári forradalom vezére 70—73, 101
— és a szegényparasztság szövetsége a szocialista forradalomban 224—25
— vezetőszerepe (hegemóniája) 14, 17, 70—73, 81, 101, 187
«Proletarij» 146—47
Propaganda és agitáció 20—21
Putjilov-gyári gyűlés (1914 július 3.) 169
Putjilov-gyári sztrájk (1905) 60—61
— (1917 február) 186

«Rabócsaja Myszlj» 34
«Rabócseje Djelo» 34
«Rabócsij Putj» 219
Rabszolgaság 117, 133—34
Reformizmus, reformisták 379
«Rendőri szocializmus» *lásd* Zubátovi szervezetek
Revizionizmus, filozófiai, 41, 108—11; *lásd még* Bernsteinizmus; Opportunizmus
Rosztovi sztrájk (1902) 30—31

Sachti-ügy 306—07
Sovinizmus, nagyorosz 271, 277, 337
Spontaneitás *lásd* Ösztönösség

Szakadatlan forradalom *lásd* Polgári demokratikus forradalom átnövése szocialista forradalomba
Szakszervezetek 50—51, 98, 209, 266
— a kommunisták iskolái 266
— pártvita a szakszervezetek szerepének kérdésében 265—67
Szegényparasztság 10, 209, 224—25, 234—35
— bizottságai 234—35
Szervező munka 338—39
SzK (b) P — Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja
— XV. konferencia (1926) 298
— XVI. konferencia (1929) 310
— I—VII. kongresszusig *lásd* OSzDMP
— VIII—XIV kongresszusig *lásd* OKP(b)
— XV. kongresszus (1927) 302—03, 306
— XVI. kongresszus (1930) 325—27
— XVII. kongresszus (1934, «győzők kongresszusa») 335—41
«Szociáldemokrát» 147, 190
Szociáldemokrata pártok Nyugaton 150, 371; *lásd még* Németország
Szociálforradalmárok *lásd* Eszerek
Szociálimperialisták 379
Szocialista forradalom
— lenini elmélete 81—82, 375
— *lásd még* Októberi Forradalom; Proletárforradalom
Szocialista rendszer 136; *lásd még* Szovjethatalom; Szovjetunió
Szocialista verseny 311—14
Szocializmus
— győzelme *egy* országban 82, 179—81, 287—88, 375
— tudománnyá válik 123
Szociálpacifisták 379
Szociálpátrióták 379
Szociálsovinizmus 175—77, 379
«Szoldátszkaja Právda» 205
Szovjetek 188—90 193, 196, 213, 361, 375
— bolsevizálása 214, 216
— I. kongresszusa (1917) 203—04
— II. kongresszusa (1917) 215, 217, 220—21
— — békéről szóló dekrétum 220—21
— — földről szóló dekrétum 221
— V. kongresszus (1918) 235
— «Minden hatalmat a Szovjeteknek!» 198, 200, 203—05, 208, 214
— I. Össz-szövetségi kongresszus 274—75
— — és a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének megalapítása 274—75
Szovjethatalom
— és a kapitalista gazdaság erejének megtörése 286—87
— megszilárdítása 225—27, 235
— «Az oroszországi népek jogainak kinyilatkoztatása» 226
Szovjetköztársaság 195—96, 375
— és parlamentáris, demokratikus köztársaság 375
Szovjetunió (Szocialista Szovjet Köztársaságok Szövetsége)
— agrárországból ipari országgá lett 335—36
— Alkotmánya 235, 358—59, 361—62, 365—68
— békepolitikája 310
— belső helyzete 359—61
— blokádja 248, 251
— a dolgozók jóléte és kulturális fejlődése 356—58
— gazdasági fellendülése 285
— ipara *lásd* Ipar a Szovjetunióban
— iparosítása *lásd* Iparosítás a Szovjetunióban
— külpolitikája 351
— Legfelsőbb Tanácsa 361—62
— — megválasztása *lásd* Választások...
— nemzetközi helyzete 284—85, 296
— népgazdaságának helyreállítása 265, 278, 286, 292—93
— népgazdaságának újjáépítése (rekonstruálása) 327—30, 352
— nők helyzete 362
— szocialista építése 232—33, 285—87
— VII. Szovjetkongresszus (1935) 358
— VIII. Szovjetkongresszus (1936) 359, 363
— villamosítása 252
— *lásd még* Szovjethatalom
Szövetkezetek *lásd* Kolhóz; Mezőgazdasági artelj; Lenin szövetkezeti terve
Sztahánov-mozgalom 354—56

Sztálin
— «Akiknek a siker fejükbe szállt» 323—24
— «Egy küldött jegyzetei» 98
— «A leninizmus alapjai» 284
— «Marxizmus és nemzeti kérdés» 168
— «A nagy fordulat éve» 312—13
— a Sztahánov-mozgalomról 354—56
— «Válasz a kolhózparaszt elvtársaknak» 324—25
Sztolypini földreform 105—06
«Sztolypini munkáspárt» *lásd* Likvidátorok
Sztolypini reakció 99, 103—09, 111, 142, 154, 156

Tammerforsi Konferencia (1905, bolsevik) 87—88, 91
Társadalmi élet 123, 127
— amilyen az emberek életmódja, olyan gondolkodásmódjuk is 130
— és földrajzi környezet 127
— és népesség gyarapodása 128
Társadalmi eszmék és elméletek 124—26
— visszatükrözik a társadalom anyagi életét 125—26
Társadalmi és gazdasági alakulatok *lásd* Feudális rend; Kapitalizmus; Őskőzösség; Rabszolgarend; Szocialista rendszer
Társadalmi tulajdon 136
Társadalomtudomány 123
Technika
— elsajátítása 353
— szerepe 328—29
— «Az újjáépítés időszakában minden a technikától függ» (Sztálin) 330, 353
Termelési eszközök 129, 131, 133
Termelési mód 129—30, 135—36
— társadalmi termelés 129—30, 135—36
Termelőerők és termelési viszonyok 129—33, 137—41
— ellentmondásba kerülnek 141
— tökéletesítésének társadalmi következményei 137—39
Terror *lásd* Narodnyikok és egyéni terror; Trockisták
Történelmi materializmus 112, 125, 127—29, 137. 141
Történettudomány 130
Trade-unionista harc 39
Trockij
— «Október tanulságai» 280—81
— «permanens forradalom» elmélete 282
— «Právda» című lapja *lásd* ott
Trockisták 147—49, 157, 170, 232—33, 264—66, 270, 279—81, 283, 293, 297, 304, 313, 342—43, 346, 378
— és centrizmus 146
— «jobboldaliak és trockisták blokkja» elleni bűnper (1938) 230, 235, 363—64
— 46 ellenzéki nyilatkozata 279—80, 283
— *lásd még* «Augusztusi blokk»; Bucharinisták-trockisták
Trockisták és zinovjevisták pártellenes blokkja 297—99, 308
— «83-ak platformja» 298—99
«Trud» nyomda 206
Trudovikok 97, 104
Tudat
— az objektív valóság visszatükrözése 120, 123
Túltermelési válságok *lásd* Válságok

«Új ellenzék» (Zinovjev) 290—93
Új gazdasági politika *lásd* Nep
Újjáépítési (rekonstruálási) időszak 327—30, 352
Úri anarchizmus *lásd* Anarchizmus
Uszálypolitika 39—40, 50
Utópisták 124

Választások a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsába 361—62, 365—69
— kommunisták és pártonkívüliek blokkja 367—70
Válságok
— túltermelési 135—36
— *lásd még* Gazdasági válságok
«Véres vasárnap» (1905 január 9, Pétervár.) 60—62
Világháború
— első 169, 184, 193
— — keletkezésének okai 171—74
— második 349, 351
— *lásd még* Imperialista háború
Visszavonulás *lásd* Párt helyes támadása...

«Vjechi» című gyüjtemény 104—05
«Vorbote» 177
Vörös hadsereg 228—32, 240—41, 247, 252, 256—57
— «Katonai politikai megbízottak nélkül nem lenne Vörös Hadseregünk» (Lenin) 258
«Vperjod», vperjodisták 57, 168
Vrangelj támadása a Szovjetország ellen 253—55
Vulgáris materializmus 127

Witte-féle Duma 88, 91, 93—95, 101
— bojkottálása 88, 91, 94—95

Zemsztvo 32
Zimmerwaldi Baloldal 177
Zimmerwaldi Konferencia (1915) 177
— második (1916) 177
Zinovjevisták 290, 304, 341—43, 346; *lásd még* Trockisták és zinovjevisták; «Új ellenzék»
Zubátovi szervezetek 32—33, 61, 84
«Zvjezdá» 157, 160

TARTALOM

Bevezetés 5

I. fejezet

Harc a Szociáldemokrata Munkáspárt megteremtéséért Oroszországban (1883—1901)

1. A jobbágyság megszüntetése és az ipari kapitalizmus fejlődése Oroszországban. A modern ipari proletariátus megjelenése. A munkásmozgalom első lépései 7
2. A narodnyikok és a marxizmus Oroszországban. Plechánov és csoportja: a «Munka Felszabadítása». Plechánov harca a narodnyikok ellen. A marxizmus elterjedése Oroszországban 12
3. Lenin forradalmi tevékenységének kezdete. A pétervári «Harci Szövetség a Munkásosztály Felszabadítására» 20
4. Lenin harca a narodnyikság és a «legális marxizmus» ellen. A munkásosztály és a parasztság szövetségének lenini eszméje. Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt első kongresszusa 23
5. Lenin harca az «ökonomizmus» ellen. A lenini «Iszkra» című lap megjelenése 26

Rövid összefoglalás 28

II. fejezet

Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt megalakulása. A párton belül létrejön a bolsevikok és mensevikek frakciója (1901—1904)

1. A forradalmi mozgalom fellendülése Oroszországban 1901—1904-ben 30
2. A marxista párt felépítésének lenini terve. Az «ökonomisták» opportunizmusa. Az «Iszkra» harca a lenini tervért. Lenin «Mi a teendő?» című könyve. A marxista párt ideológiai alapjai 33
3. Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt II. kongresszusa Az egységes párt megalapítása, programjának és szervezeti szabályzatának elfogadása. Nézeteltérések a kongresszuson. A párt két áramlata: a bolsevik és a mensevik áramlat 43
4. A mensevik vezetők egységbontó tevékenysége és a párton belüli harc kiéleződése a II. kongresszus után. A mensevikek opportunizmusa. Lenin könyve: «Egy lépés előre, két lépés hátra». A marxista párt szervezeti alapjai 48

Rövid összefoglalás 57

III. fejezet

A mensevikek és a bolsevikok az orosz-japán háború és az első orosz forradalom éveiben (1904—1907)

1. Az orosz-japán háború. A forradalmi mozgalom további fellendülése Oroszországban. Sztrájkok Pétervárott. Az 1905 január 9-i munkástüntetés a Téli Palota előtt. Sortűz a tüntetőkre. A forradalom kezdete 58
2. Politikai sztrájkok és munkástüntetések. A parasztok forradalmi mozgalmának növekedése. Felkelés a «Potjomkin» nevű páncéloshajón 63
3. Taktikai nézeteltérések a bolsevikok és mensevikek között. A III. pártkongresszus. Lenin könyve: «A szocialdemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban». A marxista párt taktikai alapjai 66
4. A forradalom további fellendülése. Az 1905 októberi országos politikai sztrájk. A cárizmus visszavonulása. A cári kiáltvány. A munkásküldöttek szovjetjeinek keletkezése 83
5. A decemberi fegyveres felkelés. A felkelés veresége. A forradalom visszavonulása. Az I. Állami Duma. A IV. (egyesítő) pártkongresszus 86
6. Az I. Állami Duma szétkergetése. A II. Állami Duma összehívása. Az V. pártkongresszus. A II. Állami Duma szétkergetése. Az első orosz forradalom vereségének okai 94

Rövid összefoglalás 100

IV. fejezet

A mensevikek és a bolsevikok a sztolypini reakció időszakában. A bolsevikok önálló marxista párttá alakulása (1908—1912)

1. A sztolypini reakció. Az értelmiség ellenzéki rétegeinek bomlása. Dekadencia. A pártbeli értelmiség egy része átpártol a marxizmus ellenségeinek táborába. Kísérletek a marxizmus elméletének revíziójára. Lenin «Materializmus és empiriokriticizmus» c. könyve megcáfolja a revizionistákat és megvédi a marxista párt elméleti alapjait 103
2. A dialektikus és a történelmi materializmusról 112
3. A bolsevikok és a mensevikek a sztolypini reakció éveiben. A bolsevikok harca a likvidátorok és otzovisták ellen 142
4. A bolsevikok harca a trockizmus ellen. Az augusztusi pártellenes blokk 146
5. Az 1912. évi Prágai Konferencia. A bolsevikok önálló marxista párttá alakulnak 149

Rövid összefoglalás 154

V. fejezet

A bolsevikok pártja a munkásmozgalom fellendülésének éveiben, az első imperialista háború előtt (1912—1914)

1. A munkásmozgalom fellendülése az 1912—1914-es években 156
2. A bolsevikok lapja, a «Právda». A bolsevik frakció a IV. Állami Dumában 160

3. A bolsevikok győzelme a legális szervezetekben. A forradalmi mozgalom további növekedése. Az imperialista háború előestéje 167

Rövid összefoglalás 170

VI. fejezet

A bolsevikok pártja az imperialista háború korszakában. A második forradalom Oroszországban

(1914—1917 március)

1. Az imperialista háború keletkezése és okai 171
2. A II. Internacionálé pártjainak átállása imperialista kormányaik oldalára. A II. Internacionálé széthullása különálló szociálsoviniszta pártokra 174
3. A bolsevik párt elmélete és taktikája a háború, a béke és a forradalom kérdéseiben 177
4. A cári hadak veresége a fronton. Gazdasági bomlás. A cárizmus válsága 184
5. A februári forradalom. A cárizmus bukása. Megalakulnak a munkások és katonák szovjetjei. Az Ideiglenes Kormány megalakulása. A kettős hatalom 185

Rövid összefoglalás 191

VII. fejezet

A bolsevikok pártja az Októberi Szocialista Forradalom előkészítésének és végrehajtásának szakaszában

(1917 április—1918)

1. Az ország helyzete a februári forradalom után. A párt kilépése az illegalitásból és áttérése a nyílt politikai munkára. Lenin megérkezése Petrográdra. Lenin Áprilisi tézisei. A párt irányvonala a szocialista forradalomba való átmenetre 192
2. Az Ideiglenes Kormány válságának kezdete. A bolsevik párt Áprilisi Konferenciája 198
3. A bolsevik párt sikerei a fővárosban. Az Ideiglenes Kormány csapatainak sikertelen támadása a fronton. A munkások és katonák júliusi tüntetésének leverése 203
4. A bolsevikok pártjának irányvonala a fegyveres felkelés előkészítésére. A párt VI. kongresszusa 206
5. Kornyilov lábornok összeesküvése a forradalom ellen. Az összeesküvés leverése. Petrográdon és Moszkvában a Szovjetek a bolsevikok oldalára állnak 211
6. Az októberi felkelés Petrográdon és az Ideiglenes Kormány letartóztatása. A Szovjetek II. kongresszusa és a Szovjetkormány megalakulása. A II. Szovjetkongresszus dekrétumai a békéről és a földről. A szocialista forradalom győzelme. A szocialista forradalom győzelmének okai 216
7. A bolsevik párt harca a Szovjethatalom megszilárdításáért. A breszti béke. A párt VII. kongresszusa 225
8. A szocialista építőmunka megkezdésének lenini terve. A szegényparasztság bizottságai és a kulákság megfékezése. A «baloldali» eszerek lázadása és annak leverése. A Szovjetek V. kongresszusa és az Oroszországi Szocialista Szövetséges Szovjetköztársaság Alkotmányának elfogadása 232

Rövid összefoglalás 235

VIII. fejezet

A bolsevikok pártja a külföldi katonai intervenció és a polgárháború szakaszában (1918—1920)

1. A külföldi katonai intervenció kezdete. A polgárháború első szakasza 237
2. Németország katonai veresége. Forradalom Németországban. A III. Internacionále megalapítása. A párt VIII. kongresszusa 242
3. Az intervenció erősödése. A Szovjetország blokádja. Kolcsak hadjárata és veresége. Djenjkin hadjárata és veresége. Három hónap lélekzetvétel. A IX. pártkongresszus 248
4. A lengyel földesurak támadása a Szovjetország ellen. Vrangelj tábornok támadása. A lengyel terv bukása. Vrangelj veresége. Az intervenció vége 253
5. Hogyan és miért győzte le a Szovjetország az angol-francia japán-lengyel intervenció és a burzsoá-földesúri-fehérgárdista ellenforradalom egyesült erőit Oroszországban? 255

Rövid összefoglalás 259

IX. fejezet

A bolsevikok pártja a népgazdaság helyreállításának békés munkájára való átmenet szakaszában (1921—1925)

1. A Szovjetország az intervenció és a polgárháború felszámolása után. A helyreállítási szakasz nehézségei 261
2. Vita a pártban a szakszervezetekről. A párt X. kongresszusa. Az ellenzék veresége. Áttérés az új gazdasági politikára (NEP) 264
3. Az új gazdasági politika (a «nep») első eredményei. A párt XI. kongresszusa. A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének megalakulása. Lenin betegsége. Lenin szövetkezeti terve. A párt XII. kongresszusa 272
4. Harc a népgazdaság helyreállításának nehézségei ellen. A trockisták fokozott tevékenysége Lenin betegségével kapcsolatban. Új vita a pártban. A trockisták veresége. Lenin halála. A lenini «behívó». A párt XIII. kongresszusa 278
5. A Szovjetunió a helyreállítási szakasz végén. A szocialista építésnek és a szocializmus országunkban való győzelmének kérdése. A Zinovjev és Kámenjev-féle «új ellenzék». A párt XIV. kongresszusa. Irányvonal az ország szocialista iparosítására 284

Rövid összefoglalás 292

X. fejezet

A bolsevikok pártja az ország szocialista iparosításáért vívott harcban (1926—1929)

1. A szocialista iparosítás időszakának nehézségei és a harc e nehézségek ellen. A trockista-zinovjevista pártellenes blokk megalakulása. A blokk szovjetellenes fellépése. A blokk veresége 294
2. A szocialista iparosítás sikerei. A mezőgazdaság hátramaradása. A XV. pártkongresszus. Irányvonal a mezőgazdaság kollektivizálására. A trockista-zinovjevista blokk megsemmisítése. A politikai kétkulacsosság 300

3. Támadás a kulákság ellen. A Bucharin—Rykov-féle párte'lenes csoport. Az első ötéves terv elfogadása. A szocialista verseny. A kolhóz-tömegmozgalom kezdete 305
Rövid összefoglalás 313

XI. fejezet

A bolsevikok pártjának harca a mezőgazdaság kollektivizálásáért (1930—1934)

1. A nemzetközi helyzet az 1930—1934-es években Gazdasági válság a kapita'ista országokban Japán elfoglalja Mandzsuriát. A fasiszták hatalomrajulása Németországban A háború két tűzfészke 315
2. Áttérés a kulákelemek korlátozásának politikájáról a kulákságnak mint osztálynak felszámolására Harc a párt politikájának elferdítése ellen a kolhózmozgalomban Támadás a kapitalista elemek ellen az egész fronton. A XVI. pártkongresszus 318
3. Irányvonal a népgazdaság összes ágainak újjáépítésére. A technika szerepe. A kolhózmozgalom további növekedése. A gép- és traktorállomások politikai osztályai. Az ötéves terv négy év alatti teljesítésének eredményei A szocializmus győzelme az egész fronton. A XVII. pártkongresszus 327
4. A bucharinisták politikai kétkulacsosokká fajulnak. A trockista kétkulacsosok gyilkosok és kémek fehérgárdista bandájává fa'ulnak. Családul meggyilkolják Sz. M. Kirov elvtársat. A párt intézkedései a bolsevikok éberségének fokozására 340
Rövid összefoglalás 345

XII. fejezet

A bolsevik párt harca a szocialista társadalom felépítésének befejezéséért és az új alkotmány életbeléptetése (1935—1937)

1. A nemzetközi helyzet az 1935—1937-es években. A gazdasági válság ideiglenes enyhülése Az új gazdasági válság kezdete. Olaszország elfoglalja Abesszíniát. A német-olasz beavatkozás Spanyolországban. Japán betörése Közép-Kínába. A második imperialista háború kezdete 347
2. Az ipar és a mezőgazdaság további fellendülése a Szovjetunióban A második ötéves terv határidőelőtti teljesítése. A mezőgazdaság újjászervezése és a kollektivizálás befejezése. A káderek jelentősége. A Sztahánov-mozgalom A nép jóléténck emelkedése A népi kultúra fellendülése. A szovjet forradalom ere e 351
3. A VIII Szovjetkongresszus. A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége új Alkotmányának elfogadása 358
4. A bucharinista-trockista kémek, kártevők és hazaárulók maradványainak felszámolása. Előkészületek a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége Legfelsőbb Tanácsának megválasztására. A párt irányvonala a pártonbe üli széleskörű demokráciára A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége Legfelsőbb Tanácsának megválasztása 363
TANULSAGOK 371
Névmutató 385
Tárgymutató 388